

Zehrudin Junuzović

RAMAZAN

u svjetlu tefsira, hadisa i fikha

sa osvrtom na propise koji se tiču Bajrama i ševvala

NASLOV DJELA:

RAMAZAN

**u svjetlu tefsira, hadisa i fikha sa osvrtom na propise
koji se tiču Bajrama i ševvala**

AUTOR:

Zehrudin Junuzović

RAMAZAN

U SVJETLU TEFSIRA,
HADISA I FIKHA SA OSVRTOM NA PROPISE
KOJI SE TIČU BAJRAMA I ŠEVVALA

MINHEN, 2006.

PREDGOVOR

Neka je neizmjerena hvala Allahu, od Njega pomoć i oprost tražimo. Njemu se utječemo od zla nas samih i naših loših djela. Koga Allah uputi niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi, niko ga neće moći uputiti.

Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Njegov rob i Poslanik.

“O vjernici, bojte se Allaha onako kako Ga se treba bojati i umirite samo kao muslimani.”¹

“O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.”²

“O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehе vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio.”³

¹ Alu Imran, 102.

² An-Nisa, 1.

³ Al-Ahzab, 70-71.

Imajući u vidu pozitivni utjecaj koji je ramazan ostavio u očuvanju vjerske svijesti muslimana uopće, a muslimana naših područja posebno, ne čudi potreba da se ovaj blagoslovljeni mjesec više upozna, da se istaknu brojne čari i ljepote koje sa sobom nosi. Ramazan je simbol povratka insana insanijetu, vjernika bogobožnosti, muslimana islamu. Čak najveće asije naše, od čijih se djela ograđujemo i osuđujemo ih, izražavaju svoje počasti prema ovome mjesecu, i adet je kod nas Bošnjaka da se i oni neposredno pred ovaj mjesec prolaze svojih poroka i zala. Imajući sve ovo na umu, post, a pogotovo onaj ramazanski, jeste zapravo česta tema istraživanja brojnih islamskih učenjaka i istraživača. Neki su pokušavali da dosegnu njegovu fikhsku stranu, odnosno poprate i registiraju propise koji se odnose na post, drugi su ukazivali na njegovu pozitivnu ulogu koju ima u odgoju i preporodu, kako pojedinca tako i društva. Bilo je učenjaka koji su bilježili i prokomentarisali hadise od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na tu temu.

Međutim, primjetno je kada se radi o djelima koja tretiraju temu posta i ramazana da vrlo često uočimo kako se autor pridržava samo jednog od navedenih aspekata posta. Moja namjera u pisanju ove knjige bila je da na jednome mjestu obuhvatim ramazanski post kroz tri najosnovnije islamske discipline: tefsir kojim su prokomentarisani ajeti o postu, zatim, iz meni dostupnih djela, prenesem određene hadise Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te fikha izlažući najvažnije propise i fetve koje se odnose na instituciju posta.

Započeo sam poglavljem o definiciji i utemeljenosti posta.

S obzirom da je institucija posta zasnovana na kur'anskim ajetima, te da isti nisu dovoljno protumačeni, prokomentarisani i širim masama, još uvijek nejasni, imao sam namjeru da zabilježim, prenesem i prezentiram bar u kratkim crtama kakva značenja nose, šta poručuju i šta se od nas zahtijeva u njima. Družeci se sa ajetima koji govore o postu tokom pisanja ove knjige, zaključio sam da se svi ajeti koji određuju temu posta mogu podijeliti u tri kategorije:

1. Ajeti u kojima se iznose konkretni propisi o postu u mjesecu ramazanu.

2. Ajeti u kojima se post propisuje kao jedan od načina keffareta, odnosno iskupa od određenih grijeha.

3. U časnom Kur'anu su zastupljeni i oni ajeti u kojima se ne spominje post direktno, međutim, određeni mufessiri smatraju da se zapravo radi o postu.

Poglavlje koje je posvećeno postu u svjetlu tefsira ima za cilj da ponudi pojašnjenja sva tri kategorije ajeta. Najviše ćemo se fokusirati na prvu kategoriju, onu na osnovu koje je zapravo i nastala institucija posta. Druge dvije kategorije ćemo kraće prokomentarisati i ukazati na kontekst u kojem su oni navedeni.

U pisanju ovog poglavlja oslanjao sam se na najznačajnija i najpoznatija djela iz ove oblasti kao što su npr.: djela Taberija, El-Kurtubija, Ibn Kesira, Ibn Ašura, Ševkanija, Sa'dija, Sejjid Kutba, Ali Sabunija, Rešida Ridaa...Ovo poglavlje sam naslovio kao "Ramazan u svjetlu tefsira"

Drugo poglavlje je zamišljeno da posluži kao jedna vrsta podstreka na post kroz hadise Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a u njemu se i pojašnjavaju najizrazitije vrijednosti posta i ramazana. U drugom dijelu ovog poglavlja sam želio da iznesem izreke Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koje se najizravnije odnose na temu posta. U tome smislu sam se oslanjao prvenstveno na kapitalno djelo "Džami'u-l-usul", djelo koje je ustvari zbirka šest najosnovnijih, najvjerodostojnijih i najpoznatijih djela u oblasti hadisa: *Sahibul-Buhari*, *Sahibul-Muslim*, *El-Muwetta imama Malika*, *Sunen Ebu Davuda*, *Sunen Tirmizija* i *Sunen en-Nesaija*. Tako onaj koji bude čitao poglavlje post u okrilju hadisa, kao da je istovremeno čitao i vršio komparaciju poglavlja o postu, šest najosnovnijih zbirki hadisa.

Šejh Gazali, rahimehullah, je jednom rekao kako islamskom Ummetu nisu naškodili hadisi, pripisani posljednjem Poslaniku, sallallahu

alejhi ve sellem, u mjeri u kojoj im je naškodila pogriješna interpretacija i tumačenja onih ispravnih hadisa. Zaista je to tako. I sam Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nagovijestio da će u svakom vremenu u našem Ummetu biti učenjaka koji će da brane islam i hadis od pogrešne interpretacije s ciljem da poruka Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bude ispravno interpretirana i shvaćena, odabrane hadise popratio sam odgovarajućim, kraćim komentarom. U tome smislu, bilo je neizbježno vratiti se na najpoznatija i najpriznatija djela napisana na tu temu, djela poput; *"Fethu-l-bari"*, *"Nevevijeve komentar Muslimove zbirke"*, *"Fejdu-l kadir"* od Menavija, *Lataifu-l-ma'rif*, i *Džami'-l-ulumi ve-l-bikami*, Ibn Redžebe i dr.

Nakon ova dva poglavlja smatrao sam da je čitalac spreman za malo teže poglavlje koje se odnosi na propise vezane za post. To poglavlje sam nazvao "Post u svjetlu islamskog prava -fikha." Prilikom pisanja ovoga poglavlja posebno, a i inače u pisanju knjige, nastojao sam da prezentiram propise pojednostavljeno. U pisanju ovoga poglavlja o fikhu oslanjao sam se prvenstveno na djela *"Fethu babi el-inaje"*, Ali Karija, *"Hašije"*, Ibn Abidina, od suvremenika najviše sam koristio *"El-Fikhu el-islami"*, dr. Vehbe Zuhajlija, *"Mufassala"*, dr. M. Madžida 'Itra, *"El-Fikhu-l islami"* Dr. Ibrahima es-Sakilnija, te *"El-fikh el Hanefij ve edilletuhu"*, Es-Sagberdžija.

Na prvi pogled, možda ova tema izgleda lahka i jednostavna, međutim ona je veoma teška. Meni nije poznato da je ijedan autor, ni oni koji pišu na arapskom, ni naši učenjaci sakupio ovu raznovrsnu građu u jedno djelo, iako za time postoji realna potreba.

Prilikom izrade ovog djela susreo sam se sa više različitih poteškoća. Prva je bila uskladiti težinu potrebnu za stručnost i širinu tematike sa potrebom za jednostavnošću i jezgrovitošću.

Dalje, pojedine teme zauzimaju takvo mjesto u postu i ramazanu da se nameću u svim poglavljima. Tako da je teško odlučiti se za jedno poglavlje.

Cijelo vrijeme sam nastojao da podatke, komentare, stavove i mišljenja prezentiram na jedan lahak, razumljiv i pojmljiv način. Po uzoru na naše vrijedne učenjake predhodnih generacija, djelo sam prije štampanja dao na pregled određenim profesorima, imamima i istraživačima koje poznajem i u čiji naučni emanet čvrsto vjerujem. Zamolio sam ih da mi daju svoje sugestije, primjedbe i stručna mišljenja.

Zebrudin Junuzović

DEFINICIJA ISLAMSKOG POSTA

U arapskom jeziku za post se kaže *sijam*. To, sa jezičnog aspekta, znači opće suzdržavanje od riječi i djela. Kaže se npr.: *Same ani-t-ta'am* što znači; *Suzdržava se od hrane*.⁴ Ili: *Same 'ani-l-kelem*-ukoliko se neko suzdržava od govora, tj. šuti.

U Časnome Kur'anu stoji da je Merjemi, nakon što je zanjela bilo rečeno da kada bude vidjela nekog od ljudi kaže: **"Inni nezertu lir-Rahmani sauma. . ."**⁵

"Ja sam se zavjetovala Milostivom da ću šutjeti/postiti, i danas ni s kim neću govoriti."

U islamskom pravu islamski post *-sijam* je definiran kao: *Svjesno suzdržavanje od spolnog odnosa, i unošenja bilo čega u organizam od zore pa do zalaska sunca, odgovarajući na Allahov poziv*.⁶

⁴ Firuzabadi, *El-Mu'džem el-vesit*, Daru-l-fikri, Bejrut, 1999.

⁵ Merjem, 26. Za ovaj i buduće prijevode, uzimat ćemo *Kur'an s prijevodom autora Besima Korkuta*, a po potrebi, pravit ćemo vlastite prijevode pojedinih Kur'anskih ajeta.

⁶ Muhammed Madžid Itr, *El-mufassal fi-l-fikhi-l-hanefi*, Dar el-Jemame, Damask, 1416. /1995. str. 265.

Neki definiraju post kao: *suzdržavanje od hrane, pića i spolnog odnosa sa nijjetom, od zore do zalaska sunca.*⁷

U navedenim definicijama primjećujemo da je suzdržavanje od hrane, pića i spolnog odnosa uslovljeno nijjetom, odnosno uvjerenjem izvršavanja Allahove naredbe. To znači, ukoliko bi neko ostavljao hranu, piće i strasti bez nijjeta, ili iz nekog drugog razloga, ne radi ibadeta, takav ne bi ispunio uslove islamskog posta-sijama. Shodno tome ne bi imao ni nagradu sijama, niti bi njegov sijam, na osnovu definicija, bio validan.

Imam En-Nevevi⁸ navodi da je post:

*Određeno suzdržavanje, u određenom vremenu, određenih ljudi uz određene uslove.*⁹

Ibn Hadžer,¹⁰ rahimehullah, je dao slijedeću definiciju: **”Post je određeno sustezanje, u određenom vremenu, od određenih stvari, uz određene uslove.”**¹¹

Inače, post, u različitim glagolskim oblicima *sijam, saum, saim, saimune, saimat* itd. ., u Kur’anu se spominje na četrnaest mjesta.

Od toga sedam puta je spomenut u suri El-Bekare, a sedam puta u drugim surama Kur’ana i to:

jedan put u suri *En-Nisa*, dva puta u suri *El-Maida*, jedan put u suri *Merjem*, dva puta u suri *El-Ahzab*, i jedan put u suri *El-Mudžadela*.

⁷ Ali Kari, Fethu babi-l-inajeti bi šerhi en-nukajet, Daru-l-Erkam ibn Ebu el-Erkam, Bejrut, 1418. /1997., I, str. 556.

⁸ Ebu Zekerija Muhjiddin Jahja ibn Šeref en-Nevevi. Rođen je u Nevikraj Damaska 631. h. god. Detaljnije pogledaj registar spomenutih ličnosti.

⁹ Muhjiddin ibn Šeref en-Nevevi, Sahihu Muslim bi šerhi en-Nevevi, Daru-l-hadisi, 1419. /1998., drugo izdanje, 4, str. 201.

¹⁰ Ime mu je Ahmed ibn Ali ibn Muhammed el-Askelani, nadimak Ibn Hadžer. Hafiz u hadisu, historičar i fakih šafijske pravne škole. Rodio se 773. u Kairu gdje je i preselio 856. Vidi opširnije registar.

¹¹ Ahmed ibn Ali Ibn Hadžer, rahimehullah, Fethu-l-Bari, El-Mektebe es-Selefije, Kairo, 1408. h. god., treće izdanje, 4. str. 123.

UTEMELJENOST INSTITUCIJE POSTA U ISLAMU

Post mjeseca ramazana je jedan od temelja islamske vjere i jedna od pet glavnih dužnosti koje su ustanovljene Kur'anom, Sunnetom i konsenzusom učenjaka.

1. Kur'an a. š. propisuje ovoj ibadet kaže: "O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to neznan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu -isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite."¹²

---

¹² El-Bekarc, 183-185.

2. Sunnet: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem¹³, je objasnio: **“Islam se zasniva na pet temelja: vjerovati jednog jedinog Allaha, klanjati namaz, dijeliti zekat, postiti ramazan i, kome to bude moguće, obaviti hadždž.”**¹⁴

Od Talhe ibn Ubejdullaha,¹⁵ radijallahu anhu, se prenosi da je neki čovjek došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i upitao ga: “Obavijesti me, šta mi je Allah propisao i zadužio, da postim.” -On reče: **“Mjesec ramazan.”** Čovjek ponovo upita: “Da li sam obavezan postiti van njega?” **“Ne,”** reče Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, **“osim ako ti hoćeš dobrovoljno od sebe.”**¹⁶

¹³ To znači: Neka je Allahov blagoslov i mir na njega. Inače, u hadisu kojeg bilježe imam Ahmed, Tirmizi, Nesai, Ibn Hibban, Bejheki od Husejna, radijallahu anhu, stoji: **“Škrtica je svako onaj pred kojim budem spomenut pa ne donese salavat na mene.”** Sujuti u *“el-Džam’i-s-sagir”* ovaj hadis označio kraticom *sah*, što znači da je po njegovim kriterijima hadis vjerodostojan/sahih. El-Menavi u *“Fejdu-l-Kadiru”* 3: 262 se složio sa tom ocjenom. Ovo navodimo iz razloga što je to jedna od bitnih specifičnosti djela *“Fejdu-l-Kadir”* Menavi se vrlo često kritički osvrće na način Sujutijevog pripisivanja hadisa njegovim izvorima. Također vrlo često se bavi korekcijom hadisa i nije puki prenosilac ili sljedbenik Sujutijeve ocjene. On iznosi svoj stav koji se često i razlikuje od Sujutijevog, što djelu daje dodatnu naučnu vrijednost.

¹⁴ Hadis zabilježio Buhari, 8. u Knjizi o imanu, u poglavlju *“Vaše dove su odraz vašeg imana”*. Muslim 19. u Knjizi o imanu, u poglavlju *“Obznana temelja islama i njegovih najvažniji dijelova”*, Tirmizi br. 2609., u Knjizi o imanu, u poglavlju *“Islam se temelji na pet temelja.”* Nesai 5004, u Knjizi o imanu, u poglavlju *“Na koliko temelja se temelji islam?”*

Korisno je znati: U nekim verzijama ovog hadisa se prije posta ramazana navodi obavljenje hadždža, a u nekima prvo obavljenje hadždža pa onda post mjeseca ramazana, najvjerovatnije je da je Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, dva puta čuo ovu izjavu od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem; jednom kada je spomenuo hadždž prije posta, a drugi put kada je naveo prvo post pa onda hadždž.

¹⁵ Talha ibn Ubejdullah el-Kureši et-Temimi. Jedan od prve osmerice koji su primili islam, jedan od deseterice kojima je poimenice nagovješten ulazak u Džennet jedan od šestočlane šure koju je imenovao Omer, radijallahu anhu, jedan od peterice koji su primili islam preko Ebu Bekra, radijallahu anhu. Pao je kao šehid 36. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁶ Ovo je dio dužeg hadisa u kojem stoji da je neki beduin iz Nedžda, raščerupane kose, čiji se glas čuo ali se nije moglo razumjeti šta govori sve dok se nije približio Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a pitao je o islamu, između ostalog pitao je i obaveznom postu... Hadis je zabilježio: Buhari, 46. u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju *“Zekat je od temelja islama”*, 1891., u Knjizi o postu, u poglavlju: *“Obaveznost posta ramazana i riječi Uzvišenog: “O vjernici propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas da biste se grijeha klonuli”*. 2678. u Knjizi o svjedočenjima, u poglavlju *“O riječima Uzvišenog: jehlifune billah, (Et-Tevbe, 56.) Zatim i pod brojem 6956. u Knjizi o lukavstvima, u poglavlju “Lukavstvo u namazu”, Muslim 11. u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju “Preciziranje onih namaza koji spadaju u temelje vjere.”*

3. Konsenzus je zapravo "Suglasnost svih mudžtehida iz Ummeta Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, nakon njegove smrti o nekom šerijatskom pitanju."¹⁷

Naglašavamo da je među svim relevantnim učenjacima našeg Ummeta postignut konsenzus o pitanju obaveznosti posta u toku mjeseca ramazana.

Ebu Davud, br. 391., u Knjizi o namazu, u poglavlju "Obaveznost namaza." Nesai u Knjizi o namazu, u poglavlju: "Koliko je propisano namaza u toku dana i noći".

Korisno je znati: Svi prenosilaci su iz Medine, kao što su svi i u određenim rodbinskim vezama.

¹⁷ Vehbe Zuhajli, *Vedžih fi usuli-l-fikh*, Daru-l-fikri el-muasir, Bejrut i Daru-l-fikr, Damask, 1418. /1997., str. 46.

RAMAZANSKI POST U SVJETLU TEFSIRA

DEFINICIJA TEFSIRA

Prije nego se dotaknemo samog predmetnog teksta, recimo da je u arapskome jeziku *tefsir* izvedenica iz *fesr*, što znači nešto razjasniti, otkriti, otkriti nešto što je prekriveno...

U islamskoj terminologiji ima više sličnih definicija ove nauke. Ugledni učenjak hadisa i tefsira, dr. Nuruddin Itr¹⁸, hafizehullah, tefsir definiše ovako: *"Tefsir je nauka kojom se razumijeva Allahova Knjiga objavljena Njegovome poslaniku Muhammedu, sallallahu alejbi ve sellem, i razjašnjenje njegovih značenja i izvlačenje njegovih mudrosti i propisa."*¹⁹

Pojednostavljeno i uopćeno za tefsir se može kazati da je to komentar, razjašnjenje ili tumačenje Kur'ana od strane stručne osobe uz određene uvjete. Uz izraz *tefsir*, ponekad se koristi i *te'vil* u istom značenju. Pojedini učenjaci tvrde da se radi o sinonimima, drugi pak, daju specifičnosti svakom od dva navedena termina i u tome imaju nešto različite stavove.

Najstariji imam tefsira, velikan, mufessir i ashab Abdullah ibn Abbas, radijallahu anhumu,²⁰ je rekao:

¹⁸ Nuruddin Itr, je šef odjela Kur'anskih i hadiskih znanosti univerziteta u Damasku, profesor tefsira i hadisa na Šerijatskom Fakultetu u Halepu i Damasku.

¹⁹ Nuruddin Itr, *Ulumu-l-Kur'ani –Kerimi*, Metba'a Es-sabah, 1416. /1996. šesto izdanje, str. 72-73.

²⁰ Imam En-Nevevi u uvodnom izlaganju djela *"Komentar Muslimovog Sahiba"*, (*Šerhu sahih Muslim*) u poglavlju: O adabima čitanja hadisa i njegovog pisanja" 1: 67 kaže: "Kada onaj koji bilježi neki hadis spomene Allahovo ime, poželjno je (mustehab) da napiše *'azze ve dželle*, ili *te'ala*, ili *subhanehu ve te'ala*, ili *tebareke ve te'ala*, ili *dželle zikeruhu*, ili *tebarekesmuhu*, ili *džellet 'azametuhu*, ili sl. Također, kada spominje Poslanikovo ime, napisat će cijeli salavat i selam: *sallallahu 'alejbi ve sellem*, ne da napiše samo jedno jedno od toga dvojic, niti će se zadovoljiti kraticama. Kada spomene ashaba, reći će: *radijallahu anhu*,

‘Postoje četiri vrste tefsira:

- *vrsta koju Arapi razumiju na osnovu svoga jezika,*
- *vrsta koju nema opravdanja ne poznavati niko,*
- *vrsta koju poznaju samo učenjaci,*
- *vrsta koju ne poznaje niko osim Allaha dželle ša’nuhu.’²¹*

Opća analiza ajeta koji govore o postu

U Časnome Kur’anu zastupljeni su ajeti²² kojima se propisuje post, određuju njegovi konkretni propisi, početak, kraj posta i dozvoljene kao i zabranjene stvari u toku posta. Učenjaci ove ajete određuju terminom “*ajatu-s-sijami*” odnosno, “*ajeti o postu*”.

Ajeti o postu pripadaju jednoj široj grupaciji ajeta koji se nazivaju *ajeti el-ahkam*, ajeti koji reguliraju propise, a kojih u Kur’anu ima oko pet stotina, prema nekim učenjacima i više od toga.

Ajeti propisa posta nalaze se na jednome mjestu u Kur’anu, u suri²³ El-Bekare, čak jedan iza drugoga. Između njih se nalazi samo jedan ajet koji govori o dovi.

Islamski historičari i znanstvenici navode da su ajeti koji tretiraju pitanje obaveznoga posta objavljeni nakon što je uslijedila promijena

(Allah njime bio zadovoljan) a ako je ashah sin ashaba, reći će: *radjallahu ‘anbuma*. (Allah njima dvojicom bio zadovoljan). Također je lijepo prilikom spominjanja ostale uleme i odabranih ljudi da kaže *radjallahu anbu* ili *rahimehullahu te’ala*, i ovo treba sve u potpunosti napisati iako u djelu iz kojeg ovo prenosi nije napisano. Zato što to nije predaja, nego je dova. Sve što smo gore spomenuli prilikom iščitavanja djela treba izgovoriti iako nije spomenuto u knjizi koju iščitavamo. Ukoliko neko ovo (što smo naveli) zapostavi, zapostavio je veliko dobro i mimoišla ga je velika blagodati.”

²¹ Naveo ga je Ibn Džerir et-Taberi u uvodu u svoj tefsir br. 77. 1/75.

²² Ajet na arapskome *aja*, mn. *ajat*, u prijevodu na naš jezik znak, dokaz, čudo...Λ odnosi se na redak, rečenicu ili stavak u Časnome Kur’anu.

²³ “*Sura*” dolazi iz arapske riječi *sur*, što označava bedem, ogradni zid. *Sura* je poglavlje ili jedna od Kur’anskih cjelina kojih u Kur’anu ima 114. Časni Kur’an, koristi izraz *sura* pa kaže Uzvišeni u početku sure “An-Nur” kaže: *Suretun enzejnaba...* “Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i poslije njega sve generacije su koristile izraz *sura* u istome smislu” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao” *U Kur’anu ima jedna sura koja će štiti onoga ko je bude utio od kaburske patnje a to je suretu-l-Mulk*”

kible, u ša'banu, 18 mjeseci nakon hidžre.²⁴ Odnosno, 26. februara 624. godine. Nakon njih je uslijedila naredba davanja sadakatu-l fitra, pa zatim i objava davanja zekata, nakon čega je uslijedila i bitka na Bedru.²⁵

Ajeti o postu, o kojima ćemo u narednim poglavljima detaljnije govoriti su dio sure koja je objavljena u Medini. Oni su konkretan primjer medinskog dijela Kur'ana. Sadrže gotovo sve karakteristike kur'anskih poglavlja koja su objavljena u Medini. Započinju pozivom upućenim vjernicima, u njima se izlaže određeni propis, duži su u odnosu na mekanske ajete...

Hronološki gledano, uslijedili su nakon propisa o poravnanju (kisas), zatim propisa vezanih za oporuku.

Ukoliko napravimo kraću analizu između početka i kraja ajeta koji govore o postu, primjetit ćemo jednu vrlo zanimljivu vezu. Naime, započinju vokativom: **"O vjernici, propisuje vam se post!"**, a završavaju obrazloženjem da nam je to propisano da bismo bili bogobojazni;"... **da biste se grijeha klonuli.**", da bi između ta dva djela ajeta bila prezentirana naredba posta. Kao da je u tome išaret ili znak, da post koji se od nas zahtijeva, nije samo ostavljanje hrane pića i spolnog odnosa, nego je to post koji je osnovan na dubokom imanu, post koji nas uzdiže do stepena bogobojaznosti/ takvaluka. Post koji započinje na imanu a završava i vodi takvaluku.

Naravno da cilj posta nije u suzdržavanju od jela i pića. To je samo jedna od vanjskih manifestacija. Njegov cilj je daleko dublji, a to je da se u vjerniku zasadi osobina samokontrole i osjećaj da naša djela nadgleda Svemogući. Da istančamo osjećaj iskrenosti prema Allahu dželle ša'nuhu u svim našim aktivnostima.

S obzirom na važnost toga i s obzirom da taj cilj nije lahko postići, post je propisan mjesec uzastopnih dana. Dalje, taj odgoj, se ponavlja

²⁴ Ali Kari, *Fethu babi-l-inajet...*, 1: 556. Vehbe Zuhajli, *El-Fikhu-l-islami ve ediletubu*, Daru-l-fikri, Damask i Daru-l-fikri-l-muasir, Bejrut, 1418. /1997. izdanje četvrto, 3: 1616 do 1620.

²⁵ Muhammed el-Hudari, *Nuru-l-jekin fi sireti sejjidi-l murselin*. Mektebetu-l-Gazali, Damask, 1410/1990., izdanje treće, od str. 109.

svake godine u različito vrijeme da potvrdi i ojača taj osjećaj, produbi vezu između roba i njegova Gospodara, Stvoritelja.

Ajeti o kojima je riječ su nastavak ajeta o propisima. Uslijedili su nakon propisa poravnjanju, zatim propisa vezanih za oporuke.

Ajeti na osnovu kojih je ustanovljena institucija posta u islamu:

U ime Allaha Milostivog Samilosnog!

183-Ovjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili,

184.-i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu -isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite.

185-U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate-, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na Pravi put, i da zahvalni budete.”

186-A Kada te robovi Moji za mene upitaju, Ja sam, sigurno, bližu; odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.

187-Dozvoljava vam se da u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili”

PRVI AJET KOJI GOVORI O POSTU

Prije izlaganja konkretnih propisa posta Uzvišeni se obraća Svojim pokornim robovima dozivajući ih. Učenjaci tefsira navode da propis kojem prethodi ovakvo jedno dozivanje biva dokaz njegove važnosti, interesa za njega, brige o njemu, jer poziv ima za cilj da privuče pažnju onog ko se tim doziva. Zatim, dozivanje upravo odlikom imana je dokaz da je provedba naredbe koja nakon poziva dolazi, nužna, neophodna i da zahtijeva iman. Analogno tome neizvršavanje takvog čina je dokaz slabosti imana.

Evo kakav odnos prema ajetima kojima prethodi poziv sugerira Abdullah Ibn Abbas,²⁶ radijallahu anhuma, on kaže: "Kad čuješ Allahov poziv sa riječima: "O vjernici" dobro pazi šta slijedi, jer će nakon toga uslijediti neki hajr kojeg naređuje ili zlo koje zabranjuje."²⁷

Potrebno je dakle, da u svojoj podsvijesti potenciramo osjećaj da se Uzvišeni ovdje obraća isključivo nama vjernicima, prezentujući izuzetno važnu naredbu. Uzvišeni kaže:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾

“-O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili,

²⁶ Abdullah ibn Ababs ibn Abdu-l-Muttalib, amidžić Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rođen je 3. h. god. (619) U Mekki, preselio 68. (687) u Taifu. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

²⁷ Izjavu Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, pored drugih, zabilježio je i Ibn Elbi Hatim u svome tefsiru 1: 196.

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ﴾

[O vjernici!]²⁸

Vjernici se pozivaju svojstvom koje je za njih karakteristično i osobno, koje ih povezuje sa njihovim Gospodarom i Vjerovjesnikom, salallahu alejhi ve sellem, svojstvom koje mobilizira u njihovim dušama spremnost potpunog prihvaćanja naredbe i obaveze koja slijedi. Ovaj poziv je bio nešto novo na Arapskom poluotoku, nešto izvanredno. Arapi su jedni druge nazivali Arapima, strancima, pripadnicima ovog ili onog plemena, a sada dolazi nova era, novi sistem, novi poziv i podjela. Ovdje se ekskluzivno obraća onima koji su povjerovali, *ellezine amenu*.

Dozivanje vjernika prije izlaganja propisa

U arapskom jeziku za dozivanje nekoga koristi se sedam vokativnih čestica, tzv. sedam *abrusu-n-nida*.

Treba napomenuti da su arapski lingvističari podijelili navedene vokalne čestice na tri slijedeće kategorije:

- vokativne čestice kojima se doziva neko ko je blizu: aĀ, i ej أَيُّ;
- čestice kojima se doziva neko ko je daleko: Ja-يَا, heja-هَيَّا i aaj-آي,

Na osnovu ovog pravila vidjeli smo da se vokativna čestica *ja*, upotrijebljena u ovome ajetu, prema ispravnijem stavu, koristi za dozivanje nekoga ko je stvarno ili samo u prenesenom značenju daleko od onoga koji doziva. U djelima koja vode računa o stilskom obliku rečenice, njenoj dotjeranosti i poruci, ponekad se vokativna čestica određena za dozivanje nekoga ko je daleko, upotrijebi za dozivanje nekoga ko je blizu. To biva iz više razloga, kao npr., da se ukaže na visok stepen onoga koji se doziva, npr. *Ja emire-l-mu minin!* Ponekad se koriste i u obrnutom smislu, tj. da se

²⁸ Doslovniji prijevod ovog djela ajeta bi bio: "O vi koji ste povjerovali." Zato što se vokativ "Ejuh el mu minun" odnosno; "O vjernici" u časnome Kur'anu javlja se na samo jednom mjestu, dok se vokativ "O vi koji ste povjerovali" javlja oko osamdesetak puta. Također, zato što se između vokativne čestice *ja* i onoga koji se njom doziva imamo još čestice, *ejju-be-ellezine*, te glagol *amenu*-povjerovali, u prošlom vremenu.

obradi onima koji su blizu česticom za pozivanje daleke osobe da se ukaže na njegovu slabost, niskost itd. Primjer tome je izraz: *ja haẓa!* (*Haj ti!*)

Također, može se dozivati osoba koja je odsutna zbog nečeg, zabrinuta ili nehajna vokativnom česticom za daleku osobu.²⁹ Nakon ovog dozivanja slijedi konkretna obznanu:

﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ ﴾

“Propisu je vam se post.”³⁰

Izraz, *kutibe*,³¹ upotrijebljen u ovome ajetu, znači propisan vam je, stavljen vam je u obavezu.

Specifičnost kur’anskih propisa je i to da oni nisu svi na isti način, u istoj formi, propisani.

- Neki su propisani izrazom: **“Propisuje vam se”**.

- Drugi su propisani direktnom, rekli bismo klasičnim načinom, kroz imperativ: **“Obljavajte namazi dajte zekat”**”**Činite dobro”**”**Borite se na Allahovom putu.”**

Ponekad je propis dat stilom kojim se ukazuje na pozitivnost nekog djela i obilatost njegove nagrade, npr.: **“One koji čine dobra djela čeka**

²⁹ Abdu-r-Rahman Hasan Habenneka el-Midani, *El-Belagetu el-Arebijetu; ususuba ve ulumuha ve fununuha*, Daru-l-kalemi, Damask 1416. /1996., 1: 240-242.

³⁰ Doslovnije: **“Propisan vam je post.”**

³¹ Izraz *kutibe* koji se nalazi u ovom ajetu Časnog Kur’ana ima slijedeća četiri značenja:

Prvo: u značenju *furide*, obaveznosti nečega, kao što je u ajetu **“O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene”** ili predmetnom ajetu: **“O vjernici! Propisuje vam se post.”**

Drugo značenje *ketebe*: je određenje, *“kada”*. Primjer tome je ajet u suri Et-Tevbe: **“Reci: Dogodiće nam se samo ono što nam Allah odredi, On je Gospodar naš”** I neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju! Ili riječi Uzvišenog u suri El-Hadždž: **“Za koga je već određeno da će svakog onog koga uzme za zaštitnika na stranputicu zavesti i u patnju ga ognjenu dovesti.”**

Treće značenje je: *“džeale”*, odnosno učinio je. npr. **“Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprostavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnačio, i On će ih uvesti u džennetske bašče koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani će sigurno uspjeti.”**

Četvrto značenje je *“naredio / emere”*: **“O narode moj, uđite u Svetu zemlju, koju vam je Allah dodijelio, i ne uzmičite nazad, pa da se vratite izgubljeni”**

nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti.”

Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim, onima koji su vjerovali i dobra djela činili: **“A umnogostručićemo nagradu onome ko učini dobro djelo, jer Allah, zaista, mnogo prašta i blagodaran je.”**

Ponekad je propis predočen stilom iz kojeg se na osnovu jezičkog značenja može razumjeti obaveznost, kao npr.: **”Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome.”**

Institucija posta prije objave obaveznosti ramazanskog posta

Muslimani su poznavali i praktikovali post i prije objave obaveznosti posta mjeseca ramazana. Zabilježene su brojne vjerodostojne predaje koje dokazuju da se prije propisivanja ramazanskog posta postilo tri dana u svakom mjesecu, te da je bio uobičajen, po mišljenju jednog dijela učenjaka, čak obavezan post Dan ašure. Spomenimo tek za primjer neke konkretne predaje koje opisuju odnos muslimana prema postu prije objavljivanja ajata o postu.

Post Ašure prije ramazana

Iz hadisa kojeg nam prenosi hazreti Aiša³², radijallahu anha, saznajemo da je Ašura u prijeislamsko doba bila dan kojeg su Kurejšije postili, a i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je postio ovaj dan čak i prije objave. Kada je preselio u Medinu, postio je ovaj dan i naređivao da se on posti. A kada je o objavljena obaveznost posta ramazana os-

---

³² Aiša, majka pravovjernih, kći Ebu Bekra, rođena je 9. god prije hidžre. Preselila je na Ahiret 57. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

tavljena je Ašura, i ko je htio postio je, a ko nije htio nije postio”³³

O postu Ašure, koji je po nekim islamskim učenjacima bio prvi obavezni post, govorit ćemo detaljno u poglavlju o postu ašure.

Post tri dana u svakome mjesecu

Prema hadisu kojeg je zabilježio Ebu Davud³⁴ namaz je pretrpio tri etape kao što je i post prošao kroz tri etape da bi se ustalio na sada važećim propisima. Nakon što je naveo etape namaza za post kaže:

“Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je postio tri dana u svakom mjesecu, i postio je Dan ašure, a nakon toga je je Allah, dželle ša’nuhu, objavio: **”Kutibe alejkumu-s-sijamu.”** (**”Propisuje vam se post”**)³⁵

Kako se u početku postilo?

Nakon objave ovih ajeta post je opet prošao kroz dvije etape da bi se ustalio na nama danas poznatim propisima.

Prva etapa je bila obaveznost posta, uz mogućnost da se na ime posta za svaki dan nahrani po jedan siromah.

Druga etapa je bila dokidanje izbora i obaveznost samog posta za one koji nisu bolesni niti na putu. Ova etapa islamskog posta je možda po svojim propisima bila najrigoroznija. Ono što je karakteristično za ovu etapu jeste zabrana jela, pića i spolnog odnosa nakon prvog sna.

To se u trećoj etapi derogiralo i ostali su važeći propisi koji su i do danas nepromjenjeni i opće poznati. ³⁶

³³ Hadis je zabilježio: Buhari, br. 2002., u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post dana ašure”, Muslim, br. 1125, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O post dana ašure”.

³⁴ Sunen Ebu Davud, br. hadisa 507, u Knjizi o namazu, u poglavlju ”Ezan”. Sunen el-Kubra, El-Bejhkija br. hadisa 7683., u Knjizi o postu, poglavlje: O načinu početka posta i tome da je prvobitni post derogiran obaveznošću posta ramazana”

³⁵ El-Bekare, 183.

³⁶ O ovome je pisao znameniti Ibn Kajjim el-Dževzijeje ed-Dimeški, u svom poznatom djelu *Zadu-l-ma’ad fi hedži harji-l-ibadi*, poglavlje *Hedju nebiji fi sijam*, Daru-l-kutubi-l-ilmije, Bejrut, 1418. /1998, 2: 69-71.

﴿ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾
“onima prije vas”

Na koga se odnosi termin “onima prije vas”?

Allah dželle ša’nuhu nas obavještava da post spada u vrstu ibadeta koja koristi čovječanstvu u svakom vremenu. Zato je čin posta bio propisan i onima prije nas, a i nama. Stavljajući nam se na znanje da mi nismo prvi, niti jedini, kojima je ovaj ibadet stavljen u obavezu... Ovo je osnovna poruka ovoga dijela ajeta. Međutim, mufesiri su se bavili pitanjem ko su zapravo ti narodi na koje se odnosi ovi dio ajeta, odnosno, kome je to prije nas post stavljen u obavezu.

-Jedan dio učenjaka kaže: Onima kojima je post propisan prije nas jesueblu-*l-kitab* (sljedbenici Knjige). Ovakav stav se prenosi od Ibn Abbasa i Mudžahida, a bilježi ga i Ibn Kajjim u svome tefsiru.³⁷

-Sa’bi i Er-Rabi smatra da se ovaj dio ajeta odnosi isključivo na kršćane koji su nama prethodili po vjerozakonu.

-Ibn Ašur tvrdi da se ova sintagma odnosi isključivo na jevreje obrazlažući to riječima da su jevreji živjeli sa muslimanima i da su muslimani poznavali njihove obrede, običaje itd. , te da kršćani nisu imali dodatni post u odnosu na onaj koji je ustanovljen Tevratom.

Četvrti, možda najispravniji stav, jeste stav onih koji kažu da se ajet odnosi na prethodne narode, među koje spadaju i jevreji, kršćani i oni koji su prije njih živjeli. Ibn Kajjim el-Dževzije u svome tefsiru navodi da se ovaj stav prenosi od Ibn Abbasa, radijallahu anhum.

Rešid Rida, rahimehullah, u svome tefsiru³⁸, komentarišući ovaj ajet prenosi od Muhammeda Abduh, rahimehullah, da je rekao: ”Allah dželle ša’nuhu nije naveo niti imenovao ko su ti što su bili prije nas, odnosno, kome je pored nas post stavljen u obavezu. Općepoznato je da je čin posta poznat svim vjerama pa čak i idolopoklonstvu. Čak su i stari Egipćani, u doba idolopoklonstva poznavali instituciju posta.

³⁷ *Zadu-l-Mesiri fi ilm et-Tefsir*, Ebu-l-Feredž, Abdu-r-Rahman Ibn el-Dževzije, El-Mekteb el-islami, Damask, prvo izdanje, 1364 h. god. (1964)

³⁸ Tefsiru-l Kur’ani-l hakim poznat kao *Tefsir El-Menar* 2: 144.

Od njih je taj čin prenesen i u staru Grčku, pa su taj propis držali obaveznim pogotovo u odnosu na žene. Također, Rimljani su vodili računa o postu. Idolopoklonici Indije praktikuju post sve do današnjih dana.³⁹

En-Neseft, rahimehullah, tumačeći ovaj ajet kaže: "Oni koji su nam prethodili od vjerovjesnika i naroda, od Adema, alejhis-s-selam, pa do vašeg vremena."⁴⁰

Razlozi isicanja činjenice da je post propisan i prethodnim narodima

Post je u svakoj vjeri sačinjavao osnovni stub i propis jednostavno zato što je on jedan od najistaknutijih obreda, i na najbolji način utiče na poboljšanje morala. U napomeni da je propisan i onima koji su bili prije nas stoji dokaz da je osnova i cilj vjere jedan, te potvrda ove naredbe i podstrek da se ona što dosljednije obavi.⁴¹

U napomeni da je post, ibadet koji je bio propisan i prijašnjim pokoljenjima učenjaci tefsira⁴² navode nekoliko mudrosti, od kojih su najvažnije:

- Ukazivanje na važnost institucije posta.
- Napomena da je post ibadet propisan i prijašnjim generacijama, odražava njegovu ozbiljnost, važnost.
- Davanja podstreka muslimanima da što dosljednije izvrše ovu obavezu kako ne bi zaostajali u njenom izvršavanju za drugim narodima.
- Da ne bi ljudi imali izgovora pred Allahom dželle ša'nuhu pa da kažu: da je nama propisan post, kao što je propisan onima prije nas mi bismo bili bolji i dosljednije bismo sproveli tu naredbu,"i da ne

³⁹ Ibid., 2: 142.

⁴⁰ Tefsiru-n-Neseft, Ebu-l-Berekat Abdullah ibn Ahmed ibn Mahmud en-Neseft, Daru-l-fikr, Damask, bez godine izdanja. 1, 2: 93.

⁴¹ *Tefsir El-Menar*, 2: 142.

⁴² Detaljnije Ibn Ašur.

kažete: "Da je Knjiga objavljena nama, bolje bismo se od njih držali Pravog puta..."⁴³

-Da ne bi ljudi smatrali teškim ovaj ibadet misleći da je samo njima propisan.

-Neki navode još da je korisno što stoji da je i prijašnjim pokoljenjima propisan post, kako ne bi mogao neki od nemuslimana, protumačiti neprihvatanje islama time što u sebi sadrži težak ibadet.

-Zatim, da kao takav u sebi sadrži veoma mnogo jer je u njegovom izvršavanju mnogo sevaba, hajra i nagrade.

Predmet poređenja

- Mnogi mufessiri, među kojima je Ševkani⁴⁴, Ibn Kajim el-Dževzije, bave se tumačenjem čestice كَ (kao), koja je upotrebljena u ajetu o postu i tumače šta je predmet poređenja? Da li je to obaveznost posta, njegove karakteristike ili nešto treće? Ipak, stav kojeg većina mufessira drži ispravnim jeste da se poređenje nama naredenog posta sa postom onih koji su bili prije nas odnosi na obaveznost, ali ne i na formu, način ili vrijeme posta.⁴⁵

Ibn Usejmin kaže: Ovdje se radi o poređenju obaveznosti sa obaveznošću, a ne posta sa postom, ili propisa sa propisom. On dalje tvrdi: "Ovome je sličan hadis Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u kojem kaže: **"Vi ćete, zaista, vidjeti vašeg Gospodara kao što vidite mjesec..."**⁴⁶

⁴³ El-En'am, 157.

⁴⁴ Muhammed ibn Ali ibn Muhammed ibn Abdullah eš-Ševkani es-San'ani, pravnik, mufessir, mudžtehid, sudija i muftija. Jedan od učenjaka iz Jemena. Rođen je 1117. god., preselio je 1250. Autor je 114 djela. Najpoznatija od njih su: *Fethu-l-Kadir*, *Nejlu-l-Evvar*, *Fevaidu-l-medžmu'a fil edabdisi-l-maudu'a*, *el-Bedru et-Tali'u*.

⁴⁵ Rešid Rida, Ibn Džerir et-Taberi, Ibn Usejmin.

⁴⁶ Ahmed, 19208., od Džerira ibn Abdullaha, Buhari, br. 554., u Knjizi o vremenima obavljanja namaza, u poglavlju "Fadilet ikindije namaza", zatim br. 573., u poglavlju: "Vrijednosti sabah-namaza". Zatim u Knjizi tefsira, u poglavlju: "I veličaj Gospodara svoga i zahvaljij Mu prije sunčeva izlaska i prije zalaska". Zatim u Knjizi tevhida, br. 7434, 7435 i 7436, u poglavlju Riječi Uzvišenog: "Toga

Poređenje se ovdje, kao što primjećujemo, odnosi na viđenje sa viđenjem, a ne ono što se vidi sa onim što ćemo vidjeti.

Ovakav stav zastupa i Rešid Rida koji kaže: **”Propisuje vam se:** tj. stavlja vam se u obavezu isto kao što je bio propisan i vjernicima iz prijašnjih pokoljenja i naroda. Dakle, radi se o poredbi obaveznosti sa obaveznošću. I nema veze sa karakteristikama, vremenom ili brojem dana. . . ⁴⁷

-Jedna grupa znanstvenika smatraju da se poređenje odnosi na vrijeme i broj dana, odnosno, da je Allah dželle ša’nuhu propisao post u mjesecu ramazana i jevrejima i kršćanima, pa su oni to vrijeme promijenili. Na osnovu prvog mišljenja značenje ajeta bi bilo: *Allah je propisao post ovom Ummetu u mjesecu ramazana kao što ga je propisao i drugima u ovome vremenu.*

-Treći smatraju da se poređenje odnosi na poređenje na karakteristike posta kao što je ostavljanje hrane i pića itd. Na osnovu ovoga stava značenja ajeta bi bilo:

“Allah vam je naredio ustezanje od određenih stvari koje mrse post kao što je to propisao i drugima.”

Nakon ovoga slijedi pojašnjenje svrhe posta, pa Uzvišeni kaže da je post propisan: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ **“da biste se grijeha klonili”** doslovno: **“da bi ste se čuvali”** U ovome ajetu nije precizirano čega se treba čuvati. U Časnome Kur’anu, međutim, zastupljeni su ajeti u kojima se precizira čega se vjernik treba čuvati i kako muttekija biti.

Ponekad nas Uzvišeni poziva da se čuvamo Njega.

“Bojte se Allaha pred kojim ćete se sabrati.”

Ovakav poziv je upućen vjernicima na četrdesetak mjesta u Časnome Kur’anu.

---

dana će neka lica blistava biti“, 23. u Gospodara svoga će gledati.”Muslim, br. 633, od Džerira ibn Abdullaha, u Knjizi o namazu, u poglavlju”Fadileti čuvanja sabaha i ikindije namaza”. Ebu Davud, br. 4729, u Knjizi o Sunnetu, u poglavlju o viđenju mladača, Tirmizi br. 2554, u Knjizi o opisu Dženeta, u poglavlju”Predaje o viđenju Gospodara, tebareke ve te’ala” i Ibn Madže br. 177, u Knjizi o Sunnetu, u poglavlju”O onome što su džehennemlije zanijekale” od ibn Džerira, i dr.

⁴⁷ Tefsiru-l-Menar, 2: 144.

Ili: **"O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite."**⁴⁸ Ovakvi ajeti znače da se treba bojati Allahove srdžbe i ljutnje.

Ponekad nam Uzvišeni sugerira da se čuvamo patnje, vatre, odnosno mjesta izdržavanja kazne i patnje. To učimo u riječima Uzvišenog: **"Bojte se vatre za nevjernike pripremljene, čije će gorivo biti ljudi i kamenje."**⁴⁹

Zanimljivo je da se ovakav poziv u časnome Kur'anu zastupljen na samo tri mjesta.

Na dva mjesta u Časnome Kur'anu Uzvišeni nas poziva da se bojimo Dana u kojem niko nikome neće moći pomoći: **"I bojte se Dana kada niko ni za koga neće moći ništa učiniti."**⁵⁰

En-Nesefi, rahimehullah, precizira i kaže da se kur'anske riječi: **"Da bi ste se klonili"** odnose na čuvanje od grijeha činom posta. . Ili, ne bi li ste bili ubrojani u društvo muttekija, jer je post njihov moto i navika.⁵¹

Ibn Kajjim el-Dževzije smatra da sintagma **"le'allekum tettekun"** znači **"bi ste bili bogobojazni"** i to obrazlaže riječima: **"Zato što je post put do bogobojaznosti, jer sprečava nefis da ne čini grijeha kojima teži"**⁵²

Izraz *takva* تقي je jedan je od onih koji se u Časnome Kur'anu često spominje. On je zastupljen u Kur'anu na otprilike 300 mjesta. Ispravno je konstatirati da je jedan od glavnih ciljeva islamskih obreda postizanje takvaluka u srcima njegovih sljedbenika.

Učenjaci arapskog jezika navode da ova riječ dolazi od korijena *vikaje*, što na našem jeziku znači zaštita, štiti ili odbrana. *Takva*, shodno ovom, dakle jezičkom značenju, jeste to: da rob, insan, ili čovjek stavi između sebe i onog čega se boji *vikaje* tj. zaštitu, štiti, branik koja ga čuva.

⁴⁸ El-Hašr, 18.

⁴⁹ El-Bekare, 24.

⁵⁰ El-Bekare, 123.

⁵¹ En-Nesefi, nav dj. 1, 2: 93.

⁵² Ibn Kajjim el-Dževzije, nav. dj. 1: 184.

Što se tiče terminološkog značenja ove riječi, treba reći da imamo jedan veliki broj međusobno sličnih tumačenja, od kojih ćemo spomenuti onaj najlakši, kojeg ujedno savremeni islamski učenjaci citiraju. Naime, postoji jedna predaja koja kaže da je jedne prilike vođen dijalog između Omera⁵³ i Ubej ibn Ka'ba⁵⁴, radijallahu anhumā. Navodi se da je Omer ibn Hattab, pitao Ubejd ibn Ka'ba o bogobožnosti, a ovaj mu je odgovorio: "Zar ti nisi nekada išao putem punim trnja?" - "Svakako", odgovori Omer. "Pa šta si radio?", upita ga Ubejd ibn Ka'b. "Uložio sam svu snagu i trud (da se ne nagrđim), odgovori Omer ibn Hatab. "Eto, to ti je bogobožnost." odgovori Ubej ibn Ka'b.

Ibn Redžeb el-Hanbeli,⁵⁵ navodi da se ovakvo shvatanje bogobožnosti prenosi i od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji je upitan o značenju takvaluka, on je odgovorio identično odgovoru Ubejd ibn Ka'ba, radijallahu anhu.

Bogobožnost je i osjećaj u srcu i istančanost u svijesti, stalna skrušenost i vječito upozorenje, božanstvo od trnja na putu života koga privlači trnje želja i strasti, trnje pohlepa i raznih ciljeva, trnje straha i brige, trnje lažne nade u onoga koji ne može udovoljiti toj nadi, trnje lažnog straha od onoga koji ne može ničim koristiti ni štetiti i razno drugo trnje.⁵⁶

Neki pobožnjaci su govorili: "O, sine Ademov, koji kada si u društvu ponašao se kao da si bogobožan, a kada si sam sa Allahom, ti

⁵³ Omer ibn Hattab ibn Neufel ibn Abdul-Uzza el-Adevi el-Kureši, Ebu Hafs el-Faruk! Drugi halifa. Rođen u Mekki 40. godina prije hidžre umro u Medini 63. h. g. Vidi više u registru spomenutih ličnosti!

⁵⁴ U prijevodu tefsira stoji da je ovaj dijalog vođen između Omera i Ebu ibn Ka'ba, što je najvjerojatnije štamparska greška. Naime, ime ovog ashaba je **Ubej ibn Ka'b**, a ne Ebu ibn Ka'b. Ubej je bio najbolji učenik Kur'ana, veoma cijenjen od strane svih, a pogotovo Omera, koji je bio njegov prisni brat, prijatelj. Omer je Ubejja postavio za prvog ashaba koji je predvodio zajedničke teravith-namaze, često ga je konsultovao u raznim pitanjima vjere i života. Navedeni dijalog se prenosi u mnogim refsirskim djelima i ilustracija je bliske veze i bratstva ova dva ashaba.

Navedeni dijalog, između ostalih, je spomenuo Ibn Kesir u svome tefsiru 1: 67, kod komentara drugog ajeta sure el-Bekare.

⁵⁵ Zejnudin Abdu-r-Rahman ibn Ahmed ibn Abdurrahman Es-Selami El-Bagdadi, Ed-Dimeški, poznat kao Ibn Redžeb el-Hanbeli. Rodio se u Bagdadu 736 h. g. je cijenjeni imam, hafiz hadisa i kritičar. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁵⁶ Sejjid Kutb, rahimehullah, *U Okrilju Kur'ana*, Sarajevo, Fakultet islamskih nauka, 1998., prijevod na bosanski, 1: 42-43.

grijehe činiš. Ti si jedan od dvojice ljudi: ili si onaj koji negira da ga Allah posmatra, vidi, prati, čuje, ili si onaj koji to zna i pored toga griješi, tada Allaha stavljaš ispod stupnja njegovih stvorenja, ljudi, i tako ga potcjenjuješ i omalovažavaš.

Poslije ovog jezičkog i terminološkog pojašnjenja riječi *takva* važno je napomenuti da je Allah dželle ša'nuhu u Kur'anu oporučio bogobo-
jznost svim pokoljenjima i narodima.

O ovome Allah dželle ša'nuhu u suri En-Nisa kaže: **"Mi smo on-
ima kojima je data Knjiga prije vas, a i vama, već zapovjedili da se
bojite Allaha."**⁵⁷

Dakle, post kao sredstvo između ostalog i za bogobo-
jznost, propisao je i nama kao što je propisao i onima koji su bili prije nas. A i
bogobo-
jznost, takvaluk nam je propisao kao što ju je propisao i onima
koji su bili prije nas.

Koristi bogobo- jznosti

Efekti i rezultati takvaluka, bogobo-
jznosti kako na dunjaluku tako
i na ahiretu su veliki i ogromni. Spomenimo najizraženije:

- Bogobo-
jznost je put do Allahove ljubavi

**"Allah voli one koji su bogobo-
jznosti"**⁵⁸

- Bogobo-
jznim se primaju djela i ibadeti:

**"Ispričaj im priču o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo
kad su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kad je od jednog bila prim-
ljena, a od drugog nije, ovaj je rekao: "Sigurno ću te ubiti!" -Allah
prima samo od onih koji su bogobo-
jznosti."**⁵⁹

- Bogobo-
jznima Allah dželle ša'nuhu daje izlaz iz poteškoća osku-
dica i nedaća:

"... a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći."⁶⁰

⁵⁷ En-Nisa, 131.

⁵⁸ Alu-Imran, 76., Et-Tevbe 4. i 7.

⁵⁹ El-Ma'ida, 27

⁶⁰ Et-Talak, 2.

- Bogobojaznom Allah dželle ša'nuhu daje opskrbu odakle se i ne nada.

"i opskrbiće ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio."⁶¹

- Bogobojaznima se olakšavaju i ispunjavaju njihove želje.

"A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim."⁶²

- Bogobojaznima Allah dželle ša'nuhu dariva moć raspoznavanja istine od neistine.

"O vjernici, ako se budete Allaha bojali, On će vam sposobnost darovati pa ćete istinu od neistine moći rastaviti i preko ružnih postupaka vaših će prijeći i oprostiti vam. – Allahova dobrota je neizmjerana."⁶³

- Bogobojaznima je obećana milost i berićet nebesa-

"A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i s zemlje slali..."⁶⁴

- Spas od neprijateljskih spletki:

"I ako budete trpjeli i ono što vam se zabranjuje izbjegavali, njihovo lukavstvo vam neće nimalo nauditi. Allah, zaista, dobro zna ono što oni rade."⁶⁵

- Kod Allaha je najpočasniji onaj koji je bogobojazan:

"Najugledniji je kod Allaha onaj koji Ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa."⁶⁶

- Bogobojazni će biti spašeni na Siratu:

"I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti."⁶⁷

⁶¹ Et-Talak, 3.

⁶² Et-Talak, 4.

⁶³ El-Anfal, 29.

⁶⁴ El-A'raf, 96.

⁶⁵ Alu Imran, 120.

⁶⁶ El-Hudžurat, 13

⁶⁷ Merjem, 71-72. .

- Bogobožnost je put do džennetskih blagodati:

"A onima koji su se Allaha bojali želje će se ostvariti:

"Bašče i vinogradi,

i djevojke mlade, godina istih,

i pehari puni

tamo prazne besjede i neistinu neće slušati"⁶⁸

"A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu, -a kapije njegove već širom otvorene-, čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti."⁶⁹

Ovo je, dakle, obznana mudrosti posta koja se sastoji u tome da se duša postaća navikne i pripremi za takvaluk, bogobožnost. To čovjek postiže stavljanjem svojih prirodnih želja i požuda, koje su mu u normalnim okolnostima dozvoljene radi sprovedbe naredbe svoga Gospodara i iz želje za Njegovom nagradom. Na ovaj način jača njegova sposobnost napuštanja zabranjenih prohtjeva i požuda i suzdržavanje od njih pa tako postane izbjegavanje tih zabranjenih požuda njemu lakše.

Postom se postiže i druga komponenta bogobožnosti koja se sastoji u potpunoj posvećenosti činjenju raznih oblika pokornosti, ibadeta te u dodatnim aktivnostima, nakon kojih postane veoma lahko održavati one osnovne, uobičajene i obavezne ibadete. Zato je u hadisu naglašeno da je **"post pola sabura"**⁷⁰

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je istakao bogobožnost kao uzrok spasa.

Ebu Hurejre, ⁷¹ radijallahu anhu, veli da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: _____

⁶⁸ En-Naba, 31-36.

⁶⁹ Ez-Zumer, 73.

⁷⁰ Hadis je zabilježio Tirmizi, 3519., u Knjizi o dovama, u poglavlju "Tesbih je pola mizana". Nakon čega je konstatirao: hadis je hasen. Ibn Madže br. 1745., u Knjizi o postu, u poglavlju "Post je zekat na tijelo". Spomenut je u djelu "Džam'iu s-sagir" i tu je autor ovog djela dao znak za njegovu autentičnost.

⁷¹ Ime mu je Abdu-r-Rahman ibn Sahr ed-Devs, poznat kao Ebu Hurejre. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

“Postoje tri uzroka spasa kao što postoje tri uzroka propasti. Pa što se tiče uzroka spasa to su:

- Takvaluk u tajnim i javnim situacijama,
- Istinu govoriti u zadovoljstvu i u srdžbi,
- Umjerenost trošenja u siromaštvu i bogatstvu.

A što se tiče uzroka propasti to su:

- Potčinjenost škrtosti,
- Slijedenje strasti,
- Samoljubivost i umišljenost, što je najopasnije.”⁷²

Stepeni bogobožnosti

Pojedini učenjaci su naveli da postoje dvije vrste bogobožnosti:

1 Obavezna, odnosno minimalna, a to je onaj stepen bogobožnosti kojim nas je zadužio Uzvišeni Allah. Taj stepen se postiže izvršavanjem onoga što nam je u obavezu (*farz*) stavljeno, i klonjenjem od onoga što nam je zabranjeno.

2 Potpuna bogobožnost, koja čini čovjeka sretnim na ovom i Budućem svijetu te se pored činjenja obaveznog i klonjenja od zabranjenog, trudimo i nastojimo u svim situacijama ponašati onako kako bismo zaslužili Allahovo zadovoljstvo.

Važno je napomenuti da biti bogobožan, mutekija, ne znači biti bezgriješan, savršen, niti čisti melek. Mutekija je čovjek koji zna pogriješno postupiti. Njihova specifičnost, prednost je u budnosti njihovih srca, istančanom osjećaju o Allahovom sveprisustvu, brzom povratku istini, bez oklijevanja. Uzvišeni o tome kaže: **”Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi”**⁷³

⁷² Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, uvrstio je ovaj hadis u pet najosnovnijih poslanikovih vasijeta. Djelo smo, uz dozvolu njegovog autora preveli na bosanski. U ocjeni on navodi: ”Hadis je zabilježio Bejheki u”*Šua’abu-l-iman*” i on je hasen.”

⁷³ El-E’araf, 201.

DRUGI AJET KOJI GOVORI O POSTU

Nakon obznane da nam je post stavljen u obavezu, Allah, dželle ša'nuhu, nas obavještava da je taj obavezni post definiran, ograničen i određen. Nije ostavljen na slobodni izbor pojedincu ili zajednici. Tekst dalje ističe i da post traje određeni broj dana, da post nije propisan za cijelo vrijeme života čovjeka niti zastalno. Pa i pored tog od posta su oslobođeni bolesnik dok ne ozdravi, putnik, dok se ne ustali u mjestu boravka, itd. ⁷⁴ Pa tako Uzvišeni kaže:

﴿ أَيَّاماً مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ
طَعَامُ مَسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾

“-i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu -isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite.”

﴿ أَيَّاماً مَّعْدُودَاتٍ ﴾

“i to neznatan broj dana.”

Tj. propisuje vam se post određen broj dana. A nije propisan veliki broj dana, ili cijelu godinu, iz milosti prema nama. ⁷⁵ Ovaj broj dana koje je potrebno ispostiti je precizno i mudro određen od strane onoga

⁷⁴ U okrilju Kur'ana, 2: 82.

⁷⁵ Muhammed Ali Sabuni, *Safvetu et-tefasir*, Daru-l-kalcmi-l-arabi, Halep, 1414. /1994.

koji nas poznaje, koji zna šta je u inetresu ljudske ćudi i organizma. Nije propisano previše dana pa da zbog toga neki od nas ne mogu izdržati niti premalo pa da lijek ne bude u potpunosti djelotvoran.

Dani u kojima nam se propisuju post

Ispravnije mišljenje, ono koje zastupa većina mufessira Časnoga Kur'ana, jeste da se navedeni ajet odnosi na dane mjeseca ramazana. Ima mufessira koji kažu da se obaveza posta neznatnih dana odnosi na post u ševvalu, ašuru, itd., a da je onda ajet koji dolazi nakon ovoga derogirao to i preinačio u naredbu za post u toku mjeseca ramazana.

-S obzirom da pravo na blagodati posta imaju svi, pa i oni koji iz određenih razloga ne poste u toku ramazana, da bi osjetili te blagodati njima se propisuje napaštanje. Uzvišeni o tome kaže:

﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾

"...a onome od vas koji bude bolestan ili na putu -isti broj drugih dana"

Dakle, ko bude u takvome stanju, pa se omrsi određeni broj dana u ramazanu, obavezan je da te dane naposti u nekom drugom vremenu. Islamsko poimanje ovog pitanja ima cilj da se odstrane poteškoće i spriječi bilo kakva šteta. Ova vjera je vjera Allaha, a ne vjera ljudi. Allah najbolje zna u čemu se kompletira ova vjera. Zna situacije u kojima dolazi do stega. Katkada postoji na nekim mjestima interes i korist iza povlastice, koji se ne može ostvariti bez te povlastice.⁷⁶

To znači; bolesnik i putnik zbog poteškoća kojima bivaju izloženi u takvim situacijama, ne poste dok su na putu ili bolesni. Umjesto toga mrse i napaštaju druge dane.

⁷⁶ U okrilju Kur'ana, 2: 82.

﴿ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا ﴾

“...a onome od vas koji bude bolestan”

Nije svaka bolest u toku ramazana šerijatski opravdan razlog za nepošćenje. Pod pojmom *marad* (bolest), misli se prvenstveno na one bolesti koje se, usljed nekonzumiranja hrane, pića ili lijekova, direktno ili indirektno dolazi do pogoršanja stanja bolesnika ili do odgađanja njegova ozdravljenja. Ovo je pitanje kojim se više bave islamski pravnici, ali su na to upozoravali i brojni muffessiri. Svi oni imaju manje-više ujednačen stav. Evo kako to pojašnjava šehid Sejjid Kutb: ”Bolest zbog koje je dozvoljeno da se ne posti jeste ona bolest koja nanosi štetu postaču ukoliko bude postio, ili koja odgađa ozdravljenje, ili sa kojom, zbog posta dolazi do vanrednih tegoba ili bolova.”⁷⁷

﴿ أَوْ عَلَى سَفَرٍ ﴾

“... Ili na putovanju.”

Svi eminentni islamski učenjaci su suglasni da je putovanje u toku mjeseca ramazana šerijatski opravdan razlog za izostavljanje posta. Ono u čemu se propisima u vezi sa ovim pitanjem javljaju razlike tiče se konkretnih situacija, dužine putovanja, trajanja i sl. Prema našoj pravnoj školi⁷⁸ utvrđena su tri uslova koji trebaju da se upotpune da bi neko mogao da ne posti zbog putovanja:

1. Polazak na put prije zore.
2. Razdaljina kod skraćivanja namaza, dakle 82. km.

Islamski pravnici su utvrdili da je razdaljina koju neko pređe da bi se zvao putnikom (musafiro), ista kao i razdaljina kod skraćivanja namaza dakle 82 km, ili više, bez obzira na sredstvo, način i brzinu prelaska ove udaljenosti.

3. Boravak u mjestu putovanja do 15 dana.

⁷⁷ *Fil-Muġassal fi-l-fikhi-l-banafi*, str. 282.

⁷⁸ Dr. Ibrahim Muhammed Selkini, u dj. *Fil-fikhu-l-islami*.

Povlastica vrijedi za putnika kada doputuje u određeno mjesto i odluči da će u tome mjestu ostati manje od 15 dana. Međutim, ako doputuje u neko mjesto i odluči da će tamo ostati 15 dana i duže, on nema više povlasticu putnika, nego postaje mukim, i obavezan je da posti.

﴿ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ﴾

“... isti broj drugih dana.”

Tj. Propisuje mu se post isti broj drugih dana. Učenjaci su složni u ocjeni da onaj kome prođe određeni broj dana u ramazanu koje nije postio, dužan je da te dane naposti. U tom smislu može da ih napašta i zaredom a i isprekidano, shodno njegovom vremenu i mogućnostima. Ipak, pohvalno je da se požuri sa napaštanjem tih dana i da to bude zaredom.

﴿ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامَ مَكِينٍ ﴾

“Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane”.

Što se tiče onoga ko je zdrav i ko nije na putu, on je, u prvo vrijeme, kada je tek propisan post, prema ovom ajetu imao pravo izbora između posta i hranjenja svakog dana po jednog siromaha. Prenijete su izjave Ibn Mesuda, Muaza ibn Džebela, Ibn Omera, Ibn Abbasa, Seleme ibn El-Ekva, Alkame, Ez-Zuhrija i drugih da su pojasnili ovaj dio ajeta prenoseći kako se on u praksi sprovodio. S obzirom da su njihove predaje međusobno jako slične, za primjer navodimo onu od Muaza⁷⁹, radijallahu anhu, koju spominje Hafiz Ibn Kesir⁸⁰, u svome tefsiru: ”U početku je bilo slobodno (izabrati između dvije stvari): ko je htio postio je, a ko je htio mogao je namjesto posta za svaki dan nahraniti siromaha.”

⁷⁹ Ebu Abdu-r-Rahman, Muaz ibn Džebel el-Ensari el-Hazredži el-Medini, jedan od fakiha, dobrih i časnihi ashaba. Islam je primio u svojoj osamnestoj godini života. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁸⁰ Ismail ibn Omer ibn Kesir. Hafiz, mufessir, pravnik, i historičar. Rođen je u selu Medždel u blizini Busra Šama. 701. Preselio u Damasku 774. h. (1373)

U početku bilo je prepušteno da svako izabere za sebe da li će postiti ili se mrsiti i nahraniti siromaha.

U ovom kontekstu Buhari navodi predaju od Abdullaha ibn Omera⁸¹ i Šeleme ibn El-Ekva⁸², radijallahu anhum, da su rekli: "Kada je objavljeno: **"Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane.**" bila je praksa da onaj koji je htio mogao se mrsiti i umjesto posta davati fidju ili hraniti po jednog siromaha dnevno. Tako je bilo dok nije objavljen slijedeći ajet: **"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana"** čime je derogiran ovaj izbor.

Važno je napomenuti da su Ebu Bekr Es-Sidik i Ibn Abbas, radijallahu anhum, učili ovaj ajet **"vellezine juttavikunehu"** što, takvim načinom učenja izrađa nešto drugačije značenje ("oni koji ga teško podnosi"). Ovakvo učenje ajeta ukazuje da oni nisu smatrali da je ajet derogiran. Buhari također bilježi svojim lancem prenosilaca od Ataa da je čuo Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, kako je proučio ajet: **"Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane"** pa je rekao: "Ovaj ajet, zaista, nije derogiran, nego se odnosi na starce i starice, koji bi mogli da poste ali namjesto posta hrane siromahc."

Pitanje derogacije navedenog ajeta:

Da li je ajet **"Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane"** derogiran ajedom: **"Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede."**

- Postoje razilaženja među komentatorima Kur'ana.

Ovo pitanje je između ostalih, tretirao i klasični komentator Kur'ana hafiz Ibn Kesir, radijallahu anhu. Rekao bih da ovaj velikan

⁸¹ Rođen je u Meki tri godine nakon prve objave Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Od njega su autori hadiskih djela zabilježili 1630 hadisa. Bio je posljednji ashab koji je umro u Meki. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁸² Selame ibn El-Ekva, je ustvari Seleme ibn Amr ibn El-Ekva. On spada u red onih ashaba koji su prije sporazuma na Hudejbiji izrazili spremnost na borbu sve do smrti. Preselio je na Ahiret u Medini 74. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

zastupa stav”djelomične derogacije” navedenog ajeta. On, u svome tefsiru, nakon što je naveo predaje koje idu u prilog postojanju, ali i nepostojanju derogacije u ovima ajetima o tome kaže: ”Rezime navedenih predaja je da je derogacija ostala punovažeća kada je riječ o onome ko je zdrav i kod kuće, time što je obavezan da posti ajetom: ”**Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede.**”⁸³ A što se tiče iznemoglog stare osobe, koja ne može da posti, ona ima pravo da se mrsi, a nije dužna da napašta jer se od nje ne očekuje da će doći u stanje u kojem će moći nadoknaditi propušteni post.”⁸⁴

Međutim, postavlja se pitanje da li je takav, u slučaju da bude imućan, dužan da daje fidju-odnosno da nahrani za svaki propušteni dan siromaha? Mišljenje koje je odabrao Ibn Kesir, a koje zastupa većina učenjaka je da jeste obavezan. Postoje predaje koje govore da je Enes⁸⁵, radijallahu anhu, nakon što je doživio starost, godinu-dvije mrsio i hranio siromahe.

﴿ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ ﴾

“... A ko drage volje da više...”

Tj. ko da više jednom siromahu od određenog minimalnog iznosa fidje, ili ko nahrani više od jednog siromaha, to mu je bolje.

⁸³ El-Bakarc, 185.

⁸⁴ Imaduddin Ismail Ibn Kesir, *Tefsiru-l Kur'ani-l Azim*, Daru-l-fejha, Damask i Daru es-selam, Rijad, 1414. /1994., 1: 292

⁸⁵ Enes ibn Malik ibn Nuder ibn Damdam, Ebu Hamza l-Ensari el Hazredži en-Nedžari. Sluga Resulullaha i jedan od šestorice koji najviše hadisa prenose od Allahova poslanika sallallahu alejhi ve sellem. Rođen je u Medini deset godina prije hidžre. Ponosno je isticao podatak da je služio Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sve do njegove smrti. Nadimak”Ebu Hamza” mu je dao lično Allahov poslanik, salallallahu alejhi ve sellem. Od njega su autori hadiskih djela zabilježili 2268 hadisa. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

﴿وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

“A bolje vam je, neka znate, da postite”

Tj. ako znate važnost, koristi i nagrade koje proizlaze iz čina posta. Post se smatrao boljim od davanja hrane siromahu. Ovo je stav Ibn Mesuda⁸⁶, Ibn Abbasa, Mudžahida⁸⁷, Tavusa⁸⁸ i mnogih drugih.

---

⁸⁶ Njegovo puno ime je Abdullah ibn Mesud ibn Gafil ibn Habib el-Huzeli, Ebu Abdu-r-Rahman. Jedan od prvih koji je primio islam. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁸⁷ Mudžahid ibn Džebr, tabi'in. Rođen je 21. a umro 104. h. god. On je oslobođeni rob Saida Ebi Saida el-Mahzumija. Ponovio je tri puta Kur'an sa tefsirirom pred Ibn Abbasom. Bio je fakih, pouzdan prenosilac hadisa i jedan je od prenosilaca *kutub es-site*.

⁸⁸ Tabi'in, Tavus ibn Kejsan, rođen u Jemenu 33. a umro u Meki 106. h. god. Uzeo je nauku od Aiše, Ebu Hurejre, Zejda ibn Erkama, Ibn Abbasa i dr.

TREĆI AJET KOJI GOVORI O POSTU

Ovaj ajet predstavlja nastavak prethodnog u sklopu pojašnjenja propisa posta. Ovim ajetom se pojašnjava da se obavezni post obavlja u mjesecu ramazanu, te da *hikmet* (mudrost) zbog kojeg je post propisan u ovom mjesecu leži u tome što je u istom mjesecu počelo objavljivanje Kur'ana. Vidimo u ovome ajetu da nam je Allah, dželle ša'nuhu, naredio da postimo upravo u ovome mjesecu, da bi nas upozorio i podsjetio na blagodat spuštanja Kur'ana u tome mjesecu i da bismo Mu bili zahvalni na toj blagodati.

﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُم وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾

“U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate-, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na Pravi put, i da zahvalni budete.”

﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ ﴾

“U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, ⁸⁹

⁸⁹ Doslovnije: “Mjesec ramazan, u kome je spušten Kur'an.”

Mjesecu ramazan

Mjesec ar. *šebr*, je izvedenica iz riječi *el-išhar*, što znači viđenje, nešto očigledno, poznato. Dobio je naziv po tome jer se mlađak”pojavi”, vidi ili ukaže...

Inače, šehr ili mjesec je ustvari period između dvije pojave mlađaka. Arapi još kažu *šebera sejfehu* za onoga koji isuče ili pokaže sablju. Termin *šebr* (mjesec) u Kur'anu zastupljen je 12 puta u jednini, u dvojini (*šebrejn*) dva puta i sedam puta u množini (*šuhur / ešhur*).⁹⁰

Pitanje simbolike termina”ramazan”

RAMAZAN-arapski رمضان, *ramadan*, u izvornom jeziku ima pet slova (رم اض ا ن) koja, prema Abdulhalimu el-Kišku, Allah mu se smilovao, simboliziraju slijedećih pet značenja:

ر-**Ra-Rahmet**, milost, koja se manifestira naročito u ovome mjesecu;

م-**Ma-magfired** oprost grijeha, jer ramazan predstavlja najbolju šansu čovjeku da pridobije Allahov oprost;

ض-**Da-daman**, ili jamac ulaska u Džennet, (ukoliko se provede u predviđenom ibadetu) ;

ا-**Aa-eman** - sigurnost od vatre, (svake noći se oslobađa i osigurava od gorenja u vatri određeni broj postača) ;

ن-**Nun-nurullah**, Allahovo svjetlo.

Muhammed ibn Ahmed el-Ensari el-Kurtubi, *El-Džami'u-i-ahkami-l-Kur'an*, Daru-l-fikr, Bejrut, 1415/1995., 1: 271.

⁹⁰ Muhammed Fuad Abdulbaki, *el-Mu'džem el-Mufehres li elfazi-l-Kur'ani-l-Kerim*, Daru el-Fikr, bez godine izdanja. 391. str Muhammed Abdureuf el-Menavi, *Fejdu-l-kadiri šerh el-Džami'i es-Sagiri min ehadiši el-bešir en-nezir*, Daru-l-fikr, Bejrut, 1416. /1996., 2: 578.

Pitanje izvora imena ramazana

Menavi prenosi od El-Talikanija da je u svom djelu *Hazairu-l-Kuds* naveo šezdeset imena ramazana.⁹¹

- Ima učenjaka koji smatraju da je ramazan jednostavno ime za mjesec. Ševkani citira El-Maverdija da je rekao kako se ramazan u prijeslamskom periodu nazivao *natiĕ*.

- Ibn Ašur ističe: "Ramazan je poznati deveti mjesec hidžretske godine koja počinje mjesecom muharremom."

- Drugi učenjaci nakon konstatacije da je ramazan izvedenica iz arapske riječi *ramade* biti jako vruće, spaliti, raspaliti, sasušenost, razilaze se u viđenju povezanosti između biti, specifičnosti ramazana i njegova imena, odnosno korijena od kojeg je dobio naziv. Evo njihovih stavova:

- Jedna grupa učenjaka tvrdi da je ramazan dobio ime po tome što postač žedni i osjeća žestinu vrućine, odnosno; "jermudu *saimu*" kada se postač zagrije i ožedni.

- Drugi kažu da je ramazan dobio ime zato što se u tome mjesecu ponajviše sagorijevaju ili prže grijesi zbog dobrih djela.⁹²

- Treći kažu da se, prilikom davanja imena ovome mjesecu desila jaka vrućina (*ramda*), pa je tako ovaj mjesec i dobio naziv ramadan dosl. (mjesec vrućine).⁹³

Razlog upotrebe naziva "mjesec ramazan" šehru ramadan?

Mogući razlozi:

- ovakav način izražavanja je ljepši, stilski upečatljiviji;
- cilj je da se naglasi kako obaveznost obuhvata post cijelog mjeseca ramazana, a ne samo dio njega;

⁹¹ Muhammed Abdureuf el-Menavi, *Fejdu-l-kadir šerh el-Džami' es-Sagir min ehadis el-bešir en-nezir*, Daru-l-fikr, Bejrut, 1416. /1996., 2: 578.

⁹² Muhammed ibn Ali Ševkani, *Fethu el Kadir* 2: 206.

⁹³ Ovo je po šejh Muhammedu Ibn Usejminu, hafizehullah, najbliže stvarnosti.

- da se nije navela riječ mjesec uz riječ ramazan, ne bi bilo tekstualnog, Kur'anskog dokaza za obaveznost cijelog mjeseca, nego bi bio ostao samo logički dokaz. Tim prije što je u prethodnom ajetu rečeno **"Propisu je vam se post...neznatan broj dana."**

Na osnovu ovoga, značenje ajeta bi bilo slijedeće: Dio godine kojeg vi nazivate mjesec ramazan je vrijeme obaveznog posta."

Pitanje obaveznosti izraza "mjesec ramazan"?

Razlog ovakvoj jednoj dilemi jeste što je Uzvišeni u ovom ajetu rekao: **"Mjesec ramazan u kojem je objavljen Kur'an"**, u ajetu kao da je istaknuto da je ramazan mjesec.

Na osnovu ovoga ajeta, te određenog broja hadisa u kojima je također naglašeno da je ramazan mjesec, među učenjacima su bili oni koji su smatrali da se ne bi trebalo reći samo ramazan bez upotrebe riječi mjesec, zato što je Allah dželle šanuhu u ovome ajetu rekao "...u **mjesecu ramazanu.**"

Međutim, ogromna većina učenjaka smatra da je dozvoljeno reći ramazan bez dodatka riječi mjesec. Oni svoj stav obrazlažu da se i sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na taj način izražavao, pa mnogi bilježe hadis u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *"Kada dođe ramazan"* ili *"Ko posti ramazan. . ."* itd.

Da li je ramazan "sveti mjesec"?!

Danas je evidentan porast onih koji nisu muslimani ali se pozivaju na njegovo dobro poznavanje. Svoje "znanje" naplaćuju, pišu tekstove bave se antiterorizmom i preko noći postaju eksperti za islamska pitanja, iako, bar nama muslimanima je jasno, oni ne poznaju islam ili neće da ga poznaju onakvim kakav on jeste. Otuda čudni neki termini poput onog "islamski terorista" "Islamska nuklearna bomba", "muslimanske

crne udovice””Sveti rat”... Iza maski i ukočenih lica tzv. eksperata je apsolutno nepoznavanje najosnovnijih islamskih principa, koje je lahko i jasno naučiti, ili neznanje ili namjerno iskrivljivanje. Bilo koji od ova dva razloga da je tačan može li se nazvati takva osoba dobrim poznavoca islama? I kome treba?

U ovom kontekstu, “dobrodošlicu” ramazanu prirede i novinske agencije i drugi mediji naglašavajući da se radi o”*Ramazān* -i, obavezno, *svetom mjesecu muslimana!*” Potrebno je, dakle, na osnovu relevantnih dokaza utvrditi da li je ramazan zaista sveti mjesec muslimana?

U Časnome Kur’anu, učimo dobropoznate ajete u kojima se pojašnjava broj mjeseci u godini i broj svetih mjeseci.

Uzvišeni je rekao: **”Broj mjeseci u Allaha je dvanaest, prema Allahovoj Knjizi, od dana kada je nebesa i Zemlju stvorio, a četiri su sveta; to je prava vjera. U njima ne griješite!”**⁹⁴

O kojim mjesecima se radi pojasnio nam je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i tako zatvorio dalju manipulacije svetim mjesecima, koja se u predislamskom periodu sastojala u tzv.”*premještanju svetih mjeseci*”. Premještanje svetih mjeseci radilo se tako što bi jedne godine određeni mjesec smatrali svetim a u drugoj običnim, a druge godine, ako bi im to odgovaralo, utvrdili bi da postoji manje svetih mjeseci. Pojavom islama, u svim aspektima života dolazi do reforme, preuređenja, uvođenja poretka i reda. Tako da ni ovaj segment, odnosno računanje vremena, nije ostao bez jasno i precizno određenih pravila i broja.

U dva *Sabiba* od Ebu Bekra, radijallahu anhu, je zabilježeno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, održao hutbu na oproštajnom hadždžu, te da je u tom obraćanju između ostalog rekao i slijedeće: **”Vrijeme se ustalilo, kao što je bilo onda kada je Allah stvorio nebesa i Zemlju. Godina ima dvanaest mjeseci. Od njih su četiri sveta: tri su uzastopna; zu-l-ka’de, zu-l-hidže i muharrem, zatim redžebu-l-mudir koji se nalazi između džumada i ša’ bana.”**

⁹⁴ Et-Tevbe, 36.

Svjedočimo da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dostavio Objavu, ali ni u Objavi niti u njegovim hadisima ne nailazimo na svrstavanje ramazana među svete mjesece. Ramazan jeste specifičan, zbog objave svih nebeskih knjiga u njemu, zbog toga što je mjesec odabran da bude mjesec intezivnog ibadeta, posta i općeg dobra, zbog Noći Kadra, i mnogo drugoga, o čemu više saznajemo iz hadisa koji detaljnije govore o vrijednosti ramazana.

﴿الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾

"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana,"

Ovim kur'anskim riječima jasno je istaknuto podsjećanje na veliki fadilet i počast koju ima mjesec ramazan a to je da je on mjesec u kojemu je počela objava Kur'ana. Allah dželle šanuhu je vremenima u kojima su se dogodili značajni događaji i dešavanja dao posebnu vrijednost i značaj. Takav slučaj je i sa ramazanom. Zato je i rečeno: "U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana"

Imam Ahmed, Taberani i drugi bilježe od Vasila ibn Eskaa⁹⁵ je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: "Suhufi Ibrahima su spuštani u prvoj noći ramazana, Tevrat je spušten u šestoj, Indžil u trinaestoj noći ramazana, Kur'an je objavljen u dvadeset i četvrtoj noći ramazana."⁹⁶

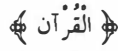
El-Menavi⁹⁷ je prenio od Ibn Hadžera, rahimehullah, da je rekao: Ovaj hadis se podudara sa ajetom "Mi smo ga objavili u Noći Kadr" Moguće je da je Noć Kadra u toj godini bila upravo u toj noći, pa je u njoj spuštana na dunjalučko nebo, a zatim u 24. danu na zemlju kada su objavljeni (prvi) ajeti "Ikre bismi rabbikellezi halek"⁹⁸

⁹⁵ Vasile ibn el-Eskaa ibn Amir je poznati ashab iz plemena Benu L.ejs. Islam je prigrlio prije bitke na Tebuku gdje je odmah uzeo učesće. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁹⁶ Nuruddin Ali ibn Ebu Bekr El-Hejseni u "Medžmen-š-Zevaid ve menba'u-l-fevaid", 1/465, je rekao: Hadis je zabilježio Ahmed i Taberani, u djelima *El-Evsat* i *El-Kebir*. U njegovom lancu prenosilaca je izvjesni Imran ibn Davar el-Kettan kojeg je Jahja ocjenio kao slabog prenosioca, ali ga je pouzdanim smatrao Ibn Hibban. Ahmed je rekao: Priželjkujem da ovaj prenosilac dosljedno prenosi hadis. Ostali prenosioци ovog hadisa su pouzdani. Neki istraživači su ovaj hadis ocijenili kao hasen.

⁹⁷ *Fejdu-l kadir...*, 3: 67

⁹⁸ El-Alek, 1.

Kur'an

Jezičko značenje riječi Kur'an

Jedna grupa učenjaka smatra da je riječ *kur'an* jednostavno vlastita imenica, kao npr. Tevrat i Indžil i da nije izvedenica iz bilo kojeg korijena.

Sujuti⁹⁹ u "*Itkanu*", u poglavlju u kojem izlaže imena Allahove Knjige navodi nekoliko pojašnjenja oko imenice Kur'an, te prenosi predaju koju je zabilježio Bejheki, Hatib i neki drugi, od imama Šafije¹⁰⁰: "Riječ *kur'an* nije izvedenica iz glagola *kara'*, nego je to ime za Allahovu Knjigu, isto kao što je Tevrat i Indžil"¹⁰¹ malo zatim izdvaja ovaj stav kao najvjerodostojniji i kaže: "Po meni je odabrano mišljenje ono što je smatrao imam Šafija."¹⁰²

Oni koji smatraju da je riječ *kur'an* ipak izvedenica iz nekog glagola, nude raznolika pojašnjenja i mogućnosti.

Jedni tvrde da riječ *kur'an* označava ono što se čita, iščitava, studira, uči, proučava...

Drugi pak vele da riječ *kur'an* označava dobro Dunjaluka i Ahireta.

Ibn Usejmin, hafizehullah, je naveo dvije posljednje tvrdnje uz konstataciju da su obje prihvatljive, odnosno da riječ Kur'an znači knjiga koja se čita, studira, iščitava, uči, istražuje, ali je i knjiga koja sadrži dobro oba svijeta, zabrane i naredbe itd. .

⁹⁹ Abdu-r-Rahman ibn Ebu Bekr ibn Muhammed ibn Sabikuddin el-Hudciri es-Sujuti, Dželaluddin. Imam, fakih, hafiz, historičar, lingvističar, mufessir, i učenjak usula. Rođen je u Kairu 849 h. god. Kur'an je napamet naučio u svojoj 8. god života. Nakon što je proputovao sve značajnije islamske centre nauke, u svojoj četrdesetoj godini se potpuno povukao iz javnog života. Predao se pisanju, korekciji i podučavanju. Autor je preko 600 naslova. Zanimljivo je to da je pisao gotovo u svim islamskim naukama. Preselio je na Ahiret 911 h. god. Allah sa njime bio zadovoljan!

¹⁰⁰ Ovaj stav od imama Šafije je prenio i Kurtuhi u "*Džami'ul-ahkam-l-Kur'an*", 1: 278.

¹⁰¹ Dželaluddin Abdurrahman es-Sujuti, *El-itkan fi ulumi-l-Kur'an*, Daru ibn Kesir, Damask, 1416. /1996. 1: 162.

¹⁰² Ibid, 1: 163.

Grupa učenjaka, među kojima je i imam El-Fš'ari tvrdi da je Kur'an izvedenica od "karane eš-šej biš-šej", -što znači sakupiti jedno sa drugim, spojiti, sastaviti. A Kur'an sakuplja, sadrži, slova, ajete, sure, kao što sadrži naredbe, zabrane, obećanja i prijetnje. . .

Terminološko značenje riječi Kur'an:

U djelima islamske literature, posebno one koja se bavi granama kur'anske nauke, postoji niz međusobno sličnih definicija posljednje Božije objave. Ovog pitanja se, naravno, doticao Husejn Dozo, rahimehullah, u djelu "Islam u vremenu" pa je rekao: "Prema usvojenoj definiciji Kur'an je Božija riječ koja ljepotom svoga izraza i misaonim sadržajem nadmašuje sve ljudske riječi. Objavljena je Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, sadržana u mushafu, dostavljena sto postotno sigurnom predajom, njeno čitanje ima obilježje ibadeta."¹⁰³

Pitanje početka spuštanja i objave Kur'ana

Što se tiče značenja kur'anske sintagme da je Kur'an objavljen u ramazanu, pored historijske činjenice da je proces objave obuhvatio kompletan period poslanstva imamo dva poznata komentara i pojašnjenja:

Stav većine učenjaka (*džumburu-l-ulema*) da se dotični ajet odnosi na spuštanje Kur'ana sa Levhi-mahfuzi na Bejtul-izze. Dr. Nuruddin Itr kaže: "Postoji splet ispravnih lanaca prenosilaca od ibn Abbasa, radijallahu anhumu, koji potvrđuju njegovu izjavu da je Kur'an spušten odjednom na Bejtul-izze koja je na dunjalučkom nebu, i to u noći *Lejletul-kadr* u ramazanu. To je ujedno i stav većine učenjaka."¹⁰⁴

Isti učenjaci navode da je proces objave Kur'ana prošao kroz tri etape:

¹⁰³ Husein Dozo, *Islam u vremenu*, str. 5, Izdanje Ilimije za SR BiH. Dr. Nuruddin Itr, *Ulumu-l-Kur'ani-l-Kerim*, str. 26.

¹⁰⁴ Dr. Nuruddin Itr, *Ulumu-l-Kur'ani-l-Kerim*, str. 26.

Prva etapa bila je: Spuštanje Kur'ana na Levhi-mahfuz. Kao što stoji u ajetu: **“A ovo je Kur'an veličanstveni, na ploči pomno čuvanoj.”**¹⁰⁵

Druga etapa je podrazumijevala spuštanje kompletne objave, u jednoj noći, iz Levhi-mahfuz u Bejtul-izze.

Treća: Proces dostavljanja te objave do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, po nekoliko ajeta, ili ponekad čitavih sura, shodno situacijama u kojima se nalazilo rano muslimansko društvo. Općepoznato je da je dostavljač, prenosilac Objave Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bio melek Džibrili Emin, alejhi-s-selam.

Nešto drugačiji komentar nam nudi šejh Rešid Rida koji isključuje ovako jedno shvatanje pa kaže: Iz takvog tumačenja razumijevamo da ništa (ni jedan dio Kur'ana) nije objavljeno u ramazanu, što je kontradiktorno samom ajetu. Dalje, ne bi bilo Božjeg dara, niti mudrosti u tome što se ramazan vezuje za post činom posta jer, prisustvo Kur'ana samo na nebesima je isto kao i njegovo prisustvo na Levhi-mahfuzu, jer tako ne bi bio uputa nama.¹⁰⁶ On kaže da ajet: **“Mjesec ramazan, u kojemu je objavljen Kur'an”** znači da je u ramazanu počelo objavljivanje Kur'ana Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Dalje, tvrdi on, izraz Kur'an se može odnositi na kompletnu Objavu, mushaf, a može i na samo jedan njegov dio. Odnosno, iako nije kompletan Kur'an objavljen Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u ramazanu, ispravno je konstatirati da je Kur'an objavljen u ramazanu jer, se riječ Kur'an odnosi i na cijeli Kur'an, kao što se može odnositi i na samo jedan njegov dio, ili suru. . .

Međutim, onaj ko dobro promisli o oba stava, zaključit će da među njima nema nikakve kontradiktornosti pa čak ni razlike. Koliko vidim, tumačenje većine učenjaka se većim dijelom odnosi na pojašnjenje načina spuštanja Objave iz Levhi-mahfuz, dok se Rešid Rida više koncentriše na sam čin Vjerovjesnikovog primanja Objave.

¹⁰⁵ El-Burudž, 21-22.

¹⁰⁶ *Tefsirul-Menar*, 2: 161.

Iz ovog proizilazi da je čin dostavljanja Objave zaista prošao kroz spomenute faze, te da je, također u ramazanu, Poslaniku objavljen jedan dio Objave.

Većina, dakle, smatra da je i kompletna objava Kur'ana spuštена u ramazanu, te da je njeno dostavljanje počelo u mjesecu ramazanu riječima "Ikre"

﴿ هُدًى لِّلنَّاسِ ﴾

"...koji je putokaz ljudima."

Ovdje stoji da je Kur'an upustvo svim ljudima, a u početku sure El-Bekare stoji: "**Zalike-l-kitabu la rejbe fihihuden li-l-muttekin**"¹⁰⁷ "...uputa je onima koji su bogobojazni."

Mufessiri su razjasnili ovo pitanje kroz navode da postoje dvije vrste upute: *hidajetu-l-bejan.*, ili *hidajetu-l-ilmijje*, kao sto postoji i *hidajetut-teufik.*

Hidajetu-l-bejan podrazumijeva samo obznane, odnosno uputu u onom teoretskom smislu. U tom smislu, Kur'an je uputa cijelome čovječanstvu. On sadrži uputu, instrukcije, sistem i najodabraniji koncept života.

Druga vrsta je **hidajetut-teufik** ili *hidejtu amelija* podrazumjeva uputstva i spovedbe. Praktična uputa je u odnosu na one koji su bogobojazni.

﴿ وَيِّنَاتِ ﴾

"...i jasan dokaz pravog puta."

¹⁰⁷ El-Bekare, 2.

﴿ وَالْفُرْقَانَ ﴾

“...i razlikovanja dobra od zla.”

Sujuti u *’Itkanu’* prenosi od Ebu-l-Ma’anija, da je rekao: ” Znaj da je Allah Svoju Knjigu nazvao sa pedeset i pet imena.”¹⁰⁸ ...Allah je za Svoju Knjigu rekao da je *Furkan*: “**Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Furkan (Kur’an) da bi svjetovima bio opomena**”¹⁰⁹

Furkan znači rastavljač istine od neistine, dobra od zla, dobrog od lošeg, upute od zablude.

﴿ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ ﴾

“**Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede.**”

Ovaj je dio derogirao predthodnu mogućnost da osoba koja bi se našla kod kuće u toku mjeseca ramazana ne posti. Ovdje se zdravoj osobi koja je kod kuće ukida povlastica izbora i obavezuje se postom.

﴿ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ﴾

“...a ko se razboli ili se na putu zadesi,
neka isti broj dana naposti...”

Razlog ponavljanja ovog dijela ajeta:

Uzvišeni je ponovio ovu rečenicu da ne bi bilo razilaženja oko njene punovažnosti i derogacije, tj. da ne bismo pomislili kako je derogirana olakšica iz prvog ajeta: “**Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede.**”

Ovo je jedan od razloga ponavljanja određenih ajeta. Bez ponavljanja ovog dijela rečenice ostalo bi značenje da je olakšica koja se tiče bolesnika i putnika derogirana kao što je derogirana olakšica koja se ticala zdrave osobe. Ponavljanjem ove rečenice, nestaje dileme.¹¹⁰

¹⁰⁸ *El itkan fi ulumi l Kur’an*, 1: 159

¹⁰⁹ El-Furkan, 1.

¹¹⁰ Ibn Usejmin.

﴿ يَرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ ﴾

“Allah želi da vam olakša”

Ovdje je potrebno podsjetiti da u Časnome Kur'anu postoje dvije *irade*, dva htijenja, ona opća, univerzalna i ona šerijatska. Opća je apsolutna i uvijek se manifestira za razliku od šerijatske.

Učenjaci ehli-s-sunneti kažu da htijenja u Allahovoj knjizi ima dvije vrste: prvo: Apsolutno stvaralačko, opće za sve događaje važeće, u značenju riječi Uzvišenog:

“Onome koga Allah želi da uputi – On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi da u zabludi ostavi – On srce njegovo stegne i umornim učini kao kad čini napor da na nebo uzleti. Eto, tako Allah one koji ne vjeruju bez podrške ostavi.”¹¹¹

Drugo htijenje je vjersko, šerijatsko i naredbeno, ono koje u sebi sadrži značenja ljubavi, zadovoljstva kao npr. **“Allah hoće da vam olakša...”¹¹²** **“juridullahu bikumu-l-jusre.”** Naredba u Kur'anu, podrazumijeva ovu drugu vrstu htijenja, ne prvu.¹¹³

Iz ovog ajeta može se razumjeti da Allah dželle ša'nuhu podstiče da se koriste Njegove olakšice, što nije ni čudno jer se prenosi hadis da Allah dželle ša'nuhu voli da se koriste Njegove olakšice kao što voli da se izvršavaju Njegove striktno naredbe.

“Allah želi da vam olakša: Da olakša i pojednostavi puteve i načine postizanja Njegove milosti i upute.

﴿ وَلَا يَرِيدُ بِكُمْ الْعُسْرَ ﴾

“...a ne da poteškoće imate”

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je govorio: **“Ova vjera je lahka”¹¹⁴** Ahmed navodi predaju s lancem prenosilaca koji seže do Enesa

¹¹¹ El-Ena'm, 125.

¹¹² El-Bekare, 185.

¹¹³ Imam Ali el-Kari el-Hanefi, u komentaru djela Ebu Hanife, *El-Fikhu-l-Ekberu*, Daru-l-Kutubi-ilmijeti, Bejrut, 1415. /1995., str 40.

¹¹⁴ Buhari, br. 39. u Knjizi o vjerovanju, poglavlje: “Vjera je lahka”, Nesai, u Knjizi o vjerovanju, poglavlje: “Vjera je lahka”, od Ebu Hurejre, radijallahu anhu.

Ibn Malika, u kojoj stoji: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "Olakšajte, a ne otežajte; budite postojani i ne bježite!"¹¹⁵

﴿وَلْتَكْمِلُوا الْعِدَّةَ﴾

"...da određeni broj dana ispunite."

Prema ovome, jasno je kako nije dovoljno da čovjek posti samo određeni dio ramazana i da je time izvršio Allahovu odredbu. U ovom ajetu se naglašava da treba upotpuniti broj dana ramazana, napaštanjem dana koje smo propustili zbog bolesti, puta, itd., da bismo tako dobili potpunu nagradu.

﴿وَلْتَكْبِرُوا لِلَّهِ عَلَىٰ مَا هَدَانَا﴾

"... i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put."

Trebamo biti zahvalni na uputi, olakšanju, pojašnjenju, i tekbiru.

﴿لِتَكْبِرُوا﴾ dolazi od riječi tekbir, što je u ovom slučaju pripisivanje Allahu veličine, veličanstvenosti itd. Treba kazati "Allahu Ekber!" Ili: da pokoravajući se Allahovim naredbama posta i zikra veličamo Allaha dželle ša'nuhu. **Tekbir**, propisan ovim ajetom se odnosi na tekbire vjernika prilikom odlaska na bajram namaz, i dodatne tekbire/*tekbire ez-zevid*, koje donosi imam na bajramskoj hutbi, kao i prilikom viđenja mlada.

﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

"...i da zahvalni budete."

Muhammed ibn Ali eš-Ševkani u svome tefsru ističe: "Velika većina učenjaka stoji na sanovištu da je značenje ovoga ajeta posticaj na donošenje tekbira krajem ramazana."¹¹⁶

¹¹⁵ Buhari, br. 69. u Knjizi o znanju, poglavlje: "Kako im je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, povremeno priređivao predavanja kako im to ne bi dojadilo.", zatim u Knjizi o Megazi, poglavlje: "Slanje Ebu Musa'a i Mu'aza u Jemen". Također, u Knjizi o lijepom ponašanju, poglavlje: "U čemu nebi trebalo biti stida kada se radi o shvatanju vjere.", Muslim, br. 1734., u Knjizi o džihadu, poglavlje: "O naredbi olakšavanja i zabrani pretjerivanja." od Ebu Musa'a el-Eš'arija radijallahu anhu.

¹¹⁶ *Fethu-l-Kadir, el-džmi'u bejne feneje-er-rivaje ve-d-diraje min ilmi-t-tefsiri*. Muhammed ibn Ali ibn Mahmud eš-Ševkani, Daru-l-Fikr, 1412 h. god (1992), Damask, prvo idanje, 1: 283.

Mahmud Šeltut pojašnjava: "Ajet završava glavnim šerijatskim načelom i temeljom, da obaveza pokornosti Allahu dželle ša'nuhu nema za cilj opterećivanje, niti stvaranje poteškoća, već takvaluk, bogobožnost, svijest o Bogu i pročišćenje. Zbog toga je utemeljen na olakšici, a ne na poteškoćama, na očuvanju savršenstva i potpunosti, veličanju Allaha dželle ša'nuhu na datoj uputi i zahvalnosti na blagodatima. **"Allah želi da vam olakša, a ne želi da vam oteža, a da navršite postom toliko dana, i da veličate Allaha zato jer vam je On ukazao na Pravu stazu, i da budete zahvalni."**¹¹⁷

---

¹¹⁷ *Novi mu'allim*, br. 4, 30. ramazan 1421. /26 decembar 2000. prijevod sa arapskog Ferid Datuović.

ČETVRTI AJET KOJI GOVORI O POSTU

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ
يُرْشَدُونَ﴾

“A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu; odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.”

Povod objave ovog ajeta

Ibn Kajjim el-Dževzije, rahimehullah, u svome tefsiru ističe da je sakupio ukupno pet povoda objave ovog ajeta. On dalje navodi:

Prvi povod je to da je jedan beduin došao kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, te ga je upitao: ”O Allahov Poslaniče, je li naš Gospodar blizu, pa da ga tiho dozivamo ili je daleko pa da ga glasno dozivamo? Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije odgovorio dok nije objavljen ajet: **”ve iza seeleke ibadi anni”**¹¹⁸ Odnosno: **”A kada te robovi Moji za mene upitaju...”**

Drugi povod: Navodi se da su došli jevreji iz Medine kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, te mu rekli: ”Muhammede, kako naš Gospodar može čuti naše dove, kad ti tvrdiš da je između nas i nebesa udaljenost putovanja pet stotina godina?” Nakon ovoga objavljen je ajet. Ovaj povod se prenosi od Ibn Abbasa, radijallahu anhu.

¹¹⁸ Ovu predaju bilježi Ibn Džerir et-Taberi, br2381., a spominje je i hafiz Ibn Kesir od Ibn Ebu Hatima, njegovim lancem prenosilaca. nav. dj., 1: 296.

Treći povod: Da su neki rekli: "O Allahov Poslaniče, kada bi mi znali kada je Allahu najdraže da ga molimo, pa da mu dovu upućujemo?" Nakon ovoga je objavljen ajet. Ovo se prenosi od Ataa, radijallahu anhu.¹¹⁹

Taberi je, također, naveo ovaj slučaj u svome tefsiru u dužoj formi. U njegovom tefsiru stoji da je nakon objave ajeta "**Vaš Gospodar je rekao: "Dozivajte me ja ću vam se odazvati"**", neki su upitali: U koje vrijeme (da dovimo) ? Potom je objavljen ajet: "**Kada te Moji robovi o Meni upitaju..."**"

Četvrti povod: da su ashabi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sell-em, upitali: "Gdje je Allah?" Kao odgovor na to objavljen je ovaj ajet. Ovo je zabilježio Et-Taberi, svojim lancem prenosilaca od Hasana el-Basrija, radijallahu anhu.¹²⁰

Peti povod: da su ashabi nakon prijestupa vezanih za post, pitali kako se mogu oprostiti njihovi prijestupi na što je objavljen ovaj ajet.¹²¹

Razlog njegove pozicije u odnosu na ostale ajete

Prvi odgovor: Hafiz Ibn Kesir, u svom tefsiru kaže: "Navođenje ajeta koji podstiče na dovu u kontekstu ajeta koji govore o propisima posta ukazuje na pohvalnost dove pri završetku svakog dana posta, pa čak i svakog iftara shodno poruci Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,; "**Dova postača se ne odbija.**"¹²²

Rešid Rida smatra da ajet ima i drugu vezu sa ajetima posta, pa on pojašnjava: "Ovaj ajet je uvršten među ajete posta, dakle nije stran njima, nego je on povezan sa propisima posta. Tako u prethodnom ajetu Allah dželle ša'nuhu od nas zahtijeva da upotpunimo broj i da Ga veličamo. I naveo je da nas to priprema da budemo zahvalni Allahu. A *tekbir* (veličanje) i *šukr* (zahvala) se čine riječima kao: *El-hamdulillah, i Allahu ekber*, kao što se čine i djelima. Postavlja se pitanje: "Da li se

¹¹⁹ Zabilježio Ibn Džerir et-Taberi u svome tefsiru, br. 2383, 2384, od Ataa.

¹²⁰ Et-Taberi, nav. dj. 2382.

¹²¹ *Zadu-l-mesir*, 1: 189

¹²² *Ibid.*, 1: 298.

treba činiti dova glasno i dozivanjem, ili tiho i šapatom. Kao odgovor na ovako moguće pitanje dolazi ovaj ajet. Bez obzira da li su predaje o njegovom povodu ispravne ili ne.”¹²³

Imam Ahmed navodi predaju od Ebu Musa’a el-Eš’arija¹²⁴, radijallahu anhu, koji je rekao: ”Bili smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, u jednom pohodu. Ni na jedno se brdo nismo uspinjali, na vrh izišli, niti sišli u dolinu, a da nismo glasno tekbire donosili!” Zatim kaže: -Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je došao kod nas i rekao: **”O ljudi! Suzdržite se! Vi ne zovete nikoga ko je gluhi ili odsutan, nego zovete Onoga koji čuje i vidi i koji je sa vama.”**¹²⁵

Ovaj ajet Uzvišenog, koji potiče na dovu i stoji među propisima o postu upućuje na potrebu dove pri upotpunjenju određenog broja dana, odnosno, pri svakom prekidu posta.

U *Musnedu*¹²⁶ imama Ahmeda, te *Sunenima* Tirmizija, Nesajja i Ibn Madže od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se bilježi sljedeći hadis: ”Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Trojici se dove upućene Allahu ne odbijaju:**

pravednom vladaru/imamu,

čovjeku koji posti pa sve dok se ne iftari.

mazlumu - onome kome je nepravda učinjena. Njima se otvaraju nebeska vrata i Allah dželle ša’nuhu kaže: ”Tako Mi Moje Uzvišenosti, pomoći ću te, pa makar posli je izvjesnog vremena.”¹²⁷

¹²³ *Tefsiru-l-Menar*, 2: 166.

¹²⁴ Abdu-r-Rahman ibn Kajs ibn Sulejm ibn Hadar. Rođen je u Jemenu. Hidžru je činio ponajprije u Etiopiju a zatim i u Medinu. Ovaj ashab živio je u Kufi i umro 44. h. godine. Prenio je 36 hadisa. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹²⁵ Buhari, br. 4205., u Knjizi o bitkama Allahovog Poslanika (*el-megazi*), poglavlje o bitci na Hajberu. Ebu Davud, br. 1527., u Knjizi o namazu, poglavlje: ”O traženju oprosta.” Tirmizi br. 3374. u Knjizi o dovama, u poglavlju: ”Kada zikir bude vaše najbolje i najčiše djelo kod vašeg Vladara”.

¹²⁶ Musnedi su hadiska djela u kojima autor poreda hadise po njihovim prenosiocima. Tako npr. pod elifom dolaze predaje koje prenosi Enes, bez obzira na tematiku koju hadis tretira ili na vjerodostojnost hadisa.

¹²⁷ Hadis je zabilježio Ahmed 2/445, Tirmizi, 2526. u Knjizi opis Dženneta, u poglavlju: ”Opis Dženneta i njegovih užitaka”. Tirmizi je nakon ovoga hadisa rekao: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa nije posve jak, niti je po meni spojen ali se on prenosi i putem drugog lanca prenosilaca

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ﴾

“A Kada te robovi Moji za mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu”

Primjećujemo kako Allah dželle ša’nuhu nakon što se obraćao svim vjernicima iznoseći propise posta, ovdje se obraća posebno Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, tražeći od njega da podsjeti vjernike i poduči ih na šta trebaju obratiti pažnju u ovom i drugim ibadetima, kao što je poslušnost, iskrenost, obraćanje jedino Allahu dovom.

Taberi ističe: ”Značenje ovog ajeta prema učejacima te’vila je: Kada te Moji robovi upitaju, u kojem vremenu da me mole, pa Ja sam blizu u svako vrijeme, odazivam se dovi molioca”¹²⁸

Bejdavi veli: ” Vidimo kako Allah dželle ša’nuhu nakon što je naredio post mjeseca ramazana, i naglasio da je on određen broj dana, te naredio zadaću tekbira i šukra, naveo je ovaj ajet koji pojašnjava da On dobro zna i šta mi činimo, čuje šta govorimo, odaziva se dovi onome ko Ga zamoli.”

Mi znamo da se praktični propisi u islamu propisuju da bi se putem njih iman učvrstio i duša popravila. . . Zato je praksa Časnoga Kur’ana da obznani sa svakim propisom mudrost dotičnog propisa, te njegovu ulogu i korist u učvršćivanju imana. Usto, Kur’an na tim mjestima ukazuje na Uzvišenost Allaha, što pomaže da se koncentriramo da nas On posmatra, pomaže da Mu se obraćamo i iman učvršćuje. Takav je slučaj u ovome ajetu:

“Ja sam, sigurno, blizu;”

Ebu Hurejre, radijallahu anhu veli da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **“Allah je rekao: ” Ja sam kod pomisli Moga roba na Mene i Ja sam kod njega kada Me pozove. Pa ako Me u sebi spomene, Ja ću ga u sebi spomenuti, a ako me spomene u društvu i**

---

od Ebu Hurejre.” Taj drugi hadis je zabilježi pod brojem 3598. u Knjizi o dovama, poglavlje: ”Uspjet će muferidi”, sa nešto izmjenjenim redoslijedom, nakon čega je konstatirao: ”Hadis je hasen.” Ibn Madže, br. 1752., u Knjizi o postu, polavlje: ” Postać je od onih osoba kojima se dova ne odbija”.

¹²⁸ Taberi, nav djel.

Ja ću njega spomenuti u društvu koje je bolje od toga društva. A ako Mi se približi koliko pedalj, Ja mu se približim koliko lakat, a ako se koliko lakat približi, Ja mu se približim koliko korak. Ako mi dođe hodeći Ja mu dođem trčeći”¹²⁹

﴿أَجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾

“...odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli...”

Imam Malik, radijallahu anhu, prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Svakom od vas bit će molba uslišana ako to ne požuruje, pa kaže: ”Molio sam i nije mi molba uslišana”¹³⁰**

Od Enesa, radijallehu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Božji rob će biti dobro sve dotle dok ne bude žurio.”** Pitali su ga: **”Kako će žuriti? Rekao je: ”Govoreći: molio sam Gospodara, pa mi molbu nije uslišio!”¹³¹**

Prenosi se od Džabira ibn Abdullaha¹³², radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio ajet: **”Akada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu; odazivam se molbi**

¹²⁹ Buhari 7405, u Knjizi o tevhidu, poglavlje: ”Riječi Uzvišenog: Juhazirukumu llahu nefseh” i riječi Uzvišenog: ” ta'lemu ma fi nefsi ve la a'lemu ma fi nefsik”. Muslim, 2675., u Knjizi o Zikru dovi i tevbi i istigfaru, poglavlje: Podsticaj na zikrullah., Tirmizi 3603. u Knjizi o dovama, poglavlje: ” Lijepo mišljenje o Allahu azze ve džell.” Ibn Madže 3822 u Knjizi o Edebu, poglavlje: ”O vrijednosti praktičnog djelovanja”.

¹³⁰ Buhari, br. 6340. U Knjizi o dovama, poglavlje: ”Robu se uslišava sve dok ne prenašli”, Muslim, 2735. u Knjizi o zikru, dovi, tevbi i istigfaru, poglavlje: ” O tome da se molioću uslišava sve dok ne prenašli pa kaže: Dovio sam pa mi se nije uslišilo.” Ebu Davud, 1484., u Knjizi o namazu, poglavlje: ”O dovi”. Tirmizi 3387. u Knjizi o dovama, poglavlje: ”Onaj koji prenašlje u dovi.” Ibn Madže, 3853. U Knjizi o dovama, u poglavlju: ”Svakom od vas bit će molba uslišana ako to ne prenašli.”

¹³¹ Hejsemi u Medžmai, 10: 221, je rekao: Hadis je zabilježio Ahmed, Ebu Ja'la 2865. u sličnoj formi, El Bezzar, 3173. i Taberani u el-Evsat. U isnadu je prenosilac Ebu Hilal er-Rasibi koji je pouzdan ali oko njega ima različitih ocjena. Ostali prenosilaci Ahmedove i Ebu Ja'line verzije hadisa su isti koji su zastupljeni i u Buharijnim senedima.” Grupa korektora Munzirijevog *Teğiba* je ocjenila hadis hasen.

¹³² Džabir ibn Abdullah ibn Amrer el-Hazredži el-Ensari. Rođen je 16. godina prije hidžre umro je 78. h. god u Medini. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

molitelja kad Me zamoli", a zatim je proučio dovu: **"Moj Allahu! Ti si naredio dovu i obećao da ćeš je primiti! Odazivam Ti se, Moj Allahu, Tebi se odazivam! Tebi, kome suparnika nema, Tebi se samo odazivam! Tebi pripada i hvala, i blagodarnost, i vlast, Ti nemaš druga! Svjedočim da si Ti Jedan, Neograničeni Gospodar, koji nije rođio niti je rođen i kome niko ravan nije. Svjedočim da je Tvoje obećanje istina, da je susret s Tobom istina, da je Džennet istina, da je Vatra (Džehennem) istina, da će Sat suđeni bez sumnje doći i da ćeš Ti oživjeti one koji su u kaburima!"**

U autentičnim predajama stoji da svakom molioocu biva uslišano na jedan od tri načina. **"Nema muslimana koji uputi dovu Allahu azze ve dželle moleći ga, ukoliko u toj dovi ne bude neki grijeh ili kidanje rodbinskih veza, a da mu Allah neće dati jednu od tri stvari: ili mu se dotična želja ostvari odmah na Ovome svijetu, ili se traženo ostavi kao nagradu na Ahiretu, ili se od njega otkloni isto toliko zlo. Na ovo jedan musliman reče: Onda ćemo mnogo da činimo dove. A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem reče: Allah će više davati."**¹³³

To znači da se Allah dželle ša'nuhu odaziva onome kome On hoće, kao što je obznanio u drugome ajetu: **"Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni naumpali oni koje ste Mu ravnim smatrali."**¹³⁴

To je isto kao kada bi rekao: **"Taj i taj čovjek je jako darežljiv i daje svakome pa idi i zatraži šta ti treba od njega."** To znači da je karakteristika toga čovjeka da dijeli i daje, a ove riječi ne moraju da znače da on daje svakome sve što zatraži.

"Odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli."¹³⁵

¹³³ Hadis je zabilježio: Tirmizi, 3573. U Knjizi o dovama, poglavlje: "Iščekivanje prolaska nevolje". Tirmizi je nakon hadisa rekao: Ovaj hadis je hasen-garib. Sličan hadis se prenosio drugim lancem prenosilaca. Ibn Seuban je ustvari Abdu-r-Rahman ibn Sabit ibn Seuban, pobožnjak iz Šama."

Nešto drugačijim redoslijedom, sličan hadis se prenosi i od Ebu Se'ida el-Hudrija.

¹³⁴ El-En'am, 41.

¹³⁵ El-Bekare, 186.

Pogledaj kako je Uzvišeni naglasio da se odaziva molbi onda kada se **On** zamoli. Dakle, On kaže”da se odaziva molioocu kada se samo Njemu obrati i Njemu se istinski prepusti i srcem spozna da spasa nema osim kod Njega.”

﴿ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾

“Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.”

Tj. tako što će uskladiti iman i pokoravanje, naredbe i zabrane.

PETI AJET KOJI GOVORI O POSTA

﴿ أَحَلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتَمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يبينُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾

“Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili.”

U tekstu se objašnjava vjernicima nekoliko odredaba o postu: da je dopušten spolni akt sa ženama u noći posta između zalaska sunca i zore, da je dopušteno jesti i piti također u to vrijeme, zatim se objašnjava vrijeme posta – od zore do zalaska sunca. Istovremeno se govori o spolnom aktu u vrijeme i'tikafa u džamiji. ¹³⁶

¹³⁶ U okriju Kur'ana, 2: 92.

Povod objave ovog ajeta

Buhari je zabilježio¹³⁷ od Bera ibn Aziba¹³⁸, radijallahu anhu, da je rekao: Kada bi koji od ashaba Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, postio (početkom objave posta) i nastupio iftar, a on zaspao prije nego bi večerao, on ne bi te noći više jeo, a ni sutrašnji dan dok ne nastupi večer. Tako je Kajs ibn Sirme el-Ensari¹³⁹, radijallahu anhu, postio, i kada je bilo vrijeme iftara, došao je svojoj ženi i rekao joj: "Ima li kod tebe kakva jela?"

"Nema-kazala je ona-, ali ću otići da ti ga potražim." On je toga dana radio, pa ga je savladao san. Kasnije mu je došla njegova žena i kada ga je vidjela (da spava) rekla je: "Tebi ne uspje!" Oko pola narednog dana on se onesvijestio. To je kasnije spomenuto Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je objavljen ovaj ajet: **"Dozvoljeno vam je svake ramazanske noći spolno općiti sa vašim ženama ..."** -čemu su se oni jako obradovali. A objavljeno je i: **"...Jedite i pijte dok vam ne bude jasan bijeli konac od crnog konca..."**

¹³⁷ U Knjizi o postu, br. 1915., u poglavlju: "Riječi Uzvišenog Allaha: Dozvoljava vam se da u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio." I u Knjizi o tefsiru br 4508., poglavlje: "Riječi Uzvišenog Dozvoljava vam se.... do ...već odredi."

¹³⁸ Bera ibn Azib ibn Haris ibn Udcj. Jedan od hrabrih ashaba, vojskovođa izratito naglašene sposobnosti. Učestvovao je sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme u petnaest bitaka. Prenosi 305. hadisa, od njih 42. su zabilježena u sahihima Buharije i Muslima. Umro je u Kufi 72. h. godine. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹³⁹ Poznati ashab iz reda ensarija. Njegov nadimak po kojemu je bio poznatiji je Ebu Kajs. Određena historijska djela bilježe njegove veoma lijepe stihove ispijevane u čast Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ibn Ishak bilježi podatak da je ovaj ashab napustio štovanje kipova još u džahilijetskom prirodu kada je njihovo obožavanje bilo veoma intezivno, te da je nakon prelaska Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u Medinu priglijo islam i da je već tada bio u poznim godinama. Njegovo pravo ime je Kajs ibn Sirme. U nekim drugim predajama je njegovo ime djelimično spomenuto ili izokrenuto navedeno. Tako u onoj Ebu Davudovoj predaji stoji Sirme ibn Kajs, u Ahmedovoj i Nesajjevoj verziji ovog hadisa da se zvao Ebu Kajs ibn Amr, u drugima Sirme ibn Fnes, ili Sirmete ibn Malik. Usklađivanje među ovim predajama dolazimo do spoznaje da je on ustvari Ebu Enes, Sirme ibn Ebu Enes, Kajs ibn Malik ibn Adij ibn Ganim ibn Adi ibn en-Nedžar. Određeni prenosioci su spominjali samo nadimak, drugi ime, a treći su potpuno pogriješili ili obrnuli redoslijed njegovog imena.

Prenosi se, da je muslimanu prije objavljivanja ovog ajeta bilo ukoliko zaspi nakon iftara zabranjeno jesti, piti ili imati intimne odnose. To je nekima padalo teško pa je Uzvišeni objavio:

﴿أَحِلُّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ﴾

“Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama;”

U početku, kaka je post bio tek propisan bilo je vjernicima zabranjeno da noću jedu, piju, ili imaju intimne odnose. Ovo je bilo teško podnijeti nekima od njih.¹⁴⁰

Dešavalo se da neki od njih, ukoliko prespavaju iftar budu u situaciji da poste drugi dan uzastopno bez prekida posta.

Mufessiri pojašnjavaju da se ponekad dešavalo da bi neko ko bi postio zaspao poslije iftara ili bi mu žena zaspala, a onda bi osjetio potrebu za spolnim snošajem pa bi to i učinio...

“Izvršavanje ovih obaveza je izazvalo poteškoće kod muslimana pa im je Allah olakšao upravo u vrijeme kad su im iskustva bila još svježa, kako bi osjetili vrijednost olakšanja i milosti Allaha dž. š.¹⁴¹

Međutim, Rešid Rida, rahimehullah, smatra da postupci ashaba prije objavljivanja ajeta **“Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama”**, nisu bili rezultat kur’anskog stava, niti zabrane, nego jednostavno njihovo lično razumijevanje i idžtihad koji je došao kao rezultat opće poruke prethodnog ajeta, pa je ovaj ajet došao kao obznana je to bio isključivo njihov idžtihad, ali ne i naredba Allaha ili Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

On kaže: “Prenosi se u predajama koje govore o povodima objave ovih ajeta da su ashabi kada bi se iftarili imali pravo jesti, piti i spolno općiti sve dok ne bi zaspali, pa ako bi se desilo da neki od njih zaspe zatim da se probudi u istoj noći sve navedeno bi mu bilo opet zabranjeno.

¹⁴⁰ U okriju Kur’ana, prijevod na bosanski, 2: 92.

¹⁴¹ U okriju Kur’ana, prijevod na bosanski, 2: 92.

A prenosi se da su *sljedbenici knjige* na takav način postili, i da su ashabi razumjeli iz ajeta””**Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas,**” da poređenje obuhvata i način posta, pa se dešavalo da neki od njih noću spolno opći sa suprugom, nakon prvog sna, i onda bi se žalio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Drugima se dešavalo da zaspe prije iftara, a kada bi se probudili nastavili bi postiti do drugog iftara. Jedan od njih je radio, pa ga je post savladao sve dok nije u nesvijest pao, nakon toga je spomenut njegov slučaj pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je ovaj ajet objavljen.

“Nakon toga je navođeno detaljno predaje o kojima je prethodno površno govorio, zatim je iznio stavove učenjaka o pitanju njihove ispravnosti, i na kraju je zaključio: ”Primjećuješ da je u navedenim predajama raznolikost i neujednačenost, u nekima se navodi da su smatrali spolno općenje sa ženama u noćima posta zabranjenim, u drugima su smatrali da hrana i piće bivaju zabranjeni nakon sna u noći. Najbliže shvatanje usklađivanja između predaja je da se radi o različitim idžtihadima ashaba u odnosu na to. Treba da usmjerimo svaku od njih na određenu skupinu. U suprotnom one bivaju kontradiktorne i nijedna od njih ne služe kao dokaz.”¹⁴²

Dakle, on smatra da njihovi postupci nisu bili rezultat kur’anskog stava, niti zabrane, nego jednostavno njihovo lično razumijevanje i idžtihad koji je došao kao rezultat opće poruke prethodnog ajeta, pa je ovaj ajet došao kao obznana.

“A to što je navedeno: ”**Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama.**” ne mora značiti da im je to prije spuštanja ovog ajeta bilo zabranjeno. Ovaj ajet je poput ajeta: ”**Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite...**”¹⁴³ A nije bilo prethodne tekstualne zabrane koja se na to odnosila.” / *Ve lem jekun kad sebeke nasun fi tabrimibi.* -tvrdi šejh Rešid Rida.

¹⁴² Rešid Rida u *Menaru*.

¹⁴³ El-Ma’ide, 96.

﴿ هُنَّ لِبَاسٍ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٍ لَّهُنَّ ﴾

“... one su vaša, a vi ste njihova odjeća.”

Na što se odnose riječi”...one su vaša, a vi ste njihova odjeća.”

Postoji više mišljenja o pitanju na što se odnosi ove riječi:

U tefsirima je najviše zastupljen komentar Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, da je rekao kako to znači: vi ste *seken*, smiraj njima, a one su vama!”

Drugi su rekli da kao što ni čovjek, ni žena ne mogu bez odjeće, tako ne može ni jedno bez drugoga.

Neki mufesiri smatraju da to aludira na zagrljaj (*muanaaka*) dokazujući da se ta riječ može odnositi i na to.

Treći kažu da to aludira na čuvanje i međusobno šticeenje (*sitr i ih-san*), jer svako od supružnika ustvari prikriva, skriva štiti svog bračnog druga.

Ili da je to jedan od izraza koji aludiraju na pokrivanje, prekrivanje (*gišjan, tegaši*), što se opet odnosi na ono što bude među supružnicima.

Ovaj dio se odnosi na one koji nisu mogli da se uzdrže od određenih radnji koje su bile zabranjene.

Kao npr., snošaj sa ženama itd.

﴿ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ ﴾

“...Allah zna da vam je bilo teško...”

Doslovno, ”Allah je znao da ste sami sebe obmanjivali”

Samoobmana biva na način da čovjek sam sebi da do znanja da neka stvar nije opasna, da nije zabranjena.

Tj. Allah je znao da ste sami sebe obmanjivali time što ste se sastajali sa svojim ženama prilikom noćnog posta. Njihove prestupe je Allah dželle ša’nuhu okarakterisao kao samovaranje ili varanje samih sebe, jer će posljedice grijeha oni sami osjetiti. Dakle, onaj koji Allahu dželle ša’nuhu nije poslušan ustvari je sam sebe iznevjerio i prevario.

﴿ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ ﴾

“Allah je znao da ste sebe varali”

S obzirom na prethodno spomenuto mišljenje šejh Rešid Rida, Allah mu se smilovao, ovaj dio ajeta tumači na slijedeći način: Riječ *tebtanune*, spomenuta u ovome ajetu, može biti izvedenica iz dva različita glagola.

Pa ukoliko se uzme da je *ihbitan* izvedenica iz od *bevn*, što označava, nedostatak, odnosno smanjivanje nečega (*naksu šej*), onda je komentar ajeta: *Allah je znao da ste sebi umanjivali ono što vam je dozvolio Allah dželle ša'nuhu, smatrajući da je post onih prije vas bio takav.*

A, ukoliko se uzme da riječ *tebtanune*, dolazi od: *tehunune*, što označava varanje, prijevaru, obmanu, onda bi značenje ajeta bilo: *Allah je znao da ste sebe varali s obzirom da ste smatrali i vjerovali nešto, a zatim niste mogli da se suzdržite.*

﴿ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ﴾

“...pa je prihvatio pokajanje vaše”

Među prekršajima koji su se dogodili prije ove derogacije Allah dželle ša'nuhu ukazuje na derogaciju pokajanjem, jer da nije derogacije ove vrste, čovjek bi bio grješan zato što je izostavio nešto obavezno kao i zbog toga što je uradio nešto što je zabranjeno.¹⁴⁴

﴿ وَعَفَا عَنْكُمْ ﴾

“...i oprostio vam”

Tako što vam je učinio propis lakšim. Zatim slijedi nastavak prethodne rečenice, odnosno, s obzirom da su žene vaša, a vi njihova odjeća i s obzirom da su one pored vas, izbjegavanje vam teško pada, zato vama se dozvoljava da se i u ramazanskim noćima sa njima sastajete.

---

¹⁴⁴ Muhammed ibn Usejmin.

﴿فَالآنَ بَاشِرُوهُمْ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾

“...Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio.”

Ibn Kesir navodi da je Ebu Hurejre, Ibn Abbas, Enes, Šurejħ el-Kadi, Mudžahid, Ikrima,¹⁴⁵ Sa'id ibn Džubejr, Ata, Rabi'i ibn Enes es-Sedji, Zejd ibn Eslem, Hakem ibn Utbe, Mukatil ibn Hejjan, Hasan el-Basri, Dahak, Katade i drugi smatrali da se ove riječi odnose na dijete.

Abdu-r-Rahman ibn Zejd ibn Eslem smatra da se to odnosi na spolni odnos. Prenosi se od Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, kako je rekao da se ove riječi odnose na Lejletul-Kadr.

Ibn Džerir završava seriju raznolikih mišljenja konstatacijom da naispravnijim smatra da je ajet općenitiji od svega navedenog.¹⁴⁶

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾

“Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći.”

Navodi se nekoliko događaja koji su bili rezultat razumijevanja ovog ajeta: Buhari bilježi svojim lancem prenosilaca od Adijja ibn Hatima¹⁴⁷, radijallahu anhu: Kada je objavljeno: “...**dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit**” uzeo sam crni i bijeli konac i stavio pod jastuk. Noću sam ih gledao i nisam mogao razlikovati. Sutradan ujutro došao sam Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, i to mu iznio, a on mi reče: “**To je samo crnina noći i bjelina dana.**”¹⁴⁸

¹⁴⁵ Ikrima ibn Abdullah, štićenik Ibn Abbasa, jedan od najpoznatijih i najuglednijih tabiina. Ubrajao se u elitu Mekkanskih fakiha. Rođen je 25. h. god. Bio je more znanja koje je naslijedio od ibn Abbasa. Izdavao je fetve. Od njega prenosi 300 prenosilaca. Njih čak 70 su tabiini. Umro je u Medini 105. h. god.

¹⁴⁶ Ibn Kesir u svom tefsiru.

¹⁴⁷ Adij ibn Hatim ibn Abdullah ibn Sa'd ibn Hašredž b Mruul-Kajs islam je prigrlio u devetoj godini po hidžri. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁴⁸ Buhari, br. 1916. u Knjizi o Postu, poglavlje: “Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći, Zatim u Knjizi Tefsira, br. 5409-5410. poglavlje: “Riječi Uzvišenog Allaha: Dozvoljava vam se da u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihva-

Buhari, također, bilježi da je Sehl ibn Sa'd¹⁴⁹, radijallehu anhu, rekao: "Prvo je bilo objavljeno: **"Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti"**, ali nije bilo još objavljeno **"od zore"** pa su neki ljudi, kada bi htjeli da poste vezali za nogu crnu i bijelu nit, i sehurili bi se sve dok ne bi mogli razlikovati između njih. Onda je Allah objavio još i **"od zore"**. Tada su -kaže Sehl- oni shvatili da se time mislilo samo na noć i dan."¹⁵⁰

﴿ ثُمَّ أَتَمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ﴾

"...od tada postite do noći".

Tako što ćete se suzdržavati od jela, pića i spolnog odnosa od zore pa do zalaska sunca.

﴿ إِلَى اللَّيْلِ ﴾

"...do noći"

tj., do zalaska sunca.

S obzirom da prethodno odobravanje odnosa sa ženama u noćima posta nije opće, ovdje se naglašava da ne obuhvata i one koji su u i'tikafu riječima;

﴿ وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ﴾

- "Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama"

Među učenjacima je postignut konsenzus po pitanju zabrane snošaja u toku itikafa. Nakon propisa posta, Uzvišeni nam ukazuje na još jedan važan ibadet koji ima veze sa postom. Po ugledu na ovaj re-

---

tio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredi." I u Knjizi o tefsiru br. 4508., poglavlje Riječi Uzvišenog: **"Dozvoljava vam se.... do ...već odredi."**

¹⁴⁹ Sehl ibn Sa'd ibn Malik ibn Halid es-Sa'idi el-Hazredži el-Ensari rođen je pet godina prije hidžre a umro 91. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁵⁰ Buhari, br. 1977. u Knjizi o postu, poglavlje: "Riječi uzvišenog Allaha: "I jedite i pijte dok vam ne bude jasan bijeli konac od crnog... Allah već odredi" zatim u Knjizi tefsira, poglavlje: Riječi uzvišenog Allaha: "I jedite i pijte dok vam ne bude jasan bijeli konac od crnog... do ...odredi".

doslijed, kod ogromne većine autora fikhskih, hadiskih i drugih djela, gotovo redovno nakon poglavlja o postu slijede poglavlje o ittikafu, po ugledu na redoslijed ova dva ibadeta u Kur'anu.

﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا ﴾

“To su Allahove granice, i ne približujte im se!”

Tj. što smo prethodno naveli, kao zabranu jela, pića, spolnog odnosa, i druge stvari koje kvare post u toku dana, zatim, zabrana posta bez odgovarajućeg Šerijatom dozvoljenog opravdanja, zabrana snošaja sa ženom dok se čovjek nalazi u itikafu, i tome slično.

Propisi su”... **Allahove granice**...” koje je uspostavio, precizirao i odredio Allah dželle ša’nuhu i koje je zabranio da se prelaze.

Ti propisi su nazvani hudud, odnosno granice, zato što su oni ograničili djela, obznanile njihove krajeve cilj i svrhu, pa ukoliko neko prestupi, on time izlazi iz okvira ispravnog, i njegovo djelo postaje neispravno.

﴿ فَلَا تَقْرُبُوهَا ﴾

“i ne približujte im se!”

Ovakva jedna zabrana je efikasnija, djelotvornija i strožija nego da je kazano: ”Pa to ne činite”, jer, zabrana prilaska ovim granicama, obuhvata zabranu činjenja kao i zabranu onoga što vodi ka tome da se one krše. Upozorenje da se ne kontrira Allahovim odredbama. Allahove odredbe su uspoređene sa granicama jer onaj koji ih prelazi, prelazi iz halala u haram. U hadisu se kaže” **Allah je odredio granice pa ih ne prelazite. .**”

﴿ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾

“Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje...”

Odnosno, na takav način, kroz obznanu propisa posta, kroz obznanu kada se započinje, kada se okončava, njegovu bit, stvarnost, striktnu

obavezu (*azimu*), olakšicu (*ruhsu*), korist, mudrosti posta. Tako Allah Svoje propise pojašnjava ljudima na najpotpuniji način da bi ih ti propisi doveli do takvaluka i da bi ih udaljili od neistine i prohtjeva.

Čovjeku se može dogoditi da počini grijeh iz neznanja da se radi o haramu, odnosno kojim slučajem da je znao kako je dotično haram, ne bi to učinio. Pa kada Allah pojasni i objasni ljudima Svoje ajete, harama, i zabrane, onda oni ostaju bez opravdanja.

DRUGA KATEGORIJA AJETA KOJI GOVORE O POSTU

POST KAO ISKUP OD GRIJEHA-KEFFARET

Pored ajeta u kojima se detaljno spominju propisi posta, u Časnome Kur'anu post je spomenut na još nekoliko mjesta i to vrlo često u smislu *keffareta*, odnosno iskupa za određene prijestupe i pogrješke. Gdje je očita njegova uloga kao pokajničkog postupka. Ako neko napravi određeni propust i želi da se za njega iskupi i istinski želi da svoje stanje promijeni, da izađe iz mulja grijeha u visine pokornosti, na njemu je da posti. Pa čak i kada su grijesi toliko veliki kao što je ubistvo greškom, ili zakletva da se ženi nikad neće približiti ..., post, između ostalih sredstava i metoda spašava, popravlja, čisti i preporuča...

Ovakvo shvatanje posta primjećujemo kod znamenitog Mustafe Sadika Rafi'ia koji u svome djelu "Vahju-l-Kalem" o postu, između ostalog kaže: "Post za čovjeka predstavlja novu vrstu stvaranja, preporod i izgradnju koja ga vadi iz njegove osobnosti i lomi zemaljski kaluf u koji je umetnut, pa on postaje drugi čovjek, nije više ograničen na tijelo i njegove potrebe. Post oslobađa čovjeka od vlasti njegovog tijela i u njega nadahnjuje humanost, pa ga tako čini da sebe nađe na pravome mjestu..."

Ukoliko uzmemo u obzir sve vrijednosti posta, njegove obilate nagrade, shvatamo zašto se post uzima za iskup (*keffaret*) od mnogih

grijeha. Pogledajmo to u slijedećim primjerima, u kojima se post propisuje, gotovo redovno, kao jedna vrsta iskupa, odgojnog postupka i mjera za popravak pojedinca-prestupnika.

Post kao keffaret propisan je u slijedećim slučajevima:

- **post kao keffaret za onoga koji učini određene prijestupe dok je - pod ihramom u obavljanju obreda hadždža;**
- **post kao keffaret za mutemetti'a"mukarina" koji ne može da zakolje kurban;**
- **post tri dana uzastopno kao keffaret za prekršenu zakletvu;**
- **post dva mjeseca uzastopno kao keffaret za nehотиčno ubistvo;**
- **post kao keffaret za lov u ihramu i**
- **post dva mjeseca kao keffaret za zihar**-slučaj kada čovjek saopći svojoj supruzi da mu ona više nije dozvoljena, te da je na stepenu hurmeta kao njegova majka.

Post keffareta u suri el-Bekare

Nakon ajeta posta, džihada, u suri el-Bekare navode se propisi o hadždžu. Smatra se da je ovaj ajet objavljen 6. h. godine, u godini Sporazuma na Hudejbiji, onda kada su idolopoklonici spriječili Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da uđe u Mekku i obavi u potpunosti obrede hadždža. Allah dželle ša'nuhu je muslimanima objavio olakšicu da zakolju za kurban ono što imaju kod sebe od deva. A imali su oko sedamdeset, zatim da obriju glave i skinu ihrame. Oni to u početku nisu odmah učinili, da bi naposljetku, na savjet Umu Seleme¹⁵¹, kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obrijao glavu shvatili da nema popuštanja te su i oni tako postupili. ¹⁵² Među

¹⁵¹ Njeno ime je Hind bint Huzejfe ibn el-Mugejre ibn Abdullah ibn Amr ibn Mahzum, poznata kao Umu Seleme, majka pravovjernih. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁵² Taj primjer, u kojem je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem postupio po preporuci Umu Seleme, radijellehu anha, je oprečan jednom neispravnom hadisu u kojemu je neko potvorio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Tražite mišljenje od svojih žena, a

njima je bilo i onih koji nisu u potpunosti brijali kosu nego su je samo kratili, pa kada je Poslanik učio dovu da se Allah smiluje onima koji su obrijali glave oni ga zamoliše da i njih obuhvati pa je rekao: **"I one koji su se samo ošišali"**¹⁵³

Uzvišeni Allah dželle ša'nuhu, kaže:

﴿وَأْتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

"Hadždž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onda (onaj) među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kad budete slobodni, obavite umru do hadždža i zakoljite kurbana do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadždža, i sedam po povratku, -to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava."¹⁵⁴

---

zatim postupite upravo suprotno njihovim mišljenjima." Također, pored lanca prenosilaca hadisa, može se ustvrditi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, iznad toga da naređuje besmislicu, koja se u ovom primjeru ogleda u pitanju a zatim kontriranjju, također, oprečan je njegovoj praksi i preporukama jednog skladnog i urednog bračnog života kojeg je nemoguće uspostaviti ukoliko se traži mišljenje bračnog druga da bi se mu kontriralo.

¹⁵³ Buhari u Knjizi o hadždžu, br. 1727., u poglavlju: "Brijanje i potkraćivanje kose kod prestanka obreda hadždža". Također pod brojevima 4410. i 1411. Muslim, 1302., u Knjizi o hadždžu poglavlje: "Prednost brijanja glave u odnosu na skraćivanje i dozvoljenost samo skraćivanja". Ibn Madže, 3043., u Knjizi o hadždžu, poglavlje: "O brijanju (glave u sklopu obreda hadždža)".

¹⁵⁴ E.l-Bakare, 196.

﴿ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ﴾

“Hadždž i umru radi Allaha izvršavajte!”

Es-Sa’di kaže: ”Iz ove opće naredbe da se zaključiti obaveznost obavljanja hadždža i umre, dužnost izvršavanja započetih obreda, naredba obavljanja ovih ibadeta radi Allaha.”

﴿ فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ ﴾

“...a ako budete spriječeni”

Tj. spriječni iz bilo kog razloga; bolesti, neprijatelja i dr. Ovako smatra Mudžahid, Katade, Ebu Hanife idr., ili spriječeni isključivo od strane neprijatelja. Takav stav se prenosi od Ibn Omera, Ibn Abbasa, Enesa i Šafije.

U ovoj situaciji hadžija ili mu'temir će zaklati kurban koji mu se nađe pri ruci i skinuti ihrame u mjestu do koga je stigao. Po mezhebu Ebu Hanife, radijallahu anhu, takav je obavezan da nadoknadi započeti hadždž. Šafija, radijallahu anhu, smatra da ne mora.

﴿ رُؤُوسُكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ وَلَا تَحْلِقُوا ﴾

“...a glave svoje dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte”.

Zato što čin brijanja predstavlja išaret oslobađanja od ihrama.

﴿ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ﴾

“...dok kurbani ne stignu do mjesta svoga”

To je mjesto klanja poslije stajanja na Arefatu i vraćanja sa Arefata. Klanje kurbana se obavlja na Mini, desetog zu-l-hidždžeta.

﴿ أَوْ بِهٖ أَدَىٰ مِّن رَّأْسِهِ فِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا ﴾

“...A onoga među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom ili milostinjom iskupi.”

Ahmed navodi predanje od Ka’ba ibn Udžre, koji kaže: ”Došao mi je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, dok sam ložio vatru pod lon-

cem. Vaške su mi bile po licu, ili, kako kaže: ”po obrvama”, pa je rekao: **-Smeta li ti to na glavi?** -Da, -odgovorio sam. -Onda to obrij i posti tri dana, ili nahrani šest siromaha ili pak zakolji kurban!”

U slučaju bolesti, kada glavu treba obrijati, ili u slučaju glavobolje i drugih bolesti koje uzrokuju da se učine stvari koje su inače zabranjene, islam kao vjera lahkoće, dozvoljava šišanje ili brijanje kose i prije nego kurban do svoga mjesta dođe, odnosno prije kompletiranja obreda hadždža. . .

﴿ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ ﴾

“...neka se postom ili milostinjom iskupi.”

Takav je dužan da da fidju, tj. da nahrani šest siromaha, ili da zakolje ovcu, ili da posti tri dana shodno stavu ogromne većine učenjaka.

﴿ أَوْ صَدَقَةٍ ﴾

“...ili milostinjom iskupi”

Što se milostinje tiče, prema riječima Ebu Hanife, nije moranje da se ona udijeli isključivo u Mekki, nego tamo gdje se procjeni da je ona najpotrebnija.

Šafija smatra da je slučaj hrane isti kao slučaj kurbana i ograničava podjelu te hrane na Mekku.

﴿ فَإِذَا أُمِيتُمْ ﴾

“Kad budete slobodni”

Kada ne budete spriječeni da upotpunite vaše obrede.

﴿ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ﴾

“...obavite umru do hadždža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći”

Temettu', koji je spomenut u ajetu odnosi se na onoga koji obavi umru u mjesecima hadždža i nakon što je upotpuni, on boravi u Me-

kki, dok ne učini nijjet i za obavljanje hadždža. Te na taj način on uživa u povlasticama u kojima ne bi uživao.

﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾

“...zakoljite kurbana do koga možete lahko doći.”

Kurban se kolje da bi se upotpunila praznina koja je učinjena činom temettu'a.

﴿فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ﴾

“A onaj ko ga ne nađe”

Onaj mutemett'i koji ne nađe kurbana zbog nestašice samog kurbana ili zbog neimaštine

﴿فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ﴾

“...neka posti tri dana u danima hadždža”

Ebu Hanife, radijallahu anhu, smatra da ove dane čovjek može da posti i kada nanijeti umru, u danima umre. Malikije smatraju da takav post ne bi bio ispravan i da može spomenute dane postiti tek nakon ihrama za obavljanje hadždža. To je period koji se proteže od onoga časa kada čini ihram pa sve do dana klanja kurbana. Sa'di kaže: Najbolje je da posti ove dane u sedmom, osmom i devetom danu zu-l-hidždžeta.

Postoje dva mišljenja o vremenu posta:

- Stav čija je suština da se ne smije u ovim danima postiti bez obzira na razlog posta. S obzirom da su dani tešrika, okarektisani kao dani jela i pića.

- Drugi stav, koji se inače prenosi od Alije¹⁵⁵, kerreme llahu vedžhehu, kaže: "Koga prođe post u danima obreda, postit će u danima tešrika." To isto, prema Ibn Kesiru, se prenosi i od Ikrime, Hasana i Urve ibn Zubejra, radijallahu anhu. Dokaz je hadis kojeg je zabilježio

¹⁵⁵ Alija ibn Ebu Talib ibn Abdu-l-Muttralib ibn Hašim ibn Abd-l-Menaf, četvrti je pravedni halifa. Vidi opširnije u registru spomnuh ličnosti.

Buhari od Ibn Omera, radijallahu anhu, da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije dopuštao da se posti u danima tešrika osim onome koji nije našao kurbana.” Oni kažu da je prethodni hadis specificirao prethodnu opću zabranu posta u danima tešrika. A Allah najbolje zna!

﴿ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ ﴾

“...i sedam po povratku”

Tj. po povratu sa hadždža kući.

﴿ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ﴾

“to jest punih deset dana”

Naglašeno je to da bi se odbacila mogućnost biranja između tri i sedam dana.

﴿ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ ﴾

“To je za onoga koji nije iz Mekke”

Mekka i njena okolina se smatraju dijelom Mesdžidu-l-Harama. Po mišljenju Ebu Hanife, svi stanovnici do *mikata* smatraju se stanovnicima Mekke (“*hadiri mesdžidi-l-harami*”).

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ ﴾

“I bojte se Allaha”

Tj. bojte se Allaha u svemu, pa obavljajte sve što vam je naređeno i čuvajte se onoga što vam je zabranjeno.

﴿ اللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَعَلِمُوا أَنَّ ﴾

“...i znajte da On teško kažnjava”

Tj. one koji griješe.

Post keffareta u suri en-Nisa

Kada je riječ o međusobnim odnosima muslimana, bez obzira na različite zemlje u kojima žive, nema ubijanja i nema ratovanja. Uzvišeni o tome kaže:

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَدِيَةٌ مُسْلِمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسْلِمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾

“Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo-nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice – mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oprostite. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika. Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje – Allah sve zna i mudar je.”¹⁵⁶

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً ﴾

“Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika to se može dogoditi samo-nehotice.

U ovom ajetu se, dalje izlažu tri slučaja nehوتيčnog ubistva:

Prvi slučaj nehوتيčnog ubistva: Da dođe do nehوتيčnog ubistva iz porodice koja spada u vjernike koji žive u muslimanskoj državi.

¹⁵⁶ Sura En-Nisa 92.

﴿ وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطْئًا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ ﴾

“Onaj ko ubije vjernika nehotice mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika.”

Odnosi se na ubistvo muške ili ženske osobe, kojom prilikom za iskup treba osloboditi roba. Mudrost propisivanja puštanja roba na slobodu, prema Sejjidu Kutbu, je u skladu sa opštim islamskim principom koji teži puštanju robova na slobodu. Također, kao jedna vrsta nadoknade muslimanskom društvu na ime ubijenog jednog vjernika, ostavljanjem na životu u slobodi drugog vjernika.

﴿ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَدِيَةٌ ﴾

“...i predati krvarinu porodici njegovoj.”

Konsenzus učenjaka je da krvarina iznosi stotinu deva. Uz to je dužan i platiti krvarinu koja se daje kao nadoknada nasljednicima ubijenog za njegovu prolivenu krv. Ona je kao umirenje za ljudsku razjar-enost, kupovina naklonosti onih kojima je nanesena bol i jedna vrsta materijalne nadoknade njima za korist koju bi imali od ubijenog.

﴿ إِلَىٰ أَهْلِهِ ﴾

“porodici njegovoj”

Odnosi se na nasljednike ubijenog.

﴿ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا ﴾

“... osloboden je krvarine jedino ako oni oproste”.

Ovdje su upotrijebljene riječi “*Illa en jessaddeku*,” tj. ubica će biti oslobođen plaćanja krvarine samo u slučaju da se porodica ubijenog smiluje i kao udijeljenju sadaku oslobodi plaćanja nadoknade.

“U ovome je znak porodici ubijenog da oproste-kada se smire i pomire sa tim-jer je to najbliže atmosferi uzajamnog razumijevanja i izmirenja u islamskom društvu.”¹⁵⁷

¹⁵⁷ Sejjid Kutb, rahimehullah, nav. dj.

Drugi slučaj nebotičnog ubistva:

﴿عَدُوٌّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ﴾

“Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika.”

Ovdje se, dakle, govori o ubistvu vjernika čija se porodica bori protiv islama u nemuslimanskoj zemlji. Nadoknada biva smo kroz oslobađanje roba, ili ropkinje vjernika da bi se nadoknadila vjernička duša. U ovom slučaju je oslobođen plaćanja krvarine. Nije dozvoljeno davanje krvarine njegovom plemenu koje se bori protiv islama da iste prihode ne bi upotrijebilo u svrhu borbe protiv muslimana.

Treći slučaj nebotičnog ubistva:

﴿قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَإِنْ كَانَ مِنْ﴾

“... a ako pripada narodu s kojim ste u savezu,:

Bilo da ste u privremenom ili stalnom savezu.

﴿وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ﴾

“... mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika.”

﴿فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ﴾

“... ne nađe li...”,

Ne nađe li roba ili ropkinju koji su vjernici, ili ne imadne li dovoljno imetka da ih kupi pa na slobodu pusti.

﴿يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ﴾

“... mora uzastopce postiti dva mjeseca.”

Nije dozvoljeno da se takav post prekida, osim u izvanrednim i opravdavajućim slučajevima, kao što je npr. mjesečni period, bolest itd.

﴿ تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ ﴾

“da bi Allah primio pokajanje.”

Te propise je ustanovio da bi vam oprostio.

﴿ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾

“A Allah sve zna i mudar je!”

Post keffareta u suri el-Maide

﴿ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَدْتُمُ الْإِيمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كَسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾

“Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu naredbu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao –neka tri dana posti. Tako se za vaše zakletve otkupljujte kada se zakunete; a o zakletvama svojim brinite se. Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje da biste bili zahvalni.”¹⁵⁸

﴿ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ ﴾

“Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno”

To su tzv. *legv* zakletve kojima se zakune za nešto što se misli da je tako, a onda se kasnije ispostavi da je drugačije. Ili, u kojima se zaklinje bez nijjeta i namjere.

Šafi’ije smatraju da se pod ovim zakletvama spodrazumjeva i: *val-labi nije tako, ili vallabi tako je*’ Dr. Itr, kaže. Oba primjera su ispravna.¹⁵⁹

¹⁵⁸ El-Maida, 89.

¹⁵⁹ Nuruddin Itr, *Ajatu-l-ahkami tefsirun ve-stinbat*, izdanje Univerziteta u Damasku, 1995. -1996., str. 394.

﴿ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَدْتُمُ الْاٰیْمَانَ ﴾

“...ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno”

Za zakletve koje svjesno i namjerno izreknete a zatim ih prekršite slijedi kazna.

﴿ فَكَفَّارَتُهُ ﴾

“Otkup za prekršenu naredbu je...”

Onaj koji se je zakleo za nešto, a zatim tu zakletvu prekršio treba da se otkupi, odnosno da keffaret koji se sastoji:

﴿ طَعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِيْنَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعَمُوْنَ اٰهْلِيْكُمْ ﴾

“...da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite”

Niste obavezni da dajete bolju hranu, niti vam je dozvoljeno da dajete za keffaret slabiju.

﴿ اَوْ كِسْوَتُهُمْ ﴾

“...ili da ih odjenete”

Odijelom koji sakriva tijelo. Ili odjećom u kojoj je dozvoljeno obavljati namaz.

﴿ اَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ﴾

“ili da roba ropstva oslobodite”

Tj. onaj ko je svoju zakletvu prekršio može da se jednim od tri načina iskupi.

﴿ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ اَيَّامٍ ﴾

“A onaj ko ne bude mogao –neka tri dana posti”

Tj. onaj koji ne bude u mogućnosti niti jedan od prethodnih keffareta da izvrši, njemu se propisuje da posti tri dana.

﴿ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ﴾

"... tri dana posti"

S obzirom na općenitost izraza *tri dana*, svejedno je bili oni uzastopni ili isprekidani, smatraju pravnici malikijske i šafijske pravne škole.

Hanefijska i hanbelijska pravna škola, po jednoj predaji i imam Šafija, smatraju da je obavezno da se oni poste uzastopno. Ovako je smatrao i Ibn Abbas i Mudžahid.

Hakim i Ibn Džerir prenose putem ispravnog lanca prenosilaca da je Ubej ibn Ka'b¹⁶⁰, radijallahu anhu, učio ovaj ajet "neka uzastopno tri dana posti"¹⁶¹

﴿ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾

"... a o zakletvama svojim brinite se"

Tj. nemojte žuriti sa vašim zakletvama, ili se zaklinjati za nešto što niste u mogućnosti ispuniti.

Odnosno, vodite računa pa nemojte olahko smatrati iskupljenja za prekršene zakletve.

﴿ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ كَذَلِكَ ﴾

"Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje"

Objašnjava šta je dozvoljeno, a šta zabranjeno i pojašnjava propise.

﴿ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾

"da biste bili zahvalni"

Rob treba da bude zahvalan Uzvišenom Allahu na propisima koje mu je propisao i pojasnio¹⁶².

¹⁶⁰ Ubej ibn Ka'b ibn Kajs. Ashab, najbolji učaj Kur'ana, bio je prvi imam zajedničkih teravija, nakon Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Autoritet je i vrsni poznavalac Poslanikovog načina učenja Kur'ana. Njeđa su ashabi konsultovali onda kada bi se razišli po nekom pitanju iz oblasti učenja Kur'ana a i šire. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁶¹ Nuruddin Itr, *Ajatu-l-ahkami tefsirun ve-istinbat*, izdanje Univerziteta u Damasku, 1995. -1996., str. 394.

¹⁶² Tefsir Sa'dija.

Post u suri El-Maide

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً فَجَزَاءٌ مِّثْلَ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَلِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفْرَةً طَعَامٍ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ.﴾

“O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadždža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Ka’bi, ili da se iskupi time što će, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog.”¹⁶³

Ovaj tekst se odnosi na namjerno ubijanje divljači od strane onoga ko još obavlja obrede hadždža.

﴿وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً﴾

“Onome od vas ko hotimično ubije”

Kada ubije namjerno onaj ko je još u ihramu, on će se iskupiti time što će zaklati neku domaću životinju iste vrijednosti kao što je životinja koju je ubio, ili će, ne nađe li, platiti protuvrijednost. Procjenu vrijednosti ove otkupnine izvršit će dvojica pravednih muslimana. Kada oni donesu odluku da se zakolje onda će ona biti zaklana i podijeljena siromasima.

﴿لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِ﴾

“da bi osjetio pogubnost postupka svoga”

Otkupnina ima smisao kazne.

¹⁶³ El-Maide, 95.

﴿ أَوْ كَفَّرَةَ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدَلَ ذَلِكَ صِيَامًا ﴾

“ili da se iskupi time što će, nahraniti siromahe ili postiti”

Ako ne bi našao odgovarajuću životinju, neko ko je napravio spomenuti prijestup ima mogućnost izbora davanja protuvrijednosti ili posta, shodno mišljenju Ebu Hanife i Malika.

﴿ طَعَامُ مَسَاكِينَ ﴾

“nahraniti siromahe.”

Tako što će svakome od njih dati dva sa'a hrane.

Ili da posti za svaka dva mudda, prema Ebu Hanifi, jedan dan, odnosno tri dana ukupno. Nije obavezno, prema mišljenju Ebu Hanife da se hrana podjeli isključivo onima u Mesdžidu-l-Haramu.

Post keffareta u suri el-Mudžadele

U predislamskom periodu ljudi su imali za pravo kada bi se zbog nečeg nasrdio na svoju ženu da kažu: “Ti si meni haram, kao što mi je haram i moja majka.” Tada bi njemu odnos sa njom bio zabranjen a on joj ne bi davao razvod. Tada bi žena bila diskriminirana. Ona ne bi imala normalan brak u kojemu bi mogla živjeti, niti bi mogla da ide svojim putem i traži sebi sreću. Ovo je bio jedan vid nasilja nad ženom u džahilijetskom periodu. Slični oblici nasilja nad ženama se dešavaju i danas. Mada se ne koriste identični izrazi niti radnje, ali je rezultat isti. Nema sumnje da je najgori oblik nasilja nad ženom oduzimanje njenih prirodnih prava koja joj pripadaju, onda kada se to čini u ime vjere. To je još gore ako se radi u ime islama koji je, kako ćemo vidjeti i iz ajeta koji slijedi, zabranio čak i nedolično obraćanje supruzi, te takav čin sankcionirao srazmjerno težini toga prijestupa. Vjerniku je zabranjeno da uznemiri osjećaje svoje supruge i da joj kaže kako mu ona više nije dozvoljena i tome slično, a nakon toga da se samo predomisli kao da ništa nije bilo.

﴿ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فِإِطْعَامُ تِسْرَةِ مِثْلِي
ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَلِكُ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾

“Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave da žive, dužni su, prije nego što jedni drugo dodirnu, da jednog roba ropstva oslobode. To vam se naređuje, -a Allah dobro zna ono što vi radite. Onaj koji ne nađe, dužan je da dva mjeseca posti uzastopce prije nego jedno drugo dodirne. A onaj ko ne može, dužan je da šezdeset siromaha nahrani, zato da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete – to su vam Allahovi propisi. A nevjernike čeka patnja nesnosna.”¹⁶⁴

Povod objave ovog ajeta: Huvejla bint Sa’lebe je rekla: ”Allaha mi, Allah je objavio početak sure El-Mudžadele u povodu slučaja između mene i Evsa ibni Samita.” Bila sam njegova supruga, a on je bio dosta star i loše ćudi. Ušao je jednom kod mene pa sam ga nešto upitala i on se naljutio rekavši: “Ti si za mene kao leđa moje majke”. Potom je izišao i neko vrijeme se zadržao u društvu, a zatim se vratio kod mene želeći me. Rekla sam: ”Nipošto, tako mi Onog u čijoj je ruci Huvejlina duša, nećeš mi prići, a rekao si to što si rekao, sve dok Allah i Njegov Poslanik ne presude o nama.”¹⁶⁵ Skočio je na mene, a ja se nisam dala i savladala sam ga onako kako žena može savladati slabašnog starca te sam ga odgurnula od sebe. Zatim sam otišla kod neke moje komšinice, pozajmila od nje odjeću, potom izišla i otišla do Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Sjela sam pred njega i rekla mu ono što sam doživjela žaleći se na nedolično ponašanje moga muža prema meni.” Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ”O, Huvejla, sin tvoga amidže je velika starina, pa se boj Allaha u pogledu njega!” Tako mi Allaha, nisam se

¹⁶⁴ El-Mudžadele, 4.

¹⁶⁵ Ova izjava je jedan od dokaza da su žene islam doživljavale kao spas i pravdu i da su bile svjesne da ne može biti dozvoljen takav čin nasilja i diskriminacije. Zato mu je Huvejla i zaprijetila da će to iznijeti pred Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

odvajala od njega sve dok nije o meni objavljen kur'anski tekst. Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prekrilo je ono što ga prekrivaše u tom stanju, potom mu je laknulo, pa mi reče: **"Huvejla, Allah je objavio o tebi i tvom saputniku"** a zatim mi prouči: **"Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala – a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi" sve do riječi Uzvišenog: "A nevjernike čeka patnja nesnosna."** Allahov Poslanik mi je rekao: **"Naredi mu neka oslobodi roba!"** Rekla sam: "Božji Poslaniče, on nema šta da oslobodi." On reče: **"Neka posti dva mjeseca uzastopno!"** Rekla sam: "Allaha mi, on je starac koji ne može izdržati post." Poslanik reče: **"Neka nahrani šezdeset siromaha jednom veskom hurmi!"** Rekla sam: "Allaha mi, Allahov Poslaniče, on to ne posjeduje." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tada reče: **"Mi ćemo mu pomoći sa jednom košarom hurmi."** Rekoh: "Allahov Poslaniče, i ja ću mu pomoći sa drugom košarom."

"Pravo si i lijepo uradila – reče on – idi i podjeli sadaku za njega, a onda lijepo postupaj sa sinom tvoga amidže!" Tako sam i uradila", kaže Huvejda.

Prva naredba je bila puštanje roba, pa ako ne može, onda da posti dva mjeseca uzastopno a ako se ni to ne može nahraniti će šezdeset robova.

Pored prethodno spomenutih ajeta u kojima se govori o postu na dva mjesca u članome Kur'anu post se spominje u jednom drugom smislu.

Postači u Suri Al-Ahzab

﴿ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴾

“Muslimanima i muslimankama, i vjericima i vjericama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat, i muškarcima koji poste, i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, – Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.”¹⁶⁶

Nakon što je Uzvišeni u prethodnom ajetu ove sure spomenuo supruge Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, te za njih pripremljene nagrade, u ovom ajetu Allah dželle ša’nuhu ističe ostale žene. Kažemo ističe, i stavlja akcent na ženski rod zbog toga što su oba roda zastupljena i u izrazima muškog roda npr. muslimani. Jasno je da se ovaj termin odnosi i na muškarce i na žene koje su u islamu.

Povod objave ovog ajeta:

1. Imam Ahmed prenosi od Abdu-r-Rahmana ibn Ebu-Šejbe da je rekao: ”Čuo sam da je Ummu Seleme, radijallahu anha, supruga Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rekla: ”Pitala sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zašto se ne spominjemo u Kur’anu kao što se spominju muškarci?” Ona dalje nastavlja, pa kaže: ”Jednoga dana pažnju mi je privukao njegov glas s minbera dok sam češljala kosu. Brzo sam uplela kosu i izašla u predsoblje kuće i naslonila

¹⁶⁶ El-Ahzab, 35.

uši na pregradu od palminog granja i čula da je on rekao s minbera: ”O ljudi, zaista Uzvišeni Allah kaže: ”Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama, ...” do kraja ajeta!

2. Nesai i Ibn Džerir prenose od Abdul-Vahida ibn Zijada, a Ibn Džerir prenosi od Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, da je rekao: ”Žene Allahovog Poslanika su zapitkivale: ”Zašto spominje vjernike, a ne spominje vjernice?”

Osobine koje su navedene u ovom ajetu međusobno se pomažu u formiranju muslimanske ličnosti.

﴿ وَالْمُؤْمِنَاتِ إِنْ الْمُسْلِمِينَ وَالْمَمْلُوعَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ ﴾

”Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama,”

Islam je predanost, iman je vjerovanje. Među njima postoji čvrsta veza, odnosno, jedno od njih je drugo lice drugog. Predanost ukazuje na vjerovanje, a istinsko vjerovanje proizlazi iz predanosti -objašnjava Sejjid Kutb, rahimehullah. Neki mufessiri smatraju da su ove karakteristike poredane po stepenima, tako da je islam stepen, misli se na formalno primanje islama, odnosno na njegovu vanjsku manifestaciju. To se može uočiti u ajetu u kojem Uzvišeni kaže: ”Neki beduini govore: ”Mi vjerujemo!” Reci: ”Vi ne vjerujete, ali recite ’Mi se pokoravamo!’ jer u srca vaša prava vjera još nije ušla. A ako Allaha i Njegova Poslanika budete slušali, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša.” – Allah, uistinu, prašta i samilostan je.¹⁶⁷” iman je još veći stepen, a kao rezultat toga dvoga proizlazi *kunut*, odnosno poslušnost i skrušenost. Zato ga navodi Uzvišeni nakon islama, imana i kaže;

﴿ وَالْقَاتِنِينَ وَالْقَاتِنَاتِ ﴾

”i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama”

Poslušnost Šerijatu je proizašla iz islama i imana, a ne vanjske prisile.

¹⁶⁷ El-Hudžurat, 14.

﴿وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ﴾

”i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama”,

Istinoljubivost je jedna od karakteristika kojima islam poziva i na šta Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posebno skreće pažnju. Allah dželle ša’nuhu je u ovom smislu rekao: **”O vjernici, bojte se Allaha i budite sa onima koji su iskreni!”**¹⁶⁸ Allah dželle ša’nuhu je dakle Svojim robovima naredio da Ga se boje, što znači sprovođenje Njegovih naredbi, a ustezanje od svega što je On zabranio. I naredio je da se bude sa iskrenim u njihovim djelima i govoru.

Osnovno svojstvo vjernika je iskrenost. Poslanik sallallahu alejhi ve sellem o tome kaže: **”Držite se istine, zaista, istina vodi ka dobru, a dobro vodi u Džennet. Čovjek neprestano istinu govori i istražuje sve dok kod Allaha ne bude upisan siddikom – iskrenim.”**¹⁶⁹

Značenje ovog hadisa je: držite se istine u vašem govoru i postupcima, jer istina u govoru i postupku poboljšava stanje. Allah dželle ša’nuhu o iskrenosti i istini kaže i slijedeće: **”O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehе vam oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovom bude pokoravao – postići će ono što bude želio.** ¹⁷⁰ Nije moguće da se poboljša stanje muslimana sve dok oni ne budu iskreni u svojim djelima i govoru.” **Zaista Allah neće izmijeniti jedan narod (njegovu stanje) dok on sam sebe ne izmijeni.”**

﴿وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ﴾

”...i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama”

Strpljivost je jedna od osnovnih karakteristika pravog vjernika. Strpljivost vjerniku treba na svakome koraku. Prema znamenitom Ibn Redžebu el-Hanbeliju postoje tri vrste strpljenja:

¹⁶⁸ Et-Tevba 119.

¹⁶⁹ Hadis je zabilježio Buhari, 6094., u Knjizi o edebu, poglavlje: ”O vjernici bojte se Allaha i budite sa onima koji su strpljivi Muslim, 2606., u Knjizi o dobročinstvu poglavlje: ”Zabrana nemimeta”, zatim pod br. 2603., u poglavlju ”O ružnoći laganja i ljepoti iskrenosti i njenim vrijednostima”, od Abdullaha ibn Mesuda, radijallahu anhu.

¹⁷⁰ El-Ahزاب 70-71.

- strpljivost u pokornosti Allahu dželle ša'nuhu i izvršavanju Njegovih naredbi;
- strpljivost i suzdržavanje od onoga što je Allah zabranio i
- strpljivost u velikim teškoćama, problemima i odredbama.

﴿ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ ﴾

"...i poniznim muškarcima i poniznim ženama"

Poniznost prema Allahu dželle ša'nuhu je osnov poniznosti kako kaže Ibn Kesir

﴿ وَالْمُتَّصِدِّقِينَ وَالْمُتَّصِدِّقَاتِ ﴾

"...i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat"

Dijeljenje zekata jeste čišćenje duše od škrtosti, uspostava solidarnosti i pročišćavanje imetka. U dva *Sabiba* je zabilježen hadis: "Sedam osoba Allah će staviti pod Svoj hlad onoga dana kada drugoga hlada osim Njegovog neće biti." Pa je između ostalog spomenut i čovjek koji dijeli sadaku tajno, tako da mu lijeva ruka ne zna što i koliko dijeli desna."¹⁷¹

﴿ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ ﴾

"i muškarcima koji poste, i ženama koje poste",

Zanimljivo je da je post uvršten u najvažnije karakteristike vjernica i vjernika. Postom vjernik produbljuje sve navedene karakteristike. Neke bivaju uslov ispravnog posta, a druge opet njegov plod i rezultat.

¹⁷¹ Zabilježio Buhari, 660., u Knjizi o ezanu, poglavlje: "O fadiletima onoga koji sjedi u džamiji iščekujući namaz, i fadileti mesdžida", Muslim, 1031, u Knjizi o zekatu, poglavlje: "Fadileti tajnog udjeljivanja sadake." Tirmizi 2391, u Knjizi o zuhdu, poglavlje: "Predaje o ljubavi u ime Allaha." Nesai, 5382. u Knjizi o edebima sudstva, poglavlje: "Fadilet pravednog imama" od samog Ebu Hurejre, a Malik u Muvettau, u Knjizi o kosi, poglavlje: "Predaje o onima koji se vole u ime Allaha." od Ebu Hurejre ili Ebu Se'ida, od kojeg su zabilježili i Muslim i Tirmizi, također i dr.

﴿ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ ﴾

”i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu”

Ibn Kesir razmatra zašto je čuvanje stidnih mjesta spomenuto upravo nakon posta. Tako kaže: post je najbolje sredstvo suzbijanju strasti, kao što je rečeno u hadisu: **”... a ako ne može (da se oženi) neka posti, jer mu je to štit.”**

U hadisu kojeg prenosi Ibn Madže stoji: **”Post je zekat na tijelo”**¹⁷², tj. čisti ga i uređuje od pokvarenih primjesa.

﴿ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ ﴾

”... i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha”,

To je spona svih čovjekovih aktivnosti i njegove vjere u Allaha.

Ibn Kesir spominje predaju koju je zabilježio Ibn Ebu Hatim:

”Kada čovjek probudi svoju ženu u noći, pa klanjaju dva rekata, onda su oni, te noći, od onih koji često spominju Allaha.”¹⁷³

﴿ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴾

”Allah je doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio”

Post u suri Merjem

﴿ فَكَلِمَةَ وَاشْرَبِي وَقرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴾

”Pa jedi i pij i budi vesela! A ako vidiš čovjeka kakva, ti reci: ”Ja sam se zavjetovala Milostivom da ću šutjeti/postiti/ i danas ni s kim neću govoriti”¹⁷⁴

¹⁷² Ibn Madže, br. 1745., u Knjizi o postu, poglavlje: ”Predaje o tome da je post zekat tjela.” u lancu prenosilaca ovog hadisa je prenosilac Musa ibn Ubejde, kritičari i eksperti hadiskih znanosti su složni da je on slab prenosilac. Hadis je slabe vjerodostojnosti.

¹⁷³ Hadis je zabilježio Ibn Madže, br. 1335., u Knjizi o namazu, poglavlje: ”(O) onome koji probudi svoju suprugu noću” (radi namaza)

¹⁷⁴ Merjem, 26.

Iz kazivanja o Merjemi i Zekerijau, sallallahu alejhi ve sellem, se razumije da se njihov post sastojao, pored suzdržavanja od hrane, pića i spolnog odnosa, i od suzdržavanja od govora.¹⁷⁵

---

¹⁷⁵ *Tefsiru-l Menar*, 2: 144.

TREĆA KATEGORIJA AJETA KOJI GOVORE O POSTU

Ajeti za koje se tvrdi da se odnose na post

U Časnom Kur'anu su zastupljeni i oni ajeti koji u sebi ne sadrže riječ post, ali određni mufesiri smatraju da se oni ipak odnose na ovaj ibadet. Istina, takvih ajeta nema mnogo, ali radi kompletnog pregleda ajeta koji govore o postu, smatramo za potrebu da i ove ajete spomenemo.

﴿التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Uzvišeni je rekao: **"Oni koji se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molivu obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj"**¹⁷⁶

U ovome dijelu ajeta upotrijebljen je izraz السَّائِحُونَ *»es-saihun«*

Inače, izraz es-sijaha, u osnovi označava šetanje, putovanje, kretanje. Zato je ona od srane mufessira protumačena na različite načine.

Najveći dio mufesira smatra da se to odnosi na post. Otuda u prijevodima Časnoga Kur'ana i čitamo "i oni koji poste". Dakle, ovdje su

¹⁷⁶ Et-Tevbc, 112.

prevodioci bili prinudeni da prezentuju tefsirsko značenje ovoga izraza i prevede ga kao post, iako riječ *saihun* u svojoj osnovi nosi više značenja.

Ibn Kesir u kontekstu komentara ovoga ajeta kaže: "Među najodbranija djela spada post, koji je usvari ostavljanje užitaka poput hrane, pića i spolnog odnosa. Na njega se odnosi termin *es-sijaha* spomenut u ovome ajetu."¹⁷⁷

Ibn Kesir, radijallahu anhu, zatim izdvaja dio kojeg naslovljava: "*Pojasnjnje tvrdnje da se termin es-sijaha odnosi na post*"

U tome smislu navodi značajan broj predaja od ashaba i tabiina koji su tumačili riječ *sijaha* kao post. Tako, npr, navodi predaje ibn Mes'uda, Mudžahida, Se'ida ibn Džubejra, Ata, Ebu Abdu-r-Rahman, Ed-Dahaka ibn Muzahima, Sufijana ibn Ujejne i dr. Od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, prenosi se da je rekao: "Svaki put kada se spomene termin *es-sijaha* u Kur'anu to se odnosi na post." Slična predaja se prenosi i od Ed-Dahaka, rahimehullah. Od hazreti Aiše, radijallahu anha prenosi se: "Sijaha ovog umeta je post"

Hasan el-Basri je rekao: "*Es-saihun* to su oni koji poste mjesec ramazan." Ibn Kesir završava svoje izlaganje dobro poznatim hadisom koji se prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji je rekao: Rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem: "**Es-saihun to su postači**" Ibn Kesir dodaje: "Ovaj hadis je meukuf (predaja od ashaba), prema ispravnijem mišljenju."

Za hadis u kojem stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan o tome ko su *saihin*, te da je odgovorio: "**To su postači**" Ibn Kesir kaže da je mursel-džejjid.

Određeni broj mufesira smatra da se *es-sijaha*, odnosi na putovanje u cilju borbe na Allahovom putu. Tako npr. El-Kurtubi u svome tefsiru navodi da je Ata, radijallahu anhu, smatrao kako se izraz *es-saihun*, spomenut u ovome ajetu, odnosi na mudžahide. Zatim spominje predaju

---

¹⁷⁷ Ibn Kesir, nav. dj. 2: 516.

koju je zabilježio Ebu Davud od Ebu Umame, radijallahu anhu, kako je neki čovjek zatražio dozvolu od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako bi mogao da se prepusti putovanju svijetom, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: **”Sijaha (putovanje svijetom) moga Ummeta je džihad na Allahovom putu”**¹⁷⁸

Jedan dio mufesira navodi da *es-sijaha* označava putovanje radi traženja nauke. Oni pojašnjavaju kako su *saihun* ustvari oni koji putuju tražeći nauku. El-Kurtubi u svome tefsiru navodi da se ovakav komentar prenosi od Ikrime.

Neki učenjaci smatraju da se pod ovim pojmom misli na one koji svojim mislima ”putuju” onim što je On stvorio od pouka i znakova koji ukazuju na Njegovo jedinstvo i uzvišenost. Ovakvo tumačenje izraza *es-saihun* El-Kurtubi prenosi od En-Nakkaša.

Kurtubi ističe: ”Izraz sa-ja-ha, upućuje na ispravnost prethodno navedenih stavova.”¹⁷⁹

Znameniti učenjak Abdu-r-Rahman, nakon iznošenja određenog broja komentara iznosi stav koji je po njemu najispravniji pa kaže: ”Ispravno je da se izraz *es-sijaha* odnosi na svako putovanje kojim se želi Allahovo zadovoljstvo kao što je hadždž, umra, džihad, putovanje radi sticanja nauke, putovanje radi održavanja rodbinskih veza i tome slično.”¹⁸⁰

¹⁷⁸ Ebu Davud u Knjizi o džihadu, poglavlje: ”Zabrana sijaha”, hadis je hasen. Sijaha je u doslovnom značenju šetanje po svijetu.- turizam.

¹⁷⁹ El-Kurtubi, nav. dj. 4: 187.

¹⁸⁰ Abdu-r-Rahman es-Sa’di, nav dj. str 310.

Drugi ajet

عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُدْلِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَنَّ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا

“Akovas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; odanih Allahu, vjernica, poslušnih Allahu, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka.”¹⁸¹

Izraz *سَائِحَاتٍ es-saihat*, zastupljen u ajetu se odnosi na žene koje poste. Ovakvo tumačenje se prenosi od Ebu Hurejre, Aiše, Ibn Ab-basa, Ikreme, Mudžahida, Se’ida ibn Džubejra, Muhammeda ibn Ka’ba el-Kurezija, Ebu Abdu-r-Rahmana es-Sulemija, Ebu Malika, Ibrahima en-Nehajja, Hasana el-Basrija, Katade, Ed-Dahaka, Rabi’a ibn Enesa, Es-Sedija i dr.

Ibn Kesir prenosi da je Zejd ibn Eslem i njegov sin smatrao kako *es-saihat* u ovome ajetu znači zapravo *muhadžirat*, odnosno one koje hidžru čine. Ipak prevladava prvi stav, što je sasvim prirodno, ako se uzme u obzir broj onih koji su tako smatrali.

Treći ajet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“O vjernici, tražite sebi pomoći u stpljivosti i obavljanju molitve! Allah je doista na strani strpljivih”¹⁸²

Imam El-Begavi, rahimehullah, u djelu *Šerhu-s-Sune*¹⁸³ je naveo citirani ajet u poglavlju o vijednostima posta. On smatra da se izraz *sabur* koji je spomenut u ajetu odnosi na post. Svoju tvrdnju obrazlaže činjenicom da je ramazan nazvan mjesecom sabura. Također se poziva na to što je sabur u osnovi suzdržavanje od nečega, što je ustvari i suština posta koji

¹⁸¹ Fit-Tahrim, 5.

¹⁸² El-Bekare, 153.

¹⁸³ *Šerhu-s-Sunne*, imam El-Begavi, El-Mekteb el-islami 1390-1400, Damask, prvo izdanje, 6/219.

znači suzdržavanje od hrane, pića, i drugih potreba. U meni dostupnim djelima nisam uspio naći nekog drugog autora, pored velikog Begavija, da je na ovakav način tumačio navedeni ajet. Također ni sam Begavi u "Šerhu-s-Sunne" nije spomenuo mufesire ili uopće učenjake koji su na ovakav način shvatili dotični ajet.

POST U SVJETLU HADISA

Sa jezičkog aspekta hadis znači nešto novo, vijest, saopćenje...

Prema stručnjacima hadisa pod pojmom hadis se podrazumijeva:
"Ono što se veže za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: govor, postupci, odobrenja, fizički i etički opis."¹⁸⁴

- Primjer hadisa Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave je:
"Djela se vrjednuju shodno namjerama"¹⁸⁵

- Primjer hadisa Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, postupka je izjava hazreti Aiše, radijallahu anha, **"Poslanik, sallallahu alejhi ve**

¹⁸⁴ Prema prof. Dr. Mustafa Se'id El-Han i dr. Bedij Es-Sejjid El-Laham, profesorima hadisa i hadiskih znanosti u odjelu El-Ezbara u Damasku. Vidi: *El-Idab fi ulumi-l-hadisi vel-istilab*, Darul-kelimu-t-tajjib, Damask, 1419. /1999., prvo izdanje.

¹⁸⁵ Hadis bilježe: Buhari, br. 1, U Knjizi o Početku objave, poglavlje: "Kako je počela objava"? Zatim pod br. 54., u istoj knjizi, u poglavlju: "O tome da se djela (vrjednuju) prema nijjetu i nakani, te da se u to ubraja i vjerovanje i namaz i zekat, hadždž, post, propisi..." zatim pod brojem, 2529, u Knjizi o oslobađanju robova, poglavlje: "O grješci i zaboravu u oslobađanju robova, razvodu braka i tome slično..." 3898, u Knjizi o vrlinama ensarija, poglavlje: "O hidžri Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba u Medinu", zatim pod br. 5070, u Knjizi o braku, poglavlje: " Ko učini hidžru ili neko drugo djelo da bi oženio neku ženu, od toga ima samo ono što je nanjetio", zatim pod br. 6689, u Knjizi o zakletvama zavjetima, poglavlje: "Nijjet u zakletvama", zatim pod br. 6953., u Knjizi o lukavstvima, poglavlje: "O ostavljanju lukavstva i tome da se svakome njegovo djelo vrjednuje prema namjeri i u zakletvama i drugim stvarima." Muslim, br. 1907. u Knjizi o džihadu, poglavlje: "Vjerovjesnikova izjava: "Djela se vrjednuju prema nijjetu" i da to obuhvata i borba i druga djela." Ahmed, 1/25 i 43 Ebu Davud, pod brojem 2201, u Knjizi o razvodu braka, poglavlje: " O onome što se podrazumijeva pod razvodom braka i nijjetom." Tirmizi, br. 1647, u Knjizi o vrijednostima džihada, poglavlje: " Borba na moru", Nesai, br. 3467. u Knjizi o razvodu braka, poglavlje: "O tome kada govornik aludira na ono značenje koje njegov izraz može da znači." Ibn Madže, br. 4227. u Knjizi o zuhdu, poglavlje " o nijjetu." i dr.

sellem, je toliko postio da bismo pomislili kako se neće nikada if-tariti, a ponekad je toliko postio da bismo mislili kako uopće nema namjeru da posti: ”¹⁸⁶

- Primjer hadisa odobrenja je hadis u kojem se govori o Muazu ibn Džebel, radijallahu anhu, kada ga je Poslanik htio poslati u Jemen, pa kada ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao: **Kako ćeš suditi u slučaju da ti se ponudi suđenje?**

Muaz, radijallahu anhu odgovori: Sudit ću prema Allahovoj Knjizi.

A ukoliko presudu ne nađeš u Allahovoj Knjizi?

On odgovori: Onda prema Sunnetu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

A ako ni tamo ne nađeš odgovor?

Muaz reče: Tada ću uložiti lični napor i *la alu*.¹⁸⁷

Tada Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, udari rukom u prsa Hazreti Muaza i reče: **”El-hamdu lillahi koji je uputio izaslanika Allahova Poslanika.”¹⁸⁸**

- Primjer hadisa fizičkog opisa:

Ebu Ishak kaže: Čuo sam Beraa kada je rekao: **”Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je bio najljepši u licu, najljepšeg morala i kulture, niti je bio previše visok, niti odviše nizak.”¹⁸⁹**

- Primjer hadisa etičkog, moralnog opisa:

Ebu Seid el-Hudri¹⁹⁰ radijallahu anhu, je izjavio: **”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se više stidio od mlade.”** (a kada mu nešto ne bi odgovaralo to bi se odrazilo na njegovom licu).¹⁹¹

¹⁸⁶ Buhari, pod brojem 1969 i 1970. u Knjizi o postu, poglavlje: ”Post u ša’banu”, Muslim, br. 1156. u Knjizi o postu Poglavlje: ” O Poslanikovom postu van ramazana.”

¹⁸⁷ *La alu*” tj. neću biti ravnodušan u tome.

¹⁸⁸ Ebu Davud 3592. u Knjizi o sudstvu, poglavlje: ”Idžtihad po mišljenju.” Tirmizi, br. 1327. u Knjizi o propisima poglavlje:”O tome kako kadija treba da sudi.”

¹⁸⁹ Buhari, 3548., u Knjizi: o pohvalnim svojstvima poglavlje: ”Vjerovjesnikove karakteristike.” Muslim 2337., u Knjizi o pozitivnim osobinama, poglavlje: ”Vjerovjesnikove karakteristike.”

¹⁹⁰ Ime mu je Sa’d ibn Malik ibn Sinan ibn Ubejd el-Ensari el-Hazredži. Rodio se deset godina prije hidžre a umro je u Medini, 74. godine po hidžri. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁹¹ Ahmed, 3/71. Buhari, br. 3562., u Knjizi o pohvalnim svojstvima poglavlje: ”O karakteristika-

OPĆE VRIJEDNOSTI POSTA KROZ IZREKE ALLAHOVOG POSLANIKA, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM

U ovom poglavlju ćemo u najkraćim crtama spomenuti osnovne i najizraženije fadilete posta, onako kako su one utvrđene u hadiskim predajama ili spomenute u pouzdanim djelima islamske literature.

Nema sumnje da će onaj koji bude upoznat sa veličinom nagrade koju je Uzvišeni odredio za čin posta lakše i bolje će ispuniti ono što se od njega zahtijeva.

Post nije sasvim lahak ibadet. On zahtijeva određena odricanja, sustezanja i strpljenje, ali je zato za njega i propisana izrazito velika nagrada kako na Ovome svijetu, tako i u Berzahu i na Ahiretu.

Uzmimo za primjer osobu koja je zaposlena u nekom preduzeću. Pogledajmo sve poteškoće, napor i trud koji ulaže. Možda se neko može zapitati čemu sve to? Zbog čega radnik tako mnogo radi? Zbog čega se izlaže tako napornom psihičkom ili fizičkom radu? Odgovor je svima nama poznat: zato što taj radnik polaže nadu da će krajem mjeseca da dobije određenu nadoknadu za svoj trud. Zna da njegov trud, rad i napor nije uzaludan jer je njegov poslodavac povjerljiva osoba koja ispunjava obećanje i sa kojim je ugovor potpisao.

Mi vjernici smo duboko ubjeđeni da naš trud, naše suzdržavanje od prohtjeva i naši ibadeti neće biti uzaludni. Znamo da naš Gospodar svoje obećanje neće pronevjeriti (*Inne llabe la jubliju-l-mi'ad*). Znamo da će svaki trudbenik za svoj trud nagrađen biti (*enni la udi'u amele amilin minkum*). Znamo također pored te nagrade da post sam po sebi ima brojne koristi za nas same, naš organizam...

Neka je neizmijerna hvala Uzvišenom Koji nas je počastio ovim ibadetom i za to nam još nagradu pripremio.

---

ma Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem". U zagradi je dio kojeg je Buhari naglasio navodeći ga samostalno do Šu'beta. Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže da je i taj hadis spojenog lanca prenosilaca. Ibn Madže, 3526., u Knjizi zuhdu, poglavlje: "O karakteristikama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem".

Post je djelo koje će štititi vjernika od kaburske patnje

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, pripovijeda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jedne prilike rekao: "Zaista mejjit, kada bude stavljen u kabur, čuje klepet obuće onih koji su bili kod kabura dok se oni od njega udaljavaju.

Ukoliko dotični bude vjernik, njegov namaz bit će kod njegove glave, post sa njegove desne strane, zekat sa lijeve, a dobra djela poput sadake, održavanja rodbinskih veza, naređivanja i činjenje dobra ljudima kod njegovih nogu.

Kada mu se dođe od strane njegove glave, namaz tada kaže: "Sa moje strane nema prolaza." Zatim mu se priđe sa njegove desne strane pa post kaže: "Kod mene nema prolaza!" Kada mu se priđe sa njegove lijeve strane pa zekat će reći: "Kod mene nema prolaza!" Onda mu se dođe kod nogu pa dobra djela poput sadake, održavanja i čuvanja veza, naređivanje i činjenje dobra ljudima kažu: "Kod nas nema prolaza!"

Tada će mu se otvoriti jedna džennetska vrata i bit će mu rečeno: "Ovo je tvoje mjesto u Džennetu!" On će se razveseliti i obradovati. Zatim će mu se otvoriti jedna vrata Džehennema i bit će mu rečeno: "Ovo bi bilo tvoje mjesto u vatri i ono što je za tebe Allah pripremio da si grješnik bio."

Što se kafira tiče, kada mu se priđe od glave neće biti ničega od dobrih djela, ibadeta, zatim sa njegove lijeve strane neće biti ničega, sa njegove lijeve strane neće opet biti ničega, kod njegovih nogu također neće biti ničega, bit će mu rečeno: "Sjedi!" Pa će on sjesti sav uplašen.

"Nakon toga će mu se otvoriti jedna džehennemska vrata i bit će mu rečeno: "Ovo je tvoje mjesto u vatri i ono što ti je Allah pripremio!" Zbog ovog će se ražalostiti, tugovati, razočarati. Poslije toga će mu se otvoriti jedna džennetska vrata i bit će mu rečeno: "Ovo bi bilo tvoje mjesto u Džennetu da si Allahu bio poslušan. Na ovo će se

još više razočarati i rastužiti. Tada će ga kabur pritisnuti od čega će mu se njegovi dijelovi tijela raspadati. To je komentar riječi težak život kada Allah dželle ša'nuhu kaže: "On će težak život imati, a na Sudnjem Danu bit će slijep proživljen."¹⁹²

Post u ramazanu je odraz imana

Imam Buhari i drugi autori hadiskih zbirki su zabilježili hadis o dolasku delegacije Abdu-l-Kajsa kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ukazao dobrodošlicu riječima: "**Dobro došlo izaslanstvo koje se neće ni pokajati niti izgubiti.**" "O Allahov Poslaniče", rekoše mu oni, "između vas i nas je pleme mušrika Mudar, zato ti mi ne možemo dolaziti osim u svetim mjesecima, pa nam naredi djelo preko kojeg ćemo ući u Džennet i kojemu ćemo pozivati one koji su ostali iza nas." Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, reče: "**Naređujem vam četiri stvari i zabranjujem vam četiri stvari; Naređujem vam vjerovanje u Allaha. A znate li šta znači (pravo) vjerovanje u Allaha?**" Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju", rekoše. On reče: (To znači) **Šehadet, da nema drugog boga osim Allaha, obavljanje namaza, davanje zekata i post mjeseca ramazana.**...¹⁹³

Post ramazana je jedan od temelja vjere

Abdullah ibn Omer, radijallahu anhumu je kazao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem je rekao: "**Islam se zasniva na pet temel-**

¹⁹² Hadis de zabilježio Abdu-r-Rezak br. 6073. i Ibn Ebu Šejbe, 3383-384., Taberi, u "*Džamul-Bejan*" 13/215-216., Hakim 1379-380 i 380-381., Bejheki u "*i'tikad*" str. 220-222., te u "*Isbat azabi-l-kabr*". Hakim je ovaj hadis ocijenio kao sahih i rekao je da odgovara uvjetima koje je postavio Muslim za ispravnost hadisa a sa ovom ocjenom se složio i Zehebi, Bilježi ga i Ibn Hibhan 7/280, 282. Hadis je spomenuo Hejsemi u "*Medžnuu*" 3/51-52 i tamo je rekao: "Ovaj hadis prenosi Tabarani u "*E-l-Evsal*" i njegov lanac prenosilaca je dobar.

¹⁹³ Buhari, br. 3510., u Knjizi o menakib, poglavlje: (5), zatim u poglavlju: "Izraz dobrodošlice riječima *merhaba*" i u poglavlju: "Vjerovjesnikova oporuka arapskoj delegaciji da prenesu drugima." Ibn Huzejme 1879., u Knjizi o postu, poglavlje: "Obznana da post ramazana spada u vjerovanje."

ja: vjerovati jednog jedinog Allaha, klanjati namaz, dijeliti zekat, postiti ramazan i kome to bude moguće obaviti hadždž."¹⁹⁴

Post uzdiže postača na visoke stepene

Kolika je blagodat dočekati i ispostiti ramazan, između ostalog upućuje i hadis koji govori o trojici ljudi od kojih su dvojica pali kao šehidi, a treći je nakon njih umro prirodnom smrću. Neko je usnio kako je ovaj treći bio na stepenima većim u odnosu na dvojicu koji su bili šehidi. Kada je o ovome upitan Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi se da je izjavio: **"Zar on nije posljiye njih klanjao toliko i toliko namaza, zar nije dočekaio ramazan i postio ga?! Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša između njih je razmak koliko između nebesa i zemlje."**¹⁹⁵

Post jednog dana u ime Allaha udaljava lice postača od džehennemske vatre koliko je razdaljina stotinu godina putovanja!

Nesai je zabilježio predaju od Ukbe, ibn Amira¹⁹⁶, radijallahu anhu, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Ko isposti jedan dan u ime Allaha, Allah će od njega udaljiti Džehennem koliko je razdaljina putovanja stotinu godina."**¹⁹⁷

¹⁹⁴ Buhari, 8. u Knjizi o imanu, poglavlje: "Vaše dove su odraz vašeg imana." Muslim, 19. u Knjizi o imanu, poglavlje: "Obznana temelja islama i njegovih najvažniji dijelova." Tirmizi, br. 2609., u Knjizi o imanu, poglavlje: "Islam se temelji na pet temelja." Nesai, 5004, u Knjizi o imanu, poglavlje: "Na koliko temelja se temelji islam?"

¹⁹⁵ Imam Ahmed 2/333, od Ebu Hurjre u kome se spominje kako su dvojica preselila kao šehidi a treći je preselio prirodnom smrću. Munziri u Tergibu 4: 184., je rekao: Hadis prenosi imam Ahmed sa dobrim lancem prenosilaca, i bilježi ga Ibn Madže i Ibn Hiban u svome "*Sahibu*."

¹⁹⁶ Ime mu je Ukbe ibn Amir ibn Abas ibn Melik el-Džuheni el-Ensari. Bio je veoma rječit, vješt pjesnik, istaknut poznavaoč fikha i nauke o nasljedstvu. Vidi opširnije registar spomnutih ličnosti.

¹⁹⁷ Zabilježio Nesai, 2256, u Knjizi o postu, u poglavlju "O sevabu osobe koja posti jedan dan u ime Allaha azze ve dželle i različitost predaje od Suhejla." "Navedenom hadisu prethode hadisi

Post štiti vjernika od svega što mu štetu nanosi

Imam Nesai je zabilježio od Osmana ibn Ebu el-Asa,¹⁹⁸ radijallahu anhu, da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem da je rekao: **"Post je štit, kao štit nekog od vas u borbi"**¹⁹⁹

U *Musnedu* Imama Ahmeda, u drugoj verziji ovog hadisa stoji: **"Post je zaštita i zaštićena tvrđava od vatre."**²⁰⁰

Zadah iz usta postača Allahu je prijatniji od mirisa miska!

Nesai je zabilježio od Aiše, radijallahu anha, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem rekao: **"Post je štit od vatre, pa ko osvane posteći neka se ne ponaša nepristojno toga dana, a u slučaju da se neko prema njemu tako ponaša, neka ga ne vrijeđa niti psuje, nego neka kaže: "Ja sam postač." Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedov život, zadah iz usta postača Allahu je prijatniji od mirisa miska."**²⁰¹

Post briše prethodne grijeh

U dva *Sabiba* je zabilježeno od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je kazao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Ko isposti ramazan vjerujući i nadajući se, biće mu oprošteni prethodni grijesi."**²⁰²

Ebu Hurejre i Ebu Se'ida el-Hudrija, kod Nesaije, u istoj Knjizi i istom poglavlju, u kojima se navodi da je nagarada osobe koja posti u ime Allaha jedan dan, udaljavanje njegova lica od vatre koliko iznosi udaljenost putovanja sedamdeset godina.

¹⁹⁸ Osman ibn Ebu el-As ibn Bišr es-Sakafi, Ebu Abdullah islam je primio uz delegaciju Sekifa. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, ga je postavio za gradonačelnika Taifa. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

¹⁹⁹ Hadis je bilježio Nesai, 2233., u Knjizi o postu, u poglavlju "Spomen različitosti predaje od Muhammeda ibn Ja'kuba u hadisu Ebu Umame el-Bahilija o vrijednosti posta", pored njega hadis bilježi i Ibn Huzejme u svome "Sahihu". Hadis je hasen.

²⁰⁰ Abdullah Siradžuddin, rahimehullah, nakon što je naveo ovaj hadis zapisao je: "Lanac prenosilaca je dobar." Vidi njegovo djelo: *"Et-Te'karubu ila lab-fadluhu, turukuhu, meratibuhu"*, Darul-Felah, Halep, 1409/1989., prvo izdanje, str. 48.

²⁰¹ Nesai, 4: 168, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O vrijednostima posta." Hadis je vjerodostojan.

²⁰² Ovo je dio hadisa kojeg prenose **šesterica** tj. Buhari, Muslim, i autori 4 Sunena. Buhari,

Nagradu posta od postača niko neće moći oduzeti

Sufjan ibn Ujejne, radijallehu anhu, je rekao: Ovaj hadis je među najsadržajnijim hadisima koji govori o postu: **"Kada bude Sudnji Dan, Allah će svog roba pozvati na obračun, pa će svaki čovjek zulume i nepravde koje je činio isкупiti svojim dobrim djelima, sve tako mu dok samo post ne ostane, tada će mu Allah ostale grijehе oprostiti a postom će ga u Džennet uvesti"**

Postač ima pravo na dovu koja mu se uslišava

U *Musnedu* Imama Ahmeda, te *Sunenima* Tirmizije, Nesaija, i Ibn Madže, od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se bilježi slijedeći hadis: "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Trojici se dove upućene Allahu ne odbijaju:**

pravednom vladaru/imamu,

čovjeku koji posti dok se ne omrsi,

i mazlumu onome kome je nepravda učinjena.

Njima se otvaraju nebeska vrata i Allah dželle ša'nuhu, kaže: "Tako mi Moje Uzvišenosti, pomoći ću te, pa makar poslije izvjesnog vremena."²⁰³

---

br. hadisa, 1901, u Knjizi o postu, poglavlje: "Ko isposti ramazan računajući na nagradu i sa nijetom toga," Muslim, br. hadisa: 760., u Knjizi o namazu, poglavlje: "Podsticaj na obavljenje noćnog namaza u ramazanu, tj. teravije", Ebu Davud, br. 1372. u Knjizi o namazu, poglavlje: "Razdjela poglavlja o mjesecu ramazanu." Tirmizi, 683., u Knjizi o postu, poglavlje: "O vrijednostima mjeseca ramazana," i Ibn Madže u kraćoj formi pod brojem 1641., u Knjizi o postu, poglavlje: "O vrijednostima mjeseca ramazana", Nesai, br. 2204. u Knjizi o postu, poglavlje: "Nagrada onoga koji otklanja noćne namaze ramazana i isposti ga. . .

²⁰³ Hadis je zabilježio Ahmed 2/445, Tirmizi 2526. u Knjizi o opisu Dženneta, poglavlje: "Opis Dženneta i njegovih užitaka." Tirmizi je nakon ovoga hadisa rekao: "I anac prenosilaca ovog hadisa nije pouzdan, niti je po meni spojen, ali se on prenosi i drugim isnadom od Ebu Hurejre." Taj drugi hadis je zabilježio pod brojem 3598. u Knjizi o dovama, poglavlje: "Uspjet će muferidi", sa nešto izmjenjenim redoslijedom, nakon čega je konstatirao: Hadis je hasen. Ibn Madže, br. 1752., u Knjizi o postu, polavlje: "Postač je od onih kojima se dova ne odbija."

Postači neće ožednjati na dan žestoke žeđi i vrućine

Ibn Abbas, radijallahu anhuma, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao Ebu Musaa el-Eša'arija, radijallahu anhu, u pohod. Dok su oni morem plovili, u jednoj tamnoj noći, čuli su glas: "Zar ne želite da vas obavijestim o onome što je Allah odredio?" Ebu Musa²⁰⁴ mu reče: "Reci nam ako želiš reći!"

Glas reče: **"Ko se bude žeđi izlagao radi Allaha (tj. bude postio u vrućem danu), Allah se obavezao da ga napoji na Danu stajanja/Jeumu-l-Kijame."**²⁰⁵

Post je jedan vid zekata

Ibn Madže u svome *Sunenu* bilježi hadis koji prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, gdje stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Sve ima svoj zekat (sadaqu), zekat tijela je post, a post je pola sabura"**.²⁰⁶

El-Menavi je rekao: "Zato što zekat smanji imetak gledano kroz brojke ali povećava njegov beričet. Isti je slučaj sa postom; smanji se težina zbog nedostatka hrane u organizmu, ali mu uvećava nagradu kod Allaha. Iz ovog razloga je post zekat tijelu jer, odstranjuje od njega ono što je suvišno, a poboljšava njegov moral."

Nesretan će biti onaj koji dočeka ramazan pa mu ne bude oprošteno!

Ka'b ibn Udžre²⁰⁷, radijallahu anhu, je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike rekao: -Donesite mi minber!-

²⁰⁴ Abdu-r-Rahman ibn Kajs ibn Sulejm poznati ashab.

²⁰⁵ Hadis je zabilježio Bezzar i njegovi prenosioci su ocjenjeni kao pouzdani. Hadis je hasen.

²⁰⁶ Ibn Madže, br 1745., u Knjizi o postu, poglavlje: "Predaje o tome da je post zekat tjela." u lancu prenosilaca ovog hadisa je Musa ibn Ubejde, kritičari i eksperti hadiskih znanosti su složni da je on slab prenosilac. Hadis je slabe vjerodostojnosti.

²⁰⁷ Ka'b ibn Udžre ibn Umejje ibn Adij ibn Ubejd ibn el-Haris. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

Mi smo mu ga donijeli, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se ispe na minber i tom prilikom tri puta glasno izgovori amin. Kada je upitan zašto je to učinio odgovorio je:

-Došao mi je Džibril pa rekao: -Muhammede!

Ko doživi jednog ili oba roditelja pa umre i ode u Džehennem, Allah ga udaljio od svoje milosti! Muhammede reci: Amin!

Ko doživi mjesec ramazan, a ne uspije da mu budu oprosteni grijesi, Allah ga udaljio od svoje milosti. Muhammede, reci: Amin!

U čijoj prisutnosti se spomene tvoje ime, a taj ne donese salat, Allah ga odaljio od svoje milosti! Muhammede, reci: Amin! -I ja sam rekao Amin."²⁰⁸

Post predstavlja vrata ibadeta

U *Džami'u-s-sagiru* je spomenut hadis koji prenosi Ebu Derda, radijallahu anhu, gdje se kaže: **"Sve ima svoja vrata, a vrata ibadeta su post!"**²⁰⁹ To možemo uočiti kroz stanje postača koji gotovo iznenada osjeti potrebu za više ibadeta, namaza, dijeljenja sadake, solidarnosti sa siromašnima.

Za post se nagrada uvećava za više od sedam stotina puta

U dva *Sabiha* je zabilježeno od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Svako čovjekovo djelo pripada njemu, dobro djelo se nagrađuje deseterostruko do sedam**

²⁰⁸ Hadis je zabilježio El-Hakim 4: 153. ocjenivši ga ispravnim. Njegovu ocjenu je potvrdio i Zehebi. Inače, El-Kettani je ovaj hadis uvrstio u mutevatir hadise i naveo da se on prenosi od 9 prenosilaca. Hadis ima brojne međusobno slične forme.

²⁰⁹ Hadis je zabilježio Hinad od Damre ibn Habiba, kao mursel hadis. Sujuti je ovaj hadis ocijenio slabim. El-Menavi se nadovezuje na Sujutija i citira Hafiza el-Irakija koji kaže da je ovaj hadis zabilježio Ibn Muharek u djelu *Zuhd* i Ebu Šejh u djelu *Sevab* i kao mcrf u' - (koji se pripisuje Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem), i to od Ebu Derda, putem lanca prenosilaca koji je također slab.

Slabim ga je ocijenio i u korekciji hadisa *Ihya ulumi-d-din*.

stotina puta. A Uzvišeni Allah dželle ša'nuhu, je rekao: "Osim posta, on pripada Meni i Ja za njega posebno nagradujem. Postač ostavi svoje jelo, piće i požude radi Mene."

Postač ima dvije radosti: radost kod iftara i radost kod susreta sa njegovim Gospodarom. Zaista zadah postača je kod Allaha bolji od mirisa miska.²¹⁰

Uzvišeni Allah prilikom svakog iftara,
u svakom danu spašava neke svoje robove od vatre

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uzvišeni Allah ima u svakom danu i noći one koje spašava od vatre, svaki rob od njih ima (pravo) na dovu koja se uslišava"²¹¹

Post koji je primljen zauzima se,
čini šefa'at, kod Allaha za postača

U *Musnedu* Ahmeda je zabilježen hadis u kome se kaže: "Kur'an i post će se zauzimati za neke ljude na Sudnjem danu; Post će reći: "Gospodaru, ja sam mu branio hranu i ostale požude tokom dana." A Kur'an će reći: "Gospodaru ja sam mu branio san u toku noći pa mi šefa'at primi" I ovo njihovo zagovaranje/šefa'at će biti kod Allaha primljeno."²¹²

²¹⁰ Buhari, 1894, u Knjizi o postu, u poglavljima "O vrijednostima posta" i "Da li se treba reći ja postim, ako hoćete", zatim u Knjizi o odjevanju, u Knjizi o tevhidu. Muslim, br. hadisa 1156, u Knjizi o postu, u poglavljima: "Čuvanje jezika" i "Gibet od strane postača." Muvetta, I: 256, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Opće predaje o postu." Ebu Davud, br. 2363, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Gibet od strane postača". Tirmizi, br. 764, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O vrijednostima posta." Nesai, 2216-2220, u Knjizi o postu, u poglavljima: "O vrijednostima posta" i Razilaženja o Aliji ibn Salihu u ovome hadisu".

²¹¹ Ovaj hadis je zabilježio Ahmed od Ebu Hurejre i Ebu Sa'id Samavje od Džabira. Sujuti je ocijenio hadis vjerodostojnim.

²¹² Ahmed 2/174, Hejsemi je rekao: Hadis je zabilježio Ahmed i Taberani u *Mu'džemu-l-Kebir*, i lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar, i pored slabosti prenosioaca: Ibn Lehia, koji je po nekima i pouzadan penosioac.

Postom ramazana izvršavamo jednu obligatnu dužnost

Najkraći put do Allahove nagrade i zadovoljstva je obavljanje onoga što nam je On, kao obligatnu obavezu propisao, shodno poruci hadisa u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi da je Allah, dželle ša'nuhu, rekao: **"Ničim mi se rob Moj ne može približiti, kao što može obavljanjem onoga što sam mu propisao-"**

Post je jedan od puteva do Dženneta

"Kome se život zapečati riječima la ilahe illellah, ući će u Džennet, ko isposti jedan dan želeći Allahovo zadovoljstvo, i to mu se ukabuli, ući će u Džennet, ko da sadaku u ime Allaha i ona mu bide primljena ući će u Džennet." Hadis bilježi Imam Ahmed, a lanac prenosilaca mu nije loš. ²¹³ U El-Asbahanijevoj verziji ove predaje se doslovno kaže: **"Kome se jedan dan zapečati na ime posta u ime Allaha, ući će u Džennet!"**

Posebna džennetska počast pripada postačima

Sehl ibn Sa'd, radijallahu anhu, je kazao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Zaista u Džennetu imaju vrata koja se zovu Rejjan, Na Sudnjem Danu na ova vrata će ući postači. Na ova vrata niko osim postača neće ući. Biće rečeno: Gdje su postači?! Pa će oni ustati, i niko osim njih na ova vrata neće ući. Pa kada oni uđu, vrata će se zatvoriti i tako niko više kroz njih neće proći. . ."**²¹⁴

²¹³ Hadis je hasen. Hejsemi u *Medžma'i* je rekao: Ovaj hadis je zabilježio Ahmed, a jedan njegov dio, onaj koji se odnosi na post je zabilježio i Bezzar. Prenosioci ovog hadisa su ocijenjeni pouzdanim.

²¹⁴ Buhari, 4: 95 i 96, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Rejjan je za postače", zatim u Knjizi o početku stvaranja, u poglavlju: "Opis Džennetskih kapija". Muslim, br. 1152, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Vrijednost posta". Tirmizi, br. 765, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Vrijednost posta". Nesai, 4: 168, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Vrijednost posta".

Postu nema ništa ravno

Ebu Umame,²¹⁵ radijallahu anhu, je došao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao mu: "Daj mi neku preporuku (vasijjet)." On mu reče: "**Posti, jer postu nema ništa ravno.**"²¹⁶

Poslije ovog vasijjeta Ebu Umame, radijallahu anhu, je toliko postio da bi njegove komšije, kada bi vidjeli dim iz njegove kuće znali da mu je u tome danu neko došao u goste, te se za njega priprema neka hrana.

Sličan vasijjet Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je uputio i Ebu Fatimi, radijallahu anhu, kada je rekao: "**Učini hidžru, jer hidžri ništa nije ravno, posti jer postu nema ništa ravno, čini što češće sedždu, jer, svakom sedždom ti Allah povećava deredže i briše ti njome grijeh.**"²¹⁷

Zbog ramazana se i šejtani okivaju

Imam Tirmizi, rahimehullah, u svome *Sunenu* je zabilježio hadis u kojem Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "**Kada nastupi prva noć ramazana povežu se šejtani i zli džini, zatvore se sva vrata Džehennema, a otvore se sva vrata Dženneta. Tada melek –glasnik poviče: O ti, koji želiš i tražiš dobro, pristupi. A ti koji tražiš zlo, odstupi. Uistinu postoje oni koje Allah oslobodi vatre svake noći, sve dok ne prođe ramazan**"²¹⁸

²¹⁵ Ime mu je Sudej ibn Adžlan ibn Valibe ibn Rijah, jedan je od časnih ashaba koji su dali "Zavjet Ridvana" Taberani je zabilježio predaju, slabim lancem prenosilaca da je ovaj ashab bio učesnik i bitke na Bedru. Bio je uz Aliju u bitci na Siffinu. Jedno vrijeme se bio nastanio u Egiptu, da bi se nakon toga uputio u Šam, odnosno u Hims gdje je ostao sve do smrti 86. h. god. On je posljednji ashab koji je umro u Šamu. Od njega je zabilježeno 250 hadisa.

²¹⁶ Hadis je bilježio Nesai, 2222., u Knjizi o postu, u poglavlju "Različite predaje od Muhammeda ibn Ja'kuba u hadisu Ebu Umame el-Bahilija o vrijednosti posta", pored njega hadis bilježi i Ibn Huzejme u svome "*Sabihu*". Hadis je hasen.

O vrijednostima posta." Lanac prenosilaca hadisa je sahih. Pored njega hadis bilježe i Ibn Huzejme i Ibn Hibban u svojim *Sabihima* i Hakim koji je hadis ocijenio sahihom."

Hadis je spomenuo i Sujuti u *Džamius-sagir*, br. 5490. ocijenivši ga ispravnim. Također ispravnim ga je ocijenio i autor *Sabih džamius-s-sagir*.

²¹⁷ Taberani od Ebu Fatime. Ovaj hadis je spomenuo i Sujuti u *Džamius-s-sagir* ocijenivši ga kao hasen predaju. Autor *Sabih džamius-s-sagir*. ga je ocijenio *sabihom*.

²¹⁸ Hadis bilježe Buhari, 1899, u Knjizi o postu, u poglavljima: "Da li se kaže ramazan ili mjesec

Krajnju veličinu nagrade posta ne zna niko osim Allaha dželle ša'nuhu,

Krajnju nagradu koja je predviđena za čin posta nije moguće u potpunosti dokučiti niti opisati, jer se u hadisu naglašava da **"Nagradu za onoga koji obavlja post niko osim Allaha dželle ša'nuhu ne zna!"**²¹⁹

---

ramazan?" i "Ko smatra oboje dozvoljenim". Zatim u Knjizi o početku stvaranja, u poglavlju: "Sifati Iblisa i njegove vojske". Muslim, br. 1079, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O vrijednostima mjeseca ramazana." Muvetta, 1: 256, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Opće predaje o postu". Tirmizi, br. 682, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O vrijednostima mjeseca ramazana". Nesai, 2099, u Knjizi o postu, u poglavljima: "Vrijednost mjeseca ramazana" i "Razilaženje oko Zuhrija, u pogledu ovoga hadisa."

²¹⁹ Hafiz El-Munziri je rekao: "Ovaj hadis prenosi Taberani u djelu *El-Avsat*, a bilježi ga i Bejheki a nalazi se i u "*Sabihu*" Ibn Hibana."

KOMENTAR HADISA IZ DJELA DŽAMI'U-L-USUL

Kratak opis djela Džami'u-l-usul

Džami'ul-usul (*zbirka najosnovnijih hadiskih djela*) je djelo koje u sebi sadrži hadise Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegov autor, Ebu-s-Sa'adat, El-Mubarek ibn Muhammed, poznat kao Ibn Esir el-Džezeri (606 h. god. -1210. god.), je u ovom djelu sabrao najosnovnije, najvjerodostojnije i najpoznatije zbirke hadisa: *Sabihu-l-Buhari*, *Sabihu Muslim*, *El-Muvetta imama Malika*, *Sunen Ebu Davuda*, *Sunen Tirmizija* i *Sunen Nesajja*. Pojasnio je određene termine, analizirao hadise, eliminisao je lance prenosilaca tako da je spomenuo samo posljednjeg prenosioca, ashaba ili tabi'ina. Hadise je podijelio na fihkska poglavlja, a zatim ih poredao po alfabetu. Knjiga ima 12 tomova i sadrži 9483 hadisa. Izdana je u Damasku 1391 h. god., (1971 g.). Možemo reći da onaj koji čita djelo *Džamiu-l-usul*, kao da istovremeno iščitava šest najosnovnijih zbirki hadisa, sa brojnim prednostima koje postiže uspoređujući hadise, njihove verzije i način kako su one zabilježene u jednoj, a kako u drugoj zbirci, koji ashabi su ga prenijeli, okolnosti u kojima je hadis izrečen, pojašnjenje jedne verzije hadisa drugom, itd.

Djelo ima više skraćenih verzija kao što je ona od hafiza Abdu-Rahmana ibn Alija poznatog kao Ibn Ed-Dibea (944. h. god.) *Tejsiru-l-usul ila Džami'i -l-usul* u četiri toma, *Tedžrid Džami'i-l-usul* koju je skratio

Hibetullah ibn Abdu-r-Rahim el-Barizi (738. h god.). Korekciju navedenih hadisa izvršio je ugledni muhaddis šejh Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullahu, kojeg ćemo na slijedećim stranicama konsultirati o pitanju ispravnosti svih hadisa koje smo prenijeli iz navedenog djela, a i u drugim situacijama u kojima budemo u mogućnosti.

U slijedećem poglavlju sam *zastupio* i originalni, arapski tekst hadisa sa njihovim brojem iz *Džamii-l-usula*, a onda sam te iste preveo na bosanski jezik, nastojeći da prijevod bude što bliži, doslovniji i precizniji.

O VRIJEDNOSTIMA POSTA

٧١٣٤ (خ م ط د ت س) أبو هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «كل عمل ابن آدم يضاعف: الحسنة عشر أمثالها إلى سبعمائة ضعف، قال الله عزّ وجلّ: إلا الصوم، فإنه لي، وأنا أجزي به، يدع شهوته و طعامه من أجلّي، للصائم فرحتان، فرحة عند فطره، و فرحة عند لقاء ربّه، و لخلوف فيه أطيب عند الله من ريح المسك».

٧١٣٥ (س) معاذ بن جبل رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الصوم جنة».

٧١٣٦ (س) أبو عبيدة بن الجراح رضي الله عنه قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: «الصوم جنة، ما لم يخرقها».

٧١٤١ (س) أبو أمامة رضي الله عنه قال: أتيت النبي صلى الله عليه وسلم فقلت: «يا رسول الله، مرني بأمر يرفعني الله به، قال: «عليك بالصيام، فإنه لا مثل له».

٧١٤٩ (ت) الحسن بن علي رضي الله عنهما أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «تحفة الصائم: الدهن و المحمر».

7134-U *Sahibima* Buharije i Muslima, *Muwettau* Imama Malika, *Sunenima* Ebu Davuda, Tirmizija i Nesaija je zabilježeno od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svako čovjekovo djelo se višestruko vrednuje: dobro djelo deseterostruko do sedam stotina puta. -Allah je rekao: Osim posta. On pripada Meni i Ja za njega nagradujem. Postač ostavlja svoje požude i jelo samo radi Mene. Postač ima dvije radosti: kada se iftari i radost kod susreta svoga Gospodara. Zadah postača je zasigurno bolji kod Allaha od mirisa mošusa."

U drugoj predaji stoji: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Svako djelo čovjeka pripada njemu, osim posta, on je zaista Moj i Ja za njega nagrađujem. Post je štit. Kada neko od vas bude postio neka ne govori nepristojno i neka ne diže glas. Ako ga neko bude napadao ili uznemirivao neka kaže: ”Ja postim, ja postim.” Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedov život, zadah iz usta postača bit će prijatniji na Sudnjem danu od mirisa miska. Postač ima dvije radosti kojima će se radovati: kada se iftari, raduje se iftaru, a kada sretne svoga Gospodara radovaće se zbog svoga posta.”**²²⁰

7135-Nesai je zabilježio od Mu’aza ibn Džebela, radijallahu anhu, da je kazao: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Post je štit!”**²²¹

7136-Nesai bilježi od Ebu Ubejde ibn el-Džeraha²²², radijallahu anhu, da je kazao: **”Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ”Post je štit sve dok ga (postač) ne sagori!”**²²³

7137-Nesai je zabilježio od Aiše, radijallahu anha, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Post je štit od vatre, pa ko osvane posteći, neka se ne ponaša nepristojno toga dana, a u slučaju da se neko prema njemu tako ponaša, neka ga ne vrijeđa niti psuje,**

²²⁰ Buhari, 1904, u Knjizi o postu, u poglavljima „O vrijednostima posta“ i „Da li treba reći ja postim“, zatim u Knjizi o odijevanju, u poglavlju „O predajama o mošusu“, te u Knjizi o tevhidu, u poglavljima „Riječi Uzvišenog: ”Oni hoće da izmijene Allahov govor“ i „Vjerovjesnikovo sallallahu alejhi ve sellem, prenošenje, dostavljanje Allahovog govora.“ Muslim, br. hadisa 1156, u Knjizi o postu, u poglavljima „Čuvanje jezika“ i „Gibet od strane postača.“ Muvatta, 1: 256, u Knjizi o postu, u poglavlju „Opće predaje o postu“. Ebu Davud, br. 2326, u Knjizi o postu, u poglavlju „Gibet od strane postača“. Tirmizi, br. 764, u Knjizi o postu, u poglavlju „O vrijednostima posta.“ Nesai, 2216-2220, u Knjizi o postu, u poglavljima „O vrijednostima posta“ i „Razilaženju vezanom za Alija ibn Saliha u ovome hadisu.“

²²¹ Nesai, 2226, u Knjizi o postu, u poglavlju „O vrijednostima posta.“ Abdu-l-Kadir, rahimehullah, ističe da je ovaj hadis sahih.

²²² Ime mu je Amir ibn el-Džerah ibn Hilal el-Fahri el-Kureši, poznat kao Ebu Ubejde ibn el-Džerah. Rođen je u Mekki 40. god prije hidžre a umro u Emvasu 18. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

²²³ Nesai, 2233, u Knjizi o postu, u poglavlju „O vrijednostima posta i razilaženju oko Alija Muhammeda ibn Ja’kuba u hadisu Ebu Umame el-Bahilija o vrijednostima posta“. Hadis pored njega bilježi i Darimi, koji je nakon njega rekao: **dok ga (postač) ne sagori:** tj. gibetom. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”Hadis je hasen.“

nego neka kaže: "Ja sam postač. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedov život, zadah iz usta postača Allahu je prijatniji od mirisa miska."²²⁴

7138-Nesai prenosi od Osmana ibn Ebu el-Asa, radijallahu anhu, da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: -**Post je štit, kao štit nekog od vas u borbi.**"²²⁵

7141-Nesai je zabilježio od Ebu Umame, radijallahu anhu, koji kaže: "Došao sam kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa sam mu rekao: -O Allahov Poslaniče, uputi me na neko djelo kojim će me Allah okoristiti." On reče: -**Na tebi je da postiš, jer zaista postu nema ništa ravno.**"

U drugoj predaji stoji da je on upitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Koje je djelo najbolje?! -**Na tebi je da postiš, jer zaista postu nema ništa ravno.**"

U drugoj predaji stoji da je rekao: "O Poslaniče uputi me na neko djelo! A on reče: "**Na tebi je da postiš, jer zaista postu nema ništa ravno.**" Ponovo mu reko: O Poslaniče, uputi me na neko djelo! A on reče: "**Na tebi je da postiš, jer zaista postu nema ništa ravno**"²²⁶

Nema sumnje da predmetni hadisi spadaju u red najpoznatijih hadisa o postu uopće. Oni predstavljaju osnovu putem koje se najbolje prezentira i odslikava vrijednost posta u islamu, u njima, kao i u mnogim drugim hadisima se naglašava da se čovjekovo djelo ne vrednuje samo

²²⁴ Nesai, 2236, u Knjizi o postu, u poglavlju „O vrijednostima posta i razilaženju oko Alija Muhammeda ibn Ja’kuba u hadisu Ebu Umame el-Bahilija o vrijednostima posta“. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Hadis je sahih."

²²⁵ Nesai, 2233, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O vrijednostima posta i razilaženju oko Alija Muhammeda ibn Ja’kuba u hadisu Ebu Umame el-Bahilija o vrijednostima posta“, pored njega hadis bilježi i Ibn Huzejme u svome *Sabihu*. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je ovaj hadis ocijenio kao hasen.

²²⁶ Nesai, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O vrijednostima posta i spomenu razolaženja po Muhammadu ibn Ja’kubu u hadisu Ebu Umame el-Bahilija.“ Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Lanac prenosilaca hadisa je sahih." (Ovdje se ogleda preciznost ocjene hadisa od strane uvaženog šejha, Allah mu se smilovao, on ocjenjuje da je lanac prenosilaca sahih, zato što je tekst hadisa unekoliko upitan, jer kaže da je post najbolji ibadet. O tome su vođene poznate diskusije pa istraži to pitanje ako želiš. Pored njega hadis bilježe i Ibn Huzejme i Ibn Hibban u svojim *Sabihima* i El-Hakim koji je hadis ocijenio vjerodostojnim.

na osnovu kvantiteta, vanjske manifestacije ili njegove prividne vrijednosti, nego da vrednovanje nekog djela u islamu ima svoje posebne kriterije.

U cilju skretanja pažnje slušaoca, buđenja znatiželje i pripreme njihove koncentracije za važnu informaciju koja slijedi nakon toga u vidu pojašnjenja i detaljnog iznošenja izjave, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izjavljuje: **"Svako čovjekovo djelo se višestruko vrednuje."** Ovo je opće načelo vrednovanja djela prema islamskom učenju. Kroz ove riječi je iskazana veličina Allahove dželle ša'nuhu milosti prema Njegovim robovima. U brojnim drugim hadisima koji preciziraju način vrednovanja dijela u islamu, ističe se da se samo pozitivna djela višestruko vrednuju, dok grijesi i nedjela bivaju srazmjerno vrednovani. Jedno ružno djelo-jedan grijeh. Nama kao osnovni pokazatelj i vodič u tom smislu može poslužiti hadis Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, u kojem prenosi²²⁷ od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,; **"Uzvišeni Allah je odredio šta je dobro, a šta je zlo a zatim je to pojasnio:**

- Ko naumi da uradi dobro djelo pa ga ne uradi, Allah mu ga upiše kao da ga je i uradio; a ko naumi da uradi dobro djelo i uradi ga, Allah mu upiše nagradu od deset do sedam stotina puta, ili još mnogo veću.

- Ko naumi da uradi loše djelo pa ga ne uradi, Allah mu piše jedno dobro djelo; a ko naumi da uradi loše djelo i uradi ga, Allah mu upiše samo jedno loše djelo."²²⁸

Prvi stepen uvećavanja nagrade za dobro djelo je da se ono nagradi deseterostruko. Ibn Redžeb, rahimehullah, kaže: Allah je odredio da je neophodno da se svako djelo deseterostruko nagradi. To čitamo u riječima Uzvišenog: **"Ko uradi dobro djelo, biće deseterostruko nagrađen, a ko uradi hrđavo djelo, biće samo prema zasluži kažnjen, i neće mu**

²²⁷ Ibn Hadžer, rahimehullah, navodi da se ovaj hadis ovako prenosi i konstatira: Ni u jednom lancu prenosilaca nisam naišao da je Ibn Abbas, radijallahu anhuma, rekao da je on (lično) čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, navedeni hadis.

²²⁸ Hadis bilježe Buhari br 6491., u Knjizi o mudrostima, poglavlje: "O onome koji naumi dobro ili loše djelo." Muslim. 131., u Knjizi o imanu, poglavlje: "Ukoliko rob naumi da uradi dobro djelo to mu se bilježi, a ukoliko naumi neko loše djelo to mu se ne bilježi."

se učiniti nepravda.²²⁹ Iz hadisa na ovu temu Ibn Hadžer, rahimehullah, zaključuje da je deseterostruka nagrada za dobro djelo osigurana, a da je njeno vrednovanje i u većoj mjeri moguće shodno uloženom trudu i stepenu iskrenosti u toku izvođenja tog dobrog djela.

Drugi stepen vrednovanja dobrih djela: od deset do sedam stotina puta više. U tom smislu se navodi također jedan određen broj hadisa. Spomenut ćemo Ibn Mes'uda, radijallahu anhu, koji prenosi kako je neki čovjek doveo kamilu koja je bila obilježena rekavši: "Allahov Poslanice! Neka se (ona) upotrijebi na Allahovom putu"! Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "**Zbog nje ćeš na Sudnjem Danu dobiti sedam stotina kamila**".²³⁰

Postavlja se pitanje da li je predmetnim hadisom određena maksimalna granica uvećavanja nagrade za dobro djelo.

Kao odgovor na ovo pitanje imamo dva poznata stava učenjaka:
prvi stav: grupa učenjaka smatra da je maksimum vrednovanja nekog dobrog djela prema islamskom učenju, sedam stotina puta;

drugi stav: velika većina uleme ipak, stoji na stanovištu da to nije krajnja granica nego da Allah uvećava nagradu kome hoće i više od toga. Svoj stav temelje na ajetu u kojem Uzvišeni kaže: "**A Allah će onome kome hoće dati i više.**" Više od sedam stotina puta - tumači nemali broj mufesira. Ovaj stav je preferirao između ostalih i Kurtubi u svome tefsiru.

Neki uzroci većeg vrednovanja nekog djela

Inače, brojni su razlozi i uslovi za uvećanje nagrade za neko djelo. Znameniti Sujuti, rahimehullah, je napisao knjigu u kojoj je naveo djela za koja je islamom predviđena dvostruka nagrada. Na najosnovnije uzroke povećanja nagrade je ukazao i znameniti Ibn Redžeb el-Hanbeli, rahimehullah, komentarišući tematski hadis u djelu *Lataifu-l-ma'arif*. Naveo je da uvećanje nagrade biva iz slijedećih razloga:

²²⁹ El-E'n'am, 160.

²³⁰ Hadis je zabilježio Muslim pod brojem 1829., Hakim u Mustedreku, nakon čega je konstatirao: "Ovaj hadis je vjerodostojan prema kriterijima dva šejha (Buhari i Muslim) ali ga Buhari (i pored toga) nije uvrstio u *Sahih*."

Neka djela su više vrednovana zbog vrijednosti i odlikovanosti mjesta u kome se dotično djelo čini. Iz ovog razloga je namaz obavljen u Mekki ili Medini odlikovaniji od namaza objavljenog na nekom drugom mjestu, shodno hadisu kojeg prenosi Buhari i Muslim da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Namaz objavljen u ovom mome mesdžidu je bolji i vredniji od namaza objavljenih u nekom drugom mjestu za hiljadu puta, osim od namaza objavljenog u haremu u Mekki."**²³¹

U drugom rivajetu stoji: **"Tamo je namaz još vredniji."**

Vrednovanje djela zbog vrijednosti i posebnosti vremena u kome se dotično djelo čini

Takav je slučaj npr. sa ramazanom i zul-hidždžetom, shodno poruci hadisa koji je zabilježen u dva *Sabiha* u kome se kaže: **"Umra obavljena u ramazanu je ravna hadždžu"** ili je rekao **"hadždžu sa mnom"**²³²

Djelo će biti višestruko vrednovano i zbog odabranosti onog koji to djelo čini, koji je blizak Allahu i bogobožan. Tako će biti uvećana nagrada ovom Ummetu u odnosu na ostale narode.

Pored uzroka uvećanja nagrade za neko djelo, koje je naveo Ibn Redžeb, postoje i drugi veoma važni uzroci.

Važne su i okolnosti u kojima se određeno djelo radi. U hadisu kojeg je zabilježio imam Muslim stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

« Ibadet u vremenu smutnji je (po nagradi) kao hidžret meni. »²³³

²³¹ Biljži ga Buhari, 1190. u poglavlju o fadiletima namaza u mesdžidima Mekke i Medine. Hadis ima mnoge verzije. Pogledaj detaljnije *Džamii-l-usul*, 19/ 284-286, Muslim, br. 1394., u Knjizi o hadždžu, u poglavlju: "Vrijednost namaza objavljenog u mesdžidima Mekke i Medine."

²³² Hadis je zabilježio Buhari u Knjizi o hadždžu, poglavlje: "O (vrijednostima) obavljanja 'umre u ramazanu."

²³³ Hadis zabilježio Muslim, 2948. u Knjizi o neredima/fitne, u poglavlju "O vrijednosti ibadeta u vrijeme nereda". Tirmizi, 2201., u Knjizi o neredima, u poglavlju "Predaje o neredima (i ibadetu u tom vremenu)." Ibn Madžc, 3958.

U ovom smislu se prenosi i hadis Ebu Umejje Eš-Ša'banija da je rekao: Pitao sam Ebu Sa'leba el-Hušenija²³⁴, radijallahu anhu, za ajet: **"O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na Pravom putu, neće vam nauditi onaj ko je zalutao!"** On mi reče: "Tako mi Allaha, upitao sam o njemu dobrog znalca, upitao sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sell-em, pa mi je odgovorio: **"Vi ćete naređivati jedni drugima dobro i pozitivno i jedni drugima zabranjivati pokuđeno i zabranjeno sve dok ne budeš vidio da se pokorno pohlepi, da se strast slijedi, da je data prednost Dunjaluku i da se svako uznosi sa svojim mišljenjem i stavom. Onda se brini samo za sebe i kloni se javnosti jer su iza vas dani u kojima će strpljivost biti kao držanje žara u šaci, ali će onaj koji bude radio imati nagradu pedeseterice od vas za isto djelo. ."** Neko je upitao: "Allahov Poslaniče, nagradu pedeseterice ljudi od nas ili od njih?" Odgovorio je: **"Ne, nego nagradu pedeseterice od vas."**²³⁵

Nakon ove generalne obznane vrednovanja djela prema islamskom učenju, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nas obavještava, da i u tom slučaju postoje djela koja su Allahu izuzetno draga, te je za njih odredio posebnu nagradu: **"Osim posta, post pripada Meni i Ja za njega nagrađujem."**

Učenjaci su dali različite odgovore na pitanje zbog čega je Allah dželle ša'nuhu ovdje post pripisao Sebi, pored činjenice da se svi ibadeti čine Njemu, odnosno radi postizanja Njegova zadovoljstva.

Jedni su rekli: razlog tome je što niko nije obožavan ovim ibadetom osim Allaha dželle ša'nuhu. Naime, nevjernici nikada nisu obožavali svoje bogove postom. A dešavalo se da su im činili ibadete nečim što sličić namazu, sedždom, sadakom, zikrom, itd. Ovo je ispravnim smatrao imam Nevavi, rahimehullah, u komentaru Muslimova Sahiha i veliki broj drugih klasičnih i postklasičnih učenjaka.

²³⁴ Poznati je ashab. Njegovo ime je Vail ibn en-Nemr ibn Vebre ibn Sa'leb. Poznatiji je kao Eibu Sa'lebe el-Hušeni. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

²³⁵ Tirmizi, br. 3058, u Knjizi tefsira, poglavlje: "Tefsir sure el-Maide." Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen garib.

Grupa učenjaka koja smatra da je razlog ovome što se post sastoji od ostavljanja najosnovnijih duševnih prohtjeva i požuda kojima duša po prirodi teži isključivo radi Allaha, dželle ša'nuhu. Ta specifičnost u takvim dimenzijama ne postoji u drugom ibadetu. Ovakav komentar navodi Ibn Redžeb, rahimehullah, u djelu *Lataif* i dodaje: "Uzmimo za primjer hadždž kada čovjeku nisu dozvoljene neke potrebe i požude pa ne smije imati spolni odnos ili se mirisati. Međutim, sve ostale potrebe kao što su jelo i piće mu nisu zabranjeni.

Dalje, u istom smislu nam može poslužiti i komparacija između namaza i posta. Iako se u toku namaza ostavljaju svi prohtjevi i potrebe, namaz ne traje dugo tako da klanjač ne nailazi na poteškoće gladi ili žeđi dok je u namazu, nego, štaviše, postoji blaža zabrana da se ne obavlja namaz a da se istovremeno bude gladno i jelo bude spremljeno, sve dok se ne utoli osjećaj gladi.²³⁶ S druge strane, post traje po cjeli dan i postać osjeti nedostatak ovih potrebština i poželi ih pogotovo kada se posti u ljetno vrijeme, zbog težine posta, žestine, vrućine i dužine dana.

Čovjek činom posta daje prednost Allahovom u odnosu na svoje zadovoljstvo. Kada vjernik koji posti zna da je zadovoljstvo njegovog Gospodara u ostavljanju prohtjeva, on daje prednost Gospodarevom zadovoljst-

²³⁶ Hadis kaže: "Ukoliko se pozove na namaz a istovremeno bude spremna večera, prvo sa večerom." Bilježe ga Buhari, u Knjizi o vrstama hrane", poglavlje: "Ukoliko bude spremna večera, tada se neće žuriti sa obavljanjem jaciye." Muslim, u Knjizi o namazu, poglavlje: "O pokudenosti obavljanja namaza onda kada je spremna hrana...", Tirmizi, br. 303., u Knjizi o namazu, poglavlje: "O predjama na temu: Ukoliko bude spremna večera u vrijeme obavljanja jaciye, počnite sa večerom" Tirmizi, nakon navođenja hadisa koji je zabilježen od Enesa, konstatira: U ovom smislu se prenose hadisi i od Aiše, Umu Seleme, Selemeta ibn el-Ekva'a, i Ibn Omera. Ovaj hadis koji se prenosi od Enesa je hasenun-sahih. Prema njemu je postupala grupa učenijih ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kao što je Ebu Bekr, Omer i Ibn Omer. Fetva Imama Ahmeda je zasnovana na ovom hadisu. Imam Ahmed je rekao: U takvom slučaju će otpočeti sa večerom pa makar to prouzrokovalo propuštanje namaza u džma'atu. Ibn Madže, br. 933, od Enesa, 934., Ibn Omera, 935., od Aiše, u Knjizi o namazu, poglavlje: "Ako nastupi vrijeme obavljanja jaciye namaza, a bude postavljena večera"

Nesai i Ibn Madže od Enesa, a Buharija, Muslim i Ibn Madže bilježe isti hadis i od Ibn Omera, radijallahu anhumu.

Napomena: Ibn Omer, radijallahu anhumu, jedan od prenosilaca ovog hadisa se striktno pridržavao ovog, a i svih drugih hadisa koje je poznavao. Tirmizi bilježi od njega da je znao večerati i pored toga što bi čuo imamovo učenje na jaciji namazu.

vu nad svojim prohtjevima, pa njegova slast biva u ostavljanju požuda radi Allaha. Sve to zbog vjerovanja da ga Allah posmatra i da su Njegova nagrada i kazna veće od slasti požuda u samoći. Zbog svega ovoga, Allah mu je izdvojio post za Sebe između ostalih djela. Zato je rekao poslije ovoga: **”On –postač –ostavlja svoje prohtjeve i hranu i piće zbog Mene.”** Zato su prve generacije muslimana govorile: ”Blago se onom ko svoje sadašnje prohtjeve ostavlja zbog budućih, obećanih, koje još nije vidio. . .”

Izuzimanje posta od ostalih djela, prema jednom dijelu učenjaka, jeste po principu davanje veće nagrade. U jednoj drugoj predaji koju također bilježi Buhari kaže se: **”Svako djelo ima svoj kefareti (iskup) osim posta. On pripada Meni i Ja za njega nagrađujem.”** Tako se za sva ostala dobra djela daje nagrada deseterostruko do sedam stotina puta, osim posta, čija nagrada nije ograničena ovom brojkom nego je Allah dželle ša’nuhu uvećava toliko da se ne ograničava brojem.

Razlog ovako velike nagrade za post je to što je u postu sabur (strpljenje) posebno naglašen, a Allah je za strpljenje rekao: **”Samo oni koji budu strpljivi biće bez računa nagrađeni.”**²³⁷ Zato se i prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je on ramazan nazvao mjesecom strpljenja i sabura.²³⁸

Pojedini učenjaci su podijelili strpljenje na tri vrste. To je između ostalih naveo i znameniti Ibn Redžeb, istakavši: ”Znaj da postoje tri vrste strpljenja:²³⁹

1 - strpljivost potrebna radi obavljanja ibadeta Allahu dželle ša’nuhu i izvršavanju Njegovih naredbi;

2 - strpljivost koja je vjerniku potrebna da bi se suzdržao od onoga što je Allah zabranio i

²³⁷ Ez-Zumer, 10.

²³⁸ U dužem hadisu kojeg bilježi Ebu Davud, br. 2428 u Knjizi o postu, u poglavlju: ”Dobrovoljni post *debra*”, Ibn Madže, 1741, u Knjizi o postu, u poglavlju: ”Post svetih mjeseci”, gdje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Posti mjesec sabura**” -aludirajući na ramazan. Tirmizi je nakon navođenja hadisa konstatirao: Ovaj hadis je hasen.

²³⁹ O ovome je pisao i znameniti Ibn Kajjim el-Dževzije u svome djelu *Tariku bejne el hidžretejni ve sa’adetu darejni*. Za svaku vrstu strpljenja je naveo načine kako da se lakše podnesu. Obrati se na to djelo jer u njemu je zaista mnoštvo koristi i dobra.

3 - strpljivost potrebna u podnošenju velikih teškoća, problema i nedaća.

Post obuhvata sve spomenute vrste i kategorije strpljenja. Zato je za njega određena posebna nagrada. Tako npr. u postu je sadržano strpljenje u pokornosti Allahu, strpljenje u onome što mu je Allah zabranio od prohtjeva, kao i strpljivost u poteškoćama ili eventualnim tegobama, osjećajima gladi, žeđi i duševne ili tjelesne slabosti.

Grupa islamskih učenjaka smatra da je u predmetnom hadisu istaknut post zbog toga što je nagrada koja proizilazi iz toga čina zaštićena i osigurana za postača. Nju niko, ni na koji način neće moći oduzeti, pa ni na Sudnjem danu, što nije slučaj sa nagradama za druga dobra djela i ibadete.

Oni svoj stav argumentuju jednom drugom verzijom ovoga hadisa a u kojoj stoji: **”Za svako djelo se daje iskup osim za post...”** Sufjan ibn Uejne je rekao: ”Hadis da svako djelo pripada sinu Ademovom osim posta je među najsadržajnijim hadisima.” **Kada bude Sudnji dan, Allah će Svome robu da obračuna, pa će svaki čovjek zulume i nepravde koje je činio iskupiti svojim dobrim djelima, sve dok mu samo post ne ostane, tada će mu Allah ostale grijehе oprostiti, a postom će ga u Džennet uvesti.”**

Na osnovu ovoga, značenje riječi: **”Post pripada Allahu”** bi moglo biti da niko neće imati načina da uzme nagradu posta od postača nego je ta nagrada sačuvana kod Allaha, isključivo za postača. Tako se može reći da se druga dobra djela mogu izgubiti iskupljenjem za propuste i nepravde, pa da nagrada propadne jer se prenosi da će se na Dan obračuna mjeriti između dobrih i loših djela i da će se jedna od drugih oduzimati, pa ako nakon toga od dobrih djela ostane makar i jedno čovjek će ući u Džennet.

Ovo je rekao Se’id Ibn Džubejr i dr. Slično značenje ima i hadis u *Mustedreku*, koji Hakim prenosi od Ibn Abbasa.

Evo kako to vidi hudžetu-l-islam El-Gazali u *Ihjaul ulumi-d-dinur*²⁴⁰ "Znaj da post ima karakteristiku koja u ostalim ibadetima i djelima nije sadržana, a to je da ga je Allah Sebi pripisao kada je rekao: **"Post pripada Meni/ Moj je, i Ja za njega nagrađujem."**

Specifičnost posta proizlazi iz dva razloga.

Prvi: on je tajna i skriveno djelo koje ljudi ne vide i ne čini se iz licemjerstva.

Drugi: post je on sredstvo za poraz Allahovog neprijatelja (šejtana) koji se jača jelom i pićem.²⁴¹

Komentar Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave: **"Post je štit"**.

Imam Nevevi precizira da je post štit od grijeha, bestidnog govora i vatre.

El-Kandehlavi komentarišući predmetni hadis kaže: "Pojam zaštitni ogrtač označava pokrivač pomoću kojeg se čovjek štiti od svog nečasnog neprijatelja šejtana."²⁴²

Post je zapravo štit vjereniku od svega što mu škodi, zato je i sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao ove riječi bez preciziranja. Štit posta je opći i raznovrsan. On vjernika na ovom svijetu štiti od grijeha, u Berzehu od kaburske patnje, a na Ahiretu od posljedica grijeha i od vatre.

Zašto je post zaštita od vatre?

Ibn El-Arebi, radijallahu anhu, je rekao: Smatramo da je post zaštita od vatre zato što je njegova suština suzdržavanje od prohtjeva (*šehavat*) a znamo da je vatra njima prekrivena. To znači, ukoliko se postač sustegne od tih prohtjeva na Ovome svijetu, post mu je tako zaštita od vatre na Budućem svijetu.²⁴³

²⁴⁰ Poglavlje o postu i njegovim tajnama, 1: 211, ili vidi "Mubtesar Minhadždžū-s-salikīn" Ibn Kudame el-Makdisija, br. 42.

²⁴¹ Slično navodi i El-Kurtubi u *Džamii-l-ahkam*, 1: 256.

²⁴² Muhammed Zekrija el-Kandehlavi, Vrijednosti ramazana, prijevod sa engleskog Muhiddin Hadžiahmetović, Selam, Zenica, 2003.

²⁴³ Prema riječima Ibn Hadžera, rahimehullah, u djelu *Feth...*, 4: 125.

U napred navedenom hadisu se kaže da je post štit vjerniku sve dok ga on ne sagori, prema jednoj predaji dok ga ne pokvari ogovaranjem. U tom smislu nam se nameće pitanje: *Da li gibet, ogovaranje odsutne, osobe kvari post?*

Predaja koju smo citirali od Ebu Ubejdullaha ibn Džeraha, radijallahu anhu: **”Post je štit sve dok se ne sagori grijesima”**, aludira da gibet šteti postu i kvari ga. Takav stav se prenosi i od Aiše, radijallahu anha.

Imam El-Evza’i, rahimehullah, tvrdi: **”Gibet zaista, kvari post”** i obavezuje postača da taj dan naposti. Ibn Hazm, rahimehullah, smatra da, svaki grijeh kojeg postač učini, znajući da posti i da je to grijeh, svejedno da li se taj grijeh ogleda u riječima ili djelima on time kvari svoj post. Ibn Hazm svoj stav potkrepljuje hadisom: **”Ko ne ostavi lažan govor i postupak po njemu, taj nema potrebe da ostavlja hranu i piće.”** Nadovezujući se na ovaj stav Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže da je Ibn Hazm pogriješio.²⁴⁴

Na kraju, spomenimo da je odabrano mišljenje u ovom pitanju ono koje zastupa ogromna većina učenjaka. Iako spomenuti hadis zabranjuje ogovaranje (*gibet*), oni kad je post u pitanju smatraju da se post prekida jelom, pićem ili spolnim odnosom.

Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: **”...ko osvane posteći neka se ne ponaša nepristojno toga dana, a u slučaju da se neko prema njemu tako ponaša, neka ga ne vrijeđa niti psuje, nego neka kaže: ”Ja sam postač.”**

Nameće nam se pitanje kako to sprovesti u praksu?

Hadis nam sugerira da kada nas neko u toku posta uznemirava, vrijeđa ili uopće nam govori nešto što iziskuje, da odvratimo i odgovorimo, da mu jednostavno kažemo: ja postim, ili ja sam postač. Evo kako to, prema tumačenju komentatora hadisa, treba u praksi da se sprovede:

²⁴⁴ Vidi detaljnije *Feth...*, 4: 126

Jedni učenjaci smatraju da treba reći u sebi. Dakle podsjetiti sam sebe na čin posta i koncentrisati se na dosljedno izvršavanje tog ibadeta.

Ima učenjaka koji smatraju da treba reći onome ko nastoji da nas provocira, uznemirava ili vrijeđa: Ja postim! Odnosno, ja neću da se raspravljam niti da diskutiram, jer ja postim.

Grupa učenjaka pravi razliku između obaveznog i dobrovoljnog posta, pa kažu: ukoliko posti obavezni post onda će postač reći onome ko ga provocira: ja postim, a ako je u pitanju nafila bolje da kaže u sebi. Razlog takvoj podjeli je čuvanje nagrade posta i držanje po strani od bolesti srca koja se ogleda u pokazivanju pred drugima, odnosno činjenje ibadeta radi pohvale ljudi. Toga prema mnogima nema u obaveznim ibadetima kao što je obavezni namaz, post, zekat, itd., pa oni smatraju da nema štete da se kaže javno ja postim. Međutim, iz straha da se ne potpadne pod uticaj neiskrenosti u dobrovoljnom ibadetu, ovi učenjaci sugeriraju da se u tim slučajevima kaže u sebi.

Zerkeši prenosi komentar da postač treba reći jednom u sebi, a jednom onome ko ga ezijeti ja postim. Tako da kad u sebi kaže: ja postim on se koncentrira da suzdrži svoj jezik od eventualnog odgovora ili uzvraćanja odgovora, a kada kaže naglas onda se tome štiti od onoga ko ga uznemirava.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”... Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedov život, zadah iz usta postača Allahu je prijatniji od mirisa miska.”**

U Muslimovoj verziji ovog hadisa se precizira da: **”Zadah iz usta postača je prijatniji na Sudnjem danu od mirisa miska.”**

Islamski učenjaci su podjeljeni u komentaru ove Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve selleme, izjave. Spektar komentara koji nam nudi islamska literatura na ovu temu mogu se svesti na dva osnovna pravca shvatanja ovog i ovakvih hadisa.

Prvi smatraju da se hadis treba shvatiti doslovno i u tome smislu donose određene šeri'atski validne argumente.

Na drugoj strani, nemali broj komentatora hadisa i zvučnih imena učenjaka smatraju da ovaj, a i njemu slični hadisi, trebaju da se shvate u prenesenom značenju. Oni su do svog konačnog stva došli također, na osnovu brojnih drugih argumenata. Upoznajmo se ukratko sa njihovim stavovima i argumentima:

El-Maziri²⁴⁵ je rekao: Ovdje se radi o prenesenom značenju, jer nama su prijatni mirisi pretežno dragi pa je za taj primjer naveden post, kao drag ibadet Allahu. To znači da je post draži Allahu, nego što su vama dragi lijepi mirisi.²⁴⁶

Ima učenjaka koji podržavaju stav kako se u hadisu radi o doslovnom značenju, međutim, to će se manifestovati tek na Ahiretu, pa će postačev zadah na Ahiretu biti ljepši od samog mirisa mošusa. Ova grupa učenjaka se poziva na jednu drugu verziju predmetnog hadisa, u kojoj se kaže: **"Zadah iz usta postača je prijatniji na Sudnjem danu od mirisa miska."**

Ibn Hadžer, rahimehullah, prenosi od Kadi Husejna da je naveo kako će na Sudnjem danu ibadeti imati svoje mirise kojima će mirisati, pa će miris posta u odnosu na mirise ostalih ibadeta biti kao što je mošus u odnosu na ostale mirise.

Treći su rekli da zadah postača ima veću nagradu od mirisa mošusa koji je i lijep u svako vrijeme.

Ima mišljenja po kojima ovo kazuje da je zadah postača kod Allahovih meleka ljepši od mirisa miska kod ljudi.

Jedan dio komentatora kategorički tvrdi da hadis treba shvatiti u doslovnom smislu, te da je to opis stanja posta i postača na Ovome svijetu, a na ahiretu slijede druge obilnije i vrednije nagrade. Oni takvo shvatanje, između ostalog, dokazuju predajom: **"Da je zadah postača kada omrknu, kod Allaha bolji nego miris mošusa."**

Nevevi izabire kao najkompetentniji komentar, onaj koji kaže da

²⁴⁵ Imam Ebu Abdullah el-Amzeri el-Maliki, umro 536. h. g.

²⁴⁶ Ovakav komentar je prenio Nevevi od Kadija, a ovaj od Mazerija. O tome vidi opširnije Nevevijevo komentar, 4: 287. Isto je prenio i Ibn Hadžer, rahimehullah, u djelu *Fetħu*, 4: 127.

zadah postača ima veću nagradu od upotrebe mirisa, čija je upotreba pohvalna u sijelima, halkama zikra i ostalim hairli sastancima.²⁴⁷

Među učenjacima koji pozivaju na preneseno shvatanje hadisa je i znameniti El-Begavi koji kaže da se ovim želi postići pohvala postača i izraz zadovoljstva njegovim postupkom. Slično je prenio i El-Kaduri od učenjaka hanefijske pravne škole, Ibn El-Arebi iz reda malikijske, Ebu Bekr Es-Sabuni i dr. iz reda šafijske. Svi oni su kategorični da ova sintagma ustvari označava da je Allah zadovoljan činom posta i da će post biti primljen kod Allaha dželle ša'nuhu. A Uzvišeni Allah najbolje zna!

“Postać ostavlja svoje požude i jelo samo radi Mene.”

Naglašavanje **”postač samo zbog Mene ostavlja...”** u ovom dijelu hadisa ukazuje zapravo na jedan od najvažnijih razloga zbog čega se post tako obilno nagrađuje. Na osnovu toga, zaključujemo da ukoliko bi postač te prohtjeve ostavljao iz nekog drugog razloga, ne bi postigao navedenu nagradu posta.

“...Postać ima dvije radosti: radost kod iftara i radost kod susreta sa Allahom”

Radost postača prilikom iftara biva zbog izvršenja jedne Božije naredbe, i nade da će biti nagrađen Njegovom nagradom predviđenom za taj čin. Ibn Redžeb, rahimehullah, navodi i to što duše po prirodi teže ka hrani i piću, pa kada im se to jedno vrijeme uskrati i poslije toga ponovo dozvoli, one se naravno raduju. Pogotovo ukoliko se pojača potreba za time. Allah dželle ša'nuhu koji je za vrijeme posta u toku dana zabranio određene prohtjeve, On ih je i dozvolio sa zalaskom sunca.

Vjerovjesnik kaže: **”...radosti postača kod mršenja”**

Zaista je praksa potvrdila da postač neposredno prije iftara ima posebne osjećaje i razdraganost duše. Nije nikakva manjkavost iskrenosti ili pobožnosti osjećati radost prilikom iftara. Radost koja je podstaknuta činjenicom da smo izvršili još jednu Allahovu naredbu i ispostili još jedan dan, i druga, što nam je nakon zabrane koja je bila na snazi cijeli dan, opet dozvoljeno da jedemo i pijemo. Zaista je to Allahova

²⁴⁷ Nevevi, nav. dj., 4: 288.

dželle ša'nuhu, blagost i milost prema nama, ljudima.” **Reci neka se zato Allahovoj blagosti i milosti raduju to je bolje od onog što oni gomi-laju.**”²⁴⁸

Učenjaci sugeriraju da je veoma važno da jelo prilikom iftara bude halal. U suprotnom, postač biva od onih koji se sustežu od onog što im je Allah dozvolio, a mrsi se onim što mu je zabranio. Ko bi tako postupao bio bi poput čovjeka kojeg je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, za prmiyer naveo rekavši: **”Digne ruke prema nebu i moli: Ja Rabb! Ja Rabb! A njegova hrana je haram i piće je haram i odgojen je haramom pa kako da mu se primi dova.**”²⁴⁹

Vjerovjesnikova, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Radost kod susreta sa Allahom.”**

Ova radost će se pojaviti kao rezultat viđenja onog što je Allah pripremio kao nagradu za post, jer će postač kod Allaha tada naći ono što će mu najviše trebati. Uzvišeni Allah o tome kaže:

”A dobro koje za sebe unaprijed osigurate naći ćete kod Allaha još veće i dobićete još veću nagradu,”²⁵⁰

”Onoga dana kada svaki čovjek pred sobom nađe djelo koje je uradio,”²⁵¹

”Onaj koji uradi koliko trun dobra -vidjet će ga.”²⁵²

Već smo spomenuli predaju od Ibnu Ujejne, radijallahu anhu, da nagradu posta neće moći niko uzeti osim postača. Dani su dakle kao ostave pune onoga što je čovjek u njima radio od dobra ili zla, pa kada bude Dan obračuna otvorit će se i bogobojazni, mutekkije će naći počasti i ponos, a grješnici poniženje i kajanje.

²⁴⁸ Junus, 58.

²⁴⁹ Muslim, u dužem hadisu br. 1015. u Knjizi o zekatu, poglavlje: ”Prihvatanje i uvećavanje sadake koja je izdvojena iz čiste zarade.”

²⁵⁰ E:l-Muzemmil, 20.

²⁵¹ Alu Imran, 30.

²⁵² Ez-Zilzal, 7.

NAGRADA POSTA FI SEBILILLAHI

٧١٤٢ (ت س) أبو هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «من صام يوماً في سبيل الله زحزحه الله عز وجلّ عن النار سبعين خريفاً».

.٧١٤٣

٧١٤٤ (ت) أبو أمامة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «من صام يوماً في سبيل الله جعل الله بينه وبين النار خندقاً كما بين السماء والأرض».

٧١٤٥ (س) عقبة بن عامر رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «من صام يوماً في سبيل الله باعد الله منه جهنم مسيرة مائة عام».

7142-Tirmizi i Nesai su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: **”Ko isposti jedan dan fi sebili llahi, Allah će ga udaljiti od vatre sedamdeset godina.”**²⁵³ U drugoj verziji stoji: **četdeset.**

7143-Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai su pak zabilježili od Ebu Se'ida, radijallahu anhu, da je kazao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: **”Niko od Allahovih robova neće postiti jedan dan fi sebili llahi, a da Allah neće njegovo lice udaljiti od vatre sedamdeset godina”.**²⁵⁴

7144-Tirmizi bilježi od Ebu Umame, radijallahu anhu, da je Vje-rovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko isposti jedan dan fi**

²⁵³ Tirmizi, 1622, u Knjizi o vrijednostima džihada, poglavlje: “O vrijednostima posta“, Nesai, 2246., u Knjizi o postu, poglavlje: “O nagradi onoga koji isposti jedan dan u ime Allaha azze ve dželle. . .” Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: “Hadis je sahib, njemu svjedoči i predaja koja slijedi iza njega“.

²⁵⁴ Buhari, 2840, u Knjizi o džihadu, u poglavlju „O vrijednostima posta na Allahovom Putu...“ Muslim, br. hadisa 1153, u Knjizi o postu, u poglavlju: “Vrijednosti posta na Allahovom Putu za onog koji taj post podnosi“, Tirmizi, br. 1622, u Knjizi o džihadu, u poglavlju: “O vrijednosti posta na Allahovom Putu“, Nesai, 2247, u Knjizi o postu, u poglavlju “Nagrada onome koji isposti jedan dan na Allahovm Putu azze ve džell.”

sebili llahi, Allah će između njega i vatre učiniti hendek kao što je razmak između nebesa i zemlje”.²⁵⁵

7145-Nesai je zabilježio predaju od Ukbe ibn Amira, radijallahu anhu, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko isposti jedan dan fi sebili llahi, Allah će od njega udaljiti Džehennem koliko je razdaljina putovanja stotinu godina”.**²⁵⁶

Ovaj hadis otvara mogućnost različitog shvatanja i interpretacije zbog riječi *”fi sebili llahi”* koje su u njemu upotrebljene.

Naizgled, može se razumjeti da onaj koji posti u ime Allaha, dakle, iskreno i besprjekorno, postiže tako veliku nagradu kao što je udaljavanje od vatre koliko iznosi dužina putovanja sedamdeset godina. Međutim, to je samo jedna od mogućnosti. Ona vjerovatnija jeste da se to odnosi na vojnika, kojem post ne škodi i ne slabi ga, pa time što isposti jedan dan na Allahovom Putu postiže tako veliku nagradu. Na ovakvo shvatanje hadisa upućuje i sam postupak imama-muhaddisa, koji su ovaj hadis, uglavnom, uvrstili u poglavlja o džihadu. Tako su npr. postupili imam Buhari, Tirmizi, Nesai. Muslim je hadis uvrstio u Knjigu o postu, ali je naslovio poglavlje “Vrijednosti posta na Allahovom Putu, za onog koji taj post podnosi i time ne propušta neku obavezu.” Time su oni ujedno dali i jednu vrstu komentara i mogućnosti shvatanja hadisa.

Ipak, pregledavši jedan dio literature koja se bavi ovom tematikom, zaključio sam da komentatori hadisa ne isključuju mogućnost njegove opće poruke.

Tako npr., El-Džezeri, u djelu *En-Nihaje*, u kojem je pojasnio i protumačio manje jasne termine zastupljene u izrekama

²⁵⁵ Tirmizi, br. hadisa 1624, u Knjizi o džihadu, u poglavlju “O vrijednostima posta na Allahovom putu”. Lanac prenosilaca hadisa je hasen. Hadis je naveo i El-Munziri u djelu *et-Tergib ve terhib* od Ebu Derda i tamo je konstatirao: Hadis bilježi Taberani u djelima *El-Evsat* i *Es-Sagir* sa dobrim lancem prenosilaca.

²⁵⁶ Nesai, u Knjizi o postu, u poglavlju “Koji post je pokuđen na putovanju”. Lanac prenosilaca hadisa je sahih. El-Munziri u djelu *et-Tergib ve terhib* je rekao: Hadis bilježi i Taberani u djelima *El-Evsat* i *Es-Sagir* sa ne tako lošim lancem prenosilaca, od Amra ibn Abeseta.

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ”*Sebil*, u osnovi označava neki put.” *Fi sebili llahi*” ima općenito značenje (čije se značenje precizira i mijenja u odnosu na kontekst rečenice). Smisao tih riječi obuhvata svako djelo koje se učini iskreno, a preko kojeg se nastoji postići Allahova bliskost u smislu obavljanja obaveznih djela, nafila i raznih vrsta dobrovoljnih djela. Ukoliko se spomene u općem smislu, tada se taj termin odnosi na džihad. Zbog široke upotrebe ovog termina u smislu džihada, stječe se utisak da je ograničen samo na to značenje.²⁵⁷

Na takvo razumijevanje je ukazao i hafiz El-Munziri, rahimehullah, u kraćem komentaru predmetnog hadisa. On kaže da jedna grupa učenjaka drži da je poruka opća, te da svaki iskreni post postiže navedenu nagradu.²⁵⁸

El-Menavi ističe da se ova izjava može odnositi na post samo u ime Allaha, ili post u toku borbe, ili za vrijeme obreda hadždža.²⁵⁹

Ono što jača ovu drugu mogućnost jeste predaja od Huzejfe²⁶⁰, radijallahu anhu da je rekao: Prigrlio sam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, na svoje grudi, a on mi reče: ”**Kome se život zapečati riječima la ilahe illellah, ući će u Džennet, ko isposti jedan dan želeći Allahovo zadovoljstvo, i to mu bude primljeno, ući će u Džennet, ko da sadaku u ime Allaha i ona mu bude primljena ući će u Džennet**”.

Hafiz el-Munziri nakon što je citirao ovaj hadis kaže: Hadis bilježi Imam Ahmed a isnad mu nije loš.²⁶¹ U El-Asbahanijevoj verziji ove predaje se doslovno kaže: ”**Kome se jedan dan zapečati na ime posta u ime Allaha, ući će u Džennet!**”

²⁵⁷ Ibn Esir, Medžduddin Ebu Sa’dat el-Mubarek ibn Muhammed el-Džezeri, *En-Nihaje fi garibi-l-hadis vel-eser*, El -Mektebe-l-Ilmije, Bejrut, bez godine izdanja.

²⁵⁸ Zekijuddin Abdulazim ibn Abdulkavij el-Munziri, *Tergib ve terhib, min el-hadisi es-serifi*, Dar ibn Kesir, Damask, 1417. /1996.

²⁵⁹ Fejdu-l-kadir..., 6: 199.

²⁶⁰ Ime mu je Huzejfe ibn Hisl ibn Džabir ibn Amr. Poznati je ashab. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

²⁶¹ Hadis je hasen. Hejsemi u djelu *Medžmea* je rekao: Zabilježio ga je Ahmed, a jedan njegov dio, onaj koji se odnosi na post je zabilježio i Bezzar. Prenosilaci ovog hadisa su ocijenjeni pouzdanim.

Post briše prethodne grijeha

أبو هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال: «من صام رمضان إيماناً و احتساباً غفر له ما تقدّم من ذنبه»

U dva *Sabiba* je zabilježeno od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Ko isposti ramazan vjerujući i nadajući se, biće mu oprosteni prethodni grijesi."**²⁶²

Znameniti suvremenik, šejh Abdullah Siradžuddin²⁶³ rahimehullah, u komentaru ovoga hadisa kaže: "Značenje sintagme: **"Ko isposti ramazan vjerujući i nadajući se. . ."**:- je da posti vjerujući u Allaha i ispunjavajući Njegovu naredbu, zatim slušajući i slijedeći Sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nadajući i računajući na Allahovo zadovoljstvo i nagradu.

El-Menavi²⁶⁴ u djelu *Fejda*²⁶⁵ u komentaru ovog hadisa kaže: "Odnosi se na brisanje **manjih** grijeha." Zatim citira imama Zerkešija koji kaže: "Predaje koje govore o općem opraštanju grijeha za određene ibadete bez tevbe, poput ovog ili hadisa: **"Abdest briše grijeha. ."** ili hadisa: **"Ko predano klanja dva rekata Allah će mu oprostiti grijeha."** Učenjaci smatraju da se oni odnose na male grijeha jer je brisanje velikih grijeha uslovljeno činjenjem tevbe.²⁶⁶

²⁶² Ovo je dio hadisa kojeg prenose **šesterica** tj. Buhari, Muslim, i autori 4 sunena; Ebu Davud, Tirmizi, Nesai i Ibn Madže. Buhari, br. hadisa, 1901, u Knjizi o postu, poglavlje: "Ko isposti ramazan računajući na nagradu i sa nijjetom toga", Muslim, br hadisa: 760., u Knjizi o namazu, poglavlje: "Podsticaj na obavljenje noćnog namaza u ramazanu, tj. teravije", Ebu Davud, br. 1372. u Knjizi o namazu, poglavlje "O mjesecu ramazanu", Tirmizi, 683., u Knjizi o postu, poglavlje "O vrijednostima mjeseca ramazana" i Ibn Madže u kraćoj formi pod brojem 1641., u Knjizi o postu, poglavlje: "O vrijednostima mjeseca ramazana", Nesai, br. 2204. u Knjizi o postu, poglavlje: "Nagrada onoga koji otklanja noćne namaze ramazana i isposti ga i različitost sa Zuhrijem u pogledu toga habera".

²⁶³ *Teķarub ilal-lah...*, str. 47.

²⁶⁴ Muhammed Abdurrauf ibn Tadžu-l-Arifine ibn Ali El-Menavi, umro je 956. h/1545. Vidi opširnije Registar spomenutih ličnosti.

²⁶⁵ *Fejdu-l-kadir* je komentar zbirke *Džami i-sagir*.

²⁶⁶ Vidi detaljnije *Fejdu-l-Kadir...*, 6: 235.

U Muslimovom *Sabihu* je zabilježeno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izjavio: **”Pet namaza, petak do petka, ramazan do ramazana: sve su to iskupljenja onih grijeha koja se u tom periodu počine, ukoliko se kloni velikih grijeha.”**²⁶⁷

U Džennetu imaju posebna vrata za postače koja se zovu ”Rejjan”

٧١٤٦ (خ م ت س) سهل بن سعد رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إنَّ في الجنة باباً يقال له: الرِّيان، يدخل منه الصائمون يوم القيامة، لا يدخل منه أحد غيرهم، يقال: أين الصائمون؟ فيقومون، لا يدخل منه أحد غيرهم، فإذا دخلوا أغلق فلم يدخل منه أحد»

7146-Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai su zabilježili od Schla ibn Sa’da, radijallahu anhu, da je kazao: ”Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **-Zaista u Džennetu imaju vrata koja se zovu rejjan, Na Sudnjem danu na ova vrata će ući postači. Na ova vrata niko osim postača neće ući. Biće rečeno: -Gdje su postači?! -Pa će oni ustati, i niko sam njih na ova vrata neće ući. Kada oni uđu vrata će se zatvoriti i tako niko više kroz njih neće proći.**”

U nešto drugačijoj predaji stoji: **”Zaista u Džennetu ima osam vrata, od njih imaju jedna koja se zovu rejjan, kroz njih neće ući niko drugi osim postača.”**

U Tirmizijevoj verziji se kaže: **”U Džennetu imaju vrata koja se zovu rejjan, sa njih će biti pozvani postači, pa ko bude spadao u postače ući će na ova vrata, a ko na ova vrata uđe nikada neće ožednjeti.”**²⁶⁸

Poznato je da Džennet ima osam kapija, i to da je svaka od njih

²⁶⁷ Muslim, br. 550., u Knjizi o namazu, poglavlje: *”Salavatul-hams.”*

²⁶⁸ Buhari, 4: 95 i 96, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Rejjan je za postače”, zatim u Knjizi o početku stvaranja, u poglavlju ”Opis džennetskih kapija”. Muslim, br. 1152, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednost posta”. Tirmizi, br. 765, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednost posta”. Nesai, 4: 168, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednost posta”.

određena za jednu kategoriju džennetlija koji će biti pozivani sa njih; pa ko bude od onih koji su klanjali, biće pozvani sa vrata namaza; ko se bude borio na Allahovom Putu, biće pozvan sa vrata džihada, ko bude dijelio sadaku biće pozvan sa vrata sadake, a ko bude postio, biće pozvan sa vrata rejjan.

Allah dželle ša'nuhu kaže: **”Aoni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, a kada do njega dođu – a kapije njegove već otvorene – čuvari njegovi će im reći: ”Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti”.**²⁶⁹

Također, moguće je da su spomenuta vrata unutar osnovnih ulaznih kapija, jer broj dobrih djela je veći od samo osam.

Najavljeno je da u ovome Ummetu ima i onih koji će svoj život proživjeti tako kvalitetno, korisno i skladu sa propisima ove uzvišene vjere, da će zbog toga biti počašćeni pozivom ulaska na svaka od ovih vrata. To nam pojašnjava hadis, koji prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko na Božijem putu, žrtvuje dvoje, pozvaće se na sva džennetska vrata: Božji robe, to je veliko dobro. Pa ko bude od onih koji su redovno obavljali namaz biće pozvan sa namaskih vrata, borci za vjeru biće pozvani sa svojih vrata, postači će biti pozvani sa vrata rejjan, oni koji budu udjeljivali milostinju biće pozvani sa vrata milostinje.”** Ebu Bekr²⁷⁰ reče: **”O Allahov Poslaniče, da li će neko biti pozivan sa svih tih vrata.?”**

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **-da-!”I Priželjkujem i nadam se da ti budeš od njih.”**²⁷¹

Hafiz Ibn Hadžer, rahimehullah, je rekao: **”U ovom hadisu su navedena četvora vrata; vrata namaza, džihada, posta Rejjan i vrata sadake. Pored njih se navodi da postoje vrata hadždža, zatim vrata onih**

²⁶⁹ E.z-Zumer, 73.

²⁷⁰ Ime mu je Abdulah ibn Osman ibn Amir ibn Ka'b et-Temimi el-Kureši, poznat kao Ebu Bekr es-Siddik. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

²⁷¹ Muslim, br, 1027., u Knjizi o zekatu, u poglavlju: **”O nagradi onome koji uz sadaku uradi i druge vrste dobročinstva.”**

koji svoju srdžbu savladavaju, *kazimine-l-gajzi*, a za to imamo dokaz u hadisu kojeg je zabilježio Ahmed u mursel-formi: **”Zaista u Džennetu imaju vrata na koja neće ući niko osim onog koji pređe preko njemu učinjena zuluma.”** Zatim postoje vrata zvana *el-ejmeni*, koja su pripremljena za one koji neće biti kažnjavani niti će polagati račun. Osma vrata moguće je da su vrata zikra, jer u Tirmizijinom *Sunenu* je registrirana predaja koja na to upućuje, a moguće je da su rezervisana za učenjake.

O imenu ”rejjan”

Gotovo svi komentatori hadisa navode da je ime rejjan, izvedenica iz izvedenica iz *rej*, *الري* a označava osjećaj zasićenosti vodom, nemanja potrebe za pićem, neosjećanje žeđi, itd.

Veliki učenjak, El-Menavi, primjećuje da se u hadisu kaže kako **”U Džennetu imaju kapije”**, odnosno da nije rečeno **”Džennetskih kapija ima osam”**, da bi se time ukazalo kako ta vrata sadrže od užitaka i udobnosti isto ono što je i u samome Džennetu, te se na taj način više budi žudnja za njima.

”Rejjan” Su vrata gdje će se postač napojiti čistim napicima, prije nego stigne do sredine Dženneta.

U hadisu je spomenuto samo zadovoljstvo pića, ne i hrane, jer jedno ide uz drugo. A možda i zato što je žeđ postaču teže podnijeti.

VRIJEDNOST MJESECA RAMAZANA

٦٨٥٧ (خ م ط س ت) أبو هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إذا دخل رمضان فتحت أبواب السماء، وأغلقت أبواب جهنم، ولسلك الشياطين».

٦٨٥٨ (س) أنس بن مالك رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «هذا رمضان قد جاءكم، تفتح فيه أبواب الجنة، و يغلق فيه أبواب النار، و تلسل فيه الشياطين».

٦٨٥٩ (س) عرفجة رحمه الله قال: عدنا عتبة بن فرقد، فتذاكرنا شهر رمضان، فقال: ما تذكرون؟ قلنا: شهر رمضان، فقال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «تفتح فيه أبواب الجنة، و تغلق فيه أبواب النار، و تغلّ فيه الشياطين، فينادي مناد كل ليلة: يا باغي الخير هلم، و يا باغي الشر أقصر».

٦٨٦٠ (ت) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: «سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أي الصّوم أفضل بعد رمضان؟ قال: شعبان، لتعظيم رمضان، قال: و أيّ الصدقة أفضل؟ قال: صدقة في رمضان».

6857-U *Sahibima* Buharije i Muslima, *Muvettau* imama Malika, te *Sunenima* Nesaija i Tirmizija zabilježen je hadis od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Kada dođe ramazan, otvore se nebeska vrata, a zatvore se vrata Džehennema, i šejtani se okuju.”** U drugoj predaji”i **otvore se vrata milosti.”**

U *Sunenu* Nesaija još stoji: ”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nas je podstrekivao na obavljanje dobrovoljnog noćnog namaza u ramazanu, ali nam to nije naređivao”. I onda je spomenuo hadis...

U drugoj verziji stoji: **”Došao vam je ramazan, bereketan mjesec, Allah vam je naredio da ga postite, u njemu se otvaraju vrata nebesa, a zatvaraju vrata Džehennema, i okivaju se šejtani buntovnici, Allah**

je dao da u njemu bude Noć bolja od hiljadu mjeseci. Ko bude lišen njenih blagodati, lišen je sveg dobra!”

U drugoj formi ovog hadisa koju je zabilježio Tirmizi stoji: **”Kada nastupi prva noć ramazana povežu se šejtani i zli džinni, zatvore se sva vrata Džehennema, a otvore se sva vrata Dženneta. Tada melek-glasnik poviče: O ti, koji želiš i tražiš dobro, pristupi. A ti koji tražiš zlo odstupi, prestani. Uistinu, postoje oni koje Allah oslobodi vatre svake noći, sve dok ne prođe ramazan”.**²⁷²

6858-Nesai bilježi hadis od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Evo ramazan vam je već prikučio, u njemu se otvaraju vrata Dženneta, a zatvaraju vrata Vatre, i okivaju se u njemu šejtani”**²⁷³

6859-Nesai je zabilježio predaju od Arfedže, rahimehullah, da je rekao: Jedne prilike smo posjetili Utbe ibn Ferkedu,²⁷⁴ radijallahu anhu, pa smo se prisjećali ramazana. On upita: O čemu to vi govorite? O Mjesecu ramazanu, odgovorismo mi. A on reče: **”Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: -U njemu se otvaraju vrata Dženneta, a zatvaraju vrata Džehennema, i okivaju se šejtani. Pa melek -glasnik svake noći poziva: O ti koji tražiš dobro dođi, i o ti koji tražiš zlo, odstupi, prestani.”**

6860-Tirmizi bilježi hadis od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, u kome stoji: **”Jedne prilike Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi upitan: Koji je najbolji post nakon ramazana? (Post) ša'bana, zbog**

²⁷² Hadis bilježe Buhari, br. 1898, 1899, u Knjizi o postu, u poglavlju **”Da li se kaže ramazan ili mjesec ramazan i ko smatra oboje dozvoljenim”**. Zatim u Knjizi o početku stvaranja, u poglavlju **”Sifati Iblisa i njegove vojske”**. Muslim, br. 1079, u Knjizi o postu, u poglavlju: **”O vrijednostima mjeseca ramazana”**. Muvatta, 1: 59., u Knjizi o postu, u poglavlju **”Opće predaje o postu”**. Tirmizi, br. 682, u Knjizi o postu, u poglavlju **”O vrijednostima mjeseca ramazana”**. Nesai, 2099, 2100, u Knjizi o postu, u poglavlju **”Vrijednost mjeseca ramazana”** i **”Razilaženje na Zuhriju u ovome hadisu”**.

²⁷³ Hadis je zabilježio: Nesai, 2015, u Knjizi o postu, u poglavlju **”Vrijednost mjeseca ramazana”**. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je za ovaj hadis rekao da je sahih!

²⁷⁴ Utbe ibn Ferked ibn Jerbu' ibn Habib ibn Malik ibn Es'ad ibn Rifa'a es-Selmi. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

ta'zima i poštovanja ramazana—odgovori on. Zatim je upitan: A koja je sadaka najbolja?! Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reč: **Sadaka u ramazanu!**²⁷⁵

Iz navedenih hadisa saznajemo:

- da je nekim slučajevima i sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koristio izraz ramazan, bez dodatka da se radi o mjesecu;

- te da su u ramazanu džennetska vrata otvorena, a džhennemska zatvorena;

- da je čovjekov neprijatelj, šejtan, u toku mjeseca ramazana okovan, sputan, te da

- na početku ovog mjeseca zovne melek -glasnik: "O ti koji želiš dobro pridi, a ti koji želiš zlo, odstupi!"

Buhari je poglavlje u kojem je uvrstio navedene hadise naveo naslovio: "Da li se treba reći ramazan, ili mjesec ramazan." Zatim je naveo hadis pod brojem 1898, u kojem stoji da je Vjerovjesnik rekao: "Kada dođe ramazan", a nakon njega hadis br 1899., u kojem stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem rekao: "Kada nastupi mjesec ramazan." Smatram da je to učinio da bi pokazao dozvoljenost oba načina izražavanja.

Vjerovjesnikova, sallallahu alejhi ve sellem, izjava: "**Kada dođe ramazan**" - je dokaz da je dozvoljeno i to bez ikakve pokudenosti, reći ramazan, a da pri tome ne naglasavamo da mislimo na mjesec ramazan. Razlog razilaženju učenjaka jeste ajet u kojem Uzvišeni kaže: "**U mjesecu ramazanu**". Neki su shvatili da se uvijek treba pridržavati toga da se prije riječi ramazan doda riječ mjesec.

Inače, o ovom pitanju imamo tri poznata stava učenjaka.

1 - Grupa učenjaka smatra da ne bi trebalo reći ramazan, samostalno, bez dodatka mjesec, tj. ispravno je reći mjesec ramazan. Ovo je stav određenih učenjaka mezheba imama Malika. Oni smatraju da je

²⁷⁵ Hadis bilježi Tirmizi 663, u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Vrijednost sadake". U lancu prenosilaca hadisa je Ibn Musa, na kojeg ima primjedbi. Tirmizi je rekao: Ovaj hadis je garib.

ramazan jedno od Allahovih dželle ša'nuhu imena, pa stoga nije dozvoljeno da se spomene u drugom smislu osim uz nešto što poblizje pojašnjava namjeru.

2 - Većina učenjaka šafijskog mezheba i Ibn Bakilani kažu: ²⁷⁶ Ukoliko ima određena veza koja "ramazan" ograničava na mjesec, onda nema pokudenosti, u suprotnom je pokuđeno. Oni pojašnjavaju da je dozvoljeno reći npr.: "Postili smo ramazan, klanjali smo u ramazanu", itd. Ali smatraju pokuđenim izjave poput: "Došao je ramazan, zavolio sam ramazan", itd.

3 - Treće mišljenje je zapravo stav imama Buharija i hadiskih učenjaka, koji smatraju da takav izraz nije pokuđen sa ili bez indicije govornog konteksta. Ovo je ispravan stav. A što se tiče prva dva, oni nisu ispravni zato što se pokuđenost utvrđuje na osnovu određene šerijatske zabrane, koja u ovom slučaju ne postoji.

Što se tiče tvrdnje da je ramazan Allahovo ime, o tome nema nikakve vjerodostojne predaje, osim jedne slabe predaje. Allahova, dželle ša'nuhu, imena i sifati su jasno određeni, ne spoznaju se osim uz vjerodostojnu argument /predaju. Čak i kada bi bilo tačno da je to jedno od Allahovih dželle ša'nuhu imena ne mora da znači da je takav izraz pokuđen. Navedeni hadis je direktan i može poslužiti kao dokaz protiv prva dva mišljenja. Treba spomenuti da postoji mnogo sličnih hadisa.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "...**otvore se džennetska vrata, a zatvore se vrata Džehennema, i šejtani se okuju**". Učenjaci su podijeljeni da li hadis treba razumjeti u doslovnom ili prenesenom smislu. Kadi Ijad u komentaru ovog hadisa ističe: "Možda su ovi događaji stvarni, istinski, te je otvaranje vrata Dženneta, zatvaranje Džehennema i okivanje šejtana u znak dolaska mjeseca ramazana,

²⁷⁶ Glasoviti Nevevi, rahimehullahu, u komentaru ovog hadisa, iako sljedbenik šafijskog mezheba, o ovom pitanju ipak ističe ispravnost mišljenja koje je oprečno mišljenju njegove pravne škole. Također, on se i kritički osvrće na argumentaciju koju su iznijeli učenjaci njegova mezheba. Takvih je veoma mnogo, ne samo kod imama Nevevija, nego i drugih kompetentnih učenjaka ovoga Ummeta. Pregledajući jedan dio literature iz oblasti fikha, vrlo često ćemo naići na različitost u mišljenju između npr. Ebu Hanife i njegovih učenika.

poštovanje njegove izuzetnosti, a da okivanje šejtana biva da bi im se onemogućilo da uznemiravaju vjernike i da ih podstiču na prohtjeve.²⁷⁷

Prema riječima Ibn Hadžera, rahimehullah, Zejn ibn el-Munir smatra mogućnost doslovnog značenja hadisa ispravnijom, što obrazlaže činjenicom da ne postoji stvarna potreba koja bi iziskivala da se od doslovnog usmjerimo na prenesena značenja navedenog hadisa.²⁷⁸ Odnosno, nije nemoguće da se dolaskom mjeseca ramazana, u doslovnom smislu te riječi, zatvore i zaključaju džehennemske, a otvore džennetske kapije!

Ova grupa učenjaka ocjenjuje da je u hadisu **"Kada dođe ramazan otvore se vrata milosti, a zatvore se vrata Džehennema"** došlo do griješke. Tvrde da je riječ milost, pogriješka od strane prenosilaca hadisa, te da i ovaj hadis u osnovi glasi: **"Kada dođe ramazan otvore se vrata Dženneta, a zatvore se vrata Džehennema"**. Kao dokaz navode da se u nastavku hadisa kaže: **"...zatvore se vrata Džehennema"**.

Međutim, nasuprot ovome razumijevanju, izvjesna grupa učenjaka se kritički osvrće na ovakvo doslovno razumijevanje i kaže da se ovdje isključivo radi o alegoriji, odnosno, da se hadisom želi naglasiti obilje nagrade, sevaba i oprosta, te da se šejtanske spletke i napadi smanje i tako da njihovo stanje bude kao da su okovani, te da se njihovo onemogućavanje odnosi na neke postupke i na neke ljude. Ovakav stav podržava predaje koje preciziraju da se dolaskom ramazana otvaraju **"vrata milosti"** Takva je npr. predaja: **"Kada bude ramazan otvore se vrata milosti."** Oni tvrde da se otvaranje vrata milosti odnosi na raznolike ibadete koje Allah dželle ša'nuhu omogućava Svojim robovima u ovome mjesecu, a koje uglavnom nisu sadržane i u ostalim mjesecima, kao npr. post, noćni namaz-*teravib*, raznolika dobra djela, suzdržavanje od mnogih zabrana, što uopće predstavlja vrata Dženneta i uzrok ulaska u Džennet.

²⁷⁷ Komentar Kadija u različitim formama i stepenima doslovnosti prenijeli su: Nevevi, 4: 201, zatim Ibn Hadžer, rahimehullah, , 4: 137, kao i el-Menavi, 1: 429.

²⁷⁸ Ibn Hadžer, rahimehullah, , Feth..., 4: 137.

Spomenimo da je o ovome pitanju najodređeniji bio el-Menavi. Za razliku od Ibn Hadžera, rahimehullah, Nevevija i drugih, koji ostavljaju obje mogućnosti otvorenim on u djelu *Fejdu-l-Kadir*²⁷⁹ komentarišući navedeni hadis kaže: ”...**otvore se vrata dženneta i otvore se vrata neba**, je alegorija za mnoštvo spuštanja kiše milosti i naizmjeničnosti uzdizanja poslušnosti, bez prepreke ili zabrane.” Zatvaranje džehennemskih vrata, je prema njemu, alegorija za otpornost postača na velike grijeh, dok se manji grijesi brišu bereketom posta. On vrlo samouvjereno i odvažno raspravlja pitanje doslovnog shvatanja ovog hadisa pa kaže: ”Shvatanje u doslovnom smislu čini manje vjerovatnom mogućnost da je ovaj hadis naveden u kontekstu isticanja Božijeg dobročinstva prema postačima u onome što im je naredeno”. ”Svođenjem hadisa na doslovno značenje dobročinstvo se ne manifestira tamo gdje je predviđeno. Štaviše, ostaje bez koristi. Jer, čovjek dokle god biva na Ovome svijetu, ne može ući u jedna od dva spomenuta boravka (Džennet ili Džehennem) pa koja je korist u otvaranju tih vrata”?! -pita se El-Menavi.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ”...**i šejtani se okuju**”. Ima predaja u kojima se precizira da se od šejtana okivaju buntovnici.

Komentar ove izjave nudi slijedeće mogućnosti:

- da se to odnosi samo na kategoriju buntovnika od njih;
- da je okivanje šejtana biva samo noću, ali ne i danju;
- da se ovim želi reći kako šejtani nemaju uspjeha u toku ramazana u zavodnju muslimana, jer su zauzeti postom, koji se sastoji u ustezanju od prohtjeva, zatim učenju Kur’ana i zikru, te
- da su šejtani okovani samo danju, ali ne i noću.

Kako objasniti pojavu grijeha i nereda koji se dešavaju u ramazanu, pored činjenice da su šejtani okovani?

Kurtubi, koji je zastupao mišljenje da je okivanje šejtana u ramazanu stvarno, dao je više mogućih odgovora na ovu dilemu:

1-Griješnje i neredi kod postača koji prakticiraju istinski post tokom kojeg paze na njegove edebe i uslove su minimalni;

²⁷⁹ El-Menavi, nav. dj., 1: 429.

2-Ili, da je okovan samo dio šejtana, odnosno šejtani merede/bun-
tovnici, ali ne i svi šejtani, shodno određenom broju predaja;

3-Ili, da se pod ovim misli na smanjivanje grijeha i zala, što je
činjenično stanje, jer se događa manje grijeha u ramazanu u odnosu na
druge mjesece;

4. -Nije neminovno, čak i u slučaju da su svi okovani, da ne bude
zla i grijeha uopće, jer, pored šejtana, postoje i drugi razlozi i uzroci zala
i grijeha, kao što su iskvarene duše, ružni običaji, iskvarene navike i
šejtani u obliku insana, ili insanski šejtani.²⁸⁰

Ovakav komentar ispravnim je držao i šejh El-Dehlavi, rahimehu-
llah, koji je zapisao: "Naš odgovor, (na dilemu grijeha u ramazanu,
pored činjenice da su šejtani okovani) je da zlo ne mora striktno uzroko-
vati šejtan. Nakon što jedanaest mjeseci živimo u pokornosti šejtanovim
hirovima i željama i izvršavamo djela koja nam je on savjetovao, to je već
postalo naša druga priroda pa se zlo čini i usprkos ramazanu.

Iako je šejtan okovan, njegov utjecaj na nas je postao tako jak da mi
slijedimo njegov put sami po sebi.

Drugi odgovor na to pitanje, nastavlja El-Dehlavi, daju Resululla-
hove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: **"Kada neko počini grijeh, stvo-
ri mu se crna tačka na srcu. Kada se on iskreno pokaje, ta tačka se
briše, a u suprotnom ona ostaje. Kada on ponovo počni grijeh, druga
tačka se stvori sve dok mu srce ne postane potpuno crno. Nakon toga
nikakvo dobro ne može doprijeti do njegovog srca"**. U vezi s tim Al-
lah, dželle ša'nuhu, u Kur'anu kaže: **"A nije tako! ono što su radili
prekrilo je srca njihova!"**²⁸¹

Ima učenjaka koji su rekli da se okivanjem šejtana briše pravdanje
onih koji svoje manjkavosti u ibadetu, svoje negativnosti u riječima i dje-
lima uvijek pravdaju utjecajima i prisustvom šejtana. Kao da se takvima,
drugim riječima kaže: Šejtani u ovome časnome mjesecu su okovani, pa
se nemoj njima pravdati u nečinjenju ibadeta i činjenju grijeha.

²⁸⁰ Kurtubijev komentar prema Ibn Hadžer, rahimehullah, u, vidi opširnije *Fat.* ..., 4: 137.

²⁸¹ Ibn Madže, 4244. Hakim u Mustedreku, br. 6. od Ebu Hurejre, Bejrut, Bejheki u *Šua'bu-l-
iman*, br. 7205.

Istinski post

(خ د ت) أبو هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « من لم يدع قول الزور والعمل به، فليس لله حاجة في أن يدع طعامه وشرابه».

Buhari, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: "Rekao je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem: **"Ko ne ostavi lažan govor i postupanje po njemu, nema potrebe da takav ostavlja hranu zbog Allaha.**"²⁸²

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "...**nema potrebe da takav ostavlja hranu zbog Allaha.**"

Tj. takav post nije važeći kod Allaha dželle ša'nuhu. Nije cilj doslovno značenje. Jer, Allah ne samo da nema potrebe da neko zbog Njega ostavlja hranu, nego nema potrebe ni za čim. Ove riječi imaju preneseni smisao; naime, želi se reći da takav post nije primljen.²⁸³

Ibn el-Arebi, rahimehullah, je rekao: "Shodno ovom hadisu, onaj ko čini ovakve prijestupe u toku posta nema nagrade posta."

Odnosno, sevab koji se postiže putem posta nije ravan, grijehu, laži i ogovaranju, itd. El-Bejdavi je rekao da propisu posta nije cilj post duše od hrane i pića nego lomljenje i slabljenje prohtjeva duše, te da se duša koja nagovara na zlo, podredi duši koja je smirena. Ukoliko toga ne bude, Allah ne gleda u takav post.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "...**Allah nema potrebe**" znači da post nije primljen.

Treba biti uvjeren u činjenicu da se Allahova milost ne može postići ostavljanjem onih stvari koje su postom zabranjene, kao što su hrana i piće, sve dok se ne ostave stvari koje su zabranjene u svakom slučaju

²⁸² Buhari, br. hadisa 1903, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ko ne ostavi lažan govor i postupak po njemu u toku posta". Ebu Davud, br. 2362, u Knjizi o postu, u poglavlju "Gibet postača", Tirmizi, br. 707, u Knjizi o postu, i strogoj zabrani gibeta. Ovo je jedini merfu'u hadis kojeg uz Buhariju nije zabilježio i Muslim u poglavlju posta.

²⁸³ Ibn El-Munir u *Hadiji*, kako navodi Ibn Hadžer, rahimehullah, u *Fetbu. El-Menavi u Fejdu*, 6: 276.

-i kad se posti i kad se ne posti-kao što su nasilje, neprijateljstvo itd. Zato je u hadisu i rečeno”**Istinski post nije samo u ostavljanju hrane i pića nego i u ostavljanju laži i beskorisna i ružna govora**”.²⁸⁴ Ebu Musa el-Medini kaže da ovaj hadis odgovara kriterijima koje je ustanovio Muslim za ispravnost hadisa. Prve generacije muslimana imale su običaj govoriti: ”Najlakši oblik posta je da ostaviš hranu”.

Džabir, radijallahu anhu, je izjavio: ”Kada postiš neka posti tvoj sluh, tvoj vid i tvoj jezik od lažnog govora i grijeha. Prodi se uznemiravanja komšije i neka se na tebi osjeti blagost i smirenost onoga dana kada postiš. Nemoj da dan koji postiš bude kao onaj koji ne postiš, nemoj da budu jednaki.”²⁸⁵

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: ”**Koliko postača od svog posta nemaju osim gladi i žeđi i klanjača noću koji nemaju od namaza osim umor.**”²⁸⁶ Tajna ovih riječi leži u činjenici da se Allahovo zadovoljstvo ne može postići ostavljanjem dozvoljenih stvari u općim prilikama i normalnim uslovima sve dok se ne ostave zabranjene. Onaj ko čini ono što je zabranjeno, a želi da se približi Allahu onim što je dozvoljeno je kao čovjek koji ostavlja fardove, a praktikuje nafle.

U *Musnedu* imama Ahmeda je zabilježen hadis u kome stoji da su dvije žene u doba Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postile toliko da su od žeđi gotovo umrle pa kada ih je neko spomenuo pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, on to nije želio slušati. Kada su ponovo spomenute on ih pozva i naredi da povrate, pa one povratiše pune posude krvi, mesa, gnoja, itd. Na to je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ”**Zaista su ove dvije postile i suzdržavale se od onoga što im**

²⁸⁴ El-Hakim u *Mustedreku*, 1570., Hakim je konstatirao: Ovaj hadis je vjerodostojan prema kriterijima koje je uspostavio Hakim za ispravnost hadisa. Ni Buhari ni Muslim ga nisu zabilježili. Ibn Ebu Šejbe je zabilježio ovaj hadis pod brojem 8882., u Knjizi o postu, poglavlje: ”O sugestiji postaču da što manje priča (besposlice), i da se čuva laži.”

Kao izjavu Omera, u slijedećoj formi: ”Nije post da se suzdržavaš samo od jela, pića, nego od laži, besposlica, beskorisnog govora i (prekomjernog) zaklinjanja”. Istu je zabilježio i od h. Alije. El-Firdeus Dcjamija br. 5224., Dar Kutub El-Ilmije, Bejrut 1986., korektor Se’id Zeglul.

²⁸⁵ Zabilježio Ibn Ebu Šejbe u svome *Musannefu*, br. 8880., u Knjizi o postu, poglavlje: ”O sugestiji postaču da što manje priča (besposlice), i da se čuva laži.”

²⁸⁶ Ahmed, 2: 273. i Ibn Madže, br. 1690. u Knjizi o postu, poglavlje: ”Predaje na temu ogovaranja“

je Allah dželle ša'nuhu dozvolio, a mrsile se onim što je zabranio; jedna kod druge su sjedile i jele meso ljudi” -tj. ogovarale su.²⁸⁷

Od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Kod koga se nađu tri svojstva on je munafik, pa makar postio, klanjao i govorio Ja sam musliman! Kada govori laže. Kada obeća ne izvrši. Kada mu se nešto povjeri on to iznevjeri!”**²⁸⁸

Pored ostalog navedeni hadis skreće pažnju postaču da se u toku posta kloni i ružna govora i postupaka. To bismo mogli nazvati onom unutrašnjom stranom posta, stranom koju ne poznaje niko osim postača i njegova Gospodara. To je onaj pravi, istinski post za koji slijedi mnogostruka nagrada. Hudžetu-l-islam Gazali navodi da je to post posebnih ljudi, te da se on upotpunjava sa slijedećih šest stvari:

Prvo: Čuvanje pogleda i njegovo suzbijanje od svega što je pokuđeno ili što nije preporučeno, kao i od svega što zabavlja i sputava srce od sjećanja na Allaha, dželle ša'nuhu. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, je u tom smislu rekao: **”Pogled je otrovna strijela od Iblisovih strijela. Ko ga ostavi iz straha od Allaha, On će mu dati iman čiju će slast osjetiti u svome srcu.”**²⁸⁹

Drugo: Čuvanje jezika od laži, ogovaranja, prenošenja tuđih riječi sa namjerom unošenja nereda, suzdržavanje od nepristojna govora, svađe i prepiranja i prisiljavanje jezika da šuti i da se zabavi zikrullahom i učenjem Kur'ana. Ranije smo naveli da ima učenjaka koji smatraju da post onoga koji svoj jezik ne čuva u toku posta, biva ništavan.

Treće: Čuvanje sluha od slušanja svega što nije lijepo, jer sve što je zabranjeno govoriti to je zabranjeno i slušati. Zato je Allah dželle ša'nuhu izjednačio između ta dva djela pa je rekao: ”Onda ste i vi kao i oni.”²⁹⁰

²⁸⁷ *Musned* imama Ahmeda, 5: 431.

²⁸⁸ Hadis je zabilježio Ebu Ja'la, Rusteh u djelu *El-Iman*, Ebu Šejh u djelu *Et-Tevbiib*, svi od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu.

²⁸⁹ Hafiz el-Iraki u redakciji *Ihjaa* za ovaj hadis je rekao: Ovaj hadis je zabilježio El-Hakim i on je lanac prenosilaca ocijenio kao vjerodostojan preko Huzejfe, radijallahu anhu.

²⁹⁰ En-Nisa, 140.

Četvrto: Čuvanje ostalih organa i dijelova tijela od grijeha, kao čuvanje ruke i noge od onog što je ružno, čuvanje stomaka za vrijeme iftara od jela u kojem ima neka sumnja jer nema nikakvog smisla odustati od hrane koja je van posta halal, a iftariti se onim što je zabranjeno i u postu i van posta.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Koliko ih ima koji poste, a od posta nemaju ništa osim što gladuju i što su žedni.”**²⁹¹ Neki su rekli u komentaru ove Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave da se odnosi na one koji se iftare haramom, drugi da su to oni koji ostavljaju dozvoljeno jelo, a”mrse se ljudskim, zabranjenim mesom” tj. ogovarajući ljude, dok neki kažu da su to oni koji ne čuvaju svoje organe od grijeha.

Peto: Da se ne pretrpava ni dozvoljenim jelom u vrijeme iftara jer Allahu dželle ša’nuhu nema mrže posude od pretrpana stomaka, pa makar i halalom. Kako se može postom postignuti suzbijanje Allahovog neprijatelja i slamanje strasti ako onaj koji posti kod iftara naknadi što ga je mašilo preko dana ili možda još i poveća raznovrsna jela. Čak su se za ramazan čuvaju razna jela, tako da se za ramazan pojede, što se ne pojede za nekoliko mjeseci. Iako je poznato da je svrha posta isprazniti stomak i slomiti strast, da duh bude jači u bogobožnosti...

Duša posta i bit njegova je oslabljivanje snage koja služi šejtanu kao sredstvo u zlu. A to se ne može postići osim umanjenom ishranom, odnosno, da se jede onoliko hrane koliko je bio uobičajeno za vrijeme kada obdan ne posti.

Šesto: Da nakon iftara njegovo srce bude između nade i straha s obzirom da on ne zna da li je njegov post primljen i da li on spada u Allahu bliske robove, ili mu je post odbijen, a on udaljen od Allahove milosti. Tako treba da se ponašamo i osjećamo nakon svakog obavljenog ibadeta.

Prenosi se od Hasana ibn Ebu Hasana el-Basrija, rahimehullah, da je prošao pored grupe ljudi koji su se smijali pa im je rekao: ”Allah je

²⁹¹ Hafiz el-Iraki: Ovaj hadis je zabilježio Nesai i Ibn Madže od Ebu Hurejere, radijallahu anhu.

dao Ramazan kao polje za utrivanje u dobrim djelima. U toj utrci neki su utekli i spašeni, a neki su izostali i propali. Sve je čudo od onog koji se smije u ono vrijeme kad su spašeni oni koji su utekli a kad su propali oni koji su izostali. Kad bi se zastor otklonuo, onaj koji čini dobro zabavio bi se svojim dobrom, a onaj koji čini zlo zabavio bi se svojim zlom." To jest veselje onoga čiji je post primljen zabavilo bi ga od besposlice, a žalost onoga koji je odbijen zatvorila bi mu vrata smijeha.

Hudžetu-l-islam završava izlaganje riječima: "Eto to su unutarnje strane posta".²⁹²

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "**Post je em-
anet, povjerenje, pa neka svako čuva svoj emanet!**"²⁹³

Kada je, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio riječi Uzvišenog: "**Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kadaljudima sudite da pravično sudite.**"²⁹⁴ stavio je ruku na uho i oko i rekao: "**Sluh je emanet, vid je emanet.**"²⁹⁵

Kad te emanete ne bi trebalo čuvati za vrijeme posta, Alejhisselam ne bi ni rekao u gore spomenutom hadisu: "**Nek rekne -Ja postim.**" To jest ja sam uzeo u svoj emanet da čuvam svoj jezik pa ti ne mogu odgovarati. Molimo Uzvišenog da nam pomogne da na ovakav način ispostimo sve ramazane koje dočekamo.

²⁹² Naveli smo samo neke izvode njegova pojašnjenja skrivene strane posta. Vidi detaljnije *Ihja ulumi-d-din*, Daru-l-fikri, Bejrut, 1415. /1995., 1: 213-215.

²⁹³ Hafiz el-Iraki: Ovaj hadis je zabilježio el-Haraiti u *Mekarim el-ablak* od Abdullaha ibn Mes'uda, u poglavlju "Emanet u postu". Njegov lanac prenosilaca je hasen.

²⁹⁴ En-Nisa, 58.

²⁹⁵ Hafiz El-Iraki: Ovaj hadis je zabilježio Ebu Davud od Ebu Hurejre, bez riječi": "**Sluh je emanet.**"

Darežljivost i učenje Kur'ana u ramazanu

(خ م) ابن عباس رضي الله عنه ، قال: «كان النبي صلى الله عليه وسلم أجود الناس، وكان أجود ما يكون في رمضان حين يلقاه جبريل فيدارسه القرآن، وكان جبريل يلقاه في كل ليلة من رمضان فيدارسه القرآن، فلرسول الله صلى الله عليه وسلم حين يلقاه جبريل أجود بالخير من الريح المرسلة».

Buhari i Muslim su zabilježili od Ibn Abbasa, radijallahu anhu-
ma, da je rekao: **"Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je najdarežljiviji od svih ljudi, a najdarežljiviji je bio u ramazanu kada se Džibril sastajao s njim, a Džibril se sastajao sa njim svaku noć tokom ramazana i podučavao ga Kur'anu. Tada bi Resulullah bio darežljiviji od vjetra"**²⁹⁶. (koji kišu donosi.)

U *Musnedu* imama Ahmeda uz ovaj hadis je zabilježen i dodatak "Ne bi ni za što bio upitan a da se ne bi odazvao."

Tirmizi bilježi slijedeću predaju: **"Allah je zaista Darežljiv i voli darežljivost, Častan i voli čast"**²⁹⁷.

U Tirmizijevoj zbirci hadisa također stoji: **"O robovi Moji, kada bi se i prvi i posljednji od vas, živi i mrtvi, stari i mladi sastali na jednom mjestu i tražili svaki od vas što god želi i da vam to dam, ništa ne bi umanjilo osim koliko kada bi neko od vas u more iglu stavio pa je izvadilo."**²⁹⁸

²⁹⁶ Buhari br. 6. u Knjizi početak objave, zatim u Knjizi o postu, br. 1902., poglavlje: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio najdarežljiviji u ramazanu", te u Knjizi o menakib, br. 3554., u poglavlju "Opis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem", zatim u Knjizi o fadiletima, br. 4997., u poglavlju "Fadileti Kur'ana" i dr. Muslim br. 2308. u Knjizi o fadiletima, Nesai, 2097., u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost i pohvalnost darežljivosti u mjesecu ramazanu".

²⁹⁷ Ovo je dio hadisa koji bilježi Tirmizi br. 2800. u Knjizi o adabima, u poglavlju "Predaje o čistoći", Tirmizi je rekao: Ovo je garib predaja.

²⁹⁸ Ahmed 5: 154. i 177., sa malom razlikom u kontekstu, Muslim br. 2577., u Knjizi o dobročinstvu i održavanju rodbinskih veza, Tirmizi br. 2497. u Knjizi opisa Sudnjega Dana, u poglavlju "O pohvalnosti blagosti prema slabima, roditeljima i onima koje posjedujemo". Nakon toga Tirmizi je konstatirao: Ovo je hadis hasen. Ibn Madže, br. 4257., u Knjizi o zuhdu, u poglavlju "O spome-
nu tevbe". Ebu Idris el-Holani kada bi citirao ovaj hadis sjeo bi na koljena.

Poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, je bio najdarežljivije Allahovo stvorenje uopće, kao što je najbolji, najučteniji, najhrabriji i najpotpuniji u punom smislu tih riječi. Njegova darežljivost je bila svestrana.

Poznavaoci Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, životopisa navode da je, sallallahu alejhi ve sellem, ove vrline posjedovao od samog rođenja. To se lahko može zaključiti iz riječi hazreti Hatidže,²⁹⁹ radijallahu anha, kada ga tješi nakon njegovog prvog kontakta sa Džibrilom. Tada je rekla: "Ne, tako mi Allaha, Allah te neće nikada osramotiti. Ti si čovjek koji posjećuješ rodbinu, paziš sirotinju, stječeš za siromahe, ugošćuješ gosta, uvijek pomažeš i ustrajavaš na istini."³⁰⁰

U dva *Sabiha* od Enesa, radijallahu anhu, zabilježeno je slijedeće svjedočenje: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio najljepši izgledom, a uz to još i najhrabriji i najdarežljiviji."³⁰¹

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio toliko darežljiv da je drugima davao prednost nad samim sobom i svojom porodicom. Njegovi darovi su bili toliko obilni, istovremeno u svom privatnom životu živio je poput siromaha. Znalo je proći po mjesec ili dva a da se u njegovoj kući ne potpali vatra. Od žestine gladi ponekad je vezao kamen na stomak. Jednom mu je neko dao mladahnog slugu, pa je njegova kći Fatima,³⁰² radijallahu anha, požalila da joj treba sluga za kuću on je na ovo rekao:

²⁹⁹ Hatidža bir Huvejlid, radijallahu anha, je prva žena Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prva žena koja je primila islam. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

³⁰⁰ Ovo je dio dužeg hadisa kojeg prenosi Aiša, radijallahu anha, a bilježe ga: Buhari, 3, u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju "Početak objave". Zatim u Knjizi o poslanicima, u poglavlju "I spomeni u Knjizi Musaa", te u Knjizi tefsira, u poglavlju "I'cfsir: Ikre bismi rabbike", zatim u Knjizi o tumačenju snova, u poglavlju "Prvo sa čim je počela objava Poslaniku je snovidenje". Muslim br. 1600 u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju "Početak objave". Tirmizi, br. 3636, u Knjizi menakib, u poglavlju br. 13.

³⁰¹ Buhari u dužoj formi, br. 2857, u Knjizi o džihadu, također pod brojem 2908. u poglavlju "O onom što se nosi" i "Vješanju sablje oko vrata", Muslim br. 2307 u Knjizi o vrijednostima, u poglavlju "Hrabrost Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem i njegovo neustrašivost u borbi". Muslimova verzija ovog hadisa je nešto drugačija.

³⁰² Fatima, kći Allahova Poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

“Allaha mi neću tebi dati a ostaviti siromahe u mesdžidu da im se stomaci od gladi zavežu.”³⁰³

Ovako izražena, rekli bismo urođena i uobičajena, ali izvanredna darežljivost kada bi dolazio ramazan bi se umnogostručila. Baš kao što je slučaj sa Allahovom, dželle ša’nuhu, darežljivosti i njenog povećavanja u ramazanu.

Uzroci Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izražene darežljivosti upravo u ramazanu.

Nema sumnje da je osnovni razlog naglašenosti Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, darežljivosti u ramazanu bila posljedica kontakta sa Džibrilom, alejhis sellam. Pored toga učenjaci su naveli i druge uzroke. Između ostalih znameniti Ibn Redžeb navodi slijedeće razloge:

- Zbog počasti vremena, shodno poruci hadisa kojeg bilježi Tirmizi u svome *Sunenu*: **”Najbolja sadaka je sadaka u ramazanu.”³⁰⁴**

- Radi pomaganja postača, klanjača, zakira u ibadetu. Shodno principu da ko pomogne nekog da izvrši i učini neko dobro djelo imaće nagradu kao i onaj koji dotično djelo učini. Tako npr. onaj koji opremi vojnika za boj kao da se i sam bori i ko se brine o potrebama njegove familije kao da se i sam bori.

Od Zejda ibn Halida, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko pripremi iftar postaču imaće nagradu kao i postač, a da njegova nagrada neće biti nimalo umanjena.”³⁰⁵**

- Allah, azze ve dželle, je milostiv prema onima koji su milostivi,

³⁰³ Buhari u "Fardi-l-humus", u poglavlju "Davanja prednosti siromasima i hudovica", zatim u Knjizi Menakib asbaba, u poglavlju "Vrijednost Alije". Te u Knjizi nafakat, u poglavlju "Posao žene u kući njenog muža" i poglavlju "Služenje supruge". Te u Knjizi o dovama, u poglavlju "Izgovaranje tekbira i tesbiha prije spavanja".

³⁰⁴ Izvor hadisa je prethodno naveden.

³⁰⁵ Ahmed, 4: 144. 116., Tirmizi, br. 807. "O nagradi onome ko pripremi iftar postaču", 1746., Ibn Madže u Knjizi o postu, u poglavlju "Post u svetim mjesecima". Tirmizi je za ovaj hadis rekao: "Ovaj hadis je hasen-sahih."

kao što se kaže u hadisu: **”Zaista je Allah milostiv prema onima koji su milostivi.”**³⁰⁶ Pa ko bude darežljiv prema Allahovim robovima i Allah dželle ša’nuhu će biti darežljiv prema njemu davanjem i dobrotom jer nagrada biva jednaka vrsti djela.

- Spojem posta i sadake lakše se stiže do Allahovog zadovoljstva, shodno hadisu kojeg prenosi Alija, radijallahu anhu, gdje stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”U Džennetu, zaista, postoje sobe čija se unutrašnjost vidi spolja.”** Pa su upitali: **”Za koga su one o Poslaniče?”** On je odgovorio: **”Onome ko lijepo govori, hranu udjeljuje, dugo posti i klanja dok drugi spavaju”.**³⁰⁷

Sve karakteristike spomenute u ovom hadisu kod vjernika su posebno izražene u toku ramazana kada on posti, obavlja noćni namaz i teravije, udjeljuje sadaku, drži se primjernog i lijepog govora, jer za vrijeme posta je zabranjena svađa i loš govor itd. Namaz, post i sadaka čovjeka neminovno vode njegovom Gospodaru.

Prve generacije muslimana su govorile: **”Namaz čovjeka dovede do pola puta, post ga dovodi do vrata Gospodara, a sadaka ga uzme za ruku i uvede.”**

U Muslimovom *Sahibu* prenosi se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao ashabe: **”Ko je danas zapostio?”** Ebu Bekr odgovori: **”Ja, Poslaniče.”** Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponovo upita: **”Ko je danas dženazu slijedio?”** Ebu Bekr, radijallahu anhu, ponovo reče:

”Ja, o Allahov Poslaniče.” **”Ko je siromaha nahranio?”** - zapita Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. **”Ja!”** - ponovo će Ebu Bekr.

”Ko je sadaku udijelio?” **”Ja, Poslaniče”** - opet se javi Ebu Bekr.

”Ko je bolesnika posjetio?” I opet se javi Ebu Bekr, radijallahu

³⁰⁶ Buhari, br. 1284. u Knjizi o dženazama, u poglavlju br. 32. idr. Muslim, br. 923. u Knjizi o dženazama, u poglavlju ”Plać za mejjitom”.

³⁰⁷ Tirmizi br. 1985. u Knjizi o dobročinstvu i rodbinskim odnosima, u poglavlju ”O lijepom govoru”. Hadis je hasen. Ovaj hadis je zabilježen i od Ebu Malika el-Fiš’arije, od njega je zabilježio Imam Ahmed u *Musnedu*, 5: 343, El-Hakim u *Mustedreku* 1: 80 i 321, od Ibn Omera. Hakim je ovaj hadis ocijenio ispravnim a i Zehebi se složio sa tim.

anhu. Nakon ovoga Poslanik, sallallahu alehi ve sellem, reče: **”Ova djela se neće kod neke osobe naći da ga to ne uvede u Džennet.”**³⁰⁸

- Spoj sadake i posta bliži iskupljenju i sapiranjju grijeha, čuvanju od Džehennema i odaljavanju od njega. Pouzdano se prenosi da je Poslanik, sallallahu alehi ve sellem, rekao: **”Post je štit.”**³⁰⁹

Od hazreti Muaza, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alehi ve sellem, rekao: **”Sadaka gasi grijeha kao što voda gasi va tru.”**³¹⁰

- Neminovno je da u postu budu određene greške i manjkavosti koje je potrebno pobrisati i ispraviti što se može učiniti putem sadake koja, između ostalog, ima svrhu popravljanja manjkavosti i propusta. Zato je propisana sadakatul-fitr da ga očisti od beskorisnog govora, svađe i grijeha. Pored darežljivosti koja je u svim vremenima poželjna i koja je jedna od osnovnih karakteristika vjernika, od muslimana se traži da izdvoji jedan minimalni doprinos na kraju ramazana, *sadekatu-l-fitr*.

Učenje Kur`ana u ramazanu

Drugi dio hadisa se odnosi na učenje Kur`ana u ramazanu. Jedna od najizraženijih specifičnosti ramazana je vezanost za Kur`an, odnosno njegovo intenzivnije učenje, izučavanje, studiranje itd. Pa upravo ramazan je: **”Mjesec u kome je počelo spuštanje Kur`àna.”**³¹¹

Buhari bilježi hadis od Fatime, radijallahu anha, da je rekla kako je Džibril, alehi-s-selam, učio Kur`an svake godine po jednom, a da je u godini u kojoj je Poslanik, sallallahu alehi ve sellem, preselio Kur`an proučio dva puta. Također učenjaci hadisa navode da je Džibril svake ramazanske noći sretao Poslanika, sallallahu alehi ve sellem, te da je je-

³⁰⁸ Muslim, br. 1028. u Knjizi o zekatu, u poglavlju”O sastavljanju sadake sa drugim dobrim djelima”. Zatim u Knjizi o fadiletima ashaba, u poglavlju”Fadiletu Ebu Bekra, radijallahu anhu”.

³⁰⁹ Izvor hadisa prethodno naveden.

³¹⁰ Ovo je dio dužeg hadisa kojeg je zabilježio Tirmizi, 2619. u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju”O hurmetu namaza”. Ibn Madže, br. 3973., u Knjizi o fitnama, u poglavlju”Suzdržavanje jezika u vremenu fitne”. Tirmizi je konstatirao: Ovaj hadis je hasen-sahih.

³¹¹ El-Bekare, 187.

dan drugog preslušavao ono što je do tada bilo objavljeno od Časnoga Kur'ana. To iziskuje često pojavljivanje Džibrila, a to je čin koji sadrži bezbroj hajrata i bereketa.

To što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u svom posljednjem ramazanu dva puta proučio Kur'an ukazuje na pohvalnost učenja Kur'ana i da je lijepo da se sakupljamo radi toga, te da se Kur'an uči pred onim ko je učeniji, kao i to da je mustehab što više učiti Kur'an u ramazanu. Hadis upućuje i na pohvalnost intenzivijeg činjenja raznovrsnih ibadeta potkraj života.

U hadisu Ibn Abbasa, radijallahu anhu, se kaže da je ovo učenje bilo noću što upućuje na pohvalnost učenja Kur'ana noću. **”Ta ustajanje noću, zaista, jače djeluje i izgovara se jasnije”**³¹² -kaže Uzvišeni.

Učenjaci i Kur'an u ramazanu

Neki naši dobri prethodnici su znali da na noćnom namazu prouče Kur'an svaka tri dana, neki svakih sedam, kao npr. Katade³¹³, a neki svakih deset, kao Ebu Redža el-Utaridi³¹⁴. El-Esved je učio Kur'an svake dvije noći, En-Nehai je tako postupao u prvoj desetiini ramazana, a u ostatku ramazana svakih tri dana. A u deset zadnjih noći ramazana svake noći. Imam Šafi'ja, rahimehullah, je imao šezdeset hatmi u ramazanu van namaza, Ebu Hanife, rahimehullah, isto tako.

Mi nemamo ni trunke sumnje u ispravnost ovih podataka koje smo gore naveli. Ako se uzme u obzir privrženost tih generacija

³¹² Muzzemmil, 6.

³¹³ Tabi'in, Katade ibn Dia'be el-Basri rođen je u Vasitu 60. h. g. Bio je jedan od najučenijih i najpriznatijih u svome vremenu. On je fakih, mufessir i hafiz u hadisu. Imao je najjaču memoriju u Basri dok je u njoj živio. Za njega se tvrdi da gotovo sve što bi čuo i htjeo da zapamti polazilo bi mu to za rukom. Umro je u Vasitu 117. h. g. radijallahu anhu. Njegova ustaljena praksa u učenju Kur'ana je bila hatma svakih sedam dana, a ramazanom bi to učenje još više intezivirao pa bi činio hatmu svaka tri dana.

³¹⁴ Kao prenosilac ocijenjen je kao pouzdan. Umro 105. h. g., u svojoj 120. godini života. Vidi *Et-Takrib*, 2: 85.

Kur'anu, njihovo poznavanje svih ili nekih sura Kur'ana napamet, sprovedba Kur'ana u njihovim životima, dolazi se do zaključka da je sasvim prirodno da postignu taj tempo učenja.

Onaj ko u svome životu nikada nije pročitao Kur'an, ili onaj koji, ponoseći se, izjavljuje da je Kur'an pročitao jenom, dva ili čak (!) sedam puta, ne može shvatiti gore navedene primjere. Sramno je i nepojmljivo, da onaj koji sebe smata da je musliman nema svoga virda, ustaljenog i svakodnevnog iščitavanja Kur'ana. Nije moranje da to bude po više džuzeva, kako to rade hafizi, može biti i par stranica, ili makar jedna stranica dnevno. Važan je kontinuitet. Imajmo na umu da za svaki proučeni harf dobijamo nagradu deset sevaba, razdraganost duše, smiraj, polet i, što je vrlo važno, priliku da učinimo još jedno dobro djelo. Učenjaci su na osnovu svoga znanja i prakse došli do općeg pravila i zaključke: "Nagrada za učinjeno dobro djelo (pored drugih nagrada) jeste omogućavanje činjenja drugog djela"

Zuhri³¹⁵ je govorio: "Ovo je mjesec učenja Kur'ana i dijeljenja hrane, sadake."

Abdu-l-Hakem je govorio: "Kada bi došao ramazan, imam Malik, rahimehullah, bi ostavljao hadis i sijela sa učenjacima, a posvetio bi se učenju Kur'ana iz Mushafa."

Abdu-r-Rezak je rekao: "Kada bi ramazan nastupio, Sufjan Sevri bi ostavljao druge ibadete i posvetio bi se učenju Kur'ana."

Zabrana učenja Kur'ana za manje od tri dana se odnosi na to da to bude praksa, međutim, kada su u pitanju posebno vrijedna vremena kao npr. ramazan, pogotovo dani u kojima se iščekuje Noć Kadra, ili kada su u pitanju časna mjesta kao Mekka za onog ko nije od njenih stanovnika, mustehab je da se što više uči Kur'an, da bi se zaradilo sevaba i iskoristilo to vrijeme i mjesto.

³¹⁵ Tabi'in, Muhammed ibn Muslim ibn Ubejdullah ibn Abdillaha ibn Šihab ez-Zuhri. Rodio se 50. h. g. Imam Šafija je za njega rekao: "Da nije bilo Zuhrija, sunnet bi iščezao iz Iraka. Volio je učenje Kur'ana. Izvori navode da je cijeli Kur'an naučio za samo 80 dana. Preselio je 124. h. g. radijallahu anhu.

Ovo je stav Ishaka i Ahmeda i drugih imama. Na ovo upućuje i praksa nekih učenjaka kao što smo ranije spomenuli.

U *Musnedu* Ahmeda³¹⁶ je zabilježen hadis u kome se kaže: **”Kur’an i post će se zauzimati za neke ljude na Sudnjem danu. Post će reći: ”Gospodaru, ja sam mu branio hranu i ostale požude tokom dana. A Kur’an će reći: ”Gospodaru ja sam mu branio san u toku noći pa mi šefa’at primi. I ovo njihovo zagovaranje (šefa’at) će biti kod Allaha primljen.”**

Post će se zauzimati za onog kome je branio hranu, požude koje su zabranjene svejedno da li one bile zabranjene zbog posta kao požuda za jelom, pićem, odnosom i tome slično ili prohtjevi koji nisu samo ramazanom zabranjeni nego uopće kao npr. prekomjerna priča, pogled u ono što je zabranjeno, slušanje onog što je zabranjeno, haram imetak. Dakle, kome post zabrani sve navedene požude on će se zauzimati za njega govoreći : **”Ja sam mu njegove požude branio pa primi moje zagovaranje.”**

To je dakle, nagrada onome ko čuva svoj post i brani ga od harama i požuda. A što se tiče onoga ko svoj post upropasti i ne sačuva se od onoga što mu je Allah, dželle ša’nuhu, zabranio, pa on je zaslužio da mu se kaže: **”Bog te upropastio kao što si ti mene!”**

Također Kur’an će da se zauzima za onog kome je branio san noću i onog ko ga je čitao i po njemu postupao.

Onaj ko poznaje nešto iz Kur’ana i pored toga mirno spava noću, a danju ne postupa shodno njegovim odredbama od Kur’ana pravi sebi protivnika koji će tražiti svoje pravo koje mu je ovaj uzeo. Amr ibn Šuajb prenosi od njegovog oca, a ovaj od djeda, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Na Sudnjem danu Kur’an će se ukazati u obliku čovjeka, pa će doći kod čovjeka koji ga je nosio i radio su-**

³¹⁶ Bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 2: 174, Jasin Muhammed es-Sajs, u ocjeni hadisa *”lataif ma’rif”* 318. kaže: ”Lanac prenosilaca ovoga hadis je ispravan.” Hadis je spomenuo Hejsemi u djelu *Medžumi*, 3: 419. br. 5081. u poglavlju ”Fadilet sijama”, nakon hadisa je zapisao: Hadis bilježe Ahmed i Taberani.

protro njegovim odredbama, pa će se sporiti sa njim i reći će: "O Rabb, povjerio si me ovom čovjeku, ružan li je on hamil, prelazio je granice, propuštao fardove, činio grijeh, napustio poslušnost." Sve će tako da iznosi dokaze protiv njega dok mu se ne kaže: "On je tebi prepušten." Pa će ga uzeti i neće ga pustiti sve dok ga ne baci u vatru.

A o dobrom čovjeku koji je bio istinski nosilac Kur'ana i koji je čuvao njegovo pravo, Kur'an će se obratiti Allahu govoreći: "Gospodaru, povjerio si me ovom čovjeku, a divan li je on hamil i čuvar bio; mojih se granica držao, naredbe izvršavao, grijeha se čuvao. . I tako će se za njega zauzimati sve dok mu se ne kaže: "Čini sa njim što želiš." A Kur'an će ga uzeti i neće ga pustiti sve dok ga ne odjene svilom istebreka i na glavu stavi krunu vladara i napoji ga džennetskim pićem."³¹⁷

Citirane predaje od nas zahtijevaju da sami analiziramo svoj odnos prema Kur'anu, i zapitamo se kojoj od gore dvije spomenute kategorije ljudi pripadamo.

Ako želimo biti od onih za koje će se Kur'an, azimuš'an, na Sudnjemu danu zauzimati potrebno je poduzeti neke od slijedećih koraka:

-Ukoliko ne znamo arapska slova da ih naučimo radi učenja Kur'ana na jeziku na kojem je objavljen. Ako budemo imali dovoljno želje, iskrenosti i sabura, to možemo uspjeti u toku mjeseca ramazana. Brojni su primjeri uspješnog savladavanja ovog pisma od strane djece, pa čak i starijih osoba.

-Ako smo već savladali kur'ansko pismo, vrlo važno je da ostanemo u stalnoj vezi sa Allahovim riječima, da ustrajavamo na redovnom, svakodnevnom učenju Kur'ana. Uzvišeni je pohvalio one koji uče Kur'an. Rekao je za njih: **"Oni koji uče Allahovu knjigu, obavljaju namaz i udjeljuju od onoga što im Mi dajemo, tajno i javno, nadaju se nagradi koja neće propasti."**³¹⁸

³¹⁷ Ibn Ebu Šejbe, u Musanefu 10: 491 Ebu Nucjm u djelu *Hilje*. El-Hindi ga je spomenuo u djelu *Kenz/546*

³¹⁸ Fatir, 29. -30

A u već dobro poznatom hadisu, stoji: **”Ko bude naučio jedan harf iz Kur’an, imat će nagradu za to, a nagrada će biti deseterostruka. Ne kažem da je elif lam mim (jedan) harf nego elif je harf, lam je harf i mim je harf.”**³¹⁹

Ako u učenju Kur’ana na arapskom, kao stranom jeziku imamo poteškoće, treba da znamo da nam je i za te poteškoće predviđena odgovarajuća nagrada.

- Da se posvetimo ispravnom učenju Kur’ana i njegovom učenju napamet. A nakon toga da se koncentrišemo i na njegovo ponavljanje: **”Ponavljajte Kur’an jer se brže zaboravlja nego što se deva odveže sa svog poveza.”**³²⁰

- U primjeni, ispravnom razumjevanju i tumačenju treba da se obratimo na poznata djela iz oblasti tefsira, ili da o tome konsultiramo stručne, učene osobe.

- Vrlo važno je da se naš odnos prema Kur’anu ne svede na puko recitovanje u određenim manifestacijama, okupljanjima ili samostalnom učenju. Potrebno je provoditi ajete u djela, stalno pokušavati biti pozitivan u smislu praktikovanja svega onoga što se Kur’anom zahtjeva, a udaljiti se od svega onoga što Kur’an kudi i osuđuje.

³¹⁹ Tirmizi, br. 2910. u Knjizi o vrijednostima Kur’ana, poglavlje: O nagradi koja je predviđena za onog koji prouči harf iz Kur’ana. Tirmizi ističe da se ovaj hadis prenosi i od Ibn Mes’uda, te da neki prenose navedeni hadis kao riječi Ibn Mes’uda, dugi to prenose od samog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Tirmizi je ocjenio hadis kao hasen-sahih.

³²⁰ Muslim, br. 791. u Knjizi o namazu, poglavlje: ”O naredbi ustaljenog i čestog učenja Kur’ana...”

OBAVEZNOST POSTA RAMAZANA NA OSNOVU VIĐENJA MLAĐAKA

٤٣٧٧ (خ م ط د س) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أَنَّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَافْطَرُوا، فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَاقْدَرُوا لَهُ».

4377-U *Sabihima* Buharije i Muslima, *Muwettau* Imama Malika, te *Sunenima* Ebu Davuda i Nesaija, je zabilježen hadis koji prenosi Ibn Omera, radijallahu anhumu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Kada ga (mlađak) vidite započnite postiti, kada ga ponovo vidite prestanite s postom, a ukoliko bude oblačno vi onda izračunajte."**

U drugoj verziji ovog hadisa stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo ramazan pa je rekao: **"Nemojte započinjati sa postom mjeseca ramazana sve dok ne vidite mlađak, i ne prekidajte post sve dok ga ponovo ne vidite, a ukoliko bude oblačno, vi onda izračunajte."**

U Buharijevoj i Muslimovoj verziji stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Mjesec (može da bude i) dvadeset i devet noći, nemojte započinjati sa postom mjeseca ramazana sve dok ne vidite mlađak, i ne prekidajte post sve dok ga ponovo ne vidite, a ukoliko bude oblačno, vi onda upotpunite broj (sa) trideset (dana)."**

U Muslimovoj verziji stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Mjesec je ovoliko, ovoliko i ovoliko, -pokazao je objema rukama dva puta sa svim prstima, a treći put je savio palac i rekao: "Kada ga (mlađak) vidite započnite postiti, kada ga ponovo vidite prestanite s postom, a ukoliko bude oblačno, vi onda izračunajte trideset."**³²¹

³²¹ Hadis je zabilježio Buhari, 1906, 1907, 1908, u Knjizi o postu, u poglavljima: "Riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Kada vidite mlađak započnite postiti, kada ga (ponovo) vidite prestanite s postom"; "Da li se može reći ramazan ili mjesec ramazan"; "Riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Mi niti pišemo niti računamo". Zatim u Knjizi o razvodu

U Ebu Davudovoj zbirci hadisa nakon ovog hadisa stoji i dodatak: "Ibn Omer, radijallahu anhuma, je postupao u ovome pitanju tako što bi u dvadeset devetom danu, istraživali mjesec; ukoliko bi ga vidjeli onda bi to bio znak da se započne sa postom, ako ga ne bi vidjeli, ali ne iz razloga magle ili oblačnosti, on ni tada ne bi postio. Međutim, ukoliko bi razlog nemogućnosti viđenja bilo maglovitost ili oblačnost, on bi (sumnjivi dan) postio. Ali bi se mrsio (za Bajram) sa ostalim svijetom i ne bi to isto prakticirao tada."

٤٣٧٨ (خ م س) أبو هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « إذا رأيتم الهلال فصوموا، و إذا رأيتموه فأفطروا، فإن غمَّ عليكم فصوموا ثلاثين يوماً »

4378-Buhari, Muslim i Nesai su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu 'anhu, da je rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: **"Kada vidite mlađak započnite postiti, kada ga (ponovo) vidite prestanite s postom, a ukoliko bude oblačno, vi onda postite trideset dana."**

U drugoj verziji ovog hadisa stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo mlađak pa je rekao: ... isti ovaj hadis.

U drugoj verziji stoji da je na kraju hadisa kazao: **"... pa ukoliko bude oblačno, vi onda nadomirite trideset dana."**

U jednoj drugoj verziji stoji: **"... ukoliko bude oblačno, vi onda izbrojite trideset dana"**

Od njega se također prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Mjesec može biti dvadeset i devet, kao što može biti trideset dana, pa kada ga (mlađak) vidite započnite postiti, kada ga (ponovo) vidite prestanite s postom, a ukoliko bude oblačno vi onda nadomirite broj."** (trideset dana)³²²

braka, u poglavlju "Proklinjanja". Muslim, br. hadisa 1080, u Knjizi o postu, u poglavlju "O obaveznosti posta na osnovu viđenja mladaka". Muvetta, 1: 239, u Knjizi o postu, u poglavlju "O istraživanju mladaka radi posta" i "Mršenje u ramazanu". Ebu Davud, br. 2320, u Knjizi o postu, u poglavlju "Mjesec biva i dvadeset i devet dana". Nesai, 2122, 2123, u Knjizi o postu, u poglavlju "U razlaženju na Zuhriju", i 2124 "U razilaženju na Ubejdullahu ibn Omeru u ovome hadisu".

³²² Hadis je zabilježio: Buhari, 1909, u Knjizi o postu, u poglavlju "Riječi Vjerovjesnika, sallalla-

٤٣٧٩ (د س) حذيفة بن اليمان رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله، صلى الله عليه وسلم، يقول: « لا تقدّموا الشهر حتى تروا الهلال، أو تكملوا العدة، ثم صوموا حتى تروا الهلال أو تكملوا العدة. ».

4379-Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Huzejfe ibn Jemana, radijallahu anhu, da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **"Nemojte započinjati sa postom mjeseca ramazana sve dok ne vidite mladak, ili upotpunite broj,** (kada to uradite onda) **postite sve dok ga** (ponovo) **ne vidite, ili upotpunite broj."**

U drugoj predaji od Rib'ija ibn Hiraša, u mursel-formi bilježi se da je rekao: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Kada vidite mladak započnite postiti, kada ga** (ponovo) **vidite prestanite s postom, a ukoliko bude oblačno, vi onda upotpunite ša'ban trideset dana, osim da vidite mladak prije toga, zatim postite ramazan trideset dana ako ne vidite mladak prije toga."**^{3a3}

٤٣٨٠ (ط س د ت) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما، أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر رمضان، فقال: « لا تصوموا حتى تروا الهلال، ولا تفتروا حتى تروه، فإن غمّ عليكم فأكملوا العدة ثلاثين. ».

4380-U Muvettau Imama Malika, Sunenima Nesajja, Ebu Davuda i Tirmizija je zabilježeno od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo ramazan pa je rekao: "Nemojte započinjati postiti sve dok ne vidite mladak, i nemojte prestajati sa postom, dok ga (ponovo na kraju mjeseca) ne ugledate, a ukoliko bude oblačno, vi onda upotpunite broj (mjeseca) sa trideset."

U Nesajjevoj zbirci stoji zapisano da je Abdullah ibn Abbas, radihu alejhi ve sellem: "Kada vidite mladak započnite postiti, kada ga (ponovo) vidite prestanite s postom", Muslim, br. 1081, u Knjizi o postu, u poglavlju "O obaveznosti posta na osnovu viđenja mladaka", Nesai, 2119, u Knjizi o postu, u poglavljima: "O upotpunjivanju ša'bana sa trideset (dana) i 2121.

^{3a3} Hadis je zabilježio: Ebu Davud, br. 2326, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ukoliko bude oblačno (vrijeme krajem ša'bana)", Nesai, 2128 i 2129, u Knjizi o postu.

jallahu anhumā, prije citiranja ovoga hadisa izjavio: **”Čudim se onome koji posti prije početka mjeseca, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sell-em, je rekao: . . . i onda je spomenuo prethodnu predaju.”**

U Ebu Davudovoj predaji stoji: **”Nemojte pomjerati mjesece tako što ćete postiti dan ili dva prije. Tu se izuzima post koji neki od vas ustaljeno posti . . .”**³²⁴ ostatak predaje je vrlo sličan prethodnim verzijama hadisa.

٤٣٨١ (د) عائشة رضي الله عنها أنّ رسول الله، صلى الله عليه وسلم، كان يتحفظ من شعبان ما لا يتحفظ من غيره، ثم يصوم لرؤية رمضان، فإن غمّ عليه عدّ ثلاثين يوماً، ثم صام». .

4381-Ebu Davud je zabilježio predaju od Aiše, radijallahu anha, da se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuvao u ša’banu više nego u drugim mjesecima, pa ako bi vidio mlađak ramazana, on bi postio, a ukoliko bi bilo oblačno odbrojao bi trideset dana, a onda bi postio.³²⁵

Poznati komentator Muslimove zbirke hadisa, En-Nevevi, rahimehullah, protumačio je izraz *”jetebaffeḫ”* da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veoma trudio u brojanju dana ša’bana, radi preciznosti početka posta ramazana. Isto je sugerirao i svome Ummetu. Govorio je: **”Brojite dane ša’bana, radi ramazana.”**

³²⁴ Muvetta, 1: 233, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O istraživanju mlađaka radi posta i mršenja u ramazanu”. (Inače ovim poglavljem je Imam Malik započeo Knjigu o postu) Nesai, 2131, 2132, u Knjizi o postu, Ebu Davud, br. 2327, u Knjizi o postu u poglavlju ”A ukoliko bude oblačno postite trideset”, Tirmizi, br. 688, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O predajama da je početak i kraj posta na osnovu viđenja mlađaka”.

³²⁵ Hadis je zabilježio: Ebu Davud, br. 2325, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Ukoliko bude oblačno (krajem ša’bana)”, Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar.”

٤٣٨٢ (د) أيوب السخيتاني قال: كتب عمر بن عبد العزيز إلى أهل البصرة «بلغنا عن رسول الله صلى الله عليه وسلم. . . و ذكر نحو حديث ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم، و زاد: و إن أحسن ما يقدر له، إذا رأينا هلال شعبان لكنا و كذا، فالصوم إن شاء الله لكنا و كذا، إلا أن تروا الهلال قبل ذلك».

4382-Ebu Davud je zabilježio od Ejjuba Sihstanija da je rekao: "Omer ibn Abdulaziz, radijallahu anhu, je napisao stanovnicima Basre: "Do nas je stigla spoznaja da je Allahov Poslanik, **sallallahu alejhi ve sellem**, . . . a onda je citirao hadis u kome je **Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao slično onome koji je prenio Ibn Omer, radijallahu anhu, nakon čega je dodao: "I najbolji način proračuna je, pa ukoliko vidimo mladak ša'bana tada i tada, onda će početak posta biti tada i tada, inšaallah. Osim da vi vidite mladak prije toga.**"³²⁶ "onda će početak posta biti tada i tada" tj. trideset dana od toga datuma."Osim da vi vidite mladak prije toga": pa da onda bude post dvadeset devet dana.

Neke od navedenih predaja su zabilježene u dva *Sahiba*, neke u drugim hadiskim djelima. I pored činjenice da se spomenute predaje razlikuju u stepenu ispravnosti, ³²⁷ navedene predaje jedna drugu dupjavaju, tumače i potvrđuju.

³²⁶ Hadis je zabilježio: Ebu Davud, br. 2321, u Knjizi o postu, u poglavlju "Mjesec biva dva-deset i devet (dana)". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji djela *Džami'u-l-usul* je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je mu'dal. Međutim, ovu predaju osnažuje prethodno spomenuti hadis od Ibn Omera, 4377. El-Munziri u skraćenoj verziji Ebu Davudove zbirke hadisa je rekao: Ova Omerova, radijallahu anhu, izjava je u duhu ispravnih predaja od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

³²⁷ Treba naglasiti da i ispravni hadisi imaju svoje stepene i podjele u odnosu na djelo u kojem su zabilježeni. Neki učenjaci su to podjelili na sedam stepeni:

1. najispravnijim hadisom se smatraju oni koje je zabilježio Buhari i Muslim. 'Za takve hadise se koristi termin "muteffekun 'alejhi" ;
2. hadisi koje je zabilježio samo Buhari, a ne i Muslim. 'Za te hadise se kaže: "efradu-l-Buhari";
3. hadisi koje je zabilježio samo Muslim, ali ne i Buhari, zovu se "efradu Muslim";
4. hadisi koji ispunjavaju kriterije koje su ustanovili Buhari i Muslim za ispravnost hadisa ali ih nisu zabilježili u svojim zbirkama;
5. hadisi koji ispunjavaju kriterije koje je ustanovio Buhari, a on taj hadis nije uvrstio u svoju zbirku;
6. hadisi koji ispunjavaju kriterije koje je ustanovio Muslim, a on taj hadis nije uvrstio u svoju zbirku i
7. ispravni hadisi, zabilježeni u drugim hadiskim djelima, koje nije ni Buhari, ni Muslim, uvrstio u svoju zbirku niti su u skladu sa njihovim kriterijima.

Veoma su brojne pouke i poruke navedenih hadisa. U slijedećem izlaganju smatramo da bi najvažnije bilo da se fokusiramo na najizraženije stavke i pitanja koja spomenuti hadisi tretiraju. A to su:

- zabrana posta prije ramazana na određeno vrijeme,
- koliko dana prije ramazana obuhvata ova zabrana,
- da li je zabrana stroga ili je blaža pa je samo pokuđena te
- razlog i mudrost ovakve jedne zabrane.

Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, izjava: **"Nemojte postiti dok ne vidite mlađak"** je jasna zabrana posta prije ramazana dok se ne pojavi mlađak koji označava početak mjeseca ramazana. U ovom općem načelu složni su svi oni čije mišljenje je validno u ovakvim pitanjima. Nakon opće saglasnosti o tom pitanju, nailazimo na određene razlike oko dužine vremena, odnosno, broja dana koje spomenuta zabrana obuhvata.

1. Velika većina učenjaka, shodno navedenom hadisu, smatra da ne treba postiti na dan ili dva prije samog početka ramazana. Oni svoj stav grade na prethodno spomenutom hadisu u kojem se precizira ta zabrana na dan ili dva pred nastupanje ramazana. **"Nemojte postiti dan ili dva prije početka ramazana, osim ako to nije nečiji uobičajeni post, takav neka posti."**³²⁸

Također, učenjaci smatraju da zabrana posta nije opšta, nego da ima osoba koje mogu postiti i pred sami ramazan, a radi se o onima kojima ovakav post bude povezan sa prethodnim danima, ili se podudara sa nekim njegovim uobičajenim postom, kao npr., čovjek koji stalno praktikuje post ponedjeljkom i četvrtkom, itd. Ako bi takav čovjek postio nijetom tog svog dobrovoljnog posta, dozvoljeno mu je zbog prethodno spomenutog hadisa.

-Učenjaci Šafijske pravne škole ocjenjuju post cijele druge polovine ša'bana pokuđenim, te smatraju da je post neposredno pred ramazan na dan ili dva, haram, strogo zabranjen. Oni su do takvog stava došli

³²⁸ Muslim, br. hadisa 1082, u Knjizi o postu, u poglavlju "Nemojte postiti dan ili dva prije početka ramazana".

na osnovu hadisa koji se prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem rekao: **"Kada preostane pola ša`bana, nemojte (više) postiti."**³²⁹

Međutim, većina učenjaka smatraju dozvoljenim post i u drugoj polovini ša'bana, smatrajući ovaj hadis slabim. Ibn Redžeb el-Hanbeli,³³⁰ rahimehullah, opsežno tretira upravo ovo pitanje. On se veoma kritički osvrće na stav Šafija o ovome pitanje te se bavi hadisom kojeg su oni uzeli kao osnovni dokaz. On, između ostalog, kaže: "Učenjaci imaju različite stavove o pitanju vjerodostojnosti ovog hadisa kao i o pitanju postupanja po njemu."

Što se tiče stepena njegove ispravnosti, više učenjaka su ga ocijenili autentičnim, ovo je stav Tirmizija³³¹, Ibn Hibbana, Hakima, Tahavija i ibn Abdul Berra.

Međutim, muhaddisi koji su veći i učeniji govorili su o određenim manjkavostima koje otklanjaju autentičnost ovog hadisa. Smatraju da je taj hadis *munker*.³³² Ovo je ocjena Abdu-r-Rahmana ibn Muhdija, Imama Ahmeda, Ebu Zur'a, Razija i El-Esrema. Imam Ahmed o ovom pitanju je rekao: "Ebu-l-Ala nijedan drugi hadis nije prenio da je u većoj mjeri *munker* od ovog."

On u tom smislu navodi hadis: **"Nemojte postiti dan ili dva pred ramazan"** -koji jasno upućuje na dozvoljenost posta do dan ili dva pred ramazan. Esrem je izjavio: "Svi drugi hadisi su oprečni ovome." On aludira na hadise koji govore o postu cijelog šabana i njegovog sastavljanja sa ramazanom kao i na hadis koji govori o zabrani posta koja se odnosi na dan ili dva, a ne više od toga. Ovim hadis postaje šaz,

³²⁹ Hadis bilježi Tirmizi br. 738., u Knjizi o postu, u poglavlju "O pokudenosti posta u drugoj polovini ša'bana zbog ramazana." Tirmizi je nakon hadisa zapisao: "Hasenun-sahih. Ebu Davud, br. 2373. u Knjizi o postu, u poglavlju: "Pokudenost postupka onoga koji spaja ša'ban sa ramazanom", Ibn Madže br. 1651. u Knjizi o postu, u poglavlju: "O predajama o zabrani posta pred ramazan osim za onoga kome se takav post podudara sa njegovim uobičajenim postom."

³³⁰ U djelu "Lataifu-l-Ma'arif", str. 260.

³³¹ On je rekao da je hadis hasenun-sahih.

³³² Hadis *munker* je jedna vrsta slabog hadisa, njegova definicija kod muhaddisa je "Hadis kojeg prenosi slab prenosilac suprotno onome što prenosi pouzdani".

oprečan drugim ispravnim hadisima. Tahavi je rekao: "Ovaj hadis je derogiran, i prenosi konsenzus učenjaka koji kažu da ne treba postupati po ovom hadisu.

Kako uskladiti predaje koje govore o zabrani i naredbi posta neposredno pred ramazan?

Kod jednog broja vjernika se pojavila nedoumica i dilema o ovom pitanju zbog hadisa koji je zabilježen u oba *Sabiba* od Imrana ibn Husajna, radijallahu anhu, u kome se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obratio nekom čovjeku: "**Da li si postio krajem ovog mjeseca?**" –Ne. -odgovori ovaj." **Pa kada napraviš prekid, posti dan ili dva.**" -reče mu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Muslim i Buhari bilježe slijedeću predaju "**jesi li postio krajem, ša' bana?**"³³³

Ovdje je jasno da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podstiče čovjeka na post, i to krajem mjeseca ša'bana, pa kako onda razumjeti i protumačiti ove hadise kada se odnose na iste dane, a izgledaju jedan drugome oprečni?-pitao me je jedan džematlija.

Kada su u pitanju ova dva hadisa učenjaci su rekli sljedeće: "Naredba posta dan ili dva je posebna za čovjeka kome se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obratio, a zabrana posta dan ili dva neposredno pred ramazan opća i važeća za kompletan Ummet, izuzetak su oni kojima ustaljen vird padne pred početak mjeseca.

Pojedini učenjaci su pokušali da protumače hadis zabrane posta nakon polovine ša'bana, smatrajući da se ta zabrana odnosi samo na one koje bi takav post oslabio. Ibn Hadžer, rahimehullah, je smatrao da

³³³ U izvornom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao: "Da li si postio surur ovog mjeseca?" Po pitanju komentara (*surur* -) zbog njenog širokog značenja, postoji razilaženje među učenjacima;

- jedni su rekli da je to početak svakog mjeseca,

- drugi da je to sredina,

- ali, ispravno mišljenje koje zastupa većina učenjaka je to da se termin *surur* odnosi na kraj mjeseca. Ovo je između ostalih učenjaka mišljenje i Buharije koji je ovaj hadis u svojoj zbirci uvrstio pod poglavlje "Post krajem mjeseca". Zato sam navedeni hadis tako i preveo.

je ovakav komentar dobar.³³⁴

- Neki koji ne shvataju suštinu smatraju da zabrana posta u ovom slučaju dolazi da bi se čovjek zadovoljio hranom i da bi sebi priuštio što je moguće veći broj prohtjeva prije nego oni ramazanom budu zabranjeni. Neki drugi, ne samo da nastoje da se zasite dozvoljenim stvarima nego čak prelaze i u harame, što je jasan gubitak i propast.

Ovi grješnici smatraju ramazan teškim jer su im teški ibadeti sa kojima ramazan dolazi, kao što je namaz, teravija i post. Mnogi od takvih ne klanjaju osim u ramazanu ili ne klone se teških grijeha osim u ramazanu. Zato im je ramazan dug, jer im teško pada da se odvoje od prohtjeva na koje su navikli.³³⁵

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **"Postite na osnovu njegovogviđenja!"**

Viđenje se odnosi na nekog od muslimana. Dakle, nije uslov da svaka osoba vidi pojavu mlađaka da bi njen post bio punovažeći, nego je dovoljno da viđenje mlađaka posvjedoče dvije, pa čak i jedana, iskrena i poštena osoba.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **"Kada vidite mlađak započnite postiti."** Naizgled, post postaje od onoga trenutka kada vidimo mlađak, odnosno kada saznamo za njegovu pojavu, svejedno bila to noć ili dan. Međutim, ispravno je da se ovom izjavom želi naglasiti da treba postiti od slijedećeg dana.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **"...ukoliko bude oblačno, vi onda izračunajte."**

Tj. namirite trideset dana, ovo je stav Malika, Šafi'ije, Ebu Hanife i ogromne većine klasičnih učenjaka i učenjaka iz novijih vremena, radijallahu anhum. Dokazi ovih učenjaka su predaje u kojima je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, precizirao da ukoliko bude oblačno, treba namiriti trideset dana.

Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže: " Najbolje tumačenje hadisa je

³³⁴ Ibn Hadžer, rahimehullah, 1: 153.

³³⁵ Ibn Redžeb el-Hanbeli, nav. dj.

njegovo tumačenje drugim hadisom³³⁶ وأولى ما فسر الحديث بالحديث.

Ova Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, izjava je, komentar i pojašnjenje one u kojoj kaže: **”proračunajte”** zato one ni u jednome hadisu nisu došle zajedno, nego se u jednom hadisu spominje **”proračunajte,”** a u drugom, **”namirite trideset dana.”**

Imam Nevevi u komentaru ovoga hadisa citira El-Mazirija koji je rekao: ”Većina pravnika smatra da se Vjerovjesnikova, sallallahu alejhi ve sellem, naredba **”Proračunajte”** odnosi na upotpunjavanje mjeseca sa trideset dana, kao što je protumačeno u drugome hadisu.”

Komentarišući izjavu Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu anhuma: ”Čudim se onome koji posti prije početka mjeseca, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Nemojte pomjerati mjesece tako što ćete postiti dan ili dva prije”**, Ibn Kajjim kaže: Kao da je ovom izjavom (Ibn Abbas) negodovao zbog postupka Ibn Omera, radijallahu anhuma, koji je tako postio.

El-Hatabi, u komentaru ovoga hadisa je rekao: ”Stav Abdullaha Ibn Omera ibn Hattaba, radijallahu anhuma, je bio da treba postiti sumnjivog dana, ukoliko se mlađak nije mogao vidjeti zbog oblaka ili magle. Ukoliko bi bilo vedro i svijet ne bi vidio mlađaka, on ne bi postio kao ni ostali.”

A što se tiče predaje da je Ibn Omer, radijallahu anhuma, kazao: ”Kada bih postio cijelu godinu, ja ne bih postio u sumnjivom danu”. Po jednoj grupi učenjaka, sumnjivi dan nije onda kada se ne može vidjeti mlađak zbog prirodnih razloga, kao magla, oblaci itd., nego kada posvjedoči osoba koja ne ispunjava uslove svjedočenja u ovakvim situacijama, ili kada ljudi budu pasivni u odnosu na posmatranje pojave mlađaka.

---

³³⁶ *Fetb...*, 4: 145.

LUNARNI MJESEC MOŽE BITI 29 NOĆI

٤٣٩٣ (خ م د س) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله، صلى الله عليه وسلم، قال: «الشهر كذا وكذا وكذا، وصَفَّقَ يديه مرتين بكلِّ أصابعهما، ونقص في الصفقة الثالثة إبهام اليمنى أو اليسرى».

وفي رواية للبخاري: أن النبي، صلى الله عليه وسلم، قال: «إنا أمة أمّية، لا نكتب ولا نحسب، الشهر هكذا وهكذا — يعني مرة: تمعة وعشرين، ومرة ثلاثين. »

٤٣٩٤ (م س) سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه قال: ضرب رسول الله، صلى الله عليه وسلم، بيده على الأخرى، ثم قال: «الشهر هكذا وهكذا وهكذا، ثم نقص في الثالثة إصبعاً».

٤٣٩٥ (س) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما أن النبي، صلى الله عليه وسلم، قال: «أتاني جبريل فقال: الشهر تسع وعشرون يوماً».

٤٣٩٦ (د ت) عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: « لما صمنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم تسعاً وعشرين أكثر مما صمنا ثلاثين».

٤٣٩٨ (ت) أبو هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « أحصوا هلال شعبان لرمضان».

4393-Buhari, Muslim, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Mjesec je ovoliko, ovoliko i ovoliko!"**-pokazao je objema rukama dva puta sa svim prstima, a treći put je savio palac desne ili lijeve ruke.

Buhari bilježi od Ibn Omera, radijallahu anhuma, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Mi smo nepismen narod; Niti**

pišemo niti računamo, Mjesec je ovaliko i ovaliko." Tj. ponekad 29, a ponekad 30. dana -pojašnjava Ibn Omer.

U jednoj drugoj verziji ovog hadisa stoji da je Ibn Omer, radijallahu anhumu, čuo nekog čovjeka kako kaže: "Večeras je srednja noć ramazana!" Ibn Omer ga upita: "A odakle znaš da je srednja noć?" "Ja sam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **"Mjesec je ovaliko, ovaliko** - pokazao je objema rukama dva puta sa svim prstima **i ovaliko!**", - a treći put je savio palac.³³⁷

4394 - Muslim i Nesai su zabilježili od d Sa'da ibn Ebu Vekkasa³³⁸, radijallahu anhu, da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je udario rukom o ruku a onda rekao: **"Mjesec je ovaliko, ovaliko i ovaliko!"** - pokazao je objema rukama dva puta sa svim prstima, a treći put je savio jedan prst." Ovako je zabilježio Tirmizi, a isto se bilježi i kod Nesaija.³³⁹

4395 - Nesai bilježi od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu anhumu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Došao mi je Džibril, alejhi-s-selam, i rekao: -Mjesec (može biti ponekad) 29 dana."**³⁴⁰

4396 - Tirmizi i Ebu Davud su zabilježili predaju od Abdullaha ibn Mesu'da, radijallahu anhu, da je rekao: **"Kada smo postili sa Vjerovjesnikom više je bilo onih ramazana koji su imali po 29 nego onih koji su imali 30 dana."**Ovo je izraz hadisa kojeg bilježi Ebu Davud, a u

³³⁷ Hadis je zabilježio Buhari, 2908, u Knjizi o postu, u poglavlju "Izjava Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Kada vidite mlađak započnite postiti, kada ga (ponovo) vidite prestanite s postom", također u Knjizi o razvodu braka, u poglavlju "O proklinjanju". Muslim, br. 1080, u Knjizi o postu, u poglavlju "O obaveznosti posta na osnovu viđenja mlađaka". Ebu Davud, br. 2319, 2320 i 2321, u Knjizi o postu, u poglavlju "Da mjesec biva 29 dana".

Nesai, 2149, 2143, 2144, u Knjizi o postu, u poglavlju "O tome koliko je dug mjesec i razilaženje prenosilaca o Jahji ibn Ebu Kesiru".

³³⁸ Sa'd ibn Malik, ashab. 23. p. h-55h. g. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

³³⁹ Hadis je zabilježio: Muslim, br. 1086, u Knjizi o postu, u poglavlju "O tome da mjesec može biti dvadeset i devet", Nesai, 2137, u Knjizi o postu, u poglavlju "Razilaženje prenosilaca o Ismailu u haberu Sada b Malika".

³⁴⁰ Hadis je zabilježio Nesai, u Knjizi o postu, u poglavlju "Koliko dana ima mjesec o haberu Ibn Abbasa". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji djela *Džami'ul-usul* je rekao: "Lanac prenosilaca ovoga hadisa je vjerodostojan".

Tirmizijevoj verziji istog hadisa stoji: **”Od ramazana koje sam ispostio sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, više je bilo onih koji su imali po 29 nego onih koji su imali 30 dana.”**³⁴

4398-Tirmizi je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Prebrojavajte dane šabana radi ramazana”**

Prethodno spomenutim hadisima, precizira se način početka i kraja mjeseca ramazana. Kao početak ramazana uzima se viđenje mlađaka. Ponekad, zbog oblačnosti nije moguće vidjeti mlađak, zato je u takvim slučajevima određeno da treba upotpuniti mjesec sa trideset dana.

Ramazani je ograničen dvjema zabranama: zabranom posta neposredno pred ramazan i zabranom posta neposredno nakon ramazana, u danima Bajrama. Također, svi ostali ibadeti u islamu su precizno određeni. Mi živimo u vremenu za koje se može reći da je vrijeme preciznosti. Od savremenog čovjeka se zahtijeva da bude precizan u svojim aktivnostima: ponašanju, terminima, odgoju djece, imovinskim djelatnostima i općim okolnostima. Nemarnost ili nepridržavanje tačnosti u ovim situacijama predstavljat će vrata za nedaće i probleme bez granica. Časni Šerijat je odredio osnove, misaone, vjerske i emocionalne smjernice, koje čine vjernika preciznim i tačnim u svim njegovim aktivnostima.

-Npr. dva šehadeta čovjeka prevode iz jedne u drugu vjeru, kao što jedna jedina riječ biva dovoljna da se iziđe iz okvira islama u

nevjerstvo. U vjerodostojnom hadisu je naglašeno: **”Zaista čovjek ponekad izgovori riječ koja raduje Allaha, a na nju čovjek ne obraća**

³⁴”Hadis je zabilježio: Ebu Davud, br. 2322, u Knjizi o postu, u poglavlju”Da mjesec biva 29 dana”, Tirmizi, br. 687, u Knjizi o postu, u poglavlju”O predajama da mjesec može biti dvadeset i devet dana”, Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji djela *Džami’ul-usul* je rekao: ”U lancu prenosilaca ovog hadisa je Dinar el-Kufi otac Isa’a, njega pouzdanim nije ocijenio niko osim Ibn Hibbana, ostali prenosioci hadisa su pouzdani.” Tirmizi je rekao (nastavlja šejh Abdu-l-Kadir): -U ovom značenju imamo predaje od Ebu Hurejre, Aiše, Sa’da ibn Ebu Vekkasa, Ibn Abbasa, Ibn Omera, Enesa, Džabira, Ummu Seleme, Ebu Bekre, radijallahu anhum, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ”Mjesec biva dvadeset i devet dana”. Moje mišljenje je: hadis je hasen.”

pažnju a Allah ga zbog nje uzdigne na visoke stepene. Kao što ponekad kaže riječ koju ne voli Allah i zbog nje biva bačen u Džehennem."³⁴²

Namaz, post mjeseca ramazana, zekat, hadž, sve to je vezano i određeno preciznim terminima. Podne namaz, npr. ako se obavi prije njegovog vremena samo na deset minuta nije valjan, nego je klanjač obavezan da ponovi namaz u njegovom vremenu.

Kada bi čovjek postio dvadeset sati, a nakon toga omrsio se prije vremena na deset minuta nije mu post ispravan.

Također, preciznost ne obuhvata samo ibadete u onom užem smislu, nego i širi pojam ibadeta. Najduži ajet u Allahovoj Knjizi (*ajet duga*), onaj koji nas podučava jednoj od nužnosti života tj. zapisivanju duga kaže: **"I neka vam ne bude teško da zapišete do njegovog roka, bio on veliki ili mali."**³⁴³

Smisao, važnost i mudrost zapisivanja duga zna najbolje onaj koji je nekada nekome nešto pozajmio, a onda prošlo određeno vrijeme a dužnik i davalac duga zaboravili iznos duga. Ili slučaj gdje davalac duga zna iznos ali onaj koji je dug uzeo negira tako da davalac duga gotovo da nema načina da vrati svoje pravo. Zato, sprovedimo Kur'anske odredbe i klonimo se njegovih zabrana prije nego negativnosti i posljedice nepridržavanja Kur'ana osjetimo na nama, našim imetcima i porodici.

Muslimanu ne bi trebalo da bude teško da zapiše dug bio on veliki ili mali, ali i rok kada ga treba isplatiti. Sve to u cilju da se smanji praksa oslanjanja na pamćenje i da se presiječe put onom ko bi eventualno negirao dug. Također, od muslimana se zahtijeva da bude precizan ne samo u spoznaji reakcije njegove sredine i okoline u njegovom vremenu, nego treba da vodi računa i o reakcijama koje mogu prouzrokovati njegove izjave i djela, stavovi itd. Uzvišeni kaže: **"Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali"**³⁴⁴.

³⁴² Malik u Muvettu, Buhari, 6478., El-Hakim 597., koji je ocijenio ovaj hadis vjerodostojnim shodno kriterijima Muslima. Sa njim se složio i Zehebi. Bejheki u djelu Šu'ab el-Iman 4832.

³⁴³ El-Bekare, 282.

³⁴⁴ Ja-sin, 12.

“Mjesec je dvadeset i devet (dana).” Naizgled, hadisom se ograničava broj dana lunarnog mjeseca na dvadeset i devet, što nije cilj hadisa. Velikan hadiskih znanosti Ibn Hadžer, el-Askalani, rahimehullah, u komentaru ove Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave je rekao: ”Lunarni mjesec može biti i dvadeset i devet, a ne uvijek trideset dana, zato ne započinjite post dok ne vidite mlađak. Ovim hadisom želi se onda reći: ovaj mjesec kojeg je dvadeset i devet dana, ili se želi naglasiti da mjesec većinom, češće biva dvadeset i devet dana, kao što se prenosi od Ibn Mes’uda i Aiše, radijallahu anhum, da su sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, postili više ramazana od dvadeset i devet dana nego od trideset dana.” Ibn el-Arebi kaže da se ovom predajom lunarni mjesec ograničava bar sa jedne strane, tj. da može biti najmanje dvadeset i devet dana, što se rjeđe dešava, a najviše trideset dana, što je češća pojava. Zato, nemojte se truditi da uvijek postite trideset, niti da se uvijek ograničite na dvadeset i devet. Nego, učinite vaše ibadete povezane sa pojavom mlađaka, na početku i kraju mjeseca.”³⁴⁵

Ibn Hadžer, rahimehullah, je prenio podatak da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio devet ramazana. Te da je dva od tih devet imalo po trideset dana, a ostali po dvadeset i devet.

Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: ”Mi...” znači Arapi ili ja.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ”...**niti pišemo niti računamo**”. Ova izjava pojašnjava prethodnu da smo narod neuk.

Ibn Hadžer, rahimehullah, ističe da su Arapi nazvani neukim (*umijun*), jer je pisanje i pismenost među njima bila rijetka. To čitamo i u riječima Uzvišenog: ”**On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi.**”³⁴⁶

Ne može se na ovu konstataciju odgovoriti podatkom da je i među njima bilo onih koji su znali računati i pisati, jer se konstatacija odnosi na većinu koja je bila nepismena.

³⁴⁵ Ibn el-Arebijev komentar je prenio Ibn Hadžer, rahimehullah, u *Fetħu...*, 4: 147.

³⁴⁶ El-Džumu’a, 2.

Pod pojmom računanja misli se na računanje pomoću zvijezda i njihovog kretanja. Ni to, također, nisu poznavali osim rijetki pojedinci među Arapima.

Zato je propis i naredba posta povezana sa viđenjem pojave mladača, da bi se izbjegle poteškoće proračunavanja i praćenja zvijezda. Propis je takav i ostao, bez obzira što su se nakon toga pojavili oni koji se u te stvari razumiju i što je širenjem islama došlo do masovnog opisivanja i do tada nezapamćenog interesa za nauku i prosvjetu.

٤٣٩٧ (خ م د ت) أبو بكره رضى الله عنه أن رسول الله، صلى الله عليه وسلم، قال: «شهره عيد لا يتقصان: رمضان، و ذو الحجة».

4397-Buhari, Muslim, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Ebu Bekre, radijallahu anhu, koji je prenio od svoga oca a on od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **”Dva bajramska mjeseca se ne umanjuju; ramazan i zu-l-hidždže”**³⁴⁷

Doslovno shvatanje predaje moglo bi dovesti u zabunu onoga ko čuje ovaj hadis. Međutim, doslovnost je isključena činjenicom da se i kod ova dva mjeseca, kao i kod svih drugi lunarnih mjeseci broj dana ponekad smanjuje pa biva dvadeset i devet, a ponekad biva potpun, odnosno trideset dana.

Zato su učenjaci pokušali da dosegnu cilj ovih Vjerovjesnikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi.

Jedni smatraju da to znači da se ne umanjuje njihova nagrada i sevab koji proizlazi iz njih pa makar se broj njihovih dana umanjio. Odnosno, da je nagrada predviđena za post mjeseca ramazana fiksna bez obzira na trajanje ovog mubarek mjeseca. Za primjer može poslužiti situacija onih koji su zaposleni u institucijama koje daju fiksne plate. Takvi i u

³⁴⁷ Hadis je zabilježio: Buhari, 1912, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Dva bajramska mjeseca se ne umanjuju”. Muslim, br. hadisa 1079, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O značenju Poslanikove izjave: ”Dva bajramska mjeseca se ne umanjuju”. Ebu Davud, br. 2323, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Da mjesec biva 29 dana”. Tirmizi, br. 692, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Dva bajramska mjeseca se ne umanjuju”.

februaru koji je kraći u odnosu na ostale mjesece dobivaju istu platu ko i u drugim mjesecima koji su duži.

Drugi smatraju da to znači da većinom se ne umanjuju oba mjeseca u jednoj godini. Ukoliko u jednoj godini ramazan bude kraći, onda je neminovno da zu-l-hidždže bude potpun. Ovakav komentar se prenosi od imama Ahmeda, radijallahu anhu.

Ima učenjaka koji tvrde da hadis brani da za propise koji budu u tim mjesecima da su manji, ili kraći. Naime, oni su postojni bez obzira koliko dugi bili mjeseci.

Ima učenjaka koji poručuju da nedostatak ili kratkoća koju vidimo u broju dana se nadomještaju činjenicom da su oba spomenuta mjeseca vrijedni i veliki pa se ne bi trebali karakterizirati kao manjkavi ili kratki, što nije slučaj sa drugim mjesecima.

Prvi komentar je ispravan i on je validan. Prema njemu Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave poput: **”Ko isposti ramazan vjerujući i nadajući se, biće mu oprošteni prethodni grijesi”** ili izjava: **”Ko provede ramazan. . .”** i slične znače da se svi ti fadileti postižu u ramazanu, bez obzira da li broj dana ramazana bio potpun 30 ili 29. A Allah najbolje zna.

”Prebrojavajte dane ša’bana radi ramazana”, tj. nastojte da pazite i brojite dane ša’bana kako biste mogli da preciznije odredite početak ramazana.

O POSTU SUMNJIVOG DANA

٤٥٠٧ (ت د س) صلة بن زفر قال: كنا عند عمار في اليوم الذي يشك فيه من شعبان، أو رمضان، فأتينا بشاة مصليّة، فتحنّى بعض القوم، فقال: «إني صائم، فقال عمار: من صام هذا اليوم فقد عصى أبا القاسم صلى الله عليه وسلم».

٤٥٠٨ (س) سماك بن حرب قال: «دخلت على عكرمة في يوم يعني: قد أشكل: من رمضان هو، أو من شعبان؟ وهو يأكل خبزاً وبقلاً ولبناً، فقال لي: «هلم، فقلت: إني صائم، فقال وحلف بالله: لتفطرن: قلت: سبحان الله! مرتين، فلما رأيتة يحلف لا يستني تقدّمت، فقلت: هات الآن ما عندك، قال: سمعت ابن عباس يقول: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «صوموا لرؤيته، و أفطروا لرؤيته، فإن حال بينكم وبينه سحابة، أو ظلمة، فلا تكملوا العدة: عدة شعبان، و لا تستقبلوا الشهر استقبالاً، و لا تصلوا رمضان بيوم من شعبان».

٤٥٠٩ (ط) مالك بن أنس رحمه الله قال: سمعت أهل العلم ينهون عن صوم اليوم الذي يشك فيه: إنه من شعبان، أو رمضان؟ إذا نوي به الفرض، و يرون أن على من صامه على غير رؤية، ثم جاء الثبّت أنّه رمضان القضاء، و لا يرون في صيامه تطوعاً بأساً».

4507-Tirmizi, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Silea ibn Zufera koji je kazao: "Jednom prilikom smo bili kod Ammara ibn Jasira³⁴⁸, radijallahu anhumu, koji je iznio pečenu ovcu rekavši: -Bujrum, jedite. -Neki su se ljudi odmakli, kazavši: Mi postimo! A Ammar će na to: -**Ko bude postio sumnjivi dan, taj je protivriječio Ebu Kasimu!**"³⁴⁹

³⁴⁸ Ammar ibn Jasir ibn Amir el-Ansi je ashab koji je rano sa svojim ocem primio islam i bio izlagan teškim mučenjima u cilju odvajanja od islama. Vidi opširnije u registru spomenutih ličnosti.

³⁴⁹ Hadis je zabilježio: Ebu Davud, br. 2334, u Knjizi o postu, u poglavlju "O pokudenosti posta sumnjivog dana", Tirmizi, br. 686, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama o postu sumnjivog dana". Nesai, 2190, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na sumnjivi dan". Također hadis bilježi i Ibn Madže, br. 1654, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama o postu sumnjivog dana". Darimi, 2: 2, u Knjizi o postu, u poglavlju "O zabrani posta sumnjivog dana". Muhad-dis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Na ovu temu imamo predaje i od Ebu

4508-Nesai je zabilježio od Simaka ibn Harba, radijallahu anhu, da je rekao: "Posjetio sam Ikrimu u danu za koji se već sumnjalo -je li od ramazana ili je od ša'bana-, a on je jeo hljeb, mlijeko i neko povrće, pa mi reče: -Bujrum! -Rekoh mu: -Ja postim. -A on, zaklinjući se Allahom reče: -Ima da se omrsiš! -Subhanallah, rekoh ponovo (dva puta). Kada sam vidio da se on zaklinje i da ne odustaje, rekoh mu: Daj sad šta imaš (za jesti). -On reče: Ja sam čuo Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je rekao: -Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **Postite na osnovu njegova viđenja i mrsite se na osnovu njegova viđenja. Ukoliko između vas i njega bude oblak ili tama, onda upotpunite broj dana ša'bana. I nemojte tako dočekivati ramazan, i nemojte ramazanu pripajati dan ša'bana!**"³⁵⁰

4509-U Muvettau Malika ibn Enesa, rahimehullah, stoji: "Čuo sam učenjake da smatraju zabranjenim post dana u koji se sumnja da li je od ramazana ili ša'bana. Ako bi posteći taj dan postač nanijetio da posti farz, bez viđenja mlađaka, a zatim se ustvrdi da je stvarno ramazan, obavezan je taj dan napostiti."³⁵¹

Komentator *Sunena* Ebu Davuda, u kojem je registrirana izjava Ammara, radijallahu anhu, kaže se: "**Ko posti sumnjivi dan...**", je izjava po mišljenju jedne grupe učenjaka merfu', jer je u domenu u kojem ashab ne može dati lični stav."³⁵²

Tirmizi nakon navođenja spomenutog hadisa je rekao: Hadis Ammara je hadis hasen-sahih. Prema njemu je postupila većina učenjaka iz generacije Vjerovjesnikovih, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba, tabi'ina i onih poslije njih, kao što su Sufjan es-Sevri, Malik ibn Enes, Abdullah

---

Hurejre i Enesa, radijallahu anhuma. Ovo je sahih hadis. Tirmizi je rekao: "Hadis Ammara je hadis hasen-sahih. Prema njemu je postupila većina učenjaka iz generacije Vjerovjesnikovih, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba, tabi'ina i onih poslije njih, kao što su Sufjan es-Sevri, Malik ibn Enes, Abdullah ibn Mubarek, Šafi Ahmed i Ishak. Oni smatraju da je mekruh postiti dan u koji se sumnja da je od ramazana."

³⁵⁰ Nesai, 4: 153, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na sumnjivi dan". Lanac prenosilaca ovog hadisa, prema Muhaddisu Abdu-l-Kadiru el-Arnautu je hasen.

³⁵¹ Muvetta, 1: 309, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na sumnjivi dan".

³⁵² *Avnu-l-ma'bud, šerb sunen Ebu Davud*

ibn Mubarek, Šafi, Ahmed i Ishak. Oni smatraju da je mekruh postiti dan u koji se sumnja da je od ramazana (*jeumu šek*), jeste sumnjivi dan, odnosno: "Trideseti dan od ša'bana u koji se sumnja da bi mogao biti prvi dan ramazana."³⁵³

"Poslanikova praksa, kada je početak posta mjeseca ramazana u pitanju, sastojala se u tome da nije započinjao postiti osim onda kada se vidi mlađak ili to posvjedoči jedan svjedok. Ukoliko bi u tridesetoj noći bilo oblačno ili maglovito, on bi upotpunio broj ša'bana sa trideset dana i onda bi postio. On u sumnjivom danu, koji bi bio oblačan nije postio, niti je naređivao da se posti. Nego je, u takvim situacijama, naređivao da se upotpuni ša'ban na trideset dana. Tako je, dakle postupao i tako je i naređivao..."³⁵⁴

³⁵³ Vehbe Zuhajli, *Fikh Islami*..., 3: 1631.

³⁵⁴ Ibn Kajjim u "Zadu-l-Mc'adu". Zanimljiv je podatak kojeg ovaj znameniti učenjak dalje navodi. On ističe da je bio nemali broj ashaba koji su sumnjivi dan ipak postili. Zatim kaže: "Ako neko upita: Ako je njegova praksa bila takva, kako je toj praksi onda kontrirao: Omer ibn Hattab, Ali ibn Ebu Talib, Abdullah ibn Omer, Enes ibn Malik, Ebu Hurejre, Mu'avija, Amr ibn El-As, El-Hakem ibn Ejjub el-Gifari, Aiša i Esma kćerke Ebu Bekra. Također, suprotno tome su postupali i Mudžahid, Tavus, Ebu Osman en-Nehdi, Mutarif ibn Šuhejr, Mejmun ibn Mihran, Bekr ibn Abdullah el-Muzeni. Postavlja se pitanje, kako je tome suprotno smatrao imam iz reda ehli-s-sune vel-džema'a?"

Odgovor na tu dilemu može biti na razne načine:

1. U svim tim predajama koje ste naveli, nema niti jedne ispravne, direktne predaje da upućuje na obaveznost posta toga (sumnjivog dana), pa da se tako njihov postupak ocjeni oprečnim u odnosu na praksu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Najviše što se razumije iz prenesenih predaja jeste da su oni taj dan postili iz sigurnosti. Enes, npr. je obrazložio da je postio zbog toga što nije volio kontrirati namjesnicima. Zato je i imam Ahmed, po jednom predanju rekao: Narod će slijediti svoga imama u postu i mršenju. A predaje koje smo prenijeli od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, samo znače da nije obavezno postiti (sumnjivi dan) koji je oblačan, ali ne znače da je zabranjeno taj dan postiti. Ko se omrsi u takvom danu, on postupa po predajama koje to dozvoljavaju, a ko posti on postupa po sigurnosti (da ne propusti dan od ramazana).

2. Da su neki ashabi koje ste spomenuli zaista postili sumnjivi dan, a neki (prema ispravnijem stavu i predaji) nisu. Najispravnije i najdirektnije predaje koje kazuju da se ovaj dan posti prenose se od Abdullaha ibn Omera. Ibn Abdu-l-Berr je rekao: Po njegovom postupku su postupali i Tavus el-Jemani i Ahmed ibn Hanbel. Također, to se prenosi, i od Aiše i Esme, kćerki Ebu Bekra. Nije mi poznato da je neko drugi, osim navedenih, držao se stava Ibn Omera o ovom pitanju. A od onih od kojih se prenosi pokudenost posta sumnjivog dana su: Omer ibn Hattab, Alija ibn Ebu Talib, Ibn Mes'ud, Huzejfe, Ibn Abbas, Ebu Hurejre i Enesa ibn Malik, radijallahu anhum.

Mogući razlozi posta dan ili dva pred ramazan

Postiti neposredno pred ramazan sa nijetom da se posti ramazan, prema hanefijskoj pravnoj školi je veoma pokuđen post (mekruh tahrimen).³⁵⁵

Liša, radijallahu anha, kaže: **”Posti se kad i ostali poste i iftari se kad se ostali iftare.”**

Postiti naknadni post (*na kaža*), zavjetni post, kefaret i tome slično neposredno pred ramazan, manje je pokuđeno (*mekruh tenzihen*).³⁵⁶

Ako bi neko postio opći dobrovoljni post, Hasan el-Basri i neki drugi učenjaci smatraju pokuđenim, čak i da se poklopi sa njegovim uobičajenim postom, dok Imam Malik, rahmetullahi alejh, i njegovi pravници to odobravaju. Po hanefijskom mezhebu je post onoga kome se podudari dobrovoljni post u sumnjivom danu mendub.³⁵⁷

Šafi, Evzai i Ahmed prave razliku između onog kome je to ustaljeni običaj i u tome slučaju post u navedenim danima smatraju dozvoljenim, u suprotnom ne.

---

³⁵⁵ *Mufassal*, str. 288.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Ibid.

POGLAVLJE O TOME KADA JE RAMAZAN A KADA SU BAJRAMI

٤٣٩١ (ت د) أبو هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: « الصوم يوم تصومون، والفطر يوم تفطرون، والأضحى يوم تضحون».

٤٣٩٢ (ت) عائشة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «الفطر يوم يفطر الناس، والأضحى يوم يضحي الناس».

4391-Tirmizi i Ebu Davud su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ramazan počinje onoga dana kada počnete postiti, Ramazanski bajram je onoga dana kada prestanete postiti, a Kurban-bajram je onoga dana kada koljete kurbane.”** Ovo je Tirmizijeva verzija.

U Ebu Davudovoj verziji stoji: **”Ramazanski bajram je onoga dana kada prestanete postiti, a Kurban-bajram je onoga dana kada koljete kurbane. Cijeli Arefat je mjesto na kome se stoji i cijela Mina je mjesto na kome se mogu klati kurbani i svaka dolina Mekke je mjesto za klanje i cijela Muzdelifa je mjesto za stajanje.”**³⁵⁸

4392-Tirmizi bilježi u istom smislu, ali u nešto različitoj formi, hadis od Aiše, radijallahu anha, koja prenosi da je Resulullah rekao: **”Ramazanski bajram je onoga dana kada ljudi prestanu postiti, a Kurban-bajram je onoga dana kada narod kolje kurbane.”**

Tirmizi, nakon navođenja ovoga hadisa je rekao: Neki učenjaci su ovaj hadis protumačili tako što su rekli da on ima značenje: da se kod posta i Bajrama treba ravnati prema većini, (a ne pojedinačno, samostalno), a Ebu Davud je ovaj hadis uvrstio u poglavlje **”Ukoliko svijet pogriješi u viđenju mlađaka”**.

³⁵⁸ Hadis bilježi Tirmizi, br. 697, u Knjizi o postu, u poglavlju **”Ramazanski bajram je onoga dana kad prestanete sa postom, a Kurban-bajram je onog dana kad koljete kurban”**. Ebu Davud, br. 2324, u Knjizi o postu, u poglavlju **”Ukoliko svijet pogriješi u viđenju mlađaka”**.

Hatabi u komentaru ovog hadisa kaže: "Hadis poručuje da se ne smatra grješka svijeta u onome što se saznaje putem idžtihada. Odnosno, ukoliko bi stanovnici nekog mjesta uložili trud u spoznaji dužine mjeseca ramazana i na osnovu njega utvrdili da se mlađak pojavio tek nakon trideset dana i nisu prekidali post dok ne ispune taj broj, ako bi nakon toga utvrdili jasno i nedvosmisleno da je taj ramazan bio 29 dana, njihov post i prekidanje je važeće, a postupak ne zaslužuje nikakvu kaznu ili sramotu.

Ovaj hadis je dokaz da se kod početka i kod završetka ramazanskog posta treba ravnati sa većinom. Nije dozvoljeno da pojedinci sami sebi određuju početak i kraj ramazana, čak ni kad sami ugledaju mlađak.

Učenjaci hanefijske škole kažu: Ko sam vidi mlađak ramazana pa se njegovo viđenje ne prihvati obavezan je postiti, jer Uzvišeni kaže: **"Ko od vas u tom mjesec bude kod kuće, (doslovno; vidi mlađak) neka ga u postu provede, ..."**³⁵⁹ Ako bi, pak, sam vidio mjesec ševvala, pa se njegovo mišljenje ne prihvati, nije mu dozvoljeno da samostalno prekida post, pa čak ni slučaju da je već ispostio trideset dana."

---

³⁵⁹ El-Bekare, 185.

POGLAVLJE O POSTU NA TEMELJU SVJEDOČENJA JEDNOG SVJEDOKA

٤٣٨٣ (د ت س) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما، قال: جاء أعرابي إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: «إني رأيت الهلال قال الحسن في حديثه: يعني هلال رمضان فقال: أتشهد أن لا إله إلا الله؟ قال: نعم قال: أتشهد أن محمداً رسول الله؟ قال نعم، قال: يا بلال، أذن في الناس: أن صوموا غداً».

٤٣٨٤ (د) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: «تراءى الناس الهلال، فأخبرت رسول الله صلى الله عليه وسلم أني رأيت فصامه، وأمر الناس بصيامه».

4383-Ebu Davud, Tirmizi i Nesai su zabilježili od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je rekao: "Jedne prilike dođe jedan beduin Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i reče: **”Ja sam vidio mladak. -Hasan komentariše, tj. mladak ramazana-Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga upita: A svjedočiš li ti da je samo Allah bog i svjedočiš li da je Muhammed Allahov Poslanik? Da, reče on, a (Vjerovjesnik) će na to: ”Bilale, obavijesti svijet da (od) sutra poste.”**³⁶⁰

4384-Ebu Davud je zabilježio od Abdullaha Ibn Omera, radijallahu anhuma, da prenosi: **”Ljudi su gledali kada će se pojaviti mladak, a ja sam bio taj koji ga je ugledao, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapostio i naredio da se posti.”**³⁶¹

³⁶⁰ Hadis je zabilježio Ebu Davud, br. 2340 i 2341, u Knjizi o postu, u poglavlju "Svjedočenje pojedinca o viđenju mladaka", Tirmizi, br. 691, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu na osnovu svjedočenja", En-Nesai, 4: 132, u Knjizi o postu, u poglavlju "O svjedočenju pojedinca za viđenje mladaka ramazana putem Simaka ibn Harb od Ikreme od ibn Abbasa radijallahu anhu". Redaktura djela *Džamii-l-usula*, muhaddis šejh Abdu-l-Kadir el-Arnaut ističe da su predaje Simaka od Ikreme mudtaribe (nejasne), zatim citira Tirmizija koji je rekao: -U pogledu Ibn Abbasovog hadisa postoje razilaženja. Sufjan es-Sevri i drugi su ga prenijeli od Simaka b Harba, on od Ikreme, a on od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kao mursel hadis i većina prenosilaca od Simaka prenose od njega, od Ikreme od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, murselom. Ja (Abdul Kadir el-Arnaut) kažem: -Pored navedenog, hadis ima svoje ševahide u istom značenju kojima se ovaj hadis jača. Između ostalih jača ga hadis koji ga slijedi. Ishak je rekao: "Ne započinje se postiti osim poslije svjedočenja dvojice ljudi i ne postoji razilaženje među učenjacima da je za prekid posta neophodno svjedočenje dvojice ljudi. Tirmizi je rekao da je prema ovom hadisu postupila većina učenjaka: Oni kažu: -U pogledu posta može se prihvatiti svjedočenje jednog čovjeka. Ovakav stav zastupaju ibnul-Mubarek, Šafi i Ahmed." Vidi *Džamii-l-usul*, br. 6: 273.

³⁶¹ Hadis je zabilježio Ebu Davud, 2342, u Knjizi o postu, u poglavlju "Svjedočenje jednog

Ibn Esir je rekao da u predaji od Ikrime, radijallahu anhu, stoji da su tada sumnjali u pojavu mladaka ramazana i bilo je prevladalo mišljenje da ne klanjaju (noćni namaz, teraviju) niti da sutradan poste kada se pojavio beduin.

El-Hattabi je rekao: "Navedeni hadis je dokaz osnovnog principa da je musliman pouzdana i prihvatljiva osoba. On primjećuje da je upravo to razlog što Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovog čovjeka nije pitao ništa drugo da bi provjerio njegovu iskrenost. Drugim riječima, sama činjenica da si musliman podrazumijeva i to da si iskren, pošten i da nije moguće da izneseš neistinu. Nema sumnje da je ovo razumijevanje ispravno. Od ashaba se prenosi izreka koja je bila odraz nezapamćenog vrhunca pozitivnih ljudskih osobina. Oni su govorili: "Tako nam Allaha, mi nismo lagali, niti smo znali šta je to laž!"

Kada su u pitanju propisi u navedenom hadisu, treba istaći da shodno njemu postupa ogromna većina učenjaka. Oni smatraju da je za ustanovljivanje početka posta dovoljna jedna osoba koja je vidjela mladak. Ovakav stav zastupaju, između ostalih, i trojica imama pravnih škola: Ebu Hanife, Šafija i Ahmed, radijallahu anhum edžme'in. S druge strane, Imam Malik, Sevri, El-Evza'i, Ishak, Lejs i dr. smatraju da je za početak posta ramazana potrebno da posvjedoče najmanje dva svjedoka. Dokaz ove grupe učenjaka su predaje koje slijede, a koje zahtijevaju da je za početak posta potrebno svjedočenje dvije osobe. Svi su suglasni da ta osoba treba da bude musliman.

---

svjedoka u viđenju mladaka ramazana". Muhaddis šejh Abdu-l-kadir el-Arnaut, rahimchullah, je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je hasen."

POGLAVLJE O POSTU NA TEMELJU SVJEDOČENJA DVA SVJEDOKA

٤٣٨٥ (د) حمين بن الحارث الجدلي أن أمير مكة [خطب, ثم قال:] «عهد إلينا رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أن ننسك لرؤيته, فان لم نره, و شهد شاهدا عدل, نسكنا بشهادتهما, قال: فسألت الحسين بن الحارث: من أمير مكة ؟ قال: لا أدري, ثم لقيني بعد, فقال: هو الحارث بن حاطب, أخو محمد بن حاطب, ثم قال الأمير: إن فيكم من هو أعلم بالله و رسوله مني, و قد شهد هذا من رسول الله صلى الله عليه وسلم و أوما إلى رجل قال الحسين: فقلت لشيخ إلى جنبي: من هذا الذي أو ما إليه الأمير؟ قال: هذا عبدالله بن عمر, و صدق, كان أعلم بالله حلّ و عزّ منه فقال: بذلك أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم».

٤٣٨٦ (س) عبد الرحمن بن زيد بن الخطاب أنه خطب الناس في [اليوم] الذي يشك فيه فقال: «ألا, إني جالست أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم و ساءلتهم, وإنهم حدثوني: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «صوموا لرؤيته و أفطروا لرؤيته, و انسكوا لها, فإن غم عليكم فأمموا ثلاثين, وإن شهد شاهدان فصوموا و أفطروا. »

٤٣٨٧ (د) ربعي بن حراشق عن رجل من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «اختلف الناس في آخر يوم من رمضان, فقدم أعرابيان, قشهما عند رسول الله صلى الله عليه وسلم بالله: لأ هلّ الهلال و رأياه أمس عشية, فأمر رسول الله صلى الله عليه وسلم الناس أن يفطروا».

٤٣٨٨ (د س) أبو عمير عبد الله بن أنس بن مالك عن عمومة له من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم: « أن ركباً جاؤوا رسول الله صلى الله عليه وسلم يشهدون: أنهم رأوا الهلال بالأمس, فأمرهم أن يفطروا, و إذا أصبحوا يغدون إلى مصلاهم»

4385-Ebu Davud je zabilježio predaju od Ebu Malika el-Ešdžcija, ovaj od Husejna ibn Harisa el-Džedelija, radijallahu anhu, da je namjesnik Mekke održao hutbu, a zatim rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je oporučio da započnemo ibadet kada ga (mlađak) vidimo. Pa ako ga mi ne vidimo, ali to posvjedoče dva svjedoka, počinjemo ibadet na osnovu njihova svjedočenja."

Ebu Malik, radijallahu anhu, dalje pripovijeda: "Upitao sam Husej-na ibn Harisa, radijallahu anhu: -Ko je bio namjesnik Mekke? -Ne znam, -odgovori on. Nakon određenog vremena ponovo sam ga sreo, a on mi reče: -Namjesnik Mekke je El-Haris, sin Hatiba, brat Muhammeda ibn Hatiba, radijallahu anhu. Zatim je namjesnik rekao: "Među vama je i onaj koji bolje poznaje Allaha i Njegova Poslanika od mene, i ovo (što sam rekao u vezi početka posta) je čuo od Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Pokaza na jednog čovjeka. El-Husejn pripovijeda: Ja sam jednoga starca koji je bio pored mene pitao: Ko je onaj na koga je pokazao namjesnik? On reče: -To je Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma. A istinu je i rekao. On je tako mi Allaha Uzvišenog, bio znaniji od njega. On (Abdullah ibn Omer) potvrdi: Tako nam je naredio Resu-lullah³⁶², sallallahu alejhi ve sellem.

El-Hatabi u komentaru ovoga hadisa kaže: "Nije mi poznato da postoji razilaženje među učenjacima o pitanju prihvatanja svjedočenja dvojice pouzdanih, vjerodostojnih svjedoka o viđenju mlađaka ševvala. Razilaženje se svodi samo na prihvatanje jedne takve osobe. Tako da većina uleme ne prihvata manje od dva svjedoka. Prenosi se, da je Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, prihvatao svjedočenje i jedne osobe kada su u pitanju Ramazanski i Kurbanski bajrami. Ovakvom mišljenju su naginjali i određeni učenjaci hadisa. Oni navode da viđenje mlađaka spada u obavještavanje nekog o nečemu, a ne u svjedočenja, s obzirom da je viđenje jedne osobe prihvatljivo kada je u pitanju početak ramazana. Znači treba da bude prihvatljivo i kod završetka, tj. viđenja mlađaka ševvala.

Međutim, to ne spada u obavještenje, nego u svjedočenja. Dokaz tome je da osoba koja vidi mlađak treba da kaže:

"Svjedočim da sam vidio mlađak."

---

³⁶² Hadis je zabilježio Ebu Davud, 2338, u Knjizi o postu, u poglavlju "Svjedočenje dva svjedoka u viđenju mlađaka ševvala". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa (isnad) je sahih.

4386-Nesai je zabilježio od Abdurrahmana ibn Zejda ibn Hattaba da je održao hutbu na sumljivi dan (jevmi šek) pa je rekao: ”Ja sam zaista sjedio sa ashabima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sell-em, a i oni su me obavijestili da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Postite kada ga vidite, i prestanite (sa postom) kada ga ponovo vidite; ukoliko bude oblačno, upotpunite (post) sa trideset dana, a ako posvjedoče dva svjedoka, onda se mrsite i postite (na osnovu njihova svjedočenja).”**³⁶³

4387-Ebu Davud je zabilježio od Rabija ibn Hiraša, radijallahu anhu, a ovaj od jednog od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ”Ljudi su se razišli u vezi sa posljednjim danom ramazana, pa dođoše dva beduina pa se zakleše Allahom pred Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, da su vidjeli da se pojavio mlađak i da su ga sinoć vidjeli. Poslanik naredi da se iftare.³⁶⁴

4388-Ebu Davud i Nesai u svojim *Sunenima* su zabilježili od Ebu Umejra, Abdullaha ibn Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, a ovaj od nekog od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je jedna konjica došla kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da svjedoče da su sinoć ugledali mlađak, pa je naredio da se iftare i da sutradan odu na Bajram.³⁶⁵

³⁶³ Hadis zabilježio Nesai, 2118, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Prihvatanje svjedočenja jedne osobe za viđenje mlađaka ramazan”, Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”U lancu prenosilaca ovog hadisa imamo ”*ananete*” od strane Zekerija ibn Ebu Zaide, inače mudellisa. Međutim, i ovaj hadis ima svoje ševahide u istome značenju. Prema tome, hadis je hasen.”

³⁶⁴ Hadis je zabilježio Ebu Davud, br. 2339, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Svjedočenje dvojice ljudi o viđenju mlađaka ševvala”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: Lanac prenosilaca ovoga hadisa je sahih.

³⁶⁵ Hadis je zabilježio Ebu Davud, br. 1157, u Knjizi o namazu, u poglavlju ”O tome ako imam ne izađe na klanjanje Bajram-namaza u jednom, učinit će to u drugome danu.” Nesai, 1557, u Knjizi o Bajramima, u poglavlju ”O izlaženju na obavljanje Bajrama sutradan.” Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih.

Poglavlje o razilaženju u viđenju mladača

٤٣٨٩ (م د ت س) كريبّ مولى ابن عباس، رضي الله عنهما، « أن أمّ الفضل بعثته إلى معاوية بالشام، قال: فقدمت الشام، فقضيت حاجتها، واستهّل عليّ رمضان وأنا بالشام، فرأيت الهلال ليلة الجمعة، ثم قدمت المدينة في آخر الشهر، فسألني عبد الله بن عباس، رضي الله عنهما، ثم ذكر الهلال، فقال: « متى رأيتم الهلال؟ فقلت: رأيناه ليلة الجمعة، فقال: أنت رأيته؟ فقلت: نعم، وراه الناس وصاموا، وصام معاوية، فقال: لكننا رأيناه ليلة السبت، فلا نزال نصوم، حتى نكمل ثلاثين أو نراه، فقلت: أو لا تكفي برؤية معاوية وصيامه؟ فقال: لا، هكذا أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم. شك أحد روته في نكفي، أو تكفي». »

٤٣٩٠ (م) أبو البحترى [سعيد بن فيروز] قال: « خرجنا للعمرة، فلما نزلنا بطن نخلة قال: تراءينا الهلال، فقال بعض القوم: هو ابن ثلاث، و قال بعض القوم: هو ابن ليلتين، قال: فلقينا ابن عباس، فقلت: إنا رأينا الهلال، فقال بعض القوم: هو ابن ثلاث و قال بعض القوم: هو ابن ليلتين، فقال: أيّ ليلة رأيتموه؟ قال، فقلنا: ليلة كذا و كذا، فقال: إن [رسول الله صلى الله عليه وسلم] قال: إن الله مدّه للرؤية، فهو ليلية رأيتموه». »

4389-Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai su zabilježili od Kurejba, ³⁶⁶ sluge ibn Abbasa, radijallahu anhumā, da ga je Ummu el-Fadl, ³⁶⁷ radijallahu anha, poslala Muaviji ³⁶⁸ u Šam. On kaže: "Završio sam njene poslove i ramazanski mladač me zatekao u Šamu. Ugledao sam mladač uoči petka. Kada sam se pred kraj mjeseca vratio u Medinu, Abdullah Ibn Abbas me je pitao (o mnogim stvarima), a onda je spomenuo i mladač. Pitao je: "Kada ste vi ugledali mladač?" "Ugledali smo ga uoči petka," odgovorih. "A jesi li ga i ti vidio uoči petka?"-ponovo je upitao. "Da, a vidjeli su ga i drugi i zapostili, a zapostio je i sam Muavija." On će na to: "Mi smo ga ugledali uoči subote tako da još postimo i

³⁶⁶ Kurejib ibn Muslim el-Kureši poznat je i po nadimku Ebu Rešid. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

³⁶⁷ Umu-l-Fadl je supruga el-Abbasa ibn Abdu-l-Muttaliba, zvala se Lubaba bint el-Haris. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

³⁶⁸ Mu'avija ibn Ebu Sufjan el-Kureši el-Umevi, poznati je ashab, jedan od pisara Allahovog poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

postit ćemo sve dotle dok ne ispostimo trideset dana ili ga (mlađak) ne

ugledamo.” Ja rekoh: ”Zar Muavijino viđenje (mlađaka) i njegov post nisu dovoljni i vama?” ”Nisu”, reče on. ”Ovako nam je naredio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.”³⁶⁹

Ibn Esir pojašnjava: ”Ovo je Muslimova predaja, a hadis bilježe i Ebu Davud, Tirmizi i Nesai. Svi oni prenose ”*vidio sam mlađak...*” osim Tirmizija kod njega stoji ”*mlađak su vidjeli.*”, a ne stoji da je prenosilac za sebe rekao da je i on lično vidio.

4390-Muslim je zabilježio od Ebu-l-Bahtarjja, (Se’ida ibn Fejrzuza) radijallahu anhu: ”Krenuli smo na umru. Kada smo došli do Palmine doline gledali smo da li se pojavio mlađak. Kada smo ga ugledali. Neki su rekli: On se pojavi od prije tri noći, drugi rekoše: On je samo dvije noći star. On prenosi dalje: Pa smo sreli Ibn Abbasa, a ja mu rekoh: Mi smo vidjeli mlađak, pa su jedni od nas smatrali da je tri a drugi dvije noći. On nas upita: Koje noći ste ga ugledali? Mi rekosmo: -Te i te noći, on reče: Zaista je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Allah ga je uistinu povećao da bi se vidio. On pripada onoj noći u kojoj ste ga vidjeli.”**³⁷⁰

³⁶⁹ Hadis bilježi Muslim, br. 1087, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Da je u svakom kraju mjerodavno njihovo viđenje mlađaka, i da ukoliko stanovnici ugledaju mlađak, ne važi za njih same”. Ebu Davud, br. 2332, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O (situaciji) kada se primjeti mlađak u jednom mjestu prije drugog na jednu noć”. Tirmizi, br. 69, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Da za svako mjesto je mjerodavno njihovo viđenje mlađaka.” Nesai, br. 2113, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Različitost krajeva u viđenju mlađaka”.

³⁷⁰ Muslim, br. 1088, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Da nije mjerodavna veličina mlađaka niti njegova manjina”.

Razlozi nejedinstva muslimana u početku posta i bajrama

Prvi razlog:

Različitoš interpretacije Vjerovjesnikova vezanja posta sa viđanjem mlađaka.

Pitanje koje se svake godine ponavlja jeste svakako pitanje nejedinstva muslimana u početku posta, odnosno ramazana, i bajrama.

Predmetni hadisi, kao što smo vidjeli, jasno govore da je obavezno postiti nakon što se utvrdi pojava mlađaka. U početku ovaj princip je bio veoma lahko sprovodljiv i nije poznato nejedinstvo u ranom periodu islamske države. Razlike se nameću srazmjerno širenju granica islamske države. Onda kada se ona proširila i na Šam, nalazimo na pisane izvore kako su već tada muslimani u Šamu i oni u Hidžazu započeli post u različitim danima. Uzrok ovakve pojave jeste shvatanje, odnosno interpretacija Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave: **"Kada ga (mlađak) vidite započnite post."** Javlja se i dilema da li su svi muslimani dužni postiti na osnovu viđenja mlađaka od strane jedne grupe od njih, ili samo stanovnici onog područja gdje se mlađak pojavio? Odnosno, da li provincija ili kraj treba zapostiti kada sazna da se u nekoj drugoj islamskoj provinciji ustanovio početak mlađaka, ili treba da i oni ugledaju mlađak i onda poste?

O ovome u islamskome fikhu postoje dva poznata i priznata stava pravnika.

Većina učenjaka smatra da su muslimani dužni postiti i završiti sa postom u isto vrijeme bez obzira na geografske ili vremenske razlike mjesta u kojima žive.

Na suprot ovome mišljenju stoji mišljenje Šafi'ije koji smatra da se moraju poštovati vremenske i geografske razlike, iz kojih proizlazi različitoš u pojavi mlađaka na osnovu kojeg se određuje početak mjeseca ramazana.

Evo šta o tome kaže hanefijska pravna škola: Stanovnici istoka su obavezni postiti ukoliko se ustanovi da su npr. stanovnici zapada ut-

vrđili pojavu mlađaka. To, ukoliko im se prenese na pouzdan način kao npr., da dva svjedoka posvjedoče, ili da o tome obavijesti tamošnji kadija, ili da se razglasi ta vijest većim brojem prenosilaca.

Malikije također smatraju da onda kada se potvrdi pojava mlađaka, to važi za sve ostale krajeve. To obuhvata i bliže i dalje krajeve.

Hanbelije također smatraju koliko se utvrdi viđenje mlađaka u jednome mjestu, obavezni su da poste svi ostali muslimani. A oni koji ga nisu vidjeli i oni koji su ga primijetili imaju isti tretman po pitanju započinjanja posta.

Šafijska pravna škola stoji na stanovištu da ukoliko se u nekom mjestu primijeti pojava mlađaka onda je uz taj kraj obavezno da poste samo najbliži predjeli, ali ne i daleki, odnosno svi muslimani.

Argumenti

Šafijska pravna škola zastupa svoj stav, opravdanost i uzimanje u obzir različitosti pojave mlađaka slijedećim dokazima:

1-Sunnet. I to sa dva hadisa koja se prenose na ovu temu: Prvi kojeg prenosi Kurejb, kojeg je Umu Fadl poslala u Šam kod Muavije, radijallahu anhu, a drugi hadis ibn Omera: Da je

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Postite na osnovu viđenja i prekidajte post na osnovu viđenja, a ukoliko bude oblačno, onda proračunajte."**

2-Kijas, odnosno analogijom: jer su ustvrdili da je različitost pojave mlađaka ista kao što je različitost pojave sunca na osnovu kojeg se obavljaju propisani namazi.

3-Logikom. Činjenica je da je obaveznost posta ramazana povezana sa pojavom mlađaka, a početak mjeseca se razlikuje sa razlikom udaljenosti mjesta.

Dokazi većine učenjaka (džumhur)

Sunnet: Isti hadis kojeg prenosi Ibn Omer, radijallahu anhumu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Postite na osnovu viđenja i prekidajte post na osnovu viđenja, a ukoliko bude oblačno, onda proračunajte.”**

Oni smatraju da se poruka hadisa sastoji u tome da je obaveznost posta svih muslimana vezana za opće viđenje, što znači da je dovoljno da ga vidi određeni broj pravednih i čestitih i pouzdanih ljudi da bi muslimani počeli sa postom.

Naredba posta izrečena u ovome hadisu, također, je očita i odnosi se na sve muslimane, a ne na pojedina mjesta.

Analogija: kao što su dužni muslimani iz susjednih mjesta postiti na osnovu viđenja mlađaka muslimana nekog drugog mjesta, tako su dužni i oni iz daljih da poste na osnovu toga.

Dr. Vehbe Zuhajli, u *”El-Fikhu-l-islami”*, je naveo stavove i argumente relevantnih učenjaka o ovome pitanju da bi na kraju zaključio: **”Ovaj stav, stav većine učenjaka je ispravniji (radžih) po mom mišljenju, jer ujedinjuje ibadete među muslimanima i brani neumjesna i neprihvatljiva razilaženja u našem dobu, i zato što je naredba posta vezana za viđenje mlađaka bez razlike na mjesta.”**

Drugi razlog:

Dilema oko oslanjanja na proračune

Razvojom nauke i tehnologije razlike koje smo naveli su postale izraženije i uočljivije. Grupa učenjaka od znamenitog Subkija pa sve do danas su pozivali na potrebu usvajanja naučnih podataka u svrhu određivanja pojave mlađaka. Sa druge strane, ogromna većina klasičnih učenjaka, pravnika, muhadisa i dr. smatraju da proračuni nisu mjerodavni da se uzmu kao oslonac u određivanju početka posta mjeseca ramazana. Oni smatraju da nije dozvoljeno da se oslanjamo na proračune,

nego, shodno hadisu, trebamo čekati i očima vidjeti da se mjesec zaista pojavio.

Dr. Jusuf el-Karadavi u djelu *"Kejfe nete'amelu ma' s-sunneti-nebevije-zi"*³⁷¹ u poglavlju "Razlikovanju promijenljivog sredstva od trajnog cilja" u hadisu kaže: Možemo ovdje uvrstiti i poznati sahih hadis u kome se kaže: **"Zapostite kad ga (mlačak) vidite i mrsite se kad ga vidite. A ako bude oblačno, onda izračunajte trideset dana ša'bana."** Ili u drugoj verziji: **"A ako bude oblačno, namirite ša'ban na trideset."** Ovdje pravnik može reći: Časni hadis aludira na cilj i određenje sredstva za njegovo postizanje. Sam cilj hadisa je očevidan i jasan, a sastoji se u postu cijeloga ramazana tako da se ne propusti ni jedan njegov dan ili posti dan nekog drugog mjeseca, odnosno ševvala ili ša'bana. To je moguće ostvariti utvrđivanjem početka i kraja mjeseca vrlo jednostavnom i dostupnom metodom većini ljudi, a koja im neće predstavljati poteškoće niti opterećenje u vjeri. U to doba fizičko viđenje mlačaka je bilo jednostavno i većini svijeta dostupna metoda te ju je hadis stoga i odredio. U protivnom, da ih je zadužio da početak i kraj ramazana utvrđuju nekom drugom metodom, kao što su astronomski proračuni, zadao bi im poteškoće i doveo bi ih u nevolju, jer u to doba Ummet nije znao ni pisati ni računati. A Allah dželle ša'nuhu želi Svojim robovima da olakša, a ne da oteža. Sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, za sebe veli: **"Allah me je poslao učiteljem koji olakšava a nije me poslao da otežavam."**³⁷² Dakle, ako se pronađe drugo sredstvo koje je sposobnije da ostvari cilj iz hadisa, koje je manje podložno grešci, prividu i laži u utvrđivanju početka lunarnog mjeseca i ako to sredstvo više nije teško dostupno već lahko ostvarivo, ako više nije iznad mogućnosti Ummeta u kome danas imamo stručnjake i

eksperte u astronomiji, geologiji i fizici svjetskog glasa i renomea... , i ako je ljudsko znanje otišlo tako daleko, da se spusti na taj isti Mjesec,

³⁷¹ Vidi opširnije prijevod ove knjige na bosanskom "Razumjevanje suneta", prijevod sa arapskog Ahmet Alibašić, str. 142.

³⁷² Muslim i dr.

da hoda po njegovoj površini, da na Zemlju donese uzroke njegove prašine i stijena!... ako tako stvari stoje, zašto onda uporno insistiramo na sredstvu koje nije samo po sebi svrha, a zapostavljamo cilj čijem ostvarenju hadis teži? Hadis potvrđuje ustanovljavanje početka mjeseca na osnovu svjedočenja jednog ili dvojice ljudi koji ustvrde ga su golim okom vidjeli mlađak, jer je to tada bila jedina moguća metoda koja je ujedno odgovarala razvojnem stupnju Ummeta.

Zar je moguće da se onda odbaci metoda koja ne griješi, ne obmanjuje i ne laže; metoda koja je dostigla stupanj izvjesnosti i stopostotnu tačnost? Zar je pojmljivo da se odbaci metoda kojom se može ujediniti Ummet širom zemaljske kugle i kojom se može staviti tačka na vječite i brojne razlike u zapaštanju, prekidu posta i određivanju Bajrama koje ponekad znaju biti i po tri dana između dvije bliske zemlje. To je nerazumljivo i neprihvatljivo sa stanovišta nauke i vjere. Sigurno je da su samo jedni u pravu, a svi ostali u krivu bez ikakve dvojbe.

El-Karadavi zatim citira uvaženog učenjaka i muhadisa Ahmeda Šakira, rahimehullahu, koji je do istog stava došao drugim putem. On³⁷³, kako prenosi el-Karadavi, se opredijelio za utvrđivanje početka lunarnih mjeseci astronomskim proračunima tvrdeći da je pravni propis o oslanjanju na viđenje obrazloženo razlogom koga jasno identificira i sam Sunnet. Kako taj razlog više ne postoji, tako i propis zasnovan na njemu treba biti dokinut, jer je opće prihvaćeno da propis slijedi svoj razlog. Ako ima razloga, ima i propisa, i obratno.³⁷⁴ El-Karadavi zatim iznosi podatak da je pročitao kako jedan šejh tvrdi da vjerodostojni Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, hadis: "**Mi smo narod koji niti čita niti računa**"; sadrži zabranu računanja, i oslanjanja Ummeta na njega.

Jusuf el-Karadavi odgovara: Da je to tačno onda bi bilo tačno i da hadis zabranjuje pisanje i upotrebu pisma, jer je hadis spomenuo

³⁷³ U svome djelu "Evailu-š-šuhiri el-arabijeti" Mektebetu Ibn Tejmije, za kojeg prevodioc El-K ar-davijevog djela kaže da je prevedeno na Bosanski. i da je prijevod i predgovor za ovo djelo napisao rahmetli Husejin Đozo. Sarajevo: Biblioteka Glasnika IVZ (stara serija, Knjiga 3), 1941, 16-23.

³⁷⁴ "Razumijvanje suneta" str. 144. Dr. Karadavi, prijevod sa arapskoga Ahmed Alibašić, str. 144.

dvije stvari kojima dokazuje nepismenost Ummeta: pisanje i računanje. A niko ni od prethodnika ni od savremenika nije rekao da je pisanje i čitanje pokuđena ili nepoželjna pojava u Ummetu. Naprotiv, pisanje je jedan od zahtjeva vjere na što upućuje Kur'an, sunnet i konsenzus učenjaka Ummeta. A prvi koji je počeo pozivati pismenosti bio je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kao što je poznato iz njegove biografije, tj. njegova stava prema zarobljenicima Bedra.

POGLAVLJE O NIJETU POSTA

٤٣٩٩ (د ت س) حفصة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « من لم يجمع الصيام قبل الفجر فلا صيام له ».

٤٤٠٠ (ط س) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما كان يقول: « لا يصوم إلا من أجمع الصيام قبل الفجر ».

٤٤٠١ (ط س) عائشة و حفصة رضي الله عنهما قالتا: « لا يصوم إلا من أجمع الصيام قبل الفجر ».

4399-Ebu Davud, Tirmizi i Nesai su zabilježili od Hafse³⁷⁵, radijallahu anha: **”Ko ne zanijjeti post prije zore, on nema posta.”**

U Nesaijevoj verziji: **”Ko ne zanijjeti post prije zore, neka ne posti.”**

U jednoj drugoj predaji: **”Ko ne zanijjeti post od noći, on nema posta.”**³⁷⁶

4400-U *Muwettau* Imama Malika i u *Sunenu* Nesaija je zabilježeno od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, da je govorio: **”Neka ne posti osim onaj ko je zanijetio prije sabaha.”**³⁷⁷

4401-U *Muwettau* Imama Malika i *Sunenu* Nesaija je zabilježeno, da su Aiša i Hafsa, radijallahu anhuma, rekle: **”Ne treba da posti osim osoba koja je zanijjetila prije sabaha.”**

Hadisom se želi naglasiti da shodno šeri'atskim propisima post osobe koja na vrijeme nije donijela nijet nije punovažeći. Iako se u praksi može dogoditi da neko posti bez valjana nijeta.

³⁷⁵ Majka pravovjernih, Hafsa, kćerka Omerova, supruga Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellam. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

³⁷⁶ Hadis bilježi Ebu Davud, br. 2454, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Nijet posta”, Tirmizi, pod br. 730, u Knjizio postu, u poglavlju ”Nema posta onom koji ne zanijeti od noći”. Nesai, 2333, 2334 i 2335, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Nijet o postu i spomen razilaženje prenosilaca o predaji Hafse”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah je rekao: ” Lanac prenosilaca ovog hadisa je ispravan, sahih i ne šteti mu to što su ga neki prenijeli u mevkuf formi.”

³⁷⁷ Muvetta, 1: 240, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O onome ko donese nijet prije fedžra”, Nesai, 2345 u Knjizi o postu, u poglavlju ”O spomenu različnosti prenosilaca Hafsinog habera” Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah je konstatirao: ” Lanac prenosilaca ovoga hadisa je vjerodostojan.”

Naizgled, ovaj hadis upućuje na to da nijedna vrsta posta nije važeća bez nijjeta donesenog prije zore. To je stav Ibn Omera, Malika, Davuda Zahirija i El-Muzenija. Ipak većina smatraju da se ovaj hadis odnosi samo na obavezni post. Odnosno, obavezni post nije ispravan onome koji ne donese nijjet prije zore. Dok je za dobrovoljni post dovoljno donijeti nijjet u toku dana. Kao dokaz za to uzimaju predaju od Aiše, radijallahu anha, da je Poslanik, sallallahu allejhi ve sellem, upitao: **”Imate li nešto za ručak.”** -ona je odgovorila: **”Ne.”** Na što je Poslanik, sallallahu allejhi ve sellem, rekao: **”Onda ću ja da postim.”**

Po hanefijskoj školi, dozvoljeno je donijeti nijjet sve do prije podne, čak i u obaveznom postu. Zanijetiti se može od akšama, uoči dana posta, pa do prije podne dana koji se posti na jedan sahat.³⁷⁸ Ali Kari u komentaru *Nukaje* kaže³⁷⁹: ”Naš argument (hanefijske pravne škole) je izjava Poslanika sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je beduin posvjedočio viđenje mjeseca za početak ramazana: **Allahov Poslanik ga upita: ”A svjedočiš li ti da je samo Allah bog i svjedočiš li da je Muhammed Allahov Poslanik?””Da”, reče on, a (Vjerovjesnik) će na to: ”Bilale, obavijesti svijet da (od) sutra poste.”**³⁸⁰

Prenosi se od Malika, a po jednoj predaji i od Ahmeda da su rekli da bi bilo ispravno čak ukoliko bi na početku ramazana donio nijjet da će postiti cijeli ramazan.

³⁷⁸ Džemaluddin Ebu Muhammed Abdullah ibn Jusuf ez-Zejlai el-Hanefi, *Nasbu-r-raje tabridž ehadiši el-hidaje*, Daru-l-kutubi-l-ilmije, Bejrut, 1416. /1996., 2: 451-454.

³⁷⁹ *Nukaje...*, 1: 556.

³⁸⁰ Korekcija hadisa prethodno spomenuta u prvom citiranju hadisa.

O POVRAĆANJU POSTAČA

٤٤٠٧ (ت) أبو سعيد الخدري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « ثلاث لا يفطرن الصائم: الحمامة، والقيء، والاحتلام».

٤٤٠٥ (ت د) أبو هريرة رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « من ذرعه القيء فليس عليه قضاء، ومن استقاء عمدا فليقض».

٤٤٠٦ (ط) نافع مولى ابن عمر أن ابن عمر رضي الله عنهما كان يقول: «من استقاء وهو صائم، فعليه القضاء، ومن ذرعه القيء فليس عليه قضاء».

٤٤٠٩ (د ت) معدان بن [أبي] طلحة أن أبا الدرداء حدثه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم جاء فأفطر، فلقيت ثوبان مولى رسول الله صلى الله عليه وسلم في مسجد دمشق، فقلت: إن أبا الدرداء حدثني: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم جاء فأفطر، قال: صدق، وأنا صيبت له وضوءه».

4407-Tirmizi u svome *Sunenu* bilježi od Ebu Seida el-Hudrija³⁸¹, radijallahu anhu: **”Troje neće omrsiti postača: puštanje krvi (hidžama), povraćanje i ejakulacija u snu.”**³⁸²

4405-Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu anhu: **”Onaj koga spopadne povraćanje, nije obavezan napaštati, a onaj koji ga namjerno izazove, neka taj dan naposti.”**

Slična predaja zabilježena je u *Muvettau* od Nafi’a sluge ibn Omera. Ovo je verzija koju je zabilježio Tirmizi, a ona koja je kod Ebu Davuda glasi: **”Onaj postač koga spopadne povraćanje nije obavezan napaštati, a onaj koji ga namjerno izazove, neka (taj dan) naposti.”**³⁸³

³⁸¹ Ime mu je Sa’d ibn Malik ibn Sinan ibn Ubejd el-Ensari el-Hazredži. Poznati ashab. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

³⁸² Hadis bilježi Tirmizi, br. 719, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postaču koga spopadne povraćanje”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah je rekao: ”U isnadu ovog hadisa je Abdu-r-Rahman ibn Zejd ibn Eslem, koji je slab. Tirmizi je rekao: Hadis Ebu Se’ida nije mahfuz, nije dobro zapamćen...”

³⁸³ Hadis bilježi Tirmizi, br. 720, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postaču koji namjerno izazove povraćanje”. Ebu Davud, br. 2380, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Postaču koji namjerno izazove povraćanje”. Idr. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”Ovaj hadis je sahih.”

4406-U *Muvettau* Imama Malika, zlatnim lancem prenosilaca je zabilježeno od Nafi'a, sluge Ibn Omera, radijallahu anhu, se prenosi da je Omer, radijallahu 'anhu, govorio: **"Onaj koji, u toku posta namjerno izazove povraćanje, neka (taj dan) naposti, a onaj koga spopadne povraćanje nije obavezan napaštati."**³⁸⁴

4409-Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Ma'dena ibn Ebu Talhe, radijallahu anhu, da mu je Ebu Derda, radijallahu anhu, pričao da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, povratio i onda se (zbog toga) omrsio. Ja sam sreo Seubana, slugu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u džamiji u Damasku, pa mu reko: "Ebu Derda mi je pričao kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, povratio pa se omrsio. On mi reče: "Istinu je rekao. A ja sam mu posipao vodu da uzme abdest."³⁸⁵

Što se tiče pitanja kvarenja posta povraćanjem, većina učenjaka smatraju da onaj koji povrati nenamjerno, odnosno koga savlada povraćanje ima ispravan post, za razliku od onoga koji izaziva povraćanje. Ibn Batal je prenio od Ibn Abbasa i Ibn Mes'uda, radijallahu anhum, stav da čak ni onaj koji izaziva povraćanje ne kvari time svoj post. Takav stav po jednoj predaji se prenosi i od imama Malika.

El-Hatabi ističe da mu nije mi poznato da postoji razilaženje shvatanju da onaj koga savlada povraćanje nije pokvario post. U ovo značenje spadaju i svi drugi postupci koji savladaju čovjeka.

³⁸⁴ *Muvetta*, 1: 252, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama na temu napaštanja i keffaretima ramazana." Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: " Lanac prenosilaca hadisa je vjerodostojan-sahih".

³⁸⁵ Ebu Davud, br. hadisa 2381, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postaču koji namjerno izaziva povraćanje", Tirmizi, u Knjizi o čistoći, u poglavlju "O abdestu zbog povraćanja i ru'afa". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: " Isnad ovog hadisa je hasen."

POGLAVLJE O EJAKULACIJI U SNU

٤٤٠٧ (ت) أبو سعيد الخدري رضي الله عنه أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « ثلاث لا يفطرن الصائم: الحمامة, والقيء, والاحتلام».

٤٤٠٨ (د) زيد بن أسلم رضي الله عنه عن رجل من أصحابه عن رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « لا يفطر من قاء, و لا من احتلم, و لا من احتجم».

4407-Tirmizi je zabilježio od Ebu Seida El-Hudrija, radijallahu anhu: **”Tri stvari neće omrsiti postača puštanje krvi (hidžama), povraćanje i ejakulacija u snu.”**

4408-Ebu Davud je zabilježio od Zejda ibn Eslema, radijallahu anhu, od jednog ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Neće se omrsiti onaj koji povrati, niti onaj koji doživi ejakulaciju u snu, niti onaj koji pusti krv (hidžama).”**³⁸⁶

³⁸⁶ Ebu Davud, br. hadisa 2372 i 2374, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postaču koji ejakulira danju u mjesecu ramazanu”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”U lancu prenosilaca ovog hadisa ima i onih koji su nepoznati. Spomenuti hadis se prenosi i drugim isnadima, ali i pored toga nije sabit, ispravan.”

POGLAVLJE O PUŠTANJU KRVI

Radi boljeg pregleda predaja i lakšeg razumijevanja podijelio sam ovo poglavlje na dva djela:

- a) o predajama koje govore da puštanje krvi ne kvari post,
- b) o predajama koje govore da puštanje krvi kvari post.

O predajama koje govore da puštanje krvi (u svrhu liječenja) kvari post

٤٤١٢ (د) عبد الرحمن بن أبي ليلى عن رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم هـى عن الحمامة و المواصله، و لم يجرّتهما إبقاء على أصحابه، فقيل له: يا رسول الله إنك تواصل [إلى السحر] فقال: إني أواصل إلى السحر، و ربي يطعمني و يسقيني».

٤٤١٥ (ت) رافع بن خديج رضي الله عنه أنّ النبي صلى الله عليه وسلم قال: « أفطر الحاجم والمحجوم».

٤٤١٦ (د) ثوبان رضي الله عنه أنّ نبيّ الله صلى الله عليه وسلم قال: « أفطر الحاجم والمحجوم».

٤٤١٧ (د) شداد بن أوس رضي الله عنه قال: « بينما هو يمشي مع رسول الله. . . فذكر نحوه».

٤٤١٤ (ط) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما كان يحتجم و هو صائم، ثم ترك ذلك بعد، فكان إذا صام لم يحتجم حتى يفطر».

4412-Ebu Davud je zabilježio od Abdu-r-Rahmana Ibn Ebu Lejla, a ovaj od jednog ashaba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sell-em, zabranio hidžamu (puštanje krvi) i neprekidan post, ali ih nije činio haramom zbog ashaba. Pa mu je neki čovjek rekao: ³⁸⁷”Poslaniče, ali ti zaista spajaš (do sehura).”**Da, ja zaista post produžavam do sehura i moj me Gospodar hrani i poji.”**

³⁸⁷ Ebu Davud, br. hadisa 2374, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O olakšici postaču da pušta krv”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, j e rekao: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih.”

4415-Tirmizi je zabilježio od Rafi'a ibn Hudidža, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Prekinuo je post onaj koji pušta i kome se pušta krv."**³⁸⁸

Od Seubana, radijallahu anhu, se prenosi identična predaja, a nju je zabilježio Ebu Davud.

Prenosi se i od Šeddada ibn Uvejsa, radijallahu anhu, dok sam išao sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, ..., a zatim je citirao predaju vrlo sličnu prethodnoj.

4414-U *Muwettau* Imama Malika je zabilježeno od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, da je činio hidžamu u toku posta, ali je kasnije napustio (tu praksu) pa je to učinio samo nakon što se iftari.

El-Hatabi ističe da postoji razilaženje među učenjacima o pitanju puštanja krvi postača. Jedna grupa učenjaka, shodno poruci ovih hadisa smatra da puštanje krvi kvari post. Ovo se prenosi od Alije, A'ta, El-Evzaija, Ahmeda, Ishaka, Ebu Sevra. Svi oni smatraju da puštanje krvi kvari post i onome koji pušta i onome kome se pušta krv, te da su isti dužni napostiti svaki dan koji se prekine na ovaj način.

Ahmed ibn Hanbel i Ishak ibn Rahivejh smatraju da i onaj ko pušta krv i onaj kome se pušta krv trebaju napostiti taj dan, ali nisu obavezni dati keffaret.

Prenosi se od grupe ashaba da su puštanje krvi činili noću. Između ostali su: Ibn Omer, Ebu Musa el-Eš'ari i Enes ibn Malik. Također, Mesruk, Hasan i Ibn Sirin nisu odobravali da postač pušta krv. El-Evza'i je smatrao to pokuđenim.

Ibn Musejjeb, Ša'bi i Nehai, su obrazložili pokuđenost hidžame postaču činjenicom da taj postupak postača vidno slabi.

Vjerovjesnikova, sallallahu alejhi ve sellem, izjava: **"Pokvario je hadžim..."** tj. Pokvario je nagradu svoga posta, pa kao da i ne posti.

³⁸⁸ Tirmizi, br. hadisa 774, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama hidžame, puštanja krvi postaču". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Isnad ovog hadisa je sahih, međutim, hadis je derogiran, jer, se pouzdanim predajama utvrdilo da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odobrio puštanje krvi postaču."

Jedni su razumjeli hadis u smislu da je to ukor njima dvojici i dova protiv njih kao što je slučaj sa onim koji neprestano posti kada je rečeno: **”Niti je postio niti se mrsio.”**

Šejh, Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je, kako smo vidjeli, hadis ocijenio ispravnim ali je ustvrdio da je isti derogiran, obrazlažući to da se pouzdanim predajama utvrdilo da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odobrio puštanje krvi postaču.

Konačan i odabraniji stav sa njegovom argumentacijom ćemo navesti u komentaru hadisa slijedećeg poglavlja.

O predajama koje govore da puštanje krvi ne kvari post

٤٤٠٧ (ت) أبو سعيد الخدري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « ثلاث لا يفطرن الصائم: الحمامة، والقيء، والاحتلام. ».

٤٤١٠ (خ م د ت) عبدالله بن عباس رضي الله عنهما « أن رسول الله صلى الله عليه وسلم، احتجم وهو محرم، واحتجم وهو صائم. ».

٤٤١١ (د خ) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: ما كنا ندع الحمامة للصائم إلا كراهية الجهد. ».

٤٤١٣ (ط) محمد بن شهاب الزهري رحمه الله أن سعد بن أبي وقاص، و ابن عمر، كانا يتحتمان و هما صائمان. ».

4407-Tirmizi je zabilježio od Ebu Seida el-Hudrija, radijallahu anhu: **”Troje neće pokvariti post postaču: puštanje krvi (hidžama), povraćanje i ejakulacija u snu.”**³⁸⁹

4410-Buhari, Muslim, Ebu Davud i Tirmizi bilježe od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu anhuma, **da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, puštao krv dok je bio u ihramu i onda kada je postio.**³⁹⁰

³⁸⁹ Ocjena hadisa spomenuta u prethodnom poglavlju (prvi hadis o povraćanju postača).

³⁹⁰ Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u ocjeni vjerodostojnosti hadisa u djelu *Džamii-l-usul* sugerira: ”Vidi šta je o ovome hadisu (Da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve

U verziji koju je zabilježio Ebu Davud stoji: **”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je puštao krv, a postio je”**.³⁹¹

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je puštao krv, na putovanju između Mekke i Medine, dok je bio u ihramu i postio je.

4411-Buhari i Ebu Davud su zabilježili od Enesa, radijallahu anhu: **”Nismo činili hidžamu samo zbog slabosti postača.”**

U Buharijevoj verziji stoji: Ebes ibn Malik bješe upitan: ”Da li ste smatrali hidžamu postača pokuđenom u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem? On reče: -Ne, osim zbog slabosti!³⁹²

4413-U *Muvettau* Imama Malika je zabilježeno od Muhammeda ibn Šihaba ez-Zuhrija, da su Sa’d ibn Ebu Vekkas i Ibn Omer, radijallahu anhum, činili hidžamu za vrijeme svoga posta.³⁹³

Rezime poglavlja o postačevom puštanju krvi

Hadisi navedeni u ovom poglavlju idu u prilog onima koji dozvoljavaju *hidžamu* postaču, ili tvrde da ona ne kvari post. Treba naglasiti da je stav velike većine učenjaka da puštanje krvi ne kvari post ni onome koji pušta, ni onome kome se pušta krv. Oni koji su smatrali da nema prepreke da se čini hidžama postaču su: Sufjan es-Sevri, Malik ibn Enes, Šafi’i i po jednoj predaji Ebu Hanife i njegovi učenici.

---

sellem, puštao krv a bio je u ihramu i postio) rekao hafiz Ibn Hadžer, rahimehullah, u *Telhisu*, 3: 193, jer u tome ima dilema.

³⁹¹ Hadis je zabilježio Buhari, 1938, 1939, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Puštanje krvi i povraćanje postača”. U Knjizi o liječenju, u poglavlju ”Kada se čini hidžama”. Muslim, br. 1202, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O dopuštenosti puštanja krvi onome ko je u ihramu”, Ebu Davud, br. 2372 i 2374, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Olakšica postačaju da pušta krv”. Tirmizi, br. 755, 756 i 757, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O olakšici činjenja hidžame postaču.

³⁹² Hadis je zabilježio Ebu Davud, br. 2375, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Olakšici postaču da pušta krv”, Buhari, 1940, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Puštanje krvi i povraćanje postača”.

³⁹³ Muvetta, 1: 247 u Knjizi o postu, u poglavlju ”O predajama hidžame postaču”. Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u korekciji *Džami’u-l-usul* je rekao: ”Lanac prenosilaca hadisa je isprekidan, munkati’, ali on ima ševahide u istome značenju.”

POGLAVLJE O POSTAČEVOM KORIŠTENJU SURME

٤٤١٨ (ت) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: «اشتكت عيني، أفاكحل وأنا صائم؟ قال: نعم».

٤٤١٩ (د) عبد الرحمن بن النعمان [بن معبد بن هوزة] عن أبيه عن جده أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر بالإمءد المروء عند النوم، و قال: ليتقء الصائم».

٤٤٢٠ (د) أنس بن مالك: أنه كان يكحل وهو صائم».

4418-Tirmizi bilježi predaju od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, da je rekao: **"Neki čovjek je došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: -Bole me oči, pa da li mogu koristiti surmu dok postim? -Možeš-reče on."**³⁹⁴

4419- Ebu Davud je zabilježio od Abdu-r-Rahmana ibn Nu'mana ibn Ma'bada ibn Huze, a on od njegovog oca, (Nu'mana ibn Mabeda) a ovaj od njegovog djeda (Ma'bed ibn Huze) ³⁹⁵**da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se koristi mirišljava surma prije spavanja i da je rekao: Neka se surme kloni postač."**³⁹⁶

Hadis je zabilježio Ebu Davud i istakao: Jahja ibn Me'in mi je rekao da je to hadis munker.

4420-Ebu Davud je zabilježio od Enesa ibn Malika, radijallahu

³⁹⁴ Tirmizi, br. 726, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postačevom korištenju surme". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji djela *Džami'u-l-usul* prenio Tirmizijevu ocjenu da ovaj hadis nije posve vjerodostojan, niti ima ikakva predaja od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, na ovu temu. Ebu Atika je ocjenjen kao slab prenosilac. El-Arnaut dodje: Hafiz u *Telhisu*, 2: 191, bilježi ovaj hadis Ebu Davuda da je praksa Ibn Omera, lanac prenosilaca tog hadisa nije loš. U poglavlju na ovu temu ima predaja Burejre, služkinje h. Aiše, u Taberanijevom *El-Evsatu* i od Ibn Abbasa u *Šu'abu-l-iman* kod Bejhakija sa dobrim lancem prenosilaca.

³⁹⁵ Ma'bed ibn Huze ibn Kajs ibn Ubade ibn Duhejm ibn Atije ibn Zejd ibn Kajs ibn Amir ibn Malik ibn Evs, el-Evsi, el-Ensari. Vidi: *El-Isabe fi temjizi es-Sahabe*, Ibn Hadžer, el-Askelani, rahimehullah, 3: 420-421.

³⁹⁶ Ebu Davud, br. 2377, u Knjizi o postu, u poglavlju "O korištenju surme pred spavanje". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Nu'man ibn Huze je nepoznat. Međutim, hadis ima svoje ševahide u istome značenju kao npr., predohno spomenuti hadis."

anhu: **”Da je koristio surmu i kada je postio.”**³⁹⁷

Na osnovu Ma’bedovog hadisa Ibn Šubrume i Ibn Ebu Lejla su smatrali da surma kvari post. Nasuprot njih stali su ogromna većina islamskih pravnika i drugih učenjaka koji smatraju da surma ne kvari post ocijenivši ovaj hadis kao slab, koji se ne uzima kao validan šerijatski dokaz. Pored ostalih, ovo je stav i hanefijske pravne škole.

---

³⁹⁷ Ebu Davud, 2378, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O korištenju surme pred spavanje”. Mu-haddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, kaže: ” Lanac prenosilaca hadisa nije loš, ko što je rekao hafiz u *Telbisu*.”

O POSTAČEVOM POLJUPCU I DODIRIVANJU SUPRUGE

٤٤٢١ (خ م ط د ت) عائشة رضي الله عنها قالت: «إن كان رسول الله صلى الله عليه وسلم ليقبل بعض أزواجه وهو صائم، ثم ضحكت».

٤٤٢٢ (م ط) عمر بن أبي سلمة ربيب النبي صلى الله عليه وسلم: أنه سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم: أيقبل الصائم؟ فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم: سل هذه لأم سلمة فأخبرته: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم يفعل ذلك، فقال: يا رسول الله، قد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر، فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم: أما والله، إني لأتقاكم لله، وأخشاكم له».

٤٤٢٣ (م) حفصة رضي الله عنهما قالت: «كان رسول الله، صلى الله عليه وسلم، يقبل وهو صائم».

٤٤٢٤ (د) جابر بن عبد الله رضي الله عنهما أن عمر بن الخطاب قال: «هشئت، فقبت و أنا صائم، قال: أرايت لو مضمضت بالماء و أنت صائم؟ قلت: لا بأس، قال: فمه!»
٤٤٢٥ (ط) يحيى بن سعيد رحمه الله أن عائكة بنت زيد بن عمرو ابن نفيل امرأة عمر بن الخطاب: «كانت تقبل رأس عمر وهو صائم، فلا ينهاها».

٤٤٢٦ (ط) عائشة بنت طلحة كانت عند عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم، فدخل عليها زوجها هنالك وهو عبد الله بن عبد الرحمن بن أبي بكر الصديق وهو صائم، فقالت له عائشة: «ما يمنعك أن تدنو من أهلك فتقبلها وتلاعبها؟ قال: أقبلها وأنا صائم؟ قالت: نعم».

٤٤٢٧ (ط) زيد بن أسلم: أن أبا هريرة وسعد بن أبي وقاص: كانا يرخسان في القبلة للصائم».

٤٤٢٨ (د) أبو هريرة رضي الله عنه: أن رجلا سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المباشرة للصائم؟ فرخص له، فاتاه آخر فسأله، فنهاه، فإذا الذي رخص له شيخ، وإذا الذي نهاه شاب».

٤٤٢٩ (ط) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما كان يرخص فيها للشيخ الكبير، و يكرهما للشاب».

٤٤٣٠ (ط) نافع مولى ابن عمر رضي الله عنهم أن عبد الله ابن عمر: كان ينهي عن القبلة والمباشرة للصائم».

4421-U *Sabihima* Buharije i Muslima, Muvettau Imama Malika, te *Sunenima* Ebu Davuda i Tirmizija, je zabilježen je sljedeći hadis: **”Jednu od svojih supruga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poljubio dok je postio”**-Kazala je Aiša, r. a., a zatim se je osmjehnula.³⁹⁸

Identičnu predaju bilježi i Muslim od Hafse, radijallahu anha.³⁹⁹

U drugoj predaji stoji **da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ljubio i dodirivao suprugu dok je postio i mogao je najbolje da kontrolira svoje strasti.”**

U jednoj predaji stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ljubio suprugu dok je postio u **”mjesecu posta.”**

U jednoj predaji stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ljubio dok je postio u ramazanu.

U drugoj predaji: **”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi me ljubio dok je postio, i dodirivao jezik.”**⁴⁰⁰

U predaji koju bilježi Imam Malik u Muvatti stoji zapisano: ”Kada bi Aiša, radijallahu anha, čula da neko spominje kako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ljubio supruge i kada je postio ona bi rekla: **”Ako od vas može da se suzdrži, da kontrolira svoje strasti kao Resullullah?”**

U predaji koju bilježi Ebu Davud: **”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi me ljubio dok je postio, a i ja sam postila.”**

4422-U *Sabihu* Muslima i *Muwettau* Imama Malika je zabilježeno od Omera ibn Ebu Selame, radijallahu anhu, da je upitao Allahovog Po-

³⁹⁸ Hadis je zabilježio Buhari, br. 1928, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postačevom poljubcu”, Muslim, br. 1106, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Obznana da poljubac postača nije haram”. *Muvetta*, I: 243, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O olaksici poljupca postača”. Ebu Davud, br. 2382, 2383, 2384 i 2386, u Knjizi o postu, u poglavljima: ”O postačevom poljubcu” i ”O postaču koji proguta svoju pljuvačku”. Tirmizi, br. 727, 728 i 729, u Knjizi o postu, u poglavljima: ”O poljupcu postača” i ”O postačevom milovanju supruge”.

³⁹⁹ Tu predaju bilježi Muslim u svome *Sabihu*, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Obznana da poljubac postača nije haram”.

⁴⁰⁰ Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji djela *Džami’u-l-usul* je rekao: ”Lanac prenosilaca ovog rivajeta, ”da je tada i njen jezik dodirivao”, je slab”.

slanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Može li postač ljubiti? A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori: **"Pitaj ovu"**-tj. Ummu Selemu. A ona ga obavijesti da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to činio. On mu reče. O Allahov Poslaniče, tebi je Allah oprostio tvoje prošle i buduće grijeha. A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori: **"Vallahi, ja sam najbogobojasniji i najviše se bojim Allaha."** Ovo je verzija koju bilježi Muslim.⁴⁰¹

U predaji koja je zabilježena u Muvettau stoji da je neki čovjek poljubio svoju suprugu za vrijeme posta u ramazanu, pa ga je zbog toga veoma grizla savjest, te je poslao svoju suprugu. Ova je (o tome) upitala Umu Seleme, radijallahu anha, koja ju je obavijestila da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to radio. Kada je ova obavijestila muža on se još više ražalosti i reče: Ali mi nismo kao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem! Allah, dželle ša'nuhu, svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dozvoljava šta želi. Ova žena se vratila kod Umu Seleme, radijallahu anha, i tu zatekla Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji upita: **-Šta je ovoj ženi?** Umu Seleme, radijallahu anha, mu ispriča, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, joj reče: **-Zašto joj nisi rekla da ja to radim.** Umu Seleme, radijallahu anha, reče: Ja sam joj već rekla i ona je obavijestila o tome svoga muža koji se još više ražalostio i rekao: "Mi nismo kao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem! Allah Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dozvoljava šta želi." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se razljuti i reče: **"Vallahi, ja sam najbogobojasniji i najviše se bojim Allaha."**⁴⁰²

4424-Ebu Davud je zabilježio od Džabira ibn Abdullaha da je Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, rekao: "Bio sam nešto razdragan pa sam poljubio svoju suprugu, a bio sam postio. Kasnije sam to saopćio

⁴⁰¹ Muslim u svome *Sabihu*, 1108, u Knjizi o postu, u poglavlju "Obznana da poljubac postača nije haram".

⁴⁰² Ova predaja koja je zabilježena u Muvatti, 1: 243, u Knjizi o postu, u poglavlju "O olakšici poljupca postača" Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: Ovaj hadis je mursel, međutim nju je spojio Abdu-r-Rezak i Ahmed, sahih isnadom od Ata od jednog čovjeka Ensarije. Također, ovu predaju podržava i Muslimova predaja koju smo prethodno spomenuli.

Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, rekao sam mu: "O Allahov Poslaniče, danas sam učinio krupnu stvar; poljubio sam u toku posta! On mi reče: **I' ? Šta kažeš o tome da si izaprao usta u stanju posta?** Rekoh: Ništa. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: **"Pa eto! (To je isto)."**⁴⁰³

4425-Ebu Davud bilježi predaju od Jahja ibn Se'ida da je Atika bint Zejd ibn Amr ibn Nufejl⁴⁰⁴-supruga Omera ibn Hattaba, radijallahu anhu, ljubila glavu Omerovu, a on je postio i nije joj zabranjivao."

4426-U *Muwettau* Imama Malika je zabilježeno od Aiše bint Talha, radijallahu anhu, da je bila kod Aiše, supruge Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je utom ušao njen muž-Abdullah ibn Abdur-Rahman ibn Ebu Bekr, radijallahu anhu, a postio je. Aiša, radijallahu anha, ga upita: **"Šta te sprečava da priđeš svojoj supruzi, poljubiš je i razveseliš? On reče: -Zar da je poljubim dok postim? Da- reče mu Aiša, radijallahu anha."**⁴⁰⁵

4427-U *Muwettau* Imama Malika je zabilježeno od Zejda ibn Esleme: Da su Ebu Hurejre i Sa'd ibn Ebu Vekkas, radijallahu anhuma, davali olakšice po pitanju poljupca postača."⁴⁰⁶

4428-Ebu Davud je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je neki čovjek pitao Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o poljupcu postača, pa mu je to dozvolio. Nakon toga došao je drugi pa ga je (to isto) pitao a on mu je zabranio. Kasnije se ispostavilo da je onaj kome je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dozvolio bio starac, a onaj kome je zabranio mladić.⁴⁰⁷

⁴⁰³ Ebu Davud, br. hadisa 2385, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postačevom poljubcu". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Ovo je hadis munker. Bezzar je rekao: -Ne znamo da se ovaj hadis od Omera, pored ovoga, prenosi i nekim drugim isnadom".

⁴⁰⁴ Atika bint Zejd ibn Amr ibn Nufejl. El-Adevija. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁰⁵ Muvetta, 1: 243, u Knjizi o postu, u poglavlju "O olakšici poljupca postača", Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Iznac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan."

⁴⁰⁶ Muvatta, 1: 243, u Knjizi o postu, u poglavlju "O olakšici poljupca postača", Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Ovaj hadis je munkat'i, prekinut, međutim on ima svoje ševahide u istom značenju.

⁴⁰⁷ Ebu Davud, br. hadisa 2387, u Knjizi o postu, u poglavlju "Pokuđenosti (poljupca) mladiću

4429-U Muvettau Imama Malika je zabilježeno da je Abdullah ibn Abbas, radijallahu anhuma, dozvoljavao poljubac postača kada je starac u pitanju, a smatrao je to pokuđenim mladiću.⁴⁰⁸

4430-U Muvettau Imama Malika je zabilježeno od Nafi'a, sluge Ibn Omera, da je Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, branio poljubac i dodirivanje, postaču.⁴⁰⁹

Komentar Aišine izjave: **"Jednu od svojih žena je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poljubio dok je postio"** – zatim se osmijehnula.

Aiša, radijallahu anha, možda nikada ne bi obavijestila da ju je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ljubio dok je bio postio da nije znala da je to Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dozvoljavao da se kaže. Dokaz je hadis u kojem ga njegov sluga pita o poljupcu postača, a on ga usmjerava da mu njegova žena, u tom slučaju, Umu Seleme, radijallahu anha, odgovori.

"...zatim se osmijehnula."

Moguće je da se je osmijehnula iz čuđenja postupku koji je suprotan praksi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o ovom pitanju, ili se, možda, sebi nasmijala jer je prenijela hadis poput ovog zbog kojeg se osjeća stid, a pogotovo ako ga prenosi, žena o sebi, i to prezentuje

---

(koji posti)". Muhaddis Ahdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "U lancu prenosilaca ovog hadisa je Ebu-l-Anis, njegovo puno ime je: Abdullah ibn Suhban el-Esedi, koji je blag, slabog hadisa. Kao što je rekao hafiz u tekribu. Ebu Hatim je rekao: -U njegovim hadisima ima nešto. -Zerkani u komentaru Muvatte je rekao: -O različitosti propisa između starca i mladića, kada je post u pitanju je rekao Malik, po jednoj predaji, Šafi'i, Ebu Hanife. Od Malika se prenosi pokuđenost poljupca mladiću koji posti obavezni post, ali ta pokuđenost je isključena u dobrobovljnom postu. Međutim, poznati njegov stav je pokuđenost poljupca uopće.

Ibn Abdu-l-Berr je rekao: -Smatram da oni koji prave razliku između poljupca starca i mladića u toku posta, pridružili su se Aišinoj predaji: "Ko bolje može da kontrolise od Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem? Tj. ko od vas može bolje od njega da suzdržava svoje strasti?!" On je rekao. Prenosi i Bejhaki vjerodostojnim lancem prenosilaca, od Aiše, radijallahu anha, da je, sallallahu alejhi ve sellem, dozvolio poljubac starijoj osobi."

⁴⁰⁸ Muvetta, 1: 244, u Knjizi o postu, u poglavlju "O zabrani poljupca postaču", Muhaddis Ahdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je ocijenio lanac prenosilaca ovog hadisa da je vjerodostojan.

⁴⁰⁹ Muvetta, 1: 244, u Knjizi o postu, u poglavlju "O zabrani poljupca od strane postača", lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan.

ljudima. Međutim, ona je bila prinuđena da to spomene da bi prenijela ovaj hadis i podatak o ovome, a onda se začudila toj potrebi koja ju je dovela da kaže tako nešto.

Kadi ističe kao moguće i to da se nasmijala kako bi upozorila kako je ona ta sa kojom se je to dogodilo, da bi bilo jasnije i uvjerljivije.

O pitanju ljubljenja i dodirivanja supruge u toku posta imamo više stavova učenjaka.

Jedna grupa učenjaka smatra da je poljubac i dodirivanje haram činiti u toku posta. Njihov dokaz tome je ajet u kome Uzvišeni kaže: **”El-ane baširuhune”**..., ⁴¹⁰odnosno: **”Zato se sada sastajete sa njima u želji da dobijete ono to vam je Allah već odredio.”** Ovdje se dozvoljava taj akt tek nakon iftara.

Ibn Omer, radijallahu anhuma, je to smatrao mekruhom. Ovo od njega prenosi Ibn Ebu Šejbe, u svome *Musannefu*, ispravnim lancem prenosilaca. Ovaj postupak pokuđenim smatra i imam Malik.

Kadi Ijad je blaži po ovome pitanju te smatra da poljubac postaća uopće, bez obzira bio on mlad ili star jeste dozvoljen čin. Istog stava su grupa ashaba, tabi'ina, kao i Imam Ahmed, Ishak i Davud.

Ibn Abbas, Ebu Hanife, Es-Sevri, El-Evzai i Šafi'i su rekli: ”Pokuđen je mladim ljudima, ali ne i starijima.”

Imam Šafi i učenjaci njegove pravne škole su rekli da poljubac u toku posta nije zabranjen onome kome to ne budi strasti. Pored toga što se pouzdano zna da je to i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, činio, međutim on je bio siguran, i mogao se suzdržati na tome, što nije slučaj sa drugima. Kao što navodi Aiša: ”Mogao je najbolje da kontroliše svoje strasti.” Zato je ipak bolje da se to ne čini za vrijeme posta.

Ibn Vehb prenosi od Imama Malika da je svakome dozvoljen poljubac u neobaveznom postu, a da to nije dozvoljeno i u obaveznom.

Nema razilaženja o pitanju da poljubac ne kvari post ukoliko postać nakon njega ne osjeti strast. Ovo se argumentira hadisom: **”Pa**

---

⁴¹⁰ El Bekare, 185.

šta misliš o pranju usta”, tj. znate da je pranje usta, ili unošenje vode u usta, postupak nakon kojeg slijedi pijenje. Takav je slučaj i sa poljupcem kojeg slijedi spolni odnos, zato ne kvari post.

U ovom hadisu se ukazuje na jedno divno razumijevanje i analogiju. Pa kao što je ispiranje usta, čin koji samo prethodi pijenju i biva ključ, tako je i poljubac samo čin koji prethodi spolnom odnosu i biva ključ tome. S obzirom da svjesno pijenje kvari post, tako i svjesno općenje sa suprugom kvari post. Tako ni pred piće ne kvari post kao što ni predodnos ne kvari post.

KVARENJE POSTA U ZABORAVU

٤٤٣١ (خ م د ت) أبو هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «من نسي وهو صائم، فأكل أو شرب، فليتم صومه، فإنما أطعمه الله وسقاه». و عند أبي داود أن رجلا جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: « يا رسول الله: أكلت وشربت ناسيا وأنا صائم؟ فقال: « الله أطعمك وسقاك».

4431-Buhari, Muslim, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili predaju od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko zaboravivši nešto pojede ili popije nije pokvario post, to mu je samo opskrba kojom ga je Allah opskrbio.”**

Forma ovog hadisa koju bilježi Tirmizi glasi: **”Ko, zaboravivši, nešto pojede ili popije, neka ne prekida post, to mu je samo opskrba kojom ga je Allah opskrbio.”**

Ebu Davud bilježi slijedeću predaju: ”Došao je neki čovjek kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: **”Dok sam postio, u zaboravu sam jeo i pio. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ”Allah te je nahranio i napojio.”**“⁴¹

Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: **”Ko, zaboravivši (da posti), nešto pojede ili popije”** znače: malu ili veliku količinu hrane ili pića.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **”...nešto pojede ili popije.”** Učenjaci pojašnjavaju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo samo jelo i piće u ovome hadisu, pored činjenice da postoje i druge stvari koje kvare post i mogu se u zaboravu da dogode zato što se u zaboravu najčešće pojede i popije.

⁴¹ Buhari, 1933, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ukoliko (postač) u zaboravu nešto pojede ili popije)” i u Knjizi zavjeti i iman, u poglavlju”Ukoliko u zaboravu prekrši zakletvu”. Muslim, br. 1155, u Knjizi o postu, u poglavlju”Da jelo, piće i odnos, postača u zaboravu ne kvare post”. Tirmizi, u Knjizi o postu, u poglavlju”Postač koji jede i pije u zaboravu”. Ebu Davud, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ko jede u zaboravu”.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **”...to mu je samo opskrba kojom ga je Allah opskrbio.”**

Velika većina učenjaka se pridržava ovog hadisa i po njemu postupa. Odnosno, ukoliko onaj koji posti u zaboravu pojede, popije ili spolno opći nije pokvario svoj post. Između ostalih, to je stav Šafije, Ebu Hanife, Davuda i brojnih drugih.

Imam Malik smatra da te radnje i u zaboravu kvare post i da je takav dužan napostiti taj dan iako nije dužan dati i keffaret. Učenjaci njegove pravne škole obrazlažu taj stav da se navedeni hadis odnosi isključivo na dobrovoljni post.

Međutim, odgovor na ovakvu argumentaciju je predaja koju bilježe Darekutni: **”Ko, zaboravivši, nešto pojede ili popije, nije pokvario post, nema potrebe da napašta niti daje keffaret.”** Ovim je preciziran post u ramazanu i također odbačena je mogućnost da takav ipak treba dati keffaret.

U skladu sa hadisom ovoga poglavlja fetve su izdavali brojni ashabi. Spomenimo npr. Alija, Zejd ibn Sabita, Ebu Hurejre i Ibn Omera, radijallahu anhum.

Također, ovaj hadis je u skladu sa ajetom: **”Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete, ali će vas kazniti ako pod zakletvom nešto namjerno činite.”** A Allah prašta i blag je.⁴¹²

Ata', El-Evzai i Lejs kažu: **”Ako postač zaboravivši da posti imadne intimni odnos dužan je taj dan napostiti. Međutim, ako nešto pojede u zaboravu nije dužan da naposti.”**

Imam Ahmed smatra da je onaj koji ima spolni odnos u toku posta dužan napostiti taj dan i dati keffaret. Abdu-r-Rezzak je zabilježio od Amra ibn Dinara da je neki čovjek došao kod Ebu Hurejre, radijallahu anhu, i rekao mu: **”Zapostio sam, pa sam to zaboravio i jeo.”** Ebu Hurejre mu reče: **”Nema problema!”** Ovaj ponovo reče: **”Nakon toga sam posjetio jednog čovjeka pa sam u zaboravu opet jeo i pio.”** Ebu

⁴¹² El-Bekare, 225.

Hurejre, radijallahu anhu, mu opet reče: "Nema problema, Allah te je nahranio i napojio." Ovaj čovjek nastavi: "Nakon toga sam otišao kod jednog drugog, pa sam opet zaboravio i opet sam jeo." Tada mu Ebu Hurejre, radijallahu anhu reče: "Ti si čovjek koji nije navikao da posti".

Ulema sugerira da je dužnost upozoriti osobu koja jede iz zaborava. Smatra se pokuđenim ne upozoriti takvu osobu.

Također se kaže da je pokuđeno da se upozorava soba koja teško podnosi post.

POGLAVLJE O SEHURU O PODSTICANJU NA SEHUR

- ٤٥٢٩ (خ م ت س) أنس بن مالك رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: « تسحروا فإن في السحور بركة ».
- ٤٥٣٠ (س) عبد الله بن معبود، رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « تسحروا، فإن في السحور بركة ».
- ٤٥٣١ (س) أبو هريرة رضي الله عنه، أن رسول الله، صلى الله عليه وسلم قال: « تسحروا، فإن في السحور بركة ».
- ٤٥٣٢ (س) عبد الله بن الحارث عن رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم قال: « دخلت على النبي، صلى الله عليه وسلم، وهو يتسحر، فقال: إنها بركة أعطاكم الله إياها، فلا تدعوه ».
- ٤٥٣٣ (م ت د س) عمرو بن العاص رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « فصل ما بين صيامنا و صيام أهل الكتاب: أكلة السحر ».
- ٤٥٣٤ (د س) العرياض بن سارية رضي الله عنه قال: « دعاني رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى السحور في رمضان، فقال: «هلم إلى الغداء المبارك».
- ٤٥٣٥ (س) المقدم بن معد يكرب رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « عليكم بغداء السحور، فإنه الغداء المبارك ».
- ٤٥٣٦ (س) خالد بن معداد رحمه الله قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لرجل: « هلم إلى الغداء المبارك، يعني: السحور ».
- ٤٥٣٧ (د) أبو هريرة رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « نعم سحور المؤمن: التمر ».

4529-Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai su zabilježili predaju Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, koji pripovjeda da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ustajte na sehur, jer je u sehuru, zaista beričet”**.⁴¹³

⁴¹³ Hadis je zabilježio: Buhari, 1923, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Beričet sehura i njegova neobaveznost”, Muslim, br. 1059, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednost sehura i potvrđenost njegove poželjnosti”, Tirmizi, br. 708, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O vrijednosti sehura”,

4530 i 4531 -Identična predaja prenosi se od Abdullaha ibn Mes'uda i Ebu Hurejre radijallahu anhum, a obje je zabilježio Nesai u istom poglavlju.

4532-Nesai bilježi od Abdullaha ibn el-Harisa, radijallahu anhu, koji prenosi od nekog čovjeka iz reda ashaba da je Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve sellem izjavio: **"Sehur je beričet koji vam je Allah podario, pa ga nemojte propuštati."**⁴¹⁴

4533 -Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Amr ibn el-Asa⁴¹⁵, radijallahu anhu, predaju, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Razlika između našeg i posta sljedbenika Knjige je sehurski obrok."**⁴¹⁶

4534 -Ebu Davud i Nesai su zabilježili od El-Irbada ibn Sarija, radijallahu anhu, da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, me je pozvao na sehur u ramazanu rekavši: **"Izvoli na beričetni ručak."**⁴¹⁷

4535 -Nesai je zabilježio od Mikdada ibn Ma'dikeriba, radijallahu 'anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Ustajte na sehur, jer je on, zaista, beričetni obrok."**⁴¹⁸

4536 -Nesai je zabilježio od Halida ibn Ma'beda, radijallahu 'anhu, koji je izjavio: Da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Izvoli na beričetni obrok."**⁴¹⁹

Nesai, 2148, u Knjizi o postu, u poglavlju "Podsticaj na sehur".

⁴¹⁴ Nesai, 2146, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost sehura". Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, ističe: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan."

⁴¹⁵ Amr ibn el-As ibn Vail el-Kureši es-Sehmi, Ebu Abdullah. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴¹⁶ Muslim, br. 1096, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost sehura i potvrđenost njegove poželjnosti", Ebu Davud, br. 2343, u Knjizi o postu, u poglavlju "Potvrđenost sehura". Tirmizi, br. 709, u Knjizi o postu, u poglavlju "O vrijednosti sehura", Nesai, 2168, u Knjizi o postu, u poglavlju "Razlika između našeg i posta pripadnika knjige".

⁴¹⁷ Ebu Davud, br. 2344, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ko je nazvao sehur ručkom", Nesai, 2165, u Knjizi o postu, u poglavlju "Poziv na sehur". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u korekciji "*Džami'ul-usul*" je rekao: "U isnadu ovog hadisa je El-Haris ibn Zijad, koji je slab u hadisu, kao što je rekao hafiz u Takribu. Međutim ovaj hadis jačaju dva prethodno navedena hadisa.

⁴¹⁸ Nesai, 2166, u Knjizi o postu, u poglavlju "O nazivanju sehura ručkom", Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, ističe da je lanac prenosilaca ovoga hadisa dobar.

⁴¹⁹ Nesai, 2167, u Knjizi o postu, u poglavlju "O nazivanju sehura ručkom". Abdu-l-Kadir el-

4537-Ebu Davud je zabilježio hadis od Ebu Hurejre, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Divan li su sehur vjerniku hurme.”**⁴²⁰

U ustajanju na sehur su jednaki i jaki i slabi pa nije po sunnetu da neko npr., odgodi večeru do kasno u noć, zatim legne i ne budi se na sehur pod izgovorom da on može i na taj način da posti i da nema potrebe ustajati na sehur. Takav postupak je suprotan praksi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koja se sastojala u redovnom ustajanju na sehur, a s druge strane, oprečna je i preporuci Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koja je prenesena u raznim hadiskim djelima i raznim formama.

U predmetnom hadisu Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem kaže: **”Ustajte na sehur.”** Pored toga što se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izrazio u imperativu, svi učenjaci su složni da je sehur mustehab, pohvalan čin, i složni su da nije vadžib – obavezan.

Komentator *Sunena* Ebu Davuda se je pozabavio terminom sehur, pa je između ostalog rekao: *”Seher* je vrijeme neposredno prije zore. Prema Ali Kari to je zadnja šestina noći. *Sehur* je ono što se jede od hrane i pića. *Subur* je naziv za obrok neposredno prije zore.

Halid ibn Ma’bed je rekao da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izjavio: **”Izvoli na beričetni obrok.”**

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je u ovome hadisu sehur nazvao: *gada mubarek* (bereketni obrok).

U arapskome jeziku *gada* je naziv za jutarnji obrok, odnosno doručak. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je tako nazvao sehurski obrok jer se sehur obavlja namjesto doručka.

El-Hattabi je rekao: **”**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nazvao sehur *gada*, jer se postač njime jača za post toga dana. Tako onaj ko se je sehurio kao da je već i doručkovao.”

Arnaut, rahimehullah, je rekao: **”**lanac prenosilaca ovog hadisa je munkati’ (prekinut), ali je on sastavljen u prethodnoj predaji.”

⁴²⁰ Ebu Davud, br. 2345, u Knjizi o postu, u poglavlju **”Ko je nazvao sehur ručkom”**. Isnad ovog hadisa, prema ocijeni Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je hasen.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **”...jer je u sehuru, zaista, bereket.”**

Bereket sehura je očigledan; on jača čovjeka za post, čini ga živahnijim, zbog njega se probudi želja da se što više posti, zbog relativne lakhoće kojom posti onaj koji se budi na sehur. Neki su još dodali: Bereket je u tome što buđenje na sehur obuhvata buđenje, zikr, dovu u ovom mubarek vremenu u kojem se spušta milost, prima dova i traženje oprosta.⁴²¹

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Sehur je beričet koji vam je Allah podario...”**

Da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ustajao na sehur, i da to u osnovi nije dozvoljeno, mnogima bi takav post bio težak, s druge strane, da je sehurio u sredini noći ni to mnogi ne bi mogli podnijeti, što bi moglo i prouzrokovati ostavljanje sabah namaza, ili napore u ustajanju u noći.

Koristi ustajanja na sehur

U obavljanju sehura postoje velike koristi od kojih su najizraženije:

- izvršavanje sunneta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je govorio: **”Držite se moga sunneta, i sunneta mojih halifa”;**

- ustajanjem na sehur ojačavamo svoj organizam za post toga dana, što vodi lakšem postu;

- buđenje u to blagoslovljeno vrijeme ukazuje da ćemo biti budni u vrijeme kada Allah, dželle ša’nuhu, spušta na zemaljsko nebo svoju milost i pita: **”Imali nekog da oprost traži da mu oprostim i ima li neko kome je potrebno nešto pa da mu udovoljim”;**

- pripreme za sabah-namaz;

- tim postupkom razlikujemo se od prakse sljedbenika Knjige;

- odbacivanje ružnog vladanja, koje uslijedi nakon velike gladi.

⁴²¹ Shodno hadisu u kojemu stoji: **”Zaista se Allah dželle ša’nuhu, spušta u zadnjoj trećini noći”.**

O VREMENU SEHURA

٤٥٣٨ (خ م ت د) زيد بن ثابت رضي الله عنه قال: « تسحرنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم، ثم قمنا إلى الصلاة، قال أنس بن مالك: قلت: كم كان قدر ما بينهما؟ قال: قدر خمسين آية.»

٤٥٣٩ (س خ) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: «تسحر رسول الله صلى الله عليه وسلم، و زيد بن ثابت، ثم قاما، فدخلتا في صلاة الصبح، فقلت لأنس: كم كان بين فراغهما ودخولهما في الصلاة؟ قال: قدر ما يقرأ الإنسان خمسين آية.»

٤٥٤٠ (خ) سهل بن سعد رضي الله عنه قال: «كنت أتسحر [في أهلي] ثم يكون بي سرعة أن أدرك صلاة الفجر مع رسول الله صلى الله عليه وسلم.»

٤٥٤١ (س) زر بن حبیش رحمه الله قال: «قلنا لحذيفة: آية ساعة تسحرت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ قال: هو النهار، إلا أن الشمس لم تطلع.»

٤٥٤٢ (خ م د س) عبدالله بن معبود رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لا يمنعن أحدكم أذان بلال من سحوره، فإنه يؤذن أو قال: ينادي بليل، ليرجع قائمكم، ويوقظ نائمكم، وليس الفجر أن يقول: هكذا و جمع بعض الرواة كفيه حتى يقول: هذا، ومد إصبعيه السبائين.»

٤٥٤٣ (خ م ط س) عائشة و عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إن بلالا يؤذن بليل، فكلوا و اشربوا حتى ينادي ابن أم مكتوم.»

٤٥٤٤ (خ م ط ت س) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إن بلالا ينادي بليل، فكلوا و اشربوا حتى ينادي ابن أم مكتوم، قال: و كان ابن أم مكتوم رجلاً أعمى، لا ينادي حتى يقال له: أصبحت، أصبحت.»

٤٥٤٥ (م ت د س) سمرة بن جندب رضي الله عنه قال: «قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يفرنكم من سحوركم أذان بلال، و لا بياض الأفق المستطيل هكذا حتى يستطير هكذا و حكاة حماد بن زيد بيده قال: يعني: معترضاً.»

٤٥٤٦ (س) أميمة بنت حبيب الأنصارية رضي الله عنها قالت: «قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إذا أذن ابن أم مكتوم فلا تاكلوا و لا تشربوا، و إذا أذن بلال فكلوا و اشربوا.»

٤٥٤٧ (ت د) طلق بن علي رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «كلوا و اشربوا، و لا يهيذنكم الساطع المصعد حتى يعترض لكم الأحمر».

٤٥٤٨ (د) أبو هريرة رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إذا سمع أحدكم النداء و الإناء على يده، فلا يدعه حتى يقضي حاجته».

4538 -Buhari, Muslim, Tirmizi i Ebu Davud su zabilježili od Zejda ibn Sabita⁴²², radijallahu anhu, da je rekao: **"Sehurili smo se sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, zatim smo ustali / otišli na namaz. Upitah (Enes ibn Malik): "Koliko je bilo između to dvoje?" "Pedeset ajeta!"**, odgovori Zejd.

U jednoj predaji stoji: **"Onoliko koliko treba nekome da prouči pedeset ajeta!"**⁴²³

U drugoj predaji stoji: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kod sehura je rekao: **'O Enese, hoću da postim, pa me nečim nahrani,'** pa sam donio dadule i posudu u kojoj je bila voda. A to je bilo nakon što je Bilal⁴²⁴ proučio ezan. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: - **'O Enese, pozovi nekog da jede sa mnom!' Pa sam pozvao Zejda ibn Sabita."**

4540 -Buhari bilježi od Sehla ibn Sa'da, radijallahu 'anhu: "Ja sam sehurio sa svojim, zatim bih požurio da stignem na sabah-namaz sa Allahovim Poslanikom"⁴²⁵

4541-Nesai je zabilježio od Zerra ibn Džejša, rahimehullah, da je rekao: "Upitali smo u koje vrijeme si prekidao post sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem?!" On reče: **-Bio je (skoro) dan, osim što sunce nije izašlo."**⁴²⁶

⁴²² Zejd ibn Sabit ibn Ed-Dahak el-Ensari el-Hazredži. Ashab. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴²³ Buhari, 1921, u Knjizi o postu, u poglavlju "Koliko je bilo između sehura i sabah namaza", Muslim, br. hadisa 1097, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednosti sehura i potvrđivanje njegove poželjnosti", Tirmizi, br. 703, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama odgađanja sehura". Nesai, 2157, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijeme između sehura i sabah namaza", i 2158, u poglavlju "Spominjanje razilaženja Hišama i Sa'ida oko Katade".

⁴²⁴ Bilal ibn Rebah el-Habeši, Ebu Abdullah. Vidi oširnije u registru spomenutih ličnosti.

⁴²⁵ Buhari, 1920, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Žurba sa sehurom"

⁴²⁶ Nesai, 2154, u Knjizi o postu, u poglavlju "Odgadanje sehura" i "Spominjanje razilaženja

4542 -Buhari, Muslim, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Abdullaha ibn Mes'uda, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Neka vas ne ometa Bilalov ezan od sehura; on ezani noću da se vrati onaj koji noću klanja i da se probudi onaj koji spava, a ne sabah."**⁴²⁷

4543-U *Sabihima* Buharije i Muslima, *Muvettau* Imama Malika i *Sunenu* Nesaija je zabilježeno od Aiše i Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Zaista Bilal uči ezan dok je još noć. Zato jedite i pijte sve dok ezan ne zauči Ibn Umm Mektum, jer on ne uči dok se ne pojavi zora!"**

U drugoj predaji stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, imao dva muezzina: Bilala i Ibn Umm Mektuma, slijepca. Aiša i Abdullah ibn Omer, radijallahu anhu, su rekli: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je imao dva muezzina: Bilala i Ibn Um Mektuma, slijepca pa je jedne prilike rekao: **-Zaista Bilal uči ezan dok je još noć. Zato jedite i pijte sve dok ezan ne zauči Ibn Umm Mektum.** -A razlika između njih nije bila veća od toga da ovaj siđe, a ovaj drugi se popne"-pojašnjava El-Kasim⁴²⁸

4544-U *Sabihima* Buharije i Muslima, *Muvettau* Imama Malika i *Sunenima* Tirmizija i Nesaija je zabilježeno od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Zaista Bilal uči ezan dok je još noć. Zato jedite i pijte sve dok ezan ne zauči Ibn Umm Mektum."**

---

na Zerru po tome". Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je ocijenio da je lanac prenosilaca ovog hadisa dobar.

⁴²⁷ Buhari, br. 621. u Knjizi o ezanu, u poglavlju "O ezanu prije sabaha", Muslim, br. hadisa 1093, u Knjizi o postu, u poglavlju "Obznana da post započinje pojavom fedžra". Ebu Davud, br. 2347, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijeme sehura". Nesai, 2172, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kada nastupa fedžr".

⁴²⁸ Buhari, 1918, 1919 u Knjizi o postu, u poglavlju "O riječima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Neka vas ne ometa Bilalov ezan od sehura", također u Knjizi o ezanu, u poglavlju "O ezanu prije fedžra, zore". Muslim, br. 1092, u Knjizi o postu, u poglavlju "Pojašnjenje da ulazak u post započinje sa pojavom zore". Muvetta, 1: 86, u Knjizi o namazu, u poglavlju "Vrijeme sehura od ezana", Nesai, 638, 639, u Knjizi o ezanu, u poglavlju "Dva muezzina za jednu džamiju"

Rekao je: " Ibn Umm Mektum je bi slijep čovjek. Nije učio ezan dok mu se ne kaže: -Svanulo je, svanulo je."⁴²⁹

4545-Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Semure ibn Džunduba⁴³⁰, radijallahu anhu,; "Neka vas ne ometa u vašem sehuru Bilalov ezan niti bjelina koju vidite na horizontu, sve dok ne bude ovako." tj. horizontalna.

U Tirmizejovoj verziji: **Ne prekidajte vaš sehur zbog Bilalovog ezana niti zbog praskozorja, nego kada primijetite rumenilo na obzorju.**⁴³¹

4546-Nesai je zabilježio od Unejse bint Habib el-Enari⁴³², radijallahu anha, da je rekla: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: -**Kada uči ezan Ibn Um Mektum, nemojte ni jesti niti piti, a kada uči ezan Bilal vi jedite i pijte.**"⁴³³

4547-Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Talka ibn Alija⁴³⁴, radijallahu 'anhu, Allahov Poslanik, sallallahu lejhi ve sellem, je imao dva muezzina: Bilala i Ibn Um Mektuma, slijepca,

Aiša i Abdullah ibn Omer radijallahu anhum, su rekli: "Allahov

⁴²⁹ Buhari, br. 617, 618, u Knjizi o ezanu, u poglavljima "O ezanu slijepca, ako ima ko će ga obavjestiti" i "O ezanu poslije zore". i drugim poglavljima. Muslim, br. 1092, u Knjizi o postu, u poglavlju "Pojašnjenje da ulazak u post započinje sa pojavom zore". Muvetta, u Knjizi o namazu, poglavlje: " Dužina vremena između završetka sa sehurom i ezana", Tirmizi, br. 203, u Knjizi o namazu, u poglavlju "O ezanu noću". Nesai, 638, 639, u Knjizi o ezanu, u poglavlju "Dva muezzina za jednu džamiju".

⁴³⁰ Semure ibn Džundub ibn Hilal el-Fezari. Bio je jedan od saveznika el-Ensarija. Dokazani hrabri i vrsni hrvaoc. Vidi opširnije u registru spomenutih ličnosti.

⁴³¹ Muslim, br. hadisa 1092, u Knjizi o postu, u poglavlju "Pojašnjenje da ulazak u post započinje sa pojavom zore".

Ebu Davud, br. 2346, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijeme sehura", Tirmizi, br. 706, u Knjizi o postu, u poglavlju "O pojašnjenju kada je zora", Nesai, 2173, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kako izgleda zora".

⁴³² Unejse ibn Habib el-Hazredžija el-Ensarija jedna od žena koje su dale prisegu Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i koje su hadždž sa njim učinile. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴³³ Nesai, 641, u Knjizi o ezanu, u poglavlju "Da li dva muezzina uče ezan zajednički ili posebno, samostalno". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut kaže: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan."

⁴³⁴ Talik ibn Ali ibn Talikel-hanefi es-Suhejmi. Časni ashab. Jedan od vrsnih poznavoca gradnje i zidarstva. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je imao dva muezzina: Bilala i Ibn Um Mektuma, slijepca. Pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Zaista Bilal uči ezan dok je još noć. Zato jedite i pijte sve dok ezan ne zauči Ibn Umm Mektum. Rekao je: ”Jedite i pijte, i neka vas ne brine svjetlost koja se diže sve dok ne ugledate rumenilo.”**⁴³⁵

4548-Ebu Davud je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu ‘anhu: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Kada neko od vas čuje ezan a u ruci ima posudu, neka je ne ostavlja dok se ne najede.”**⁴³⁶

”Između to dvoje”-misli se između sehura sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, i namaza-

”bilo je koliko pedeset ajeta.” znači prolazilo bi vremena onoliko koliko se može proučiti pedeset (odsrednjih) ajeta.

U ovom hadisu prepoznamo podstrek na odgađanje sehura do pred zoru.

2. Različitost predaja Unejse i Ibn Omera. Ko je učio noću a ko kasnije od ta dva muezzina.

”Pedeset ajeta”: tj. srednjih, ni najdužih ni najkraćih. Arapi su inače poredili i mjerili vrijeme određenim poslovima. Zejd je mogao i neki drugi primjer dati, ali je dao primjer učenja Ku’ana, kao dokaz ili išaret da je to vrijeme bilo vrijeme učenja Kur’ana.

Ibn Ebu Džemre je rekao: ”Iz ovog hadisa razumjevamo kako je njihovo vrijeme bilo popunjeno ibadetima”.⁴³⁷

⁴³⁵ Ebu Davud, br. hadisa 2348, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijeme sehura”, Tirmizi, br. 705, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O pojašnjenju kada je zora”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut ističe: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je hasen. Tirmizi je rekao: Na ovu temu hadisi su prenešeni još i od Adija ibn Hatema, Ebu Zerra i Semure. Također je rekao: hadis Talka ibn Alija u ovoj formi je hasenun garib. U skaldu sa njim su postupali učenjaci, tj., da se postaču ne zabranjuje jelo i piće sve do pojave rumenila zore. Ovo je stav ogromne većine učenjaka.”

⁴³⁶ Ebu Davud, br. hadisa 2350, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Kada neko od vas čuje ezan, a u ruci ima posudu”, lanac prenosilaca ovog hadisa, prema ocijeni Abdu-l-Kadira, rahimehullah, je sahih. On podsjeća da ovaj hadis bilježi i Ahmed u svome *Musnedu*, 2: 423, i Ebu Dža’fer et-Taberi u svome tefsiru, br. 3115, te da je i njegov lanac prenosilaca je sahih. Hadis je zabilježio ga je i Hakim u *Mustedreku* i ocijenio ga je sahihom, sa njegovom ocijenom se složio i Zehebi.

⁴³⁷ Ibn Hadžer, rahimehullah, , nav. dj., 4: 156.

On ističe da Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, praksa bila da uzima u obzir mogućnosti najslabijih pripadnika svoga Ummeta, pa je tako postupao (shodno mogućnostima najslabijih). U protivnom, da on nije praktikovao sehur, ashabi bi ga u tome slijedili, a bilo bi teško nekima da to podnesu.

Iz sadržaja ovog hadisa, pored spomenutih, mogu se izvesti i slijedeće pouke:

-pohvalnost okupljanja na sehur,

-ljepota i kultura izraza, jer Zejd je rekao: "Sehurili smo se sa Poslanikom" a nije rekao: "Mi i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, smo se sehurili."

-Tu je i dokaz da su završavali sa sehurom prije zore. Ovo bi moglo da se shvati kao kontradiktorno predaji Huzejfe koji je rekao: "Sehur je kad je dan osim što sunce nije izašlo."

Ovo reba shvatiti kao različite slučajeve, jer ni u jednoj od spomenute dvije predaje ne vidimo dokaza istrajnosti pa shvatamo da je Huzejfina izjava prethodila.

"Neka vas ne ometa Bilalov ezan od sehura; on ezani noću da se vrati onaj koji noću klanja"⁴³⁸

Bilal uči ezan noću da bi vam dao do znanja da zora nije daleko, pa da se vrati onaj koji klanja noćni namaz odmoru, da bi malo odspavao, pa se za sabah probudio odmoran, ili da bi vitr klanjao ukoliko nije, ili da se pripremi za sabah-namaz, ako ima potrebu da se očisti, ili da obavi tome slične poslove i potrebe koji se mogu obaviti ukoliko se zna da je vrijeme sabah namaza blizu.

"...i da se probudi onaj koji spava."

Da bi se i on pripremio za sabah namaz, ili da bi klanjao vitr ako već nije, ili da se sehuri ukoliko misli postiti, ili da se okupa, ili abdest uzme ili da obavi neku potrebu, od potreba koje treba obaviti prije zore.

⁴³⁸ Muslim, br. hadisa 1093, u Knjizi o postu, u poglavlju "Pojašnjenje da ulazak u post započinje sa zorom..."

Iz sadržaja hadisa o muezinima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pored spomenutih, mogu se izvesti i slijedeće pouke:

- da je dozvoljeno da se uči ezan za sabah i prije zore;
- dozvoljenost jela, pića i spolnog općenja do zore;

- dozvoljeno je da muezzin bude slijepa osoba. Učenjaci našeg mezheba smatraju da ukoliko sa slijepim muezzinom ima neko ko nije slijep, onda nema pokuđenosti, a ukoliko je muezzin koji je slijep sam, onda je to pokuđeno zbog straha da ne pogriješi.

-poslovno je da dva muezina uče ezan za sabah, jedan prije a drugi sa zorom ili poslije zore;

-pohvalno je da se obavi sehur pred zorom.

-dozvoljeno je odrediti dva muezzina za veće džamije.

Učenjaci našeg mezheba kažu da ako ima potreba, dozvoljeno je i više muezzina, kao što je Osman, radijallahu anhu, imao četiri, pa čak i više ukoliko za njima postoji potreba i interes muslimana.

Vrijeme sehura i njegovo odgađanje

Od Adija ibn Hatima, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: "Kada je objavljeno: **"Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore"**; o Resulullah, ja sam uzeo crni i bijeli konac i stavio pod jastuk da bih raspoznao dan od noći! Na ovo Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče:

"Zaista je tvoj jastuk prostran. To se odnosi na crninu noći i bje-linu dana."⁴³⁹

Ibn Hadžer, rahimehullah, je kazao: "Kontekst hadisa upućuje da je Adij bio prisutan kada se objava ajeta dogodila, što upućuje da je znatno ranije primio islam, što nije tačno, jer ajeti posta su objavljeni rano, nakon hidžre, a Adij je primio islam u devetoj ili desetoj h. god.,

⁴³⁹ Buhari, br. hadisa 1916, u Knjizi o postu, u poglavlju "O riječima Uzvišenoga Allaha: "Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći". Muslim, br. 1090, u Knjizi o postu, u poglavlju "Pojšnjenje da ulazak u post započinje sa zorom..."

kako su naveli Ibn Ishak i drugi historijografi *megazi*-bitaka u kojima je učestvovao Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem. Zato se njegove riječi trebaju razumjeti i prokomentarisati na ovaj način." *Kada sam prešao na islam i kada su mi saopćeni ajeti o postu...*"

Ili" *Kada sam čuo da su objavljeni ovi ajeti...*"

Ili" *Nakon što su objavljeni ajeti o postu, a zatim i mog prelaska na islam, pa su mi predloženi ovi ajeti...*"

Ovaj hadis Adija je zabilježio imam Ahmed preko Mudžahida, u slijedećoj formi: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, me je podučavao namazu, postu, govorio mi je posti tako i toliko, klanjaj tako i toliko, pa kada zađe sunce onda jedi (možeš jesti) sve dok ne budeš mogao uočiti razliku između bijelog i crnog konca." Adij zatim nastavlja: "Tako sam ja uzeo crni i bijeli konac..."⁴⁴⁰

Imam Nevevi je rekao: "Što se tiče značenja ovoga hadisa, učenjaci su dali više komentara. Najbolji od njih je ono što je rekao Kadi Ijad, rahimehullah, koji je rekao: "Adij je uzeo dva konca i stavio ih ispod glave, i prokomentirao ajet na ovaj način, zato što je smatrao da se ajetom to želi. Drugi su imali identične slučajeve. A kada je objavljen ajet" **Od zore**" onda su saznali da se to odnosi na tamnoću noći i bjelinu dana. To ne znači kako se time ne želi reći da je ovo bio propis koji je kasnije derogiran riječima Uzvišenog: "Od zore" kako na to ukazuju Tahavi i Davud.

Kadi dalje nastavlja da se želi reći da je tako postupao i razumijevao onaj koji nije bio blizak sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, npr. beduini i oni koji nisu imali jasnu predstavu o ovome ili oni u čijem dijalektu se nije upotrijebjavao izraz "konac" u odnosu na dan i noć. Nije dozvoljeno, nije moguće da zakasni obznana, da ne dođe u vrijeme u kojem je potrebna.

Zato se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i jeste začudio i osudio postupak Adija govoreći: **"Zaista je tvoj jastuk prostran. To se odnosi na crninu noći i bjelinu dana."**

⁴⁴⁰ *Fetb...*, 4: 159.

Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: **”Zaista je tvoj jastuk prostran”** bi značile, kako nam to navodi Ijad: Ako si pod svoj jastuk stavio dvije niti na koje je Allah aludirao, tj. noć i dan, pa ih tvoj jastuk prekrio i bio iznad njih, onda je taj jastuk prostran. Tako značenje ima i predaja koju bilježi Buhari: **”Ti onda imaš prostran zatiljak”**, jer, onaj ko je vlasnik takvog jednog jastuka, mora da ima jako prostran zatiljak.

Kadi Ijad je odbacio komentar da je ovim Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, aludirao na debljinu ili slaboumnost zato što je jeo sve dok nije uspio razlikovati svoja dva konca.

Neki su naveli da se pod pojmom **”jastuk prostran”** misli na dug i dubok san. Drugim riječima, kao da mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ti mnogo spavaš”!** Ispravan komentar je onaj Kadi Ijada. Allah dželle ša’nuhu najbolje zna!

POGLAVLJE O IFTARU

Vrijeme iftara

٤٥٤٩ (خ م د ت) عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: «قال النبي صلى الله عليه وسلم: «إذا أقبل الليل من هاهنا، و أدبر النهار [من هاهنا] و غابت الشمس، فقد أفطر الصائم».

٤٥٥٠ (خ م د) عبدالله بن أبي أوفى رضي الله عنه قال: «كنا مع رسول الله، صلى الله عليه وسلم، في سفر في شهر رمضان، فلما غابت الشمس قال: يا فلان، انزل فاجدح لنا، قال: يا رسول الله، إن عليك ثمارا، قال: انزل فاجدح لنا، قال: فتزل فجدح، فأتي به، فشرب النبي صلى الله عليه وسلم، ثم قال بيد يه: إذا غابت الشمس من هاهنا، و جاء الليل من هاهنا، فقد أفطر الصائم».

٤٥٥١ (ط) حميد بن عبد الرحمن أن عمر بن الخطاب و عثمان ابن عفان كانا يصليان المغرب حين ينظران إلى الليل الأسود، قبل أن يفطرا، ثم يفطران بعد الصلاة، و ذلك في رمضان».

٤٥٥٢ (ط) مالك بن أنس رحمه الله بلغه: أن الهلال رئي في زمن عثمان ابن عفان بعثي، فلم يفطر عثمان حتى أمس [و غابت الشمس]».

4549-Buhari, Muslim, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Omera ibn Hattaba, radijallahu anhu, da je rekao: **”Kada vidite da se noć pomolila sa ove strane, pokazavši svojom rukom prema istoku, -i zađe sunce, postaču je nastupilo vrijeme iftara.”**⁴⁴¹

4550-Buhari, Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Abdullaha ibn Ebu Evfa⁴⁴², radijallahu anhu, da je rekao: ”Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, u mjesecu ramazanu, kada je sunce zašlo on je jednom od prisutnih rekao: **”Sjaši i razmuti nam napitak” -Allahov Poslaniče, da si sačekao predvečerje - kaza ovaj.**

⁴⁴¹ Buhari, 1954, u Knjizi o postu, u poglavlju”Kada se može iftariti postač”, Muslim, br. 1100, u Knjizi o postu, u poglavlju”Obznana vremena kada prestaje post i kada se završava dan.” Ebu Davud, br. 2351, u Knjizi o postu, u poglavlju”Vrijeme kada se mrsi postač”. Tirmizi, br. 698, u Knjizi o postu, u poglavlju”Kada nastupi noć, a završi dan, postač se već omrsio”.

⁴⁴² Ime mu je Alkame ibn Halid ibn el-Haris el-Eslemi. Bio je ashab. Pristustvoao je sporazumu na Hudejbiji. Brojne poznate hadise je prenio. Biografi navode da je upravo on bio posljednji ashab koji je u Kufi umro. (El-Isabe, 2: 271)

“**Sjaši i razmuti nam**”, ponovi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

-Allahov Poslanice, još je dan. Ovaj je sjahao i razmutio mu napitak, pa kada se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, napio reče: **”Kada vidite da se noć pomolila sa ove strane, pokazavši svojom rukom prema istoku, -postaču je nastupilo vrijeme iftara.”**

U Ebu Davudovoj verziji ovog hadisa stoji: ” Pa kada je sunce zašlo, reče: **-O Bilale, sjaši pa nam razmuti**” i onda je citirao hadis.⁴⁴³

4551-U Muvettau imama Malika je zabilježeno od Humejda ibn Abdu-r-Rahmana, radijallahu anhu, da je rekao: **”Da su Omer ibn Hattab i Osman ibn Affan u ramazanu klanjali akšam kada bi vidjeli da je crna noć prije nego bi se iftarili.”**⁴⁴⁴

To što su Omer i Osman, radijallahu anhuma, ponekad iftarili nakon obavljanja akšama, nakon što se dobro smrkne, samo je dokaz da je i tako dozvoljeno, kako obični svijet ne bi shvatio da je iftar prije obavljanja namaza obavezan čin,” navodi prof. Mahmut Karalić u komentaru hadisa Tirmizija.⁴⁴⁵

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **”Postaču je nastupilo vrijeme iftara”**.

Iz hadisa saznajemo da su Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi na ovom putovanju postili.

Kada je onaj kome je bilo rečeno da napravi taj napitak vidio tragove svjetla i rumenilo koje se pojavi na horizontu odmah nakon zalaska sunca, mislio je da nije vrijeme iftara sve dok toga ne nestane i mislio je da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije vidio to rumenilo pa je htio da ga podsjeti i ukaže mu na to. Ovo potvrđuje njegova izjava:

⁴⁴³ Buhari, br. 1955, u Knjizi o postu, u poglavljima ”Kada se može iftariti postač”, ”O postu na putu i iftaru, mrsi se onim čime se ima”, i drugim poglavljima.” Muslim, br. hadisa 1101, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Obznana vremena kada prestaje post i kada se završava dan.” Ebu Davud, br. 2352, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijeme kada se iftari postač”.

⁴⁴⁴ Muvetta, 1: 241, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O predajama o žurbi iftara” Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, ističe: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je munkati’i, prekinut, jer Humejd ibn Abdu-r-Rahman nije čuo od Omera i Osmana, radijallahu anhum. Međutim, vjerodostojnost ovog hadisa osnažuje prethodno navedeni hadis. Dakle, ovaj hadis je hasen.

⁴⁴⁵ Tirmizijina zbirka hadisa, prijevod i komentar prof. Mahmut Karalić, 2/90.

”Još ti je dan”, misleći da je svjetlost koju je vidio svjetlost dana što obavezuje da se posti.

Na osnovu drugih predaja otkriva nam se ime čovjeka od kojeg je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zatražio da im razmuti napitak kako bi se iftarili. Bio je to hazreti Bilal, radijallahu anhu, kako to ukazuje prethodno citirana predaja zabilježena u Ebu Davudovoj zbirci hadisa.

”Da si sačekao predvečerje”, tj. da si malo sačekao dok ne padne sumrak. Bilal, radijallahu anhu, je ponovio ovu rečenicu zato što je mislio da je još dan i vrijeme u kojem je zabranjeno jesti sa jedne, uz to je mislio da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, možda nije dobro vidio tu svjetlost. Namjera mu je bila da skrene pažnju kako još uvijek ima svjetlosti.

Iz sadržaja ovog hadisa, pored spomenutih, mogu se izvesti i slijedeće pouke:

- da je dozvoljeno postiti na putovanju;
- da je na putovanju bolje postiti onome koji neće imati neke vidljive poteškoće;
- obznana da samim zalaskom sunca dolazi vrijeme iftara i da je bolje požuriti sa iftarom;
- podsjetiti učenog na ono što se smatra da je možda zaboravio;
- da iftar hurmom nije obavezan nego mustehab i da je dozvoljeno iftariti se i nečim drugim
- da je najbolje čime se može postač mrsiti nakon hurmi voda.

O POŽURIVANJU SA IFTAROM

- ٤٥٥٣ (خ م ط ت) عن سهل بن سعد، رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر». .
- ٤٥٥٤ (د) عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: « لا يزال الدين ظاهراً ما عجل الناس الفطر، لأن اليهود والنصارى يؤخرون». .
- ٤٥٥٥ (ت) ابو هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « قال الله عز و جل: «أحبّ عبادي إليّ: أعجلهم فطراً».
- ٤٥٥٦ (م س ت د) مالك بن عامر أبو عطية رحمه الله قال: «دخلت أنا و مسروق [بن الأجدع] على عائشة أم المؤمنين، فقلت: يا أم المؤمنين، رجلان من أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم، أحدهما يعمّل الإفطار و يعمّل الصلاة، و الآخر يؤخر الإفطار و يؤخر الصلاة؟ قالت: «أيهما الذي يعمّل الإفطار و يعمّل الصلاة؟ قال: قلنا: عبد الله بن مسعود، قالت: كذا كان يصنع رسول الله صلى الله عليه وسلم».
- ٤٥٥٧ (ط) مالك بن أنس رحمه الله أنه سمع عبد الكريم بن أبي الخارق يقول: «من عمل النبوة: تعجيل الفطر، و الاستيناء بالبحور».

4553-U *Sabihima* Buharije i Muslima, *Muveltau* imama Malika i *Sunenu* Tirmizija je zabilježeno od Sehla ibn Sa'da, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Ljudi će biti u dobru sve dok budu požurivali sa iftarom."**⁴⁴⁶

4554-Ebu Davud je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Vjera će biti u dobru sve dok ljudi budu požurivali sa iftarom, jer jevreji i kršćani odgađaju."**⁴⁴⁷

⁴⁴⁶ Buhari, 1957, u Knjizi o postu, u poglavlju "O žurbi sa iftarom". Muslim, 1198, u Knjizi o postu, u poglavlju "O vrijednostima sehura i potvrđenost njegove pohvalnosti". Muvetta, 1: 241, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama o žurbi iftara". Tirmizi, br. 699, u Knjizi o postu, u poglavlju "O žurbi sa iftarom".

⁴⁴⁷ Ebu Davud, br. hadisa 2353, u Knjizi o postu, u poglavlju "O žurbi sa iftarom". Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je ocijenio lanac prenosilaca ovog hadisa da je sahih.

Hadis znači da stanje Ummeta će biti uređeno i oni će biti u dobru sve dok budu čuvali, praktikovali ovaj sunnet, a onda kada počnu sa odgađanjem iftara, to će biti znak nereda u kojeg će zapasti.

4555-Tirmizi je zabilježio predaju od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Allah dželle ša’nuhu je rekao: -Meni najdraži moji robovi su oni koji najviše žure sa iftarom!”**⁴⁴⁸

Et-Tibi smatra da je razlog zbog kojeg Uzvišeni Allah voli one koji žure sa iftarom što oni postupaju po sunnetu Allahovog Poslanika sal-lallahu alejhi ve sellem.⁴⁴⁹

4556-Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Malika ibn Amira Ebu Atije, rahimehullah, da je rekao: ”Došli smo ja i Mesruk kod Aiše pa smo joj rekli: -O Majko pravovjernih, reci nam o postupku dvojice ashaba Muhammeda, jedan od njih žuri da što prije iftari i klanja, a drugi ne žuri ni sa iftarom ni sa namazom. Ona upita: A koji je taj što žuri sa iftarom i namazom?-Mi odgovorismo: Abdullah (Ibn Mesud).⁴⁵⁰”

Abdullah ibn Mes’ud, radijallahu anhu, je postupio na ovaj način jer je to u skladu sa sunnetom Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je Ebu Musa el-Eš’ari postupio drugačije da bi pokazao da je i to dozvoljeno.⁴⁵¹

---

⁴⁴⁸ Tirmizi, br. 700, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O žurbi sa iftarom”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: Lanac prenosilaca ovog hadisa je slab, međutim on ima ševahide u istom značenju, kojima se jača.

⁴⁴⁹ Tako je prenio prof. Karalić u komentaru ovog hadisa 2/94

⁴⁵⁰ Muslim, 1199, u Knjizi o postu, u poglavlju: ”O vrijednostima sehura i potvrđenost njegove pohvalnosti”, Ebu Davud br. 2354, u Knjizi o postu, u poglavlju: ”O pohvaljenosti požurivanja sa iftarom”. Tirmizi, br. 702, u Knjizi o postu, u poglavlju: ”O žurbi sa iftarom”. Nesai, 2160-2164., u Knjizi o postu, u poglavlju: ”Spomen razilaženja na Sulejmanu ibn Mehranu, u hadisu Aiše”.

⁴⁵¹ Tako je prenio prof. Karalić u komentaru ovog hadisa 2/95.

4557-U *Muvettau* Malik ibn Enes, rahimehullah, je zabilježio da je čuo Abdu-l-Kerima ibn Ebu Maharika⁴⁵², rahimehullah, da je rekao: **"Od djela vjerovjesništva je: žuriti sa iftarom i odgađati sehur."**⁴⁵³

Vjerovjesnikova izjava: **"Allah dželle ša'nuhu, je rekao: "Meni najdraži robovi su oni koji najviše žure sa iftarom."**

Čime se iftariti?

٤٥٥٨ (ت د) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « من وجد تمرًا فليفطر عليه، ومن لا، فليفطر على ماء، فإن الماء طهور. »

٤٥٥٩ (ت د) سلمان بن عامر الصبي يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال: « إذا أفطر أحدكم فليفطر على تمر، فإنه بركة، فإن لم يجد تمرًا فالماء، فإنه طهور، و قال: الصدقة على المسكين صدقة، و هي على ذي الرحم اثنتان: صدقة، و صلة. »

4558-Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Ko imadne hurmi neka se njima iftari, a ko ne, neka se iftari vodom, jer voda je zaista čista."**

U drugoj predaji stoji: **"Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se je iftario hurmama prije nego što bi klanjao, uzimao bi svježije hurme ako bi ih bilo, ako ne, onda sušene, ako ni to ne bi našao, onda bi se mrsio sa nekoliko gutljaja vode"**⁴⁵⁴

⁴⁵² Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: Abdu-l-Kerim ibn Ebu el-Maharik je slab prenosilac. Zerkani, u komentaru Muvettaa je prenio iz *Tembida* da je ovaj prenosilac slab, metruk, napušten i da su u tome suglasni svi učenjaci hadisa. Malik ga je sreo u Mekki, a ovaj prenosilac je bio lijepog bontona prilikom pisanja, čutao je, pa je to ponašanje prevarilo imama. S obzirom da nije bio Mekkelija, Malik ga nije poznavao pa je od njega prenio ovaj jedini merfu'u hadis. U *Muvettau* imaju tri hadisa od njega. Dva se mogu spojiti putem dva Sahiha, u kojima nisu bilježili hadise o propisima od ovog prenosilaca nego samo hadise koji nešto podstiču ili govori o fadiletima.

⁴⁵³ *Muvetta*, 1: 147, u Knjizi o namazu, u poglavlju "Stavljanje jedne na drugu ruku u namazu".

⁴⁵⁴ Ebu Davud, br. hadisa 2356, u Knjizi o postu, u poglavlju "Čime se iftari." Tirmizi, br. 694, u Knjizi o postu, u poglavlju "Čime se je lijepo iftariti". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Ilanac prenosilaca ovog hadisa je dobar."

4559-Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Selmana ibn Amira ed-Dibija, radijallahu anhu da je Vjerovjesnik, s. a. v. s., kazao: **”Kada se neko od vas hoće iftariti, neka se iftari sa hurmama jer to je bereket, a ako je ne nađe onda neka se iftari vodom jer je ona uistinu čista. -I rekao je još: -Sadaka udijeljena siromahu je sadaka. A sadaka udijeljena rodbini je dvoje: sadaka i održavanje rodbinske veze.”**⁴⁵⁵

Šta se uči prilikom iftara?

٤٥٦٠ (د) معاذ بن زهرة بلغه أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا أفطر قال: «اللهم لك صمت، وعلى رزقك أفطرت».

٤٥٦١ (د) مروان بن سالم المقفع قال: «رأيت ابن عمر يقبض على لحيته، فيقطع ما زاد على الكف، وقال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أفطر قال: «ذهب الظمأ وابتلت العروق وثبت الأجر إن شاء الله».

4560-Ebu Davud je zabilježio od Mu'aza ibn Zehre, radijallahu anhu, da je saznao kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prilikom iftara učio: **”Allahumme leke sumtu ve ala rizkike aftartu.”**⁴⁵⁶

Odnosno: “Gospodaru moj, tebi sam postio i tvojom opskrbom sam se iftario”.

4561-Ebu Davud je zabilježio da je Mervan ibn Salim el-Mikfaa, radijallahu anhu, rekao: ”Vidio sam Ibn Omera, radijallahu anhuma, kada uhvati rukom svoju bradu i odsječe ono što pređe šaku i čuo sam da je rekao: ”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je kod iftara učio: **”Zehebe zamau ve bteleti-l-uruku ve sebete-l-edžru in ša Allah.”** Odnosno: Otišla je žed, a vene su se natopile, i postigla se nagrada posta, in ša Allah. Ili: prestala je teškoća i umor, a ostvarila se nagrada i sevab.⁴⁵⁷

⁴⁵⁵ Ebu Davud, br. 23585, u Knjizi o postu, u poglavlju “Čime se iftari”. Tirmizi, br. 658, u Knjizi o zekatu, u poglavlju “O sadaki bližnjima”. Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je konstatirao: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih.”

⁴⁵⁶ Bilježi Ebu Davud, br. hadisa 2358, u Knjizi o postu, u poglavlju “O dovi prilikom iftara”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”Ovaj hadis je mursel, međutim hadis ima ševahide kojima se osnažuje njegova vjerodostojnost.

⁴⁵⁷ Ovaj hadis bilježi Ebu Davud, br. 2357, Darukutni koji je rekao: Hadis je hasen ocijenio Ibn Hadžer, rahimehullah, kao i Hakim u *Mustedreku*, br. 1536., u Knjizi o postu. Hakim je istakao

Pored ove dove prilikom iftara i Ibn Madže i Hakim su zabilježili od Abdullaha, tj. Ibn Ebu Mulejke, ovaj od Abdullaha, tj. Ibn Amra ibn Asa, radijallahu anhu, da je rekao: "Zaista postač prilikom iftara ima pravo na dovu koja mu se neće odbiti! Amr zatim reče: **"I, čuo sam Abdullaha" Allahumme inni es'eluke bi rahmetike elleti vesi'at kulle šejin en tegfire li."**

U jednoj predaji ima dodatak: "Moje grijehе."⁴⁵⁸

Može zatim proučiti dovu koju želi od dunjalučkog i ahiretskog hajra: "Trojici se dova neće vratiti, postaču prilikom mršenja, pravednom vladaru i onome nad kojim je učinjen zulum i nepravda. Allah je uzdigne iznad oblaka."

Dova prilikom iftara u gostima

Ako se nađemo u gostima, prilikom iftara lijepo je da se prouči dova koju je spomenuo Imam en-Nevevi u djelu *El-Ezkar*, a zabilježio Ebu Davud i dr., ispravnim lancem prenosilaca, od Enesa, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjetio Sa'da ibn Ubadu, radijallahu anhu, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon jela proučio dovu: **"Eftare indekumu-s-saimun, ve ekele ta'amekumu-l-ebrar, ve sallet alejkumu-l-melaike."**⁴⁵⁹

Prijevod: "Postači se kod vas mrsili, hranu vašu samo pobožni ljudi jeli, i meleki na vas donosili salavate."

---

da hadis udovoljava uvjetima koje su ustanovili dva šejha (Buhari i Muslim). Međutim, ta mu konstatacija nije bila ispravna jer je Mervan za koga je Hakim smatrao da spada u prenosiocе čije predaje bilježe Buhari i Muslim, ustvari druga osoba. Vidi detaljnije o tome "Amelu-l-jemi ve-l-šejle'ti" Imama Ahmeda ibn Šuajba En-Nesajja. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji hadisa "Džamiu-l-usul": lanac prenosilaca ovoga hadisa je hasen!

⁴⁵⁸ Hadis je zabilježio Ibn Madže br. 1753, Hakim u Mustedreku, br. 1536., u Knjizi o postu. Hejsemi u "Medžmai" je navodi da je snad ovog hadisa je sahih. Bejhaki je imao predrasude prema jednom prenosiocu ovog isnada, kasniji eksperti su zaključili da je i taj prenosioc pouzdan. Ako hoćeš videti šire šta o tome kaže redaktor Munzirijevog *Tergiba*. 2: 16. idr.

⁴⁵⁹ Hadis bilježi Ebu Davud, ispravnim lancem prenosilaca, br. 3854, Ahmed, Taberani, Bejhaki i dr. Vidi Ebu Zekerija Jahja ibn Šeref en-Nevavi, *El-Ezkar*, Dar Ibn Kesir, Damask, 1418., 1997., sedmo izdanje, str. 224, u poglavlju *Ma jekulu iza aftare inde kaum*.

NAGRADA ONOME KOJI PRIPREMI IFTAR POSTAČU

٧١٤٨ (ت) زيد بن خالد الجهني رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «من فطر صائماً كان له مثل أجره، غير أنه لا ينقص من أجر الصائم شيئاً».

7148. Tirmizi od Zejda ibn Halida el-Džuheni⁴⁶⁰, radijallahu anhu, da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Onaj koji pripremi iftar postaču (kada za to nastupi vrijeme) će imati nagradu istu kao i sam postač, a da se nagrada postača neće nimalo umanjiti.”**⁴⁶¹

⁴⁶⁰ Zejd ibn Halid el-Džuheni, Ebu Zur’a, Ebu Talha, odnosno Ebu Abdurhman. Ashab. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁶¹ Tirmizi, br. 807., u Knjizi o postu, u poglavlju”O nagradi onome koji pripremi iftar postaču”, Ahmed, u *Musnedu* 4: 114., Ibn Madže br. 1746., u Knjizi o postu, u poglavlju”O postu svetih mjeseci”. Tirmizi je rekao: ”Ovaj hadis je hasenun-sahih”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je takvu ocijenu potvrdio.

POGLAVLJE O ZABRANI SASTAVLJANJA POSTA

٤٥٦٢ (خ م ط د) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن الوصال، قالوا: إنك تواصل؟ قال: إني لست كهيتكم، إني أطعمم وأسقي».

٤٥٦٣ (خ م ت) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: «واصل رسول الله صلى الله عليه وسلم في آخر شهر رمضان، فواصل ناس من المسلمين، فبلغه ذلك، فقال: لو مد لنا الشهر لواصلنا وصالاً يدع التعمقون تعمقهم، إنكم لستم مثلي أو قال: لست مثلكم إني أظل يطعمني ربي و يسقيني».

٤٥٦٤ (خ م) عائشة رضي الله عنها قالت: «نهاهم رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الوصال رحمة لهم، فقالوا: إنك تواصل؟ قال: إني لست كهيتكم، إني يطعمني ربي و يسقيني».

٤٥٦٥ (خ م ط) أبو هريرة رضي الله عنه قال: «نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الوصال في الصوم، فقال له رجل من المسلمين: إنك تواصل يا رسول الله؟ قال: و أيكم مثلي؟ إني أبيت يطعمني ربي و يسقيني، فلما أبوا أن ينتهوا عن الوصال واصل بهم يوماً، ثم يوماً، ثم رأوا الهلال، فقال: لو تأخر لزدتكم كالتنكيل لهم حين أبوا أن ينتهوا».

٤٥٦٦ (خ د) أبو سعيد الخدري رضي الله عنه أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «لا تواصلوا فأياكم أراد أن يواصل فليواصل حتى السحر. قالوا: فإنك تواصل يا رسول الله؟ فقال: إني لست كهيتكم، إني أبيت لي مطعم يطعمني، و ساق يسقيني».

4562-U *Sahihima* Buharije i Muslima, *Muvettau* Imama Malika i *Sunenu* Ebu Davuda je zabilježeno od Abdullaha ibn Omera, radijallahu ‘anhuma, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio da se spaja post, a neki rekoše: ”Ali ti spajaš!” Na to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **”Ja nisam kao vi! Ja obnaćam kod Gospodara, On me hrani i poji.”**⁴⁶²

4563-Buhari, Muslim i Tirmizi su zabilježili od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je spajao post pred kraj ramazana, pa su neki muslimani također spajali, pa

⁴⁶² Buhari, br. 1922, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Beričet sehura, bez njegove obaveznosti” i ”Neprekidni post i onaj koji je rekao nema posta noću”. Muslim, br. 1102, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O zabrani konstantnog posta”, Muvetta, 1: 249, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O zabrani spajanja posta”. Ebu Davud, br. 2360, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Spajanje posta”.

kada je to doprlo do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rekao im je: **”Da nam se produži mjesec, sastavljali bi post toliko dugo dok ne bi oni koji pretjeruju ostavili svoje pretjerivanje. Vi zaista, niste kao ja, Mene moj Gospodar, stalno, hrani i poji.”**⁴⁶³

4564-Buhari i Muslim su zabilježili od Aiše, radijallahu ‘anha, identičnu predaju. U Buharijnoj verziji stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, sastavljao post, pa su neki sastavljali kao i on, pa im je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio i onda je kazao ono što stoji u navedenom hadisu.⁴⁶⁴

4565-U *Sabihima* Buharije i Muslima i *Muwettau* Imama Malika je zabilježeno od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, zabranio da se spaja post. Neki čovjek mu reče: ”Ali ti spajaš!” Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, reče: **”A ko je od vas kao ja? Ja obnaćam kod Gospodara, On me hrani i poji.”** Pošto nisu htjeli da prestanu sa spajanjem posta on je sa njima postio uzastopno jedan dan, pa još jedan, nakon kojih su ugledali mlađak.” Tada je rekao: **”Da vam nije ukazan mlađak ja bih vam povećao.”** To je bilo kao ukor njima, što nisu htjeli da prestanu.

U Buharijevoj verziji ovog hadisa stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, rekao dva puta: **”Nema spajanja posta!”** Neko mu reče: ”Ali ti spajaš!” Na to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **”A ko je od vas kao ja? Ja obnaćam kod Gospodara on me hrani i poji. Uzimate od djela koliko možete podnijeti.”**

U Muslimovom *Sabihu* je slična predaja, osim što tamo ne naglašava da im je dva puta rekao da ne spajaju, ali je zabilježeno kako im je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranu obrazložio riječima: **”U tome vi niste kao ja.”**⁴⁶⁵

⁴⁶³ Buhari, 1961, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Sastavljanje posta” i dr. knjigama. Muslim, br. 1104, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O zabrani konstantnog posta”. Tirmizi, br. 778, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O pokudenosti konstantnog posta.”

⁴⁶⁴ Buhari, 1964, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Spajanje posta”, Muslim, br. 1102, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O zabrani konstantnog posta.”

⁴⁶⁵ Buhari, 1965, u Knjizi o postu, u poglavlju: ”Kazna onome koji je odužio sa spajanjem

4566-Buhari i Ebu Davud su zabilježili od Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu, da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, kako govori: **"Nemojte spajati post, ali ako neko od vas želi da spaja, neka spaja do sehura. Neki rekoše: "O Allahov Poslaniče, ali ti zaista spajaš?! Ja nisam kao vi; ja obnaćam imajući Hranioća -hrani me i Pojioca -poji me."**⁴⁶⁶

Stavovi islamskih učenjaka o pitanju spajanja posta:

Jedna grupa učenjaka smatra da spomenuta zabrana podrazumi-jeva *tabrim*, odnosno strogu zabranu.

Drugi kažu to je samo pokuđeno, *mekruh*.

Ima učenjaka koji prave razliku od postača do postača, pa kažu da je haram onome koga slabi, a onome kome takav post ne škodi nije zabranjeno.

1. Dobri prethodnici su se također razišli po pitanju sastavljanja posta. Ibn Ebu Šejbe je zabilježio da je Abdullah ibn Zubejr, sastavljao petnaest dana posta. Od ashaba dozvoljenost sastavljanja je držala još sestra Ebu Se'ida, a od tabi'ina Abdu-r-Rahman ibn Ebu Ni'am, Amir ibn Abdullah ibn Zubejr, Ibrahim ibn Zejd et-Temimi i dr.

Njihov dokaz je to da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon izrečene zabrane, nastavio da posti sa jednom grupom ashaba. Oni smatraju da je njegova zabrana spajanja bila kategorična, on im to ne bi dozvolio, niti odobrio da nastave spajati. Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, zabranio da se spaja post, na šta mu je neki čovjek rekao: "Ali ti spajaš!" Na to Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, reče: **"Ako je od vas kao ja? Ja obnaćam kod Gospodara. On me hrani i poji."** Pošto nisu htjeli da prestanu sa spajanjem posta Poslanik je sa njima postio

posta", zatim u Knjizi o borcima, u poglavlju: "Koliko biva kazna" i "Pridržavanje (sunneta), o tome šta je pokuđeno od udublivanja, pretjerivanja i prepiranja u nauci i vjeri". Muslim, br. 1103, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O zabrani spajanja posta", Muvetta, 1: 241, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O zabrani spajanja posta".

⁴⁶⁶ Buhari, 1967, u Knjizi o spajanju posta, u poglavlju "Spajanje posta do sehura", Ebu Davud, br. 2361, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O spajanju posta".

uzastopno jedan dan, pa još jedan, nakon kojih su ugledali mlađak.” Tada je rekao: **”Da vam nije ukazano mlađak ja bih vam povećao.”**

-To je bilo kao ukor njima, što nisu htjeli da prestanu.

Ovaj hadis oni smatraju dokazom da je zabrana sastavljanja bila samo zbog milosti prema njima i olakšice. Isto kao što je slučaj sa teravih-namazom, kojeg Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije želio stalno predvoditi obrazlažući to riječima da je to učinio iz bojazni da im se ne propiše kao obaveza.

Selefi ističu na osnovu svega toga, osobi kojoj spajanje posta ne škodi, niti ona time postupkom želi oponašati drugu vjeru, niti želi kontrirati sunnetu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u požurivanju iftara, dozvoljeno je da spaja. Smatraju oni.

2. Velika većina učenjaka ipak smatra da je spajanje posta zabranjeno. U šafijskoj pravnoj školi postoje dva stava, da je pokuđeno, a u drugom da je haram.

3. Izvjesna grupa učenjaka dozvoljava spajanje posta do sehura.

Između ostalih tako smatra Ahmed, Ishak, Ibn Munzir, Ibn Huzejme. Ovakva vrsta spajanja nema posljedice kao klasično spajanje.

Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi: ”Ne, Allaha mi, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije nikada sastavljao post osim što je odgađao iftar do sehura”. Iz ovog se uočava da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nastavljao da posti i tokom cijele noći. Možda zato što je smatrao da ga takav post čini spremnijim za ibadet zadnjih deset noći u ramazanu, da mu je dok posti lakše činiti ibadet i pošto je vidio da ga takav post ne sprečava u obavljanju svojih uobičajenih aktivnosti, s obzirom da on prenaća kod Gospodara koji ga hrani i poji.

Kako su protumačene riječi: “Mene moj Gospodar hrani i poji”?

Jedna grupa komentatora hadisa su rekli da spomenutu izjavu treba shvatiti kako mu je džennetska hrana donošena i da se on tako noću hranio.

Međutim, ovakav komentar kod većine autoriteta hadisa je diskutabilan i neodrživ iz razloga što se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi onda ubrajao u postače, a bio je postač što dokazuje da je podržao onda kada mu je rečeno ”Ti spajaš”/ *inneke tuvasil!*

-Odabrani komentar ovih riječi se smatra onaj koji kaže da je osamljivanjem, zikrom i osjećanjem Allahove bliskosti i svetosti, Poslanikovo, s. a. v. s., srce dolazilo do spoznaja i Allahovih darova, što ga je činilo neovisnim od stvarne hrane i pića u toku dana i noći.

MOŽE LI POSTITI ONAJ KOJI OSVANE DŽUNUB?

٤٥٦٧ (خ م ط د ت س) عائشة و أم سلمة رضي الله عنهما قالتا: « إن كان رسول الله، صلى الله عليه و سلم، ليصبح جنباً من جماع غير احتلام، في رمضان، ثم يصوم».

4567-U *Sahibima* Buharije i Muslima, Muvettau imama Malika i *Sunenima* Tirmizija, Nesaija i Ebu Davuda je zabilježeno od Aiše i Umu Seleme, radijallahu ‘anhuma, da su rekle: **”Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, bi znao osvanuti džunub od spolnog odnosa, ne od ejakulacije u snu, u ramazanu, a onda bi postio.”**

U drugoj predaji od Abdu-r-Rahmana ibn Ebu Bekra, radijallahu anhuma, stoji da ga je Mervan poslao Ummu Selemi da pita o čovjeku koji osvane džunub; da li (takav) da posti? Ona je odgovorila: **”Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, bi znao osvanuti džunub od spolnog odnosa, ne od ejakulacije u snu, u ramazanu, pa se ne bi mrsio niti bi napaštao.”**

U drugoj predaji od Aiše, radijallahu anha, stoji: **”Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bi zatekla zora, a on bi bio džunub, pa bi se on okupao i postio bi taj dan.”**

U Buharijevoj verziji Ebu Bekr ibn Abdu-r-Rahman, je rekao: Otišao sam sa svojim ocem kod Aiše, radijallahu anha, koja nam je saopćila: **”Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bi zatekla zora, a on bi bio džunub, pa bi se on okupao i postio bi taj dan.”** Nakon toga ušla je Umu Selema pa je rekla to isto.

Buhari je zabilježio od Humama slijedeće svjedočenje: ”Meni je govorio Abdullah ibn Omer, od Ebu Hurejre: ”Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem je naređivao da se mrsi.”⁴⁶⁷

⁴⁶⁷ Haber Ebu Hurejre, od El-Fadla je derogiran/*mensuhun!* zato što je Uzvišeni Allah, prilikom naredbe posta zabranio i jelo i piće i spolne odnose nakon što bi se zaspalo. Zatim je sve to dozvolio do pojave zore. Što upućuje da je hadis h. Aiše, radijallahu anha, derogirao Ebu Hurejrin hadis. Međutim, to nije doprlo do El-Fadla, niti do Ebu Hurejre, pa su ostali na tome i tako davali fetve. Kada je saznao on se povratio.

• Ovaj hadis, zaista ima brojne verzije, ovdje ću spomenuti prijevod one koja je izgleda, najopširnija i najjasnija. Imam Malik u svojoj zbirci, Muvetta zabilježio je svjedočenje Ebu Bekra ibn Abdu-r-Rahmana sa slijedećim sadržajem: **"Bio sam sa svojim ocem kod Mervana ibn Hakema, namjesnika Medine, kada je neko spomenuo pred njim da Ebu Hurejre tvrdi: "Ko osvane džunub, taj dan se ne može postiti."**

Mervan reče: **"Zaklinjem te, o Abdu-r-Rahmane, da odeš kod majki pravovjernih, Aiše i Umu Seleme, i da ih o ovome upitaš."** Ja sam otišao sa Abdu-r-Rahmanom. Kada smo došli kod Aiše, i poselamio je, on joj reče: **"O Umu-l-muminin, mi smo bili kod Mervana ibn Hakem, kada je neko spomenuo da Ebu Hurejre radijallahu anhu, veli: 'Ko osvane džunub, taj dan se omrsio.'"**

Aiša reče: **"Nije to kako govori Ebu Hurejre, o Ebu Abdu-r-Rahmane. Zar odbacuješ onaj način kojeg je Allahov Poslanik praktikovao?!"**

Abdu-r-Rahman reče: **"Ne, vallahi."** Aiša mu reče: **"Pa ja svjedočim praksu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: njemu se dešavalo da bi ga zatekla zora, a on bi bio džunub, pa bi se on okupao i postio taj dan. Zatim smo izašli od nje i ušli kod Umu Seleme i pitali je o tome, a ona nam odgovori isto što i Aiša."**

Poslije ovoga smo izašli i došli kod Mervana ibn Hakema, pa mu Abdu-r-Rahman prenese ono što su njih dvije odgovorile. Mervan reče: **Abdurrahmane, zaklinjem te, uzjahat ćeš moju jahalicu jer, eno je stoji ispred vrata, pa ćeš otići kod Ebu Hurejre. Njega eno u svome imanju u Akiku, pa ćeš ga o tome obavijestiti. Ja sam sa njim uzjahao i došli smo tako kod Ebu Hurejre. Abdu-r-Rahman je sa njim nešto razgovarao jedno vrijeme, a onda mu je i ovo spomenuo. Ebu Hurejre reče: - Ja nemam znanja o tome. Tako me je obavijestio jedan čovjek."**

U jednoj drugoj predaji stoji da je Ebu Hurejre reagovao tako što je upitao: **"Da li su to njih dvije rekle? Ako jesu, one od mene bolje znaju."**

Tada je Ebu Hurejre, radijallahu anhu, rekao da je to čuo od El-

Fadla ibn el-Abbasa, nisam to čuo lično od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. I on je odbacio svoje prijašnje mišljenje.

U *Muwettau* i jednoj predaji kod Muslima zabilježeno je da je izjavio: "Ja osvanem džunub, a želim da postim." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na to reče: **"I ja osvanem džunub a namjeravam postiti, pa se okupam i postim."**⁴⁶⁸

"Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, bi osvanuo džunub od spolnog odnosa, ne od polucije u snu, u ramazanu, a onda bi postio"

Iz ove Aišine izjave, koju je potvrdila i Umu Seleme, radijallahu anhuma, dobivamo dvije bitne informacije:

1. da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, imao odnos sa svojim suprugama u noćima ramazana, i da se dešavalo da je on odgađao gusul do poslije pojave zore, kao obznanu da je takav čin dozvoljen!

2. da je to bilo iz razloga odnosa, a ne iz ejakulacije u snu jer, njemu, kao Poslaniku koji je bio zaštićen od poigravanja šejtana, nije se dešavao *ihtilam*, odnosno ejakulacija u snu.⁴⁶⁹

Šta i kako je odgovorio Ebu Hurejre?

U jednoj predaji stoji da je rekao: "Tako me je obavijestio jedan čovjek" tj. onda je na njemu, koji me je tako obavijestio odgovornost, a ne na meni.

U Buharijevoj predaji stoji da je rekao: **"One (tj. supruge Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem) bolje znaju."**

U drugoj stoji: **"Zar su one tako rekle?! Onda one bolje znaju."**

U Nesaijevoj predaji stoji da je taj stav prenio od El-Fadla ibn Abbasa, radijallahu anhu, u drugoj predaji stoji: **"Mene je tako Usame**

⁴⁶⁸ Hadis bilježe: Buhari, 1925, 1926, u Knjizi o postu, u poglavljima "O postaču koji osvane džunub" i "Kupanje postača". Muslim, br. 1109, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ispravnost posta onoga koga je zatekla zora kao džunuba". Muwetta, 1: 242, u Knjizi o postu, u poglavlju "O onome koji osvane džunub u mjesecu ramazanu". Tirmizi, br. 779, u Knjizi o postu, u poglavlju "O džunbu koga zatekne zora džunuba, a on želi da posti". Nesai, 1: 108, u Knjizi o čistoći, u poglavlju "Neuzimanje abdesta nakon jela onoga što je vatra promijenila".

⁴⁶⁹ *Feb...*, 4: 171.

ibn Zejd obavijestio". Ovo otvara mogućnost da je takav hadis čuo od obojice. Ovu mogućnost jača i predaja koju bilježi Nesai, također u kojoj na kraju hadisa Ebu Hurejre, radijallahu anhu, kaže: **"O tome me je obavijestio taj i taj čovjek."**

Izgleda da je različitost Ebu Hurejrinih odgovora rezultat predaja prenosilaca, odnosno, prilikom prenošenja hadisa neki od njih nisu naveli imena niti jednog od ashaba od kojih je Ebu Hurejre prvobitno prenio hadis. Drugi su pak spomenuli ime samo Zejda ibn Harisa. Neki samo ime el-Fadla ibn Harisa. Treći pak, imena obojice. Neki nisu uopće spomenuli da je Ebu Hurejre taj hadis prenio od nekoga, nego, u predaji koju bilježi Nesai stoji: "Tako sam prije mislio."

Evo odgovora na dilemu odustajanja Ebu Hurejre, radijallahu anhu, od prvobitne fetve pored činjenice da je taj hadis prenio od El-Fadla, a on od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?

Nevevi navodi da je Ebu Hurejre, radijallahu anhu, sa tim novim hadisom raspolagao sa dvije različite predaje, pa kada se uvjerio da je Aišin i Ummu Selemin hadis nedvosmislen i da je preče da se uzme u obzir jer one ta pitanja bolje poznaju. Također, on je u skladu sa Kur'anom u kojem Allah dželle ša'nuhu dozvoljava jelo, piće i intimni odnos sve do zore: **"Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore..."**⁴⁷⁰ Jasno je, da ako je dozvoljen odnos sve do zore neminovno je da takvu osobu zora zatekne džunub i da je takvoj osobi ispravan post. Dokaz za to je ajet: **"...od tada postite do noći..."**

Dakle, ako Kur'an i praksa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ukazuju na dozvoljenost i ispravnost posta onome koga zora zatekne kao džunuba.

Možda se neko zapita kako može biti bolje okupati se prije zore iako se zna da i sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to ponekad nije radio?

⁴⁷⁰ El-Bekare, 187.

Odgovor na takvu dilemu je slijedeći:

- Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad učini određene postupke da bi pokazao da je dotična stvar dozvoljena. Taj čin, odnosno obznana šta je dozvoljeno, a šta je bolje je jedna od njegovih prioritarnih zadaća, pa se tako npr. pouzdano prenosi da se ponekad abdestio perući dijelove tijela samo po jednom, da bi obznanio kako je takav postupak dozvoljen. Iako njegova ustaljena praksa je bila da se abdesti po tri puta, što je bolje.

- Da hadis Ebu Hurejre, radijallahu anhu, ukazuje kako je bolje postupiti. Jasno je da je bolje da se onaj koji želi ili ima namjeru da posti, okupa i čist dočeka zoru, iako je post i bez toga ispravan;

- Da se hadis Ebu Hurejre, radijallahu anhu, odnosi na onoga koga zora zatekne u stanju intimnog odnosa i on to zna, takvom je post toga dana pokvaren i nije važeći.

- Ibn Munzir, smatra da je hadis Ebu Hurejre derogiran, te da je u početku bilo zabranjeno u noćima ramazana jesti, piti i spolno općiti. Kasnije, kada je prethodna zabrana derogirana, s njom je derogirana i neispravnost posta onome koji osvane džunub. Međutim, Ebu Hurejre, radijallahu anhu, nije bio obaviješten o spomenutoj derogaciji, te je postupao i podučavao shodno tome sve dok nije saznao da je to derogirano.

Nevevi u komentaru Muslimova *Sabiha* citira Ibn Munzira: "Ovaj komentar je nešto najbolje što sam čuo".

- Stav ogromne većine učenjaka je da je post onoga koji osvane džunub, svedjedno da li usljed ejakulacije u snu ili usljed intimnog odnosa, ispravan. Ebu Hurejre, radijallahu anhu, je prvobitno smatrao suprotno, ali se i on, shodno ispravnom stavu, vratio na mišljenje većine.

Isti je stav o pitanju prestanka hajda i nifasa.

- Ima i onih koji su pokušali da usklade ova dva hadisa tako što su rekli: Aišin hadis važi za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a Ebu Hurejrin za ostali svijet. Odnosno, da povlastica mogućnosti posta onome koga zatekne zora u stanju džunubluka važi samo za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Većina učenjaka su odbacili ovakav komentar činjenicom da specifičnost ili posebnost nekog propisa samo za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, treba da ima dokaz, koji u ovom slučaju nedostaje.

Inače, prenose se predaje koje isključuju mogućnost da se ovaj propis vezuje samo za Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kao ona koju je zabilježio Ibn Hibban u svome *Sahihu*, od h. Aiše, radijallahu anha, pod naslovom: "*Obznanjena da se taj propis nije odnosio samo na Odabranog, sallallahu alejhi ve sellem.*" Taj hadis glasi: Neki čovjek je došao kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, tražeći od njega odgovor, a ona je to slušala iza vrata, čovjek je rekao: "O Allahov Poslaniče, ja osvanem džunub, a želim da postim. Mogu li postiti? Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **"I ja osvanem džunub kada naumim postiti, pa se okupam i postim!"** Čovjek će na to: "O Allahov Poslaniče, mi nismo kao ti, tebi je Allah i ranije i kasnije krivice oprostio".

On reče: **"Tako mi Allaha je se nadam da sam bogobojažniji i da bolje od vas znam kako da se čuvam grijeha."**

Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže: Ovaj hadis također je dokaz da je Aišin hadis vremenski došao poslije Ebu Hurejrinog. Jer je čovjek citirao ajet: iz sure El-Feth: "...**da bi ti Allah i ranije i kasnije krivice oprostio**" sure koja je objavljena nakon Hudejbjije šeste hidžretske godine. Da se radi o derogaciji Ebu Hurejrinog hadisa smatra također i Ibn el-Munzir, Hatabi i mnogi drugi učenjaci.

Drugi su rekli, preče je postupiti po hadisu kojeg je prenijela Aiša, zbog toga što je to potvrdila i Umu Seleme.

Iz sadržaja ovog hadisa, pored spomenutih, mogu se izvesti i slijedeće pouke:

- Obilazak učenjaka, njihovih predstavnika, vođa;
- fadilet Mervana ibn Hakema zbog njegove zainteresovanosti za nauku i vjerske propise;
- traženje sigurnosti u pogledu prenošenja habera i provjera toga kod onog ko bolje poznaje;
- da su predaje žena u stvarima u kojima su one bolje upućene preče i ispravnije u odnosu na predaje muškaraca. Također važi i suprotno;
- oponašanje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u svim njegovim poslovima u kojima nema dokaza da je to njegova posebnost i
- vrijednost Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji se korigirao kada je čuo drugačiji stav.

O KORIŠTENJU MISVAKA-ČETKICE ZA ZUBE

٤٥٦٨ (د ت خ) عامر بن ربيعة رضي الله عنه قال: « رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يستاك وهو صائم ما لا أعد ولا أحصي ».

٤٥٦٩ (خ) عبد الله بن عمر، رضي الله عنهما، قال: « يستاك أول النهار الصائم و آخره ».

4568- Buhari, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Amira ibn Rebi'e⁴⁷¹, radijallahu anhu, da je rekao: **"Vidio sam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, nebreno puta kako dok posti koristi misvak."**⁴⁷²

4569- Buhari je zabilježio od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhu; **"Koristi se misvak i početkom i krajem dana."**⁴⁷³

Zaključna riječ o korištenju misvaka

Ebu Hanife, Malik i Šafi i većina učenjaka smatraju da nema nikakvih smetnji da postač, dok posti upotrebljava misvak, prije i poslije podne i bez obzira da li misvak bio od svježeg ili suhog drveta.

---

⁴⁷¹ Amir ibn Rabi'ate ibn Malik el-Anzi. Jedan od prvih ashaba kojisu prihvatili islam. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁷² Hadis bilježi Ebu Davud, br. 2364, u Knjizi o postu, u poglavlju "Misvak postača", Tirmizi, br. 725, u Knjizi o postu, u poglavlju "Predaje o misvaku za postače". Buhari ga je spomenuo mu'aleken, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vlažni i suhi misvak za postača". Muhaddis Abdu-l-Kadir el Arnaut skreće pažnju da isnad tog hadisa je spojen kod Ebu Davuda i Tirmizija.

⁴⁷³ Buhari je spomenuo ovaj hadis kao mualak u Knjizi o postu, u poglavlju "Kupanje postača". Muhaddis Abdu-l-Kadir el Arnaut navodi: "Hafiz u "Fethu" je rekao: "Ovaj hadis je spojio Ibn Ebu Šejbe u predaji u istom značenju. Njena forma glasi: "Ibn Omer je koristio misvak kada bi pošao da klanja podne, a postio je".

O POZIVU POSTAČU NA GOZBU

٤٥٧٢ (م د ت) أبو هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إذا دعيت أحدكم إلى طعام وهو صائم، فليقل: إني صائم».

٤٥٧٤ (ت) أم عمارة بنت كعب الأنصارية رضي الله عنها أن رسول الله صلى الله عليه وسلم دخل عليها، فقدمت إليه طعاماً، فقال لها: «كلي»، فقالت: «إني صائمة»، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن الصائم تصلي عليه الملائكة إذا أكل طعامه حتى يفرغوا و ربما قال: [حتى] يشعوا».

4572- Muslim, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu ‘anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Kada neko od vas bude pozvan na gozbu dok posti, neka rekne: Ja postim.”**⁴⁷⁴

U drugoj verziji stoji: **”Ukoliko neko od vas bude pozvan na jelo, neka se odazove. A ukoliko bude postio, neka prouči dovu.”** doslovno **”fel-jusalli”**

”Ukoliko neko od vas bude pozvan na gozbu, a bude postio neka kaže: - ja postim!”

4574. Tirmizi je zabilježio predaju od Umu Umare bint Ka’ba el-Enaserije⁴⁷⁵, radijallahu anha, u kojoj se kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ušao kod nje, pa mu je ona iznijela jelo. On reče: **Jedi i ti.** -Ja postim odgovori- ona, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, će na to: **”Postaća blagosivljaju melec kada se kod njega jede sve dotle dok (prisutni) ne završe sa jelom.”** Ili je možda rekao: **”Dok se ne zasite.”**⁴⁷⁶

⁴⁷⁴ Hadis bilježi Muslim, br. 1150, u Knjizi o postu, u poglavlju”Kada se pozove postač na gozbu neka kaže: ”Ja postim”, Ebu Davud, br. 2461, u Knjizi o postu, u poglavlju”Šta treba reći postač kada se pozove na gozbu”, Tirmizi, br. 780 i 781, u Knjizi o postu, u poglavlju”O predajama odazova postača na gozbu”.

⁴⁷⁵ Nesiba ibn Ka’b ibn Amr ibn Avf el-Ensarija en-Nedžarija. Poznata sahabijka. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁷⁶ Hadis je zabilježio Tirmizi, br. 784, 785 i 786., u Knjizi o postu, u poglavlju”O postačevim vri-

Poziv postaču na gozbu

Imam Nevevi komentariše hadis ovako: Postač opravdavajući se i obznanjujući stanje u kome se nalazi, post može biti valjan razlog da ne jede, međutim nije razlog da se ne odazove na poziv.

Ukoliko će vlasniku hrane biti teško to što dotični ne želi jesti onda može da se iftari, u suprotnom ne. To naravno u slučaju dobrovoljnoga posta, a kada je post obavezan, onda mu je haram da prekida svoj post.

Ovaj hadis ukazuje na to da nema prepreke u tome da se pokaže dobrovoljni post ukoliko za tim postoji potreba. Te da je pohvalno da se dobrovoljni ibadeti prikriju ukoliko nema potrebe da se na njih ukaže.

U njemu vidimo kako islam podstiče na lijep odnos i da se na lijep način izvinemo onda kada neku stvar nismo u stanju učiniti.

---

jednostima kada se kod njeg jede". Muhadis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah je ocijenio isnad ovog hadisa da je sahih.

O POSTU ŽENE BEZ SAGLASNOSTI MUŽA

٤٥٧٥ (خ م د ت) أبو هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لا تصم المرأة وبعلمها شاهد إلا بإنه».

4575- Buhari, Muslim, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Neka žena ne posti, ni jedan dan, izvan ramazana, kada joj je muž kod kuće, osim sa njegovim dopuštanjem.”**⁴⁷⁷

Neka ne posti žena, ukoliko njen muž nije na putu, osim sa njegovom dozvolom.

Ebu Davud: **”...van ramazana i neka ne daje izun za ulazak nekome, ako je on prisutan.”**

U Tirmizijevoj zbirci je zabilježen i dodatak: **”Neka ne posti žena ni jedan dan van ramazana, ako joj je muž prisutan.”**

Ova zabrana se odnosi na dobrovoljni post.⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ Hadis bilježi Buhari, br. 5192, u Knjizi o braku, u poglavljima ”Dobrovoljni post žene bez dozvole njenog muža” i ”Žena ne treba upuštati u dom svoga muža nikoga bez njegove dozvole”. Muslim, br. 1026, u Knjizi o zekatu, u poglavlju ”O imetku kojeg troši rob iz vlasništva njegovog gospodara”, Ebu Davud, br. 2485, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post žene bez dozvole njegovog muža”, Tirmizi, br. 782, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Predaja o pokudenosti ženinog posta, osim uz dozvolu njenog muža”.

⁴⁷⁸ Vidi Fejdu-l-Kadir šerhu džami’iu-s-sagir, 6: 502.

O OKOLNOSTIMA U KOJIMA JE DOZVOLJENO NE POSTITI

POST NA PUTOVANJU

U poglavlju na ovu temu zabilježene su zaista brojne predaje, radi njihovog lakšeg razumijevanja, potrebno ih je razvrstati na slijedeće kategorije:

- **Predaje koje podstrekuju da se ne posti na putovanju, a kude post u toj prilici;**
- **Predaje koje stavljaju na slobodan izbor svakog pojedinca, da li će postiti ili ne na putovanju**
- **Predaje kada je u toku ramazana dozvoljeno ne postiti u ramazanu, uopće;**
- **Predaje koje tretiraju različite situacije postača na putovanju;**

Predaje koje podstrekuju da se ne posti na putovanju a kude post.

٤٥٧٦ (م ت) جابر بن عبد الله رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج عام الفتح إلى مكة في رمضان، فصام حتى بلغ كراع الغميم، فصام الناس، ثم دعا بقدر من ماء، فرفعه حتى نظر الناس، ثم شرب، فقيل له بعد ذلك: «إنَّ بعد الناس قد صام؟ فقال: أولئك العصاة، أولئك العصاة.»

٤٥٧٧ (خ م س) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: «كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في السفر، فمنَّا الصائم، ومنَّا المفطر، قال: فزلنا متراً في يوم حارٍّ، أكثرنا ظلاً صاحب الكساء، ومنَّا من يتقي الشمس بيده، قال: فسقط الصوم، وقام المفطرون فضرَبوا الأبنية، وسقوا الرِّكاب، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «ذهب المفطرون اليوم بالأجر.»

٤٥٧٨ (س) أبو هريرة رضي الله عنه قال: أتى النبي صلى الله عليه وسلم بطعام بمرَّ الظهران، فقال لأبي بكر و عمر: أدنوا فكلوا، فقالا: إنا صائمان، قال: ارحلوا لصاحبيكم، اعملوا لصاحبيكم.»

٤٥٧٩ (خ م د س) جابر بن عبد الله رضي الله عنهما قال: «كان النبي صلى الله عليه وسلم في سفر، فرأى رجلاً قد اجتمع الناس عليه، وقد ظلَّ عليه، فقال: ما له؟ قالوا: رجل صائم، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ليس [من] البرِّ أن تصوموا في السفر.»

٤٥٨٠ (س) أبو مالك الأشعري رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «ليس من البرِّ الصيام في السفر.»

٤٥٨١ أبو موسى الأشعري رضي الله عنه، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أمن أميرٍ امصوم في أمفر؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ليس من أميرٍ امصوم في أمفر.»

٤٥٨٢ (س) عبد الرحمن بن عوف رضي الله عنه قال: «كان يقال: الصيام في السفر: كالإفطار في الحضر.»

4576- Muslim i Tirmizi su zabilježili od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu ‘anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, u godini oslobođenja, krenuo za Mekku. Tokom putovanja postio je, a sa njim su putovali i ostali, sve dok nije stigao do Kurau-l-Ganim, a zatim zatraži da mu se donese posuda sa vodom koju ju je podigao tako da ga vide ostali, a onda se napio. Nakon toga bješe mu saopćeno da neki ljudi (još uvijek) poste. On reče: **”Ti ljudi su neposlušnici! Ti ljudi su neposlušnici. (‘usat)”**

U drugoj predaji stoji da je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, saopćeno: **”Ljudi teško podnose post, ali gledaju u tebe šta radiš. Čuvši to on zatraži da mu se donese posuda sa vodom, nakon ikindi-je.”**⁴⁷⁹

4577- Buhari, Muslim i Nesai su zabilježili od Enesa ibn Malika, radijallahu ‘anhu, da je rekao: ”Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu ‘alejhi ve sellem, na jednom putovanju, neki su od nas postili, a neki ne. Jednog, vrlo vrućeg dana smo zastali na jednome mjestu, većinom smo se štitili od sunca odjećom, a neki od nas se štitio rukama. Tada su postači popadali (od iznemoglosti) A nepostači ustadoše i postaviše šatore i napojiše deve. Na ovo Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, reče: **”Danas nepostači uzeše nagradu.”**⁴⁸⁰

4578- Nesai je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu ‘anhu: ”Vjerovjesniku, sallallahu ‘alejhi ve sellem, je neko darovao nešto hrane u Merru Zihran, pa on pozva Ebu Bekra i Omera, radijallahu anhum: **Pridite pa jedite! Oni odgovoriše: Mi postimo! Osedljajte vašim prijateljima! Radite za vaša dva prijatelja!**”⁴⁸¹

⁴⁷⁹ Muslim, br. 1114, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Dozvoljenost posta i mršenja u mjesecu ramazanu, onome musafiru čiji put nije namjera grijehenja”. Tirmizi, br. 710, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O pokudenosti posta na putovanju”, Nesai, br. 2265 u Knjizi o postu, u poglavlju ”O spomenu imena čovjeka”.

⁴⁸⁰ Buhari, 2890, u Knjizi o džihadu, u poglavlju ”Hizmet u ratu”. Muslim, br. 1119, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Nagrada onoga koji neposti na putovanju onda kada se zauzme da radi”. Nesai, 2285, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Prednost nepošćenja nad postom prilikom putovanja”.

⁴⁸¹ Nesai, 2266, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O spomenu imena čovjeka”. Muhaddis Abdu-l-Kadir je ocijenio isnad ovog hadisa kao hasen.

4579- Buhari, Muslim, Ebu Davud i Nesai s u zabilježili od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu ‘anhuma, da je rekao: ”Dok je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, bio na putovanju, primijetio je nekog čovjeka, kome se pravi hlad, i oko kojeg su se okupili neki ljudi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita: -Šta mu je?! Rekoše mu: Čovjek posti! -Na ovo Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, reče: **Ne spada u dobročinstvo da postite na putovanju**” U drugoj predaji”**Ne spada u dobročinstvo post na putovanju.**”

U jednoj drugoj predaji koju bilježi Nesai stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, prošao pored čovjeka (koji je bio) u hladu jednog drveta, tog čovjeka su prskali vodom. On ih je upitao: ”**Šta je sa vašim prijateljem?** Oni rekoše: O Allahov Poslaniče, posti! On reče: **Zaista, ne spada u dobročinstvo da postite na putovanju. Držite se Allahove olakšice, koju vam je olakšao pa je prihvatite!**”⁴⁸²

4580- Nesai je zabilježio od Ebu Malika el-Eš’arija, ⁴⁸³ radijallahu ‘anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, rekao: ”**Ne spada u dobročinstvo post na putovanju.**”⁴⁸⁴

4581-Od Ebu Musa el-Ešarija, radijallahu ‘anhu, prenosi se da je neko pitao Allahovog Poslanika, sallallahu ‘alejhi ve sellem: ”Da li spada u dobročinstvo postiti na putovanju?” Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, reče: ”**Ne spada u dobročinstvo post na putovanju.**” Bilježi ga...⁴⁸⁵

⁴⁸² Buhari, 1946, u Knjizi o postu, u poglavljima "Izjava vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, za onog koga su zaklanjali hladom u žestokoj vrućini" i "Ne spada u dobročinstvo post na putovanju". Muslim, br. 1115, u Knjizi o postu, u poglavlju "Dozvoljeno je postiti i nepostiti u mjesecu ramazanu onome musafiru čiji put nije namjera grijehenja". Ebu Davud, u Knjizi o postu, u poglavlju "Odabiranje mogućnosti da se ne posti, Nesai, 2260, u Knjizi o postu, u poglavlju "Navođenje razloga zbog čega je rečeno da post na putovanju nije dobročinstvo...".

⁴⁸³ Ime ovog ashaba je Ka’b ibn Asim el-Eš’ari, Ebu Malik, poznat kao Ebu Malik el-Eš’ari imaju još dvojica ashaba pa je potrebno preciznoti i opreznosti pri prenošenju hadisa nekog od njih. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁸⁴ Nesai, 2257, 2258, u Knjizi o postu, u poglavlju”O postu koji je pokuden na putovanju”. Muhaddis Abdu-l-Kadir, rahimehullah naglašava: Hadis također bilježi i Ahmed u *Musnedu*, 5: 434. Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan!”

⁴⁸⁵ Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, navodi: U izvornom rukopisu djela nakon hadisa je praznina. U štampanoj verziji knjige stoji: Hadis zabilježio Rezin. Međutim, hadis je zabilježio

4582- Nesai je zabilježio od Abdu-r-Rahmana ibn Avfa⁴⁸⁶, radijalahu ‘anhu, da je rekao: **”Govorilo se: Postiti na putovanju isto je kao ne postiti kod kuće.”**

U drugoj predaji: **Onaj koji posti na putovanju je (griješan) kao onaj koji ne posti van putovanja!”**⁴⁸⁷

Ahmed u *Musnedu*, 5: 434, od hadisa Ka’ba ibn Asima el-Eša’rija. Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan!

⁴⁸⁶ Abdu-r-Rahman ibn Avfu ibn Abu Auf ibn el-Haris el- Kureši el-Mcini. 44. p. h. -36. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁸⁷ Nesai, 2286-2288, u Knjizi o postu, u poglavlju”Postać na putu je kao onaj ko ne posti kod kuće”. Muhaddis Abdu-l-Kadir ističe: ” Lanac prenosilaca ovog hadisa je munkati’. Njega je zabilježio i Ibn Madže kao merfu’, ali je isnad i te predaje munkati’. Ibn Hadžer, rahimehullah, u *Talbisu* je rekao: Najispravnijom ocjenom ovog hadisa da je mevkuf, tako su smatrali Ibn Ebu Hatim, Darekutni u” i drugi.

Predaje koje stavljaju mogućnost da posti ili ne posti na putovanju na slobodan izbor svakog pojedinca

٤٥٨٣ (خ م ط د ت س) عائشة رضي الله عنها أن حمزة بن عمرو الأسلمي قال للنبي صلى الله عليه وسلم: أأصوم في السفر؟

و كان كثير الصيام فقال: إن شئت فصم، وإن شئت فأفطر».

٤٥٨٤ (خ م ط د) أنس بن مالك رضي الله عنه قال: « كنا نسافر مع رسول الله صلى الله عليه وسلم، فلم يعب الصائم على المفطر، ولا المفطر على الصائم».

٤٥٨٥ (م ت د س) أبو سعيد الخدري رضي الله عنه قال قرعة: أتيت أبا سعيد الخدريّ و هو مكثور عليه، فلما نفرّق الناس عنه قلت: إني لا أسألك عما يسألك هؤلاء، فسألته عن الصوم في السفر؟ فقال: سافرنا مع رسول الله، صلى الله عليه وسلم، إلى مكة ونحن صيام، قال: فترلنا منزلاً، فقال رسول الله، صلى الله عليه وسلم: «إنكم قد دنوتم من عدوّكم، و الفطر أقوى لكم، فكانت رخصة، فمننا من صام، و منا من أفطر، ثمّ نزلنا منزلاً آخر، فقال: إنكم مصّبحو عدوّكم، و الفطر أقوى [لكم]، فأفطروا، و كانت عزيمة، فأفطرننا، ثمّ لقد رأيتنا نصوم مع رسول الله صلى الله عليه وسلم بعد ذلك في السفر».

٤٥٨٦ (خ م د س) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما قال: «سافر رسول الله صلى الله عليه وسلم في رمضان، فصام حتى بلغ عسفان ثمّ دعا بإناء من ماء، فشرب ثمّ أفرغ ليراه الناس، و أفطر حتى قدم مكة، قال: و كان ابن عباس يقول: صام رسول الله صلى الله عليه وسلم في السفر و أفطر، فمن شاء صام، و من شاء أفطر».

٤٥٨٧ (د س) حمزة بن عمرو الاسلمي رضي الله عنهما قال: «قلت لرسول الله صلى الله عليه وسلم: «إني صاحب ظهر أعاجله، أسافر عليه و أكرهه، و إنه ربما صادفني هذا الشهر يعني: رمضان و أنا أجد القوة، و أنا شاب، و أجدني أن أصوم يا رسول الله أهون عليّ من أن أؤخره فيكون ديناً، فأصوم يا رسول الله أعظم لأجري، أو أفطر؟ قال: «أيّ ذلك شئت يا حمزة».

4583- U *Sabibima* Buharija i Muslima, *Muvettau* imama Malika i *Sunenima* Ebu Davuda, Tirmizija i Nesaija je zabilježeno od Aiše, radijallahu ‘anha, da je Hamza ibn Amr el-Eslem, ⁴⁸⁸ radijallahu anhu, koji je veoma mnogo postio, pitao Vjerovjesnika, sallallahu ‘alejhi ve sellem: ”Da li da postim na putovanju?” A Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, mu odgovori: ” **Ako hoćeš postiti, a ako hoćeš ne postiti!**”

U drugoj predaji stoji: ”**Ja postim dan za danom...**” a onda ga je upitao!⁴⁸⁹

4584- U *Sabibima* Buharije i Muslima, *Muvettau* imama Malika i *Sunenu* Ebu Davuda je zabilježeno od Enesa ibn Malika, radijallahu ‘anhu, da je rekao: ”Mi bismo putovali sa Allahovim Poslanikom, sallallahu ‘alejhi ve sellem, pa ne bi postač korio nepostača niti nepostač postača.”

U drugoj predaji stoji da je Humejd ibn Ebu Humejd et-Tavil rekao: ”Postio sam na putovanju, pa mi neki rekoše: Ponovi svoj post! Ja rekoh: -Mene su neki obavijestili da su ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu ‘alejhi ve sellem, putovali te da nije postač korio onog koji ne posti niti nepostač onog koji posti. Nakon toga sam sreo Ibn Ebu Mulejku koji me je obavijestio od Aiše isto!

U Ebu Davudovoj predaji stoji: ”Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu ‘alejhi ve sellem, u ramazanu. Neki od nas su postili a neki nisu, niti je postač korio nepostača niti nepostač postača”. ⁴⁹⁰

⁴⁸⁸ Po tvrdnji el-Kurtubija i Ibn Hadžera, rahimehullah, a, pravo ime ovog ashba je Hamza ibn Omer, a ne Amr, radijallahu anhu. Nadimak mu je bio Ebu Salih. Umro je 61. h. god. Bio je od ashaba koji su mnogo postili. Bio je među ashabima koji su dali zavjet pod drvetom, na Hudejbiji. (*mu'džemu-s-sababe*). On je donio muštuluk Ka'bu ibn Maliku da mu je tevba primljena i da je o tome objavljeno u Kur'anu.

⁴⁸⁹ Buhari, 1943, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Da li postiti ili ne na putovanju”. Muslim, br. 1121, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Dozvoljenost da se posti i ne posti na putovanju”. *Muvettau*, 1: 195, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post na putovanju”. Tirmizi, br. 711, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Olakšica na putovanju”. Ebu Davud, br. 2402, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post na putovanju”, Nesai, 2302, u Knjizi o postu.

⁴⁹⁰ Buhari, 1947, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Ashabi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, nisu koristili jedni druge zbog posta ili izostavljanje posta (na putovanju)”. Muslim, br. 1118, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Dozvoljenost posta i nepošćenja u mjesecu ramazanu onome musafiru čiji put nije namjera grijeha”. Muvatta, 1: 245, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post na

4585- Muslim, Tirmizi, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Kuza'a da je rekao: "Došao sam kod Ebu Se'ida el-Hudrija koji je bio okružen ljudima, pa kada su se oni razišli rekoh mu: -Ja te neću pitati o onome o čemu te ovi pitaju. Ja ga upitah o postu prilikom putovanja. On mi na to reče: Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu 'alejhi ve sellem, za Mekku, a postili smo. Pa kada smo stali na jednome mjestu Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao: **"Vi ste se već približili vašem neprijatelju, i da prekinete post, jače je za vas."** To je bila olakšica. Pa su neki od nas (nastavili) postiti, a neki su nakon te izjave prekinuli svoj post. Zatim smo se zaustavili na jednom drugom mjestu pa nam je on rekao: **"Vi ćete ujutro sresti vašeg neprijatelja, i jači ste kada prekinete post, pa prekinite!"** To je bila naredba pa smo svi prekinuli post. Poslije toga putovanja, smo opet postili sa Allahovim Poslanikom, sallallahu 'alejhi ve sellem, na putovanjima."

U drugoj predaji stoji: Mi smo učestvovali u bitci sa Allahovim Poslanikom, sallallahu 'alejhi ve sellem, šesnaestog dana ramazana, neki od nas su postili, a neki nisu. Niti je postač korio nepostača niti nepostač postača".

U drugoj predaji stoji da je to bilo 18. ramazana a u trećoj 12. ramazana.

U jednoj od predaja je nedoumica između 17 i 19. noći.

Tirmizija je zabilježio i ovu predaju: "Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu 'alejhi ve sellem, u mjesecu ramazanu, niti se je korio onaj postač zbog posta, niti onaj koji ne posti zbog mršenja!"

U drugoj verziji zabilježen je i dodatak: "...smatrali su da onaj ima snage pa posti, da je to dobar čin, a ko se osjećao slabim pa je post prekinuo da je to dobar čin."⁴⁹¹

---

putovanju". Ebu Davud, br. 2405, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na putovanju".

⁴⁹¹ Muslim, br. 1116, 1117 i 1120, u Knjizi o postu, u poglavlju "Nagrada onoga koji ne posti na putovanju onda kada se zauzme da radi", Ebu Davud, 2406, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na putovanju", Tirmizi, br. 712 i 713, u Knjizi o postu, u poglavlju "Olakšica na putovanju", Nesai, 2311, 2312, u Knjizi o postu, u poglavlju "Spominjanje razilaženja Aliju ibn Nudreta el-Munzira ibn Malika ibn Kuta'a".

4586- Buhari, Muslim, Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu ‘anhuma da je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, putovao u ramazanu i postio sve dok nije stigao do mjesta ‘Usfan, kada je zatražio posudu vode koju je popio da bi ga vidjeli ostali suputnici. Od tada nije postio dok nije stigao u Mekku.

Ibn Abbas, radijallahu ‘anhuma, bi govorio: "Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, je na putovanju i postio i mrsio se, pa ko hoće neka posti, a ko hoće neka ne posti."

"Ne kori se niti onaj koji posti niti koji ne posti na putovanju. Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, je i postio i mrsio se u toku putovanja."⁴⁹²

4587- Ebu Davud i Nesai su zabilježili od Hamze ibn Amra el-Eslemija, radijallahu ‘anhu, da je Allahovom Poslaniku, sallallahu ‘alejhi ve sellem, rekao: "Ja imam devu koju umaram; putujem na njoj, a i iznajmljujem je. Događa se da me zadesi ovaj mjesec -ramazan- a ja sam mladić i jakim se osjećam. O Allahov Poslaniče, osjećam da mi je lakše da postim (na vrijeme) nego da post odgađam pa da mi bude dug. O Allahov Poslaniče da li je sevapnije da postim ili da ne postim? Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: **"Koje god hoćeš od to dvoje, Hamza!"**

Ovaj hadis je prenesen u zaista mnogo veoma sličnih formi. Spomenimo, između ostalih da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u nekima direktno odgovarao: **"Ako hoćeš posti, a ako hoćeš ne posti!"**⁴⁹³

⁴⁹² Buhari, 1948, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ukoliko se posti nekoliko dana ramazana a onda krene na putovanje". Zatim u Knjizi o džihadu, u poglavlju "Izlazak u borbu u ramazanu", te u Knjizi el-megazi, u poglavlju "O bitki oslobođenja (Mekke) u ramazanu". Muslim, br. 1113, u Knjizi o postu, u poglavlju "Dozvoljenost posta i mršenja u mjesecu ramazanu". Ebu Davud, br. 2404, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na putovanju". Nesai, 2316, u Knjizi o postu, u poglavlju "Oлакšica postaču da neke dane ramazana posti a u nekima da se mrsi" i "Oлакšica mršenja onome ko je kod kuće dočekaо ramazan i postio, a onda oputovao".

⁴⁹³ Ebu Davud, br. 2403, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post na putovanju". Nesai, 2296, u Knjizi o postu, u poglavlju: "Post na putovanju"

Predaje koje govore da je dozvoljeno da se mrsi na putovanju

٤٥٨٨ (خ م ط س) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج من المدينة، ومعه عشرة آلاف، وذلك على رأس ثمان سنين ونصف من مقدمه المدينة، فسار بمن معه من المسلمين إلى مكة، يصوم ويصومون، حتى بلغ الكديد وهو ما بين عسفان وقديد أفطر وأفطروا، قال الزهري: وإنما يؤخذ من أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم الآخر فالآخر.

٤٥٨٩ (خ م د) أبو الدرداء رضي الله عنه قال: خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في شهر رمضان في حرّ شديد، حتى إن كان أحدهنا ليضع يده على رأسه من شدة الحرّ، وما فينا صائم إلا رسول الله صلى الله عليه وسلم و عبد الله ابن رواحة.

٤٥٩٠ (ت) أبو سعيد الخدري رضي الله عنه قال: «بلغ النبي صلى الله عليه وسلم عام الفتح مرّ الظهران، فأذننا بلقاء العدو، فأمرنا بالفطر، فأفطرنّا أجمعين».

٤٥٩١ (س) جابر بن عبد الله، رضي الله عنهما، قال: سافرنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم، فصام بعضنا، وأفطر بعضنا.

٤٥٩٢ (ت) عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: «غزونا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم غزوتين: بدرًا، والفتح، فأفطرنّا فيهما».

٤٥٩٣ (س) أبو سلمة بن عبد الرحمن بن عوف رضي الله عنه قال: «بينما رسول الله صلى الله عليه وسلم يتعدّى بحرّ الظهران، ومعه أبو بكر وعمر، فقال: الغداء».

٤٥٩٤ (س) عمرو بن أمية الضمري، رضي الله عنه، قال: «قدمت على رسول الله صلى الله عليه وسلم من سفر، فقال: «انتظر الغداء يا أبا أمية، قلت: «إني صائم، قال: «أدن أحرك عن المسافر: إنّ الله وضع عنه الصيام ونصف الصلاة».

٤٥٩٥ (د ت س) رجل من بني عبد الله بن كعب اسمه: أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إن الله وضع شطر الصلاة عن المسافر، ورخص له الإفطار، وأرخص فيه للمرضع والحلبى إذا خافتا على ولديهما».

٤٥٩٦ (ط د) أبو بكر بن عبد الرحمن قال: «حدّثني رجل من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم [قال]: «رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم بالعرج يصبّ على رأسه الماء من العطش أو من الحرّ ثمّ قيل لرسول الله صلى الله عليه وسلم: إنّ طائفة من الناس قد صاموا حين صمت، قال:

فلما كان رسول الله صلى الله عليه وسلم بالكبد يد دعا بقدر فشرّب، فأفطر الناس». ٤٥٩٧ (ط) نافع مولى ابن عمر رضي الله عنهم أنّ ابن عمر كان لا يصوم في السفر».

4588- U *Sahibima* Buharije i Muslima, *Muwettau* imama Malika i *Sunenu* Nesaija je zabilježeno od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahuma ‘anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, nakon osam i po godina otkako je došao u Medinu, izašao, sa deset hiljada boraca u pravcu Mekke. Postio je i on, a i oni sa njim dok nije došao do El-Kedida, mjesta koje se nalazi između ‘Usfana i el-Kudejda- tada je on prekinuo svoj post pa su tako postupili i ostali!

U drugoj Buharijevoj verziji stoji: “Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem je poveo bitku za oslobođenje Mekke u ramazanu”

U drugoj predaji stoji da se nakon ovog prekidanja posta Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem nije više zapaštao u tome ramazanu.⁴⁹⁴

4589- Buhari, Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Ebu Derda, radijallahu ‘anhu: ”Mi smo jednom putovali sa Allahovim Poslanikom, sallallahu ‘alejhi ve sellem, u ramazanu po žestokoj vrućini, neki od nas su čak na glave stavljali svoje ruke od žestine vrućine i niko od nas nije postio osim Allahovog Poslanika, sallallahu ‘alejhi ve sellem i Abdullaha ibn Revahe⁴⁹⁵, radijallahu anhu.⁴⁹⁶

4590- Tirmizi je zabilježio od Ebu Se’ida el-Hudrija, radijallahu ‘anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, u godini oslobođenja

⁴⁹⁴ Buhari, 1944, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ukoliko se posti nekoliko dana ramazana, a onda krene na putovanje”. Zatim u Knjizi o džihadu, u poglavlju”Izlazak u borbu u ramazanu”, te u Knjizi el-megazi, u poglavlju”O bitki za oslobođenje (Mekke) u ramazanu”. Muslim, br. 1113, u Knjizi o postu, u poglavlju”Dozvoljenost posta i prekidanja posta u mjesecu ramazanu onome koji putovanjem ne namjerava griješenje”. *Muwetta*, 1: 244, u Knjizi o postu, u poglavlju”Post na putovanju”. Nesai, 2289-2291, u Knjizi o postu, u poglavljima”Post na putovanju” i 2292, 2293

⁴⁹⁵ Abudullah ibn Revahe ibn Sa’labe el- Hazedži el-Ensari, ashab i poznati pjesnik. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁴⁹⁶ Buhari, 1945, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ukoliko se posti nekoliko dana ramazana, a onda krene na putovanje”. Muslim, br. 1122, u Knjizi o postu, u poglavlju”Dozvoljenost da se posti i ne posti u mjesecu ramazanu”. Ebu Davud, br. 2409, u Knjizi o postu, u poglavlju”O onome koji je odabrao post na putovanju”.

Mekke stigao do Merre Zahhan, i obavijestio nas o skorom susretu sa neprijateljem i naredio nam daprekinemo post. I mi smo svi prekinuli post.⁴⁹⁷

4591- Nesai je zabilježio od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu ‘an-huma, da je rekao: ”Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu ‘alejhi ve sellem, pa su neki od nas postili, a neki nisu.”⁴⁹⁸

4592- Tirmizi je zabilježio od Omera ibn Hattaba, radijallahu ‘anhu: ”Mi smo vodili dvije bitke sa Allahovim Poslanikom, sallallahu ‘alejhi ve sellem, Bedr i Feth, u obje smo prekidali post”⁴⁹⁹

4593 -Nesai je zabilježio od Ebu Selema ibn Abduramahan ibn Aufa, radijallahu anhu, da je rekao: ”Kada je Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, ručao u Merri Zahran i sa njim su bili Ebu Bekr i Omer. On reče: ”Ručak.” Nesai: kaže”Ovo je mursel predaja.”⁵⁰⁰

4594- Nesai je zabilježio predaju od Omera ibn Umejje ed-Dumerija, radijallahu anhu, da je rekao: ”Došao sam sa putovanja kod Allahovog Poslanika, sallallahu ‘alejhi ve sellem, on mi reče: ”O Umeje, sačekaj ručak.” Rekoh: ”Ja postim”. On mi reče: ”**Pridi da ti kažem o musafiru/putniku; Allah je sa njega skinuo (obaveznost) posta i pola namaza.**”

U drugoj predaji stoji dodatak. Pa sam ga poselamio i pošao da izađem on mi reče: ”**Sačekaj...**”!⁵⁰¹

4595- Ebu Davud, Tirmizi i Nesai su zabilježili od jednog čovjeka

⁴⁹⁷ Tirmizi, u Knjizi o džihadu, u poglavlju”O prekidu posta u borbi”. Muhaddis Abdu-l-Kadir ističe: ” Hadis bilježi i Ahmed u Musnedu, 3: 29. Lanac prenosilaca ovog hadisa je hasen.”

⁴⁹⁸ Nesai, 2313, u Knjizi o postu, u poglavlju”Spominjanje razilaženja na Ebu Nudreta el Munzira ibn Malika. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut je ocijenio lanac prenosilaca ovog hadisa vjerodostojnim.

⁴⁹⁹ Tirmizi, br. 714, u Knjizi o postu, u poglavlju”O olakšici borcu da ne posti”. Redaktor djela”Džamii-l-Usul” Abdu-l-Kadir el-Arnaut ističe: ” U isnadu ovog hadisa je Ibn Lehia, koji je slab penosilac. Međutim, taj hadis ima svoje ševahide u istom značenju kojima se jača.”

⁵⁰⁰ Nesai, 2267, 2278, u Knjizi o postu, u poglavlju”Spominjanje imena čovjeka”. Abdu-l-Kadir, rahimehullah se nadovezuje na ocjenu Nesaija pa kaže: ” Ovaj hadis jeste mursel, kao što je ocijenio Nesai, međutim, hadis ima svoje ševahide u istom značenju kojima se jača.”

⁵⁰¹ Nesai, 2269, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ostavljenje posta od strane musafira”. Muhaddis Abdu-l-Kadir ističe: ” Ovo je hadis sahih!”

iz roda Abdullah ibn Ka'b koji se zvao Enes ibn Malik⁵⁰² da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: **"Uzvišeni Allah je oslobodio musafira pola namaza, i dao mu olakšicu u postu. U postu je dao olakšicu i dojlji i trudnici ako se boje za svoju djecu."**

U predaji koju bilježi Tirmizi stoji: "Napali su nas konjanici Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem (a ja sam već bio primio islam) pa sam otišao Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, i zatekao ga da jede. On mi reče: **-Sjedi i okusi ove naše hrane.** Ja mu rekoh: Ja postim!" A on će na to: **Primakni se da ti kažem o postu: Uzvišeni Allah je oslobodio putnika pola namaza, i posta, a slobodio je trudnicu i dojlju posta.**" Tako mi Allaha, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ih je spomenuo ili obje ili samo jednu od njih. Kada se toga sjetim bude mi teško što nisam jeo Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, hrane."⁵⁰³

4597- U *Muvettau*⁵⁰⁴ Imama Malika je zabilježeno od Nafia, sluga Ibn Omera, radijallahu anhuma da je kazao: **Ibn Omer nije postio na putovanju."**

⁵⁰² Muhaddis Abdu-l-Kadir nam skreće pažnju da se ovdje radi o Enesu ibn Maliku el-Ka'biju iz Benu Ka'b ibn Rabi'ate ibn Amir ibn Sa'sa ibn Mu'avija ibn Bekr ibn Huzan. On je ashab. Od Vjerovjensnika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi samo ovaj hadis.

Inače, ima pet prenosilaca koji imaju ime Enes ibn Malik.

1. Enes ibn Malik Nuder el-Ensari sluga Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Kada se u prenošenju hadisa kaže da ga je prenio Enes ibn Malik onda se većinom misli na njega, radijallahu anhu.

2. Enes ibn Malik el-Ka'bi, prenosilac ovog hadisa. Ova dva Encsa su ashabi.

3. Enes ibn Malik ibn Ebu Amir el-Asbahi, otac imama Malika ibn Enesa, radijallahu anhu. On je iz reda tabi'ina.

4. Enes ibn Malik es-Sajrefi, šejh Hallada ibn Jahja.

5. Enes ibn Malik, šejh Ebu Davuda et-Tajalisi. Ova dva posljednja Encsa imaju svoje predaje od tabi'ina.

⁵⁰³ Ebu Davud, br. 2408, u Knjizi o postu, u poglavlju "O onome koji je odabrao post na putovanju", Tirmizi, br. 715, u Knjizi o postu, u poglavlju "O povlasticima trudnica i dojlje ne poste." 2317, "Ukidanje obaveznosti posta dojlje i trudnice". Muhaddis Abdu-l-Kadir podsjeća da ovaj hadis također, bilježi i Ibn Madže, br. 1667, u Knjizi o postu, u poglavlju "O izostavljanju posta trudnice i dojlje uz ramazan", te ističe: "Ovaj hadis je sahih".

⁵⁰⁴ Muvetta, 1: 245, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama posta na putovanju". Muhaddis Abdu-l-Kadir ističe da je lanac prenosilaca ovog hadisa vjerodostojan."

Analiza navedenih hadisa

Učenjaci imaju različite stavove kada je u pitanju post na putovanju. Evo najpoznatijih:

Prvi stav: Grupa učenjaka smatra da je zabrana posta na putovanju opća i da je ostala na snazi. Tako npr. učenjaci zahirijskog mezheba, smatraju da post na putovanju nije ispravan. Ukoliko bi neko postio na putu, takav post ne bi bio valjan, i obvezan je te dane napostiti. Njihovi dokazi se sastoje u slijedećem:

- Uzvišeni Allah je oslobodio musafira od obaveznosti posta rekavši: **"A onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana."**⁵⁰⁵

- Zbog općenitosti hadisa: **"Ne spada u dobročinstvo post na putovanju."** Ako post na putovanju nije dobročinstvo onda je grijeh - ističu oni.

Zahirijske škole ističu da pravilo nalaže validnost propisa u općenitosti poruke, a ne u specifičnosti povoda.

- Hadis u kojem je za postače koji su nastavili da poste, pored zabrane Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rečeno: **"To su grješnici!"**

- Oni koji smatraju da ne treba postiti na putovanju kažu da su predaje koje govore kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio na putovanju, derogirane, te da je posljednji postupak Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na putovanju bio taj da je izostavljao post.

Ovaj stav se prenosi i od Omera, Ibn Omera, Ebu Hurejre, Zuhrija, Ibrahima en-Nehaija i dr.⁵⁰⁶

Drugi stav: Dozvoljenost posta na putovanju

Nasuprot njima, ogromna većina učenjaka smatra da je u principu dozvoljeno postiti na putovanju, da je takav post ispravan i da će postač biti nagrađen.

⁵⁰⁵ El-Bekara, 184.

⁵⁰⁶ Ferh..., 2: 216.

Dokazi:

- Oni svoj stav argumentiraju postom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Abdullaha ibn Revahe, radijallahu anhu, i mnogim predajama koje direktno i nedvosmisleno ukazuju da je post na putovanju bio praksa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, njegovih ashaba i kasnijih generacija koje govore o ovome.

-Također, razmišljajući racionalno, ukoliko je čovjek u mogućnosti da obavi ono čime se duži, u najboljem vremenu, onda je za njega

bolje da to obavi što prije, i time što postom, automatski, skida sa sebe dužnost kojom smo zaduženi. Ne prepuštamo se mogućnosti da kasnije ne ispunimo to zbog realnih poteškoća ili nemogućnosti.

I hadisom kojeg smo spomenuli, a kojeg bilježi Muslim: **”To (ne postiti na putovanju) je olakšica od Allaha, pa ko ju je primi dobro i jest, a ko bude više volio da posti nije mu grijeh.”**

Učenjaci su dali i adekvatne odgovore, odnosno pojašnjenja predaja iz kojih se može razumjeti pokudenost ili zabrana posta na putovanju. Oni kažu: Svi hadisi koji imaju ovakvo značenje se odnose na one kojima post prilikom putovanja šteti, ili na one koji se boje ili očekuju štete od takvog čina.

Uzmimo npr., prethodno spomenutu predaju u kojoj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”To su grešnici, to su grešnici.”**

Ova Poslanikova izjava se odnosi na one kojima šteti post. Dokaz tome je da je ovo Vjerovjesnik izjavio nakon što mu je bilo rečeno: ”Ijudima je teško pao taj post.” Tada im je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovo saopćio. Drugi mogući povod ovakve jedne izjave jeste da je njima, u tom trenutku, bilo strogo naređeno da prekinu post, u cilju obznane dozvole da se može ne postiti na putu.

Bilo koji od ova dva komentara da je ispravan, onaj koji posti na putu danas, ako mu taj post ne škodi, neće biti grijeh.

Uzmimo za drugi primjer onu Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, izjavu koju je izrekao kada je vidio kako su se ljudi okupili oko

nekoč čovjeka i na to rekao: **”Ne spada vam u dobročinstvo da postite na putovanju.”**

Znači: Ako vam škodi i teško pada takav post onda ne spada u dobročinstvo da postite na putovanju. Sam kontekst hadisa upućuje na ovakav komentar i shvatanje.

U argumentaciju učenjaka koji smatraju dozvoljenim post na putovanju spada svakako i ono što je Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, izjavio: **”Mi - ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, - bismo putovali sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem pa bi neko od nas postio, a neko ne bi. Ali ne bi nepostač korio postača (što posti) nit bi postač korio nepostača (što ne posti). Smatrali smo da onaj koji ima snage, pa posti čini dobro djelo, a onaj koji je slab pa se u putovanju mrsi –radi nešto što je dobro.”**

Šta je bolje na putovanju: ne postiti ili postiti?!

Nakon opće suglasnosti oko dozvoljenosti i ispravnosti posta na putovanju učenjaci se razilaze o pitanju preferiranja jednog od navedenih postupaka. Odnosno, da li je bolje postiti ili ne postiti ili je to isto.

Imam Malik, Ebu Hanife, Šafi' i uopće, većina eminentnih učenjaka smatraju da je postiti bolje onome kome takav post neće prouzrokovati vidljivu poteškoću ili štetu. Ako bi mu škodio post, onda mu je bolje da ne posti.

Učenjaci hanefijske škole dodaju da potencijalni postač treba da uzme u obzir stanje saputnika: ukoliko oni poste, i njemu je bolje da posti, a u suprotnom nije. Razloga za ovakav stav je puno. Jedan od njih jeste, svakako, strah od gubljenja nagrade posta zbog eventualne situacije samozaljubljenosti i pokazivanja pred drugima.

Ibn Hadžer, rahimehullah, navodi da onaj koji se za sebe plaši samozaljubljenost, ili pretvaranja u činjenju ibadeta, bolje mu je da ne posti na putovanju.

Et-Taberi bilježi onu poznatu Mudžahidovu izjavu: "Kada putuješ nemoj postiti, jer kada postiš tvoji suputnici će reći: "Pobrinite se za postača, podignite postača, i starat će se o tebi, pa će kazati on je postač, tako neprestano dok ti ne ode nagrada posta."

Ovo je jasan dokaz o tome da je stav većine ispravniji, a to je da je post bolji za onoga koji ga podnosi bez štete i poteškoće.

Treć stav o pitanju posta i izostavljanja posta jesete da je oboje dozvoljeno.

Ima učenjaka koji između posta i mršenja musafira stavljaju znak jednakosti, smatrajući da su dokazi i jedne i duge strane isti.

Vratimo se sada predajama i konkretnije razradimo najvažnije stavke u njima.

Prije svega, obratimo pažnju na lokaciju na kojoj se je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zadržao i prekinuo post.

U jednoj od spomenutih predaja, onoj koju je zabilježio Buhari, Muslim i dr. od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu 'anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, postio dok nije došao do **El-Kedida**- koji se nalazio između **'Usfana i El-Kudejda**- Tada se je on prekinuo svoj post pa su to isto učinili i ostali.

-U drugoj predaji od Džabira ibn Abdullaha, radijallahu 'anhu, se ističe da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, u godini oslobođenja krenuo za Mekku. Tokom putovanja postio je, a sa njim su putovali i ostali, sve dok nije stigao do **Kurau-1-Ganim**. Zatim zatraži da mu donesu posudu sa vodom, pa ju je podigao tako da ga vide ostali, a onda se napio."

Od Ebu Hurejre, radijallahu 'anhu prenosi se: Vjerovjesniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, je neko darovao nešto hrane u **Merru Zihran**, pa on pozva Ebu Bekra i Omera "Pridite pa jedite!"

Od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu 'anhuma prenosi se: Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je putovao u ramazanu i postio je sve dok nije stigao do mjesta **'Usfan**, kada je zatražio posudu vode koju je popio dok je još bio dan kako bi ga vidjeli ostali saputnici.

El-Kedid, se nalazi između Usfana i.... Između ova dva mjesta je samo desetak km.

Usfan je jedno malo veće selo, odnosno gradić.

Kurau-l-Ganim je, zapravo, brdo koje graniči sa ovim gradićem Usfan.

Dakle najdalja od Medine je ova gradić Usfan, a njemu se pripisuje izvor El-Bedir, i brdo Kurau-l-Ganim jer se nalaze u njegovoj blizini.

Kudejd: Ovo mjesto se spominje u više navrata u siri Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Na putu hidžre, gazvi Merisija, pohodu za oslobađanje Mekke itd. Radi se o prostranoj dolini na putu između Mekke i Medine.

Pogledajmo na karti navedene lokacije:

Neka pitanja vezana za mršenje na putovanju

٤٥٩٩ (ط) مالك بن أنس رحمه الله بلغه: أن عمر بن الخطاب: «كان إذا كان في سفر في رمضان، فعلم أنه داخل المدينة من أول يومه، دخل وهو صائم».

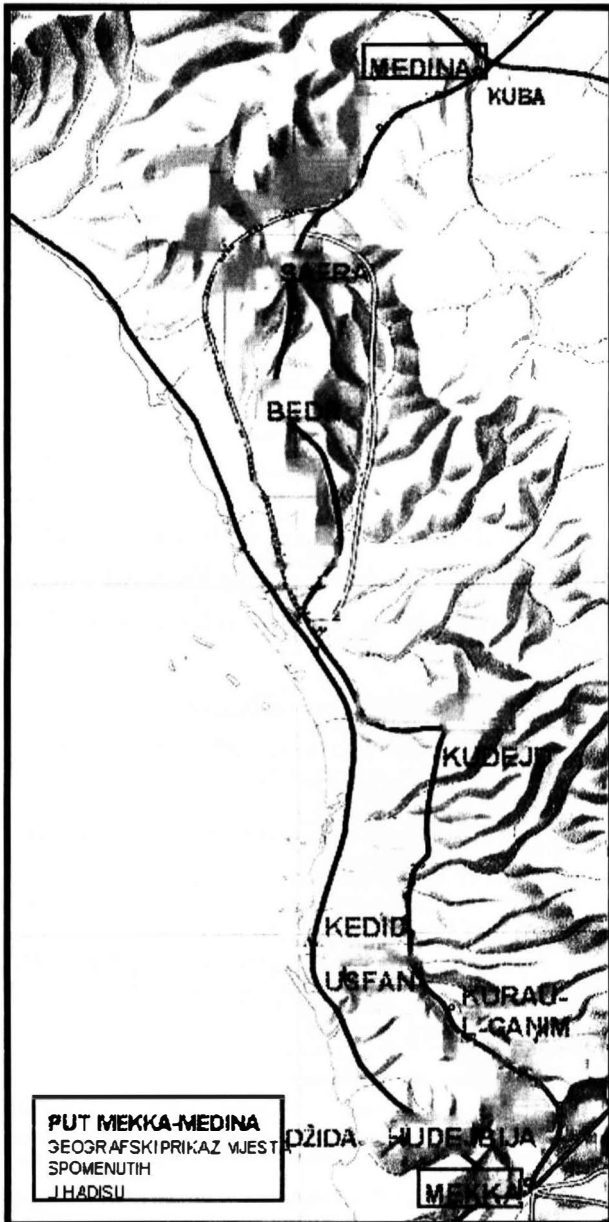
4599- U *Muwettau* Malika ibn Enesa, radijallahu anhu, je zabilježeno kako je do njega doprlo da je **Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, imao običaj kada je bio na putu i znao da će se vratiti u Medinu početkom dana dolaziti posteći!**⁵⁰⁷

Ovaj izraz "...početkom dana": može značiti prije izlaska sunca, te u tom slučaju njegov post bi i ionako bio obavezan, jer osobi koja se vrati sa putovanja u svoje mjesto u kome boravi prekida se status musafira, a time i povlastica koja se ogleda u tome da može ne postiti. Osoba se vraća na prvobitni status mukima, koji se obavezuje da posti.

Ipak, izvjesnije je da se ovim riječima misli na početak dana nakon izlaska sunca. Post takve osobe je poželjan.

⁵⁰⁷ Rekavši: Saznao sam, 1: 296, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kako će postupiti onaj koji je došao sa putovanja ili želi da putuje u ramazanu". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je prekinuti."

Dužina putovanja

٤٦٠٠ (د) منصور الكلبي أن دحية بن خليفة خرج من قرية من دمشق مرة، إلى قدر قرية عقبة من الفطاط و ذلك ثلاثة أميال في رمضان، ثم إنه أفطر، و أفطر معه أناس، و كره آخرون أن يفطروا، فلما رجع إلى قريته قال: « و الله، لقد رأيت اليوم أمراً ما كنت أظن أني أراه، إن قوماً رغبوا عن هدي رسول الله صلى الله عليه و سلم و أصحابه يقول ذلك للذين صاموا ثم قال عند ذلك: اللهم اقبضني إليك».

٤٦٠١ (د) نافع مولى ابن عمر رضي الله عنهم أن ابن عمر كان يخرج إلى الغابة في رمضان، فلا يفطر و لا يقصر».

4600- Ebu Davud je zabilježio od Mensura el-Kelbija da je Dihje ibn Halifa⁵⁰⁸, radijallahu anhu, krenuo iz jednog sela u blizini Damaska, na put dužine tri milje u ramazanu, pa nije postio i tako je jedna grupa njegovih saputnika postupila, dok je jedna druga grupa postila. Kada se vratio u svoje selo rekao je, obraćajući se onima koji su postili za vrijeme putovanja: **”Vallahi, danas sam vidio stvar koju (od vas) nisam očekivao, neki odbijaju uputu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba. Tada je rekao: Gospodaru moj, uzmi me sebi!”**⁵⁰⁹

4601- Ebu Davud je zabilježio od Nafi’a, sluge Ibn Omera, radijallahu anhum, da je Ibn Omer izlazio u šumu u toku ramazana, pa niti je prekidao post niti namaz kratio.⁵¹⁰

“... izašao iz jednog sela u blizini Damaska” u komentaru Muvettaa, se navodi da se ovo selo zove Mizze, te da se ovo”veliko selo” nalazi na vrhu brda iznad Damaska. To je tačno.

Međutim, Mizze je danas u sastavu samog grada Damaska, modern i vrlo atraktivni kvart. Tamo se još nalazi i čuveni institut islamskih

⁵⁰⁸ Dihje ibn Halifa ibn Fervete el-Kelbi je poznati časni ashab koji se nastanio u Damasku. Bio je primjer izrazito uljudnog čovjeka. Vidi opširnije registar spomenih ličnosti.

⁵⁰⁹ Ebu Davud, br. 2413, u Knjizi o postu, u poglavlju”Dužina putovanja na kojem je dozvoljeno da se mrsi”. Abdu-l-Kadir podsjeća da je Mensur el-Kelbi, koji je jedan od prenosilaca ovog hadisa, nepoznat.

⁵¹⁰ Ebu Davud, br. 2414, u Knjizi o postu, u poglavlju”Dužina putovanja na kojem je dozvoljeno da se mrsi”. Muhaddis abdu-l-Kadir, rahimehullah, je ocijenio Isnad ovog hadisa da je sahih.

i arapskih znanosti: "El-Eminije" koji je preimenovan u "Institut muhad-disa Bedruddin el-Haseni" u kojem je predavao i čuveni Abdu-l-Kadir el-Arnaut, Allah mu se smilovao.

"...na put dužine tri milje": tačnije u naselje Akabe, koje je od Mizze udaljeno tri milje.

"...pa nije postio i tako je jedna grupa njegovih saputnika postupila, dok je jedna druga grupa postila..."

El-Hattabi ističe da je ovaj hadis dokaz onima koji ne smatraju da je ne postiti dozvoljeno samo onim musafirima čiji je put duži od razdaljine na kojoj je dozvoljeno kratiti namaz. Međutim hadis, prema Hattabiju, nije jak.

Također, u hadisu Dihja nije rekao da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, tako radio ili naredio ili preporučio ili tome slično. ... nego se po povratku u Mizze obratio onima koji su postili za vrijeme putovanja rekavši: **"Vallahi, danas sam vidio stvar koju nisam očekivao: neki odbi jaju uputu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba."**

Možda su isti, u osnovi odbijali olakšicu mršenja na putovanju.

Također, moguće je da je i sam Dihja, radijallahu anhu, smatrao da se olakšica putovanja odnosi na svako putovanje bez obzira na njegovu dužinu. Ako je tako, onda njemu suprotno smatra veliki broj ashaba. Kao što su npr. Ibn Omer i Ibn Abbas, radijallahu anhum, koji su bili upućeniji u sunnete Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Nije isključeno da je cilj ovog časnog ashaba sa svojim saputnicima bio neko još dalje odredište, ali da je na spomenutoj udaljenosti želio jesti, pri čemu se je jedna grupa izdvojila, smatrajući da tako nešto nije dozvoljeno. Taj njihov postupak je izazvao ljutnju kod ashaba, koji je bio bolje upućen u vjeri od dotičnih, zato je prekinuo putovanje i rekao što je rekao. A Allah najbolje zna!

"Da je Ibn Omer, radijallahu anhu, izlazio u šumu u toku ramazana pa niti se mrsio niti namaz kratio."

Riječ *el-gaba*, doslovno na našem jeziku znači šuma, odnosno, čestik gustih stabala. Na to me je u prvi mah i asociirao kontekst hadisa, zatim sam istraživao u atlasu i rječniku mjesta koja se spominju u hadisima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i utvrdio da se nedaleko od Medine nalazila šuma, koja nije imala neki drugi naziv, nego se jednostavno zvala šuma. Moguće da je razlog tome što je bila jedna od rijetkih u blizini Medine, ili zato što je bila najbliža. Ona se nalazila na putu prema Šamu, u kojemu su Medinlije imali svoje posjede. Između ostalih i Zubejr, radijallahu anhu.

Dio učenjaka tvrdi da je minber Poslanika, sallallahu alejhi ve sell-em, sagrađen od drveta iz te šume.

O prekidu posta pred polazak na putovanje

٤٥٩٨ (ت) محمد بن كعب قال: « أتيت أنس بن مالك رضي الله عنه في رمضان وهو يريد سفرا، وقد رحلت له راحلته، ولبس ثياب سفره، ودعا بطعام، فأكل، فقلت له: « سنة؟ » قال: « سنة، ثم ركب ».

4598- Tirmizi je zabilježio od Muhammeda ibn Ka'ba slijedeće: **”Jednom sam u ramazanu posjetio Enesa ibn Malika, radijallahu ‘anhu, koji je htio da putuje. Njegova jahalica je bila već spremna. On obuče svoje putničko odjelo i zatraži da jede. Kada je jeo upitao sam ga: (Da li je tako) sunnet? On reče: ”(Da) sunnet!” i uzjaha.** ⁵¹¹

⁵¹¹ Tirmizi, br. 799 i 800, u Knjizi o postu, u poglavlju "O onome ko je jeo, a zatim krenuo na put". Muhaddis Abdu-l-Kadir el Arnaut ističe: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je hasen. Na ovu temu postoje i predaje Ubejda ibn Džebra koju je zabilježio Ebu Davud i nju ćemo naknadno spomenuti."

O tome da vidiš mjesto pa prekineš post

٤٦٠٢ (د) عبيد بن جبر قال: « كنت مع أبي بصرة الغفاري صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم في سفينة من الفسطاط في رمضان، فدفعت، ثم قرب غداءه قال جعفر في حديثه: فلم يجاوز البيوت حتى دعا بالسفرة قال: اقترب، قلت ألسنت ترى البيوت؟ قال أبو بصرة: أترغب عن سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ قال جعفر في حديثه: فأكل.»

4602- Ebu Davud je zabilježio od Ubejda ibn Džebra, radijallahu anhu, da je rekao: "Bio sam sa Ebu Basrom el-Gifarijem, ashabom Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u lađi u Fustasu u Ramazanu. Kada smo zaplovili i nismo ni kuće iz vida izgubili on zatraži sofru. Reče mi: -Pridi! Rekoh mu: - Zar ne vidiš kuće?" Ebu Busra mi reče: Zar ti odbijaš praksu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?! Pa je ovaj jeo.⁵¹²

"U lađi u Fustasu u Ramazanu" Ibn Esir u svom djelu "En-Nihaje fi garibi-l-hadisi ve l-eser" pojašnjava: Svaki grad se naziva Fustatom.⁵¹³

Ipak, jasno je da se Fustat spomenut u predmetnom hadisu odnosi na grad kojeg je u Egiptu utemeljio Amr ibn el-As, radijallahu anhu.

Također u gore spomenutoj predaji koju je zabilježio Tirmizi od Muhammeda ibn Ka'ba, radijallahu anhu, da je rekao: "Jednom sam u ramazanu posjetio Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, koji je htio da putuje. Njegova jahalica je bila već spremna. On obuče svoje putničko odijelilo i zatraži da jede. Kada je jeo upitao sam ga: (Da li je tako) sunnet? On reče: " (Da) sunnet!" i uzjaha.⁵¹⁴

⁵¹² Ebu Davud, br. 2412, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kada će se mrsiti onaj koji krene na putovanje". Redaktor djela *Džamiu-l-Usul* za ovaj hadis je rekao: "U lancu prenosilaca ovog hadisa je Kulejb ibn Zuhel el-Hadremi, kojeg niko, osim Ibn Hibbana, nije smatrao pouzdanim prenosiocem. Ostali prenosioци u ovome lancu su pouzdani. Međutim, njemu svjedoči hadis Muhammeda ibn Ka'aba, kojeg je zabilježio Tirmizi, a kojeg smo prethodno spomenuli. Dakle, hadis je hasen!"

⁵¹³ Ibn Esir; *En-Nihaje fi garibi-l-hadisi ve l-eser*, 3: 445.

⁵¹⁴ Tirmizi, br. 799 i 800, u Knjizi o postu, u poglavlju "O onome ko je jeo, a zatim krenuo na put". Muhadis Abdu-l-Kadir je ocijenio lanac prenosilaca ovog hadisa kao dobar., i dodao: "Na ovu temu postoje i predaje Ubejda ibn Džebra koju je zabilježio Ebu Davud."

Ova dva ashaba, kao što smo vidjeli, su jasno istakli da je nepošćenje onoga ko je nanijetio putovanje, prije polaska sunnet.

O ovome pitanju imamo dva poznata stava učenjaka.

Stav koji je u skladu sa prethodno navedenim hadisima, tj. da je dozvoljeno da musafir jede i pije kod svoje kuće prije nego što krene na putovanje. Oni to još dokazuju analogno stanju bolesnika koji ima pravo da ne posti iako je kod kuće onda kada osjeti bolove.

El-Hattabi prenosi da je ovo stav Ša'bija, Ahmeda ibn Hanbela, Ishaka ibn Rahivejha, Enesa ibn Malika te Hasana el-Basrija koji je rekao: "Musafir može, ako hoće, prekinuti post u kući, prije polaska, u danu kome želi da putuje."

Sa druge strane, grupa učenjaka, među kojima i Ebu Hanife i njegovi učenici, Malik, El-Evzai i Šafi kažu: Ne može se mrsiti u tome danu. To se prenosi i od Nehajja, Mekhula i Zuhrija.

Koga post zatekne na putovanju

٤٦٠٣ (د) سلمة بن المحبق الهزلي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « من كان له حاملة يأوي إلى شبع فليصم رمضان حيث أدركه ».

4603- Ebu Davud je zabilježio od Seleme ibn Muhbeka el-Hezelija, radijallahu anhu da je rekao: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sell-em, je rekao: **"Ko bude imao tovarnu životinju neka posti ramazan gdje god ga zadesi."**⁵¹⁵

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: **"Ko bude imao tovarnu životinju"** Klasični komentatori hadisa, rahimehullah, su rekli da se riječ *hamula*, odnosi na devu, magarca i druga sredstva koja koriste u tu svrhu. Ovaj izraz može da se odnosi na sva poznata preno-

⁵¹⁵ Ebu Davud, br. 2410 i 2411, u Knjizi o postu, u poglavlju "O onome koji je izabrao post (na putovanju)". Korektor hadisa Abdu-l-Kadir, rahimehullah ističe: "U isnadu ovog hadisa je Habib ibn Abdullah el-Ezdi. Koji je nepoznat. Također, njegov sin Abdu-s-Samed ibn Habib ibn Abdullah el-Ezdija. Njega je smatrao slabim prenosilacom Ahmed i dr."

sna/ prevozna sredstva a i sva savremena prevozna sredstva koja putniku olakšaju putovanje.

Imajući u vidu predaje koje dozvoljavaju i da se ne posti na putovanju, smatra da ovu izjavu treba shvatiti u smislu podstreka, i kao nešto što je preče i bolje. Takav komentar je prenio komentator sunena Ebu Davuda u kojem je registrirana ova predaja.

Također, hadis je dokaz da je bolje postiti onome kome post na putovanju ne pravi poteškoće i štetu. To je stav velike većine učenjaka i stav naše pravne škole.

O napaštanju propuštenih dana

٤٦٠٤ (ط) نافع مولى ابن عمر رضي الله عنهم أنّ ابن عمر كان يقول: «بصوم [قضاء] رمضان متتابعاً من أفطر من مرض أو في سفر».

٤٦٠٥ (ط) محمد بن شهاب الزهري رحمه الله أنّ أبا هريرة و ابن عباس اختلفا في قضاء رمضان، فقال أحدهما: يفرق بينه، و قال: الآخر لا يفرق بينه، لا أدري أيهما قال: لا يفرق بينه، و لا أيهما قال: يفرق بينه»؟

4604- U Muvettau imama Malika je zabilježeno od Nafija, sluge Ibn Omera, radijallahu anhum, da je Ibn Omer, radijallahu anhuma, govorio: **"Onaj koji propusti dane u ramazanu zbog bolesti ili putovanja neka napašta uzastopno."**⁵¹⁶

4605- U Muvettau imama Malika je zabilježeno od Muhammeda ibn Šihaba ez-Zuhrija, rahimehullah, da su se Ebu Hurejre i Ibn Abbas, radijallahu anhum, razišli o pitanju napaštanja ramazana. Jedan od njih je smatrao da se napašta isprekidano, a drugi da se ne prekida. Nemam podatka koji od njih je smatrao da se može prekidati napaštanje a koji je smatrao da se ne prekida.⁵¹⁷

⁵¹⁶ Muvetta, 1: 304, u Knjizi o postu, u poglavlju "O napaštanju ramazanu i keffaretima". Lanac prenosilaca ovog hadisa, prema muhaddisu Abdu-l-Kadiru, je hasen.

⁵¹⁷ Muvetta, 1: 304, u Knjizi o postu, u poglavlju "O napaštanju ramazana i keffaretima". Lanac

O dozvoljenosti uzastopnog i isprekidanog napaštanja!

٤٦٠٦ (خ م ط د ت س) عائشة رضي الله عنها قالت: «كان يكون عليّ الصوم من رمضان، فما أستطيع أن أقضي إلا في شعبان».

4606- U *Sabihima* Buharije i Muslima, *Muvettau* Imama Malika i *Sunenima* Ebu Davuda, Tirmizija i Nesaija zabilježeno je od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: **"Ponekad bi ostajalo postiti nekoliko dana ramazana, pa nisam mogla da ih napostim osim u ša'banu. Zbog obuzetosti Poslanikom."**

U drugoj predaji stoji: **"Kada bi neka od nas omrsila koji dan u ramazanu u doba Allahovog Poslanika, ne bi to napaštala sve do ša'bana."**

U Tirmizijevoj zbirci: "Ono što bih propuštala u ramazanu nisam napaštala osim u ša'banu, sve dok nije preselio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem."⁵¹⁸

prenosilaca ovog hadisa, prema riječima Abdu-l-Kadira, rahimehullah, je munkati', prekinut između Zuhrija, Ebu Hurejre i Ibn Abbasa. Zerkani u *Serbu-l-Muvetta* je rekao: "Ibn Abdu-l-Berr je rekao: Nije mi poznato od koga je Ibn Šihab preuzeo (čuo) ovo, kada je ispravnim predajama prenešeno od Ibn Abbasa i Ebu Hurejre da su oni dozvoljavali isprekidano napaštanje ramazana. Njih dvojica su rekli: Nema nikakve štete da se napašta isprekidano, zbog riječi Uzvišenog: "Isti broj drugih dana". Hafiz u *Fetbu* je rekao: Ovako ga je prenio Malik, munkati' mubham, sastavio ga je precizirano Abdurezak, od Ma'mera, od Zuhrija, od Ubejđillaha ibn Abdullaha, od Ibn Abbasa o onome koji je obavezan da naposti dana ramazana da je rekao: "Može da ih naposti razdvojeno. Allah je rekao: "isti broj drugih dana".

Također, Darekutni je zabilježio, drugim putem od Ma'mara, svojim lancem prenosilaca da je rekao: "Naposti te dane kako god hoćeš!" Također smo naveli i u *Fevaidu* Ahmeda ibn Šebiba od njegova oca Junusa, od Zuhrija u formi: "Nema ti štete kako ćeš napaštati, tu se samo radi o napaštanju u drugim danima, pa ih upotpuni". Abdu-r-Rezak je prenio od Ibn Džurejđza, od Ata da su Ibn Abbas i Ebu Hurejre rekli: "Ti ćeš te dane razdjeliti tako što ćeš ih pobrojati."

⁵¹⁸ Hadis bilježi: Buhari, 1950, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kada se napašta ramazan". Muslim, br. 1146, u Knjizi o postu, u poglavlju "Napaštanje ramazana u ša'banu". *Muvetta*, 1: 254, u Knjizi o postu, u poglavlju "Uopće o napaštanju". Ebu Davud, br. 2399, u Knjizi o postu, u poglavlju "O odgađanju napaštanja ramazana", Tirmizi, br. 783, u Knjizi o postu, u poglavlju "O odgađanju napaštanja ramazana", Nesai, 2321, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kako će napostiti žena koja nije postila zbog hajza".

Stav Malika, Ebu Hanife, Šafije, Ahmeda i uopće, većine klasičnih i postklasičnih učenjaka je da je napaštanje dana ramazana kada je u pitanju onaj ko je opravdano prekidao post, kao npr., zbog mjesečnog perioda ili putovanja je obavezno. Nije uslov da se počne odmah po mogućnosti. Davud smatra da je obavezno napostiti u ševvalu, odmah nakon Bajrama, ali spomenuti hadis Aiše, radijallahu anha, odbacuje ispravnost ovog mišljenja. Većina smatra da je lijepo, mustehab, da se požuri sa napaštanjem kako bi se izbjegla situacija zaborava ili nemogućnosti napaštanja tih dana. Kada je odgađanje napaštanja u pitanju, ispravan stav je da je obavezano donijeti čvrstu odluku da će se propušteni dana ramazana napostiti.

O postu za umrlu osobu

٤٦٠٧ (خ م د) عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «من مات و عليه صوم صام عنه و ليه».

٤٦٠٨ (د) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما قال: «إذا مرض الرجل في رمضان، ثم مات و لم يصح، أطعم عنه، و لم يكن عليه قضاء، و إن نذر قضى عنه وليه».

٤٦٠٩ (خ م د ت س) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما قال: «جاءت امرأة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقالت: «يا رسول الله، إن أمي ماتت، و عليها صوم نذر، أفأصوم عنها؟ قال: «أرأيت لو كان على أمك دين فقضيته، أكان ذلك يؤدى عنها؟» قالت: نعم، قال: «فصومي عن أمك».

٤٦١٠ (م د ت) بريرة رضي الله عنه قال: «بينما أنا جالس عند رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أتته امرأة، فقالت: إني تصدقت على أمي بجمارية، و إنما ماتت، قال: و جب أحرك، و ردها عليك الميراث، فقالت: يا رسول الله، و إنه كان عليها صوم شهر، أفأصوم عنها؟ قال: صومي عنها، قالت: إنها لم تحج قط، أفأحج عنها؟ قال: حجي عنها».

٤٦١١ (ط) مالك بن أنس رحمه الله بلغه: أن ابن عمر كان يسأل: هل يصوم أحد عن أحد؟ أو يصلي أحد عن أحد؟ فيقول: لا يصوم أحد عن أحد، و لا يصلي أحد عن أحد».

4607- Buhari, Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Aiše, radijallahu anha, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko umre, a ostane dužan da posti, postit će za njega njegov bližnji.”**⁵¹⁹ Ebu Davud je nakon ovoga hadisa konstatirao: Ovo (napaštanje za umrlog) se odnosi na zavjetni post/*nezr*.

4608- Ebu Davud je zabilježio od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je rekao: **”Ako se neko razboli u ramazanu pa umre, i nije bio obavezan da napašta, za takvog se ne posti nego, za svaki dan hrani siromah. Ukoliko je bio dao zavjet da će neke dane postiti, napostit će za njega njegov bližnji.”**⁵²⁰

⁵¹⁹ Hadis je zabilježio Buhari, 1952, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ko umre, a ostane dužan da posti”. Muslim, br. 1147, u Knjizi o postu, u poglavlju”O napaštanju za umrlog”. Ebu Davud, br. 2400, u Knjizi o postu, u poglavlju”O onome koji umre, a ostane dužan da posti”.

⁵²⁰ Ebu Davud, br. 2401, u Knjizi o postu, u poglavlju”O onome koji umre, a ostane dužan da posti”.

4609- Buhari, Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Nesai su zabilježili od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je neka žena došla kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla: **”Moja majka je preselila na Ahiret, a bila je dužna napostiti neke dane od ramazana. On je upita: Šta bi uradila da je bila dužna kakav dug, da li bi taj dug namirila. Da-odgovori žena. Pa Allahov dug je preči da se namiri”**.

Od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, se prenosi i to da je rekao: **”Došao je neki čovjek kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa ga upita: O Allahov Poslaniče, moja majka je umrla i bila je dužna da naposti jedan mjesec dana, da li da napostim za nju? Da je bila nešto dužna, da li bi ti namirio taj dug? Da. - Pa Allahov dug je preči da se namiri.”** - reče joj Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selem.

U drugoj predaji stoji: **”Moja sestra je preselila.”**

U Tirmizijevoj verziji stoji da je neka žena došla Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa rekla: **”Moja sestra je umrla, a bila je dužna da naposti dva uzastopna mjeseca, da li da postim za nju?”**

-U Nesaijevoj zbirci je zapisano kako je neka žena plovila morem i bila se zavjetovala Allahu, da će ako je spasi, postiti mjesec dana. Kada ju je Allah spasio ona je umrla prije nego je ispostila zavjet, pa je došla njena kćerka, ili sestra, Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji joj je naredio da posti za nju.⁵²¹

4610- Muslim, Ebu Davud i Tirmizi su zabilježili od Berire, radijallahu anhu, da je rekao: **”Dok sam jedne prilike sjedio kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dođe mu neka žena pa reče: Ja sam sluškinju pustila na slobodu kao sadaku na ime moje majke koja je umrla. On reče: Imat ćeš (za to) nagradu!**

Žena još reče: **- O Allahov Poslaniče, ona je bila dužna da posti mjesec (ramazan) da li da postim za nju? On reče: Posti za nju.**

⁵²¹ Hadis je zabilježio Buhari, 1953, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ko umre, a ostane dužan da posti”. Muslim, br. 1148, u Knjizi o postu, u poglavlju”O napaštanju za umrlog”. Ebu Davud, br. 3307 i 3308, u Knjizi o zakletvama i zavjetima, u poglavlju”Napaštanje zavjetnog posta za umrlog”. Tirmizi, br. 716, u Knjizi o postu, u poglavlju”O napaštanju za umrlog”.

Žena nastavi: ona nije obavila hadždž, da li i hadždž da obavim za nju? On reče: Obavi hadždž za nju.⁵²²

4611- U Muvettau Malika ibn Enesa je zabilježeno da je do njega doprlo da je Ibn Omer, radijallahu anhu, pitan: "Da li neko za nekog treba da posti, ili da klanja neko za nekog?" Pa je odgovarao: "Ne posti niko ni za koga niti klanja neko za nekoga."⁵²³

Učenjaci su podijeljeni o pitanju napaštanja za umrlog koji je trebao da naposti dane obaveznog posta ramazana, ili napaštanje, ili zavjetni post, ili tome slično. Da li se napašta?!

Većina učenjaka (*džumbur*) smatraju da se ne posti za umrlog niti u slučaju zavjetnog niti bilo kojeg drugog posta. Ovaj stav je prenio Ibn Munzir od Ibn Omera, Ibn Abbasa, Aiše, radijallahu anhum, te da je po tome rekao i Hasan El-Basri, Zuhri. Ovo je stav i Malika i Ebu Hanife. Oni su prokomentirali hadise ovog poglavlja, tako da se odnose na to da bližnji umrlog treba da za svaki propušteni dan nahrani siromaha.

U djelima hanefijske pravne škole stoji da se za mrtvu osobu ne posti, ali da se namjesto toga daje fidja. Oni smatraju da post nasljednika za onoga ko je propustio nešto od namaza ili posta ne koristi. Ovakav stav se prenosi od Aiše, radijallahu anha, a to je također stav Imama Malika i Ahmeda. Oni odgovaraju na argumentaciju onih koji to smatraju dozvoljenim shodno poruci predmetnog hadisa da taj hadis prenosi Ibn Abbas, radijallahu anhum, koji je sam davao fetve oprečne doslovnom shvaćanju ovog hadisa. Oni ističu da je Nesai u *Sunen Kubra* zabilježio predaju od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, prenosioca predmetnog hadisa, da je rekao: "Niko ni za kog ne posti, i niko ni za kog ne klanja, nego se izdvaja za svaki propušteni dan određena količina hrane". Poznato je pravilo kako fetva prenosioca hadisa koja je oprečna

⁵²² Muslim, br. 1149, u Knjizi o postu, u poglavlju "O napaštanju za umrlog". Ebu Davud, br. 3309, u Knjizi o zakletvama i zavjetima, u poglavlju "Napaštanje zavjetnog posta za umrlog". Tirmizi, br. 767, u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Onaj koji udjeljuje sadaku koju je naslijedio".

⁵²³ Rekavši; Do mene je doprlo saznanje. 1: 251 u Knjizi o postu, u poglavljima "Zavjet u postu" i "Post za umrlog". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji hadisa u djelu *Džamii-l-usul* je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je prekinut."

značenju onoga što je prenio biva na stepenu predaje koja prethodnu derogira.

U prilog ovome stavu jasno ide i Ibn Omerova izjave kojom se negira valjanost posta neke osobe na ime neke druge.

U istom smislu je i stav imama Malika koji je rekao: "Nisam čuo niti od jednog ashaba, niti tabi'ina da je neki od njih naređivao nekome da za nekoga posti, niti da neko za nekoga klanja.

Sve navedeno ide u prilog teze o derogaciji predaja koje dozvoljavaju post nekog za drugu osobu, te da se je Šerijat ustalio na onome propisu koji je derogirao prethodni.⁵²⁴

Imam Šafi o ovom pitanju ima dva poznata stava. Onaj koji je poznatiji je da ne treba napaštati za umrlog i čak da post za umrlog u osnovi nije ispravan.

Drugi stav ovog velikana je da je pohvalno bližnjemu da posti za umrlog, da je njegov post ispravan i da se skida odgovornost sa, umrlog/*jebrau zimme*, te da nije potrebno davati hranu kao nadoknadu za propušteni post. Ovaj stav imama Šafije se veoma dopao imamu Neveviju.

"Kakva je smetnja koja brani da se postupa shodno doslovnoj poruci hadisa? - pita se Nevevi u komentaru *Sahih* Muslima.

A što se tiče Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izjave da: "**Ko umre a bude ostao dužan da posti neke dane, za njega se nahrane siromasi.**" Hadis nije ispravan, a i da jeste, mogao bi se uskladiti sa prethodnim hadisima tako što bi bilo dozvoljeno oboje.

Ovakav stav su zastupali: Tavus, Hasan el-Basri, Zuhri, Katade i Ebu Sevr. Ovako su rekli i Lejs, Ahmed, Ishak, Ebu Ubejd o pitanju zavjetnog posta, ali ne i o pitanju napaštanja ramazana.

⁵²⁴ Opširnije o tome vidi *Fetbu-l-Babi el-Inajeti...*, 1: 585-587.

O iftaru u oblačnom danu

٤٦١٣ (خ د) أسماء بنت أبي بكر رضي الله عنهما قالت: «أفطرنا على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم في يوم غيم، ثم طلعت الشمس. وقيل لهشام: أفامروا بالقضاء؟ قال: «بد من قضاء»؟

٤٦١٤ (ط) خالد بن أسلم أن عمر أفطر ذات يوم من رمضان في يوم ذي غيم، ورأى أنه قد أمسى وغابت الشمس، فجاءه رجل، فقال: «يا أمير المؤمنين، طلعت الشمس، فقال عمر: «الخطب يسير، وقد اجتهلنا».

4613- Buhari i Ebu Davud su zabilježili od Esme ibn Ebu Bkr⁵²⁵, radijallahu anhumā, da je rekla: **”Jednom, za vrijeme života Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u oblačnom danu mi smo se iftarili, a nakon toga je izašlo sunce.”**

Hišam bi upitan: dali im je bilo naredeno da naposte taj dan? On reče: Napaštanje je bilo neminovno!”⁵²⁶

4614-U *Muwettau* Imama Malika je zabilježeno od Halida ibn Es-lemma, radijallahu anhu, da se Omer, radijallahu anhu, omrsio u jednom oblačnome danu u toku ramazana, smatrajući da je nastupila večer i da je sunce zašlo. Nakon toga došao mu je neki čovjek i rekao: **O emire pravovjernih, sunce je (ponovo) izašlo. Omer reče: Napostiti je lahko! Bili smo procijenili!**⁵²⁷

⁵²⁵ Esma je kćerka Ebu Bekra, radijallahu anhu. Rodila se u Mekki 27. god. prije hidžre, a preclila na Ahiret 73. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁵²⁶ Hadis je zabilježio Buhari ta'likem, 1959, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ukoliko se prekine post u ramazanu, a nakon toga se pojavi sunce". Ebu Davud, br. 2359, u Knjizi o postu, u poglavlju "Iftarenje prije zalaska sunca". Muhadis Abdu-l-Kadir, rahimehullah, ističe: "Hafiz je u "*Fethu*" rekao: "Ovaj ta'lik hadisa je spojio lbn Humejd, koji je rekao: Obavijestio me je Abdurezak, obavijestio me je Ma'mare, čuo sam Hišama... i onda je citirao hadis. Na kraju predaje stoji da je neki čovjek upitao Hišama: Pa jesu li napostili taj dan ili nisu? Ne znam! - odgovorio je Hišam".

⁵²⁷ *Muwetta*, 1: 251, u Knjizi o postu, u poglavlju "O napaštanju ramazana i keffaretima". Lanac prenosilaca ovog hadisa, prema ocjeni Abdu-l-Kadira el-Arnauta je prekinut.

Postavlja se pitanje da li u ovakvima slučajevima treba napostiti dan u kome se pogriješilo ili ne. Ishak i Zahirije smatraju da ne treba napaštati ovakav dan zbog toga što je on u istom rangu kao i onaj koji se omrsi u zaboravu. Ovakav stav se još prenosi i od Hasana el-Basrija i Mudžahida.

Velika većina kompetentnih učenjaka smatra da se u ovakvima slučajevima treba napostiti takav dan. Između ostalih ističemo da su se sva četvorica imama pravnih škola složili i o ovome pitanju.

El-Hattabi odgovara onima koji porede ovakve slučajeve sa slučajem kada se postač omrsi iz zaborava. On kaže: Onaj ko se mrsi u zaboravu ne može se nikako korigirati niti kontrolirati, dok u ovakvim slučajevima se može sačekati da bi se uvjerilo da je nastupilo vrijeme iftara.

“Omer se iftario u jednom oblačnome danu u toku ramazana, smatrajući da je nastupila večer i da je sunce zašlo.” On je ovo učinio nakon što su se potrudili da saznaju da li je vrijeme iftara nastupilo. Tako se propisuje svakome postaču koji želi da se iftari u oblačnome danu. Ukoliko ne može da se jasno uvjeri, treba da pokuša na da sazna je li zaista nastupilo vrijeme iftara ili nije. Nije dozvoljeno da se iftari na osnovu jednostavnog mišljenja, nego je potrebno da prevlada mišljenje ili bude siguran da je sunce zašlo. U suprotnom, po jednoj grupi učenjaka obavezan je i da naposti taj dan i da keffaret.

“Omer reče: -Napostiti je lahko! Bili smo se procijenili.”

Ovim je hazreti Omer, radijallahu anhu, želio naglasiti da neće biti grješni jer su uložili trud u spoznaji da je vrijeme iftara došlo. Prenosi se da je Omer, radijallahu anhu, naredio da se ovaj dan naposti.

O grijehu onog ko se iftari u ramazanu bez Šerijatom opravdanog razloga

٤٦١٥ (ت د خ) أبو هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال: «من أفطر يوماً من رمضان، من غير رخصة ولا مرض، لم يقضه صوم الدهر كله، وإن صامه».

4615- Buhari, Tirmizi i Ebu Davud su zabilježili od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Ko propusti u ramazanu makar i jedan dan, a da to nije zbog olakšice ili bolesti, neće moći da nadomiri taj dan makar postio cijeli život, i kad bi postio"**.⁵²⁸

Hadis je zabilježio i Buhari, ali u toj predaji se ne spominje vezanje hadisa za Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem! Tamo stoji: **"Ko ne posti bez opravdana razloga, ili bolesti"**.⁵²⁹

Znameniti muhaddis, komentator djela *Džamii-s-sagir*⁵³⁰ u komentaru ovog hadisa između ostalog, kaže: "Želi reći da naknadni post ramazana ne može u potpunosti zamijeniti post u njegovom pravom vremenu, pa makar dotični postio cijeli svoj život.

Svi islamski učenjaci su složni u stavu da, onaj kome prođe dan ili više u ramazanu, a da ih on nije ispostio, dužan je da naposti. Hadisi poput citiranog se odnose na to da onaj koji prekrši svetost mjeseca

⁵²⁸ Hadis je zabilježio Tirmizi, br. 723, u Knjizi o postu, u poglavlju "O namjernom izostavljanje posta." Ebu Davud, br. 2396, u Knjizi o postu, u poglavlju "O grijehu onog ko namjerno ne posti." Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji hadisa u djelu *Idžamii-l-usul* je rekao: Ovo je slab hadis. Zatim citira Tirmiziju koji je rekao: -Hadis Ebu Hurejre nam nije poznat osim ovim putem, a čuo sam Muhammeda (Buhariju) kada je rekao: Ebu Mutavvisu je ime Jezid ibn Mutavvis i ne znam da je pored ovog prenio još neki drugi hadis. Vidi o tome *Fethu-l-Bari*, 4: 193, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ukoliko (postač) imadne odnos u toku dana u ramazanu".

⁵²⁹ Hadis je zabilježio Buhari, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ukoliko postač imadne odnos u toku dana u ramazanu".

⁵³⁰ Muhammed Abdu-r-Rauf el-Menavi, rahimehullah, u djelu *Fejdu-l-Kadir...*

ramazana i naredbu posta bez šerijatski opravdanog razloga, makar i cio život postio, ne može namiriti taj dan. Pored ovoga hadisa postoje i drugi direktni hadisi koji opisuju stanje onoga koji propušta obavezni post.

U Hakimovoj predaji⁵³¹, na kraju hadisa stoji: **”...A da ga Allah neće skriti na Ahiretu”, umjesto, na Sudnjemu Danu!**

Ebu Ja’la sa dobrim lancem prenosilaca, zabilježio je hadis od Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, a Hammed ibn Zejd, radijallahu anhu, je rekao: ” Ne znam ovo osim da je pripisao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem da je rekao: **”Uže islama i temelji vjere su troje, na njima je sagrađen islam, ko ostavi jedno, on ga poriče i halal ga je ubiti, a to troje je:**

- Šehadet da nema drugog boga osim Allaha;
- klanjanje namaza;
- i post ramazana.”**

U drugoj predaji stoji: **”Ko jedno od to troje ostavi, on ne vjeruje u Allaha, od njega se ne prima nikakva nadoknada niti zamjena, njegova krv i imetak su halal.”**

Također Hakim i Ibn Hibban su zabilježili predaju da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Dok sam jednom spavao, dođoše mi dva čovjeka pa me uzeše ispod pazuha, i odnesoše do jednog jako strmog i nepristupačnog brda. Tada mi rekoše: Penji se! Ja odgovorih da ne mogu, a oni rekoše: Mi ćemo ti olakšati! Pa sam se uspeo kada sam došao do vrha brda začuo sam jake glasove, vrisku. Upitao sam: - Kakvi su ovo glasovi? Oni rekoše: - To je jaukanje stanovnika vatre. - Zatim sam prošao pored ljudi koji su bili obješeni**

⁵³¹ El-Menavi: Hakim je rekao da je Šejbe el-Hadrani koji se naziva el-Hudari, da je njegove hadise primao i sam Buhari. Međutim, na ovu konstataciju se je nadovezao Zehebi koji je rekao: Od ovog prenosilaca hadise je primo samo Nesai i to samo ovaj navedeni hadis. Također, u i lancu prenosilaca spomenutoga hadisa je i Humam ibn Jahja, kojeg je Zehebi uvrstio u slabe prenosiocice i za njega je rekao: ”On spada u red onih prenosilaca koje su prenosili hadise u dva *Sahiba*, međutim el-Kattani je rekao za njega: Njegov hifz, pamćenje hadisa, ne zadovoljava”. Vidi o ovome *Fejdu-l-Kadiri...*, 3: 362.

za noge⁵³², a usne im bješe isječene i krvave. Pitao sam ko su ovi?" Oni mi odgovoriše: -To su, oni koji su se iftarili prije vremena."⁵³³

Ahmed je zabilježio mursel hadis u kojemu stoji: "Četiri stvari je Allah učinio obaveznim u islamu, ko upotpuni tri neće mu pomoći dok ne upotpuni i četvrtu: namaz, post, zekat i hadždž."

Na tri stvari se zaklinjem:

Allah neće učiniti onoga koji ima udio u islamu kao onoga koji nema toga udjela. A udio u islamu je u troje: namaz, post i zekat.

Allah neće biti zaštitnik nekom od svoji robova na Dunjaluku, a da bude u zaštiti drugome na Sudnjemu danu.

Čovjek neće zavoljeti neki narod a da ga Allah dželle ša'nuhu ne proživi sa njima.

i četvrta stvar, kada bih se i za nju zakleo, nadao bih se da neću biti grješan: Allah dželle ša'nuhu, neće sakriti nekog svog roba a da ga neće sakriti i na Ahiretu."

Autor djela *Ez-Zevadžir*, smatra da je razlog mnoštva prijetećih tekstova u odnosu na one koji to ostavljaju, za razliku od ostavljanja posta, da se post onog ko ga može postiti, iz lijenosti ne ostavlja osim od strane rijetkih, za razliku od namaza ili zekata. Zato se može vidjeti mnogo onih koji poste, ali ne klanjaju, ili ne klanjaju osim u ramazanu.

---

⁵³² U izvornom tekstu hadisa stoji da su obješeni za **أرأبهم** *arakobibim*, doslovno: tetive iznad peta.

⁵³³ Zabilježio Hakim u *Mustedreku*, br. 1568., on je nakon hadisa rekao: Ovaj hadis je u skladu sa kriterijima Muslima, a nijedan od njih dvojice (Buhari i Muslim) ga nisu zabilježili. Ibn Hibban 7491."O pedajama na temu tvrdoća kože nevjenika u vatri".

O osobi koja ostavlja post ramazana svjesno bez šerijatski opravdanog razloga.

U jednom hadisu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **”Zaista je Allah odredio neke dužnosti, pa ih nemojte napuštati, postavio je granice, pa ih nemojte prelaziti, prešutio je neke stvari iz milosti prema vama, ne iz zaborava, pa ih nemojte istraživati.”**⁵³⁴

U sami vrh obreda islama spada, post mjeseca ramazana. Opće je poznato da se grijesima izaziva Allahova srdžba, ljutnja i kazna.

Imam Šemsudin ez-Zehebi,⁵³⁵ rahimehullah, u djelu koje obrađuje velike grijehе, uvrstio je da u velike grijehе spada i mršenje bez šerijatski opravdanog razloga u toku ramazana.⁵³⁶

Posljedice:

Smatram da bih bio u pravu i kada bih ustvrdio da su posljedice ovakvog čina u potpunosti nesagledive, ali izuzetno bolne, ne samo po pojedinca- nepostača nego i po društvo u kojem živi. U tom smislu, zastanimo pred ovim hadisom: **”Kome se ne oprosti u ramazanu, pa kada će?”**

Ipak iznesimo one najosnovnije posljedice sa kojima se treba suočiti nepostač:

Onaj koji ne posti propisani broj dana biva uskraćen za fadilete, vrijednosti, koristi i pozitivnosti koje islamski post u sebi sadrži. Pametnome veće, strožije i opasnije upozorenje i ne treba.

Ko propusti post nekog dana u ramazanu ostaje dužan da isti broj drugih dana u godini naposti. Obaveznost i dužnost posta se ne može na neki drugi način skinuti.

⁵³⁴ Abdu-l-Kadir el-Arnaut je rekao: ”Hadis je hasen na osnovu drugih seneda i ševahida”.

⁵³⁵ Imam, hafiz, muhaddis, islamski historičar Muhammed ibn Ahmed ibn Osman Kajmaz Ez-Zehebi...

⁵³⁶ Vidi njegovo djelo; Muhammed ibn Ahmed ibn Osman, *El-Kebair, Iftaru jeumin min ramadan bila uzrin*, Dar ibn Zejdun, Bejrut, 1993, treće izdanje, str. 55.

Ako bi neko odugovlačio sa nadoknađivanjem propuštenih dana, sve do slijedećeg ramazana, morao bi postiti ramazan u njegovom vremenu, a onda nakon njega napaštati propušteni ramazan. U slučaju da iznemogne i ne bude u mogućnosti da napašta, onda je dužan da plati fidju za svaki propušteni dan.

Ko bude osjetio pred smrt da neće biti u mogućnosti da napašta, obavezan je da oporuči da njegovi nasljednici, od trećine imetka, dadnu na njegovo ime fidju. Ukoliko ne bi oporučio, a nasljednici to učine sami od sebe, fidja će biti punovažna, ako Bog da.

Uloga društva u čuvanju ovog važnog obreda

Važno je napomenuti da je svaki pojedinac na jedan određeni način zadužen da čuva granice i zakone koje je časni Šerijat uspostavio. Čovjek je zadužen za svoju porodicu, i biće pitan koliko je učinio na planu očuvanja i pridržavanja njegove porodice vjere. Žena također snosi odgovornost i bit će pitana za svoju djecu. Učitelj za svoje učenike, imam za svoje džematlije, itd. Zato je i uspostavljen princip naređivanja dobra i odvrćanje od zla. Potrebno je, dakle, da uložimo trud u suzbijanju širenja ove opasne pojave u našem društvu – neizvršavanje posta u toku ramazana. Potrebno je da mudro podstičemo one na koje imamo bilo kakav oblik utjecaja, da ne ostavljaju post mjeseca ramazana.

Ebu Davud svojim lancem prenosilaca prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, slijedeće: "Resullullah, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: **"Povod da je unijet razdor među sinove Israilove je jedan čovjek koji je prošao pored drugog i rekao mu: Boj se Allaha i prodi se toga što radiš! To ti nije dozvoljeno!"** Sutradan bi ga opet sreo, a to što je čovjek radio nije ga sprječavalo da mu se pridruži, jede i pi je sa njim. Kada su to uradili Allah je dao da su se digli jedan protiv drugog i međusobno se suprotstavljali. Zatim je citirao ajet: **"Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova**

Israilovih koji nisu vjerovali – zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili; jedni druge nisu odvrćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je, zaista, to kako su postupali.⁵³⁷ Resulullah zatim dodaje: "Nikako, tako mi Allaha, vi ćete naređivati da se čini dobro i zabranjivati zlo, vi ćete nasilnike kazniti i pred istinom im savijati šije ili ćete ostati kratkih rukava pred istinom." Dakle, kada su se među njima proširila činjenja ružnih djela i zavlдалo griješjenje, a istovremeno iščezao princip naređivanja dobrih, a zabrane loših djela, stigla ih je teška kazna, ljutnja i Božije prokletstvo.

Uzvišeni Allah dželle ša'nuhu islamskom Ummetu pohvalio je princip ljubavi prema Njegovim odredbama, pa je rekao: "Vi ste najbolji narod koji se ikad pojavio." A onda je obrazložio: "tražite da se dobra djela čine, a od nevaljalih odvrćate i u Allaha vjerujete."⁵³⁸

Keffaret

٤٦١٦ (خ ط م د ت) أبو هريرة رضي الله عنه قال: «بينما نحن جلوس عند النبي صلى الله عليه وسلم إذ جاء رجل، فقال: «يا رسول الله هلكت قال: ما لك؟ قال: وقعت على امرأتي وأنا صائم، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: هل تجد رقبة تعتقها؟ قال: لا، قال: فهل تستطيع أن تصوم شهرين متتابعين، قال: لا، قال: هل تجد إطعام ستين مسكينا؟ قال: لا، قال: اجلس، قال: فمكث النبي صلى الله عليه وسلم، فبينما نحن على ذلك أتى النبي صلى الله عليه وسلم بعرق فيه عثم— والعرق: الكتل الضخم قال: أين السائل؟ قال: أنا، قال: خذ هذا فتصدق به، فقال الرجل: أعلى أفقر مني يا رسول الله؟ فوالله ما بين لابتيها يريد: الحرّتين أهل بيت أفقر من أهل بيّتي، فضحك النبي صلى الله عليه وسلم حتى بدت أنياباه، ثم قال: أطعمه أهلك».

٤٦١٧ (خ م د) عائشة رضي الله عنهما أن رجلاً أتى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: إنه احترق، فقال: ما لك: قال: أصبت أهلي في رمضان، فأتي النبي صلى الله عليه وسلم بمكحل يدعى: العرق،

⁵³⁷ El-Maide, 78-79.

⁵³⁸ Alu Imran, 110.

فقال: أين المحترق؟ قال: أنا، قال: تصدق بهذا».

٤٦١٨ (ط) مالك بن أنس رحمه الله بلغه: أن أنس بن مالك كبر حتى كان لا يقدر على الصيام، فكان يفتدي».

٤٦١٩ (ط) مالك بن أنس رحمه الله بلغه: أن عبد الله بن عمر سئل عن المرأة الحامل إذا خافت على ولدها واشتد عليها الصيام؟ فقال: تفطر، و تطعم مكان كل يوم ممكينا، مدًا من حنطة بمد النبي صلى الله عليه وسلم».

٤٦٢٠ (ت) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم: « من مات و عليه صيام شهر، فليطعم مكان كل يوم ممكينا».

٤٦٢١ (ط) القاسم بن محمد رحمه الله أنه كان يقول: « من كان عليه قضاء رمضان، فلم يقضه و هو قويّ على صيامه حتى جاء رمضان آخر، فإنه يطعم مكان كل يوم ممكينا مدًا من حنطة، و عليه مع ذلك القضاء».

4616- U *Sahibima* Buharije i Muslima, *Muwettau* imama Malika i *Sunenima* Ebu Davuda i Tirmizija zabilježeno je od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: "Dok smo jednom sjedili kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, došao mu je jedan čovjek i rekao: "Allahov Poslaniče, ja sam propao!" "Šta ti je?" - upitao je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem.

"Spolno sam općio sa svojom ženom, a postio sam." - odgovorio je ovaj. "Imaš li roba da ga oslobodiš?" - upitao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. "Nemam." - rekao je on. "A jesi li u mogućnosti da postiš dva mjeseca uzastopno?" - upitao je dalje Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. "Nisam." - odgovorio je ovaj. "Da li imaš (mogućnost) nahraniti 60 siromaha?" - upitao je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem. "Ne." - odgovorio je ovaj. Potom se on zadržao – rekao je Ebu Hurejre radijallahu anhu – kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i dok smo mi još bili tu, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, je donesena jedna torba u kojoj su bile hurme i Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao: "Gdje je onaj što je pitao?" "Ja sam" - odazvao se on. "Uzmi ih i podijeli na ime milostinje!" - rekao

je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ”je li siromašnijem od mene?” - upitao je on. ”Božji Poslaniče! Boga mi, između dva njena kamenjara (Medine) nema nikog siromašnijeg od mojih ukućana. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, se nasmijao toliko da su mu se ukazali njegovi zubi očnjaci, a zatim rekao: ”Nahrani svoje ukućane!”

U predaji koja je zabilježena u *Muwettau* stoji da je došao beduin udarajući se o koljena i čupajući kosu pa rekao: .... ono što je navedeno u spomenutom hadisu.

U jednoj predaji stoji nakon ovog hadisa u nešto sličnoj formi se ističe da se Zuhri nadovezao na hadis rekavši: ”To je bila olakšica (njemu) a ukoliko bi to isto neko danas uradio, morao bi da učini keffaret”.⁵³⁹

4617- Buhari, Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Aiše, radijallahu anha, da je došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, neki čovjek pa je rekao da je izgorio....

U drugoj: Da je taj čovjek došao u mesdžid u ramazanu i rekao: ”O Allahov Poslaniče izgorio sam!”⁵⁴⁰

4618- U *Muwettau* Malika ibn Enesa je zabilježeno da je doznao kako je Enes ibn Malik bio toliko ostario da nije mogao više da posti, pa je davao fidju.⁵⁴¹

⁵³⁹ Hadis bilježi Buhari, 1936, 1937, u Knjizi o postu, u poglavljima ”Ukoliko čovjek imadne intimni odnos s svojom suprugom, a ne bude imao ništa, pa se njemu udijeli sadaka na ime keffareta” i ”Da li će onaj koji je imao odnos danju u ramazanu nahraniti svoju familiju od keffareta ako oni budu u potrebi za tim”. Buharija ga je naveo i u nekoliko drugih poglavlja, zatim u Knjizi o poklonu, Knjizi o nafakama, Knjizi o edebu, Knjizi o zakletvama i zavjetima, Knjizi o pohodima. Muslim, br. 1111, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O teškoj zabrani intimnog odnosa u toku ramazanskog dana za onoga koji posti”. Muvatta, 1: 246-247, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O keffaretu onoga koji ne posti u ramazanu”, Ebu Davud, br. 239-2393, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O keffaretu onoga koji je imao intimni odnos sa suprugom u ramazanu”. Tirmizi, br. 724, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O keffaretu za prekid posta ramazana”.

⁵⁴⁰ Hadis bilježi Buhari, 1935, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Ukoliko čovjek imadne intimni odnos sa svojom suprugom”, Muslim, br. 1112, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O teškoj zabrani intimnog odnosa u toku ramazanskog dana za onoga koji posti”. Ebu Davud, br. 2394-2395, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O keffaretu onoga koji je imao intimni odnos sa suprugom u ramazanu”.

⁵⁴¹ *Muwetta*, 1: 254 putem saznanja, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Fidja onoga ko se omrsio u ramazanu zbog bolesti”. Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, ističe: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je prekinut. Međutim on ima ševahide u istome značenju koji ga jačaju. Kao npr. onaj kojeg je zabilježio Taberi u svome tefsiru, br. 2744, od Ata da je govorio: ”Post

4619- U *Muvettau* Malika ibn Enesa je zabilježeno da je doznao kako je Abdullah ibn Omer, radijallahu anhuma, upitan o trudnici koja strahuje za svoje dijete, i bude joj teško postiti? Pa je odgovorio: "Nemoj postiti, ali za svaki dan hrani po jednog siromaha".⁵⁴²

4620- Tirmizi je zabilježio od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma, da je govorio: "**Ko umre, a ostane dužan napostiti nešto od ramazana, neka se (za njega) za svaki dan nahrani siromah.**"⁵⁴³

4621- U *Muvettau* imama Malika je zabilježeno od el-Kasima ibn Muhammeda, rahimehullah, da je rekao: "Ko bude dužan napostiti nešto od ramazan, a to ne učini iako je u mogućnosti sve do drugog ramazana, dužan je za svaki propušteni dan nahraniti siromaha, i pored toga, dužan je napostiti te dane."⁵⁴⁴

"Dok smo jedne prilike sjedili kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dođe mu neki čovjek pa reče..."

Nije poznato kako se zvao čovjek koji je spomenut u hadisu. Ovo je priznao i sam čuveni poznavalac hadisa i njegovih znanosti hafiz Ibn Hadžer, rahimehullah,⁵⁴⁵ rekavši: "Nisam naišao na njegovo ime,

je obavezan svakome osim bolesniku, putniku ili starcu kao što sam ja, Oni daju fidju."

⁵⁴² *Muvetta*, 1: 254, bez navođenja lanca prenosilaca, u Knjizi o postu, u poglavlju o "Fidji onoga ko se omrsio u ramazanu zbog bolesti". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, u redakciji hadisa u *Džamiu-l-usul* je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je prekinut. Međutim on ima ševahide u istome značenju koje ga jačaju. Kao npr. Darekutni str. 255, preko Hammada prenosi od Ejjuba, a ovaj od Nafi'a, a ovaj od Ibn Omera da ga je njegova supruga, koja je bila trudna, pitala o njenom postu pa joj je odgovorio: "Mrsi se i za svaki propušteni dan nahrani siromaha, i ne moraš napaštati." Ovaj hadis u istom značenju bilježi i Taberi, br. 2760. Također Taberi bilježi i predaju u kojoj stoji da je Ibn Abbas vidio majku svoga sina trudnu ili dojilju, pa joj je rekao: "Ti si na stepenu onih koji ne podnose post, zato trebaš za svaki propušteni dan nahraniti siromaha i nisi obavezna napaštati. Darekutni je prenio hadis u istom smislu str. 250, i onda je konstatirao: Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan.

⁵⁴³ Tirmizi, br. 718, u Knjizi o postu, u poglavlju "O keffaretu". Lanac prenosilaca ovog hadisa je da'if/slab. Tirmizi je rekao: "Hadis ibn Omera, nam nije poznat kao merfu'u osim ovim putem. On je od Ibn Omera pouzdano prenesen kao mevkuf. O ovome pitanju su se razišli učenjaci. Neki smatraju da se za umrlag treba napostiti. Ovako misle Ahmed i Ishak. Oni kažu: "Ukoliko je umrli ostao dužan zavjetni post, on će se za njega napostiti. A ukoliko je ostao dužan ramazanskog posta, za njega će se nahraniti siromasi. Malik, Sufjan i Šafi smatraju da niko ni za koga ne može postiti.

⁵⁴⁴ *Muvetta*, 1: 254, bez navođenja seneda, u Knjizi o postu, u poglavlju "Fidji onoga ko se omrsio u ramazanu zbog bolesti". Lanac prenosilaca ovog hadisa, prema redakciji muhaddisa Abdu-l-Kadira, rahimehullah, je sahih!

⁵⁴⁵ *Fetb...*, 4: 159.

međutim Abdu-l-Gani, u djelu *Mubbamat* je spomenuo da se radi o Sulejmen ili Seleme ibn Sahr el Bejadi, oslanjajući se na predaju koju je zabilježio Ibn Ebu Šejbe, preko Sulejmana ibn Jesara od Seleme ibn Sahr da je učinio *zihar* od svoje supruge u ramazanu i da je sa njom imao spolni odnos, pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem rekao: "Oslobodi jednog roba?" -Ne posjedujem vrat osim ovoga, - reče čovjek udarajući se o vrat. (aludirajući da ne posjeduje roba) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu na to reče: -Posti dva mjeseca uzastopno! -Pa je li me spopalo to što me je spopalo osim od posta!, ponovo odgovori čovjek. -Nahrani šezdeset siromaha? -Tako mi onoga koji te je sa istinom poslao, mi nemamo hrane, opet odgovori čovjek. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu tada reče: -Onda idi kod zaduženika za sadaku u Benu Zerik, pa neka ti dadne."

Izgleda da se radi o dva različita slučaja kaže Ibn Hadžer, rahimehullah. Naime, u predmetnom hadisu čovjek je postio pa je spavao sa svojom suprugom, a ovaj je učinio *zihar* pa je, i pored toga spavao sa svojom suprugom. A to što je tok razgovora bio vrlo sličan, i materijalne mogućnosti obojice identične, ne znači da se radi o jednome čovjeku.

Također, Ibn Hadžer, rahimehullah, prenosi da je Ibn Abdu-l-Berr zabilježio predaju da je čovjek koji je imao odnos u danu ramazana bio Sulejman ibn Sahr. Nakon ove predaje Ibn Abdu-l-Berr je istakao da smatra to greškom, jer se od Sulejmana zna da je spavao sa svojom suprugom noću u ramazanu nakon zihara, a za čovjeka koji je postio da je po danu pokvario post odnosom sa svojom suprugom.

Također, neki su smatrali da se čovjek zove Berede ibn Jesar.

"Dok smo jedne prilike sjedili kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dođe mu neki čovjek pa reče: "O Allahov Poslaniče, ja sam se upropastio."

U predaji koja je zabilježena u *Muwettau* stoji da je došao beduin udarajući se o koljena i čupajući kosu pa rekao: "O Allahov Poslaniče izgorio sam!"

U drugoj verziji da je kukao i proklinjao samog sebe. U nekima da je posipao prašinu na glavu itd.

Ovdje se nameće pitanje: Kako uskladiti ovo sa općepoznatom zabranom ovakvih radnji, te činjenicom da ga Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije upozorio niti negodovao na ovakvo njegovo ponašanje?!

1. Jedna grupa učenjaka smatra da radnje spomenute u ovome hadisu bivaju dozvoljene ukoliko se čine zbog kajanja i osjećaja krivice nakon nekog počinjenog grijeha, što nije dozvoljeno u drugim slučajevima kao npr. zbog neke ovosvjetske brige, gubitka ili nedaće.

2. Druga mogućnost je i to da se ovaj slučaj odigrao prije zabrane ovih postupaka.

Načelno, učenjaci su složni da onaj ko svjesno ima odnos sa ženom u toku ramazanskog posta da tim činom kvari post i da je keffaret, odnosno iskupnina za taj čin dati slobodu jednom robu.

Ebu Hanife, rahimehullah, smatra da nije obavezno da rob u ovom slučaju bude vjernik. Većina učenjaka među njima i Šafi, rahimehullah, smatraju da otpušteni rob treba biti i vjernik.

Ukoliko nije u mogućnosti osloboditi roba, treba da posti uzastopno dva mjeseca. To je stav ogromne većine učenjaka. Ako ni to ne može, onda je dužan, shodno stavu većine učenjaka, nahraniti 60 siromaha. Ako ni to ne bi mogao Šafi smatra slijedeće:

Prvo: Da nije ništa obavezan. On to dokazuje da je čovjek u hadisu obavijestio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da nije u stanju obaviti ni jednu od prethodnih oblika keffareta.

A da mu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije saopćio da keffaret ostaje njegova obaveza, nego mu je dozvolio da nahrani svoju porodicu.

Drugo: Da keffaret ne spada nemogućnošću njegovog obavljanja u datom vremenu, nego to ostaje dužnost sve dok čovjek ne bude u stanju da to obavi, analogno ostalim dugovima. Dokaz za ispravnost

drugog mišljenja je postupak Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u navedenom hadisu.

Nakon što ga je siromah obavijestio da ne može obaviti ni jedan vid keffareta, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, daje mu posudu hurmi i naređuje mu da to podijeli. Da je keffaret postajao neobavezujući time što ga siromah nije mogao da izvrši, ne bi bilo potrebe da to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učini.

“O Allahov Poslaniče, ja sam se upropastio.” Iz ove izjave se saznaje da je čovjek to uradio svjesno i namjerno, a ne u zaboravu, te da je bio upoznat sa zabranom takvog čina.

Također, jedna grupa učenjaka smatra da onaj koji počini neki grijeh za koji nije predviđena kazna *bududa*, pa dođe tražeći fetvu da se takav ne kažnjava ni *ta'zirom*, zato što to nije ni sam Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učinio. Tako je smatrao i sam Buhari koji je u slično poglavlje o šeri'atskim kaznama uvrstio ovaj hadis. A suština takvog mišljenja je u činjenici da onaj koji dođe da pita za fetvu o nekom djelu, njega je nagnala tuga zbog učinjenog i tevba. Cilj kazne jeste popravljanje pojedinca, a nema popravljanja onoga što je ispravno.

Također, kada bi se kažnjavali oni koji traže fetve, to bi bio razlog ostavljanja fetve, što je nered.

Begavi u djelu *Šerhu-s-Sunne* ističe da onaj koji svjesno spava sa svojom suprugom u ramazanu, kvari svoj post, obavezan je napostiti, keffaret dati, i imat će posebnu kaznu zbog ružnog djela. Ovakav stav se odnosi na one koji ne osjećaju krivicu za počinjeno.

Iz hadisa se također uzima obaveznost iskupljenja po redoslijedu koji je spomenut u hadisu!

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, priča: **“Potom se on zadržao kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i dok smo mi još bili tu, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, je donesena jedna košara u kojoj su bile hurme.”**

Neki učenjaci smatraju da je razlog Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, naredbe ovome čovjeku da malo pričeka bio iščekivanje objave i upute kako da postupi u ovome slučaju.

Ili je razlog iščekivanja bio spoznaja da je neko u to vrijeme trebao donijeti nešto što će moći Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, preusmjeriti ovome siromahu.

“Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, se nasmijao toliko da su mu se ukazali njegovi zubi očnjaci, a zatim rekao: ”Nahrani svoje ukućane.”

Komentatori ovoga hadisa kažu da je moguće da je Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nasmijao tok situacije koji se preokrenuo u korist počinioca toga grijeha koji je došao prestrašen, žalostan, jadan, želeći da se iskupi po svaku cijenu, a kada je vidio mogućnost olakšice poželio je da zadrži i ono što mu je dano naime keffareta kojim je trebao da se iskupi.

Drugi kažu, nasmijala ga je snalazljivost čovjeka i način odgovora, ljepotom retorike i uspjehom da dođe do svoje želje na najljepši način.

Postavlja se pitanje: *Da li siromaštvo biva razlogom neobaveznosti plaćanja keffareta?*

Jedan dio učenjaka iz ovog hadisa je preuzeo propis da onaj koji se nađe u sličnoj situaciji, a siromašan je, nije obavezan ispuniti keffaret.

Međutim, ogromna većina učenjaka smatra da siromaštvo nije opravdan razlog za ukidanje obaveznosti iskupljenja. Zuhri je smatrao da je ovo olakšica koja se odnosi samo za dotičnog čovjeka.

Iz sadržaja ovog hadisa, pored spomenutih, mogu se izvesti i slijedeće pouke:

-U hadisu se vidi da je dozvoljeno sjedenje u džamiji između namaza sa drugim vjerskim ciljem, kao što je širenje nauke.

Dozvoljeno je smijanje kad razlog postoji.

Dozvoljeno je zaklinjanje radi podrške svog govora.

Blagost i strpljenje učenjaka prema onome koji pita.

Treba se pokajati za počinjeni grijeh.

Treba potpomagati i izvršenje ibadeta, vjerskih obaveza, i pomagati muslimanu da prevaziđe svoje probleme i nedaće u kojim se nalazi.

O postu Ašure

٤٤٣٦ (خ م ط د ت) عائشة رضي الله عنها قالت: « كان عاشوراء يصام قبل رمضان، فلما نزل رمضان كان من شاء صام، و من شاء أفطر. ».

عن عائشة رضي الله عنها قالت: « كان يوم عاشوراء تصومه قريش في الجاهلية، و كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصومه في الجاهلية، فلما قدم المدينة صامه و أمر بصيامه، فلما فرض رمضان ترك عاشوراء، فمن شاء صامه، و من شاء تركه. ».

٤٤٣٧ (خ م د) عبد الله بن عمر رضي الله عنهما، أن أهل الجاهلية كانوا يصومون يوم عاشوراء، و أن رسول الله صلى الله عليه وسلم صامه و المسلمون قبل أن يفرض رمضان، فلما افترض رمضان قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « إن عاشوراء يوم من أيام الله، فمن شاء صامه. ».

٤٤٣٨ (خ م) أبو موسى الأشعري رضي الله عنه قال: كان يوم عاشوراء يوماً تعظمه اليهود، و تتخذة عيداً، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « صوموه أتمم. ».

٤٤٣٩ (خ م د) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما قال: « قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم المدينة، فرأى اليهود تصوم عاشوراء، فقال: « ما هذا؟ قالوا: [هذا] يوم صالح، نجى الله فيه موسى و بني إسرائيل من عدوهم، فصامه، فقال: أنا أحق بموسى [منكم]، فصامه صلى الله عليه وسلم و أمر بصيامه. ».

٤٤٤٠ (م) جابر بن سمرة رضي الله عنه قال: « كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمر بصيام يوم عاشوراء، و يجثنا عليه، و يتعاهدنا عنده، فلما فرض رمضان لم يأمرنا و لم ينهنا، و لم يتعاهدنا عنده. ».

٤٤٤١ (خ م) علقمة بن قيس الخمي أن الأشعث بن قيس دخل على عبد الله [بن مسعود] و هو يطعم يوم عاشوراء، فقال: يا أبا عبد الرحمن، إن اليوم يوم عاشوراء، فقال: قد كان يصام قبل أن يتزل رمضان، فلما نزل رمضان ترك، فإن كنت مفطراً فاطعم. ».

٤٤٤٢ (خ م س) سلمة بن الأكوع رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر رجلاً من أسلم: أن أذن في الناس من كان أكل فليصم بقية يومه، و من لم يكن أكل فليصم، فإن اليوم يوم عاشوراء

٤٤٤٣ (د) عبد الرحمن بن مسلمة عن عمه أن أسلم أتت رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقال: « صتم يومكم هذا؟ قالو: لا، قال: فأتموا بقية يومكم، واقضوه. ».

٤٤٤٤ (خ م) الرّبيع بنت معوذ، رضي الله عنها قالت: « أرسل رسول الله صلى الله عليه وسلم غداة عاشوراء إلى قرى الأنصار التي حول المدينة: « من كان أصبح صائماً فليتم صومه، و من كان مفطراً فليتم بقية يومه، فكنا بعد ذلك نصومه و نصومه صبياننا الصغار و نذهب إلى المسجد، فنجعل لهم اللعبة من العهن، فإذا بكى أحدهم أعطيناها إياه، حتى يكون الإفطار».

٤٤٤٥ (س) قيس بن سعد بن عبارة رضي الله عنه قال: «كنا نصوم عاشوراء، و نوذي زكاة الفطر، فلما نزل رمضان و نزلت الزكاة: لم نؤمر به، و لم ننه عنه، و كنا نفعله».

٤٤٤٦ (س) محمد بن صيفي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم عاشوراء: «أمنكم أحد أكل اليوم؟ فقالوا: منا من صام، و منا من لم يصم، قال: فأتموا بقية يومكم، وابتعوا إلى أهل العروض فليتموا بقية يومهم».

٤٤٤٧ (ط) مالك بن أنس رحمه الله بلغه: أن عمر بن الخطاب أرسل إلى الحارث بن هشام: أن غداً يوم عاشوراء، فصم و أمر أهلك أن يصوموا».

٤٤٤٨ (خ م س) عبيد الله بن أبي يزيد أنه سمع ابن عباس و سئل عن صيام يوم عاشوراء؟ فقال: «ما علمت [أن] رسول الله، صلى الله عليه و سلم، صام يوماً يطلب فضله على الأيام إلا هذا اليوم، و لا شهراً إلا هذا الشهر يعني: رمضان».

٤٤٤٩ (ت) أبو قتادة الأنصاري رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «صيام يوم عاشوراء: إني أحسب على الله أن يكفر السنة التي قبله».

٤٤٥٠ (ت) عبد الله بن عباس قال: أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم يصوم يوم عاشوراء: [يوم] العاشر».

٤٤٥١ (خ م ط س) حميد بن عبد الرحمن أنه «سمع معاوية بن أبي سفيان خطيباً، بالمدينة، يعني في قدمة قدمها خطبهم يوم عاشوراء و في حديث البخاري: عام حجّ على المنبر يقول: يا أهل المدينة، أين علماؤكم؟ سمعت رسول الله، صلى الله عليه وسلم يقول: هذا يوم عاشوراء، و لم يكتب الله عليكم صيامه، و أنا صائم، فمن شاء صامه، و من شاء فليفطر».

٤٤٥٢ (م د) عبد الله بن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لئن بقيت إلى قابل لأصومنّ التاسع يعني: يوم عاشوراء».

٤٤٥٣ (س) حفصة بنت عمر رضي الله عنهما قالت: أربع لم يكن يدعهنّ النبي صلى الله عليه وسلم: صيام عاشوراء، و العشر، و ثلاثة أيام من كل شهر، و ركعتان قبل الفجر».

4436- U *Sahihima* Buharija i Muslima, *Muwettau* imama Malika i *Sunenima* Ebu Davuda i Tirmizija zabilježeno je od Aiše radijallahu anha, da je rekla: **"Ašura se postila prije (obaveznosti posta mjeseca) ramazana kada je objavljena obaveznost posta ramazana, onda je ko je htio postio ašuru, a ko nije htio, nije postio."**

U drugoj predaji stoji: "I Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je naređivao da se posti dan Ašura."

U jednoj drugoj predaji stoji: **"Ašuru su postili prije nego je propisan post ramazana. To je bio dan kada se Ka'ba prekrivala, a kada je objavljena obaveznost posta ramazana, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "Ko hoće da ovaj dan posti, neka posti, a ko hoće da ga napusti neka napusti."**

U drugoj: "Ašura u predislamsko doba je bila dan kojeg su Kurejšije postili, a i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je postio ovaj dan prije Objave. Kada je preselio u Medinu, postio je ovaj dan i naređivao da se on posti. A kada je objavljena obaveznost posta ramazana ostavljen je post Ašure i ko je htio postio je, a ko nije htio nije postio."

U predaji koju su zabilježili Imam Malik u *Muwettau*, Ebu Davud i Tirmizi stoji da kada je objavljena obaveznost posta ramazana, ramazanski post je postao obavezan post.⁵⁴⁶

4437- Buhari, Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhuma: "Ašura u predislamsko doba je bila dan kojeg su jevreji uvažavali, i da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i muslimani ovaj dan postili prije nego je objavljena obaveznost posta ramazana, a kada je objavljena obaveznost posta ramazana Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem je obznanio: **"Ašura je Jedan od Allahovih dana pa ko želi neka ga posti."**

⁵⁴⁶ Hadis bilježi Buhari, 1893, u Knjizi o obaveznosti posta, Knjizi o hadždžu, poglavlje: "Dže'alellahu-l-ka'bete i u fadiletima ashaha, Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, Knjizi o refsiru sure Bekare. Muslim, br. hadisa 1125, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu Dana ašure". Muvatta, 1: 248, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu Dana ašura", Ebu Davud, br. 2442 i 2443, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu Dana ašure". Tirmizi, br. 753, u Knjizi o postu, u poglavlju "O olakšici u nepoštenju Dana ašura".

U drugoj predaji stoji: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je spomenuo Ašuru rekavši: **"To je dan kojeg su ljudi u džahiljetu postili, pa ko hoće neka ga posti, a ko neće, neka ne posti."**

U Buharijevoj predaji ovog hadisa stoji: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je postio Ašuru i naređivao da se posti, kada je propisan post ramazana, on je ostavio post ovog dana. Abdullah, radijallahu anhu, nije postio ovaj dan osim da se podudari sa njegovim postom."⁵⁴⁷

4438- Buhari i Muslim bilježe od Ebu Musa el-Eš-arija, radijallahu anhu: **"Ašura je u predislamsko doba bila dan kojeg su jevreji uvažavali i smatrali blagdanom. Pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vi ga postite!"**

U drugoj verziji ove predaje: **"Stanovnici Hajbera su postili Ašuru i blagdanovali ga i njihove žene su oblačile najljepše haljine i ukrase, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vi ga postite"**⁵⁴⁸

4439- Buhari, Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu anhuma: **Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu i vidio da jevreji poste Ašuru, upitao je: "Šta je taj dan?" Oni ga obavijestiše: "Ovo je divan dan, Allah je spasio u njemu Musaa i Benu Israil od njihova neprijatelja, pa je Musa postio taj dan". Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Ja sam preči Musau od vas. Pa je postio i naredio da se ovaj dan posti."**

U drugoj predaji stoji: **Da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao: "Šta vama predstavlja ovaj dan kojeg postite?" Oni rekoše: "Ovo je veliki dan, Allah je spasio u njemu Musaa i njegov narod, a potopio je faraona i njegove sljedbenike, pa je Musa postio taj dan u**

⁵⁴⁷ Hadis je zabilježio Buhari, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post Dana ašure" "Obaveznost posta", potpoglavlje: "Dani džahilijeta, u Knjizi o tefsiru sure Bekare, u poglavlju: "Ja cjuhellezine amenu kutibe alejkumu-s-sijam". Muslim, br. 1126, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu Dana ašure. Ebu Davud, br. 2443, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu ašura".

⁵⁴⁸ Hadis je zabilježio: Buhari, 2005, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post Dana ašura" zatim i u Knjizi o fadiletima ashaba, Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u poglavlju "O dolasku jevreja Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, nakon njegovog dolaska u Medinu". Muslim, br. hadisa 1131, u Knjizi o postu, u poglavlju: "O postu Dana ašure".

zahvalu Allaha, i mi postimo taj dan.” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ”Mi smo preči Musau od vas. Pa je postio i naredio da se ovaj dan posti.”⁵⁴⁹

4440- Muslim bilježi od Džabira ibn Semure, radijallahu anhu slijedeće svjedočenje: **Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je naređivao post Ašure, podsticao nas, i obilazio, a kada je propisan post ramazana nije niti naređivao niti zabranjivao niti nas je obilazio u tome danu.**⁵⁵⁰

4441- Buhari i Muslim bilježe predaju od Alkame ibn Kajsja en-Nehajja da je Eš'as ibn Kajs došao kod Abdullaha ibn Mes'uda, radijallahu anhu, koji je jeo na Dan Ašure, zato mu Eš'as reče: **”O Abdullah, danas je Ašura!” Abdullah mu na to odgovori: ”Ašura se postila prije obaveznosti ramazana, pa kada je objavljena obaveznost ramazana taj post je ostavljen. Ako ne postiš bujrum.**⁵⁵¹

4442- Buhari, Muslim i Nesai su zabilježili predaju od Seleme ibn Ekv'a u kojoj se kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio nekom čovjeku iz plemena Eslem da razglasi: **”Ko je nešto pojeo danas neka ostatak dana post, a ko je zapostio neka dovrši post jer danas je Ašura.**⁵⁵²

4443- Ebu Davud je zabilježio od Abdu-r-Rahmana ibn Mesleme, od njegovog amidže, da je Esleme došao kod Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: **”Da li ste danas postili? -Ne!- rekoše! -Nastavite danas i napostite ovaj dan.”** tj. Ašura.⁵⁵³

⁵⁴⁹ Hadis je zabilježio: Buhari, 2004, u Knjizi o postu, u poglavlju: ”Post Dana Ašure”, zatim u Knjizi o vjerovjesnicima, u Knjizi o fadiletima ashaba, Vjerovjesnika, Knjizi tefsiru. Muslim, br. 1130, u Knjizi o postu, u poglavlju”O postu Dana Ašure.”

⁵⁵⁰ Muslim, br. 1128, u Knjizi o postu, u poglavlju”O postu Dana Ašura”.

⁵⁵¹ Hadis je zabilježio: Buhari, 7: 134, u Knjizi o tefsiru sure Bekare, u poglavlju”Ja ejhuhellezine amenu kutibe alejkumus-sijam”. Muslim, br. 1127, u Knjizi o postu, u poglavlju”O postu Dana Ašura”.

⁵⁵² Hadis je zabilježio: Buhari, 2007, u Knjizi o postu, u poglavljima: ”Post Dana Ašure”, i”Ukoliko neko nanijeti u toku dana da će da posti”. Muslim, br. 1135, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ko je nešto pojeo danas neka se suzdrži ostatak dana”, Nesai, 2323, u Knjizi o postu, u poglavlju”Da li će postiti onaj ko nije nanijetio post od noći”?

⁵⁵³ Ebu Davud, br. 2447, u Knjizi o postu, u poglavlju”O vrijednostima Ašure”.

4444- Buhari i Muslim bilježe predaju od Rubeje bint Muavviz da je rekla: **"Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u jutro Ašure poslao nekog da razglasi po selima Ensarija koja su bila oko Medine: "Ko je nanijetio post neka nastavi, a ko je nešto pojeo nekase suzdrži do kraja dana. Poslije toga smo (ovaj dan) postili i malu djecu smo navikavali postu, pa smo išli u Mesdžid i pravili im igračke od vune, ako bi neko od njih zaplakalo dali bismo mu tu igračku i tako sve do iftara."**⁵⁵⁴

4445- Nesai je zabilježio od Kajsa ibn Sa'd ibn 'Ubade, radijallahu anhu: **"Mi smo postili Ašuru i davali zekatu-l-fitri, (i prije objave ajeta o obaveznosti posta), a kada je objavljena obaveznost posta ramazana i obaveznost davanja zekata, nije nam naređivano da taj dan postimo a mi smo taj post i dalje praktikovali postiti."**⁵⁵⁵

4446- Nesai je zabilježio predaju od Muhabed ibn Sajfija, radijallahu anhu: **"Resulullah je na Dan Ašure upitao: "Da li je neko od vas danas šta jeo?" Neki od prisutnih rekoše: "Među nama ima onih koji su zapostili i onih koji nisu!" "Nastavite danas i napostite ovaj dan i pošaljite u okolna mjesta da poste danas."**⁵⁵⁶

4447- U *Muwettau* Malika ibn Enesa, radijallahu anhu, je zabilježeno da je do njega doprlo saznanje: **"Da je Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, poslao Harisu ibn Hišam, poruku u kojoj je između ostalog stajalo: "Sutra je Ašura pa zaposti i naredi svojoj porodici da posti."**⁵⁵⁷

4448- Buhari, Muslim i Nesai su zabilježili predaju od Ubejdullaha ibn Ebi Jezida, radijallahu anhu, da je čuo kada je Ibn Abbas, radijallahu anhumu, upitan o postu Ašure, te da je ovako odgovorio: **"Nisam**

⁵⁵⁴ Buhari, 1960, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post djece". Muslim, br. 1136, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ko je nešto pojeo danas neka se suzdrži ostatak dana".

⁵⁵⁵ Nesai, 2508, u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Zekatu-l-fitr je propisan prije zekata", Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar."

⁵⁵⁶ Nesai, br- 2322, u Knjizi o postu, u poglavljima "Kada žena nakon pranja bude ponovo čista", i "Kada dođe musafir sa puta u ramazanu postit će ostatak dana". Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je istakao da je ovaj hadis hasen.

⁵⁵⁷ U *Muwettau*, 1: 248, u Knjizi o postu, u poglavlju "O postu Dana Ašure". Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je prekinut, ali on ma ševahide u istome značenju."

vidio da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, toliko istraživao fadilete nekog dana kao ovoga dana –Ašure niti nekog mjeseca kao ovog mjeseca – ramazana.⁵⁵⁸

4449- Tirmizi je zabilježio predaju od Ebu Katade el-Ensarija, radijallahu anhu, da je rekao: Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem je kazao: **“Za post dana Ašure, nadam se, Allah će oprostiti grijehe godinu dana koja je ispred njega.**”⁵⁵⁹

4451- U *Sabihima* Buharija i Muslima, *Muwettau* imama Malika i *Sunenu* Nesaija, zabilježeno je od Humejda ibn Abdu-r-Rahmana, da je čuo Muaviju ibn Ebu Sufjana, radijallahu anhu, dok je držao hutbu u Medini, tj. prilikom jedne od posjeta, na Dan Ašure. U Buharijevoj predaji stoji da je Muavija za vrijeme hadždža, na minberu rekao: **”O Medenlije, gdje su vam vaši učenjaci?! Ja sam čuo Alahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: “Ovo je Dan Ašure, Allah vam nije propisao da ga postite, a ja postim, pa ko hoće neka posti, a ko neće nekane posti!”**⁵⁶⁰

4452- Muslim i Ebu Davud su zabilježili od Abbasa, radijallahu anhu: **”Ako ostanem (živ) do slijedeće godine –in ša Allah –postit ću, zaista, i deveti.”** tj. muharrema.

U drugoj predaji: **”Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio Ašure (tj. deseti dana muharema) i naredio da se posti rekli su mu: ”Resulallah, to je dan kojeg jevreji i kršćani uvažavaju. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: ”Kada dođe slijedeća godina –in ša Allah –postiću i deveti”.** Slijedeća godina nije došla a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je preselio.”

⁵⁵⁸ Hadis je zabilježio Buhari, 2006, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post Dana ašura”. Muslim, br. 1132, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postu Dana Ašure”. Nesai, 2372, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem”.

⁵⁵⁹ Tirmizi, br. hadisa 752, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O podsticaju na post Dana Ašure”. Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: ”Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar”.

⁵⁶⁰ Hadis je zabilježio Buhari, 2416, 2417, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post Dana Ašure”. Muslim, br. 1129, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postu Dana Ašure”. Muvatta, 1:248, u Knjizi o postu, u poglavlju ”O postu Dana Ašure”, Nesai, 2373, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Post Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem”.

U jednoj verziji od el-Hakema ibn El-A'aradža, radijallahu anhu, zabilježeno je da je rekao: **"Došao sam kod Ibn Abbasa, a on je bio naslonjen na svoj ogrtač, kod zemzema. Rekao sam mu: "Obavijesti me o postu Ašure!" On reče: "Kada ugledaš mlađak muharrema, ti broj, pa kada dođe deveti dan ti posti!"**

Upitah: "Tako je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, postio taj dan?" On reče: "Da!"⁵⁶¹

U predaji koju Rezia prenosi od Ata, stoji da je rekao: **"Čuo sam Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, da je rekao: "Postite deveti i deseti, radite suprotno jevrejima."!**

4453- Nesai je zabilježio od Hafse, kćerke Omerove, radijallahu anha, da je rekla: **"Tri stvari Vjerovjesnik nije (nikada) propuštao: "Post Ašura, tri dana u svakome mjesecu i dva rekata suneta sabah namaza."⁵⁶²**

Koji dan muharrema je Ašura ?

Jedna grupa učenjaka tvrdi da je to deveti dan muharrema. Oni svoj stav obrazlažu brojnim primjerima iz arapskog jezika. Također, svoj stav argumentiraju po gore navedenoj predaji koju je zabilježio imam Muslim od El-Hakema ibn El-A'aradža da je rekao: **"Došao sam kod Ibn Abbasa, a on je bio naslonjen na svoj ogrtač, kod zemzema. Rekao sam mu: "Obavijesti me o postu Ašure!" On reče: "Kada ugledaš mlađak muharema, ti broj, pa kada dođe deveti dan ti posti!"**

Upitah: "Tako je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, postio taj dan?" On reče: "Da!"⁵⁶³

⁵⁶¹ Muslim, br. hadisa 1133 i 1334, u Knjizi o postu, u poglavlju "U kojem danu se posti Ašura". Ebu Davud, br. 2445 i 2446, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama da je Ašura deveti dan (muharrema)".

⁵⁶² Nesai, 24217, 2418, u Knjizi o postu, u poglavlju "Kako se poste tri dana u svakom mjesecu". Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, ističe: "U Lancu prenosilaca ovoga hadisa je Ebu Ishak el-Fšdža'i el-Kufi, koji je nepoznat prenosilac (medžhul)."

⁵⁶³ Muslim, br. hadisa 1133 i 1334, u Knjizi o postu, u poglavlju "U kojem danu se posti Ašura". Ebu Davud, br. 2445 i 2446, u Knjizi o postu, u poglavlju "O predajama da je Ašura deveti dan (muharrema)".

Većina, kako savremenika tako i prethodnih učenjaka su rekli da je *Ašura* deseti dan muharema. Između ostalih ovo je stav Ibn Musejjeba, Hasana el-Basrija, Malika, Ahmeda, Ishaka, na što upućuju brojni hadisa na ovu temu. Njihov dokaz između ostalog jeste već citirana predaja u kojoj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obaviješten da i jevreji uvažavaju Ašuru kada je izjavio: **”Kada dođe sledeća godina –in ša Allah –postiću i deveti.** Sledeća godina nije došla, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je preselio.”

U navedenom hadisu jasno se vidi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, postio deseti dan na ime Ašure, te da je pred smrt naumio da će ukoliko dočeka slijedeću godinu, postiti i deveti dan muharema. Također iz toga hadisa je očito da je pohvalnost posta ovoga dana ostala i da nije derogirana prekidom njegove obaveznosti.

Nema sumnje u podatak da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stigao u Medinu u *mjesecu rabiul evelu* te da je spomenuta naredba bila odmah početkom druge hidžretske godine, te da je važila samo godinu dana.

”Ašura u prijeislamsko doba je bila dan kojeg su Arapi postili.”

Ibn Hadžer, rahimehullah, razmatrajući pitanje porijekla posta ovoga dana od strane prijeislamskih Arapa, ističe da su možda taj propis prihvatili od prethodnog zakonodavstva. To je razlog da su upravo u tome danu prekrivali Ka’bu i druge aktivnosti u tome smislu, te prenosi iz djela El-Bagandija, da je on upitan o tome postu pa je odgovorio u smislu: ”Kurejšije su u džahilijetu učinili neki grijeh kojeg su držali veoma velikim, pa im bi rečeno: ”Postite Dan Ašure pa će vam biti oprošteno.”

Od Humejda ibn Abdu-r-Rahmana se prenosi da je čuo Muaviju ibn Ebu Sufjana, radijallahu anhu, dok je držao hutbu u Medini, prilikom obavljanja hadždža, na minberu da je rekao: **”O Medenlije, gdje su vam vaši učenjaci?”**

Ebu Džafer et-Taberi je naveo da je prvi hadždž koji je Mua’vija obavio nakon što je imenovan za namjesnika Šama, bio 44. H. god.

a posljednji 57. H. god. prenosi Ibn Hadžer, rahimehullah, i dodaje: "Meni se čini, iz ove predaje da je ovo što je rekao bilo prilikom posljednjeg hadždža."⁵⁶⁴

Muavijno pitanje: "**Gdje su vam vaši učenjaci**", upućuje na to da Muavija, radijallahu anhu, možda nije primijetio kod njih neko interesiranje za post Dana Ašure, pa je zbog toga uputio ovakvo jedno pitanje. Ili je možda doznao za nekog ko smatra pokuđenim post toga dana ili možda zabranjuje.

Od Ebu Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, izjavio: "**Ko posti na Dan Arefata to mu biva iskup za grijeha počinjene prethodne i naredne godine, a ko posti na Dan Ašure, to mu je iskup za grijeha prošle godine.**"⁵⁶⁵

Različitost vrijednosti ova dva dana se komentira činjenicom da post Dana Ašura spada u Musaov, a post Dana Arefata spada u Muhammedov, sallallahu alejhi ve sellem, Šerijat.

Post na Dan Ašure prije obaveznosti posta mjeseca ramazana

Kada je u pitanju stepen obaveznosti posta na Dan Ašure prije ramazana kod naših učenjaka nalazimo dva već dobro poznata mišljenja.

Prvo od njih je stav učenjaka šafijske pravne škole koji smatraju da prije obaveznosti posta ramazana, nije bilo naredbe, u smislu obaveznosti posta. Njihov argument je predaja od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koju bilježi Nesai: "**Danas je Ašura, nije vam propisan post ovoga dana.**"

Imam Šafi je rekao: "Mi smatramo da je taj post bio samo sunne muekkede." ovakvo mišljenje dijele i mnogi pripadnici hanbelijske pravne škole.

⁵⁶⁴ *Fetb...*, 4: 290.

⁵⁶⁵ Hadis hasen, El-Hejsemi u *Medžmei* je rekao da ovaj hadis bilježi El-Bezzar i da u njegovom lancu prenosilaca ima određenih slabosti, te da ga bilježi i Taberani u djelu *El-Evsat* u skraćenoj formi i da je ta predaja hasen. Hadis je naveo i Hafiz el-Munziri u *Treğihu*, 2: 49.

Oni smatraju da post Ašure nikada nije bio obavezan, nego je samo bio jako pohvalan, pa je nakon propisa posta ramazana, ostao samo pohvalan čin.⁵⁶⁶

Drugi stav o ovome pitanju jeste stav učenjaka hanefijske pravne škole koji tvrde da je post na dan Ašure prije nego je propisan post ramazana bio obavezan. Ovako smatra i imam Ahmed i Ebu Bekr el-Esrem i jedan dio učenjaka šafijske pravne škole. Svi oni smatraju da je prije obaveznosti ramazanskog posta bio propisan post Dana Ašure, pa kada je objavljena naredba posta ramazana prvobitna je derogirana.

Oni svoj stav potkrepljuju slijedećim dokazima:

- Da su predaje, koje su zabilježene u *Sabihu* Buharija navedene sa izrazom koji upućuje na obaveznost posta toga dana. U tom smislu izdvajamo hadis da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio, **a kada je preselio u Medinu on je ovaj dan postio i naredio da se posti.**” Ili ono svjedočenje Bint Mu'avviz u kojoj se govori da su tada sahabijke navikavale čak i djecu da poste taj dan.

Među učenjacima više nema dileme kako je post Ašure danas na stepenu dobrovoljnog posta. Evo kako to definiše Kadi Ijad, rahimehullah: Postignut je konsenzus učenjaka o pitanju posta Ašure (nakon što je propisan post ramazana) da je on mustehab.⁵⁶⁷

Kako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio Ašuru ?!

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u postu ovoga dana imao je četiri načina:

***Prvi način.* Postio je ovaj dan u Meki, a da pri tome nije naređivao drugima da ga poste.**

U dva Sahiha se prenosi od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: **”Ašura u predislamsko doba bila je dan kojeg su Arapi postili, a i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je postio. . .”**

⁵⁶⁶ Nevevi, nav. dj., 4: 265.

⁵⁶⁷ Nevevi u komentaru *Muslimova sabiha*, 4: 264.

Drugi način: Prilikom prelaska u Medinu vidio koliko ga sljedbenici Knjige uvažavaju- a volio je da se slaže sa njima u onome u čemu nije imao naredbi- naredio je da se posti i tu naredbu je potvrdio, te podsticao na post toliko da su ovaj dan i djeca postila.

O ovoj temi postoji veliki broj hadisa. Izdvajamo onaj koji je zabilježen u dva Sahiha od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je rekao: "Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu, zatekao je jevreje da poste Ašuru. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ih je tada pitao: "Šta za vas predstavlja dan kojeg postite?" Oni su odgovorili: "Ovo je dan u kojem je Allah spasio Musaa i njegov narod, a potopio je faraona i njegove sljedbenike, zato ga je Musa postio izražavajući Allahu zahvalu i mi zato postimo". Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na ovo reče: "Mi smo prječi i imamo više pravo na Musaa od vas!" - pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovaj dan postio i naredio da se posti.

Treći način - Poslije propisivanja obaveze posta mjeseca ramazana Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prestao je naređivati post na dan Ašure i potvrđivati ga. U dva *Sahiba* od Ibn Omera, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je prvo postio na dan Ašure i naredio da se taj dan posti pa kada je propisan post ramazana ostavio je to. (prestao je podsticati i naređivati)" Zato ga Abdullah, radijallahu anhu, nije postio osim da se poklopi sa njegovim uobičajenim postom.

U Muslimovoj predaji stoji zapisano da su (još) u džahilijetu postili na dan Ašure i da je i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio i muslimani prije nego je ramazan propisan, pa kada je ramazan propisan Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "Ašura je jedan od Allahovih dana, pa ko želi, neka ga post, a ko ne želi neka ne posti."

Ovi hadisi jasno upućuju da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslije obaveznosti posta ramazana nije obnovio naredbu posta na dan Ašure, nego ih je ostavio da postupaju kao i ranije, pa im nije branio, niti naređivao.

U jednoj drugoj predaji kaže se: "A (ali) mi smo i dalje postili."

Na to da je post na dan Ašure pohvalan upućuje i izjava Ibn Abbasa, radijallahu anhu: "Nisam vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da se trudi u postu nekog dana kao Ašura."

Četvrti način- Pred kraj svog života, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je odlučio da ovaj dan neće postiti samo jedan dan, nego da će tome dodati post još jednog dana.

Muslimovom *Sabihu* i *Sunenu* Ebu Davuda zabilježeno je slijedeće svjedočenje Ibn Abbasa, radijallahu anhu: "Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se posti dan Ašure rekli su mu: "Resulallah, to je dan kojeg jevreji i kršćani uvažavaju. "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "Kada dođe slijedeća godina –inšaallah –postiću i deveti". Slijedeća godina nije došla a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je preselio."

U *Musnedu* imama Ahmeda, zabilježeno je također, od ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Postite Ašuru i radite suprotno sljedbenicima Knjige; postite prije njega dan i poslije njega dan." U drugoj predaji se kaže: "Ili dan poslije."

Rječca "ili" spomenuta u hadisu, može značiti da sebi svako odabere, da li će postiti dan prije ili poslije Ašure, ili je ona posljedica nesigurnosti i sumnje prenosilaca da li je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, preporučio da se posti dan prije ili dan poslije Ašure.

U ovom hadisu uočavamo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, praktikovao post deveti Dan ašure. Imam Šafi, Ahmed i Ishak, kažu mustehab je da se posti deveti i deseti dan muharrema, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio deseti dan muharrema i nanijetio, da posti deveti.

Neki učenjaci smatraju da je mogući razlog posta deveti uz deseti dan muharrema taj da ne sličimo jevrejima praksom posta samo desetog muharrema.⁵⁶⁸

---

⁵⁶⁸ Nevevi, nav. dj., 4: 267.

Oni koji su smatrali da treba postiti i deveti i deseti su Šafi, Ahmed i Ishak.

Imam Ebu Hanife je smatrao pokuđenim da se samo deseti dan -Ašura- posti pojedinačno.

Neki iz starih generacija praktikovali post ašure čak i na putu kao Ibn Abbas, Imam Ahmed, Ebu Ishak es-Sebi Šihab ez-Zuhri i mnogi drugi.

POGLAVLJE O MUTEVATIR PREDAJAMA NA TEMU POSTA

U hadiskoj nauci postoji vrsta predaja koje se nazivaju *mutevatir*, a to su one predaje koje prenosi brojem neodređena grupa ljudi⁵⁶⁹, u svakom dijelu lanaca prenosilaca, koji se ne mogu okupiti oko laži, i da se njihovo prenošenje oslanja na čula vida ili sluha.⁵⁷⁰ Ima podjeljenih mišljenja o minimalnom broju prenosilaca u svakoj halki prenosilaca da bi bio hadis mutevatir. Neki su rekli najmanji broj je 10, drugi 20, treći 50, međutim mišljenje koje je odabrao ugledni učenjak hadisa jeste da to nije ograničeno brojem nego da je uslov da bude onoliko prenosilaca koliko je dovoljno da se postigne izvjesnost.

Imam El-Kettani je napisao djelo koje je nazvao *Nazmu-l- mutenasir min-el-badisi el-mutevatir* u kojem je između ostalih spomenuo i slijedeće hadise:

–"Postite na osnovu njegovog viđenja i iftarite se na osnovu njegovog viđenja."

Hadis o ovome prenose, Ebu Hurejre, Ibn Abbas, Bera ibn Azib, Ibn Omer, Džabir ibn Abdullah, Kajs ibn Talik od svoga oca.

–Hadisi požurivanja sa iftarom i kašnjenja sa sehurom su mutevatiri. Prenose ih Ebu Hurejre, Sehl ibn Sad, Ebu Zerr, Adij ibn Hatim, Enes, Ibn Omer, Ibn Abbas, Ja'la ibn Mure Es-Sakafi, Ebu Derda, Aiša, Umu Hakim ibn Hizam.

Ibn Abdu-l-Berr rekao za ove hadise: "Hadisi požurivanja sa iftarom i kašnjenja sa sehurom. su mutevatiri."

–Naredba sehura i podstrek na njega. Hadis prenose: Enes, Ibn Mesud, Ebu Hurejre, Ebu Said, Džabir ibn Abdullah, Abdullah ibn Sauraka, Amr ibn As, El-Husejn ibn Ali i njegov otac Alija, Ebu Suvejd, Utbe ibn Abd, Ebu Derda, Mejsera El-Fedžr-stanovnik Basre,

⁵⁶⁹ Vidi detaljnije *Šerb nubbeti-l-fikeri*, 162, pa nadalje.

⁵⁷⁰ *El-Idah fi ulumi-l-badisi ve-l-istikah*, Dr. Bedj Sejjid el-Lahham i Prof. Dr. Mustafa Sejjid el-Han

Ibn Abbas, El-Urban ibn Sarija, Ebu Lejla El-Ensari, Kurretu ibn Ijjas El-Muzeni, Ibn Omer, Ebu Umame, Saib ibn Jezid i dr.

- **Da je Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad stizala zora, a on je bio džunub, pa bi se nakon toga okupao i postio.** Hadis o tome prenose Aiša, Ummu Seleme i Ibn Omer.

Tahavi u *Šerhu-l-me'ani ve-l-asar* navodi da se o ovom pitanju od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prenose tevatur predaje.

- **Da je ljubio svoje supruge dok je bio postač.** Prenose Ibn Abbas, Ummu Seleme, Hafsa i Aiša.

Tahavi u *Šerhu-l-me'ani ve-l-asar* je rekao: "Od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenose tevatur predaje da je ljubio supruge za vrijeme posta."

- **Hadisi koji upućuju kako puštanje krvi u toku posta kvari post onoga koji pušta (hadžima) i onoga kome se krv pušta (mahdžuma).**

O tome imamo svjedočenja 19 prenosilaca među njima Ebu Hurejre, Aiša, Enes i Džabir.

Ovaj hadis kao mutevatir predaju zabilježio je autor djela *El-Ezhar*.

- **Da se popeo na mimber i triput rekao amin: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se ispeo na minber i tom prilikom tri puta glasno izgovorio Amin, pa kada je upitan zašto je to učinio odgovorio je: Došao mi je Džibril pa rekao: Muhammede!**

- **Ko doživi jednog ili oba roditelja pa umre i ode u Džehennem, Allah ga udaljio od Svoje milosti! Muhammede, reci amin!**

- **Ko doživi mjesec ramazan, a ne uspije da mu budu oprošteni grijesi – Allah ga udaljio od Svoje milosti. Muhammede, reci amin!**

- **U čijoj prisutnosti se spomene tvoje ime, a taj ne donese salavat, Allah ga odaljio od Svoje milosti! Muhammede, reci amin!**

I ja sam mu rekao amin."

Prenosi se od 9 prenosilaca.

- **Hadis: "Ne spada u dobročinstvo postiti na putovanju."** Prenosi 7 prenosilaca.

Autor djela *El-Ezhar* je ovaj hadis uvrstio u mutevatir predaje prenoseći ga od sedam ashaba. Abdu-r-Reuf el-Menavi prenosi od Sujutija kako on smatra hadis mutevatirom.

- Hadis: **”Ko posti ramazan i nakon njega šest dana ševvala kao da je cijelu godinu postio.”** Hadis ima 8 prenosilaca

-Da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Post Ašure je iskup za grijeh prethodne godine a da je post na Dan Arafata iskup za dvije.”** Prenosi 7 prenosilaca.

- **Da su dani tešrika dani jela i pića,** (a ne posta) prenosi 17 prenosilaca.

POGLAVLJE O HADISI KUDISIJIMA NA TEMU POSTA

Hadisu-kudsij je ona vrsta hadisa koju prenosi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, od Uzvišenog Allaha dželle ša'nuhu.

U dva *Sahiba* je zabilježeno od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Svako čovjekovo djelo pripada njemu, dobro djelo se nagrađuje do sedam stotina puta, a Uzvišeni Allah je rekao: -"Osim posta, on pripada Meni i Ja za njega posebno nagrađujem. Postač ostavi svoje jelo, piće i požude radi Mene."*

Postač ima dvije radosti; radost kod iftara i radost kod susreta sa njegovim Gospodarom. Zaista, žadab postača je kod Allaha bolji od mirisa miska."

Od Abdullaha ibn Mes'uda radijallahu anhu, *Allah dželle ša'nuhu, kaže: -"Ko ne učini da sva njegova čula poste od onoga što je haram, takav nema potrebu da ostavlja svoju hranu i piće zbog Mene."*⁵⁷¹

-Od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je kazao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: Uzvišeni Allah je rekao: **'Meni najdraži robovi su oni koji najviše žure sa iftarom.'**"⁵⁷²

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "**Trojici se dove upućene Allahu, dželle ša'nuhu, ne odbijaju;**

-**pravednom vladaru/imamu,**

-**čovjeku koji posti pa sve dok se ne omrsi**

i molba mazluma/onoga kome je nepravda učinjena.

Njima se otvaraju nebeska vrata i Allah, dželle ša'nuhu, kaže: "Tako mi Moje Uzvišenosti, pomoći ću te, pa makar poslije izvjesnog vremena."⁵⁷³

⁵⁷¹ Ebu Abdu-r-Rahman es-Sababiti u djelu *Sahibu-l-ehadis-i-kudsijje*, Darul hadisi, Kairo, 1417. /1997., šesto izdanje, str. 111., kaže: Hadis je sahihun li gajrihi. Bilježi ga Ebu Nu'ejm kao što se navodi u "*Ithafates-sunnije*", 171. Značenje ovoga hadis je preneseno u *Sahibu-l-Buhari*.

⁵⁷² Izvor hadisa prethodno naveden.

⁵⁷³ Izvor hadisa prethodno naveden.

POGLAVLJE O JAKO SLABIM I APOKRIFNIM PREDAJAMA O POSTU

Definicija apokrifnih predaja/ el mevdu'u:

“To je izmišljeni, načinjeni, potvoreni hadis na Poslanika, salallahu alejhi ve sellem, laž i potvora.”

Otkuda pojava apokrifnih lažni predaja?

Najizraženiji razlozi za izmišljanje lažnih hadisa:

1- Umetanje u islam elementa i vjerovanja koja mu ne pripadaju. Kao npr. izmišljeni hadis koji kaže: *”Kada bi neko od vas imao lijepo mišljenje o kamenu, taj kamen bi mu koristio.”*

Ibn Kajjim: “Ovo je stav i izjava obožavaoca kamenja koji imaju ovakvo mišljenje prema kamenju.”

2- Da bi se, putem lažnih i izmišljenih hadisa podržao lični stav i prohtjev:

Tako određeni grješnici kada im se dopadne kakav stav ili mišljenje, oni pokušaju izmisliti kakav hadis da ih time potkrijepe.

3- Oholost i ne neprihvaćanje istine. Bilo je i ima ljudi kojima teško pada da drugi istinu iskažu, i koji ne žele da prihvate istinu i da je slijede, nego posežu za laži u smislu da ostanu pri svome ubjeđenju.

Nema sumnje da u ovu kategoriju spadaju i oni ljudi koji znaju da je određeni hadis lažan, ali se njime služe u cilju oponiranja autentičnim predajama i podržavanja nekih svoji proizvoljnih stavova.

4- Bila je i ima i grupa pobožnjaka koji u želji da ljude odvrate od laži, neistine i zablude posežu za laži na Allahovog Poslanika, salallahu alejhi ve sellem, u izmišljanju izreka koje nije rekao, zmišljajući velike nagrade za neka minimalna djela ili stroge kazne za neke male grijeha, pa su neki izmislili hadise za svaku suru iz Kur'ana pojedinačno itd.

O prenošenju apokrifnih hadisa

Laž, potvora bilo koga za nešto što nije uradio ili rekao spada u najteže grijehе. Kakva li je tek onda kazna za onoga koji laže na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: **”Lagati na mene nije isto kao lagati na nekog drugog, zato onaj koji slaže na mene neka sebi pripremi mjesto u Džehennemu.”**⁵⁷⁴

Učenjaci su jedinstveni u stavu da oni koji znaju stanje ovih hadisa, tj. da su lažne /apokrifne predaje haram, zabranjeno im je njih prenositi. Svejedno da li ti hadisi bili iz oblasti vjerovanja, pripovijedanja, ili propisa, osim u namjeri da se na njih upozori i da se konstatuje da nisu Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izreke.

Prenositi ovu kategoriju hadisa bez da se obznani njihova situacija spada u najveće grijehе/ (*kebair*). O tome Poslanik a. s., kaže: **”Ko prenosi hadis pripisan na mene, i vidi da je on lažan, on spada u lažove.”**⁵⁷⁵

Učenjaci su uložili ogromne napore u ukazivanju na ovakve hadise. U tom smislu su sastavljena mnoga samostalna djela koja pobrajaju ove hadise *npr.*: *El-Mevduat minel-ehadisi el-merfuat*. (El-Ebatil), Ebu Abdullaha, El-Husejna ibn Ibn Rahim El-Džuzkanija (543. h. g.)

Najpoznatije djelo iz ove oblasti je *El-Mevduat* od Ebu-Feredž ibn El-Dežvzija (597. h. g.)

Poznato je idjelo El Ali El Mesnu'a fi El-Ehadisi El-mevdua Hafiza Dželaludina es-Sujutije (911. h. g.) koji je prethodno djelo skratio i dao svoje mišljenje na nekim mjestima.

A drugi su sastavili djela u kojima su imenovali i pobrojali lažove i lažne prenosilace.

⁵⁷⁴I ovaj hadis spada u najpoznatije mutevatir predaje uopće.

⁵⁷⁵Hadis zabilježio Muslim u uvodnom izlaganju svoje zbirke, u poglavlju: Obaveznost prenošenja (predaje) isključivo od pouzdanih prenosilaca, neprenošenje od lažova i stroga zabrana laži na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Tirmizi, br. 2662, u Knjizi o nauci, poglavlje: ”O onome ko prenosi hadis pripisan, i vidi da je on lažan”, Ibn Madže, br. 38., u Knjizi o pridržavanju Sunneta, u poglavlju: ”O onome koji nešto prenosi od poslanika i (vidi) zna da je to laž.” i drugi.

Spomenimo neke primjere izmišljenih hadisa:

- **"Kada bude prva noć ramazana Allah pogleda u svoje robove, a ako Allah pogleda u svoga roba, On ga neće nikada kazniti. A Allah u svakome danu spasi vatre hiljadu hiljada robova. . A kada bude 27. noć tada Allah spasi vatre robova više nego ih je do tada spasio od početka mjeseca. Pa kada bude noć uoči bajrama, meleki irtedžet, i Allah se ukaže svojim svjetlom, iako Allaha niko ne može opisati.**

Ujutro se obrati -ili im objavi- melekima: **O skupino meleka! Šta je nagrada najamniku nakon njegovog obavljenog posla???? Meleki odgovore: Tada mu se daje nagrada. A Allah dželle ša'nuhu kaže: "Pozivam vas za svjedoke da sam im već oprostio."**

Ocjena hadisa: Ovaj hadis je mevdu'u, lažan, i izmišljen. Njega je spomenuo Hafiz El-Munziri u *Tergibu* 2/27. pod brojem 1465, u poglavlju "O podstreku na post mjeseca ramazana." Korektori hadisa navedenih u ovom djelu konstatovali su slijedeće: ⁵⁷⁶ Ovaj hadis je mevdu', prenosi ga El-Asbehani u *Tergibu* 1739. u lancu prenosilaca ovog hadisa je *Osman ibn Abdu-r-Rahman El-Kureši* za kojeg je Buhari rekao: Muhaddisi su ostavili prenošenje hadisa od njega! (*terekubu*) Ibn Me'in je rekao: "Osman laže". Ibn Dževzije je ovaj hadis naveo u svome djelu *Meveduat.* 2/190.

Od Ebu Mes'uda el-Gifarija, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **"Kada bi robovi znali šta je ramazan, moj bi Ummet želio da je cijela godina ramazan"**! Na ovo neki čovjek iz plemena Huza'ate reče: Pojasni nam, Allahov Vjerovjesniče, kako to?" **Zato što se Džennet uljepšava radi ramazana, početkom svake godine, pa kada bude prvi dan ramazana zapušu vjetrovi ispod arša, te se začuje šušanj listova džennetskih drveća. Džennetske hurije kada to vide kažu: Gospodaru naš, učini da dobijemo u ovom mjesecu muževe kojima ćemo se radovati: On kaže: Tako da neće niti jedan rob postiti dan ramazana a da ga Allah neće oženiti hurijom iz Dženneta. . .**"⁵⁷⁷

⁵⁷⁶ A to su Muhiddin Dib Mistu, Semir Ahmed El-Attar i Jusuf Ali Bedevi.

⁵⁷⁷ Hadis je zabilježio Ibn Huzejme br. 1886., Bejhaki u *Šua'bul iman*.

Hejsemi je rekao: "U lancu prenosilaca ovog hadisa je Džerir ibn Ejjub el Bedželi, za kojeg je Ebu Nu'ejm rekao da je izmišljao hadise. Buhari je rekao: Munker hadisa, a Nesai da je ovaj prenosilac metruk.

Poznati hadisi na mizanu ispravnosti

Selman Farisi, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, salallahu alejhi ve sellem, posljednjeg dana mjeseca ša'bana prisutnima održao sljedeći govor:

"O ljudi, približio vam se veliki i blagoslovljeni mjesec, mjesec u kojem se nalazi jedna noć bolja od hiljadu drugih mjeseci, mjesec čiji je post Allah učinio obaveznim, a njegove noćne namaze dobrovoljnim. Ko učini dobro djelo u ovome mjesecu jednak onome koji je obavio strogu dužnost, farz, izvan ovoga mjeseca, a ko obavi strogu dužnost, farz, u ovome mjesecu u ravni je s onim koji je obavio sedamdeset farzova u nekom drugom mjesecu. Ramazan je mjesec strpljivosti, a nagrada za strpljivost je Džennet. Ramazan je mjesec dobročinstva, mjesec u kojem se opskrba iskrenog vjernika uvećava. Ko u njemu postaču iftar pripremi biće mu oprošteni grijesi, biće sačuvan od vatre Džehennema i imaće nagradu jednaku nagradi postača kojeg je pozvao na iftar bez ikakvog umanjivanja postačeve nagrade."

"Allahov Poslaniče, među nama ima i onih koji to nisu u mogućnosti", rekoše ashabi.

Na to im Allahov Poslanik reče: "Allah će nagraditi svakog od vas navedenom nagradom ko postaču iftar pripremi, makar i sa hurmom, s čašom malo razvodnjena mlijeka ili jednim gutljajem vode. To je mjesec čiji je početak milost, sredina oprost, a kraj spas od vatre Džehennema. Ko pomogne robu da se oslobodi u ovom mjesecu, Allah će njemu oprostiti i biće spašen od Džehennema. U ovom mjesecu nastojte da vam do punog izražaja dođu ove četiri

osobine: dvije kojima ćete zadovoljiti Uzvišenog Allaha i druge dvije koje su vama potrebne. Prve dvije kojima ćete zadovoljiti Allaha jesu: šehadet, izjava da je samo Allah Bog, i molba upućena Allahu za oprost od grijeha. Druge dvije koje su vam neophodne jesu: Molba upućena Allahu da vas nagradi Džennetom i sačuva od Džehennema. Ko u ovom mjesecu nahrani postača, Allah će ga napojiti sa moga izvora, poslije čega neće osjetiti žed sve dok ne uđe u Džennet."⁵⁷⁸

Vrijednost navedenog hadisa: U lancu prenosilaca ovoga hadisa je prenosilac po imenu Ali ibn Zejd ibn Džuda'n koji je nepouzdan kod hadiskih stručnjaka. Citirani hadis slabim smatraju hafiz Ebu-Hatim er-Razi, hafiz Ibn-Hadžer i šejh Albani.

Hadis:

"Postać i kada spava ibadet čini, njegova ćutnja je tespihanje, njegovo djelo se višestruko vrednuje, a njegov grijeh biva oprošten."

Hadis je slabim ocijenio Dželaluddin es-Sujuti u djelu *Džami-s-sagir*. Međutim, po svom ustaljenom metodu, *El-Menavi*, rahimehullah, se veoma kritički osvrće na postupak Sujutija koji je prenio da je hadis zabilježio Bejheki, ali nije prenio i ocjenu istog tog autora koji je hadis također slabim ocijenio. Vidi Fejd 6/308.

Hadis:

Od Ebu Mes'uda el-Gifarija, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao: Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **"Kada bi robovi znali šta je ramazan, moj bi Ummet želio da je cijela godina ramazan!"**

Hadis:

"Postite bićete zdavi." Znameniti Hejsemi je rekao: Ovaj hadis je zabilježio Et-Taberani u djelu *El-Evsat* i prenosio su pouzdani.

Međutim redaktor *Medžmae* je ustvrdio kako je hadis slab. Svoju ocjenu je izgradio na osnovu onoga što je reko Hafiz el-Iraki u redakciji hadisa u djelu *Ihja ului-d-din* prenosilac Ibn Lehije koji je inače

⁵⁷⁸ Ibn Huzejme u svome *Sabihu* 3/191, Bejheki, Ibn Hibban, El-Ukajli u djelu *Ed-Du'afa*, Ibn Adi 1/165, Ibn Asakir, Ed-Dejlemi, El-Hatib.

slab prenosilac, pored njega u lancu je i Ibn Salih koji prenosi munker hadise. Zog toga je Ebu Hatim u djelu *Ilalu hadis* za ovaj hadis rekao da je munker. Slabim ga je ocijenio i šejh Albani u djelu *Silsileti el-ehadis* da'ifa vel meudu'a 1/420. Sujuti smatra da je hadis hasen. El-Menavi prenosi stav el-Irakija koji je ocijenio oba seneda ovog hadisa slabim.

RAMAZANSKI POST U SVJETLU FIKHA

Fikh u arapskome jeziku znači razumijevanje nečega. Svejedno da li to razumijevanje bilo stvarno, kompletno i temeljito, ili samo površno i djelomično, kao što se u Kur'anu navodi ajet: **"Kalu, ja Šua'jbu, ma nefkahu kesiren mimma tekulu"** ⁵⁷⁹ (O Šuajbe, rekoše oni, "Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš).

Uzvišeni još kaže: **"Fe ma li haulai-l-kaumi la jekadune jefkahune hadisa."** ⁵⁸⁰ (Pa šta je sa tim ljudima?! oni kao da ne razumiju ono što im se govori).

U islamskoj terminologiji *fikh* ima nekoliko međusobno sličnih definicija. Jedni su rekli: "*Fikh* označava islamsku pravnu misao."

Opširniju definiciju *fikha* dao je Ebu Hanife en-Nu'man, radijallahu anhu, rekavši: "*Fikh* je spoznaja neke osobe, njenih prava i dužnosti."

Imam Šafi radijallahu anhu, je rekao da je *fikh*: "Nauka o praktičnim šerijatskim propisima proizašlim iz detaljnih dokaza."⁵⁸¹

⁵⁷⁹ Hud, 91.

⁵⁸⁰ E.n-Nisa. 78.

⁵⁸¹ Vidi: *El-vedžiz fi usul-i-l-fikhi*, prof. dr. Vehbe Zuhajli.

Drugim riječima: 'Fikh je način spoznaje halala i harama koje je utvrdio Uzvišeni Allah dželle ša'nuhu.'⁵⁸²

Fikh spada u jednu od osnovnih šerijatskih nauka. Ova nauka ima uske veze sa najširim slojevima društva putem sprovođenja konkretnih propisa u životu ljudi. To je skup propisa koji pokrivaju sve sfere ljudskoga života. *Fikh* uređuje odnose između čovjeka i njegova Stvoritelja, odnose između čovjeka i čovjeka, između čovjeka i njega samoga, čovjeka i društva u kojemu živi, te ima za cilj dobrobit čovjeka na Ovome i Budućem svijetu i čuvanje čovjeka od eventualnih nedaća na oba svijeta. Zato propisi fikha obuhvataju:

- *ibadete*, kao što su namaz, post, zekat, hadždž... , kojima se regulira odnos čovjeka i njegovog Gospodara.

- *mu'amelat*, kao što je kupoprodaja, iznajmivanja, zalaganje, ...

- *individualno, personalno pravo* koje regulira odnose u porodici kao brak, razvod braka, porijeklo, nasljedno pravo. itd.

- *krivično pravo* koje ima za cilj očuvanje života ljudi, njihove imovine, prava, sigurnosti, definiranje zabranjenih postupaka, djela i aktivnosti i propisuje određene kazne za njih.

- *procesno pravo* koje uređuju zakonski sistem, njegovo ustrojstvo, tužbe, žalbe, priznanje kazne...

- propisi koji uređuju odnos pojedinca sa državom u kojoj živi. .

- propisi koji uređuju odnose između država, zatim države i njenih žitelja koji žive u okviru te države i van nje u slučaju rata i mira. Širenju misije i njene zaštite džihadom.

- propisi koji regulišu ekonomsku vezu između države i njenih građana.

---

⁵⁸² Vidi: *Merdž'u el-ulumi el-islamijeti* str. 362. Dr. Muhammeda Zuhejlja, (inače, rođenog brata Vehbe Zuhejlja)

Uopće o vrstama posta kroz fikske regulative

Zejnu-l-Abidin⁵⁸³ u *Hašiji*⁵⁸⁴ o vrstama posta kaže slijedeće: "Postoji osam vrsta posta:

1- FARD, ⁵⁸⁵ koji se dijeli na:

- Određeni fard: to je onaj fard koji se obavlja u određenom vremenu, u ovu vrstu spada post mjeseca ramazana u njegovom vremenu.

- Neodređeni fard: koji se obavlja u nepreciziranom vremenu kao npr. napaštanje mjeseca ramazana.

2-VADŽIB kojeg, također, imamo dvije vrste:

- Određeni: Kao određeni zavjetni post, (npr. kada se neko zavjetuje da će postiti u četvrtak.)

- Neodređeni: Neodređeni zavjetni (npr. kada se neko zavjetuje da će postiti jedan dan u ime Allaha, ali vremenski ne precizira kad će to izvršiti.)

3- NAFILA, pod ovim postom se smatra i post sunneta.

4- MENDUB, ⁵⁸⁶ Kao npr. post tzv. *bijelih dana* ⁵⁸⁷ svakom mjesecu.

5- MEKRUH TAHRIMEN, ⁵⁸⁸ kao npr. post za vrijeme Bajrama.

6- MEKRUH TENZIHEN, ⁵⁸⁹ kao npr. post samo deseti dan mu-

harema, ne posteći uz taj dan, dan prije ili poslije.

⁵⁸³ Veliki učenjak, fakih (pravnik) hanefijske pravne škole, Muhammed Emin Ibn Omer, ed-Dimeški, poznat kao Ibn Abidin. Umro 1252h. /1836. Vidi opširnije poglavlje o registru spomenutih ličnosti.

⁵⁸⁴ To je jedno od najvažnijih djela hanefijske pravne škole. Ono zapravo predstavlja opaske u vidu pojašnjenja i komentara (*hašija*) djela *Ed-durru-mubtar*, znamenitog učenjaka El-Haskefija (1088 h.), a spomenuto djelo je opet komentar *Tenviru-l-ebzar* od Temartapija (1004. h.). Tako da se u *Hašiji* Ibn Abidina sastalo djelo koje je od tri zanmenita učenjaka. Ovo djelo je poznato još i kao *Reddu-l-mubtar ala derri-l-mubtar fi šerbi tenviri-l-ebzar*. Štampala ga je izdavačka kuća Ibn Kcsir, Bejrut, 1421. /2000.

⁵⁸⁵ Vadžib je ono što je utvrđeno na osnovu kategoričkog dokaza u koji nema šubhe. Kao što su islamski šarti koji su uspostavljeni na osnovu Kur'ana.

⁵⁸⁶ Definicija, kako navodi autor, kod pravnika je da je "mendub ono što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, uradio jednom ili dvaput, pokazujući da je dotično djelo dozvoljeno."

⁵⁸⁷ *Bijele noći* su dobile naziv po tome što je mjesec u tim noćima najviše obasjan, pa se izrazito primjećuje, a to su 13, 14, i 15 noć svakog lunarnog mjeseca.

⁵⁸⁸ Mekruh tahrimen je pokuđena radnja koja je bliska haramu.

⁵⁸⁹ Mekruh tenzihen je ono što je Zakonodavac zatražio da se ostavi, ali ne kategorički i obavezujuće. Ko učini nešto što je mekruh tenzihen ne zaslužuje odgovorajuću kaznu niti ukor, nego je postupio suprotno boljemu. Vidi: "*El-vedžiz fi usul uli-l-fikhi*" dr. Vehbe Zuhajli, str. 132.

Ko je dužan postiti?!

Postiti mjesec ramazan obavezan je svako onaj ko je:

1. musliman.⁵⁹⁰ Zato što se detaljni propisi ibadeta ne odnose na nemuslimane.

Ukoliko bi neko primio islam u toku mjeseca ramazana bio bi dužan ostatak dana postiti, ali nije dužan napostiti propuštene dane. Prema riječima Uzvišenog Allaha: **"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, biće im oprošteno ono što je prije bilo; a ako se ne okane, - pa, zna se šta je s drevnim narodima bilo."**⁵⁹¹

2- pametan. Nije obavezan postiti onaj ko je malouman. U hadisu stoji: **"Kalem (koji bilježi djela) je uzdignut iznad trojice;**

- **iznad onoga koji spava dok se ne probudi,**

- **onoga koji je malouman dok ne ozdravi,**

- **onaj koji je maloljetan dok ne postane punoljetan.**"⁵⁹²

Inače i Kur'an i Hadis, pridaju veliku važnost pameti, umu, razmišljanju. . . Spomenimo samo da je npr. Korijen *a-q-l*, zastupljen na 49. mjestu u Kur'anu, azimu ša'n!

Ono što najviše privlači pažnju, jeste činjenica da se vrlo često zastupljeni glagolski upitno-negacijske oblik, koji označava podstrek i podsticaj, npr. **"Zar oni ne razumiju?"**⁵⁹³ Također, termin **"Zar se nećete opametiti?"**⁵⁹⁴ 24. puta.

⁵⁹⁰ Kod ostalih mezheba islam je uslov za ispravnost posta.

⁵⁹¹ El-Enfal, 38.

⁵⁹² Zabilježio Ebu Davud, br. 4398-4403., u Knjizi o šerijatskim kaznama, poglavlje: "O maloumnom koji nešto ukrade ili takav zasluži šeri'atsku kaznu." Tirmizi, br 1423., u Knjizi šeri'atskim kaznama, poglavlje: "O onim osobama koje ne podliježu kazni *hadda*." On je konstatirao: Hadis je hasen-garib. Nesai, 3466., u Knjizi o razvodu braka, poglavlje o osobama čije davanje braka nije punovažeće. Ibn Madže, 2041., u Knjizi o razvodu braka, poglavlje: O davanju razvoda braka od strane malodobne, maloumne i osobe koja spava, Hakim u *Mustedreku*, br. 949. u Knjizi o namazu, poglavlje o predvođenju namaza i zajedničkom namazu, nakon hadisa je konstatirao: Hadis je na uslovima koje su ustanovili Buhari i Muslim za ispravnost hadisa, ali nijedan od njih dvojice ga nisu uvrstili u svoje zbirke. Zehebi je potvrdio da je hadis na šartima Buharije i Muslima.

⁵⁹³ Ajet kao primjer je naveden iz sure Ja-sin, 68., navedeno prema Jusuf el-Qaradavi, "*El-aklu vel ilmu fi-l-Kur'ani-l-Kerim*", Izdavačka kuća "Wehbe", Kairo, 1412. /1992., str. 13.

⁵⁹⁴ El-Beqare, 76.

3- punoljetan u šeri'atskom smislu. Djeca nisu obavezna da poste. Post djece od sedme godine pa sve dok ne postanu punoljetna, smatra se ibadetom, i ima svoje počasti kod Allaha. Djeca koja ne budu postila, neće biti kažnjena jer nisu obuhvaćena obaveznošću posta.

Međutim, učenjaci sugeriraju da se djeca od sedme počnu navikavati namazu i postu, da bi tako odrasli u pokornosti Allahu dželle ša'nuhu navici izvršavanja osnovnih vjerskih dužnosti i da prije grijeha i zaduženosti osiguraju određene nagrade kod Allaha. Evo primjera kako se postupalo s tim u vezi u doba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Prethodno smo naveli predaju koja je zabilježena u dva *Sabiba* od Rubeje bint Muavviz, radijallahu anha, da je rekla: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u jutro na dan Ašure poslao nekog da razglasi po selima Ensarija koja su bila oko Medine: "Ko je nanijetio post neka nastavi, a ko je nešto pojeo neka se suzdrži do kraja dana". Poslije toga smo postili i malu djecu smo navikavali postu, te smo išli u Mesdžid i pravili im igračke od vune, pa kada bi neko od njih zaplakalo dali bismo mu tu igračku i tako sve do iftara".

U drugoj predaji stoji: ". . . pa kada bi neko od djece zatražilo hranu mi bismo im dali igračke da ih zabave ne bi li i oni upotpunili svoj post.⁵⁹⁵

4. Da zna da je to dužnost.

---

⁵⁹⁵ Buhari, 4: 175, u Knjizi o postu, u poglavlju "Post djece". Muslim, br. 1136, u Knjizi o postu, u poglavlju "Ko je nešto pojeo danas neka se suzdrži ostatak dana."

Uslovi ispravnosti posta

Da bi nečiji post bio ispravan u šerijatsko-pravnom smislu potrebno je da dotični ispuni određene uslove, odnosno šarte. A to su

- nijet
- da ne postoji nešto što je u suprotnosti sa postom,
- da se ne dogodi ništa što kvari ispravnost posta.

Nijet i njegova važnost

Postoji konsenzus učenjaka o pitanju uslovljavanja nijeta za ispravnost posta.

-**Nijetom preciziramo između različitih vrsta ibadeta.** Npr. kada je post u pitanju, nijetom određujemo koji post imamo namjeru da postimo, da li je to ramazanski, zavjetni, dobrovoljni ili neki drugi post.

-**Nijetom se pravi razlika između običaja i ibadeta.** Ukoliko bi se neko sustezao cijeli dan od svih stvari koje kvare post, on ne bi imao nagradu osim onda kada bi nanijetio da tim sustezanjem želi postiti.

-**Na nijet se povezuje kazna ili nagrada za neko djelo.** Tako npr. čovjek na Ovome svijetu može da obavlja najvrjednija djela, da obnaša najbolje funkcije, da bude smatran od strane ljudi evlijom, učenjakom, mudžahidom, ili dobrotvorom, ali da na Onome svijetu za sva ta djela dobije samo najžešću kaznu. Sve to zbog "pogrješnog nijeta". Njegov nijet je bio da ga ljudi spominju po dobru, hvale i slave a nije bila njegova namjera Allahovo zadovoljstvo.

Muslim u svome *Sabihu* je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu anhu: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem da je rekao: **Čovjek kojem će na Sudnjem danu biti suđeno bit će šehid. Njemu će biti predočena njegova blagodati, pa će on nju, a i ona njega prepoznati, i bit će upitan: -Šta si učinio sa ovom blagodatima? – Borio**

sam se radi tebe, sva dok nisam poginuo kao šehid! -odgovorit će on. Bit će mu rečeno: -Slagao si! Borio si se samo da bi ljudi o tebi rekli da si neustrašiv, pa eto, rečeno je na Dunjaluku.⁵⁹⁶” Zatim će se narediti pa će biti vučen na svome licu sve dok ga u vatru ne strmoglave.

Zatim će doći čovjeku koji je imao znanje i druge tom znanju podučavao i puno je Kur'an učio. I njemu će biti predočena njegova blagodat, pa će on nju, a i ona njega prepoznati, i bit će upitan: -Šta si učinio sa ovom blagodat? - Naučio sam znanje, i druge sam tom znanju podučavao i učio sam Kur'an samo radi Tebe- odgovorit će on. Bit će mu rečeno: -Slagao si! Učio samo da bi ljudi o tebi rekli da si učenjak, učio si Kur'an samo da bi ljudi rekli da si dobar učaj. Pa eto rečeno je. - Zatim će se narediti pa će biti vučen na svome licu sve dok ga u vatru ne strmoglave.

Zatim će doći čovjek kojem je Allah dao sve vrste bogatstva. I njemu će biti predočena blagodat, pa će on nju, a i ona njega prepoznati, i bit će upitan: -Šta si učinio sa ovom blagodat?⁵⁹⁷

-Nisam ostavio ni jednu situaciju gdje Ti voliš da se udjeljuje a da nisam udijelio samo radi Tebe” -odgovorit će on. Bit će mu rečeno: -Slagao si! Ti si to radio da bi rekli da si darežljiv. Pa eto rečeno je. -Zatim će se narediti pa će biti vučen na svome licu sve dok ga u vatru ne strmoglave.⁵⁹⁸ Kada je Muavija, radijallahu anhu, čuo ovaj hadis toliko je jako zaplakaao da se odmah onesvijestio. Kada

⁵⁹⁶ To ne znači da je sve pozitivno i pohvalno što dođe na račun vjernika spada u djela za koja neće biti nagrađen na Ahiretu, jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio pitan o pohvali vjernika za neka njegova djela na Dunjaluku pa je rekao: ”To je ubrzana ovozemaljska radosna vijest vjerniku.”

⁵⁹⁷ Muslim, br. 1905. u Knjizi o džihadu, poglavlje: ”O onome koji se borio da bi se o njemu govorilo i kako bi se pokazao zaslužuje vatru” Tirmizi, u nešto drugačijoj formi, br 2382., u Knjizi o zhudu, poglavlje: ”O djelima koja se čine da bi se dokazalo i pročulo.” Nesai, br. 3139., u Knjizi o džihadu, poglavlje: ”O onome koji se borio da bi se reklo kako je hrabar.” Ibn Huzejme, u poglavlju ”O opasnosti udijeljivanja samo da se pročuje i vidi kako se udijeljuje i dokaza da onaj koji djeli sadaku samo da bi ga se vidjelo, spada među one koji će prvi gorjeti u vatri.”

⁵⁹⁸ Muslim, 1905., u Knjizi o džihadu, poglavlje: ” Ko se bori radi glasa i da se pročuje zaslužuje vatru”. Nesai, Tirmizi, 2382. u Knjizi o zuhdu, poglavlje: ” O neiskrenosti i želje za slavom”. idr.

je došao sebi, rekao je: "Istinu su rekli Allah i Njegov Poslanik. Allah je rekao: **"Onima koji žele život na Ovom svijetu i ljepote njegove – Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i biće uzaludno sve što su učinili."**⁵⁹⁹ Allah nas od toga sačuva!

Važnost čistoće nijeta prije svakog djela

S obzirom na važnost nijeta i na njegove posljedice, veoma je važno imati na umu da nijet bude iskren, ispravan. To nije važno samo u ibadetima posta, namaza, zekata itd., nego, u svim poslovima kojima se bavimo. Najsitnije usluge, pomoći, darivanja, itd., također trebaju biti radi postizanja Allahovog zadovoljstva, a ne radi zahvale ili nadoknade onoga kome se dotična usluga čini: **"Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo!"**⁶⁰⁰

Jahja ibn Kesir je govorio: "Navikavajte se iskrenosti u nijetu, možda je to važnije od samog djela."

Veliki Sufjan es-Sevri je govorio: "Najteža etapa u borbi sa samim sobom jeste moj nijet, uvijek mi se nekako izmicao."

Abdullah ibn Mubarek je imao običaj reći: "Možda neko nezatno djelo iskrena namjera uveliča, a možda neko veliko djelo iskvarena namjera umanjiti."

Imam Zchebi u djelu *El-Kabair* ⁶⁰¹ u kontekstu izlaganja najvećeg grijeha kaže: "Najveći grijeh jeste širk Allahu. On se dijeli na dvije vrste: da se Allahu pripíše ortak ili drug te da se kao takav obožava uz Allaha, od stvari kao što su kamen, drvo, sunce, mjesec, poslanik ili šejh ili zvijezda ili vladar ili nešto drugo. To je tzv. *širku-l-ekber*, najveći širk kojeg je Allah spomenuo kada je rekao: **"Allah neće oprostiti da Mu se neko**

⁵⁹⁹ Hud, 15-16.

⁶⁰⁰ Ed-Dehr, 9.

⁶⁰¹ Str. 22.

drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće. A onaj ko drugog smatra Allahu ravnim čini, izmišljajući laž, grijeh veliki.”⁶⁰² Ajeta na ovu temu je mnogo. Poslije ovog je naveo hadise koji govore o veličini ovog grijeha, a zatim pojašnjava:

“Druga vrsta širka je rijaluk u djelima –neiskrenost prema Allahu u djelima koja se rade radi sevaba. Tako je Allah dželle ša’nuhu rekao: .””**Reci: -Ja sam čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog– jedan Bog. Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, ne smatra Njemu ravnim nikoga!**”⁶⁰³

A Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao:

“Čuvajte se najmanjeg širka /širka-el-asgar/!” Upitaše ga: ”O Allahov Poslaniče! Šta je to širku-l-esgar- najmanji n širk.””**Biti licemjerran.**”⁶⁰⁴” - odgovori Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ”**Allah će u danu u kojem će dijeliti nagrade Svojim robovima reći** (onima koji nisu bili iskreni prema Allahu u svojim djelima): ”**Idite onima koji ste željeli da vide vaša djela, pa vidite hoćete li kod njih kakvu nagradu naći.**”⁶⁰⁵

Nije *šart* (uslov) da se nijet izgovori jezikom. Zanijetiti se može i od akšama, uoči dana posta, pa do prije podne dana koji se posti na jedan sahat. Za post mjeseca ramazana, post za koji se zavjetovalo da će se postiti u određeno vrijeme i dobrovoljni post, vrijeme nijeta je od početka noći uoči dana koji će se postiti do pola toga ”šerijatskog dana”. Šerijatski dan počinje od zore, a završava se zalaskom sunca, pa je polovina dana u zadnjem dijelu jutra, to jest otprilike sat vremena prije podnevnog vremena.

⁶⁰² En-Nisa, 48.

⁶⁰³ Kchf, 110.

⁶⁰⁴ Tj. ovdje to znači da se čini neko djelo zbog pohvale i da se vidi, a ne zbog Allaha i Njegove nagrade.

⁶⁰⁵ Hadis bilježi El-Hakim u *Mustedrek*u, br. 7938., Ovaj hadis je ipravnog lanca prenosilaca i nijedan od njih dvojice ga nisu zabilježili. El-Hejsemi u *Medžma’a*, 1: 290. je rekao: “Ovaj hadis je zabilježio i imam Ahmed. A prenosiooci ovog hadisa su isti koji su zastupljeni u lancima prenosilaca dva *Sabiha*.”

Da ne postoji nešto što je u suprotnosti sa postom (npr., mjesečni ciklus)

Žena u hajzu prolazi kroz jedno teško psihofizičko stanje. Imajući to vidu, Časni Šerijat je oslobodio posta ženu koja bude u jednoj od spomenutih situacija. Ukoliko bi neka žena htjela da posti, pa se čak suzdržavala od svega onoga što kvari post, njen post ne bi bio punovažeći, niti ispravan. Post žene koja je u nifasu ili postporođaju, također nije ispravan. One su dužne da se mrse u tim danima, a zatim da naposte isti broj propuštenih dana. Dokaz tome je izjava hazreti Aiše, radijallahu anha koju je zabilježio Imam Tirmizi: "Mi bismo u vrijeme Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, imale mjesečni ciklus, a potom bismo se okupale, pa bi nam naredio da nadoknadimo post, a ne bi nam naređivao da nadoknađujemo namaz."⁶⁰⁶

Da se ne dogodi ništa što kvari ispravnost posta

Ako postimo nesmiye se dogoditi da svjesno jedemo, pijemo ili progutamo nešto što se koristi u svrhu ishrane, niti da svjesno spolno općimo.

Zdravlje: Jedan od uslova da neko bude bavezan da posti jeste i to da je zdrav. Nije obavezan da posti onaj ko je bolestan. ". . . a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana."⁶⁰⁷ u kojima neće biti bolestan ili na putu.

Da je mukim. Uslov da neko bude obavezan da posti jeste i to da ne bude na putovanju, tj. da bude kod kuće. ". . . a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana."⁶⁰⁸

Što se žena tiče, za ispravnost njihova posta neophodno je da budu čiste od mjesečnog i postporođajnog ciklusa.

⁶⁰⁶ Tirmizi, nakon navođenja ovog hadisa konstatuje: Ovaj hadis je hasen. Prenesen je i od Muaze, a ona od Aiše. Prema ovome postupaju učenjaci. Nije nam poznato da među njima ima ikakva razilaženja o tome da će žena nadoknaditi post, a neće namaze propuštene u vrijeme menstruacije.

⁶⁰⁷ El-Bekare, 184.

⁶⁰⁸ El-Bekare, 184.

Okolnosti i situacije u kojima je dozvoljeno ne postiti:

- Putovanje,
- Bolest,
- Trudnoća,
- Dojenje,
- Starost,
- Prevelika iznemoglost, glad i žed,
- Prinuda,
- Vojnik na Allahovom putu,
- Izvanredno teški poslovi,
- Mjesečni ciklus,
- Postporodaj.

Putovanje

Allah dželle ša'nuhu je olakšao onome ko je musafir u ramazanu da ne posti pod uslovom da isti broj propuštenih dana naposti.

O tome Uzvišeni kaže: **”O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to neznan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite.”**⁶⁰⁹

Dr. Ibrahim Muhammed Selkini⁶¹⁰ je naveo da postoje tri su uslova koji trebaju da se upotpune da bi neko mogao da ne posti zbog putovanja:

⁶⁰⁹ Bekare, 183, 184.

⁶¹⁰ U djelu *Isamski Fikih*, 2: 36. Izdanje Šerijatskog fakulteta, Univerziteta u Damasku.

1. Polazak na put prije zore

Ukoliko neko krene na put, dozvoljeno mu je da ne posti toga dana ako je prešao granice mjesta u kojem živi prije sabaha. Ako bi iz svog mjesta izašao nakon sabaha, a prije podne namaza, a nije bio nanijetio da će taj dan postiti, dozvoljeno mu je, također da prekine post. Međutim, ako je bio nanijetio da posti mora dovršiti svoj post, i nije mu dozvoljeno da ne posti, da ne bi pokvario ibadet kojeg je nanijetio. A Uzvišeni je rekao: **”O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku, i ne ništite djela svoja!”**⁶¹¹ A ako bi, ipak prekinuo post, neće biti obavezan izvršiti keffaret,⁶¹² nego samo napostiti taj dan.

2. Razdaljina kod skraćivanja namaza

Islamski učenjaci su utvrdili da je razdaljina koju neko pređe da bi se zvao putnikom (musaficom), ista kao i razdaljina kod skraćivanja namaza, dakle 82 km, ili više, bez obzira na sredstvo, način i brzinu prelaska ove udaljenosti.

3. Boravak u mjestu putovanja od 15 dana

Musafiru je dozvoljeno da ne posti u svim danima u kojima je musafir. Ta povlastica vrijedi za njega i kada doputuje u određeno mjesto i odluči da će u tome mjestu ostati manje od 15 dana. Međutim, ako doputuje u neko mjesto i odluči da će tamo ostati 15 dana i duže, on nema više povlasticu putnika, nego postaje *mukim*, i obavezan je da posti.⁶¹³

Hamza ibn Amr el-Eslemi je pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o postu prilikom putovanja, pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: **”Ako želiš postiti, ako ne želiš ne postiti.”**⁶¹⁴

⁶¹¹ Muhammed, 33.

⁶¹² *Mufasssal fi...* 284. On je ovu fetvu prenio iz Komentara djela: *Fethu-l-Kadir*, 2: 89. Tako isto smatra i Abdulhamid Muhammed Tahmaz, u djelu *Hanefijjski fikih*, 1: 542. prijevod: Muamer Sedic. Međutim Šejh Es'ad Muhammed Se'ide s-Sagberdži, u djelu *Hanefijjski fikih i njegovi dokuzi*, 1: 382. Kaže: ”Ukoliko neko otputuje nakon izlaska zore, neće se mrsiti u tome danu, jer je bio obavezan da posti taj dan kada je bio kod kuće, zato mu nije dozvoljeno da ga kvari svojim izborom. Ako bi se ipak odlučio da se omrsi, obavezan je da taj dan naposti i izvršiti keffaret/iskup.” Potpuno isti tekst ove fetve navodi se i u *Ibtijaru*, 1: 173.

⁶¹³ *Mufasssal fi...*, 283.

⁶¹⁴ Izvor hadisa prethodno naveden.

Propisi posta prema hanefijskoj pravnoj školi su isti bez obzira na razloge i ciljeve putovanja, suprotno npr., šafijijskoj pravnoj školi u kojoj se uzima u obzir razlog putovanja.

Ukoliko bi neko isplanirao da njegovo putovanje bude upravo u ramazanu, ispravno je da i takav uživa povlasticu musafira pa da neposti, jer je takav to učinio da bi postigao Allahovu, dželle ša'nuhu olakšicu.⁶¹⁵

-Da li je na putovanju bolje postiti ili se mrsiti?

Onaj putnik koji je jak, i koji ne osjeća poteškoće zbog posta u putu, bolje mu je da posti jer, se u ajetu nakon odobravanja olakšice kaže: **"A bolje vam je, neka znate, da postite."**⁶¹⁶ Ovo je stav hanefijske, malikijske i šafijske pravne škole.⁶¹⁷

Također, bolje je da se posti i zbog vrijednosti i specifičnosti mjeseca ramazana, i zbog toga što je u obavljanju posta u njegovom vremenu u skladu sa požurivanjem u činjenju dobrih djela. A u odgađanju, ostavlja se mogućnost da se ona ne obave zbog određene nepredviđene prepreke.⁶¹⁸

A što se tiče hadisa u kojem je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Da ne spada u dobročinstvo postiti na putovanju"** to se odnosi na one kojima post na putovanju škodi.⁶¹⁹

Učenjaci hanefijske pravne škole uzimaju u obzir i društvo sa kojim putuje, pa kažu: ne postiti je bolje osobi koja je slaba, ili putuje u društvu onih koji koriste olakšicu da ne poste na putovanju, radi očuvanja jedinstva, i izbjegavanja postupanja oprečnog postupku suputnika.⁶²⁰

⁶¹⁵ *Mufassal fi...*, 283.

⁶¹⁶ El-Bekare, 184.

⁶¹⁷ *El-Fikhu Islamijj*, 3: 1696.

⁶¹⁸ *Fetbu-l-babi el-inaje...*, 1: 584. Također to stoji i u djelu *Nasbu-r-raje, tabridžu ebadisi el-Hidaje*. S obzirom da se ostavlja na izbor putniku da li će da posti u ramazanu ili nakon ramazana, stav hanefijske pravne škole je da je bolje postiti u ramazanu. Našem stavu priloge ide i činjenica da je ramazan bolje vrijeme i samim tim i preče da se u njemu obavi redovni obavezni post, 2: 485.

⁶¹⁹ *Fetbu-l-babi el-inaje...*, 1: 585.

⁶²⁰ *El-Mufassal...*, br. 283. On je ovaj stav prenio iz *Hadije el-Tabavi* str. 449.

Bolest

Bolest je svrstana u osnovne razloge opravdanog ostavljanja posta. O tome Uzvišeni kaže: **”O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to neznan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu isti broj drugih dana...”**⁶²¹

U ovome ajetu, Uzvišeni je oslobodio obaveznosti posta onoga ko je bolestan. Takav ne posti ramazan u kojemu je bolestan, nego umjesto njega, kada ozdravi naposti isti broj drugih dana. Bolest zbog koje je dozvoljeno da se ne posti jeste ona bolest koja nanosi štetu postaču ukoliko bude postio, ili koja odgađa ozdravljenje, ili sa kojom, zbog posta dolazi do vanrednih tegoba ili bolova.⁶²²

U svim takvim slučajevima je dozvoljeno da se ne posti u ramazanu i da se po ozdravljenju naposti isti broj propuštenih dana. Isti propis važi i za osobu kod koje prevladava mišljenje, na osnovu iskustva, ili je o tome obavijesti iskren i bogobožan liječnik, musliman, da će postom prouzrokovati velike bolove.

Međutim, nije opravdano ne postiti samo na osnovu sopstvenog mišljenja, izgrađenog na strahu od posta, želji za naslađivanjem ili nekakvim proizvoljnim mišljenjem da se post neće moći izdržati.

Autor djela: *El-Mufassal fi-l-fikhi-l-Hanefi*⁶²³ je zapisao: ”Ukoliko bi bolesnik postio i podnio i post i tegobe bolesti, njegov post će biti ispravan i on će, ako Bog da, imati nagradu i za taj čin. Međutim, ukoliko bi se uvjerio da će se njegovo stanje pogoršati ili će sebi nanijeti štetu, tada će mu post biti haram, i bit će dužan izostaviti post. Shodno riječima Uzvišenog: ”... **i sami sebe u propast ne dovodite.**”⁶²⁴

Bolesnik nije obavezan da nanijeti mršenje na osnovu olakšice kod većine učenjaka, suprotno šafijskom mezhebu. Onaj bolesnik koji ne

⁶²¹ El-Bekare, 183 - 184.

⁶²² *Mufassal...*, str. 282.

⁶²³ Ibid.

⁶²⁴ El-Bekare, 195.

očekuje da će ozdraviti ima tretman kao i oronuli starac i starica. Dužan je dakle za svaki dan dati fidju. . . To je zbog riječi Uzvišenog: **”Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje.”**⁶²⁵

Trudnica i dojilja

Trudnica i dojilja su odgovorne za svoju djecu. One imaju povećanu potrebu za kvalitetnom ishranom, da bi mogle priuštiti djeci zdravu hranu. Zbog toga, Časni Šerijat dozvoljava trudnici i dojilji da ne poste u ramazanu, ukoliko postoji bojazan za njihovo zdravlje ili zdravlje njihove djece. Nije obavezno da dijete koje se doji bude rođeno dijete te žene. Dokaz tome je izjava Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **”Uzvišeni Allah je oslobodio musafira pola namaza, i dao mu olakšicu u postu. U postu je dao olakšicu i dojilji i trudnici ako se boje za svoju djecu.”**⁶²⁶

Također, post ima određene posljedice na njihovo zdravlje.

Po hanefijskom mezhebu ako ove osobe ne poste, one su dužne isti broj propuštenih dana napostiti. One nisu dužne davati nikakvu fidju. To je analogno bolesniku. Ono što je kod ovih slučajeva zajedničko jeste otklanjanje poteškoće i štete.

Kao opravdana bojazan za zdravlje se uzima samo ona koja se temelji na slijedeća dva argumenta:

1. prethodno steknutom iskustvu i
2. obavještenju od strane mjerodavnog, poštenog, iskrenog i bogobožnog doktora, muslimana koji ne pokazuje svoje nepridržavanje vjere.⁶²⁷

⁶²⁵ Al-Bekare, 185.

⁶²⁶ Izvor hadisa prethodno naveden.

⁶²⁷ Dr. Ibrahim Muhammed Selkini, *Isamski Fikih*, str. 236.

Starost

Među učenjacima je postignut konsenzus u pitanju posta starih osoba. Takve osobe nisu dužne da dane koje nisu postili naposte, zbog nemogućnosti. ⁶²⁸ Dokaz tome su riječi Uzvišenog: **”Onima koji ga (post) jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane.”**⁶²⁹

Buhari bilježi svojim lancem prenosilaca od Ata da je čuo Ibn Abasa, radijallahu anhu, kako je proučio ajet: ”Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane” pa je rekao: ”Ovaj ajet, zaista nije derogiran, nego se odnosi na starce i starice, koji bi mogli da poste, ali namjesto posta hrane siromahe.”⁶³⁰

Ova kategorija ljudi u fikhu se nazivaju *”šejb-l-kebir*, ili; *”šejb el-fani”*, a misli se na stare, oronule osobe kojima post škodi pa ga ne mogu podnositi, ili im jasno i vidljivo nanosi štetu. ⁶³¹

Takve osobe su dužne da za svaki propušteni dan daju fidju, koja se manifestira u davanju hrane jednom siromahu (dajući mu ručak i večeru koje su dovoljne da se on nahrani).

Ove osobe mogu i da dadnu otprilike vrijednost koja se daje na ime zekatu-l-fitra, što kod nas u Bosni, trenutno, iznosili 10 maraka. Ako ni to ne bi imao, onda treba da čini istigfar, traži oprost od Uzvišenog Allaha. Ukoliko bi kasnije ipak ozdravio, i došao u situaciju da zdravstveno i fizički može podnositi post, takav čovjek dužan je propuštene dane napostiti. ⁶³²

Prevelika iznemoglost, glad i žeđ

Nekoga u toku posta spopadne iznemoglost, jaka glad ili žeđ, te prevlada mišljenje kod njega da bi zbog toga mogao da se razboli ili nanese

⁶²⁸ Zuhejli, *Fikhu-l-Islami ve ediletuhu*, 3: 1701.

⁶²⁹ Al-Bekare, 184.

⁶³⁰ Buhari, br. 4505., u Knjizi Tefsira, u poglavlju ”Ejjamen ma’duadat. . do in kuntum ta’lemun.”

⁶³¹ *El-Mufassal...*, str. 285.

⁶³² Ibid.

neku veliku štetu sebi ili svome tijelu,⁶³³ ili se boji da će time prouzrokovati gubljenje nekih od čula, ili iznemogne do stepena da nije u mogućnosti da upotpuni post, takva osoba će prekinuti post zbog *darure*, izvanredno teškog slučaja. Također, iz istog razloga mu je dozvoljeno da prekine post onda kada mu to naredi liječnik musliman. Ako bi se bojao da će zbog toga umrijeti, haram mu je postiti nego je obavezan da prekine post,⁶³⁴ zbog riječi Uzvišenog: " ...i sami sebe u propast ne dovodite, i dobro činite, Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine."⁶³⁵

Također, Uzvišeni je rekao: "On vam jedino zabranjuje: strv i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. – Allah zaista prašta i milostiv je."⁶³⁶

Prinuda

Osobi koja se nađe pod prisilom (*mukreh*) je dozvoljeno da se omrsi za vrijeme ramazana. Mukrehom se smatra osoba kojoj se prijete da ne posti ili će u protivnom biti izložen mučenju, udarcima, ili činjenjem vidljive štete njegovom tijelu, od strane osobe koja ima mogućnost da to sprovede. Primjer *mukreha* je zarobljenik. Takav će da se mrsi i da naposti propuštene dane kada to bude u mogućnosti.⁶³⁷

Vojnik

Onome kod koga prevlada mišljenje da će se sukobiti sa neprijateljem, a u tom sukob će post da ga dekoncentrira ili poljulja njegovu svijest, ili oslabi njegovo tijelo u borbi, dozvoljeno je da prekine post pa makar to bilo i prije same bitke.⁶³⁸

⁶³³ *El-Mufasssal...*, str. 284.

⁶³⁴ Zuhajli, *El-Fikhu el islami*, 3: 1701.

⁶³⁵ El-Bekare, 195.

⁶³⁶ El-Bekare, 173.

⁶³⁷ *El-Mufasssal...*, str. 284.

⁶³⁸ *El-Mufasssal...* str. 284, a on je to prenio iz *Šerhu fetbi-l-kadiri*, 2: 79.

Nema sumnje da je prekid posta zbog jačanja za borbu protiv neprijatelja preči od izostavljanja posta zbog samog putovanja. Jer izostavljanjem posta u toku putovanja musafir dobija snagu koja je njemu kao pojedincu u korist, dok se izostavljanjem posta radi borbe postiže snaga koja biva korisna za njega, ali i njegovu vjeru i sve muslimane. Također, ako se njegov slučaj posmatra sa aspekta teškoće na koju nailazi, dolazi se do istog zaključka.

Tu su i riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **”Vi ste se sada, znatno približili neprijatelju, i da prekinete post bićete jači.”** Ovo je bila samo olakšica, kada su se zaustavili na drugom mjestu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **”Vi ćete ujutro sresti sa vašim neprijateljem, i da prekinete post bićete jači. Pa jedite i pijte.”** Ovo je bila naredba pa smo prekinuli post. Pojašnjava nam Ebu Se'id el-Hudri, radijallahu anhu.

Izvanredno teški poslovi

Po onome što je klasična fikhska djela bilježe, u ovu kategoriju spadaju i osobe što obavljaju neke teške poslove koji prouzrokuju iznemoglost i teškoće. U tom smislu kao primjer se navode radnici u rudnicima, pekarama, njivama. Postač koji nema drugog zanimanja osim toga, niti ima egzistenciju dovoljnu za mjesec ramazan bez toga posla će postupiti tako što će započeti svoj post, pa ukoliko osjeti veliku glad ili žeđ, koje mogu prouzrokovati određenu štetu, dozvoljeno mu je u tim okolnostima da prekine post. Međutim, ako bi šteta bila vjerovatna, onda je obavezan da prekine post.⁶³⁹

Međutim, potrebno je naglasiti da se dužno uložiti truda u smislu racionalnog planiranja radnog i slobodnog vremena, te da se na vrijeme pripremimo za ovaj mjesec uzimanjem odmora, ili korištenjem nekih drugih legalnih i dozvoljenih načina u cilju usklađivanja između na-

⁶³⁹Dr. Ibrahim Muhammed, 2: 38.

redbe posta i teškog posla. Potrebno je dobro izvagati šta nam je veći prioritet, a ne samo po osnovi zaposlenosti u institucijama ili firmama koje se bave teškim poslovima da ne postimo, skrivajući se iza ovakvih i sličnih tekstova ili fetava.

Mjesečni i postporađajni ciklus

Žena u navedenim stanjima prolazi kroz jedno teško psihofizičko stanje. Imajući to vidu, Časni Šerijat je oslobodio posta ženu koja bude u jednoj od spomenutih situacija. Ukoliko bi neka žena htjela da posti, pa se čak suzdržavala od svega onoga što kvari post, njen post ne bi bio punovažeći, niti ispravan!

Post žene koja je u nifasu ili postporađaju nije ispravan. One su dužne da se mrse u tim danima, a zatim da naposte isti broj propuštenih dana. Dokaz tome je ono što je kazala hazreti Aiša, radijallahu anha: "Mi bismo u vrijeme Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, imale mjesečni ciklus, a potom bismo se okupale, pa bi nam naredio da nadoknadimo post, a ne bi nam naredivao da nadoknađujemo namaz."⁶⁴⁰

Kada je Mu'aza upitala Aišu, radijallahu anha: "Zbog čega žena napašta, a ne mora da naklanjava ono što joj prođe od namaza." Aiša se jako usprotivila, bojeći se da to nije prihvatila od haridžija, koji se obično izdvajaju nekakvim svojim mišljenjima. Ona nije dala detaljniji odgovor nego je citirala navedeni hadis. Time kao da joj je poručila: "Prođi se pitanja o razlogu, i spoznaj ono što je puno važnije, a to je pokoravanje Šerijatu."⁶⁴¹

⁶⁴⁰Tirmizi, nakon navođenja ovog hadisa konstatuje: Ovaj hadis je hasen. Prenesen je i od Mu'aze, a ona od Aiše, radijallahu anha.

⁶⁴¹Buhari, br. 321., u Knjizi o hajdu, u poglavlju: "Žena propuštene namaze zbog hajda ne naklanjava". Muslim, br. 335., u Knjizi o čistoći, u poglavlju: "Obaveznost nadoknađivanja posta propuštenog zbog hajda ali ne i namaza". Ebu Davud, br. 262., u Knjizi o čistoći, u poglavlju: "Žena propuštene namaze zbog hajda ne naklanjava". Tirmizi, br. 130., u Knjizi o čistoći, u poglavlju "Žena propuštene namaze zbog hajda ne naklanjava."

Šta kvari post?

Prijestupi koji kvare post se dijele na veoma krupne prijestupe za koje je neophodno druge dane napostiti i uz to dati keffaret i krupne prijestupe zbog kojih je potrebno napostiti druge dane.

1 - Prijestupi za koje je neophodno napostiti druge dane, kao uz to učiniti i keffaret, iskup, su slijedeći: ⁶⁴²

1- Svjesno jelo ili piće ili gutanje nečeg što se koristi u svrhu ishrane, ili mijenja hranu, ili bude bilo što zadovoljava potrebu stomaka i utoljuje glad.

2- Svjesno općenje.

Keffaret se sastoji u puštanju jednog roba na slobodu. Ako nema roba, onda je onaj ko podliježe keffaretu dužan da posti dva mjeseca uzastopno, a da u njima nisu neki bajramski dani. Ukoliko ne bi mogao da ovaj keffaret ispuni zbog slabosti ili velike starosti i tome slično, on treba da nahrani šesdeset siromaha sa po dva zadovoljavajuća obroka, ili da svakom od tih siromaha da pola sa'a pšenice (mjera koja iznosi 2000 grama), ili da da protuvrijednost toga. Ukoliko bi sav spomenuti iznos preusmjerio i predao samo jednom siromahu svaki dan u visini spomenute vrijednosti keffaret bi bio punovažeći. Međutim, ako bi mu kompletan iznos dao u jednom danu to ne bi bilo dozvoljeno. Dakle, jednom siromahu, u jednom danu se ne daje više od hrane, pšenice ili protuvrijednosti predviđene za jednog siromaha. ⁶⁴³

Slučajevi u kojima je dovoljno napostiti dan za dan i u kojima nije obavezno izvršavati keffaret⁶⁴⁴

⁶⁴² Vehbe Zuhajli u *Fikhu islami*, 3: 1704, u poglavlju "O onome što kvari post". Kaže: "Ono što kvari post i za što je neophodno da se naposti i da keffaret (iskupnina) su 22 prestupa koja možemo podijeliti u dvije kategorije.

⁶⁴³ *Mufassal fi-fikhi el-banefi*, nav djel. str. 274.

⁶⁴⁴ Mufassal, str 273...nav. djel. Zatim Vehbe Zuhejli u "Fikhu islami", 3: 1704., u poglavlju "O onome što kvari post". Kaže: "Ono što kvari post i za što je neophodno da se naposti, ali nije potrebno davati keffaret su 57 radnji otprilike. One se mogu grupisati u tri velike kategorije.

Ako se proguta nešto što se obično ne koristi u svrhu ishrane, niti mu zdrav razum teži u normalnim uslovima, kao npr., nekuhana riža, tijesto, djelić kovanice itd.

Jelo i piće nečega od strane onoga koji je zbog bolesti primoran da se hrani, ili da pije lijekove, ili piće. U ovu kategoriju spadaju i oni kojima post šteti, i slabi ga, takav se mrsi zbog bojazni od štete.

Onaj kojeg neko prinudi da se omrsi, ili neko ko npr. bude posut vodom pa ude nešto od vode u njegovu unutrašnjost.

Dalje, u ovu grupu spadaju i onaj koji jede i pije nakon sabaha, a nije siguran u izlazak sunca ili misli da nije još izašlo sunce, ili ko jede i pije, misleći da je vrijeme akšama nastupilo, a ispostavi se da nije, pa makar i za kratko vrijeme.

Ako postač nešto učini misleći da je time pokvario post, pa jede i pije, takvom se ne traži keffaret, nego samo da naposti dan za dan, jer je takav prekinuo post misleći da je prijestup učinio. (Treba kazati da onaj ko se svjesno ili nesvjesno omrsi u toku dana u ramazanu dužan je da se ostatak dana suzdržava od jela i pića, zbog svetosti mjeseca.)

El-Kasani navodi da će takav imati određenu nagradu za taj čin.

Pojava hajda i nifasa kod žene u toku posta.

Također, onaj koji proguta nešto grješkom, kao npr., onaj koji ispira usta prilikom abdesta pa ude nešto vode u grlo, ili žena koja proba hranu, pa nešto od toga i proguta.

U ovim i sličnim slučajevima se kvari post. Dakle, onaj koji učini neki od navedenih prijestupa nije pošteđen nadoknade jer se takve situacije mogu izbjeći. Međutim, nije obavezno da se pored nadoknade dan za dan daje i keffaret jer se ovi prestupi obično ne čine namjerno.⁶⁴⁵

Stvari koje ne kvare post

- Post neće pokvariti ako se nešto pojedje ili popije ili opći iz zaborava, svejedno bilo to u ramazanu ili van njega. Dokaz tome su riječi

⁶⁴⁵ *Fethu babi-l-inaje bi šrebi nukaje*, Ali Kari, 3: 568.

Poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem: **”Ko zaboravi, pa u postu nešto pojede ili popije, neka nastavi taj post. Zaista ga je to Allah napojio i nahranio.”**⁶⁴⁶

- Ko spava u danu i probudi se džunub, to mu neće pokvariti post;
- Nenamjerno povraćanje;
- Gutanje pljuvačke;

- Da neko iz nekog razloga odluči da ne posti, prekine post, zatim se povrati od tog nijeta, ne kvari post, jer sam nijet nema svoju težinu dok se ne sastavi sa djelom;

- Kapi za oko ili kapi za uho, ili ispiranje ušiju, ili kapi za nos, ili ubrizgavanje lijeka u nos, ove stvari ne kvare post ukoliko se izbjegava gutanje onoga što dospije u unutrašnjost grla.

- Tablete koje se stavljaju ispod jezika radi liječenja stenokardije i drugih bolesti se ne smatra da kvare post pod uslovom da se izbjegava gutanje onoga što dođe do grla.

- Bušenje, vađenje ili čišćenje zuba, ili odstranjivanje kamenca, zatim upotreba četkice ili misvaka pod uslovom da se čuva od gutanja toga što uđe u unutrašnjost grla.

- Injekcije u kožu, vene, mišić, a koje služe za liječenje, a ne u svrhu ishrane.

- Gas oksigen.

- Gasovi za uspavlivanje –narkoza ukoliko ti gasovi ne daju bolesniku hranu.

- Ono što ulazi u tijelo ili organizam upijanjem, preko kože kao što su razne vrste masti, flastera, zavoja koji u sebi sadrže kemijske i ljekovite sastojke.⁶⁴⁷

⁶⁴⁶ Buhari, 1933, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ukoliko (postač) u zaboravu nešto pojede ili popije)” i u Knjizi zavjeti i iman, u poglavlju”Ukoliko u zaboravu prekrši zakletvu”. Muslim, br. 1155, u Knjizi o postu, u poglavlju”Da jelo, piće i odnos, postača u zaboravu ne kvare post”. Tirmizi, u Knjizi o postu, u poglavlju”Postač koji jede i pije u zaboravu”. Ebu Davud, u Knjizi o postu, u poglavlju”Ko jede u zaboravu”.

⁶⁴⁷ Ovo su zaključci zasjedanja Medžlis islamskog fikha održanog u Džiddi, u Saudijskoj Arabiji u periodu između 23. i 28. sefera 1418. / odnosno od 28. juna do 3. jula 1997. godine. Nakon što je izvršio uvid u studije predate na temu”onoga što kvari post” u oblasti liječenja, te studije koje su proizašle iz *Devete konferencije fikha i medicine* koju je održao pod pokroviteljstvom islamske medicinske organizacije u Marokanskoj kraljevini u periodu između 9-12 sefera, 1418. h. go-

Teraviih-namaz

"Neka Allah osvijetli Omerov kabur, kao što je on osvijetlio naše mesdžide"
Alija ibn Ebu Talib, kerrme llahu vedžhehu!

Vrijednosti obavljanja teraviih-namaza

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, priča: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je podsticao da se obavlja dobrovoljni noćni namaz u ramazanu, ali ne na način da naredi kao obavezu." Govorio nam je: **"Ko provede ramazan vjerujući i nadajući se nagradi, oprašta mu se prethodni grijesi."**⁶⁴⁸

Teraviih-namaz je dobio ime po *terviba* što znači kratak odmor ili predah između određenog broja rekata. Pored toga, teravija se naziva još i *kijamu ramadan*,⁶⁴⁹ zato što se ona obavlja namjesto noćnog namaza (*kijamu-l-lejl*), u ostalim mjesecima.

Posredstvom veoma striktnih, strogih i preciznih pravila hadiske znanosti u mogućnosti smo da prevaziđemo ovaj vremenski zastoje i saznamo kako se počelo sa klanjanjem ovog namaza. Preko ovih pomno čuvanih djela i lanaca prenosilaca, u situaciji smo da saznamo i shvatimo namaz u njegovoj suštini, uz veoma veliki stepen sigurnosti

---

dine, što odgovara 14-17 juna 1997 godine. Vidi o tome "Alra'id" str. 26. -28., br. 192. rabiul-evvel, 1418. h. -avgust 1997. god.

⁶⁴⁸Hadis bilježe autori svih šest zbirki (*ketubus-s-sitta*); Buhari, 2014., o vrijednosti Noći Kadr, u poglavlju "Riječi Uzvišenog;" Ina enzelnahu fi lejleti-l-kadr..." do kraja sure., Muslim, br. 759. u Knjizi o namazu, u poglavlju: "Podsticaj na obavljenje kijamu ramadana, a to je teraviih". Ebu Davud 1371., u Knjizi o poglavlju o mjesecu ramazanu (tefri ebvabi sehri ramadan), u poglavlju: "Obavljenje noćnog namaza u ramazanu". Tirmizi, 808., u Knjizi o postu, u poglavlju "Podsticaj na obavljenje dobrovoljnog noćnog namaza u ramazanu, i njegovim vrijednostima". Tirmizi je nakon toga rekao: hadis je hasen sahih. Nesai, br. 2200., u Knjizi o postu, u poglavlju: "Nagrada onoga koji klanja dobrovoljni noćni namaz u ramazanu vjerujući i nadajući se." Identičan hadis je zabilježio Nesai u istoj Knjizi u poglavlju od Aiše radijallahu anhu broj hadisa je 2194.

⁶⁴⁹Takav naziv uočavamo u niz hadisa koji tretiraju pitanje namaza koji je kasnije nazvan teraviih namazom i pod tim nazivom je ušao u brojna djela islamske literature.

klanjaju. Negdje je klanjao neko samostalno, a neki su klanjali i sa njima grupica ljudi. Omer na ovo reče: Smatram, kada bih ove ljude spojio da ih predvodi jedan imam bilo bi to dobro. Zatim je tako i uradio, te ih je sakupio da ih predvodi Ubej ibn Ka’b, radijallahu anhu. Naredne noći sam opet sa njim u društvu izašao u mesdžid, a ljudi su klanjali za jednim imamom. Omer, radijallahu anhu, reče: “Divna li je ovo novina. A dio noći koju vi prespavate je još bolja od one koju provodite klanjajući –misli na posljednji dio noći- a ljudi su klanjali u njenom prvom djelu.”⁶⁵⁹

Ibn Džerir et-Taberi i El-Vakidi navode da se objedinjenje klanjača dogodilo četrnaesete hidžertske godine; također, oni navode da je ista naredba prosljeđena i u ostale dijelove islamske države.

Jedna grupa učenjaka smatra da se teravija obavljala zajednički i u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Oni to dokazuju hadisom kojeg je zabilježio Ebu Davud svojim lancem prenosilaca od Ebu Hurejre, radijallahu anhu: ”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jedne noći je izašao pred ljude koji su klanjali u jednom kraju mesdžida, on upita: **Ko su ovi?** Neko mu reče: To su neki ljudi koji ne znaju ništa (napamet) iz Kur’ana, pa im Ubej ibn Ka’b predvodi namaz, a oni klanjaju za njim. Kaže se u ovom hadisu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tom prilikom izgovorio: **Pogodili su, divno li su postupili.** ⁶⁶⁰

Međutim, ovaj hadis je slab. Pored njegove slabosti oprečan je drugom autentičnom hadisu. Ono što je sačuvano i vjerodostojno o ovom pitanju jeste da je Omer, radijallehu anhu, sastavio ljude da ih predvodi Ubej ibn Ka’b, radijallahu anhu.

Prof. dr. Nuruddin Itr u svome djelu posvećenom Poslanikovoju,

⁶⁵⁹ Buhari, br. 2010., u Knjizi o teravijah namazu, u poglavlju ”Vrijednost noćnog namaza u ramazanu”. *Muvetta*, 1: 213, u Knjizi o vrijednosti namaza, u poglavlju ”O noćnom namazu u ramazanu”.

⁶⁶⁰ Ebu Davud, br. 1378., u Knjizi o poglavljima o mjesecu ramazanu, u poglavlju: ”Noćni dobrovoljni namaz u ramazanu”. Ebu Davud je nakon toga konstatirao: Ovaj hadis nije posve vjerodostojan, jer je Muslim ibn Halid je slab prenosilac.

sallallahu alejhi ve sellem, praksi u obavljanju posebnih namaza, baveći se ovim pitanjem zaključuje: "Ipak, onaj koji prostudira dokazuje hadisa, može jasno da uoči da zajedničko obavljanje teravih namaza datira još iz života Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je tu praksu prekinuo zbog bojazni da se takav način ne propiše kao obaveza njegovom Ummetu. Ovaj njegov postupak je zbog blagosti i milosti prema svom Ummetu, a ne razlog koji odobrava postupanje suprotno praksi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. To nam daje utisak da je on želio da nastavi to berićetno okupljanje. Ovo je dokaz koji ukazuje da je zajedničko obavljanje teravije čin ustanovljen sunnetom, onda kada se ono čega se on pribojao nestalo.

Teravija u fikhu

Teravih namaz shodno našoj pravnoj školi je sunnet muekkede i za žene i za muškarce.⁶⁶¹ Takav stav je prenio Hasan od Ebu Hanife. Ibn Abidin navodi da je Ebu Jusuf pitao Ebu Hanifu o Omerovom postupku pa mu je on rekao: "Teravih je sunne muekkede, nije je Omer od sebe iznio, niti je bio u tome novator, jer nije to uspostavio osim na osnovu nekog dokaza kojeg je posjedovao i preuzeo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."⁶⁶²

To je i zato što je većina hulefai-r-rašidina, dosljedno obavljali ovaj namaz. A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem je sugerirao: "**Držite se (čvrsto) mog sunneta i sunneta mojih dobrih upućenih halifa**"⁶⁶³

Ko bi klanjao sve teravije na kraju ramazana bi imao 600. reka'ata.

⁶⁶¹ *Hašijetu-reddu-l-Mubtar. . .*, 2: 46.

⁶⁶² *Hašijetu-reddu-l-Mubtar. . .*, 2: 46.

⁶⁶³ Tirmizi, br 2676., u Knjizi o nauci, u poglavlju "O slijeđenju sunneta a klonjenje novotarija", Tirmizi je nakon hadisa konstatirao: Ovaj hadis je hasen-sahih. Ibn Madže, br 42. u Knjizi o sunnetu, u poglavlju "Slijeđenje sunneta upućenih halifa". Hakim u *Mustedreku*, br. 331., u Knjizi o nauci.

u autentičnost i neizmijenjenost njihovih iskaza. Nisu to pričanja ili pripovijetke koje nalazimo u knjigama inspiriranim maštom i fantazijom. Ovo što prenosimo je stvarnost, utvrđena i prenesena na osnovu veoma strogih kriterija u odnosu na svakog prenosioca napose.

Kako je počela da se obavlja teravih namaz?

Gotovo svi autori hadiskih zbirki su registrirali slijedeću predaju Aiše, radijallahu anha: "Jedne prilike je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao u mesdžidu, pa su neki ljudi pristali da klanjaju uz njegov namaz. Ujutro je narod počeo da prepričava taj događaj, (govorili su: Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, noću klanja zajednički namaz u mesdžidu) ⁶⁵⁰ on je tako klanjao i naredne noći, pa se sakupilo mnogo klanjača, i ljudi su opet govorili o tome namazu, a kad su se sastali u trećoj noći (opet su klanjali, a ljudi su to opet pričali). U četvrtoj noći se sakupilo više ljudi nego što je mesdžid mogao da prihvati. Te noći Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im nije izašao da predvodi namaz. (Zato neki od prisutnih počеше govoreći: "namaz"! Ibn Džurejdž kaže: ja sam čuo neke kako govore: "Namaz!") ⁶⁵¹ Neki su govorili: Šta mu je? (tj. zašto ne izlazi?) drugi su mislili da je prispao, neki su se još i uznemirili. Međutim, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pored svega toga, nije izlazio do sabah namaza.) Ujutro, nakon što su klanjali sabah-namaz, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovori Šehadet, a zatim im se obrati riječima: (O ljudi, ja, Allahu hvala, sinoć nisam spavao nehajno). ⁶⁵² Zaista ja nisam bio neobaviješten o onom što ste sinoć uradili. Niti gdje ste bili ⁶⁵³ (taj vaš postupak je bio takav da sam se bojao da vam se ne propiše namaz kao obavezni) ⁶⁵⁴ I ništa me drugo nije

⁶⁵⁰ Taj dodatak je, prema Ibn Hadžer, rahimehullahu, u, zabilježen kod imama Ahmeda.

⁶⁵¹ I ovaj dodatak je zabilježio Imam Ahmed.

⁶⁵² Ovaj dodatak je u Ebu Davudu, 1375., u poglavlju "Noćni dobrovoljni namaz u ramazanu."

⁶⁵³ U predaji Ukajla, prema Ibn Hadžer, rahimehullahu.

⁶⁵⁴ Ovaj dio hadisa je zabilježio Buhari u Knjizi o edebu, u poglavlju: "Za šta je dozvoljeno da se ljuti" i dr. poglavljima., Muslim, 781., u Knjizi o namazu putnika, u poglavlju "Vrijednost

sprijecilo da izađem (i namaz predvodim) osim bojazan da vam se taj namaz kao obavezni propiše.⁶⁵⁵ - a da vi to ne uspijete.⁶⁵⁶”Uzmite od djela onoliko koliko možete podnijeti.”⁶⁵⁷ **“A da vam je propisano vi to ne biste ispunili.”**

Nakon opisa prve zajedničke teravije, želja nam je da saslušamo i prvog muktediju prve zajedničke teravije. Radi se o velikom Enesu ibn Maliku, radijallahu anhu, čije svjedočenje nam je zabilježio Muslim. Naime, Enes priča: ”Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je klanjao noćni namaz u ramazanu, pa sam došao i stao kraj njega, zatim je došao drugi čovjek i stao da klanja također. Tako se oformi grupica. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, osjetio da smo mi iza njega malo je ubrzao namaz. Zatim je ušao u svoju sobu i klanjao takav namaz kakav nije klanjao kada je bio kod nas...”⁶⁵⁸

Na osnovu navedenog hadisa, jasno je da je prvi koji ju je, počeo prakticirati Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. Način obavljanja teravije je ostao nepromijenjen za vrijeme hilafeta Ebu Bekra, radijallahu anhu, dvije godine nakon hidžre. Nakon toga, za vrijeme hilafeta Omera, radijallahu anhu, je došlo do ujedinjenja klanjača za jednim imamom. Abdu-r-Rahman ibn Abdulkari’, sudionik toga svega nam prenosi: ”Jedne sam noći izašao sa Omerom ibn Hattabom, radijallahu anhu, u mesdžid, pa tamo zatekosmo ljude kako razjedinjeni, napose

dobrovoljnog namaza u kući”, Ebu Davud 1447., u Knjizi o namazu, u poglavlju: ”Vrijednost obavljanja dobrovoljnog namaza u kući”, Nesai u Knjizi o noćnom namazu, u poglavlju: ”Podsticaj na obavljanje ovog namaza u kući.”

⁶⁵⁵ Hadis je zabilježio Buhari, br. 2012, u Knjizi o teravijah namazu, u poglavlju”Vrijednost noćnog dobrovoljnog namaza”, zatim u Knjizi o džumi, u poglavlju”O onome koji je krekao u hutbi nakon zahvale Allahu, emma ba’d”, zatim u Knjizi o tehedžudu, u poglavlju”Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, podsticaj na obavljanje noćnog dobrovoljnog namaza, tj teravija”. *Muwetta*, 1: 213, u Knjizi o namazu u ramazanu, u poglavlju”Podsticaj obavljanje noćnog namaza u ramazanu”. Ebu Davud., 1373 i 1374., u Knjizi o namazu, u poglavlju”Obavljanje noćnog namaza u ramazanu”, Nesai, 1650, u Knjizi o noćnom dobrovoljnom namazu, u poglavlju”Obavljanje noćnog dobrovoljnog namaza u ramazanu.”

⁶⁵⁶ Buhari, 1129., u Knjizi o noćnom namazu, u poglavlju”Vjerovjesnikov podsticaj na obavljanje nafila i noćnog namaza, ali neobavezivanje time. . . .”

⁶⁵⁷ U predaji Ebu Seleme, prema Ibn Hadžeru, rahimehullah.

⁶⁵⁸ Muslim, br, 1104., u Knjizi o postu, u poglavlju”Zabrana ljudima da sastavljaju post.”

rekata, plus vitre, jer je direktan u smislu da, Poslanik, alejhi-s-salatu ve-s-selam, nije klanjao više od ovog broja. Međutim, ashabi, radijallahu anhum, u vrijeme Omera, radijallahu anhu, klanjali su teraviju dvadeset rekata, na tome su postigli suglasnost, i niko nije negodovao. Taj njihov postupak je bio konsenzus da u sunnet spada obavljanje teravije u dvadeset rekata. Nakon toga, stanovnici Medine, u doba Omera ibn Abdu-l-Aziza, su povećali ovaj broj i klanjali je u trideset i šest rekata, plus vitre. Tako da su stavovi učenjaka o tome pitanju nešto različiti:

-Četverica imama (Ebu Hanife, Šafi, Malik i Ahmed) smatraju da je sunnet da se teravija obavlja sa dvadeset rekata. Međutim, pored iznesenog, imam Malik smatra da se teravija obavlja i u 36. reka'ata zbog takve prakse stanovnika Medine.

Njihovi argumenti se sastoje u slijedećem:

- Praksa ashaba, radijallahu anhum, od doba Omera, radijallahu anhu, te konstantno naslijeđe ovog Ummeta sa generacije na generaciju.

- Podsticaj na što veće činjenje ibadeta i općeg dobra, kao što je naprimjer hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **"Namaz je najbolje nešto što se ostavlja, pa ko hoće neka poveća, a ko neće neka umanji."**

- Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, naredba da se slijedi sunnet njegovih upućenih halifa: **"Držite se mog sunneta, i sunneta mojih dobrih upućenih halifa."**⁶⁶⁹

Međutim-dodaje Nuruddin Itr- mi primjećujemo da ovi stavovi, pored različitosti snage argumenata, izjednačavaju u stavu osnove koja je pouzdano prenesena od Poslanika, alejhi salatu ve-s-selama, i druge dokaze. Ono što možemo reći jeste da je osam rekata više potvrđeni sunnet, zbog toga što ih je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, konstantno prakticirao, te da je i dvadeset rekata sunnet, zbog konsenzusa

⁶⁶⁹ Tirmizi, br 2676., u Knjizi o nauci, u poglavlju "O slijeđenju sunneta i klonjenju novotarija", Tirmizi je nakon hadisa konstatirao: Ovaj hadis je hasen-sahih. Ibn Madže, br 42. u Knjizi o Sunnetu, u poglavlju "Slijeđenju sunneta upućenih halifa". Hakim u Mustedreku, br. 331., u Knjizi o nauci.

ashaba i prakse muslimana. Više od toga (dvadeset rekata) je nafilu za čije obavljanje slijedi nagrada. To jača podatak da su Medinlije povećali broj rekata razmjerno onome što su radili stanovnici Mekke koji su nakon svaka četiri rekata činili tavaf, te se kod njih klanjalo trideset i šest rekata.

Ali Kari el-Hanefi, se bavi pitanjem broja rekata, pa u tom smislu navodi predaju koju je zabilježio Imam Malik u *Muvettau* po kojoj se je klanjalo po jedanaest rekata, te predaje koje jasno ukazuju da se je klanjalo dvadeset rekata, da se prvobitno klanjalo samo jedanaest, a da se naknadno ustalilo da se teravijah namaz obavlja sa dvadeset rekata.

Dr. Vehbe Zuhajli u svome djelu *El-Fikhu el-Islami ve ediletuhu*⁶⁷⁰ ističe: "Pouzdanost se prenosi da je Ubej ibn Ka'ab, radijallahu anhu, klanjao teraviju sa dvadeset te da je vitr klanjao sa tri rekata."⁶⁷¹

Neki klanjaju teravijah samo osam rekata i vitre zbog predaje h. Aiše da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ni u ramazanu ni van ramazana klanjao nafilu više od toga broja. Drugi idu korak dalje te ocjenjuju predaje u kojima se ističe da se klanja dvadeset rek'ata, slabim. Time oponiraju konsenzusu ashaba da je teravija dvadeset rakata, svim muslimanskim generacijama, širom islamskog svijeta koji takav način, u takvoj jednoj formi i broju rekata s koljena na koljeno prenosili od hilafeta h. Omera pa sve do današnjeg dana. Oni koji smatraju da je obavezno da se klanja isključivo osam rekata, dali su određene prigovore na ispravnost predaja od dvadeset rekata.

Evo tih prigovora, a i odgovora koje su na njih dali eminentni, savremeni učenjaci ovoga Ummeta, prije svih dr. Nuruddin Itr. Šejhu-l-islam Ibn Tejmije, još davno je rekao, da nije strogo određen, preciziran broj rekata. Šejh Abdu-l-Kadir je reagirao na kvalifikaciju hadisa koji dokazuju ispravnost prakse klanjanja teravije od dvadeset rekata. Pojednostavljeno i skraćeno navodimo i prigovore i odgovore.

⁶⁷⁰ 2: 1089.

⁶⁷¹ Vidi o tome u *El Fikhu El Islamiju ve ediletuhu*, 2: 1089.

Način obavljanja

Teravijah namaz prema našoj pravnoj školi se obavlja dvorekatno⁶⁶⁴, a kratak odmor/terviha, se čini nakon svaka četiri rekata.⁶⁶⁵ Tako da se klanja dvadeset rekata sa deset predavanja selama. Tako je navedeno u najvećem broju fikhskih djela hanefijske pravne škole.

El-Kari u djelu *Fethu-l-babi el-inajeti* nas obavještava da, pored ovog jačeg stava ima i drugi stav u našem mezhebu, po kojem ovih se dvadeset rekata otklanjava sa pet predavanja selama.⁶⁶⁶ Odnosno, da se predaje selam svaka četiri rekata.

Nijet kod teravije namaza

Treba li donijeti nijet, nakon predavanja selama poslije svakog drugog ili četvrtog rekata, prilikom klanjanja namaza teravije- pita se Ibn Abidin u svom kapitalnom djelu *Hašijetu-reddu-l-Muhtar*. . . Zatim ističe da u našoj pravnoj školi kao odgovor na to pitanje imamo dva stava: Prvi da treba, donijeti nijet nakon svakog predavanja selama, jer svaki dio je zasebni namaz. Ovo je ispravnim smatrao i ugledni autor smatrao djela *El-Hulasa*.

S druge strane, autor djela *El-Hanijjetu*, smatra da je ispravnije da ne treba donositi nijet nakon svakog predavanja selama prilikom obavljanja teravije, jer je cijela teravija ustvari jedan namaz. Ovo mišljenje je favorizano i u djelu *Et-Tatarhanije*.

Nakon toga Ibn Abidin konstatuje: Meni izgleda ispravnijim prvi stav, jer se predavanjem selama izlazi iz namaza pa je neophodno da se obnovi nijet za ponovni ulazak u namaz. Nema sumnje da je takav postupak i sigurniji i njime se izlazi iz kruga različitosti.

⁶⁶⁴ El-Mevsili el-Hanefi, El-Ihtijar li ta'lili el-Muhtar, Daru el-Erkam ibn E'bu el-Erkam, Bejrut, bez godine izdanja, tom, 1. str. 93-94., vidi o tome i u djelu: El-F'ikhu el Hanefi ve edilletuhu, Mektebetu el-Gazali, Damsak i daru el Fejha, Bejrut 1419/1999., str. 227.

⁶⁶⁵ El-fikh el-Islami, Dr. Ibrahim Selkini. Str. 339.

⁶⁶⁶ *Fethu-l-babi el-inajeti*. . ., 1: 342.

On prenosi da je autor *El-Hilje*, preferirao drugi stav ukoliko klanjač nanijeti da će jednim nijetom klanjati prije nego uđe u prvi dio teravih namaza. Najvjerovatnije je da su naši Bošnjački učenjaci smatrali ispravnim ovaj drugi stav. Zato muezzin u našim džamijama donese na glas nijet u kojemu kaže: *”Nevejtü en usallije li labi te’ala salate teravihi işrine reka’aten edaen mustakbilel kibleti.”*

Odnosno: *”Odlučih da klanjam teravh-namaz dvadeset rekata, obavljajući ih okrenut prema kibli.”* A Allah najbolje zna.

Broj rekata

Prenosi se od Aiše, radijallahu anha, slijedeće svjedočenje: *”Poslanik, sallallahu alehi ve sellem, nije klanjao u ramazanu, niti van njega više od jedanaest rekata. Klanjao bi četiri rekata, a o njihovoj ljepoti i dužini ne pitaj. Zatim bi klanjao još četiri rekata, o njihovoj ljepoti i dužini ne pitaj, a onda bi klanjao još tri. Ja mu jedne prilike rekoh: Allahov Poslaniče, zar ćeš spavati prije nego klanjaš vitr. On reče: **O Aiša, moja dva oka spavaju, ali moje srce ne spava.**”⁶⁶⁷*

Od Jezida ibn Husejfe od Es-Saiba ibn Jezida se prenosi da je rekao: *”U vrijeme Omera ibn Hattaba, radijallahu anhu, su obavljali ramazan u dvadeset rekata.”⁶⁶⁸*

Fikhska analiza navedenih hadisa

Dr. Nuruddin Itr, hafizehullah, kaže: *“Aišin, radijallahu anha, hadis ukazuje na to da je sunnet u obavljanju teravije da se ona obavlja u osam*

⁶⁶⁷ Buhari, br. 2013, u Knjizi o dobrovoljnom noćnom namazu u ramazanu., (kitabu-t-teravih) poglavlju o vrijednosti obavljanja noćnog namaza u ramazanu. Muslim, br. 1723., u Knjizi o namazu, u poglavlju: *”Noćni namaz i broj rekata koje je klanjao Vjerovjesnik, sallallahu alehi ve sellem, noću i da je vitr jedan rekat i da je namaz od jednog reka’ata ispravan namaz.”*

⁶⁶⁸ Bejheki u djelu *Sunen kubra*, br. 4390, u poglavlju: O predajama na temu broja rekata noćnog namaza u ramazanu. Dr. Nuruddin Itr kaže: *” Hadis Jezida ibn Husejfeta je vjerodostojnim ocijenio Nevavi u Medžmu’, Zejla’i u Nasbu-r-raje, i svi drugi učenjaci. Imam Malik je zabilježio od Jezida ibn Rumana od Jahja ibn Seida el-Ensarija od Omera sličan hadis, međutim ova dvojica nisu čuli od Omera zato što ga nisu ni doživili.”*

To je, prema njima dokaz da ovaj prenosilac prenosi broj rekata na osnovu mišljenja, a ne na osnovu sigurnosti, a upravo ta nesigurnost (idtirab) prouzrokuje slabost nekog hadisa i njegovo eliminiranje kao validnog dokaza.

Odgovor: Mi se slažemo u ocjeni da, principijalno govoreći, nepreciznost prouzrokuje slabost hadisa. Međutim; Da li se ova različitost u predajama može okarakterisati kao *nesigurnost?! Uslov nesigurnosti je kontradiktornost predaja i nemogućnost usklađivanja među njima, te isti stepen jačine tako da se ne može preferirati jedna u odnosu na drugu, a navedeni uslov nije ispoštovan u konkretnim predajama.*

Pojašnjenje toga je da predaje nemaju nikakve različitosti da je teravija dvadeset rekata, nego je ta različitost u odnosu na vitr. Dakle, različitost se odnosi samo na vitr, što nije problematično, jer se vitr klanja sa tri rekata, a i sa jednim, po čemu i imamo različite stavove učenjaka.

Upravo suprotno tezi onih koji navode prigovore na račun prenosilaca koji kažu da je riječ o 23 rekata. *Idtirab* se pojavio u predajama Muhammeda ibn Jusufa, prenosioca kojeg prihvata druga strana. Od toga prenosioca se prenosi jedanaest rekata, kao što se prenosi i trinaest. Trinaest rekata je zabilježio Abdu-r-Rezak u *Musannefu*, od Davuda ibn Kajsja i dr. od Muhammeda ibn Jusufa, od Es-Saiba ibn Jezida: "Da je Omer, radijallahu anhu, naredio da zajedničko klanjanje teravije predvodi Ubej ibn Ka'b i Temim ed-Dari, radijallahu anhumma, da klanjaju 21 rekat, klanjali su sa po 200 ajeta, i da su se razilazili neposredno pred sabah." Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih, pa što onda i ovo nije idtirab?!

On je uskladio između predaja o 13 i 23 rekata tako što je slabom ocijenio ovu koju je zabilježio Abdu-r-Rezak, jer nije mogao da uskladi između te dvije i predaje za 11 rekata. On je svoju ocjenu obrazložio riječima: "Ne znamo da li je Abdu-r-Rezak prenio ovaj hadis prije ili nakon što je pobrkao u predajama, zato hadis biva slab."

Ovdje se radi o nasilničkoj ocjeni. Njom je druga strana žrtvovala (eliminirala) jednu veoma cijenjenu zbirku hadisa. (kako bi potkrijepila svoju tezu)

Ipak, učenjaci koji su upućeni u stanje Abdu-r-Rezaka i njegovog brkanja predaja su pojasnili kako je brkanje kod njega pojavilo nakon dvije stote hidžretske godine. Sve one predaje koje je prenio prije 200. h. god među kojima i hadisi, prije svih oni zastupljeni u *Musannefu*, je važeći dokaz, jer je to djelo napisao prije brkanja i to su prenijeli brojni imami hadisa.

Četvrti prigovor:

Tirmizi, u svome *Sunenu* ukazao je na to da nije precizno određen broj dvadeset od Omera i drugih ashaba, radijallahu anhum, pa je, u tom smislu rekao: "Prenosi se od Alije, Omera i drugih ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem". Tako je rekao i Imam Šafi u broju dvadeset od Omera, kao što je to od njega prenio njegov učenik El-Muzeni.

On kaže: termin *ruvije*- prenosi se, navodi se kao znak slabosti predaje, kao što je poznato kod muhaddisa.

Odgovor: Nevevi je pak rekao u *Takribu: ruvije*, i slični termini slabosti se opsežno upotrebljavaju u odnosu na sahih, hasen i slabe predaje (nije ograničen samo na slabe predaje).

Učenje na teravijama

Sunnet je da se učini hatma, učenje cijelog Kur'ana, makar jednom, u učenju na teravijah namazu, shodno stavu većine učenjaka hanefijske pravne škole. Zato što je mjesec ramazan vrijeme u kojemu je počela objava Kur'ana. Ima i mišljenja da se treba učiti po trideset ajeta, da bi se u ramazanu postigle tri hatme, za svaku desetinu mjeseca ramazana po jednu hatmu.

Zejlai je prenio da je dio učenjaka smatrao kako je lijepo da se završi sa tom hatmom upravo 27. noći, nadajući se da tako postignu i

Prvi prigovor:

- Oprečnost hadisa koji prenosi **Jeziđ ibn Husejfe, od es-Saiba ibn Jezida** onome što se prenosi u Muvettau imama Malika od **Muhammeda ibn Jusufa od es-Saiba ibn Jeida** koji je rekao: "Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, je naredio Ubejju ibn Ka'bu i Temimu ed-Dariju da predvode teraviju sa jedanaest rek'ata. On nastavlja: Imam je učio po dvije stotine ajeta, tako da smo se oslanjali na štapove zbog dužine stajanja i nismo se razilazili sve do pred sabah."

Prema riječima Nuruddina Itra: Navedeni hadis ima prednost u odnosu na hadis Jezida b Husejfe, koji precizira da se klanjalo dvadeset rekata zato što je on povjerljiviji prenosilac. Za njega je hafiz Ibn Hadžer, rahimehullah, rekao da je u kategoriji sika-sebt prenosilaca, a za drugog je rekao samo: sika. Ova različitost u ocjeni prenosilaca spada u predaje koje se preferiraju onda kad ima kontradiktornost što nije nejasno onom ko je dobro upućen u ovu časnu nauku - tvrdi on.

Odgovor: Nema sumnje da je ovakvo preferiranje koje je naveo ispravno u slučaju da je nemoguće uskladiti između navedena dva hadisa. Međutim, onda kada je usklađivanje između dvije predaje moguće, ono je metoda dobro upućenih u ovu časnu nauku, te da se ne obazire na ovu različitost između pouzdanih prenosilaca, te da se ne odbija hadis ispravnog prenosioca sve dotle dok je između njegovog hadisa i hadisa kojem je on naizgled oprečan moguća.

Evo jednog od načina usklađivanja između dvije predaje: "Usklađivanje ovih predaja moguće je na osnovu različitosti situacija, kao što je moguće po osnovi dužine i kratkoće učenja. Tamo gdje je duže učenje manji je broj rekata i obratno. Tako je ispravnim smatrao Ed-Davudi i dr."⁶⁷²

Pored toga, nadovezuje se Itr, pa kaže: Imam nauke o prenosiocima Jahja ibn Mein je rekao za prenosioca 23 rekata. da je "sika – hudždžc" kao što je navedeno u *Tehzibu*, tom ocjenom on je na stepenu Muhammeda ibn Jusufa, pa čak i na većem.

⁶⁷² Feth, 4: 180.

Drugi prigovor:

“Ibn Husejfe, iako je sika, za njega je Imam Ahmed po jednoj predaji od njega rekao da je *munker* hadisa. Zato ga je Zehebi uvrstio u svoje djelo *Mizān* a poznato je da on u tome djelu navodi isključivo one prenosiocice o kojima ima kritika.”

Nastavlja: ”U ovoj Ahmedovoj ocjeni je indicija da Ibn Husejfe, možda ponekad samostalno prencse neke predaje koje ne prenose drugi pouzdani prenosioci, a hadise takvih prenosilaca se odbacuju ukoliko su oprečni onim prenosiocima koji bolje od njega pamte, ili takvi hadisi bivaju šaz, shodno onome što je prihvaćeno u nauci o metodologije hadisa.”

Odgovor: Što se tiče Ahmedove ocjene da je ovaj prenosilac ”*munker hadisa*”, nije ispravno da se navodi kao kritika, zato što ta njegova ocjena nema negativan smisao, jer se na te njegove ocjene nije oslanjala ulema, pa čak ni sam Ahmed. Pored toga, ova ocjena ima potencijalno značenje koje ga uzdiže iznad namjere kritike. Imam Ahmed i neki drugi prethodnici ovaj izraz koriste za one pouzdane prenosiocice koji prenose hadise koje niko pored njih ne prenosi, što je upravo cilj te ocjene u ovom slučaju.

Što se pak tiče toga da je Zehebi naveo ovog prenosioca u *Mizānu*, pa Zehebi tu uvrštava one prenosiocice za koje je neko nekakvu kritiku uputio, pa makar taj bio i sika-sebt, hafiz, od imama ove vjere i nauke. Takve je navodio da bi ih odbranio od tih navoda, ili zato da bi pojasnio kako te kritike ne utječu na njihovu pouzdanost. Zehebi je na ovo ukazao u uvodu svoje knjige i drugim mjestima.

Treći prigovor

Ibn Husejfe u svojim predajama, nije stalan u prenošenju tačnog broja rekata, pa je u nekim predajama rekao: ”*Dvadeset i jedan rekat.*” ili ”*Računam da je es-Saib* (onaj od koga on prenosi hadis) *rekao: dvadeset i jedan rekat.*” A u nekima se prenosi, ”*dvadeset i tri rekata.*”

fadilet hatme u Lejletu-l-Kadri. U tekstu djela *Reddu-l-muhtar* navodi da je jednom učiniti hatmu u učenju na teravih namazu sunnet, dva puta bolje, a tri hatme najbolje.

Međutim, većina je na stanovištu onog stava kojeg prenosi Hasan od Ebu Hanife: da imam (treba da) uči na svakom rekatu po deset ajeta ili u toj dužini. Neki su ocijenili da je ovo najbolje mišljenje, jer je sunnet da se prouči Kur'an jednom, a shodno Ebu Hanifinom mišljenju se na ovaj sunnet upravo podstiče, zato što je broj rekata u punom mjesecu 600, a broj ajeta u Kur'anu 6000 i nešto, pa se uči po deset ajeta na svakom rekatu.⁶⁷³

U *Ihtijaru*⁶⁷⁴ je zapisano: U našem vremenu je bolje da se na teravijama uči onoliko koliko neće biti teško klanjačima.

Ibn Abidin to komentariše činjenicom da je povećanje džemata bolje od dužeg učenja. U ovom je pokazatelj da je ta mesela vezana za različitost vremena. Propisi u mnogim mes'elama su se praktično promijenili sa promijenom vremena. Ibn Abidin zatim citira zaključak iz *Babra*: "Rezime je da je po našem mezhebu sunnet da se na teraviji prouči cijela hatma jedanput. Međutim, to ne znači da se to ne smije ostaviti ako iz toga uslijedi izbjegavanje teravije od strane klanjača i neobavljanja tih namaza u mnogim mesdžidima, pogotovo u našem vremenu. Na osnovu ovog, odabrani stav je olakšanje klanjačima."

Ko sam za sebe klanja može da oduži koliko hoće shodno hadisu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a i onaj ko klanja onima koji su zadovoljni takvim namazom.

Minimum koji je potrebno proučiti na jednom rekatu

Ibn Abidin navodi iz *Babra*: U posljednje vrijeme, u našem vremenu se izdaju fetve da je dovoljno da se prouči tri kraća ili jedan duži ajet, da ne bi bilo predugo učenje muktedijama i da ne bi džamije ostajale prazne. Hasan je rekao: "Od Imama se prenosi da je rekao ukoliko se u obaveznom namazu prouči uz Fatihu i tri ajeta, fino bi postupio

⁶⁷³ *Fetvu-l-babi el-inajeti*. . ., 1: 243.

⁶⁷⁴ 1: 93.

i ne bi bio od onih koji loše postupaju. Ovo je u odnosu na propisani namaz, pa šta misliš za druge namaze?”

Ibn Abidin preferira stav da je minimalno učenje jedan ili dva ajeta koji su dužine tri kratka ajeta. Ako bi se učilo manje od toga bilo bi mekruh tahrimen.

Imam Malik smatra pokuđenim da se uči ispod deset ajeta po rekatu. Treba proučiti Subhaneke na svaka dva rekata.

U smislu olakšavanja onima koje imam predvodi navodi se da bi imam mogao da donese salavate i u slijedećoj formi: ”*Allahumme salli ala Muhammed ve ala ali Muhammed*”, jer je to minimum da bi se moglo zvati salavatom, a i zato što je to prema šafijskoj školi fard.⁶⁷⁵

Međutim, učenjaci upozoravaju na pokuđene stvari u namazu kao npr., *bezreme*, prebrzo i nerazumljivo učenje Kur’ana, izostavljanja Bismille, zatim izostavljanja smiraja u namazu, tesbihanja i kratkog predaha nakon svaka četiri rekata.⁶⁷⁶

Vitr se neće klanjati u džematu van ramazana.

Kratik osvrt na teravije u doba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u ramazanskim noćima u namazu učio Kur’an više nego inače. Huzejfe, radijallahu anhu, je jedne ramazanske noći klanjao sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počeo učiti suru *El-Bekare*, zatim *En-Nisa* pa *Alu Imran*, to je trajalo sve dok nije došao Bilal i proučio ezan.

U Nesaijevoj zbirci se kaže da nisu klanjali više od četiri rekata.

Tirmizi, Ebu Davud i Nesai bilježe od Ebu Zerra el-Gifarija, radijallahu anhu, da je rekao: ”Postili smo sa Allahovim Poslanikom,

⁶⁷⁵ Ovakva fikhska razilaženja su veoma česta kod učenjaka naše a i drugih pravnih škola. U ovim i sličnim pitanjima se uzima u obzir i stav druge pravne škole, te se stavovi”libeliziraju” da bi se izbjegla potpuna različitost stavova.

⁶⁷⁶ Opširnije vidi” *Iti’afetu reddu-l-mubtar*” 2: 50., Izvodi iz ovog djela su samo kao izvor a ne doslovno prenošenje niti doslovan prijevod.

sallallahu alejhi ve sellem, a on nam nije predvodio noćni namaz sve dok nije preostalo sedam noći mjeseca (ramazana). Onda nam je predvodio namaz sve dok nije prošla prva trećina noći. Onda u šestoj noći nije klanjao, ali je u petoj klanjao sve do polovine noći. Mi mu rekosmo: O Allahov Poslaniče, da smo dovršili sa klanjanjem ovu noć. On reče: **Zaista, ko klanja sa imamom sve dok on ne završi piše mu se kao da je klanjao cijelu noć.**"

Onda nam nije predvodio namaz sve dok nije ostalo svega tri noći od mjeseca, pa je u toj noći nama predvodio namaz i pozvao i svoje žene pa nam je predvodio namaz sve dok nas umalo nije prošao felah. Upitah: -A šta je *felah*? To je sehur. odgovori on.

U Nesaijevoj predaji stoji: "Nakon toga nam nije predvodio noćni namaz sve dok nije prošao mjesec."⁶⁷⁷ Imam Ahmed se čvrsto držao ovog hadisa pa je klanjao sa imamom sve dok ovaj ne napusti džamiju.

Nesai u svom *Sunenu* je zabilježio slijedeće svjedočenje od Nu'man ibn Bešira, radijallahu anhu: "Mi smo klanjali dobrovoljni namaz u ramazanu sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, u dvadeset i trećoj noći do prve trećine noći, zatim u dvadeset i petoj noći do polovine noći, a u dvadeset i sedmoj sa njim smo klanjali sve dotle da smo se pobojali da nećemo stići obaviti felah." Odnosno sehur, kako su ga tada nazivali.⁶⁷⁸

⁶⁷⁷ Ebu Davud br. 1375, u Knjizi o namazu, u poglavlju: "Obavljanje dobrovoljnog noćnog namaza u ramazanu", Tirmizi br. 806., u Knjizi o postu, u poglavlju: "O dobrovoljnom noćnom namazu u ramazanu", Tirmizi je nakon navođenja ovog hadisa konstatirao: Ovaj hadis je hasenun-sahih. Nesai, 1365, u Knjizi o sehvi, u poglavlju: "Veličina nagrade onoga koji klanja sa imamom noćni namaz sve dok ovaj ne krene" i 1606, poglavlju "Obavljanje noćnog dobrovoljnog namaza". Šejh Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih.

⁶⁷⁸ Nesai, 1606, u Knjizi o noćnom dobrovoljnom namazu, u poglavlju: "Obavljanje noćnog dobrovoljnog namaza". Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: "Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih."

Neobavljanje teravije namaza

Obavljanje namaza zajednički je sevabnije, lakše i bolje. Mnogima zajednički namazi daju veći polet i energiju.

Rekli smo da je teravih sunneti muekkede, na osnovu toga i ostavljanje i neobavljanje ovog namaza uopće je mekruh. Ako bi neko klanjao sam u kući, on bi propustio fadilet i ono što je vrednije i bolje shodno stavu ogromne većine učenjaka. Čak ako bi dotični klanjao namaz sa nekoliko osoba u svojoj kući, dotični ne bi imao nagradu kao kada bi isti namaz obavio u mesdžidu.

I'tikaf-jedan od zapostavljenih ibadeta!

“Onaj koji čini i'tikaf je kao osoba koja ima potrebu kod neke utjecajne osobe pa dođe kod nje i sjedne na njegov ulaz govoreći: - Neću se micati sa ovoga mjesta sve dok mi se moja potreba ne udovolji. Tako radi i mu'tekif, on boravi u Božjoj kući govoreći: -Neću se udaljavati sa ovog mjesta sve dok mi se ne oprostí”- (Ata, radijallahu anhu.)

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon hidžre u Medinu nikada nije izostavljao i'tikaf. Činio je to svake godine po jednom, a u godini u kojoj je preselio na Ahiret, i'tikaf je činio dvadeset dana.

I'tikaf, u jezičkom smislu te riječi, označava boravak u nekom mjestu. U šerijatskom smislu to je: *boravak u mesdžidu u kojemu se zajednički obavlja pet dnevnih namaza, sa nijetom i'tikafa*. On je sunnet muekkede u deset posljednjih dana ramazana. Kod Šafijia i'tikaf je sunnet i u ramazanu i van njega.

Učenjaci su uvrstili čin i'tikafa u najodabranije i najbolje ibadete ukoliko se on obavlja iskreno u ime Allaha, dželle ša'nuhu.

Za valjanost i'tikafa neophodan je i nijet, kako bi se razlikovao boravak radi i'tikafa od drugog boravka.

Vrste i'tikafa

Vadžib: To je zavjetni i'tikaf. Kao npr. da se neko zavjetuje: ”Ja se zavjetujem da ću biti u i'tikafu toliko i toliko dana.”

Sunnet: To je i'tikaf koji se čini u zadnjoj desetini ramazana. Predaja koja se prenosi od Aiše, radijallahu anha, i koja je zabilježena u dva *Sabiba glasi:* **”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je činio i'tikaf u posljednjih deset dana ramazana sve dok ga Allah nije Sebi uzeo, nakon toga i'tikaf su činile njegove supruge.”**⁶⁷⁹

⁶⁷⁹ Haclis zabilježio Buhari, 2026., u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju: ”I'tikaf u zadnjih deset dana ramazana”. Muslim, 1172., u Knjizi o o i'tikafu, u poglavlju: ”I'tikaf u posljednjih dešte ramazana”. Ebu Davud, 2462., u Knjizi o postu, u poglavlju: ”O i'tikafu”. Tirmizi, u nešto kraćoj formi, br. 790., u Knjizi o postu.

Mustehab: To je i'tikaf u bilo kom drugom dijelu ramazana. U Buharijinoj zbirci hadisa zabilježena je predaja u kojoj stoji: **"Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je uvijek činio i'tikaf svake godine po deset dana, a u godini u kojoj je umro učinio je ibadet dvadeset."**⁶⁸⁰

Razlog činjenja i'tikafa upravo u zadnjoj trećini ramazana je to što se u tom vremenu iščekuje Noć Kadra. Da bi se prekinule druge aktivnosti i prepustilo ibadetu, zikru, dovi, Poslanik je nastojao u tom periodu da što manje kontaktira sa ljudima.

Zato Imam Ahmed smatra da nije pohvalan bilo kakav kontakt dok se u i'tikafu pa makar to bilo podučavanje Kur'anu.

Gdje se i'tikaf čini?

I'tikaf se čini isključivo u *mesadžidi-l-džema'a*, a to su oni mesdžidi koji imaju svog imama i muezzina i u kojima se zajednički obavlja pet dnevnih namaza. Ebu Hanife, rahimehullah, je rekao: "Neophodno je za ispravnost i'tikafa da bude u mesdžidu u kojem se zajednički obavlja obaveznih pet namaza." Takav uslov nije važeći prema mišljenju njegova dva učenika i Imama Šafije.

Međutim, tvrdnju Ebu Hanife podržava i predaja hazreti Alije, a koju je zabilježio Ebu Šejbe i Abdu-r-Rezzak, u svom *Musanefu*: "*i'tikaf se obavlja samo u mesdžidima gdje se zajednički namazi održavaju.*" Također predaja Ibn Abbasa, koju je zabilježio Bejheki u svome *Sunenu*: "Zaista novotarija u vjeri spada u red Allahu najružnijih djela, a u novotarije spada i činjenje i'tikafa u prostorima predviđenim za klanjane u kućama."⁶⁸¹

Najbolji i'tikaf

Najbolji i'tikaf je onaj koji se obavlja u Mesdžidi-l-haramu, zatim onaj koji se obavlja u Poslanikovoj, sallallahu alejhi ve sellem, džamiji,

⁶⁸⁰ Buhari, 2044., u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju "I'tikaf u srednjih deset ramazana", zatim u hr. 4998., u Knjizi o fadiletima Kur'ana.

⁶⁸¹ *Fethu-l-babi el-inajeti*, nav. djel. 1: 592.

zatim onaj koji se obavi u Mesdžidi-l-aksa-u Kudus, zatim u džamijama koje posjećuje veći broj vjernika.⁶⁸² Sve što je mesdžid u kojemu se i'tikaf čini veći, i'tikaf biva vrjedniji i bolji.⁶⁸³

Prema našoj i malikijskoj pravnoj školi, post je uslov za i'tikaf, za razliku od hanbelijske i šafijske. U naše argumente spada predaja koju je zabilježio Ebu Davud od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: "Sunnet se ustalio na tome da mu'tekif ne obilazi bolesnu osobu, ne prisustvuje džennazi, nema sastajanja sa suprugom niti njenog dodirivanja i ne izlazi iz i'tikafa osim zbog prijekne potrebe, niti ima i'tikafa bez posta, niti se i'tikaf čini van džamije."

Također, od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da nikada nije činio i'tikaf bez prethodnog posta. To treba imati na umu ukoliko bi neko podsjetio da je u dva *Sabiha* zabilježeno kako je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, činio i'tikaf i u prvoj desetini ševvala, ta da u toj predaji nema dokaza da je i tada postio, kao i ukoliko bi neko rekao da je *Sunenima* Nesaija, Ebu Davuda i Darekutnija, zabilježeno kako se Omer, radijallahu anhu, još u džahilijetu bio zavjetovao da će učiniti i'tikaf kod časne Ka'be, te mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "**Ispuni svoj zavjet.**"

Ali Kari, u *Fethu babi el-inajeti*" kaže: Mi na takve tvrdnje odgovoramo činjenicom da je kod Darekutnija i Nesaija registrovan dodatak, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Omeru: "**Posti i ispuni svoj zavjet.**"

Pored posta, za valjanost i'tikafa potrebno je da mu'tekif bude čist od dženabeta, hajza i nifasa.⁶⁸⁴

Najkraći period potreban da se provede u i'tikafu

Najkraći period potreban da se provede u obaveznom-zavjetnom i'tikafu je jedan dan, složni su učenjaci naše pravne škole.⁶⁸⁵ Postoji

⁶⁸² Ibid.

⁶⁸³ El-Ihtijar... nav. djel. 1: 177.

⁶⁸⁴ Hašijetu reddu-l-muhtar... 2: 484.

⁶⁸⁵ El-Ihtijar... nav. djel. 1: 176.

razilazjenje o ovom pitanju kada se radi o dobrovoljnom i'tikafu. Prema mišljenju Ebu Hanife to je najmanji period i u svakom drugom i'tikafu iz prostog razloga što je post uslov i'tikfu, a nema manjeg posta od jednog kompletnog dana. Ali Kari navodi zatim stav Ebu Jusufa da je minimum biti veći dio dana u i'tikafu, te da je drugi učenik Ebu Hanife, Muhammed i šafijska pravna škola stoje na stanovištu da je namanje da se u i'tikafu boravi jedan trenutak, te stavove je završio komentarom."I na tome je fetva. Zato što je to dobrovoljni čin te određivanje dužine vremena biva na njemu.⁶⁸⁶

Mu'tekkiif ima pravo da jede, pije i da konči u mesdžidu u kojemu čini i'tikaf.

Ne treba da govori osim ono što je hajr. Zbog opće Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, naredbe: **"Ko vjeruje u Allaha i Ahiret, neka govori samo dobro ili neka ćuti !"**, a i zbog činjenice da se nalazi u džamiji i posebnom ibadetu.

Što se žene tiče, ona će svoj i'tikaf sprovoditi u svojoj kući u onom prostoru koji je odredila za svakodnevno obavljanje namaza.⁶⁸⁷Njoj je dozvoljeno da čini i'tikaf i u mesdžidu u kojem se obavlja zajednički namaz. Ipak, njen i'tikaf je bolji u mesdžidu njene kuće, a u džamiji kvarta u kojem živi je i'tikaf bolji nego u nekoj drugoj džamiji.⁶⁸⁸

Imami Malik i Šafi smatraju da zbog općenitosti hadisa, ni ženi, kao ni muškarcu nije ispravan i'tikaf osim ukoliko se on obavi u mesdžidu u kome se obavlja zajednički namaz.

U naše dokaze spada i činjenica da je bolje i praktičnije za ženu da i'tikaf obavlja u svojoj kući, te da će tako da postigne veći stepen i nagradu obavljanja namaza. Pa u hadisu stoji: **"Namaz žene je bolji onda kada ga ona obavi u svojoj kući od onog kojeg obavi u dvorištu, a onaj kojeg obavi u dvorištu je bolji nego onaj kojeg obavi u mesdžidu."**⁶⁸⁹ Pa

⁶⁸⁶ *Fethu babi-kinajeti*, nav. djel. str 1: 595, *El-Ibtijar*, . . . nav djel. 1: 177.

⁶⁸⁷ Ibid.

⁶⁸⁸ Ibid.

⁶⁸⁹ Ebu Davud, br. 570. u Knjizi o namazu, u poglavlju "O brizi o namazu".

ako je njenoj kući dat tretman mesdžida kada je u pitanju namaz, onda isti tretman ostaje kada se radi i o i'tikafu u mjestu obavljanja namaza.⁶⁹⁰

Mi između propisa i'tikafa i njegove prakse

I'tikaf je, kako smo naveli bio praksa Allahova Poslanika, sallallahu alajhi ve sllem, koji nam je divan uzor u svemu. Pored njega, to je bila praksa i njegovih žena i ashaba, te pobožnih ljudi kroz svu historiju islama. Svako od nas treba što više može boraviti u i'tikafu.

Nažalost, malo je onih koji danas praktično čine i'tikaf. Mnogi se pravdaju raznim obavezama, te poslovima ili funkcijama koje obnašaju. Međutim, takva opravdanja su diskutabilna i rezultat su brkanja prioriteta. Ako se pravilno poredaju prioriteti, bez sumnje ćemo naći za shodno, a i moguće činjenje i'tikafa u ramazanu pa makar u manjem broju dana i noći u odnosu na ono što se prenosi od naših učenjaka i dobrih prethodnika. Ne dozvolimo da nam prođe još jedan ramazan a da ovaj sunnet ne uvrstimo u naš ramazanski program i nadajmo se nagradi koja je za taj čin predviđena. Nastojmo uvijek biti pozitivni i praktičari i sljedbenici naše časne vjere pa makar bili i manjina u našim društvima. I imajmo na umu: što više vremena provedemo u i'tikafu sve je više vjerovatno da ćemo doživjeti i dočekati Noć Kadra u onim ibadetima koje Uzvišeni voli i obilno nagrađuje.

Deset važnih uputa za lakše podnošenje posta ramazana!

Nema sumnje da je za ostavljanje nekog harama kao i obavljanje i izvršavanje nekog naredenog djela potrebna određena doza sabura, volje i upornosti. Ovdje nećemo ulaziti u opsežne rasprave koja vrsta sabura je najbolja, niti koja vrsta je najsevabnija, niti zašto je neka vrsta sabura vrjednija od druge. Želimo samo istaći kako su učenjaci našeg

⁶⁹⁰ *Fetbu babi-l-inajeti*, nav. djel. str 1: 598.

Ummeta, koji su najodabraniji ljudi nakon Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, studirali najlakše moguće načine za postizanje Allahovog zadovoljstva. Evo deset tačaka koje je zabilježio Ibn Kajjim el-Dževzije, rahimehullah, u smislu lakšeg podnošenja eventualnih poteškoća koje nas mogu zadesiti prilikom izvršavanja određenih ibadeta:

Prvo: Da imaš na umu nagradu i sevab koji proizlazi iz te pokornosti;

Drugo: Spoznaja da taj ibadet sapira loša djela i briše ih;

Treće: Spoznaja da je taj ibadet prethodno određen, te da je zastupljen u Umu-l-Kitabu, prije nego si uopće stvoren, te je kao takav neizbježan.

Četvrto: Spoznaja Božjeg prava nad robom te da je rob dužan da strpljivo podnese teškoće pri obavljanju ibadeta, u tome nema razilaženja Ummeta. Dužnost mu je da strpljivo podnosi i da tim bude zadovoljan. Na osnovu rečenog, njemu je naređeno da izvrši dužnost prema Gospodaru.

Peto: Da zna da ga je ta poteškoća zadesila zbog nekog njegovog grijeha. Prema Riječima Uzvišenog: **"Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijehova koje ste zaradili, a On mnoge i oprostí."**⁶⁹¹

Ovo što je navedeno u ajetu obuhvata svaku nevolju, velika bila ili mala. Zato bi svako trebao da se posveti istigfáru, koji spada u najveće razloge otklanjanja ove teškoće. Hazreti Alija, radijallahu anhu, je rekao: "Nikada se nije spustila neka nevolja osim zbog grijeha, i nikada se nije odbila osim tevdom."

Šesto: Da zna da mu je to Allah odredio, izabrao i da je time zadovoljan. Te da robovanje, podrazumjeva da i on sam bude zadovoljan onim čime je zadovoljan njegov Gospodar. Pa ako on sam ne poznaje pravu vrijednost tog ibadeta to je zbog njegove slabosti. Zato neka se drži bar stepena strpljivog podnošenja, jer ako se odrekne sabura, on će da se spusti na stepen zalima i tako će da prevaziđe istinu.

---

⁶⁹¹ Eš-Šura, 30.

Sedmo: Da zna da je ta nevolja ustvari korisni lijek, kojeg mu je propisao Liječnik koji poznaje šta mu je u interesu i koji je samilostan prema njemu. Pa neka se strpi dok pije taj lijek. A neka ga ne povraća svojom žalbom i ljutnjom pa da upropasti korist lijeka.

Osmo: Da zna da je kraj ovog lijeka zdravlje i blagostanje koje ne bi došlo da nije toga lijeka. Pa ako njegova duša osjeća gorčinu i mrzovoljnost zbog lijeka neka pogleda u njegov ishod i pozitivan efekt. Allah dželle ša'nuhu je rekao: **"Propisuje vam se borba, mada vam nije po volji! – Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. – A Allah zna, a vi ne znate."**⁶⁹²

I rekao je: **"O vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove, i da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im darovali prisvojite, osim ako budu očito zgriješile. S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao."**⁶⁹³

Deveto: Da zna da ta poteškoća nije došla da ga ubije i uništi, nego da iskuša i provjeri njegovo strpljenje. Pa da se na osnovu toga obznani da li je on podoban da se učini od Njegovih dobrih robova i evlija i skupine ili ne?

Ukoliko se utvrdi njegovo izabiranje i odabiranje, On će ga obasuti raznim počastima, odjenuti ga odjećom fadileta, učiniti ga Svojim dobrim robom, i u Svojoj stranci, pomagačem i slugom. A ukoliko on okrene glavu od toga i ode od toga, on će biti protjeran. Okuju mu se ruke i umnogostruču mu se njegove nevolje, za koje neće odmah osjetiti. On će naknadno saznati da je za njega jedna nevolja postala nevolje, kao što će saznati strpljivi da je za njega sabur bio povod brojni darova i uživanja. A te dvije međusobno veoma različite i veoma daleke deredže dijeli samo jedno kratko vrijeme strpljivosti, i hrabrenje srca u tome smislu u tome vremenu.

⁶⁹² El-Bekare, 216.

⁶⁹³ En-Nisa, 19.

Deseto: Da zna da Allah, preko blagostanja i oskudice, belaja i raskoši, odgaja Svoje robove i iz njih crpi njihovu pokornost u svim situacijama. Pravi rob Allahov je onaj koji iskazuje svoju pokornost u svim situacijama, u raznoraznim okolnostima. A što se tiče onog roba koji svoju pokornost iskazuje samo u blagostanju i zdravlju, koji obožava Allaha, dželle ša'nuhu, *tako da* ako ga zapadne kakvo dobro, on je smiren i zadovoljan, a ako ga spopadne iskušenje, to mu se na licu vidi, takav ne spada u one koje je Allah odabrao za svoje robove. Nema sumnje da je postojanost imana u vremenu kušnje blagostanje, koristan iman onda kada ima potrebe za njim. Što se tiče imana (samo) u blagostanju, on sa svojim nosiocem se razdvaja i ne dopušta mu da dosegne deredže vjernika. Ono što ga stalno prati je iman koji je postojan i u belajima i u blagostanjima.

Iskušenje je pročišćenje nekog roba i jačanje njegova imana, ono će rezultirati ili crveni žar, ili čisti zegl, ili da proizađe dvije vrste, zlato i srebro, on se neprestano izlaže belajima sve dok se od njega ne odstrane ostali minerali i ne postane čisto zlato. Kada bi Allahov rob znao da Njegov dar u belaju nije ništa manji od dara u dobročinstvu, on bi svoje srce i jezik skoncentrisao na zahvalu Allahu. Allahume, pomози mi da Te spominjem da Ti zahvaljujem i da Ti na najljepši način iskažem svoju pokornost. Kako da ne zahvaljuje onaj kome je određeno ono čime se odstranjuje njegova prljavština i ono preko čega postaje čist. Ove i slične rezultate, proizvodi strpljenje u belajima. Molimo Allaha dželle ša'nuhu da nas prekrije Svojim oprostom i da nas ne izvrgne Svojim iskušenjima.⁶⁹⁴

- Poželjno bi bilo da se postač s vremena na vrijeme koncentrira da je on u ibadetu i da je u važnom djelu za koje očekuje Allahovu nagradu, pa treba da se okiti lijepim ahlakom. U Buharijinom *Sabihu* je zabilježena predaja Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik,

⁶⁹⁴ Ibn Kajjim el Dževzije, *Tariku el-bidžretejni ve babu es-sa'adetejni.*, Daru-l. hadisi, Kairo, 1991., str. 263-264.

sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Post je štit, pa neka postač ne čini sramotna i ružna djela, a ako ga kogod napadne nečim što iziskuje da mu se istom mjerom uzvрати) ili počne grditi neka kaže: "Ja postim!", "Ja postim!"**"⁶⁹⁵

- **Strpljivost i ne negiranje i opisivanje posta kao nečeg teškog ili neugodnog.** To su svi izrazi koji upućuju na nepoznavanje prave vrijednosti i specifičnost ovog izuzetno važnog ibadeta.

- Izbjegavanje teških poslova koje smo u mogućnosti da odgodimo. U tom smislu lijepo bi bilo da zaposleni, ukoliko im prilike dozvoljavaju kao odmor izaberu upravo ramazan ili bar jedan dio ramazana, npr., deset posljednjih dana.

- Strpljivost (sabar) u poslovima od kojih se zarađuje, jer, sve vrijeme dok se radi na poslu koji je islamom dozvoljen i čija zarada je prema islamskom učenju halal, čini se ibadet.

Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, ponašanje u ramazanu nije bilo kao u ostalim mjesecima. Naime, ramazan je kod njega imao sasvim drugi način i program, koji se sastojao od mnoštva ibadeta i pokornosti Allahu, dželle ša'nuhu.

Želiš li da za post dobiješ dvostruku nagradu posta?

Ukoliko želiš, onda poslušaj šta poručuje Muhammed, Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem. Prenosi Zejd ibn Halid el-Džuhenij, radijallahu anhu, od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **"Ko pripremi iftar postaču imat će nagradu kao i sam postač a da se postaču nimalo ne umanji njegova nagrada"**.⁶⁹⁶

U drugom hadisu stoji: **"Ko počasti iftarom postača ili opremi borca imat će nagradu kao i oni."**

U drugom hadisu se navodi da su se ashabi požalili kako nisu u stanju svi prirediti iftar postaču, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

⁶⁹⁵ Buhari, u Knjizi o postu, u poglavlju "O vrijednostima posta."

⁶⁹⁶ Izvor hadisa prethodno naveden.

im je sugerirao da sam čin iftara, gutljajem vode ili datulom, se vrednuje kao priređivanje postaču. U ovome hadisu vidimo alternativu, spas i nadu onima koji su u svojim životima, iz neopravdanih razloga ostavili neke dane ramazana. Oni, shodno ovome hadisu, mogu ublažiti tu kaznu sevabima koji se ogledaju u pripravljanju iftara za druge postače.

Dakle, na osnovu ovoga pravila može se konstatirati da postoji veoma mnogo načina da postigneš ovu nagradu. Npr. da upriličiš zajedničke iftare na koje ćeš pozvati rodbinu, prijatelje, radne kolege, itd.

Dalje, možeš upriličiti iftare studentima, medresama, javnim ustanovama, sirotištima, itd.

- Podsticanjem dobrih na udjeljivanje u ovom mubarek mjesecu.

- Pokušati prenijeti nešto od znanja na svoje bližnje, kolege i prijatelje: **"Onaj koji upućuje na dobro, hajr, (njegova nagrada) je kao i onaj koji taj hajr čini."**⁶⁹⁷

- Imami bi trebali da prođu sa džematlijama poglavlje posta kroz kapitalna djela.

- Uzeti slobodno, godišnji odmor za ramazan, ili makar zadnjih deset dana. Na taj način ćeš imati više vremena da se posvetiš ibadetu.

-Posti ovaj ramazan kao da je on posljednji u tvome životu!

Život je pun iznenađenja. Niko od nas nezna kada mu edžel ističe. Pa tako ne znamo ni da nam je možda ovaj ramazan posljednji sa kojim ćemo sresti Uzvišenog. Možda nećemo biti u prilici da dočekamo i bolje provedemo naredni ramazan. Zato, učinimo to sada, još u toku ovoga ramazana, postimo kao da je posljednji ramazan u našim životima.

---

⁶⁹⁷ Muslim 1893., u Knjizi o džihadu, u poglavlju "Vrijednost davanja sadake na Allahovom putu i njeno uvećavanje." Ebu Davud, 5129., u Knjizi o edebu, u poglavlju "O ukazivanju na dobro". Tirmizi 2671. u Knjizi o nauci, u poglavlju "O tome ko upućuje na dobro ima nageadu kao i onaj koji to sprovodi."

Umra u ramazanu

Buhari i Muslim u *Sabihima*, bilježe od Ataa, rahimehullah, da je rekao: "Čuo sam Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, kada nas je obavijestio da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao ženi Ensarijki: "Umra u njemu- ramazanu- je ravna hadždžu".

U drugoj predaji stoji da je izrazio: "Umra u ramazanu ravna je hadždžu ili hadždžu sa mnom."⁶⁹⁸

Ibn Hadžer, rahimehullah, u komentaru ovog hadisa⁶⁹⁹, nakon navođenja određenog broja stavova i komentara kaže: "Rezime je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovu ženu obavijestio da je umra obavljena u ramazanu ravna hadždžu po nagradi, jer ona ne može zamijeniti obaveznost hadždža. Među učenjacima je postignut konsenzus da obavljanje umre, bez obzira u kom vremenu bilo, ne skida obaveznost obavljanja hadždža za onog ko ispunjava određene uslove.

Tirmizi je prenio od Ishaka ibn Rahivejha, da je značenje ovog hadisa isto kao i kod hadisa u kojem se kaže da je sura **Kul huallahu ehad**" ravna trećini Kur'ana.

Ibn el-Arabi je rekao: "Ovaj hadis je autentičan. On je izraz Allahove dobrote i blagodati prema ljudima, jer je učinio da umra u ramazanu postigne - po nagradi- stepen hadždža, zato što joj je dodata počast vremena mjeseca ramazana."

Ibn el-Dževzije je rekao: "U ovom hadisu je dokaz da se nagrada nekog djela povećava onda kada mu se doda počast vremena, kao i iskrenim nijetom i prisutnošću prilikom obavljanja djela."

Ibn et-Tin je između ostalih mogućnosti naveo i to da se hadis izrečen isključivo odnosi na ovu ženu.

Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže: "Ovu mogućnost, da se hadis odnosi samo na ovu ženu, neki prethodni učenjaci (mutekaddimun),

⁶⁹⁸ Buhari 1782., u Knjizi o umri, u poglavlju: "Umra u ramazanu." Muslim, 36, hadis br. 1256., u Knjizi o hadždžu, u poglavlju: "Vrijednosti obavljanju umre u ramazanu".

⁶⁹⁹ *Fethu-l-bari*..., 3: 707.

su držali ispravnom.” Tako u predaji Ahmeda ibn Menija, koju smo spomenuli prethodno kaže se da je Said ibn Džubejr rekao: ”Nije nam poznato da se ovo odnosi i na druge osobe, osim ove žene.”

U drugoj verziji koju je zabilježio Ebu Davud preko Jusufa ibn Abdullaha ibn Selama, od Umu Ma’kila na kraju se ističe da je ova žena konstatirala: “Ne znam da li je ovo samo za mene želio reći ili važi za sve.”

Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže: ”Izgleda da se ovaj događaj ponavljao sa više žena. Dogodilo se to sa Ensarijkom, Umu Selim, slično je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao i Umi Ma’kal, u predaji koju bilježi Ebu Davud. Isto se dogodilo i sa Umu El- Hejsam, radijallahu anhunne!”

Ebu-l-Fejd, Mevlana Dža’fer el-Haseni el-Ketani⁷⁰⁰ u djelu *En-nazmu-l-mutenasir...* navodi da se hadis”**Umra u ramazanu je ravna hadždžu**” prenosi od šesnaest prenosilaca hadisa. ⁷⁰¹

⁷⁰⁰ Ebu-l-Fejd Mevlana Džafer el-Haseni, el-Idrisi, el-Ketani, u djelu *En-Nazmu-l mutenasir minel hadisi el-mutevatiri*, Daru-l-kutubi el-ilmijeti, Bejrut, 1400. /1980., str. 91. u poglavlju o umri.

⁷⁰¹ To su slijedeći prenosiooci: 1-Džabir, ibn Abdulaha, 2-Jusuf ibn Abdulahab, Selama, 3-Umu Makil, 4-5-Ibn Abbas, 6- Vehbe ibn Hunebs a ne Harema ibn Hunebsa, Ebu Makil, 7-Alije, 8- Enes, 9-Ibn Zubejr, 10-Urve el-barkija, 11-Ebu Talika, 12-El Ahmarija 13-Fadl ibn Abbas. a u mursel- formi prenose ga: 14- Bekra ibn Abdullaha el-Muzeni, 15-Ikrime. Ukupno 16 prenosilaca hadisa.

ZEKATU-L-FITR

Za sadekatu-l-fitr se kaže još i *zek.at-ul-fitr*⁷⁰², ili jednostavno *fitreb*⁷⁰³. Dr. Jusuf el-Karadavi, hafizehullah, u svome djelu "Fikhu-*z-zekati*", u poglavlju o zekatu-l-fitr, navodi da riječ *fitre*, koja se kod Arapa pojavila, označava ono što se daje na ime zekatu-l-fitri, nije arapska riječ, niti je usvojena kao arapska, *muarrabah*, nego je novina, i terminološki oblik kod učenjaka fikha. On se u tome oslanja na Ibn Abidina i prenosi njegov komentar ove riječi.

Kod nas u Bosni se za ovaj propis kaže pojednostavljeno *vitre*.

U slobodnom prijevodu ove sintagme mogli bismo reći da je značenje *sadaku-l-fitra*, sadaka, odnosno milostinja, koja se daje na ime fitra, odnosno iftara, krajem mjeseca ramazana. U nekoliko hadisa o vitrama, one su nazvane i zekatul-fitr.

Značenje termina "zekat"

Zekat u arapskome jeziku potječe iz korijena *zeka*, što znači: povećanje, umnožavanje...Kaže se npr. "zeka šej", za nešto što se povećalo i namnožilo.

⁷⁰² U nekoliko hadisa o vitrama, one su nazvane zekatu-l-fitri.

⁷⁰³ Jusuf el-Karadavi u svome djelu *Fikhu-*z-Zekati**, u poglavlju o zekatu-l-fitru, Muessesetu cr-risaleh, Bejrut, 1414. /1994., 2: 9117.

U *Lisanu-l-Arab* je zapisano: Zekat se u jeziku koristi kao termin za čistoću, povećanje, bereket, pohvalu. Također, u navedenim značenjima je zastupljena riječ zekat i u Kur'anu i Sunnetu.

Dakle, uzmemo li u obzir da riječ zekat ima značenje rast, povećanje, te značenje riječi dovedemo u vezu sa svrhom zekatu-l-fitri onda dolazi do potpunosti slike, tj. da je zekatu-l-fitri pročišćenje posta, sanacija, popravak određenih manjkavosti, propusta i nedostataka posta.

Također, dovedemo li drugo značenje riječi "zekat", u vezu sa svrhom zekatu-l-fitra, dolazimo do zaključka da je zekat ustvari i čišćenje, pročišćavanje, rast i povećavanje nagrade i imetka, a ne suprotno kako to pogrešno drže oni koji ne daju zekat iz straha da im to ne umanju njihov imetak. U davanju zekata i zekatu-l-fitra je porast, povećanje i bereket za imetak i nagradu, nikako suprotno! Znaju to oni koji zekat daju i trebali bi znati i oni koji to ne čine; oni koji, ne izdvajajući zekat, ustvari zadržavaju dio imovine koji nije njihov. Dio imovine koji je pravo siromašnih!

Značenje riječi "sadaka"?

Termin "sadaka" je preuzet iz korijena **s-d-k** što u sebi sadrži više značenja. Najosnovnije značenje ove riječi je *sidi*- odnosno, iskrenost! Onaj koji je iskren-*sadik* u svome vjerovanju u Ahiret, polaganje računa, nagradu i kaznu, lahko će dati sadaku, odnosno dokaz svoje iskrenosti. Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, u jednome hadisu je rekao: "Sadaka je dokaz!"⁷⁰⁴ (vjere, imana, iskrenosti.) Za razliku od onoga koji sumnja, onoga čije ubjeđenje nije istinito, takav će se ustezati, odugovlačiti i škrtariti sa davanjem, sadake odnosno sidka, odnosno dokaza iskrenosti svoga vjerovanja.

⁷⁰⁴ Zabilježio Muslim, 223., u Knjizi o čistoći, u poglavlju "Vrijednost uzimanja abdesta", Tirmizi 3517., u Knjii o dovama, u poglavlju "Vrijednost uzimanja abdesta i izgovaranja zahvale i tesbiha". Ibn Madže, 280., u Knjizi o čistoći i njenim sastavnim djelovima, u poglavlju "Abdest je pola imana."

Po Karadaviju, to je tajna zbog koje Uzvišeni dovodi u vezu bogobojaznost i dijeljenje sa jedne, i nevjerovanja i škrtarenja sa druge strane! Pročitaj riječi Uzvišenog: **”Onome koji udjeljuje i ne griješi, i ono što je ljepše smatra istinitim, - njemu ćemo Džennet pripremiti; a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim i ono što je ljepše smatra lažnim, njemu ćemo džehennem pripremiti.”**⁷⁰⁵

Hafiz el-Munziri u sklopu hadisa kojima se podstiče na davanje sadakatu-l-fitra navodi i hadis, koji je ocijenjen kao slab, a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan o ajetu: **”Postići će šta želi onaj koji se očisti i spomene ime Gospodara svoga pa molitvu obavi”**⁷⁰⁶ Te se navodi kako je odgovorio da se odnosi na sadekat-u-l-fitr.⁷⁰⁷

Kurtubi prenosi zanimljivo i prilično opsežno pojašnjenje ovih kur’anskih riječi. Navodimo samo neke dijelove iz toga:

”Postići će šta želi onaj koji se očisti...” Jedan broj mufessira smatra kako se ovaj termin (zekat) odnosi na izgovaranje tekbira prilikom ulaska u namaz. Ibn Abbas i Dhak kažu da se ovaj spomen odnosi na tekbire na putu do mjesta obavljanja namaza.

Ima onih koji smatraju da se odnosi na svaku sadaku.

Ibn Džurejd je pitao Ata’a, o komentaru ajeta **”Postići će šta želi onaj koji se očisti”** i tome da li se on odnosi samo na zekatu-l-fitr pa mu je Ata odgovorio da se odnosi na svaku sadaku.”

”Spomene ime Gospodara svoga: jezikom.

”...pa molitvu obavi.” Zatim ode i klanja namaz nakon što je dao sadakatu-l-fitr- smatra Ibn Sirin.

Međutim, ono što izaziva dilemu kada je u pitanju ovakav komentar navedenih ajeta jeste činjenica da je ova sura iz mekkanskog perioda, shodno većini uleme. Poznato je da tada nije bilo niti Bajrama

⁷⁰⁵ El- Lejl, 5-10.

⁷⁰⁶ El-A’la, 14-15.

⁷⁰⁷ Grupa korektora tergiba navodi da je hadis je zabilježio Ibn Šahin u”Fadailu ramadan” uz konstataciju da je hadis slab.

niti sadake koja je kasnije propisana u Medini. Kako je moguće da se spomenuti ajeti odnose na propise koji još nisu ni bili propisani-pita se jedan dio učenjaka.

Odgovor na prethodnu dilemu dao je El-Kušeri koji je rekao: Nije isključeno ni to da je ovim ajetom pohvalio one koji će da sprovedu naredbu sadake i bajram namaza, a čija će naredba uslijediti kasnije.⁷⁰⁸

Što se tiče tumačenja da se čišćenje i spomen odnose na davanje sadakatu-l-itira i bajram namaz, to je samo jedno od značenja ajeta ali i ne kompletno i jedino značenje. Evo kako to tumače drugi mufessiri:

“Postići će šta želi onaj koji se očisti”: Tj. očisti se od širka zulma i ružna ponašanja.⁷⁰⁹ Jedni smatraju da se čišćenje odnosi na pročišćavanje djela od primjesa neiskrenosti, i nepotpunosti djela.

“Spomene ime Gospodara svoga”. Odnosi se na spomnjenje Al-laha jezikom. Neki kažu: Sjeti se svoga stanja i Sudnjeg dana, pa se posveti ibadetu.

“...pa molitvu obavi.” pet dnevnih namaza.

Kada je propisano davanje sadakatu-l-fitra?

Vitr je propisan u ša'banu druge hidžretske godine. U istoj godini kada je propisan i post mjeseca ramazana, a prije propisa zekata.⁷¹⁰

Utemeljenost institucije sadekatul-fitra

Zekatu-l-fitr je ustanovljen na osnovu mnogih predaja. Spomenimo neke:

- Buhari i Ibn Madže bilježe predaju u kojoj Ibn Omer, radijallahu anhuma, kaže: **“Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, je naredio da**

⁷⁰⁸ Kurtubi, *Džami'u-l-Bejan*, 10: 20.

⁷⁰⁹ Tejsiru el-Kerimi. . . . nav. djel. 852.

⁷¹⁰ Vidi *Nasbu-rajei tebridžu ehadisi el-Hidaje*, 2: 251. Tamo Zcijci kaže da je zabilježio Ibn Sa'd u *Tabekat*.

se dadne na ime zekatu-l-fitra jedan sa'⁷¹¹ datula, ili ječma, za svakog roba, slobodnog, maloljetnog i odraslog muslimana."⁷¹²

-Ibn Abbas, radijallahu anhumu, je izjavio: "**Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je odredio da se daje zekatul-fitr kao čišćenje postaču od bespotrebnog i ružnog govora (legve i refesa), i da bi se opskrbili siromasi. Pa ko da sadekatul-fitr prije (Bajram) namaza to će mu biti prihvaćena sadaka, a ko je da nakon obavljenog (Bajram) namaza pa to je onda jedno od običnih sadaka.**"⁷¹³

-Abdullah ibn Sa'lebe ibn Ebu Suejra prenosi od njegovog oca: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je održao hutbu dan ili dva prije Bajrama pa je kazao: "**Dajte jedan sa' pšenice, ili jedan sa' datula ili ječma za svaku slobodnu osobu, roba, dijete i odraslog.**"⁷¹⁴

Značaj sadakatu-l-fitra

Sadekatu-l-fitr nadoknađuje određene propuste koji se postaču dogode u toku posta.

Veki' ibn Džerah, radijallahu anhu, je kazao: "Sadakatu-l-fitr u ramazanu je poput sehvi-sedžde u namazu. Ispravlja greške posta kao što sedžda sanira greške namaza."

Ko je obavezan izdvojiti vitre?

Sadekatu-l-fitr je po hanefijskoj pravnoj školi vadžib⁷¹⁵ svakome muslimanu koji je njome zadužen, a to se odnosi na svakog slobodnog muslimana, bio on maloljetan ili punoljetan, muškarac ili žena, ukoliko

⁷¹¹ Sa' je jedinica mjere za težinu, a iznosi, prema hanefijskom mezhebu, 3261, 5 grama.

⁷¹² Buhari, 1511., u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Sadekatu-l-fitr treba dati i onaj ko je slobodan i rob", Muslim br., 984., u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Zekatu-l-fitr muslimana ječam i pšenica". Tirmizi br., 676., u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Predaje na temu zekatu-l-fitr". Nesai 5: 47. U Knjizi o zekatu, u poglavlju "Obavezni zekat u ramazanu".

⁷¹³ Ebu Davud, 1620. u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Zekatu-l-fitr".

⁷¹⁴ Ahmed, 5: 432, Ebu Davud, br. 1619. Hadis je hasen na osnovu ševahida.

⁷¹⁵ Ostale pravne škole drže da je zekatu-l-fitr fard.

posjeduje određene količine imetka (*nisab*) toga dana pored osnovnih potreba. Dakle, uslovi su:

- 1- islam, da osoba bude musliman;
- 2 - sloboda, tj. da osoba ne bude rob i
- 3 - posjedovanje određene količine imetka preko osnovnih potreba.

Dokaze za prva dva uslova nalazimo u prethodno spomenutim hadisima. A što se tiče uslova posjedovanja određene količine imetka (*nisaba*) toga dana: dokaz je hadis: **"La sadakate illa an zahri-l-gina."** Odnosno: **"Nema davanja sadake osim od (strane osobe koja) posjedovanja bogatstva."**⁷¹⁶

Misli se na bogatstvo u islamskome pravu, koje je ograničeno nisabom. Nije uslov da za imetak prođe godina dana kao što je slučaj sa zekatom.

Kod ostalih učenjaka nije uslov da se u tome danu posjeduje nisab, nego, ukoliko se ima nafaka koliko za taj dan treba dati sadaku.

Za koga se može dati zekatu-l-fitr?

Ko je dužan da udijeli sadekatul-fitr, daje je za sebe, svoju djecu koja su maloljetna, unesrećenim siromasima i nevoljnicima. Čovjek nije obavezan da daje sadekату-l-fitr na ime oca i majke, makar zajedno i živjeli jer on nema vilajeta nad njima kao što nema ni nad odraslom djecom.⁷¹⁷

Kada se je dužno dati sadakatu-l-fitr?

Muslimani su jedinstveni da je obavezno dati sadekату-l-fitr do kraja ramazanskoga posta. Međutim, u preciziranju toga vremena imamo male razlike u stavovima uvaženih učenjaka.

⁷¹⁶ Zejlai navodi da je ovaj hadis zabilježio Imam Ahmed u *Musnedu*, (2: 230) spomenuo ga je i Buhari kao mu'allak, i to u Knjizi el-vasaja (poglavlje min ba'di vasijetin jusa biha ev dejn). Suština hadisa je zabilježena i u dva *Sabiba*.

⁷¹⁷ *El-Fiteh el-islami ve edilletuhu*, 3: 2038.

Tako se npr., prenosi od Imama Šafije, Ahmeda, Ishaka, Es-Sevrija i Malika po jednoj predaji, da je obavezno davati zekat počevši od zalaska sunca posljednjega dana ramazana, zato što je zekatu-l-fitr obavezan s ciljem *tubreta*, odnosno čišćenja postača, a post prestaje u tim trenucima, odnosno zalaskom sunca toga dana.

-S druge strane, Imam Ebu Hanife i sljedbenici njegove pravne škole, zatim Lejs, Ebu Sevr i Malik po jednoj predaji kažu da je obavezno dati zekat sa izlaskom zore Ramazanskog bajrama, zato što je zekatu-l-fitr, kurban, odnosno djelo kojim se želi naklonost koja se veže za dan Ramazanskog-bajrama. Hadis je izričit: **”Zbrinite ih u tome danu da ne traže”**⁷¹⁸ Obavezno je dati najkasnije sa izlaskom sabahskog vremena, zato što je to dan kada se prestaje sa postom. A lijepo je da se da i ranije, čak je dozvoljeno u određenim okolnostima da se udijeli i početkom ramazana.

Šta se daje na ime sadakatu-l-fitra?

Zekatu-l-fitri u osnovi se izdvaja iz četiri vrste hrane: pola sa’a pšenice ili njenog brašna, odnosno 2000 grama ili njihova protuvrijednost, ili sa’a 4000. gr. datula, suhog grožđa ili ječma, ili njihova protuvrijednost.

Dokaz težinske ograničenosti ovih žitarica je hadis Abdullaha ibn Sa’lebe, radijallahu anhu, koji je rekao: Obratio nam se Resulullah, salallahu alejhi ve sellem, hutbom u kojoj je rekao: **”Izdvojite na ime svakog slobodnog roba, pola sa’ pšenice, i sa’ datula ili sa’ ječma.”**⁷¹⁹

⁷¹⁸ Ez-Zejlai redakciji hadisa *Hidje*, kaže: ”Ovaj hadis u ovoj formi je garib, a bilježi ga Darekutni u svom Sunenu od Ebu Ma’sara od Nafi’a, od Ibn Omera: Allahov Poslanik, salallahu alejhi ve sellem, je propisao zekatu-l-fitri i rekao je: ”Zbrinite ih u tome danu da ne traže.”

Hadis je zabilježio i Ibn Adij u *Kamil*. U slijedećoj formi: ”Oslobodite ih lutanja u tom danu”. Zatim je prenio da je Ebu Ma’sar ocjenjen kao slab prenosilac od strane Buharije, Nesaija, Ibn Ma’ina, (.....) zatim je rekao: I pored slabosti, njegovi hadisi se pišu. Buhari je za ovaj hadis Darekutnija rekao da je munkcr.

Zejlai zatim nastavlja: Hadis bilježi i Ibn Sa’d u ”*Tabekat*” Opširnije o tome se obrati na: *Nasbu rjetji fi tabridž ehadisi el-Hidaje* 2: 450-251.

⁷¹⁹ Ahmed 5: 432, Ebu Davud, br. 1619, u Knjizi o Zekatu, poglavlje: ”O onome koji prenosi da se treba dati iznos od pola sa” Hadis je hasen na osnovu ševahida.

Da li je dozvoljeno davanje protuvrijednosti?

Po hanefijskoj pravnoj školi je dozvoljeno na sve spomenute stvari dati protuvrijednost. Kod ostalih pravnih škola nije dozvoljeno davati protuvrijednost za spomenute stvari u hadisu. Ukoliko bi neko to uradio, ne bi po njima bilo valjano, i tretirao bi se kao neko ko je propustio obavezu davanja sadakatu-l-fitra.

Kome se daje sadakatul-fitr?

Sadekatu-l-fitr je pravo siromašnih muslimana. Najbolje je da se daje siromasima iz kruga familije, da bi se na taj način sastavilo između ibadeta davanja sadekatu-l-fitra i održavanja rodbinskih veza. Međutim, onima koje smo i onako dužni izdržavati nije ispravno davati sadekatu-l-fitr.

Pa tako nije dozvoljeno da se daje sadaka:

- Ocu, majci, djedu, neni i pradjedu ili praneni, ukoliko su živi, itd.
- Djeci, unucima, praunucima itd.
- Muž- ženi, ili žena mužu, jer oni imaju zajedničke koristi.

Ostalim članovima porodice, kao što su braća, sestre, njihova djeca, amidže, strine i njihova djeca, daidže, i njihova djeca itd.

Imajući u vidu da je sadekatu-l-fitr jedna vrsta zekata on se ne daje osobama ili kategorijama ljudi kojima nije dozvoljeno davati ni zekat, kao npr. nevjerniku, koji je neprijatelj islama, ili velikom grješniku/fasi-ku, odnosno onome koji je grješnik i koji to javno čini i izaziva muslimane svojim grijehom.

Dalje, nije dozvoljeno davati ni onome ko je bogat, ili onome koji ne radi iz razloga što je lijen ili neće, ili onome ko je murted, odnosno otpadnik od islama.⁷²⁰

Siromasi istog mjesta u kome se živi su preči da uzmu sadekatu-l-fitr od drugih.

Ostale pravne škole drže da je zekatu-l-fitr fard.

⁷²⁰ *Fikhu-ş-şekati*, 2: 909.

Da li sadekatu-l-fitr obuhvata svih osam kategorija kojima pripada zekat, a koji su spomenuti kur'anskim tekstom?

O ovome pitanju dr. Jusuf el-Karadavi u svome djelu *Fikhu-ḡ-ḡe-kati* navodi tri mišljenja.

1- Obaveznost podjednake podjele sadekatu-l-fitra na svih osam kategorija, odnosno, onim od osam kategorija koje postoje. Ovo je stav šafijske pravne škole.

“Ima ih koji ti prigovaraju zbog raspodjele zekata. Ako im se iz nje ga da, zadovolje se, a ako im se ne da, odjednom se razljute. A trebalo bi da se zadovolje onim što im daju Allah i Poslanik Njegov i da kažu: ”Dovoljan nam je Allah, Allah će nam dati iz obilja Svoga, a i Poslanik Njegov, mi samo Allaha hoćemo.”

”Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga sakupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovu putu, i putniku- namjerniku. Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je.”⁷²¹

2- Dozvoljenost, ali ne i obaveznost podjele na svih osam vrsta., kao što je dozvoljeno da se time specijalizira, odnosno favorise, samo jedna kategorija tj. *fukara*, siromasi.

Ovo je stav većine učenjaka. Oni svoj stav zasnivaju na činjenici da je zekatu-l-fitr ustvari jedna vrsta sadake, koju obuhvata općenitost ajeta: **”Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima . . . ”**⁷²²

3- Obaveznost dijeljenja zekatu-l-fitra isključivo siromasima. To je stav malikijske pravne škole. Ovakav stav najispravnijim drže i Ibn-l-Kajjim i njegov šejh Ibn Tejmije Allah im se smilovao. Ova grupa učenjaka svoj stav temelji na hadisu u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pojašnjava svrhu zekatu-l-fitra, pa kaže: **”On (zekatu-l-fitr) je obrok siromasima.”**⁷²³

⁷²¹ Et-Tavbe, 58. -60.

⁷²² Et-Tabe, 60.

⁷²³ Dio dužeg, prethodno navedenog hadisa kojeg je zabilježio Ebu Davud, br 1609. u Knjizi

Karadavi pored jačine trećega mišljenja, kaže: "Hadisi koji tretiraju zekatu-l-fitr, aludiraju da je cilj da se u tome danu upravo siromasi opskrbe i okoriste tim zekatom. Zato je vadžib, treba da se oni favoriziraju u odnosu na ostalih sedam kategorija koje zaslužuju sadekatu-l-fitr. Ovo ne isključuje mogućnost da se taj zekat usmjeri, shodno potrebi i interesu muslimana i u druge svrhe i druge kategorije na koje upućuje ajet. Dalje, ovim postaje jasno da stav kojeg smo izabrali i kojeg držimo najispravnijim je, da se favorizuje siromah nad drugim osim u slučaju potrebe i interesa islama.

Da li se daje zekatu-l-fitr nemuslimanima koji žive u okvirima islamske države tzv. "ehlu-š-zimme"?

O ovom pitanju imamo dva mišljenja.

1- Stav većine učenjaka glasi, da nije dozvoljeno davati vitre nemuslimanima.

2- Ebu Hanife tvrdi da je to dozvoljeno.

Ovakav stav jasno ilustrira ljepotu i toleranciju islama, koja ne brani dobročinstvo onima koji nisu muslimani, neistomišljenicima, koji se ne bore protiv muslimana i nisu neprijateljski nastrojeni prema njima.

Zato nema smetnje da radost Bajrama obuhvati i sve druge koji žive u okrilju islamskoga društva, pa makar oni sa stanovišta islama bili i nevjernici. Ovo naravno važi, nakon što se izmire potrebe siromaha muslimana.⁷²⁴

Neki propisi vezani za sadakatu-l-fitr

-Potrebno je za sadakatu-l-fitr donijeti nijjet. Važno je napomenuti da nijjet prilikom davanja sadekatu-l-fitr kao i kod ostalih ibadeta nije obavezno izgovarati jezikom. Dovoljna je čvrsta odluka i čista namjera u srcu.

---

o Zekatu, poglavlje: "O zekatu-l-fitr", Ibn Madže br., 1827., u Knjizi o zekatu, u poglavlju "O sadakatu-l-fitr."

⁷²⁴ Vidi opširnije *Fikhu zekati*, 2: 917-957.

- Obaveza izdavanja sadekatu-l-fitra obuhvata i one koji opravdano ili neopravdano nisu postili ramazan!

- Nije propisan nikakav namaz za, kako to kažu kod nas u narodu "otklanjanje vitara".

Tako se proširilo po nekim mjestima u Bosni, da neki, kojima se daje sadakatu-l-fitr, dobro otklanjaju te vitre, pa davalac ima napretka u svome imetku i životu, odnosno, ako neki te vitre ne otklanjaju, davalac vitara nema napretka.

Tvrdimo da spomenuta ubjeđenja nemaju nikakvog uporišta u islamskom učenju, te da su proizvod neznanja, zaostalosti i sujevjerja. Prethodno smo spomenuli jasne dokaze i propise vezane za davanje vitara. Davalac ima koristi od davanja vitara ukoliko da na vrijeme, sa ispravnim nijetom. On tim davanjem čisti svoj imetak i, istovremeno ispravlja eventualne propuste učinjene u toku posta! Onaj kome se vitre daju ima korist od dobivenog imetka, i nema obavezu prema davaocu da te vitre "otklanja".

- Sadekatu-l-fitr, kao i ostali ibadeti, ne prestaju biti obaveza muslimanu njegovim izbjegavanjem ili nedavanjem na vrijeme, nego, ostaje na njemu obaveza izvršavanja, makar i sa zakašnjenjem, kada je nagrada umanjena.

- Dozvoljeno je da više osoba daju svoje vitre jednome siromahu, isto kao što je dozvoljeno podijeliti jedan sadekatu-l-fitr na više siromaha.

A Allah zna najbolje!

HALAL I HARAM U POSTU I NAJČEŠĆA PITANJA VEZANA ZA POST

Odgovori koje je dao doktor Jusuf el-Karadavi u svojim fetvama o postu

Pitanje: *"Da li se prima post onoga koji ne obavlja namaz ili su svi ibadeti međusobno povezani tako da se jedan ibadet ne prima ukoliko se i drugi ne obavi?"*

Odgovor: Musliman je dužan da obavlja sve ibadete: da klanja namaz, daje zekat, posti ramazan i da hadždž obavi ukoliko to bude u mogućnosti. Učenjaci islama imaju više različitih stavova o onome koji ne izvršava jednu od spomenutih obaveza bez šerijatski opravdanog razloga.

Neki od njih smatraju kafrom osobu koja ne izvršava bilo koju od spomenutih obaveza. Drugi pak smatraju nevjernikom samo onog koji ne klanja i ne daje zekat. A ima učenjaka koji smatraju nevjernikom samo onoga ko ostavlja namaz, zbog važnosti namaza u vjeri i zbog hadisa u kojem stoji:

"Između roba i kufra je ostavljanje namaza." (Muslim)

Oni koji smatraju nevjernikom osobu koja ne obavlja namaz naravno da ne prihvaćaju post takve osobe, jer se od nevjernika ne prima bilo kakav oblik ibadeta. A oni koji smatraju da takva osoba ipak ostaje u imanu i islamu sve dok svjedoči i vjeruje u Allaha i Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i vjeruje u sve to ne sumnjajući niti negirajući bilo šta od toga, smatraju osobe koje ne obavljaju post ili namaz fascicima, onim koji se ogriješio o Allahovu naredbu. Izgleda da je ovaj stav, a Allah najbolje zna, najumjereniji i najbliži istini. Na osnovu ovoga, smatramo da onaj koji iz lijenosti ili nekog prohtjeva ne obavi određene fardove, ali ih istovremeno i ne negira niti se sa njima izigrava i ne omaložava ih, a druge obavlja smatra se da je krnjavog islama i slabog imana i bojati se za iman takvog čovjeka, ukoliko ostane u tome stanju. Međutim, Allah dželle ša'nuhu neće ga ostaviti nenagrađenim za njegovo dobro djelo, nego će kod Allaha dželle ša'nuhu nagradu naći shodno svome djelu: naći će nagradu za ono što je obavio, kao što će naći i kaznu za ono što je propustio. O tome svjedoče ajeti:

“I sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno.”⁷²⁵

**“Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjeće ga,
a onaj koji bude uradio i koliko trun zla – vidjeće ga.”⁷²⁶**

Svjesno i namjerno izostavljanje posta u toku ramazana

Pitanje: *”Šta reći za onoga koji neke dane ramazana posti, a u drugima ne posti svjesno i namjerno. Da li će mu biti primljeni oni dani ramazana koje je postio ili ne?”*

Odgovor: Ovo pitanje je identično prethodnom. Naš odgovor je da svako djelo ima svoj obračun. Pitanje nije o danima koje je postio da li se primaju ili ne, nego pitanje je o danima u kojima nije postio da li se oni mogu nadoknaditi ili ne? Nije moguće nadoknaditi bilo koji dan ramazana osim postom istog broja dana drugoga ramazana. A svaki

⁷²⁵ El-Kamer, 53. ajet.

⁷²⁶ Ez-Zilzal, 7, 8. ajet.

ramazan dolazi sa obavezom da se njegovi dani isposte. Zato je Ebu Hurejre, radijallahu anhu, rekao: **”Ko se omrsi jedan dan od ramazana neće ga moći nadomjestiti nijednog drugog dana.”**⁷²⁷

Prenosi se isto tako da neki čovjek nije postio u toku ramazana, pa je Ebu Hurejre izjavio: **”Neće mu biti primljen post makar cjelu godinu postio.”** Od ibn Mes’uda, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: **”Ko ne bude postio jedan dan ramazana bez šerijatski opravdane olakšice neće mu to moći nadoknaditi post cijelog života, čak i kad bi to učinio.”**

Slične izjave prenose se i od Ebu Bekra i Alije..

Zato neka se boji Allaha dželle šanuhu musliman za svoju vjeru i neka čuva post ramazana i neka pobijedi svoje prohtjeve i želje, jer onaj koji bude pobijeđen pred svojim stomakom neće doživjeti pobjedu ni u jednom polju života.

Utjecaj grijeha na post

Pitanje: *”Kakav je tretman postača u ramazanu ukoliko ogovara, laže i gleda u neku ženu sa strašću. Da li je post takve osobe ispravan ili nije?”*

Odgovor: Koristan post koji je primljen je post koji odgaja dušu, jača želju za hajrom i koji potiče na bogobožnost koja je spomenuta u Allahovim riječima: **”O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili.”**⁷²⁸

Dužnost postaču je da se suzdržava od svakog govora ili djela koje je oprečno postu kako njegov udio u postu ne bi bio samo glad, žeđ i sustežanje. . .

U hadisu stoji: **”Post je štit, pa kada neko od vas posti neka ne viče i ne svađa se, a ukoliko ga neko bude vrijeđao ili napadao neka kaže: ”Ja sam postač”.** (Buhari i Muslim)

I rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: **”Koliko postača od svoga posta nemaju ništa osim gladi, i koliko klanjača**

⁷²⁷ Izvor hadisa prethodno naveden.

⁷²⁸ El-Bekare, 183. ajet.

noću od svoga namaza nemaju ništa drugo do nesаницe.” Ovaj hadis bilježi Nesai, Ibn Madže i Hakim.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem veli: **”Onaj koji ne ostavlja lažan govor i postupanje po njemu, Allah nema potrebu da takav zbog Njega ostavlja hranu i piće.”**

(Buhari; Ahmed i autori Sunena.)

Ibn Arebi u komentaru ovog hadisa je rekao:

“Hadis upućuje na to da nema sevaba za svoj post i da se nagrada posta ne može porediti sa težinom grijeha potvora i ostalih grijeha spomenutih u hadisu.”

A Ibn Hazm smatra da spomenute stvari kvare post isto kao što ga kvare hrana i piće. Isti stav se prenosi od nekih ashaba i tabi'ina. A mi, iako ne zastupamo stav ibn Hazma, smatramo da ovi grijesi gube plod posta i kvare mudrost zbog koje je post propisan. Zato su dobri prethodnici u ovom Ummetu brinuli o postu štiteći ga od prazna govora i harama, isto kao što su se brinuli za post izbjegavajući hranu i piće. Omer radijallahu anhu je prenio slijedeći hadis: **”Ni je post suzdržavati se samo od hrane i pića, nego je pravi post suzdržavati se i od laži, neistine i prazna govora.”**

Slična predaja se prenosi od Alije.

Džabir je rekao: ”Kada postiš neka posti tvoj sluh, tvoj vid i tvoj jezik od lažnog govora i grijeha. Prođi se uznemiravanja komšije, i neka se na tebi osjeti blagost i smirenost onoga dana kada postiš. Nemoj da dan koji postiš bude kao onaj koji ne postiš, da budu jednaki.”

Ebu Zerr je rekao Taliku ibn Tajsu: ”Kada postiš čuvaj se od svega što možeš.” Nakon toga Talik se ponašao tako da za vrijeme posta iz kuće nije izlazio osim radi obavljanja namaza.” Kada bi Ebu Hurejre i njegovi ashabi postili, oni bi sjeli u mesdžid i govorili: (”Hoćemo da nam post bude čist.”) ”Čistimo naš post.” I Mejmun ibn Mihran je rekao: ”Najlakši post je post od hrane i pića.” Bilo kako bilo post ipak ima svoj

efekt i nagradu, a gibet, odnosno ogovaranje, laž i slični grijesi imaju svoju kaznu kod Allaha dželle ša'nuhu: **”U njega sve ima mjeru.”**⁷²⁹

Razmisli kroz slijedeći Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, hadis o preciznosti hisaba ili obračuna Božjega na Ahiretu. U tom hadisu ćeš naći dovoljan odgovor na svoje pitanje i pitanja koja su prethodila.

Hadis prenose imam Ahmed i Tirmizi od Aiše, radijallahu anha. Neki čovjek od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sjeo je kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa mu rekao: ”O Resulullah, ja imam dva roba koja me u laž utjeruju i koji me ne slušaju, a ja ih (zbog toga) udarim, istučem i izgrdim. Pa kako će biti između nas? (misli na Sudnjem danu.)

Pa mu je rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: **”Vagaće se ili računće se ono što su te oni varali, grijeshili prema tebi i u laž utjerivali, sa tvojom kaznom prema njima: pa ako tvoja kazna bude ispod njihovih grijeha (njihovi grijesi budu veći od tvoje kazne) taj višak ide u tvoju korist. A ako tvoja kazna bude ravna njihovim grijesima biće tako izravnati račun, pa neće biti ni tebi ni protiv tebe. A ako bude tvoja kazna iznad njihovih grijeha, odnosno jača i veća od njihovih grijeha, njima će biti vraćeno njihovo pravo od tebe.”** Pa je na ove riječi čovjek počeo da plače i više pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Onda je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Šta mu je, zar ne čita Allahovu Knjigu”, i onda je citirao ajet: ”Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezi je postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice**⁷³⁰**, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati.”**⁷³¹

Pa mu je čovjek tada rekao: ”O, Resulullah ne vidim bolje rješenje nego da se od ovih ljudi odvojim (misli na svoje robove) zato pozivam te za svjedoka da su oni svi od sada slobodni.”

⁷²⁹ Er-Ra'd, 8.

⁷³⁰ Zrna gorušice su veoma sitna, u jednom kilogramu ima oko 913.000 zrna.

⁷³¹ El-Enbija, 47.

Sadekatu-l-fitr onoga koji je u jednoj državi postio, a u drugoj Bajram dočeka

Pitanje: *"U vezi sa dijeljenjem sadekatu-l-fitra ukoliko neko posti dvije trećine mjeseca u nekoj državi, a nanijetio je da će nastaviti post u nekoj drugoj državi i da će tamo da dočeka Bajram. U kojoj od ove dvije države treba da da sadekatu-l-fitr?"*

Odgovor: Musliman je dužan dati sadekatu-l-fitr u mjestu, odnosno državi gdje ga je dočekala prva noć ševvala (tj. noć uoči Bajrama), zato što se sadekatu-l-fitr ne daje na osnovu samoga posta nego uzimajući u obzir kraj posta.

Zato, ukoliko bi neko umro prije akšama posljednjeg dana mjeseca ramazana, sadekatu-l-fitr ne bi se trebao davati na njegovo ime, pa makar i postio prethodne dane ramazana. S druge strane, ako bi se rodilo novorođenče nakon akšama posljednjeg dana ramazana, odnosno prvoj noći ševvala, bio bi obavezan dati sadekatu-l-fitr za to dijete i to konsenzusom svih učenjaka. Na osnovu toga kažemo sadekatu-l-fitr je povezan sa Bajramom i povezan je sa tim da se i siromašnima pruži mogućnost da sebi prirede veselje. Zato se kaže u hadisu: **"Obogatite ih makar u ovom danu."**

TV i post

Pitanje: *"Šta je stav našeg uzvišenog Šerijata o gledanju televizije za vrijeme ramazana?"*

Odgovor: Televizor je sredstvo koje u sebi sadrži i dobro i loše, a sredstva se ocjenjuju na osnovu onoga u šta se upotrebljavaju. Tako i televizija, kao i radio i novine, sadrže u sebi dobre stvari kao i loše, a musliman treba da se koristi dobrim i da izbjegava loše stvari, bez obzira bio on postač ili ne. Međutim, musliman u postu treba da se više čuva da ne bi pokvario svoj post, izgubio nagradu i bio lišen Allahove

nagrade. Pa o gledanju televizije ne kažem da je halal uopće, niti da je haram uopće, nego se to ovisi o onome šta se gleda na tom aparatu: ako je hajr, dozvoljeno je da se gleda i sluša, kao što su neki programi vjerskog sadržaja ili vijesti ili programi koji pozivaju na opće dobro, itd. Ako je šerr ili loše, kao neke scene razgolićenih plesačica i tome slično, pa to je haram gledati u svako vrijeme, a zabrana je strožija u toku mjeseca ramazana. Određene scene je pokuđeno gledati iako one ne dostižu stepen harama i svako sredstvo koje odvraća od Allahovog zikra je haram. Pa ukoliko gledanje televizije ili slušanje radija ili tome slično odvraća od obaveze koju nam je Allah dželle ša'nuhu odredio, kao što je na primjer namaz, to je onda situacija koja je zabranjena, haram. Zabranjeno je da se od namaza odvraća bilo čim. Allah dželle ša'nuhu kada je obrazložio zabranu alkohola, vina, kocke rekao je da je razlog tome što: **”Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti?”**⁷³²

Oni koji su odgovorni za televizijski program treba da se boje Allaha dželle ša'nuhu u onome što bi trebali da prezentiraju gledaocima, a pogotovo u ramazanu i da obrate pažnju na svetost ovog berićetnog mjeseca i da pomognu ljudima u pokornosti Allahu i što većim hajratima, kako ne bi oni nosili grijeh i grijehe onih koji to posmatraju. Kao oni za koje Allah dželle ša'nuhu kaže:

“Da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio breme na onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli. A grozno je to što će oni nositi!”⁷³³

---

⁷³² El-Maide, 91.

⁷³³ En-Nahl, 25 ajet

Žurba kod teravih namaza

Pitanje: *Koliko se smije žuriti pri obavljanju teravih - namaza?*

Odgovor: U dva *Sabiha* se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

“Ko otklanja noćni namaz u ramazanu vjerujući i nadajući se, biće mu oprosteni prethodni grijesi.”

Tako dakle Allah dželle ša’nuhu je propisao u ramazanu post, a preko jezika Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, propisao je noćni namaz u ovom mjesecu i učinio je uzrokom čišćenja od grijeha i prekršaja. Međutim, namaz kojim se sapiraju grijesi i opraštaju prijestupi, je onaj kojeg musliman obavlja u potpunosti držeći se njegovih šartova, erkana, adaba i granica. Već nam je poznato da je *tume'nine* odnosno smirenost u namazu jedan od sastavnih dijelova namaza,⁷³⁴ kao što je to i učenje Fatihe, i kao što je to ruku’u i sudžud. Zaista je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada su neki ljudi loše otklanjali svoje namaze pred njim i nisu ga smireno obavili, rekao:

“Vrati se pa klanjaj jer, zaista nisi klanjao.”

Nakon toga je dotičnog podučio kako izgleda namaz koji se prima, pa je rekao: **”Učini ruku’u sve dok se na njemu ne smiriš, zatim se digni sa ruku’a i smiri se stojeći, zatim učini sedždu i ostani toliko dok se ne smiriš na sedždi. Zatim sjedi između dvije sedžde sve dok se ne smiriš u tom položaju i tako dalje. . .”**⁷³⁵

Dakle smirenost u svim ovim radnjama je neophodan uslov. U pogledu tog smiraja postoje razilaženja među učenjacima. Među njima neki su rekli da je najmanja smirenost toliko koliko se izgovori na primjer – subhane rabbie-l-e’ala. Drugi, kao što je šejhu-l-islam Ibn Tejmije je uslovio da smirenost treba da bude na ruku’u i na sudžudu koliko

⁷³⁴ Termin *tume'nine* se odnosi na smirenost nakon obavljenog nekog pokreta u namazu. Šejh Jusuf el-Karadavi ovdje daje fetvu shodno ostalim pravnim školama, što se tiče hanefijske pravne škole *tume'nine* je vadžib, zbog naredbe Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, čovjeku koji je brzo klanjao namaz, da ga obnovi.

⁷³⁵ Hadis zabilježili Buharija i Muslim i autori *Sunena* od Ebu Hurcjrre, radijallahu anhu.

se može spomenuto izgovoriti tri puta, jer se u sunnetu zabilježilo da je tesbih tri puta i da je to najmanji njegov broj. Dakle, treba da stane odnosno da se smiri dužine od tri tesbiha. Allah dželle ša'nuhu je rekao: **"Ono što žele – vjernici će postići, oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju."**⁷³⁶

Poniznost koja je spomenuta u ajetu se dijeli na dvije vrste:

Poniznost tijela i poniznost srca. Poniznost tijela ogleda se u tome da se smiri i da se ne poigrava, niti da se okreće, niti da obavlja rekate i sedžde prevelikom brzinom u namazu itd. nego treba da ih obavi kao što je propisao Uzvišeni Allah. Neophodna je dakle bogobožnost, smirenost tijela i srca. Što se tiče smirenosti srca, to znači da osjećaš Božju veličinu razmišljajući o značenjima ajeta koji se uče i da se sjećaš ahireta. Treba voditi računa da je pred Allahom dželle ša'nuhu i da Allah dželle ša'nuhu kaže u hadisu kudsijju: **"Podijelio sam namaz između mene i Moga roba na dvije polovine, pa kada rob kaže: "El-hamdu lillahi rabbi-l-alemin"-Allah kaže "Moj rob Mi zahvaljuje" - pa kad kaže: "Er-Rahmni-r-Rahim" - Allah dželle ša'nuhu kaže: "Moj rob Me pohvalio" a kad kaže: "Maliki jeumi-d-din" - Allah tada kaže: "Slavi Me moj rob" a kada kaže: "Ijjake na'budu ve ijyake neste'in" -Allah tada kaže: "Ovo je između Mene i Moga roba" - a kada kaže: "Ihdine-s-sirata-l-mustekim" - Allah tada kaže: "Ovo pripada Mome robu, a Mome robu pripada ono što traži"**⁷³⁷

Allah dželle ša'nuhu nije nehajan prema klanjaču nego mu se odaziva, zato je neophodno da klanjač kroz namaz razgovara sa Allahom dželle ša'nuhu i da osjeća u svome srcu u svakom pokretu namaza, u svakom trenutku, u svakom ruknu u namazu. Oni koji klanjaju, a njihova glavna briga je kad će da što prije završe namaz i da se njega otarase ili da ga sa sebe stresu kao nešto teško natovareno na njihova leđa čine nešto što ne spada u potrebni namaz. Mnogi ljudi klanjaju u ramazanu dvadeset tri ili dvadeset rekata za nekoliko minuta. Njihov glavni cilj je

⁷³⁶El-Mu'minun, 1-2 ajet.

⁷³⁷ Hadis je zabilježio Muslim.

samo da ugrabe namaz, da ga završe i da požure što je moguće više. Oni ne upotpunjavaju niti ruku', niti sudžud, niti skrušenost u namazu. U hadisu se naglašava da se ovakav namaz penje na nebesa govoreći onome ko ga je otklanjao: "Allah te upropastio kao što si i ti mene."

Namaz bogobojazni i smireni se penje na nebesa bijel i svijetao i kaže onome ko ga je otklanjao: "Allah te sačuvao, kao što si ti mene sačuvao."

Moja preporuka mnogim imamima i klanjačima koji klanjaju ovoliko rekata bez potpunosti namaza i bez smirenosti i bez prisutnosti srca i smirenosti tijela jeste da klanjaju osam rekata smireno sa bogobojaznošću, potpuno, bolje im je nego dvadeset, jer nije važnost u broju nego u kvalitetu. Nije suština u broju i kvantitetu nego se broji namaz po načinu i vrsti. Da li je to namaz onih koji su bogobojazni ili je to namaz onih koji hoće samo da ugrabe namaz. Molim Allaha dželle ša'nuhu da nas i ostale vjernike učini bogobojaznim!⁷³⁸

---

⁷³⁸ *Fetava Mu'asira* Dr Jusuf el-Karadavi, izdavač: Daru-l-Kalem - Kuvajt. Peto izdanje 1310/1990.

POGLAVLJE O LEJLETU-L-KADRU

Odlike Lejletu-l-Kadra

Imam Malik je rekao: "Čuo sam od onoga u koga imam povjerenje, da su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, predočeni životi prethodnih ummeta pa kao da je vidio kako su životi njegova Ummeta kraći i da neće moći učiniti dobrih djela koliko su mogli prethodni narodi shodno dužini njihovih života, pa mu je Allah poklonio Lejletu-l-Kadr, koju je učinio boljom od hiljadu mjeseci."⁷³⁹

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "**Svakome ko provede noć Lejletu-l-Kadr u namazu, čvrsto vjerujući i nadajući se nagradi, bivaju oprošteni prethodni grijesi.**"⁷⁴⁰

Enes, radijallahu anhu, prenosi: "Jednom, kada je počeo ramazan, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "**Došao vam je mjesec u kojem se nalazi noć bolja od hiljadu mjeseci. Ko bude lišen njenih blagodati, lišen je sveg dobra! A njenog dobra biva lišen samo onaj ko je nesretnik!**"⁷⁴¹ -

Lejletu-l-Kadr je najbolja noć, nalazi se u najboljem mjesecu, podarena je najboljem Ummetu.

⁷³⁹ Hadis je zabilježio Imam Malik u *Muvettau*, 1: 321 u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju "O predajama o noći Kadr". Abdu-l-Kadir je prenio od Zerkanija, a ovaj od Ibn Abdu-l-Berra da je rekao: Ovo je jedan od četiri hadisa koja nisu registrirana nigdje drugo osim u *Muvettau*. Zerkani prenosi od Sujutija da je rekao: "Ovaj hadis ima mursel-ševahide u istom značenju". Zatim je naveo dva od njih. Jedan od Alija ibn Urve a drugi Mudžahida, oba mursela. Vidi *Džamii-l-Usul* 9: 142.

⁷⁴⁰ Buhari, 1901, u Knjizi o ramazanu, u poglavlju "Ko ispusti ramazan vjerujući i nadajući se", Muslim br. 759. u Knjizi o namazu, u poglavlju "Podsticaj da se obavlja dobrovoljni noćni namaz", Ebu Davud 1372., u Knjizi o namazu, u poglavlju "O poglavljima ramazana". Tirmizi 683., u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednosti mjeseca ramazana", Nesai 2209., u Knjizi o postu, u poglavlju "Spomen razilaženja po Jahji ibn Ebu Kesiru i Nadiru ibn Šejbanu". Ibn Madže 1641. u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednosti mjeseca ramazana".

⁷⁴¹ Ibn Madže, 1644. Hejsemi u *Medžmai* kaže: "U lancu prenosilaca ovog hadisa je Imran ibn Davud o kojem postoji razilaženje kod učenjaka hadisa." Tako ga je npr. Ibn Hibban uvrstio u *sikat*-pouzdana prenosilace. Čini mi se da nije loš prenosilac.

Uopćeno o Lejletu-l-Kadru

U Časnome Kur'anu na dva mjesta su zastupljeni ajeti koji se odnose na Noć Kadra. Većina komentatora Kur'ana smatra da su početni ajeti u sure Ed-Duhan posvećeni ovoj noći. Drugi put se ova noć spominje u posebnoj suri koja nosi naslov El-Kadr.

Kratak tefsir onih ajeta koji se odnose na Noć Kadra iz sure Ed-Duhan

Sura Ed-Duhan je četrdeset i četvrta sura u Časnome Kur'anu. Ona spada u red onih sura koje su objavljene u Mekki, ima 57 ajeta. Sure Ed-Duhan je jedna od 29 sura u Kur'anu koja započinje konsonantskom grupom.

ha-mim

Kada je u pitanju komentar ovih konsonanata potrebno je istaći da postoje dva osnovna principa kod njihova tumačenja. Tako jedan dio islamskih učenjaka stoji na stanovištu da ne treba zalaziti u njihovo tumačenje s obzirom na pomanjkanje relevantnih dokaza koji bi približe neko tumačenje dali.

U tom smislu ističemo da Amir eš-Ša'bi, Sufjan es-Sevri i dr. smatraju da Allah u svakoj Svojoj knjizi ima tajnu, a da su ovi konsonanti Allahova tajna u Kur'anu. Zatim, tvrde isti, i ova slova spadaju pod kategoriju ajeta koji se nazivaju *mutešabihat*, odnosno da njihovo pravo značenje poznaje samo Uzvišeni Allah dželle ša'nuhu. Ako je to tako, onda nismo zaduženi da ih tumačimo, nego da u njih vjerujemo i učimo ih. Ovakav stav se prenosi od Ebu Bekra es-Siddika i hazreti Alije, radijallahu anhum. Ebu Lejs es-Semrkandi je naveo predaju od Omera, Osmana i Ibn Mes'uda, radijallahu anhum, da su rekli: "Grupa konsonanata na početku sura su ono što je skriveno u Kur'anu, ono što se ne tumači."

- Nasuprot ovome, imamo stav velikog broja učenjaka koji smatraju da je potrebno, pa čak i obavezno da se bavimo značenjem ovih konsonanata i da pokušamo dokučiti njihov smisao. Ova grupa učenjaka, nakon opće suglasnosti oko potrebe njihovog tumačenja međusobno veoma podijeljena oko preciziranja njihovih značenja.

Evo ukratko njihovih stavova:

- Konsonanti ukazuju na Allahovo najveće ime. Ovakav stav se se prenosi od Ibn Abbasa i Alije, radijallahu anhum.

- Ovi konsonanti upozoravaju da je ovaj Kur'an sastavljen od ovih slovnih znakova koje upotrebljavaju i Arapi u komunikaciji jedan sa drugim. Pa ako je to tako, ova Knjiga je nadnaravna, jer taj narod koji koristi nije bio u stanju formulirati od njih nešto slično Kur'anu. Kur'an ih je izazvao nekoliko puta da napišu nešto slično njemu, ili da napišu deset njihovih poglavlja ili bar jedno, slično poglavljima Kur'ana. Oni nisu mogli odgovoriti ovom pozivu.

- Neki smataju da ovi grafemi služe za privlačenje pažnje slušaoca. Kurtubi je naveo da su idolopoklonici izbjegavali slušanje Kur'ana, ali kada bi čuli ova konsonante kao npr. *elif lam mim*, itd., obratili bi pažnju nakon čega bi uslijedili ajeti Kur'ana koji bi odzvanjali u njihovim srcima.

-Jedni smatraju su ovi konsonanti inicijali određenih imena.

﴿ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴾

“Tako Mi Knjige Jasne”

Ovdje se radi o zakletvi Kur'anom. Uzvišeni se zaklinje Jasnom Knjigom da ju je u Blagoslovljenoj noći objavio.

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ ﴾

“Mi smo počeli da je u Blagoslovljenoj noći objavljujemo, -

Izraz Blagoslovljena noć se odnosi se na Lejletu-l-Kadr. Tako smatraju Imam Kurtubi, Ibn Kesir,⁷⁴² Sejjid Kutb,⁷⁴³ i većina drugih mufes-

⁷⁴² El-Kadr, 1.

⁷⁴³ Sejjid Kutb, rahimehullah, nav. dj., 25: 138.

sira. Ebu Bekr ibn el-Arebi je rekao: "Najveći dio učenjaka smatraju da je Blagoslovljena noć zapravo Lejletu-l-Kadri, a ima i onih koji smatraju da je to sredina ša'vana, što je pogrešno, zato što je Allah dželle ša'nuhu u Svojoj Knjizi rekao: **"Mi smo ga počeli objavljivati u Noći Kadra"**,⁷⁴⁴ time je precizirao da je vrijeme početka objave bilo u ramazanu, a onda je u ovome ajetu precizirao to vrijeme i noć pa je rekao: **"u Blagoslovljenoj noći."** Onaj koji tvrdi drugačije govori krupno na Allaha."

Razlog da se opiše ova noć kao "Blagoslovljena noć"

Ovdje je ova noć opisana kao **mubareka** (berićetna) iz razloga što se u toj noći spustilo veoma mnogo dobra, hajrata, berićeta i sevaba. Imam Ahmed, Taberani i drugi su zabilježili od Vasila ibn Eska'a, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: **"Suhufi Ibrahima su spuštene u prvoj noći, Tevrat je spušten u šestoj, a Indžil u trinaestoj noći ramazana, Zebur u osamnaestoj, Kur'an je spušten (objavljen) u dvadeset i četvrtoj noći ramazana."**⁷⁴⁵

﴿إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ﴾

"...i Mi, doista, opominjemo"

Ovom knjigom se ljudi opominju da se sustegnu od grijšenja i iskrivljenih uvjerenja.

﴿فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾

"...u kojoj se svaki mudri posao riješi"

U Lejletu-l-Kadr se izdvoji iz Levhi-Mahfuza odredba za narednu godinu i dostavi pisarima; (*edžjel*) koji će se u njoj okončati, šta je od opskrbe određeno i sve drugo što će se u idućoj godini desiti.⁷⁴⁶

Ibn Abbas je izjavio: "Allah dželle ša'nuhu određuje šta će se u toj noći desiti do slijedeće noći Lejletu-l-Kadr od zbivanja kao što je život, **smrt, rizk.**"

⁷⁴⁴ El-Kadr, 1.

⁷⁴⁵ Izvor hadisa prethodno naveden.

⁷⁴⁶ Ibn Kesir u svom tefsiru, 4: 175.

Neki smatraju da se u toj noći ne određuje sretnost i nesretnost neke osobe, jer su one konstante i nepromijenjive. Takav komentar od Ibn Omera, radijallahu anhu, prenosi Kurtubi u svome tefsiru. Tako su smatrali i Katade, Mudžahid, Hasan el-Basri i drugi.

Termin *bakim*, označava savršeno, precizno, temeljito ukrašen, koji se ne može zamijeniti ili preinačiti.

﴿أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا﴾

“... po zapovjedi Našoj.”

Taj mudri posao, te zapovijedi dolaze isključivo od Nas.

﴿إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾

“Mi smo, zaista, slali poslanike”

Mi smo slali Poslanike, mi smo objavljivali knjige.

﴿رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ﴾

“Kao milost Gospodara tvoga”

Zaista slanje Poslanika, objavljivanje knjiga jeste dio obilnog Allahovog rahmeta.

﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

“On, uistinu, sve čuje i sve zna”

On čuje sve glasove, zna sve javne i tajne pojave. On, Uzvišeni, je znao potrebu ljudi za slanjem Poslanika i objavom knjiga pa im se smilovao, Svoju blagodat im darovao. Njemu, Uzvišenom za to svaka hvala.

A ZNAŠ LI TI ŠTA JE LEJLETU-L-KADR?

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴾

- 1- **Mi smo ga objavili u Noći Kadra**
- 2- **A šta ti znaš šta je Noć Kadra**
- 3- **Noć Kadra je bolja od hiljadu mjeseci**
- 4- **Meleki i Džibril spuštaju se u njoj zbog odluke svake**
- 5- **Spas je u njoj sve dok zora ne svane.**

U komentaru ove sure nameće nam se slijedećih deset pitanja:

Kada je objavljena ova sura?

Sura "El-Kadr" je objavljena u Mekki. Po redoslijedu objavljivanja objavljena je iza sure "Abese"-*Namršti se* i ima pet ajeta. Ona govori o početku objave Časnoga Kur'ana, o fadiletima Noći El-Kadr, njenim vrijednostima i prednostima nad ostalim noćima, danima, mjesecima..., govori o ovoj noći koju je Allah dželle ša'nuhu, podario ovome Ummetu. Zatim govori o spuštanju meleka u ovoj noći.

Povod objave sure "El-Kadr"

Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, je rekao: " Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je pred ashabima spomenuo čovjeka iz Benu Israil koji se borio na Allahovom Putu hiljadu mjeseci, ovome su se muslimani zadivili, i začudili pa je objavljena ova sura." Slično se prenosi i od Ibn Abbasa.⁷⁴⁷

Hafiz ibn Kesir u svome tefsiru prenosi da je Ibn Ebu Hatim svo-

---

⁷⁴⁷ Kurtubi u svom tefsiru.

jim lancem prenosilaca zabilježio predaju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pred ashabima spomenuo čovjeka iz Benu Israil, koji se borio na Allahovom Putu hiljadu mjeseci. Ovome su se muslimani zadivili, i začudili pa je objavljena sura:

-**"Mi smo ga objavili u Noći Kadra."**

-**"A šta ti znaš šta je Noć Kadra."**

-**"Noć Kadra je bolja od hiljadu mjeseci"** tj. borbe toga čovjeka hiljadu mjeseci na Allahovome Putu.⁷⁴⁸

Imam Malik kaže: "Čuo sam od onoga u koga imam povjerenje, da su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, predočeni životi prethodnih Ummeta pa kao da je vidio kako su životi njegova Ummeta kraći i da neće moći učiniti dobrih djela koliko su mogli prethodni narodi shodno dužini njihovih života, Allah mu je poklonio Lejletu-l-Kadr, koju je učinio boljom od hiljadu mjeseci."⁷⁴⁹

Zbog svih ovih fadileta koje Lejletu-l-Kadri u sebi sadrži, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je sugerirao da se ona iščekuje i istražuje u noćima ramazana. Pa je rekao: **"Lejletu-l-Kadr je u svakome ramazanu."**⁷⁵⁰

⁷⁴⁸ Ibn Kesir, *Tefsiru-l-Kur'anil-Azimi*, 4: 686.

⁷⁴⁹ Abdu-l-Kadir, rahimehullah, je rekao: Hadis je zabilježen u *Muwettau*, 1: 321 u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju "O predajama o Noći kadr."

⁷⁵⁰ Ebu Davud, br. 1387., u poglavlju "O tome da je ona (Lejletu-l-Kadr) u svakom ramazanu". Bejhaki u svome Sunenu, br. 8308., u poglavlju "Dokaz da je ona (Lejletu-l-Kadr) u svakom ramazanu".

PITANJE ZNAČENJA TERMINA لَيْلَةُ الْقَدْرِ LEJLETU-L-KADR, ODNOSNO "NOĆ KADRA"?

Pojašnjenje i prijevod termina "Tejl"

Lejletum u arapskome jeziku označava noć, večer. Ovaj termin, bez dodatka *el*, u Časnome Kur'anu, prema Muhamudu Fuadu Abdalbaki-ju, je zastupljen na 8, a sa dodatkom *el* (*el-Lejl*) na 78 mjesta. Pored toga, na 6 mjesta zastupljena je riječ "lejlen" odnosno, nešto što se događa ili biva noću.

Termin "Lejl", u množini kao "lejali" spominje samo jednom.

Pojašnjenje i prijevod termina الْقَدْر "Kadr"?

Za razliku od riječi *lej*, čije je značenje jasno, te u svom osnovnom jezičkom značenju određuje noć, riječ *kadr*, ili *el kadr* je složenija i u sebi nosi više značenja koja se razumijevaju shodno kontekstu te riječi u rečenici.

Kadr, je izvedenica iz korijena k- d- r, a može značiti: čast, ugled, vrijednost, stupanj, dostojanstvo, odredba, volja, sudbina, ...

Sada, nakon što smo se podsjetili na izvorno, odnosno jezičko značenje ovih riječi, lakše ćemo shvatiti različitost, odnosno mnoštvo odgovora koje nam nude uvaženi učenjaci na pitanje:

Šta je tajna naziva ove noći kao "Noć Kadra"?

Imam El-Kurtubi u svome tefsiru⁷⁵¹ u komentaru sintagme *Lejletu-l-Kadr*, Ibn Hadžer, rahimehullah, u *Fethu* i Nevevi u *Šerhu Muslimi* i dr. se dotiču pitanja razloga takvog imena pa između ostalih navode i slijedeća mišljenja:

⁷⁵¹ 10: 116.

Pitanje značenje riječi "El-Kadr"

- Riječ "*Kadr*" u ovoj suri znači, *ta'zim*, odnosno uvažavanje, odavanje počasti, veličanje, itd. U ovakvome značenju imamo ajet u kojem stoji "**Ve ma kaderullahe hakka kadrihi**". **"Oni ne veličaju (kaderu) Allaha onako kako treba!"**⁷⁵²

Važnost (kader), ove noći proističe iz razloga što:

- Ibadeti u toj noći imaju veliku vrijednost (kadr), i ogromnu nagradu. Ovo je, prema Kurtubiju stav Zuhrija i drugih islamskih velikana.
- U toj noći objavljena je knjiga velike vrijednosti (zul – kader), Kur'an, Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.
- Zbog spuštanja Meleka i Ruha. Jer se u njoj spuštaju meleki koji su velike vrijednosti i važnosti (*zu-l-kaderi ve-hateri*).
- Zbog toga što se u njoj spušta Allahov rahmet, bereket i magfired!
- Zove se tako jer čak i onaj koji nema neku važnost ili vrijednost, provodeći u ibadetu ovu noć postaje, odnosno vrijedan važan i poštovan (*za kaderi*), smatra Ebu Bekr el-Verrak.

Drugo značenje

Druga grupa učenjaka smatra da kader, u ovoj suri označava skučenost, nešto malo, minimalno, ograničeno, tijesno. Ibn Hadžer, rahimehullah, u komentaru hadisa o Lejletu-l-Kadr ističe da je u takvome jednom značenju registrovan izraz u riječima Uzvišenog: "**A kad bi mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom** (ograničenom, malom, tijesnom) **učinio, onda rekne: -Gospodar moj me napustio!**"⁷⁵³

A veza između kadera, u značenju ograničenosti, i Noći Kadr je to što je ona skrivena od znanja, znanje o njoj je ograničeno na spoznaju da je u ramazanu, ili u posljednjih deset noći. Što nije precizno znanje.

-Ili značenje tjeskobe i skučenosti zato što zemlja tada postane tijesna, oskudna prostranstvom za meleke koji se u toj noći spuštaju!

⁷⁵² Ez-Zumer, 67.

⁷⁵³ El-Fedžr, 16.

Treće značenje

Jedna grupa učenjaka smatra da izraz "kader" u ovoj suri označava određenje. Dobila je takav naziv zato što u toj noći Allah dželle ša'nuhu, *jukaddir*, odnosno određuje što će se dogoditi u toj godini, jer je Uzvišeni rekao: "U kojoj se svaki mudri posao riješi po zapovijedi Našoj."⁷⁵⁴

Pitanje naziva Lejletu-l-Kadr

Inače, noć u kojoj je objavljen Kur'an ima četiri imena:

- "*Lejletu-l-mubareka*", odnosno Berićetna, Blagoslovljena noć.
- "*Lejletu-l-berae*" odnosno Noć tevbe.
- "*Lejletu-s-saki*" - Noć bilježenja, pisanja.
- "*Lejletu-l-Kadri*" - Noć odredbe, važna noć, noć određenja.

Tumačenje sure "El-Kadr"

Uzvišeni Allah, dželle ša'nuhu, obznanjujući vrijednosti i fadilete Časnoga Kur'ana kaže⁷⁵⁵:

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴾

"Mi smo ga objavili u noći Kadr"⁷⁵⁶

U ovom ajetu Uzvišeni nije precizirao na šta se odnosi spuštanje, odnosno, ne stoji šta je objavljeno u Noći Kadr. Međutim, odgovor na ovo pitanje ponuđen je u drugim surama i ajetima, tako da nema

⁷⁵⁴ Ed-Duhan, 4.

⁷⁵⁵ *'Isirsu Kerimi Rahmani*, str. 860.

⁷⁵⁶ O ovome smo detaljnije govorili u poglavlju "*Ramazan u okerilju Kur'ana*" kod komentara ajeta- "**U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana**", zato ovdje obrađujemo ovo pitanje samo ukratko.

nikakve dvojbe da se pod spuštanjem, odnosno objavom, ovdje misli na Kur'an. U suri El-Bekare je rečeno: **”U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana.”**

Ša'bi je rekao: To znači: Mi smo Kur'an počeli objavljivati u Noći Kadra.

Kako je objavljen Kur'an u Noći Kadr?

Objava Kur'ana u ovoj noći se odnosi na njegovo spuštanje iz Levhi-Mahfuza na dunjalučko nebo, nakon čega je uslijedilo objavljivanje i dostavljanje u periodu od dvadeset i tri godine.⁷⁵⁷

Ovome u prilog ide izjava Ibn Abbasa, radijallahu anhu: ”Allah je u jednoj noći, odjednom, spustio Kur'an iz Levhi- Mahfuza na Bjetu-l-Izze, na dunjalučkome nebu. Zatim je odatle u dijelovima spuštan shodno situacijama u roku od dvadeset i tri godine.”⁷⁵⁸

Radi privlačenja pažnje i podsticanja želje za spoznajom biti Noći Kadr, zatim njene velike važnosti postavlja se pitanje:

﴿ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴾

“A šta ti znaš šta je Noć Kadra?!”

Odnosno: ”Koliko je to što ti o ovoj noći znaš?”

Buhari u svome *Sabihu* bilježi predaju Ibn Ujejne: ”Svako pitanje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koje je navedeno u Kur'anu izrazom: **”Ve ma edrake?”**, odnosno; **”A šta ti znaš? Znaš li ti?”** Allah ga je podučio odgovoru i značenju.”

Hoće reći, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao kada je Lejletu-l-Kadr! Jer je pitanje šta je Lejletu-l-Kadr započeto tim načinom.

“A na pitanje”Ve ma judrike”, odnosno;”Šta ti o tome znaš?”- nije mu obznanjen odgovor na to.”

⁷⁵⁷ Tefsir od Kurtubija, 10: 115.

⁷⁵⁸ Predaju naveo Ibn Kesir u svome tefsiru.

Kao npr. pitanja o Sudnjemu danu; **”Ve ma judurike le’alle sa’ate tekunu kariba”** ⁷⁵⁹ **”Ljudi te pitaju o Smaku svijeta, reci: ”To jedino Allah zna!” A ti ne znaš, možda je Smak svijeta blizu.”** Poslanik, salallahu alejhi ve sellem, nije obaviješten o tome kada će nastupiti Sudnji dan, nego o njegovim predznacima.

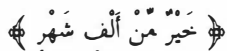
Međutim, Ibn Hadžer navodi da Ibn Ujejnine riječi nisu prihvatljive. On navodi da su u Kur’anu zastupljeni ajeti koji ne idu u prilog ove teze. Primjer toga je ajet: **”Ve ma judrike la’allehu jezzeka?”** odnosno: **”A šta ti znaš-možda on želi da se očisti”** ⁷⁶⁰ Poznato je da se ajet odnosi na Ibn Um Mektuma, radijallahu anhu, i Poslanik, salallahu alejhi ve sellem, je pouzdano saznao njegovo pravo stanje i da je on od onih koji su se očistili i kojima je pouka bila od koristi”-navodi Ibn Hadžer, radijallahu anhu. ⁷⁶¹

Nakon pitanja, Uzvišeni pojašnjava da vrijednost ove noći proizlazi iz slijedeća tri razloga:

-Da je ona bolja i vrednija od hiljadu mjeseci. O tome Uzvišeni kaže: **”Noć Kadra je bolja od hiljadu mjeseci”**

-Da se meleki i Džibril (Ruh) u ovoj noći spuštaju: **”Meleki i Džibril spuštaju se u njoj zbog odluke svake”**

-Da je ona spas sve do zore: **”Spas je u njoj sve dok zora ne svane”**

”Noć Kadra je bolja od hiljadu mjeseci”

Mnogi mufessiri kažu: **”o znači da je djelo u ovoj noći je bolje od hiljadu mjeseci u kojoj nije Lejletu-l-Kadr.”**

Određeni broj mufessira smatra da se termin *elfu šebriin*, hiljadu mjeseci, odnosi na kompletno vrijeme, zato što Arapi za krajnje granice nečega, odnosno za njegovo mnoštvo navode broj *elf*, hiljadu.

⁷⁵⁹ El-Ahzab, 63.

⁷⁶⁰ Abase, 3.

⁷⁶¹ Ibn Hadžer, nav dj. 4: 301

Tako npr. šehid Sejjid Kutb, rahimehullah, u svome tefsiru kaže: "Ona je vrednija od hiljadu mjeseci. Broj ne znači precizno određenje na mjestima poput ovog u Kur'anu, već znači mnoštvo. Ova noć je bolja od hiljadu mjeseci u životu ljudi. Koliko je hiljada mjeseci i hiljada godina prošlo, a da nije ostavilo ni dio traga ni promijena koje je ostavila ova Blagoslovljena i sretna noć!"

Po ovome mišljenju, značenje ajeta bi bilo da je Noć Kadra, bolja i vrednija od cijeloga života, od sveg vremena.

U ovome značenju su riječi Uzvišenog u suri El-Bekare: **"I naći ćeš ih, sigurno, da više žude za životom od svih ostalih ljudi, čak i od mnogobožaca; svaki bi volio da proživi hiljadu godina, mada ga to i kad bi toliko živio, ne bi od patnje udaljilo! A Allah dobro vidi ono što oni rade."**⁷⁶²

Odnosno, oni bi željeli da žive vječno, ali je njihova želja registrirana u Kur'anu kao *elfu senetin* (hiljadu godina) shodno stilistici koju su Arapi razumijevali i koristili.

Također, u našem narodnom govoru se koristi isti izraz u istom značenju. Možda će vam neko reći "Hiljadu puta sam te pokušao nazvati!"

Ono što dotični želi reći jeste da je mnogo puta pokušao nazvati, a ne želi da kaže da je brojao 1, 2, 3 do hiljadu pokušaja da nazove.

Ili, možda vam neko kaže "Rekao sam ti hiljadu puta!" I u ovom primjeru može se jasno naslutiti namjera.

- **Drugi kažu:** U prijašnja vremena se nije moglo za nekoga reći da je *abid*, odnosno pobožnjak, sve dok ne čini ibadet u trajanju od hiljadu noći, pa je Allah dželle ša'nuhu poklonio ovome Ummetu noć koja je vrednija od toliko vremena, odnosno 83 godine, i četiri mjeseca.⁷⁶³

---

⁷⁶² El-Bekare, 96.

⁷⁶³ Kurtubi u svom tefsiru, 10: 117.

﴿ تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴾

“Meleki i Džibril spuštaju se u njoj zbog odluke svake”

Odnosno, povećava se njihovo spuštanje u ovoj noći.⁷⁶⁴ Λ meleki se spuštaju sa spuštanjem bereketa i rahmeta kao što se spuštaju kada se uči Kur'an. Okružuju halke u kojima se čini zikr i stavljaju svoja krila onome koji iskreno traži nauku. Pod izrazom *Ruh*, smatra se da je to Džibril, sallallahu alejhi ve sellem, dok neki drugi smatraju da je to jedna posebna vrsta meleka.

Zbog čega je Noć Kadra skrivena?

Učenjaci smatraju da je mudrost u preciznom neodređivanju Noći Kadra u tome što se želi da postač, odnosno vjernik učini što više truda, ibadeta u traganju ka ovoj vrijednoj noći. U suprotnom, mnogi bi se zadovoljili bdijenjem i provođenjem u ibadetu te precizno određene noći.

Kako se dogodilo da je skriven tačan datum Noći Kadr?

Buhari u svome *Sabihu* bilježi da je zabilježio da je Ubade, radijallahu anhu, kazao: ”Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je izašao da nas obavijesti o Noći Kadra. U tom se posvađaše dva čovjeka i on reče: **”Izašao sam da vas obavijestim o Noći Kadra, ali eto posvađaše se taj i taj. I ona je uzdignuta, a to je za vas možda i bolje. Istražujte je u sedmoj, u petoj, i zadnje desetine ramazana.”** -

U drugoj predaji stoji: **”...ali dođoše dvojica da se svađaju, a sa njima je bio i šejtan!”**⁷⁶⁵

U Muslimovoj verziji ove predaje od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tom prilikom rekao: **”Usnio sam (kada je) Noć Kadra, pa su me probudili moji**

⁷⁶⁴ *Tejsiru rahmani...*, str. 860.

⁷⁶⁵ Buhari, 2023., u Knjizi o vrijednosti noći Kadr, u poglavlju ”Uzdiznanje tačne spoznaje vremena I cijetu-l-Kadri zbog prepirke ljudi.”

ukućani, pa sam zaboravio."⁷⁶⁶ Po ovoj predaji razlog zbog kojeg je Poslanik, s.a.v.s., zaboravio precizno vrijeme noći Kadra je to što mu je san prekinut, te da je spoznaja noći Kadr bila u snu.

Po predaji drugih ashaba može se zaključiti da je spoznaja Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o tome kada je Noć Kadra bila u javi, što znači da je razlog zaborava bio svađa one dvojice ljudi!

Ili, po određenim komentatorima, ova priča je ustvari jedan te isti događaj. Pa se je događaj odvijao na slijedeći način: U snu mu je predočena Noć Kadra, pa su ga njegovi ukućani probudili, možda upravo zbog svađe te dvojice, pa je i sam Poslanik sallallahu alejhi ve selleme, čuo svađu dvojice ljudi, zbog svega toga, zaboravio kada je njeno tačno vrijeme!

Kada je zapravo Lejletul-l-kadri?!

Među učenjacima postoji velik razlaženje o tome kada je Lejletu-l-Kadr. Hafiz Ibn Hadžer, rahimehullah, el-Askelani, radijallahu anhu, u djelu *Fethu-l-Bari* navodi više od 40 stavova. Brojni drugi autori, također, navode veliki broj različitih stavova.

Upoznajmo se ukratko sa spomenutim mišljenjima i njihovim *do-kazima*:

Prvi stav: Lejletu-l-Kadr je uzdignuta!

Oni koji smatraju da je ova noć i njen bereket uzdignut, iščezao, te nije nikada bila, svoj stav argumentiraju time što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je izašao da obavijesti o Noći Kadr, pa je zaboravio, izjavio: **"Pošao sam da vas obavijestim o Noći Kadra, međutim ova dvojica su se posvađala pa sam je zaboravio i ona je uzdignuta. A to je možda i bolje po vas! Tražite je u zadnjih deset noći ramazana!"**⁷⁶⁷ Oni smatraju da od tada nema više fadileta Lejletu-l-Kadr.

⁷⁶⁶ Muslim, br 1166., u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost Noći Kadr, i podsticaj na istraživanje i obznana njenog najvjerovatnijeg vremena i kad je najbolje da se traži."

⁷⁶⁷ Buhari, br. 49., u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju "Strah vjernika da mu njegova djela ne budu poništena, a da to on i ne zna." 2023. u Knjizi o fadiletima Lejletu-l-Kadri, u poglavlju "Uzdizanje"

Odgovor na ovu tvrdnju:

Znameniti Nevevi navodi kako je isti taj hadis dokaz da je ovakav stav neodrživ i potpuno pogriješan. Jer, nakon što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prisutne obavijestio da je zaboravio tačno vrijeme Noći Kadr, on je rekao doslovno: **"A to je možda i bolje po vas! Tražite je u zadnjih deset noći ramazana."** Da je Noć Kadra uzdignuta, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi podsticao ashabe, a tako i cijeli svoj Ummet, da je istražuju. Tako smatraju svi eminentni učenjaci ovoga Ummeta. Također, u hadisu se naglašava da je uzdignuto, iščezlo i nestalo znanje kada je ta noć, a ne i sama noć!

Ibn Hadžer, rahimehullah, navodi da je Abdurezak zabilježio predaju u kojoj stoji da je rečeno Ebu Hurejri, radijallahu anhu: "Neki tvrde da je Lejletu-l-Kadr uzdignuta!" A on odgovori: **"Slagao je ko je tako nešto rekao!"**

Drugi stav

Da je Lejletul-l-kadr bila jednokratnog karaktera, odnosno, bila je jednom, i to u jednoj godinu za života Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a da je nakon toga uzdignuta.⁷⁶⁸ Međutim, ovaj stav je u kontradiktornosti sa hadisom što ga automaski isključuje iz ozbiljnog razmatranja.

Treći stav

Lejletu-l-Kadr je blagodat koja je poklonjena samo sljedbincima islama. Nesai je zabilježio hadis od Ebu Zerra, radijallahu anhu, da je upitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

"Da li ona (Lejletu-l-Kadri) biva samo dok su Vjerovjesnici živi, pa kada presele, i ona se uzdigne?! A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: Ne, nego ona ostaje!"

---

spoznaje Noći Kadr zbog prepirke ljudi". 6049., u Knjizi o edebima, u poglavlju "O zabranjenim stvarima vrijeđanja i proklinjanja." Muslim, 2774., u Knjizi o postu, u poglavlju "Obzanana vrijeđnosti Noći Kadr i podsticaj na njeno istraživanje te njena mjesta i vremena u kojem je ona vjerovatnije". Ibn Huzejme, 2198., u poglavlju "Želja i nada Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je uzdizanje njegova znanja noći kadr bolje po njegov Ummet od precizne spoznaje..."

⁷⁶⁸ Ovo mišljenje prenosi Ibn Hadžer, rahimehullah, 4: 309. od El-Fakihanija.

Četvrti stav

Noć Kadra biva jednom u sedam godina. Osnova za ovakvu tvrdnju jeste često ponavljanje broja sedam, a pogotovo sedam godina u izvorima islamske literature.

Peti stav

Stav da je Lejletu-l-Kadr moguća u bilo kojoj noći, odnosno da nije ograničena mjesecom ramazanom. Ovakav stav se prenosi i od Ebu Hanife, također i od Ibn Abbasa, Ibn Mes'uda, Ikrime i dr.

Mnogi smatraju da je ovakav stav posljedica želje da se narod ne bi oslanjao i u ibadetu provodio isključivo jednu određenu noć ramazana za koju smatra da je Lejletu-l-Kadr. Poznata su svjedočenja brojnih pobožnjaka kako su doživjeli i usnili brojna čuda i ljepote u snovima, te da im je saopštovano da se radi o noći Kadr...

Šesti stav

Da je Lejletu-l-Kadr striktno u mjesecu ramazanu, ali je moguća u bilo kojoj noći ramazana. Ebu Davud u svome poznatom *Sunenu* je izdvojio poglavlje koje nosi naslov: "Poglavlje o tome da je Lejletu-l-Kadr moguća tokom cijelog ramazanu" zatim je u to poglavlje uvrstio hadis koji prenosi Abdullah ibn Omera, radijallahu anhumu, koji je bio prisutan kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio upitan o ovoj kada je odgovorio: "**Ona je u svakom ramazanu.**"⁷⁶⁹

Ovo je stav i Abdullaha ibn Omera, radijallahu anhumu, kojeg je zabilježio Ibn Ebu Šejbe ispravnim lancem prenosilaca-kaže Ibn Hadžer, rahimehullah. Od imama Ebu Hanife, radijallahu anhu, se prenosi da se Lejletu-l-Kadri iščekuje u svakoj ramazanskoj noći.

⁷⁶⁹ Sunen Ebu Davuda, br. 1387, u Knjizi o postu, u poglavlju "Noć Kadra je moguća u svakom ramazanu". Ebu Davud nakon navođenja ovoga hadisa konstatira: " Hadis prenose Sufjan i Šu'be od Ebu Ishaka u meukuf formi koja se veže za Ibn Omera, radijallahu anhumu. Nijedan od njih hadis nije prenio kao merfu'u, koji doseže do samog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."

Sedmi stav

Prethodno smo spomenuli da je zvaničan stav najkompetentnijih učenjaka hanefijske pravne škole i njenog utemeljitelja, da je Lejletu-l-Kadr zasigurno u ramazanu. Međutim, za razliku od Imama, njegova dva najpoznatija učenika, Jusuf i Muhammed, smatraju da je ta noć u ramazanu određena i da biva u svakom ramazanu u istoj noći. To je razlika između njih i Imama koji kaže da se ona može premještati, pa jedne godine može biti prva noć, a naredne npr., posljednja.⁷⁷⁰

Osmi stav

Da je Lejletu-l-Kadr u prvoj noći ramazana. Ovaj stav se prenosi od ashaba Ebu Rezina el-Ukejlja,⁷⁷¹ radijallehu anhu.

Ibn Ebu Asim, prenosi od Enesa, radijallahu anhu, da je rekao: "Lejletu-l-Kadr, to je prva noć ramazana." Nakon hadisa Ibn Ebu Asim je konstatirao: Nije nam poznato da je neko drugi tako mislio.

Također, Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže da je Ibn Ebu Asim zabilježio od Enesa hadis u tom smislu ali je njegov lanac prenosilaca slab.

Deveti stav

Da je Noć Kadra središnja noć ramazana. To je prenio Ibn Hadžer, rahimehullah, od svoga šejha Siradžu-d-dina ibn el-Mulkina.

Deseti stav

Lejletu-l-Kadr je u srednjem djelu ramazana. Ovaj stav je zabilježio i Nevevi, a prema navodima Ibn Hadžer, rahimehullah, a ovaj stav Taberi je prenio od Osmana ibn Ebu el-Asa i Hasana el-Basrija. Ovo je najispravnijim držao jedan broj učenjaka Šafijske pravne škole.

⁷⁷⁰Na osnovu ove razlike u mišljenjima, gradi se fikhska mesela vezana za razvod braka u Noći Kadra. O tome ćemo detaljnije govoriti nakon navođenja ovih stavova.

⁷⁷¹Ime mu je Lekit ibn Amir. Ashab, prenosilac hadisa "Vjernik je kao pčela, jede samo lijepe stvari". Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

Jedanaesti stav

Ova noć je šesnaesta ili sedamnaesta noć ramazana. Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže: "To je prenio El-Haris ibn Ebu Usame od Abdullaha ibn Zubejra, radijallahu anhu."

Dvanaesti stav

Po ovome stavu Lejletu-l-Kadri je 17. noć ramazana. Općepoznato je među učenjacima, historičarima i ekspertima za bitke u kojima je učestvovao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da je Lejletu-l-Kadr bila 17. dan ramazana i da je to bila džuma. Takve se predaje prenose od Alije i Ibn Abbasa, radijallahu anhum. Ibn Ebu Šejbe i Taberani su zabilježili slijedeću predaju od Zejda ibn Erkama da je rekao: "Nemam ni sumnje niti dileme da je sedamnaesta noć ramazana, noć u kojoj je objavljen Kur'an." Također, Ebu Davud o ovome bilježi hadis merfu'u od Abdullaha ibn Mes'uda.

Zejd ibn Sabit bi se u ovoj noći veoma trudio u ibadetu kako u drugima nije i govorio je: "Na ovaj dan je Allah rastavio kufr i iman."

Prenosi se od Imama Ahmeda da je pozivao da za Lejletu-l-Kadr traga u 17. noći ramazana. Medinelijske su smatrale da je Lejletu-l-Kadr 17. noć ramazana.

Trinaesti stav

Prenosi se od Jusufa i Muhammeda pravnika i drugih učenjaka Ebu Hanifine pravne škole, da je Lejletu-l-Kadr u drugoj polovini bez određenja. Iako je kod Allaha određena i poznata. Prenosi se da je i mi'radž bio u toj noći.

Četrnaesti stav

Da je Lejletu-l-Kadri osamnaesta noć ramazana. To je prenio Ibn Hadžer, rahimehullah, od El-Kutba el-Halebija, a spomenuo ga je i Ibn Dževzijje.

Ovakav stav Abdu-r-Rezzak prenosi od Alije, radijallahu anhu. Taberi kaže da se prenosi od Zejd ibn Sabita i Ibn Mesuda, radijallahu anhumu.⁷⁷²

Petnaesti stav

Po ovome stavu Lejletu-l-Kadr je jedna od dvije; sedamnaesta ili devetnaesta noć ramazana. U ovom značenju Sa'id ibn Mensur je zabilježio predaju od Enesa, radijallahu anhu, slabim lancem prenosilaca.

Šesnaesti stav

da je 19. noći ramazana

Ogromna većina učenjaka smatra da je Noć Kadra u nekoj od zadnjih deset dana ramazana. Zatim su učenjaci razmatrali na osnovu relativnih dokaza koja noć od zadnjih bi mogla da bude Lejletu-l-Kadr i cvo ukratko njihovih stavova:

Sedamnaesti stav

Stav da je Lejletu-l-Kadri je u svih deset noći, u djelima koja tretiraju ovu tematiku pripisuje se Hasanu el-Basriju, Imamu Maliku i pojedinim učenjaka hanbelijske pravne škole. Oni smatraju da za Noći Kadr treba da se traga u zadnjih deset noći ramazana svejedno bile one parne ili neparne.

Dokazi:

Buhari i Muslim u *Sahibima*, Imam Malik u *Muvettau* i Tirmizi u *Sunenu* su zabilježili predaju od hazreti Aiše, radijallahu anha, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Tražite Lejletu-l-Kadr u zadnjih deset noći ramazana.”**

U drugoj predaji je istala i i'tikaf: **Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem je bio u i'tikafu deset posljednjih noći ramazana i govorio je: ”Tražitete Lejletu-l-Kadr u zadnjih deset noći od ramazana.”**⁷⁷³

⁷⁷² Ibn Kesir u svom tefsiru, 4: 689.

⁷⁷³ Buhari 4: 225, u Knjizi o teravah-namaz, u poglavlju “Istraživanje Lejletu-l-Kadri u neparnim noćima zadnje desetine.” Muslim; br. 1169, u Knjizi o postu, u poglavlju “Vrijednost Lejletu-l-Kadri i podsticaj na njeno istraživanje”, Muvetta, 1: 321., u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju “Predaje o Lejletu-l-Kadri”, Tirmizi, 792, u Knjizi o postu, u poglavlju “Predaje o Lejletu-l-Kadr.”

Muslim je zabilježio od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Predočena mi je Lejletu-l-Kadri, pa me je probudio neko iz moje porodice, pa sam je zaboravio. Zato je tražite u deset preostalih noći."**⁷⁷⁴

Ipak, većina učenjaka kaže da postoje noći koje, shodno hadisima imaju prednost i vjerovatnoću da upravo one budu noć koja je bolja od hiljadu mjeseci.

Osamnaesti stav

Po ovom stavu Lejletu-l-Kadr je dvadeset i prva noć ramazana.

Indirektni dokazi: Pod terminom *indirektni dokazi* mislimo na predaje koje preferiraju deset zadnjih noći ramazana kao vrlo moguće noći u kojoj je Noć Kadra kao npr. hadisi koji postrekuju na traganje za Noći Kadra u zadnjih deset noći." **Tražite je u posljednjih deset noći!"**

Direktni dokazi: Pod ovim terminom mislimo na one dokaze koji nedvosmisleno i direktno ukazuju da je ova noć, Noć Kadra.

Tu svakako treba navesti hadis kojeg prenosi Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, u kojem stoji: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je činio i'tikaf u srednjem djelu ramazana, pa je jedne godine činio i'tikaf sve do dvadeset i prve noći, a to je noć poslije koje je u sabah izlazio iz i'tikafa." Rekao je: **"Ko je sa mnom bio u i'tikafu do sada neka čini i'tikaf u zadnjih deset noći, jer ja sam u snu vidio ovu noć, zatim sam zaboravio njeno tačno vrijeme, i u snu sam vidio kako činim sedždu na vodi i blatu, pa je istražujte u zadnjih deset dana i istražujete je u neparnim danima."**

Te noći je pala kiša, a mesdžid je bio prekriven granjem od palmi pa je prokisnuo, a ja sam primijetio na Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, čelu da su bili tragovi od blata. To je bilo u sabah **dvadeset i prve noći ramazana.**⁷⁷⁵

⁷⁷⁴ Muslim, 1166., u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost Lejletu-l-Kadri i podsticaj na njeno istraživanje."

⁷⁷⁵ Buhari, br. 2016, u Knjizi o teravijama, u poglavlju "Istarživanje Lejltu-l-Kadri u sedam posli-

U jednoj nešto opširnijoj formi stoji da je Ebu Seleme rekao: "Došao sam kod Ebu Se'ida i rekao mu: Zar nećeš sa nama izaći u palmnjak pa da to ispričaš ? On je izašao, a ja sam mu rekao: Ispričaj mi šta si čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o Lejletu-l-Kadr. On je rekao: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je ušao u i'tikaf u prvoj trećini ramazana, pa smo i mi sa njim učinili i'tikaf. Pa mu je došao Džibril, alejhis-s-selam i rekao: Ono što istražuješ je ispred tebe. Nakon toga je učinio i'tikaf u sredini druge desetine ramazana, a i mi sa njim, pa mu je došao Džibril i rekao: Ono što tražiš je, zaista ispred tebe. Onda je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, održao hutbu u kojoj je rekao... i naveo hadis..."

U drugoj predaji stoji: "Nakon što je činio i'tikaf u prvih, zatim drugoj trećini izašao je i rekao: **"O ljudi, meni je ona bila već predočena, pa sam izašao da vas o njoj (njenom vremenu obavijestim) pa su došla dva čovjeka jedan drugom traže svoje pravo, a sa njima je i šejtan. Pa sam je zaboravio, pa je tražite u devetoj, sedmoj i petoj."** Rekoh mu: O Ebu Se'ide, vi se bolje razumijete u brojeve od nas. On reče: Da, mi smo preči da znamo (na što se odnose ti) brojevi."

Upitah ga: Šta je to deveta, sedma i peta?

Kada prođe dvadeset i prva ona koja je slijedi je dvadeset i druga, ta se naziva tasia/deveta, a kada prođe dvadeset i tri, pa koja slijedi je sedma, kada prođe dvadeset i pet, ona koja je slijedi je peta."⁷⁷⁶

Od njege se prenosi da Noć Kadra treba tražiti u 21 i 23 noći. Ovo je poznat stav imama Šafije,

---

jednjih", Muslim; br. 1167., u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost Lejletu-l-Kadra i podsticaj na njeno istraživanje", Muvetta, 1: 261., u Knjizi o itikafu, u poglavlju "Predaje o Lejletu-l-Kadru", Ebu Davud, 1382, 1383, u Knjizi o namazu, u poglavlju "Predaje o Lejletu-l-Kadru". Nesai, 1358, u sehvi, u poglavlju "Odgadanje brisanja čela nakon predavanja selama (u namazu)."

⁷⁷⁶ Buhari 2023, u Knjizi o teravijama, u poglavlju "Iščezavanja znanja vremena lejletu-l-kadr zbog prepirke ljudi"", Muslim; br. 1167, u Knjizi o postu, u poglavlju "Vrijednost Lejletu-l-Kadra i posticaj na njeno istraživanje", Muvetta, 1/: 319., u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju "Predaje o Lejletu-l-Kadru", Ebu Davud, 1382, 1383, u Knjizi o namazu, u poglavlju "Predaje o Lejletu-l-Kadru". Nesai, 1357, u Knjizi o sehvi, u poglavlju "Odgadanje brisanja čela nako predavanja selama (u namazu)"

Devetnaesti stav

Dio učenjaka smatra da je Lejletu-l-Kadr u 22. noći ramazana. Za ovakvu tvrdnju oni imaju svoje dokaze koje sam podijelio opet u dvije kategorije: indirektna i direktna.

Indirektni dokazi: U ovu kategoriju dokaza se ubrajaju sve one pre-daje koji ukazuju da je Noć Kadra, u ramazanu, ili oni koji kažu da je ona neodređena, ili ona da je u zadnjoj desetini i mnogi drugi.

Direktni dokazi: Ebu Davud prenosi od Abdullaha ibn Unejs, ⁷⁷⁷ radijallahu anhu, da je rekao: "Prisustvovao sam jednome medžlisu u plemenu Beni Seleme, a bio sam najmlađi među njima. Neko od njih reče:

Ko će nam upitati Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o Lejletu-l-Kadri? – to je bilo sabaha dvadeset i prve noći ramazana - pa sam ja ustao i klanjao sam akšam sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, nakon čega sam se malo zadržao pored vrata njegove kuće. Kada je naišao pored mene on mi reče: **Uđi!** Ja sam ušao. U to mu bješe iznesena večera, a ja sam se suzdržavao od jela zbog toga što je bila veoma skromna. Kada smo završili sa večerom on mi reče: **Dodaj der mi moju obuću!**-Pa je ustao a i ja za njim. Kada smo izašli on mi reče:

-Kao da imaš neku potrebu? Da, rekoh mu. Poslala me je skupina ljudi iz Benu Seleme, pitaju te o Lejletu-l-Kadr. On me upita: **Koja je večeras noć?** Dvadeset i druga – odgovorih. **-Ona je u ovoj noći!**- a onda se povratio i reče... "Ili sljedeće." Misleći na dvadeset i treću."⁷⁷⁸

Dvadeseti stav

⁷⁷⁷ Abdullah ibn Unejs el-Džuheni el-Ensari, saveznik Benu Seleme. Poznati ashab. Umro je 54. h. god. Vidi opširnije registar spomenutih ličnosti.

⁷⁷⁸ Ebu Davud u Knjizi o namazu, u poglavlju "O Noći kadra". Ostali prenosioци su pouzdani. Adbdu-l-Kadir ističe: "U lancu prenosilaca ovog hadisa je Damure ibn Abdullah, niko ga nije smatrao pouzdanim prenosiocem osim Ibn Hibbana." Zatim prenosi od el-Munzirija, a ovaj od Ebu Davuda da je rekao: -Ovaj hadis je garib. Zuhri nije prenosio od Damure osim ovog hadisa.

Kao prilično poznat i jak stav izdvaja se onaj po kojem je Lejletu-l-Kadr zapravo dvadeset i treća noć ramazana.

Indirektni dokazi: U prilog tvrdnji da je Lejletu-l-Kadr 23. noć ramazana idu brojni hadisi koji postrekuju na istraživanje noći kadr u zadnjih deset noći, zatim oni koji postrekuju da se ona istražuje u neparnim noćima zadnje desetine i brojne druge.

-Već smo spomenuli koliko se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, trudio da u ibadetu provede Noć Kadra, pa da je u tom smislu činio i'tikaf u prvih deset, zatim u srednjih, i, da je to više puta činio, pa se na kraju ustalila praksa na kraju u zadnjih deset noći. I da je naredio da se istražuje u ovom vremenu rekavši: **”Tražite Noć Kadra u zadnjih deset noći.”**⁷⁷⁹

U Muslimovoj zbirci stoji: **”U deset neparnih noći ramazana.”**⁷⁸⁰

Zatim predaje koje podstiču na traganje za ovom noći u zadnjih sedam.

U dva *Sahiba*⁷⁸¹ od Ibn Omera, radijallahu anhuma, se prenosi da se nekim ashabima u snu ukazalo da je Lejletu-l-Kadr u zadnjih sedam noći ramazana. **”Vidim, vaši sni se podudaraju na 7 zadnjih noći ramazana. Ko je bude tražio neka je traži u zadnjih 7 noći.”**⁷⁸²

Muslimovoj verziji ovog hadisa stoji: **”Tražite je u zadnjih deset, pa ako neko bude slab ili nemoćan onda, neka ga to ne pobijedi da je istražuje u zadnjih sedam.”**⁷⁸³

⁷⁷⁹ Prethodno naveden izvor ovog hadisa.

⁷⁸⁰ *Sahiba* Muslim, br 1165, u poglavlju ”Vrijednost Lejletu-l-Kadr i posticaj na traženje te noći.”

⁷⁸¹ Buhari, 2015., u Knjizi o teravijama, u poglavlju ”Traženje Lejletu-l-Kadr u zadnjih sedam noći.” Muslim, u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednosti Noći Kadr i podsticaj na traganje za njom”.

⁷⁸² Buhari, 2105., u Knjizi o teravijah-namazu, u poglavlju ”Podsticaj na traganje za Lejletu-l-Kadr u sedam zadnjih noći ramazana”. Zatim Knjizi tumačenja snova, u poglavlju ”Podudaranje snoviđenja”, Muslim: 1165., u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednost Lejletu-l-Kadr i posticaj na njeno traženje.” Muvetta, 1: 263 u Knjizi o namazu, u poglavlju ”Predaje o Lejletu-l-Kadr”, Ebu Davud, br 1380, u Knjizi o namazu, u poglavlju ”Predaje koje ukazuju da je ona (Noć Kadra), u sedam posljednjih noći ramazana”.

⁷⁸³ Muslim, 2765., u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednosti Noći Kadr i podsticaj na traganje za njom.”

Nevevi u komentaru na Muslimovog *Sabiha*⁷⁸⁴ kaže: Ovo je stav mnogih ashaba i drugih!”

Direktni dokazi da je Lejletu-l-Kadr 23. noć ramazana

- *Prvi dokaz*: Taberani⁷⁸⁵ bilježi od Abdullaha ibn Unejsa, radijallahu anhu, da je pitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o Lejletu-l-Kadru pa mu je rekao: ”O Allahov Poslaniče, ja imam posjed u kojemu provodim vrijeme, i tamo klanjam, hvala Allahu, pa mi reci kada je Lejletu-l-Kadr da dođem u ovaj mesdžid. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **Dodi u 23. noći.**

Njegov sin je upitan: Kako je onda postupao tvoj otac? (nakon što mu je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem saopćio) On reče: On bi dolazio u mesdžid kada bi klanjao ikindiju i ne bi izlazio ni zbog čega sve dok ne bi klanjao sabah. Nakon sabaha bi uzeo svoju jahalicu ispred mesdžida i išao bi ponovo u svoju njivu.”⁷⁸⁶

U verziji istog hadisa koju je zabilježio Malik u *Muwettau* stoji: Moja kuća je daleko, pa mi odredi noć u kojoj ću doći (u ovaj mesdžid). Pa Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem mu reče: **”Dodi u 23. noći ramazana!”**⁷⁸⁷

- *Drugi dokaz*: U Muslimovom *Sabihu* je registrovan hadis Abdullaha ibn Unejs, radijallahu anhu, da je rekao: ”Zaista je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Meni je predočena Lejletu-l-Kadr pa sam je zaboravio, a vidio sam se u snu kako (u toj noći) činim sedždu na blatu i vodi.”**⁷⁸⁸ Pa kada se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sa

⁷⁸⁴ 4: 320.

⁷⁸⁵ Alauddin Ali El-Mutteki ibn Husamuddin el-İindi, *Kenzu-l-umak*, Daru-l-kutubi el-ilmije, Bejrut, 1419. /1998., br. hadisa 24054. i 24082. tamo je rekao da hadis bilježi Taberani u *Mudžemu-l-Kebir*.

⁷⁸⁶ Ebu Davud, 1380., u Knjizi o namazu, u poglavlju ”O Lejletu-l-Kadru.” Abdu-l-Kadir el-Arnaut, rahimehullah, je rekao: Ovaj hadis je hasen.

⁷⁸⁷ Muvetta, 1: 262. u Knjizi o i'tikafu, u poglavlju ”O Lejletu-l-Kadru.” Muhaddis Abdu-l-Kadir el-Arnaut ističe: ”Lanac prenosilaca ove predaje je prekinut, ali ju je spojio Muslim u predaji koja slijedi.”

⁷⁸⁸ Muslim, 1168., u Knjizi o postu, u poglavlju ”Vrijednost Lejletu-l-Kadra i podsticaj da se ona istražuje.”

sabaha vraćao **dvadeset i treće noći** ramazana, na njegovom čelu su bili tragovi blata i mulja.

Tako se prenosi npr. od Abdullaha ibn Unejsa, radijallahu anhu, da je Poslanika sallallahu alejhi ve sellem, u jutro 23. noći, vidio upravo onakvog kakvog se je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, opisao

Treći dokaz: Sa'id ibn Musejeb, rahimehulleh, je rekao⁷⁸⁹: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike bio među ashabima i rekao im je: **"Želite li da vam kažem koja je to noć."** Svakako, Poslaniče!-pa je on za trenutak ućutao a onda je rekao: **"Rekao sam vam maloprije što sam rekao i ja sam je prvo znao pa sam je zaboravio. Sjećate li se kada smo putovali koja nas je noć zatekla na tom i tom mjestu?"** -u bici gdje su bili-"Pa smo o tome razmišljali i razišli se, ali je na kraju prevladalo mišljenje da je to putovanje bilo u 23. noći.

Četvrti dokaz: Ibn Ebu Šejbe je zabilježio hadis, prema Ibn Hadžeru, rahimehullah, ispravnim lancem prenosilaca da je Mua'vija, radijallahu anhu, rekao: **"Lejletu-l-Kadri je 23. noć."** Ovu predaju je zabilježio Ibn Ishak u merfu'u formi, odnosno da je to sam Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izjavio.

Peti dokaz: Adbu-r-Rezak je zabilježio od Ibn Sejfa da je čuo Se'ida ibn Musejeba kada je rekao: "Kod jedne grupe ljudi je prevladalo mišljenje da je Lejletu-l-Kadr 23. noć ramazana!"

Šesti dokaz: Od El-Esveda se prenosi da je ovako smatrala i h. Aiša, radijallahu anha. Abdullah ibn Mesud, radijallahu anhu, je budio svoju porodicu u ovoj noći.

Ovo mišljenje zastupa i Imam Šafi'i koji je u starom mezhebu rekao: "Čini mi se da su najjači hadisi koji idu u prilog da je Lejletu-l-Kadri, dvadeset prva i dvadeset treća a to je ujedno noć u kojoj je preselio

---

⁷⁸⁹ Abdu-r-Rezak u svom *Musnedu*.

hazreti Alija.” Ovo je stav Medinlija, ovakav stav Sufjan Sevri prenosi od stanovnika i Mekke i Medine, -tvrdi Ibn Redžeb, rahimehullah.

Dvadeset i prvi stav

Grupa učenjaka tvrdi da je Noć Kadra je dvadeset četvrta noć ramazana!

Indirektni dokazi: Sve predaje koje preferiraju deset zadnjih noći ramazana kao vrlo moguće noći u kojoj je Noć Kadra, kao npr. predaju: **”Tražite Kadr u zadnjih deset noći.”**⁷⁹⁰ Na osnovu ove i sličnih predaja jasno je da svaka noć u zadnjem djelu ramazana ima veću vjerovatnost da je upravo ona Noć Kadra.

Direktni dokazi:

Prvi dokaz: Allah dželle ša’nuhu u Časnome Kur’anu je rekao: **”Mi smo Ga objavili u noći Kadr.”**⁷⁹¹ Međutim, kada je to bilo? U kojoj noći?

Kao odgovor mogla bi nam poslužiti predaja koju bilježi Imam Ahmed, Taberani i drugi od Vasila ibn Eska’a, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izjavio: **”Suhufi Ibrahima su spuštene u prvoj noći, Tevrat je spušten u šestom, a Indžil u trinaestoj noći ramazana, Zebur u osamnaestoj, a Kur’an je pušten (objavljen) u dvadeset i četvrtoj noći ramazana.”**⁷⁹²

El- Menavi⁷⁹³ je prenio od Ibn Hadžera, rahimehullah, da je rekao: “Ovaj hadis je u skladu sa ajetom”**Mi smo ga objavili u Noći Kadr.**” Moguće je da je Noć Kadra u toj godini bila upravo u toj noći, pa je u njoj spušten Kur’an na dunjalučko nebo, a zatim u 24. danu na zemlju kada su objavljeni (prvi) ajeti”**Ikre bismi rabbike llezi halek.**”⁷⁹⁴

Ovaj hadis je i Ibn Kesir⁷⁹⁵ uvrstio među dokaze mogućnosti da Lejletu-l-Kadr bude upravo 24. noć ramazana.

⁷⁹⁰ Prethodno naveden izvor hadisa.

⁷⁹¹ El-Kadr, 1.

⁷⁹² Izvor hadisa prethodno naveden.

⁷⁹³ *Figjlu-l-kadri...*, 3: 67

⁷⁹⁴ El-Alek, 1.

⁷⁹⁵ Ibn Kesir, *Tefsiru-l-Kur’ani-l-Azimi*, 4: 689.

Drugi dokaz: Buhari je zabilježio od Abdullaha ibn Abbasa, radijallahu anhu da je rekao: ”**Tražite je u dvadeset i četvrtoj noći**”⁷⁹⁶

Treći dokaz: Imam Ahmed bilježi slučaj koji se dogodio sa Ibn Abbasom, radijallahu anhu. U toj predaji stoji da je ovaj ugledni ashab jednom spavao pa mu je u snu bilo rečeno: ”Večeras je Lejletu-l-Kadr! Ibn Abbas pojašnjava: U toj noći sam se zadržao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa sam ga vidio da klanja. Proračunao sam, pa sam vidio da je to dvadeset i četvrta noć.”

Četvrti dokaz: Ebu Davud et-Tajalisi je svojim lancem prenosilaca registrovo hadis od Ebu Se’da, radijallahu anhu, da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, kazao:

”**Lejletu-l-Kadr – to je 24. noć**”, svi prenosioci su pouzdani !

Također, ovaj hadis, je zabilježio imam Ahmed od Bilala, radijallahu anhu, Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, mujezina, a Hejsami je rekao: Lanac prenosilaca ovoga hadisa je hasen!⁷⁹⁷

Također, Sujuti u djelu *Džami-s-sagir* nakon spomenutog hadisa stavio je znak ح “HA” što označava da on ocjenjuje da je hadis hasen!

Međutim, korektor djela *Džamii’ s-sagir* je izdvojio ovaj hadis kao slab.

Stav da je noć kadra u 24. noći se prenosi od brojnih ashaba, tabi’ina i drugih. Tako ovakav stav se prenosi između ostalih i od Enesa, Ibn Mes’uda, Ibn Abbasa, Bilala, Džabira, Katade, Abdullaha ibn Vehba. Humejd, Ejub i Sabit su se sakupljali i dvadeset i trećoj i u dvadeset i četvrtoj noći.⁷⁹⁸

Od Hasana el-Basrija se npr. prenosi da je rekao: ”Dvadeset godina sam pratio kako se pojavljuje sunce nakon 24. noći, pa sam primijetio da ono izađe bez zraka!”⁷⁹⁹

Ovim Hasan el-Basri aludira na Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, izjavu koju je zabilježio Muslim u svome Sahihu, a u kojoj stoji, da u znake te noći spada i to da sunce u jutro izađe okruglo, bez zraka.

⁷⁹⁶ Buhari, u poglavlju o teravih-namazu, u poglavlju ”Traženje Lejletu-l-Kadr u neparnim noćima posljednje desetine (ramazana).”

⁷⁹⁷ Nuruddin Hejsami, *Medžma’u-z-zevai’ ve menbau- -l-fevaid*, 3: 409.

⁷⁹⁸ Ibid.

⁷⁹⁹ Ibn Redžeb el Hanbeli, *Lataifu-l-ma’arif*..., str. 355.

-Ako neko kaže kako je moguće da je u dvadeset i četvrtoj kad ona nije neparna noć, a kaže se u hadisu tražite je u neparnim noćima zadnje desetine ramazana.

Odgovor je: Moguće je da se predaje koje govore da je Lejletu-l-Kadri npr. sedma, misli na sedmu noć od kraja ramazana, u takvim slučajevima to biva dvadeset i četvrta od njegovog početka.”

Dvadeset i drugi stav

Noć Kadra je u 25. noći ramazana.

Indirektni dokazi:

1. Dvadeset i petu noć ramazana kao moguću Noć Kadra obuhvataju predaje, odnosno dokazi koji podstrekuju na traganje za noći Kadr u zadnjih deset noći!

Već smo spomenuli koliko se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, trudio da u ibadetu provede Noć Kadra, pa je u tom smislu činio i'tikaf u prvih deset, zatim u srednjih, i, da je to više puta činio, pa se na kraju ustalila praksa da se i'tikaf čini u zadnjih deset noći, kada vrlo vjerovatno pada Lejletu-l-Kadr. On je podsticao da se istražuje u ovom vremenu rekavši: **”Tražite kadr u zadnjih deset noći.”**⁸⁰⁰

2. Ova noć spada i u neparne noći zadnje desetine ramazana koje je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, posebno naglašavao.

Tako npr. u Muslimovoj zbirci hadisa je zapisano da je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, izjavio: **”Tražite je u zadnjih deset pa ako neko bude slab ili nemoćan onda, neka ga to ne pobijedi da je traži u zadnjih sedam.”**⁸⁰¹

Kao mogućnost da je Noć Kadra 25. noć ramazana jača stav određenog broja ashaba da je Lejletu-l-Kadri ustvari u neparnim noćima zadnje trećine ramazana. Na to upućuju predaje h. Aiše, radijallahu anha. Ovakav stav je Ibn Hadžer, rahimehullah, prenio u *Fethu* od Ibn el-Dževzijjeja da je tako smatrao, a i Ebu Bekre, radijallahu anhu.

⁸⁰⁰ Prethodno citiran izvor hadisa.

⁸⁰¹ Prethodno citiran izvor hadisa.

Stav onih koji tvrde da je noć Kadera 3, odnosno 5. noć zadnje desetine ramazana. Ovakav stav je zabilježio Ahmed od Mu'aza ibn Džebela, radijallahu anhu.

Ovakvo jedno mišljenje se temelji na hadisu kojeg je zabilježio Buhari i Muslim od Ebu Se'da el-Hudrija radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Tragajte za njom u deset zadnjih; u devetoj koja preostaje, sedmoj koja preostaje, petoj koja preostaje!”**

Ebu Se'd je zatim i pojasnio da se pod terminom *”Deveta koja preostaje”* misli se na dvadeset i prvu noć ramazana, *”...sedma koja preostaje”* je 23. noć, a *”...peta koja preostaje”* je 25. noć ramazana!⁸⁰²

Direktni dokaz jeste hadis kojeg je zabilježio imam Ahmed od Mu'aza ibn Džebela, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Lejletu-l-Kadr je u zadnjih deset; u petoj ili u trećoj.”**

Za ovaj hadis Hafiz Sujuti, u *”Džami-s-Sagir”* je stavio znak **صح** SAH” što označava da je po njemu ova predaja ispravna.⁸⁰³

Dvadeset i treći stav

Mogućnost da je Noć Kadra 26. noć ramazana.

Indirektni dokazi: Indirektno se podstiče na oživljavanje ove noći predajama poput one **”Tražite Noć Kadra u zadnjih deset.”**

Takoder, u dva Sahiha, od Aiše, radijallahu anha, je zabilježeno da je izjavila: *”Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi kada nastupi zadnjih deset dana ramazana, pritego svoj pojas/ šede mi zarehu, i u ibadetu bi provodio svaku noć. U tu svrhu bi budio ukućane!*

⁸⁰² Prethodno citiran izvor hadisa.

⁸⁰³ *Fejdu-l Kadiri...* 5: 479.

Direktni dokazi:

U djelima islamske literature koja su nama dostupna nismo naišli da je neko od učenjaka smatrao isključivo 26. noć kao Lejletu-l-Kadr. Ugledni učenjaci koji su u svojim djelima posvetili posebnu pažnju ovoj tematici, kada je 26. noć u pitanju, jednostavno je nisu spominjali. Tako su npr. postupili Nevevi⁸⁰⁴, Kurtubi⁸⁰⁵ i Ibn Redžeb el-Hanbeli,⁸⁰⁶ Menavi⁸⁰⁷, El-Mutaki el-Hindi⁸⁰⁸, Ibn Kesir⁸⁰⁹, El-Munziri⁸¹⁰, dok je Ibn Hadžer, rahimehullah, , u kontekstu navođenja stavova o Noći Kadr rekao slijedeće:

“...**Dvadeseti stav:** stav onih koji tvrde da je (noć Kadera) 26. noć. Ovaj stav nisam naišao da ga je neko direktno naveo, osim izjave Ijada koji je rekao: ”Nema noći u posljednjoj desetini ramazana a da neko nije smatrao da je Lejletu-l-Kadri upravo u njoj.”⁸¹¹

Dvadeset i četvrti stav:

Noć Kadra je dvadeset i sedma noć ramazana

Indirektni dokazi:

Kada je u pitanju 27. noć, možemo ustvrditi da postoji mnogo više direktnih nego indirektnih dokaza o mogućnosti da Lejletu-l-Kadra bude u toj noći. Ipak, spomenimo da postoje brojni dokazi koji podstrekuju na traganje za Noći Kadr u zadnjoj trećini ramazana. Također, nju obuhvataju i veoma jaki dokazi da je Noć Kadr, ustvari promijenljivog karaktera te da se ”premješta” iz jedne u drugu. Po jednom dijelu uleme, tokom cijelog ramazana, a po drugom isključivo u posljednjoj desetini ramazana. O ovome ćemo detaljnije govoriti u sklopu iznošenja dokaza za 28. noć, inšaallah!

⁸⁰⁴ U Komentaru Sahih Muslim,

⁸⁰⁵ U Svome tefsiru

⁸⁰⁶ *Lataif...*

⁸⁰⁷ *Fajdwl-Kadiri...*

⁸⁰⁸ *Kenzu-Lumal...*

⁸⁰⁹ U Tefsiru

⁸¹⁰ *Targibu...*

⁸¹¹ *Feth...*, 4: 2020.

Direktni dokazi:

Prvi dokaz: Oni koji preferiraju 27. noć kao Lejletu-l-Kadr, to dokazuju hadisom koji je zabilježen u *Musnedu* imama Ahmeda da je neki čovjek rekao: "O Resulellah, ja sam starac iznemogao i bolestan, teško mi je da stojim u namazu pa me naputi na noć u kojoj će me Allah naputiti na Lejletu-l-Kadr." On mu odgovori: "**Drži se 27. noći!**"

Lanac prenosilaca spomenutog hadisa, kako to tvrdi Ibn Redžeb, odgovara uvjetima, koje je ustanovio Buhari za ispravnost hadisa.

Drugi dokaz: Da je ugledni ashab Ubej ibn Ka'b, radijallahu anhu, zaklinjao se u to da je ona u 27. noći!

Kada je upitan o tome kako zna da je Noć Kadra upravo tada on odgovori: "Znam to po znacima koje nam je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, saopćio; sunce toga dana izađe bez zraka."

U tome smislu se prenose predaje i od Mu'avije, Ibn Abbasa, i Ibn Omera, radijallahu anhum, i drugih.⁸¹²

Treći dokaz: Imam Muslim bilježi i predaju od Ebu Hurejre radijallahu anhu, u kojoj stoji: "Mi (ashabi) smo se jedne prilike, zajednički prisjećali kada je lejletu-l-kadr, pa Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita: "**Ko se od vas sjeća noći u kojoj se mjesec pojavio kao da je polovica posude?**"

A Ebul Hasen el-Farisi reče: "Da! To je 27. noć. U njoj se, zaista, pojavi mjesec u takvom stanju."

Kadi, po pisanju Nevevija,⁸¹³ je rekao: "Ovaj hadis je dokaz da Noć Kadra biva krajem mjeseca. Jer se mjesec ne pojavljuje u takvom obliku osim krajem (hidžretskog) mjeseca!

Četvrti dokaz: Imam Ahmed je zabilježio predaju, svojim lancem prenosilaca od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "**Noć Kadra: (to je) dvadeset i sedma noć. (ramazana)**"

Peti dokaz: Ibn Redžeb, u "Lataifu"⁸¹⁴ je prenio da se od Zirra, radijallahu anhu, prenosi da je ustvrdio: "Omer, Huzejfe i drugi ashabi

⁸¹² Ibn Kesir u svom tefsiru.

⁸¹³ U šerhu *Sabih Muslim*.

⁸¹⁴ Str. 309.

Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem, nisu imali dileme pitanju da je upravo Noć Kadra 27. noć ramazana!”

Šesti dokaz: Hamad ibn Zejd prenosi od Ejuba, ovaj od Nafi’a, a ovaj od Ibn Omera, radijallahu anhuma, da su ashabi neprestano Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pričali svoje snove da je Kadr u zadnjih deset noći, pa on reče: **”Vidim da su se vaši snovi podudarili da je to u zadnjih deset pa ko je bude iščekivao neka je iščekuje u sedmoj od zadnjih deset noći ramazana.”**

Hadis bilježi i Buharija u *Sahihu* od ‘Arima osim što nije spomenuo **sedme noći** nego kod njega stoji: **”Ko je bude iščekivao neka to čini u zadnjih deset noći.”**

Sedmi dokaz: Pristalice ovoga mišljenja, iznose veoma interesantnu argumentaciju koju je iznio Ibn Abbas, radijallahu anhu, u prisustvu h. Omera i brojnih drugih ashaba, radijallahu anhum. Prenosi se da je Omer, radijallahu anhu, kada je to saslušao smatrao jakom argumentacijom.

Događaj se prenosi brojnim lanacima prenosilaca, mi ćemo spomenuti što bilježi Ibn Abdu-l-Berr, po Ibn Redžebu, ispravnim lancem prenosilaca, da je Sa’id ibn Džubejr, radijallahu anhu, rekao: ”Neki ljudi iz reda muhadžira nisu odobrali Omeru, radijallahu anhu, da toliko dovodi Ibn Abbasa, radijallahu anhu, pa ga je on jednom doveo i pitao sve prisutne o tome kada je Lejletu-l-Kadr, pa su se oni razišli. Neki od prisutnih rekoše: ”Prvo smo mislili da je ona u srednjih deset noći pa nam je poslije saopćeno da je ustvari u zadnjih deset.”

Uglavnom, okupljeni su spomenuli mnoga mišljenja. Jedni rekoše: ”21., drugi 23., treći 27., pa se Omer obrati Ibn Abbasu riječima: A šta ti misliš? On reče: Allah najbolje zna kada je!” (*Allahu a’lemu meta hije!*)

-Znam da Allah zna, a sada te pitamo o tvom znanju reče mu Omer, radijallahu anhu.

Ibn Abbas reče: ”Allah je jedan, nepar i On voli nepar, Stvorio je **sedam** nebesa.

I stvorio je **sedam** zemalja,
 Broj dana učinio je **sedam**,
 I bacanje kamenčića na hadždžu **sedam**,
 i stvorio je insana u **sedam**,
 i dao mu rizik u **sedam**,

Omer reče: "Ovo posljednje nisam razumio. Ibn Abbas mu zato prouči ajete iz sure Abbese:

1. "Mi obilno kišu prolivamo,
  2. zatim zemlju pukotinama rascijepamo
  3. i činimo da iz nje žito
  4. izrasta i grožđe
  5. i povrće, i masline i palme,
  6. i bašče guste,
  7. i voće i pića,
- na uživanje vama i stoci vašoj**⁸¹⁵."

U jednoj drugoj verziji ovog događaja, koju je spomenuo Ibn Kesir, a zabilježio Taberani, svojim lancem prenosilaca u tekstu postoji dvoumljenje / *teredud* kod izjave Ibn Abbasa. Tamo stoji da su se prisutni ashabi postigli suglasnost da je Noć Kadra u deset zadnjih noći, ali su se razišli pitanju preciziranja njena datuma. Na ovakvo stanje je reagovao Ibn Abbas rekavši: "Ja znam kada je ona! Ona je sedma preostala (tj. 23. po redu) ili sedma od deset zadnjih noći ramazana! Ibn Kesir je za lanac prenosilaca ove verzije konstatirao: "Lanac prenosilaca ovoga hadisa je dobar, jak, a tekst hadisa veoma čudan. Pa Allah najbolje zna!"⁸¹⁶

Možda je to razlog što je i sam Ibn Abbas, radijallahu anhu, vodom budio svoju familiju 23. noći ramazana.

Osmi dokaz: Ibn Redžeb, u *Lataifu*⁸¹⁷ je zapisao: "Ono što daje prednost stavu da je Lejletu-l-Kadri, 27. noć je i hadis Ebu Zerra, radi-

⁸¹⁵ abbese, 25-32.

⁸¹⁶ 4: 690.

⁸¹⁷ Str. 363.

jallahu anhu, o tome da im je Vjerovjesnik sallallahu alejhi ve sellem, predvodio namaz u neparnim noćima zadnjih sedam noći. Pa im je predvodio namaz dvadeset i treće do prve trećine noći, dvadeset i pete do polovine noći, a u dvadeset i sedmoj do kraja noći, tako da su strahovali da im ne prođe *felah*, odnosno sabah-namaz! Također da je te noći sakupio svoju familiju i narod radi ibadeta.

Deveti dokaz: Ima učenjaka koji su iz Kur'ana, a. š., preuzeli određene indicije i naznake kada bi mogla da bude Lejletu-l-Kadr. Ovo poznato računanje i razumijevanje, pored Ibn Hadžera, rahimehullaha, i Ibn Kesira, spomenuo je mufessir Kurtubi, ⁸¹⁸ radijallahu anhu, od Ebu Bekra el-Verraka koji je rekao: "Allah dželle ša'nuhu, je učinio broj dana ramazana i broj riječi u suri "El-Kadr" identičnim, pa kada se dođe na 27 riječ, On ukazuje na nju pa kaže: *Hije!* Odnosno: "Ona je".

Odnosno; sura "El-Kadr", u arapskome jeziku ima 30 riječi.

Na 27. riječi ove sure Allah dželle ša'nuhu kaže: "*ona je mir*" *salamun hije...*"

Deseti dokaz: Mufessiri su zabilježili da su određeni učenjaci došli do broja 27. iz ove sure i na slijedeći način: Allah dželle ša'nuhu riječ *Lejletu-l-Kadr* spominje 3-puta.

A riječ LEJLETU-L-KADR, u arapskom jeziku ima devet slova koja se pomnože 3 puta, koliko je ta riječ spomenuta, izađe broj 27.

Ovo je stav Imama Ahmeda, i, po jednoj predaji imama Ebu Hanife, na ovo se zaklinjao Ubej ibn Ka'b, radijallahu anhu, kako je to već zabilježio Muslim⁸¹⁹. Sevri prenosi ovaj stav od stanovnika Kufe i rekao je: "Mi smatramo da je to 27. noć zbog argumenta kojeg nam je predočio 'Ubej ibn Kab, radijallahu anhu."

---

⁸¹⁸ 10: 121.

⁸¹⁹ *Feth...*, 4: 311.

Dvadeset i četvrti stav

Noć Kadra je 28. noć ramazana

Indirektni dokazi:

1. -U sklopu indirektnih dokaza spada i izjava Ijada koji je rekao: "Nema noći u posljednjoj desetini ramazana a da neko nije smatrao da je Lejletu-l-Kadri upravo u njoj"⁸²⁰

2. -Dalje, dokaz za to da Lejletu-l-Kadri može biti u ovoj 28. ramazanskoj noći su predaje koje podstrekuju vjernike na traganje za ovom noći u posljednjih deset noći.

3. Stav onih učenjaka koji su rekli da se Noć Kadra premješta iz jedne u drugu noć u zadnjoj desetini ramazana, i brojni drugi dokazi.

Direktni dokazi:

Ibn Hadžer, rahimehullah, u "Fethu" 4/ 311. kaže: "... **Dvadeset i drugi stav:** *Neki smatraju da je Noć Kadra dvadeset i osma noć ramazana.*"

Međutim, kao što je slučaj i sa 26. noći, ne navodi dokaze, niti imenuje ko je tako smatrao. Također, ni u drugim, nama dostupnim djelima, nismo naišli niti na stav, niti na konkretne dokaze da je nedvosmisleno 28. noć ramazana Lejletu-l-Kadr.

Dvadeset i peti stav

Noć Kadra je 29. noć ramazana

Direktni dokazi:

Prvi dokaz: Ibn Kesir spominje hadis kojeg je zabilježio Imam Ahmed, svojim lancem prenosilaca da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je upitan o Lejletu-l-Kadru rekao: "**U ramazanu je tražite! Tražite je u deset zadnjih noći jer je ona u neparnim noćima; 21, ili 23, ili 25, ili 27, ili 29, ili u posljednjoj noći!**" Ovaj hadis je zabilježio Tirmizi od Ebu Bekre i za njega je rekao: Ovaj hadis je hasenun-sahih!

Drugi dokaz: Imam Ahmed bilježi predaju od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "**Ona (Lejletu-l-Kadri) je**

---

⁸²⁰ Feth ..., 4: 2020.

ili 27. ili 29. noć. U toj noći meleka na zemlji bude više od toga da bi se mogli pobrojati!”

Ibn Kesir, nakon što je spomenuo ovaj hadis je rekao: “Ahmed se osamostalio u prenošenju ovoga hadisa čiji isnad nije loš.”⁸²¹

Treći dokaz: Ibn Kesir navodi da je Imam Ahmed u Musnedu zabilježio predaju koja doseže do Ebu Hurejre, da je od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prenio o Lejletu-l-Kadr: **”Ona je, zaista, u dvadeset i devetoj noći (ramazana)”**

Dvadeset i šesti stav Noć Kadra je posljednja noć ramazana

Indirektni dokazi:

Posljednja noć ramazana ima svoju posebnu vrijednost. Pogotovo ako se poklopi da je posljednja noć ujedno i 29. noć, jer se tada dokazi obje noći usmjeravaju na nju. Ovakav stav prenosi se od Ibn el-Arebija koji je smatrao da je Noć Kadra u jednoj od neparnih sedam zadnjih noći ramazana sa dodatkom posljednje noći.

Direktni dokaz: Prethodno smo spomenuli hadi u kojem stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je upitan o Lejleti-l-Kadru, pa je rekao: **”U ramazanu je tražite! Tražite je u deset zadnjih noći jer je ona u neparnim noćima; 21, ili 23, ili 25, ili 27, ili 29, ili u posljednjoj noći!”**

Ovaj hadis je zabilježio Tirmizi od Ebu Bekre i za njega je rekao: Ovaj hadis je hasenun-sahih. Također u *Musnedu* je zabilježena predaja od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve sellem, da je za Lejletu-l-Kadr rekao: **”To je posljednja noć”** (ramazana)

Dvadeset i sedmi stav

Detaljnijim upoznavanjem, studiranjem i uspoređivanjem stavova ‘uleme i njihovih argumenata u pogledu određivanja noći Kadr, dol-

⁸²¹ U Tefsiru, 4: 691.

azimo do zaključka, da, pored širokog spektra mišljenja, različitih argumenata i izjava, ustvari, njihovi stavovi ne izlaze van odgovora na jedno osnovno pitanje: Da li je Noć Kadra uvijek u jednoj određenoj noći ili nije? Odnosno, da li se Lejletu-l-Kadri može premještati iz noći u noć?

Veliki broj učenaka smatra da je Noć Kadra striktno određena! Ona je stalna i konstantna u jednoj noći, koja, kada se pojavi- biva Noć Kadra!

Ovako misli veliki broj ashaba, tabi'ina, zatim učenjaka hadisa, fikha, tefsira i mnogi drugi. Nakon postignute suglasnosti oko ovog općeg stava, učenjaci su, kao što smo vidjeli, veoma podijeljeni u pitanju određivanja te noći. Svaki učenjak, na osnovu njemu dostupnih argumenata dao je svoje mišljenje.

Dvadeset i osmi stav

Jedna grupa uglednih islamskih učenjaka stoji na stanovištu da Noć Kadra ustvari nije brojem određena, odnosno ona nije u svakoj godini u istoj noći. Oni smatraju da se Noć Kadra "premješta" iz noći u noć, odnosno, ona u jednoj godini bude u jednoj, a u drugoj godini u nekoj drugoj noći.

Nevevi, nakon navođenja ovoga stava kaže: "Ovim razumijevanjem možemo uskladiti između (brojnih i različitih) predaja (po pitanju određivanja Lejletu-l-Kadr).

Može se reći: Svaki od hadisa koji su naveli da se istražuje u određenoj noći, su ustvari precizirali kada je bilo njeno vrijeme, odnosno, da je u datoj godini bila u toj noći. U slijedećoj godini je bila u drugoj, a kasnije u nekoj trećoj noći, itd."

Dvadeset i deveti stav

Noć Kadra "kruži" tokom cijele godine

Nakon postignute saglasnosti grupe islamskih učenjaka o tome da se Noć Kadra pomjera, premješta ili kruži u vremenu, oni se razilaze

oko toga, u kojem vremenu se ona obično pojavljuje, odnosno u kojem periodu bi mogla da bude najveća vjerovatnoća njene pojave. Evo detaljno njihovih stavova:

Jedan dio učenjaka smatra da Noć Kadra "kruži" tokom cijele godine. To znači, da može biti u ramazanu kao što može biti i van njega. Ovo se prenosi od hanefija, a od ashaba od Ibn Abbasa, Ibn Mesu'uda, Ikrime idr.

Trideseti stav

Grupa učenjaka smatra da je pojava i premještanje Noći Kadr, moguće isključivo u ramazanu. Ovo bi značilo da je vrijeme ovog mubarek mjeseca, vrijeme u kojem biva ova mubarek noć, koja može biti na njegovom samom početku, kao što može da bude i na samome kraju. Ovo je stav, između ostalih, imama Ebu Hanife, radijallahu anhu.

Trideset i prvi stav

Noć Kadra premješta se samo u posljednjoj desetini mjeseca ramazana, bez obzira bile parne ili neparne noći! Ovaj stav ima uporište u hadisu hazreti Aiše, radijallahu anha, koja je prenijela da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veoma mnogo trudio upravo u ovoj zadnjoj trećini, te da je u tom smislu budio svoju familiju, "stegnuo svoj pojas", činio i'tikaf itd. .

Ovo je stav Hasana el-Basrija, Imama Malika, Imama Ahm-eda, Ishaka ibn Rahevejha, Es-Seuria, Ebu Sevra, i oderdenog broja učenjaka hambelijske pravne škole. El-Maverdi je smatrao da je na ovome mišljenju usaglašena sva 'ulema, (*idžma'a*) možda je taj svoj stav preuzeo iz, već spomenute "Ibn Abbasove argumentacije" u kojoj stoji da su se ashabi usaglasili da je Noć Kadra u jednoj od posljednjih deset noći.

Trideset i drugi stav

Stav da je Noć Kadra uo neparnim noćima zadnje terćine ramazana!

Ovo je stav imama Malika, imama Ahmeda, Ishaka, Es-Sevrija, Ebu Seura. Također je to stav i nemalog broja znalaca hadisa i hadis-kih znanosti. Među njima istaknutog Hafiza Ahmeda ibn Hadžera el-Askelanija, koji je u *Fetbu* u kontekstu razmatranja datuma Noći Kadra iznio više od 40. stavova, ali je smatrao da je stav onih koji tvrde da se Noć Kadra premješta isključivo u neparnih deset noći mjeseca ramazana najodabraniji i najispravniji.

Primjetno je da on ovaj stav preferira dva puta; prvi put kada spominje ovo mišljenje u kontekstu nabiranja stavova i dokaza u 4. tomu, str. 313, a drugi put, na kraju svih stavova 4 /313. gdje veli: ” *Najispravnije od svih jeste stav da je Noć Kadra u zadnjih deset neparnih noći ramazana, i to da se premješta...*”

Nevavi je također jakim smatrao ovo mišljenje, izdvojivši ga kao prvu mogućnost, i prvi stav.

Dokazi ovog stava: Hadis kojeg je zabilježio Imam Ahmed, svojim lancem prenosilaca da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je upitan o Lejleti-l-Kadru rekao: ”**U ramazanu je tražite! Tražite je u deset zadnjih noći jer je ona u neparnim noćima; 21, ili 23, ili 25, ili 27, ili 29, ili u posljednjoj noći!**”

Ovaj hadis je zabilježio Tirmizi od Ebu Bekre i za njega je rekao: ”Ovaj hadis je hasenun- sahih!”

Takvo mišljenje podržava i Ebu Seur, El-Muzeni, Ibn Huzejme,⁸²² i drugi kada su rekli, da se Noć Kadra premješta iz jedne u drugu noć, premješta isključivo u ramazanu, ali ne u svakom njegovom djelu, nego samo u njegovoj zadnjoj desetini.⁸²³

⁸²² 4: 312,

⁸²³ Opširnije Nevavijev komentar Muslimovog Sahiha, 4: 320.

Jedna fikhska mes'ela i Noć Kadra

U fikhskim djelima je razmatrano pitanje o onome ko bi svojoj ženi u ramazanu rekao: "U Noći Kadra si puštena!" Imam Ebu Hanife smatra da, ako bi neko tako nešto izgovorio u prvome danu ramazana, ne bi se sproveo razvod braka sve do isteka ramazana te, i završetka ramazana slijedeće godine. Razlog ovome je mogućnost da je Noć Kadra bila prva noć, pa se mora čekati kraj toga ramazana, kao što je moguće da je ona u zadnjoj noći, pa se mora čekati istek i narednog ramazana.

Iz ovoga razumijevamo da je Ebu Hanife smatrao da se Noć Kadra premješta iz noći u noć, odnosno, da u jednom ramazanu može biti u npr. prvoj noći ramazana, a u drugoj u posljednjoj noći.

Međutim, njegova dva najpoznatija učenika, Ebu Jusuf i Muhammed, smatrali su da bi razvod braka stupio na snagu istoga dana naredne godine. Zato što oni smatraju da je Noć Kadra, konstantna, da se ne pomjera. Pa ako je u jednom ramazanu bila npr. prva noć- *Lejletu-l-Kadra*, onda je ona i u narednom ramazanu u istoj noći.⁸²⁴

Autor djela *El-Mubit* je dao mišljenje da je važeća fetva, prema hanefijskom mezhebu, što je tvrdio imam Ebu Hanife, samo u slučaju da je tako nešto izgovorio onaj koji poznaje stavove učenjaka i njihove dokaze o Noći Kadr. Ukoliko bi to, pak, rekao neko ko se ne razumje u te dokaze odnosno stavove o tome kada je Noć Kadra, tada bi razvod braka postao važeći za 27. noći. Razlog za ovakvu fetvu je činjenično stanje muslimanskih masa, koji pod pojmom *Lejlet-l-Kadr* podrazumjevaju isključivo 27. noć ramazana. A Allah najbolje zna.

---

⁸²⁴ Iz ovog primjera, te brojnih sličnih, jasno uočavamo slobodu iznošenja mišljenja i argumentacije u islamu, te da je, u skladu sa islamskim učenjem, snaga argumenta to što preferira određeno mišljenje, a nikako snaga položaja, veze, ugleda, poznanstva itd., kako to misle i rade oni koji nemaju širokogrudnosti čuti, a kamoli tolerisati drugačije mišljenje, bez obzira na argumentaciju.

Kako se ponašati za ovu noć?!

Što se tiče aktivnosti u noći za koju se nada da je Noć Kadra, pouzdano se prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ” **Ko provede u težežudu Noć Kadra, bit će mu oprošteni predhodni grijesi.**”

Prenosi se od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je u noćima ramazana, čitao razgovjetno, ne bi prošao pored ajeta u kojem se spominje rahmet, a da je od Allaha nebi zatražio, niti ajeta koji o kazni govori, a da ne bi od Allaha utočište od kazne zatražio. Namaz mu je na taj način bio spoj učenja Kur’ana, učenja dove i razmišljanja o Allahovim ajetima. To je najbolje djelo koje se može činiti u noćima ramazana i van ramazana a Allah najbolje zna.

Ša’bi je za Lejletu-l-Kadr govorio: ”Njena noć je kao i njen dan.” Šta ovo znači razumjet ćemo bolje iz riječi velikog imama Šafije, rahimehullah, koji je rekao: ”Smatram pohvalnim da se treba truditi (u činjenju dobrih djela) u danu Lejlet-l-Kadra kao što se čini u noći.”

Pored toga lijepo je klanjanji, nakalanjavati, činjenje mnoštva istigfara i iskrene teube.

Mnogi učenjaci ubrajaju u najodabranija djela te noći upućivanje dove Uzvišenom Allahu. Tako se npr. prenosi od znamenitog Sufjana Seurija kada je rekao: ”Meni je draže u toj noći da dovim neko da klanjam.” Moguće je da je on ovo izjavio zbog hadisa u kojem je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sugerirao hazreti Aiši, radijallahu anha, da u noći za koju bude smatrala da je Noć Kadra uči dovu.

Inače, ulema sugerira da je u tokom cijelog ramazana potrebno što češće upućivati dovu Uzvišenom Allahu, te da je lijepo da se intenzivira u posljednjih deset, a pogotovo u posljednjim neparnim noćima ramazana. Svi podstiču da se se što češće izgovara dova: ”**Allahumme inneke afuvvun kerimun tuhibbu-l-afve feafu anni**”⁸²⁵ Ovo je ona

⁸²⁵ Hadis je zabilježio imam Ahmed, 6: 171, -173., u svome Musnedu., Tirmizi, 3508., u Knjizi o dovama, i Ibn Madže, br. 3850., u Knjizi o dovama, u poglavlju ”Dova za oprost i zdravlje” i dr.

dova koja se prenosi od Aiše, koja je upitala Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Šta da učim ako bi dočekala Lejletu-l-Kadr?” , a on joj je preporučio gore navedenu dovu.

Afu je prelaženje preko grijeha i nekažnjavanje za njega.

Afu je jedno od Allahovih lijepih imena. On je taj koji prelazi preko ružnih postupaka Svojih robova, i briše njihove posljedice. On voli oprost, voli da oprašta Svojim robovima, i voli da Njegovi robovi jedni drugima opraštaju. Pa ako jedni drugima oprostite On im poklanja svoj oprost. Njemu je oprost draži od kažnjavanja.

-Učenjaci naglašavaju da je veoma važno da musliman bude oslobođen zlobe prema svojoj braći. Pogotovo je to važno u posebno mubarek vremenima kao što je Noć Kadra, jer zloba, netrpeljivost, mržnja i zavist spadaju u grijeha koji također sprečavaju Allahovu milost. U hadisima se to naziva *šabna*, što znači mržnja koju neko osjeća prema muslimanu samo iz iličnog prohtjeva.

Kao za primjer opasnosti osjećaja netrpeljivosti ili omalovažavanja muslimana može poslužiti hadis kojeg bilježi Muslim, od Ebu Huzejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Dženetska vrata se otvaraju ponedjeljkom i četvrtkom, i tada se oprašta svakom robu koji ne čini širka Allahu, osim čovjeka između kojeg i njegovog brata je neprijateljstvo. Za njih se kaže: Odgodi ovu dvojicu dok se ne pomire.”**⁸²⁶

Potrudimo se da u našim srcima ne bude zlobe niti bilo kakvih oblika mržnje i netrpeljivosti ni prema jednom muslimanu. Od ove noći zavolimo svim muslimanima od dobra što volimo i sami sebi. Sjetimo se da je Allah dželle ša’nuhu vjernike opisao da oni govore: **”Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla, i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima.”**⁸²⁷

⁸²⁶ Muslim u, br. 2565., u Knjizi o dobroćinstvu i održavanju veza, u poglavlju”Zabrana međusobne mržnje i raskola među muslimanima”, Ebu Davud 4916., u Knjizi o edebu, u poglavlju”O onome koji prekine odnos sa svojim bratom muslimanom duže od tri dana.” Tirmizi, br. 2024., u Knjizi o dobroćinstvu i održavanju veza, u poglavlju”O onima koji međusobno ne kontaktiraju”.

⁸²⁷ El-Hašr, 10.

U *Musnedu* imama Ahmeda je zabilježen hadis u kojem nas Enes, radijallahu anhu, obavještava: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je tri dana govorio svojim ashabima – **"Sada će se pred vama pojaviti džennetlija"** – "Uvijek se pred nama pojavljivao jedan te isti čovjek. Poslije je Abdullah ibn Amr zatražio izun od tog čovjeka da ga posjeti. Tako je Abdulah spavao kod džennetlije tri dana sa namjerom da vidi njegove aktivnosti i ibadete. Međutim, nije primjetio posebno velika djela, pa ga je zapitao o tome. Čovjek odgovori: "Moji ibadeti se svode na ono što si vidio, osim što ja spavam, a da u srcu ništa ružno ne osjećam ni prema jednom muslimanu." Pa Abdullah je na to rekao: "Time je dakle postigao što je postigao." (Dženet) ⁸²⁸

U *Sunenu* Ibn Madže se prenosi da je Abdullah ibn Amr, radijallahu anhu, rekao : Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je upitan: " O Resulellah, ko je najbolji čovjek ? **"Svaki onaj koji je brižna srca i iskrena jezika."** Onda su ashabi rekli: "Da neko bude iskrenog jezika, to nam je jasno, ali, šta znači brižna srca ? "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: **"To je svako ko je bogobožazan, čist od nedjela, bluda i razvrata, zlobe i zavisti."** ⁸²⁹

Molim Uzvišenog da nam pomogne da budemo od njih!

⁸²⁸ Ovo je dio inače dužeg hadisa kojeg je zabilježio imam Ahmed u svome *Musnedu* 3: 166.

⁸²⁹ Ibn Madže, br., 4216., u Knjizi o zuhdu, u poglavlju "O bogobožaznosti". Za ovaj hadis Hej-sami u *Zevaidu* je konstatovano da je sahih (autentičan) i da su njegovi prenosioči pouzdani.

DOGODILO SE U RAMAZANU

Dogodilo se u ramazanu

Gotovo da je opće poznat podatak da je Časni Kur'an doslovno spušten na zemlji najbliže nebo u noći ramazana, te da je proces dostavljanja te objave Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, također, otpočeo u ovome mubarek mjesecu.⁸³⁰ Međutim, možda je manje poznato da su i ostale Allahove Knjige također objavljene u ovome mjesecu. Ovoj činjenici ide u prilog hadis kojeg je zabilježio imam Ahmed od Ibn el-Eska'a, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **“Suhufi Ibrahima su spuštene u prvoj noći, Tevrat je spušten u šestoj, Indžil u terinaestoj noći ramazana, a Kur'an je pušten u dvadeset i četvrtoj noći ramazana.”**⁸³¹

⁸³⁰ O ovome smo detaljnije govorili u poglavlju: "Ramazanski post u okrilju tefsira". Tamo smo spomenuli već poznatu izjavu Ibn Abbasa, radijallahu anhu.

⁸³¹ Izvor hadisa prethodno naveden.

I. ramazan

1. ramazana, 1286. h. g. (5. decembra 1869. po Isau, alejhis-selam) u gradu Šuvejfat rođen je Emir Šekib Arslan. Djelovao je na svim područjima života: od političkog, socijalnog i ekonomskog, do kulturnog i prosvjetnog. Kao političko lice putovao je u mnoge države. Vrijedno je i napomenuti da je dva puta, 1932. i 1936. godine posjetio i našu domovinu. Iza sebe je ostavio brojna djela kao što je *"El-Hulelu es-sundusijjet fi-l-abbari v-el-asari el-Endelusijjeti"*, u dest tomova, te mnoga druga. Također se bavio novinarstvom, prevodilačkim radom, poezijom i studijama o svojim savremeniciima. Na Ahiret je preselio 1946. godine u Bejrutu.

2. ramazan

02. ramazana 1351. (29. decembar) umro je u Sarajevu Sejfulah ef. Proho.

Sejfulah ef. Proho je rođen na Vardi, u Konjicu 1859. Poslije završene osnovne škole i niže medrese u rodnom gradu, u Sarajevu završava Gazi Husrev-begovu medresu i 1882. odlazi na studije u Istanbul. Još kao darovit student, napisao je dvije knjige iz nasljednog prava. U Konjicu je od 1894. do 1898. bio vjeroučitelj u muškom mektebu, muderris u Cazinu, a kasnije je radio kao profesor Šerijatske sudačke škole. 1928. godine odlazi u penziju. Sejfullah ef. Proho, napisao je 35 knjiga na arapskom i turskom jeziku.⁸³²

⁸³² Vidi opširnije u "Malom podsjetniku značajnijih datuma islamske prošlosti Bošnjaka" str. 151. od Hafiza Mahmuda Trajlića, El-Kalem, Sarajevo 1996.

3. ramazan

3. ramazana 65. h. (14. novembar 683.) preselio je na ahiret Mervan ibn Hakem ibn Ebu el-As, Ebu Abdu-l-Melik, el-Kureši el-Umevi, u Medini. Amidžić Osmana i njegov pisar za vrijeme njegova hilafeta. Oko godine njegova rođenja nema suglasnosti među učenjacima. Ibn Hadžer, rahimehullah, u djelu *Isabe* prenosi mnoga mišljenja, neki tvrde da je rođen dvije ili više godine nakon, a neki dvije ili više godina prije hidžre.

“Nisam naišao da je neko nedvosmisleno rekao za njega da spada u ashabe.” -kaže Ibn Hadžer, rahimehullah, u djelu *El-isabe fi temjizi es-sababe*. Nakon oslobođenja Mekke, njegov otac, koji je priglio islam tada, nastanio se u Taifu pa je sa njim i Mervan bio. Prenosio je hadise od Omera, Osmana i Alije i drugih, a od njega su hadise prenosili: Sehl ibn Sa'd, Ali ibn el-Husejn, Urve ibn Zubejr i dr.

5. ramazan

5. ramazana 666. h. (19. maja, 1268) muslimani, predvođeni velikim Hajruddinom Barbarosom su uspješno povratili grad Antakiju iz ruku krstaša. Antakija je bila u njihovim rukama 170 godina.

6. ramazan

6. ramazana 1303. h. g. (8. juna 1866.) u Mostaru, rodio se Abdu-r-Rezak Hifzi Bjelavec, književnik i kulturni radnik. U rodnom mjestu završio je Trgovačku akademiju, u Carigradu pohađao Galatasarajski licej, a u Gracu Akademiju za finansijsku struku. Najpoznatiji je kao pisac brojnih romana, a bavio se i novinarstvom, prevodjenjem sa turskog i francuskog jezika.⁸³³

⁸³³ Vidi opširnije "Mali podsjetnik značajnijih datuma islamske prošlosti Bošnjaka" str. 66. od Hafiza Mahmuda Traljića.

7. ramazan

7. ramazana. 361. h. svečano je otvoren Al-Azhar-Džamija i univerzitet. Ova ustanova se smatra jednom od prvih ustanova koju su podigli Fatimije u Egiptu. Al-Azhar se smatra prvom džamijom koja je ustanovljena u Kairu, kojeg je osnovao Dževher el-Sakali, u želji da taj grad bude prestolnica Fatimijske države. U početku ova ustanova nije imala sadašnji naziv nego se zvala jednostavno "kairski mesdžid." Al-Azhar je počinju zvati tek u kasnijem dobu.

Historičari navode niz razloga po kojima je Al-Azhar dobio svoje ime. Jednim od najautentičnijih se smatra stav da je naziv *Al-Azhar*, izvedenica iz *Zebra*, što je jedan od naziva Hazreti Fatime, kćerke Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Al-Azhar je preuzeo svoju prosvjetnu ulogu odmah nakon njegove izgradnje na nekoliko godina. Tako odmah u seferu 635/oktobaru 957. se održao prvi ders. Toga dana je vrhovni sudija/*kadi-l-kudat*, Ebu-l-Hasen, Ali ibn Nu'man, držao prve dersove iz djela njegova oca iz oblasti fikha *Alu-l-Bejt* Ovo se smatra prvim zvaničnim dersom. Nakon toga Vezir Ja'kub ibn Keles je odredio grupu islamskih pravnika da podučavaju u prostorijama Al-Azhara, određivši im visoke nagrade i stanove u njegovoj neposrednoj blizini. Na ovaj način je Azhar stakao po prvi put ugled naučne ustanove, jer je bio institut za sistematsko obrazovanje.

Institucija šejhu-l-Azhar

Al-Azhar nije poznavao titulu šejhu-l-Azhar sve do Osmanske vlasti. Istina, u doba memluka, postojao je službenik koji se brinuo o imovinskom i organizacionom ugledu Al-Azhara, međutim on nije imao utjecaja na naučnu djelatnost. Historičari gotovo da su jednoglasni u podatku da je prvi čovjek koji je uzeo titulu šejhu-l-Azhara bio **šejh Muhammed ibn Abdullah el-Hureši el-Maliki**, koji je umro 1101. h. 1690.

Naročito je zanimljiv način na koji je ispit polagan. On se sastojao u tome da student uzme ulogu profesora pred komisijom pa je držao predavnja, a profesori bi raspravljali i postavljali mu određena pitanja. Izlaganje bi trajalo veoma dugo. Pauza bi se pravila samo za namaz ili ručak. Kada bi se komisija uvjerila u temeljito poznavanje disciplina učenika, davala bi odgovarajuću ocjenu.

8. ramazan

8. ramazana 83. h. g. rodio se Džafer es-Sadik. Imam Džafer je sin Muhammeda, sin Alije sina Husejnova sina Alije ibn Ebi Taliba, poznat je kao Džafer es-Sadik. Jedan od velikih tabi'ina, poznat kao fakih i izvanredan poznavalac fikha.

9. ramazan

297. h. /22 maja 910. g. preselio je Muhammed ibn Davud ibn Ali. Jedan od imama fikha u trećem hidžretskom stoljeću. On je razglasio i proširio zahirijski mezheb kojeg je utemeljio njegov otac. Zahirijski mezheb oslanja se na izvanjski smisao Kura'na i Sunneta. Šerijatski izvori, po ovome mezhebu, su samo kur'anski i hadiski tekstovi. On ne prihvata druge izvore poput istihsana, kijasa itd... Neki smatraju da kada po nekom pitanju imate konsenzus učenjaka a njemu se protivi Ibn Davud, tada se njegovo protivljenje ne uzima u obzir.

9. ramazana 1346. h. g. (1. marta 1928. godine) umro je Sakib ef. Korkut, muftija u Travniku, istaknuti javni i politički radnik. Rođen je u Travniku 1884. godine. Po završetku Šerijatske sudačke škole 1905. godine, bio je postavljen za vježbenika u šerijatskom sudu u Tuzli. Nakon toga je došao u Vakufsku direkciju u Sarajevu za mufettiša/inspektora. 1916. god. biva postavljen za profesora i upravitelja nove Okružne medrese. Tu je ostao do 1920. godine, kada je izabran za narodnog poslanika 1927. godine. Na tom položaju je ostao do smrti 1928. godine.⁸³⁴

10. ramazan

10. ramazana. 8. h. /1. januara 630. počele supripeme za oslobođenje Mekke. Zato se ova kompletna godina naziva *amu-l fetbi*, odnosno godina oslobođenja.

Dr. Muhjuddin el-Karadagi u časopisu *El-Mudžtama'a* br. 1574. U svome članku "Post...navi'kavanje Ummeta na pobjede" navodi da je istražio broj bitaka i pobjeda koje su muslimani izvojevali u ramazanu i da je došao do zaključka da je bilo oko 185 pobjeda.

⁸³⁴Vidi opširnije u Malom podsjetniku značajnijih datuma islamske prošlosti Bošnjaka, str. 27. od Hafiza Mahmuda Traljića.

11. ramazan

764 h. /23. Jun 1363. umro je veliki historičar Muhammed ibn Šakir ibn Ahmed, poznat kao Ibn Šakir el-Kutubi, jedan od najuglednijih historičara osmog hidžretskog stoljeća, autor djela "*Min ujuni er-Tevarih*" i "*Favatu-l vafajati*"

12. ramazan

12. ramazana 597. h. g. umro je Ibn Dževzije. Ime mu je Ebu-Feredž, Abdu-r-Rahman ibn Ali ibn Ubejdullah ibn Abdullah. Njegovo porijeklo doseže do Ebu Bekra ibn Sidika, radijallahu anhu. Rodio se u Bagdadu 510. hidžretske godine, odnosno, 1116. Nakon hifza Kur'ana, Ibn Dževzije se veoma trudio u stjecanju znanja u svim islamskim disciplinama. U tom smislu je učio pred 89 šejhova. Bio je veoma istaknut učenjak svoga vremena, a posebno se isticao u oblasti historije, hadisa, vaza, i tefsira. Već od svoje sedamnaeste godine života održava vrlo privlačna i poznata pedavanja kojima su prisustvovala veoma značajne ličnosti, idr. Ibn Kesir za njega kaže: "Jedan je od vrijednih učenjaka, istaknuo se u mnogim disciplinama, ima oko 300 svojih djela." Šemsuddin Zehebi je za njega izjavio: "Ne znam da je iko napisao toliko djela kao što je ovaj čovjek."

17. ramazan

2. hidžretske godine dogodila se poznata Gazvetu⁸³⁵-I-Bedr ili Bitka na Bedru. Neposredan povod za bitku bila je kurejšijska karavana sa hiljadu deva natovarenih svim vrstama robe, predvođena Ebu Suf-

⁸³⁵ Islamski historičari, eksperti za bitke suglasili su se da bitke u kojima je Poslanik, alejhi-s-selam, direktno učestvovao nazivaju *Gazva* a bilo ih je prema Mustafi Sibajju ukopno 28.

janom. Bila je u funkciji naoružavanja i priprema, za rat kojim bi se muslimani konačno uništili i zbrisali sa lica zemlje, što je bio i stvarni uzrok i razlog bitke. Iako je karavana utekla muslimanima, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, se s vojskom nije odmah vratio u Medinu, već je želio iskoristiti priliku kad je već stigao do Bedra, da sklopi saveze s drugim beduinskim plemenima. Međutim, za desetak dana stiže vijest o prispjeću mekanske vojske i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se odluči sa njima suočiti, iako je neprijatelj bio tri puta brojniji. Muslimanska vojska je brojala tristo deset i nešto ljudi. Imali su samo dva konja i sedamdeset deva. Mekkansku vojsku je sačinjavalo oko 1000 boraca. Imali su sto konja, šest stotina oklopnika, a deva su imali toliko da im se i ne zna tačan broj. Glavni komandant je bio Ebu Džehl. Ishod bitke je bio u korist muslimana. Naime, muslimani su imali svega četrnaest šehida, a mušrici sedamdeset mrtvih i sedamdeset pripadnika koji su zarobljeni.

Historičri navode da najautentičije predaje se prenose da je to bilo 2. godine poslije hidžre. Konkretno, 17. dana ramazana. Ovo je ujedno bio i prvi ramazan kojeg su muslimani postili kao *fard*-prvorazrednu obavezu. Poslije ove pobjede muslimani su izvojevali možda najvažnije, najznačajnije bitke nad svojim protivnicima upravo u mjesecu ramazanu. Kao da je u tome išaret da pobjedom nad svojom lošom stranom, dolazi i pobjeda nad neprijateljem.

17. ramazana 40. hidžretske godine/24 januar. 660. g. kao šehid je pao hazreti Alija ibn Ebu Talib, radijallahu anhu. Primio je islam još kao dječak. Učestvovao je u većini bitaka sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. U petak, 15. dana ramazana po hidžri, Muldžem je zatrovanom sabljom udario hazreti Aliju po glavi, koji je krenuo u džamiju da klanja sabah-namaz. Nakon dva dana, 17. dan ramazana, preselio je, radijallahu anhu. Bio je halifa muslimana 4. godine i 9 mjeseci. Postoji jedan dio kontraverznih predaja o mjestu na kojemu je zakopan. Muhammed Ali el-Kutb, smatra da se ne zna pouzdano

mjesto njegova ukopa, jer se deva na kojoj se prenosilo mubarek tijelo hazreti Alije izgubila na putu za Mekku.⁸³⁶ Narod Afganistana smatra da je tamo zakopan i zato se tamo nalazi kabur, za kojeg se tvrdi da je mezara hazreti Alije. Grad je po tome mezaru dobio naziv *Mezari Šerif*.

Dr. Se'îd Ramadan el-Buti u svome djelu *Fikhu-s-sira* prenosi stav kojeg je najispravnijim smatrao Zehebi da je Alija zakopan u Kufi, kao i podatak da su Alijne pristalice i rodbina prikrili njegov kabur bojeći se eventualnih zlodjela koja bi haridžije mogli učiniti. Pored ovoga, možda najjačeg stava, ima i mišljenja da je Alija ipak prenesen i zakopan u Bakiji. A Allah najbolje zna.

H. Aiše, radijallahu anha, preselila je 58 h. g., u Medini.

Prenosi Ibn Kesir da je h. Aiša preselila na Ahiret u utorak navečer, 17. ramazana, i da je oporučila da bude ukopana na Beki'i. Dženazu joj je klanjao Ebu Hurejre, radijallahu anhu, poslije vitr-namaza. U kabur ju je spustilo petero, među njima Abdullah i Urve, djeca Abdullaha ibn Avvama, i njene sestre Esme, radijallahu anhu. Kada je umrla imala je šezdeset i sedam godina, a kada je umro Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, imala je osamnaest.⁸³⁷

17. ramazan 1255. (24. novembar 1839.) rodio se u Mostaru Arif Hikmet-beg Rizvanbegović-Stočević. Sin je Nafiz-paše Rizvanbegovića, unuk Ali-paše, vezira hercegovačkog, a brat pjesnikinje Habibe. Bio je poznat kao odličan i pravedan sudac, a još poznatiji kao pjesnik i pisac. Ostavio je iza sebe Divan pjesama. Napisao je i više pravnih i filozofskih rasprava. Na Ahiret je preselio 19. maja 1903. godine.⁸³⁸

⁸³⁶ Vidi o tome "El-bulefau-r-ratidun" str. 227, "Fjine dušine Ali"

⁸³⁷ Detaljnije o životu hazreti Aiše, njenoj političkoj, vjerskoj i društvenoj ulozi koju je imala u svome vremenu vidi djelo je prevedeno na bosanski jezik "Hazreti Aiša-majka pravovjernih" autora dr. Muhammed Se'îd Ramadan el-Butija, uglednog učenjaka iz Sirije.

⁸³⁸ Vidi opširnije u Malom podsjetniku značajnijih datuma islamske prošlosti Bošnjaka, str. 137. od Hafiza Mahmuda Traljića.

18. ramazan

18. ramazana, 21. h. g / 20 august. 642., preselio je *Sejfullabi el-mes-lu*, Halid ibn Velid, radijallahu anhu, borac koji je u nekoliko navrata i na više mjesta postigao zadivljujuće pobjede nad tada najvećim silama Persijske i Rimske države. Čitav svoj život je posvetio borbi na Allahovom Putu, a preselio je na postelji u Himsu, u Siriji.

18. ramazana 1361. h. g. (28. septembar 1942.) umro je u Sarajevu Ali Riza ef. Prohić. Rođen je 1867. u Gračanici. Početno vjersko obrazovanje je stekao u rodnom mjestu. Godine 1882. je otišao u Carigrad i tamo nastavio školovanje. Šerijatsku sudačku školu završava u Sarajevu 1892. godine. Kao šerijatski sudac služio je u Tuzli, Bijeljini, Gradačcu i napokon od 1909. u Sarajevu, gdje biva 1913. godine imenovan vrhovnim šerijatskim sucem. Tu funkciju obavlja do odlaska u penziju 1929. godine. Prohić se isticao kao vrlo sposoban i učen šerijatski sudac.⁸³⁹

19. ramazan

19. ramazana 1410. h. g. preselio je Muhammed Hasenejn Mahluf.

Bio je jedan od velikih učenjaka Al-Ezhara. Rođen je u Kairu 16. ramazana 1307. h. Hifz je položio u desetoj godini. Po završetku je radio kao profesor na Al-Azharu, zatim kao šerijatski kadija. Poslije toga je unaprijeđen u šerijatskog inspektora pri ministarstvu pravde. Ta funkcija mu je dala mogućnosti da radi na reformi šerijatskih sudova. 1944. postao je zamjenik vrhovnog sudije, a 1946 postao je vrhovni muftija.

---

⁸³⁹ Vidi opširnije u "Malom podsjetniku značajnijih datuma islamske prošlosti Bošnjaka" str. 114. od Hafiza Mahmuda Traljića.

21. ramazan

21. ramazana 941h. /1534. za admirala osmanske flote imenovan je Hajrudin Barbarosa. Jedan od navažnijih i najvještijih pomorskih zapovjednika u svijetu uopće.

22. ramazan

22. ramazana 273. h. /20. februara 886. umro je imam hafiz Ebu Abdullah Muhammed ibn Jezid ibn Ibn Madže el-Kazvini, autor jednog od najpoznatijih djela iz oblasti hadisa, *Sunnen* Ibn Madže. Djelo se ubraja u *kutub es-sitte* odnosno šest najpoznatijih i osnovnih hadiskih zbirki.

26. ramazana

26. ramazana 9 h. g. /5. januara 631. vratio se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sa Bitke na Tebuku. Nakon što je stigla vijest Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, o velikom iskupljanju i pokretu grčko-bizantijske vojske u cilju napada na Hidžaz i Medinu, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da bi preduhitrio neprijateljska iznenađenja naredio je opću mobilizaciju i prikupljanje materijalne pomoći. Skupio je vojsku od 30. 000 boraca i krenuo, u mjesecu redžebu, prema sirijskoj granici. U mjestu Tebuk saznao je da je vijest bila izmišljena ili se bizantijska vojska, u međuvremenu, povukla, kada je saznala o pokretu velike islamske vojske. Ovim pohodom muslimani stekoše veliku vojnu prednost i vojni uspjeh, do kojeg možda, ne bi došli da je izbio oružani sukob. Mnoga arapska plemena sa granice Sirije i Palestine pristaše tad, da dadnu džizju. Na Tebuku je Poslanik proveo dvadeset dana, a na putu, u odlazku i povratku, trideset. Ovo je bila, ujedno i posljednja bitka u kojoj je učestvovao Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem.

27. ramazan

27. ramazana 1360. (18. oktobar 1941.) muslimani grada Sarajeva, a na poticaj El-Hidaje, organizacije ilmije, izdali su Rezoluciju u kojoj su tražili od tadašnjih ustaških vlasti da se na teritoriju Bosne i Hercegovine zavedu normalna građanska uprava, a da se onemoguće ustaška zlodjela, da se svi stanovnici Bosne i Hercegovine, bez razlike na nacionalnu i vjersku pripadnost, zaštite od nasilja i bezakonja, što su ga ustaše činile, da se muslimani poštede od pljačke i ubijanja. Rezolucija je imala velikog odjeka, pa su iza sarajevske, pojavile se i rezolucije muslimana Banje Luke, Mostara, Prijedora, Tuzle i dr.⁸⁴⁰

30. ramazan

30. ramazana 265h. /31. august 869. umro je Muhammed ibn Ismail ibn Ibrahim. b Mugire, poznat kao imam El-Buhari.

---

⁸⁴⁰ Mali podsjetnik značajnijih datuma islamske prošlosti Bošnjaka, str. 121. od Hafiza Mahmuda Traljča.

RAMAZAN U BOŠNJAČKOJ NARODNOJ POEZIJI

Ramazan je oduvijek nadahnjivao islamske vjernike. Tako su u narodnoj poeziji nastali mnogi stihovi o ramazanskim ljepotama.

*“Ramazan je došao, došao,
Džamije se svjetlom okitiše,
Top puče, kandilji se upališe
A naša se srca vjerom ispuniše.”*

U bošnjačkim epskim pjesmama među najdublje zakletve spada i ovakva:

*Ab, tako mi dina i imana
i tako mi šebri-ramazana!*

Ili

*Vaj, tako mi dina i imana,
i tako mi posta ramazana!*

Kako je ramazan mjesec najvažnijih mubarek dana u godini, postoji vjerovanje kod muslimana da onaj ko umre u ramazanu ima ”derezdu”,

odnosno da je to znak, da će mu se Allah dželle ša'nuhu smilovati i da će "magfired učiniti" A posebno je "dobar znak" umrijeti uoči Ramazanskog bajrama, tj. nakon što se provelo u ibadetu i pobožnosti cijeli mjesec ramazan. Takvo vjerovanje odrazilo se i u narodnim pjesmama, a što se vidi iz slijedećih stihova:

*Zagleda se Mujo i Nizama,
Gledali se tri godine dana,
Kad četvrta godina nastala,
Razboli se lijepa Nizama,
A umrije uoči Bajrama-
Osta Mujo žaliti Nizamuu,*

*Svaki dan joj mezar ob'lazio,
Nad mezarom Fatihu učio.
Jednog dana Mujo ne dođe,
Ne dođe da mezar obiđe;
Al' ga na snu pokara Nizama,
Što ne dođe da mezar obiđeš.
Mujo ode i mezar obiđe,
Kad tu klanja lijepa Nizama,
U ruci joj tespih od merdžana!
Kad joj Mujo priđe malo bliže,
Ona mu se gajb učinila!
-Uze Mujo tespih od merdžana,
tespih mu se u ruci stopio!*

Kao i:

*Razboli se dilber Umihana,
sedmi danak šehri-ramazana.
Nju mi pita ostarjela majka:*

*"Moreš li mi, šćeri, preboljeti?
Da ti režem bajramsku košulju?"
Nemoj, majko, ne barči se na me,
neću tebi dugo bolovati.*

Osobito su ramazanske noći vazda imale svoju posebnu ramazansku draž. Taj čar se protezao i na život omladine, koja je imala svoje noćno ramazansko sevdisanje. Takav žar ramazanskih noći prenesen je i u narodnu poeziju:

*Mjesec razli po Igmanu zrake,
Prekri sevdah šesteli sokake.
Kad muezzin sa munare javlja
da jacija na mahale pada –
"Aziz-Allah – svako tiho šapće,
samo Ajša u konaku plače.
Plače Ajša kroz mušepke guste:*

*"Gdje ste noći ramazanske puste?
"Gdje si, dragi, kad ćeš čikmom proći,
svojoj Ajši u konake doći?"*

Iz Cetine, iz ljute Krajine Janković Stojan odveo je od Kodže Mehmed-bega kćer Hatiju od deset godina i sina Aliju od sedam godina kao roblje. Nakon sedam godina Hatija se pismom javila svom ocu. Kao prvo, obavještava roditelje da su ona i brat Alija ostali postojani u vjeri kao roblje Janković Stojana. Ovo se uzima kao jedan jasan primjer kojima obiluje bošnjačka epska tradicija – puna žudnje i odlučnosti da se ostane odanim prema svojoj vjeri pod svim okolnostima koje nameće život:

*Evo naske na islamu, babo,
U nevolji Janković Stojana,
Sve zajedno u jednoj odaji,*

*Još nam glavi kidisali nisu,
A mi vjere primili nismo,
Postili smo sedam ramazana.*

Svaki musliman i muslimanka znaju da je Kelimei-šehadet, pet vakat namaza i druge temeljne vjerske obaveze njihova dužnost i obaveza.

*“Što učila bijela Musafa,
To bi bilo vjersko svjetovanje;
Što klanjala pet vakti namaza,
To bi bilo Bož'je dugovanje;
Što postila šehri-ramazana,
To sam bila svojoj vjeri dužna.*

Želja maćehe da opanjka pastorku Alibegu inicirana je vjerskim motivom – ramazanom.

*Maćebrica Muhammeda kara,
aman, aman, žalosna ti majka,
Sve ga kara begu Alibegu
- Svak preposti šehri-ramazana,
tvoj Muhammed ni jednoga dana.*

U doba širenja islama diljem Bosne naročito pažnju zaslužuju slučajevi mješovitih ženidbi bosanskih muslimana sa kršćankama, koje su u toj prilici redovito primale islam:

*Đe si, Mujo, ni'đe te ne bilo?
Kamo vira, što smo govorili?
Ev' izošle četiri godine,
Ev' u mene prsti za prstenja,
I bijelo lice za ljubljenja,
Turkinja sam k'o i tvoja ljuba.
Vazda klanjam beš-vakat namaza
A ja postim šehri-ramazana...*

Narodne pjesme kršćanskog izvora znaju čak pripovijedati ne samo o naklonosti kršćanki prema pojedinim muslimanima, nego i o njihovim simpatijama prema islamu. Ružica, sestra Ivanova, nakon što je odbila mnoge prosee, kaže svome bratu:

*O Ivane, luda mi te nadob!
Evo, Ivo, tri godine dana
Uzela sam od Stubice Husa;
Postila sam sva tri ramazana,
Postila ih u tvoje dvorove.*

Pošto je Kur'an svojim konkretnim uputama dinamizirao čovjekovu misiju na zemlji i obuhvatio sve njegove duhovne težnje: moralno-etičke kao i tjelesne potrebe, čovjekova ličnost je postavljena na prvo mjesto i, kao takva, oslobođena je okova krajnosti. U činjenici da islam hoće aktivirati sve kreativne sastavnice čovjekova bića i leži njegova snaga. Da bi čovjek mogao ispuniti svoj zemaljski zadatak, potrebno je u njemu razviti kulturu srca i volje, uvesti ga u život fizički zdravog, umno spremnog i moralno-etički jakog. Cilj islamskog učenja jeste učiniti čovjeka plemenitim i dostojanstvenim. Putevi koji vode tome cilju mnogobrojni su. Za prilježne muslimane, u njih spada i post:

*Tekla voda od brijega do brijega,
Na tabutu Fatu pronijela.
Hajde, Fato, da mi užitamo.
Užitajte mene ne čekajte.
Za mene je užina spremljena,
U Džennetu među hurijama.
Već recite mojoj miloj majci,
Nek' ostavi derđef i iglicu,
Neka uzme tespih i kožicu,
Neka klanja pet vakat-namaza,
Neka posti mjesec ramazana,*

Premalo je do Sudnjega dana.

Miris ramazana

Dan za danom odmiče,

sve se veća radost budi.

Oko srca dert se ruši,

Ramazanom sve miriše.

Divni dani, divne noći,

iftari u sumrak rani.

Ozarena lica, sretna,

sunčev sjaj u očima.

Povjetarac, vjetar blag,

što zna dušu milovat',

lišću pjesmu diriguje:

La ilabe illellah.

Vedra šuma šapuće,

planine i livade.

Cijela Zemlja uzdiše:

La ilabe illallah.

BAJRAM

Bajram se na arapskome jeziku naziva *Tid* i dolazi od riječi *'avdetun* što znači povratak. Dakle Bajram je blagdan koji se ponavlja svake godine.

Blagdan je vrijeme radosti i sreće vjernika ukoliko uspiju da upotpune svoje obaveze prema svome Gospodara i dobiju nagrade za svoja djela. Allah džellešanuhu je rekao: **”Allahovoj blagodati i milosti se raduju, to je bolje od onoga što gomilaju.** ^{841”}

Ibn Redžeb je napisao djelo izuzetne vrijednosti koje je u potpunosti posvetio muslimanskim blagdanima i značajnim datumima islamskog kalendara. Evo šta nam uopćeno o blagdanima u islamu kaže:

“Muslimani imaju tri blagdana;

-blagdan koji se ponavlja svake sedmice

-i dva druga blagdana koji bivaju jednom godišnje.

Blagdan koji se ponavlja svakoj sedmici je petak (džuma). Allah je vjernicima propisao pet dnevnih namaza u toku dana i noći, pa kad god se upotpuni sedmica dana, muslimani upotpune broj namaza koji su dužni u tom periodu da obave dođe im blagdan, dan tog ispunjenja. To je ujedno dan kada je završeno stvaranje, u ovom danu je stvoren Adem, alejhi-s-selam, u ovom danu je ušao i izašao iz Dženneta, u tom

⁸⁴¹ Junus, 58.

danu se završava vijek Dunjaluka i u njemu će se Sudnji dan dogoditi. U obavljanju džume postoje jake sličnosti sa hadžom. Obavljanje džume-namaza spira grijeha do slijedeće džume ukoliko se dotični velikih grijeha bude klonio, baš kao što hadž sapira grijeha do slijedećeg hadža.”

S obzirom na veliku važnost ovoga dana u vjerskom životu muslimana, opravdano se nameće pitanje: kada će već jednom Bošnjaci imati ovaj dan kao sedmični blagdan? Kada će Bošnjaci moći da provedu petak u skladu sa svojim vjerskim učenjem? Do kada ćemo se brinuti svako o sebi te pojedinačno iznalaziti privremena rješenja kako bi smo”stizali” bar na onaj obavezni dio petka predviđenim za obavljanje džume-namaza?

Druga dva blagdana koja se u jednoj godini samo jedanput slave su:

Ramazanski bajram koji biva nakon upotpunjavanja posta mjeseca ramazana, trećeg islamskog šarta. Allah je vjernicima propisao, nakon posta dan u kome će se sastati vjernici zahvaljujući Allahu i veličajući Mu na blagodatima upute. Nakon ovoga im je propisao i namaz i sadakatu-l-fitr.

Drugi bajram jeste hadžijski. Ovaj bajram biva nakon što se obavi hadždž koji je četvrti islamski šart. Kada vjernici završe sa hadždžom opraštaju im se grijesi.

Priča se da su neki ljudi prošli pored nekog pobožnjaka pa su ga upitali “Kada je Bajram ?” A on im odgovori “Onda kad Allah oprosti.”

“Nije Bajram onom ko novo odjelo obuče nego je bajram onome čiji ibadet se poveća.” Govorili su naši dobri preci.

“Nije Bajram onome ko se uljepša odjećom, nego je Bajram kome se grijesi oproste”, govorili su naši dobri preci.

Hasan el-Basri je rekao: ”Svaki u kome se ne grijesi Allahu je blagdan i svaki dan kojeg vjernik provede u zahvali i zikru je blagdan.”

Od Enesa ibn Malika, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: ”Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu, tamošnji stanovnici su imali dva dana u godini u kojima su se veselili. On ih je upitao: **-Šta vam ta dva dana predstavljaju?** a oni su rekli: - To

su dani u kojima smo se u džahilijetu veselili. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: **”Allah vam je već zamijenio te dane sa dva bolja dana. To su ramazanski i Kurban-bajram.”**⁸⁴²

Allah je tako ovom Ummetu dane igre i zabave zamijenio danima zikra, zahvale i oprosta.

Provođenje predbajramskih noći u ibadetu

Ebu Umame el-Bahilija, radijallahu anhu, prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: **”Onaj koji provede dvije bajramske noći u ibadetu, računjući na Allahovu nagradu, njegovo srce neće izumrijeti kada druga srca izumru.”**⁸⁴³

Ubade ibn Samit, radijallahu anhu, također, prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ”Ko u ibadetu provede noć uoči Ramazanskog i noć uoči Kurban- bajrama, njegovo srce neće izumrijeti na dan kada druga srca izumru.”⁸⁴⁴

Ugledni učenjak hadiskih znanosti Nuruddin Itr, hafizehullah, konstatira: U lancu prenosilaca ovog hadisa Omer el-Belhi, je pored ogromnog znanja kojeg je posjedovao, važio za jako slabog prenosioca.” Ne može se reći da se ovim drugim hadisom jača prethodno navedeni zato što je on jako slab, i nije na stepenu onih hadisa kojima se jačaju drugi hadisi, tako da konačni sud ostaje da je hadis daif (slab).

Učenjaci navode da je pohvalno i lijepo da se noći uoči Bajrama provedu u ibadetu kao što je zikrullah, namaz i druge vrste pokornosti,

⁸⁴² Hadis zabilježio Ebu Davud, br. 1093, u Knjizi o namazu, u poglavlju: “Bajram namaz”, Nesai, br. 1557, u Knjizi o Bajram namazima. Nuruddin Itr je rekao: “Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan.

⁸⁴³ Hadis je zabilježio Ibn Madže, br 1782. u Knjizi o postu, Dr. Nuruddin Itr, za ovaj hadis kaže: U hadisu koji se prenosi od Ebu Umame je prenosilac po imenu Bakije b el-Velid, koji je iz kategorije pouzdanih prenosilaca, inače je jedan od prenosilaca čije je predaje Muslim bilježio samo kao popratne. Ovaj prenosilac izmišlja hadise, a ovaj hadis je prenio na način koji otvara takvu mogućnost (ne navede direktno da je hadis čuo ili prenio od određene osobe, nego kaže od toga i toga, od toga i toga...) hadis na osnovu navedenog biva slab.

⁸⁴⁴ Zabilježio Taberani u Mu’džemu el-Kebir i el-Evsat. Sujuti u djelu *Džami s-sagir* je dao znak da je hadis slab. Ovo je potvrdio i el-Menavi koji je o lancu prenosilaca detaljnije govorio. Vidi: ”Fejd” 6/48

zbog prethodno navedenog hadisa, koji je, kao što znamo, slab, ali je naveden u kontekstu obznane vrijednosti dobrih djela, tj, područja za koje su mjerodavni i ovakvi hadisi, kao što je to naveo Nevevi i što je inače stav ogromne većine učenjaka.

Koliko je dovoljno ibadetiti da bi se postigla nagrada navedena u hadisu? Najispravnije je da se većina noći provede u ibadetu, iako ima stav da se spomenuta nagrada postiže makar provođenjem u ibadetu kratko vrijeme te noći.⁸⁴⁵

Hukm bajram-namaza

Bajram namaz prema hanefijskoj pravnoj školi je vadžib onome ko je obavezan obaviti i džumu. Nije obavezan za ženu, musafira, niti bolesnika koji nije u mogućnosti sam da ode na namaz.

Vrijeme bajram namaza nastaje nakon izlaska sunca oko dvadeset minuta, pa sve do pred podne.

Način obavljanja namaza

Bajram namazi nemaju ni ezana ni ikameta, nego muezzin pozove na namaz riječima *Salatu džami'a*⁸⁴⁶. To je zato što u tome smislu imamo pouzdano zabilježeno svjedočenje Dažabira ibn Abdullaha, radijallahu anhu, da je rekao: "Klanjao sam bajram sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je počeo tako što se prvo klanjao namaz, prije hutbe i to bez ezana i bez ikameta. Nakon namaza je ustao oslanjajući se na Bilala, pa nam je naredio bogobožnost i podsticao nas na poslušnost Allahu, održao je vaz i podsjetio je prisutne, nakon toga se obratio i ženama, pa je i njima održao vaz i podsjetio ih. Između ostalog rekao im je: **-Udjeljujte sadaku, jer najveći dio vas (žena) će biti gorivo za vatru.** -Jedna od prisutnih žena reče: Zašto to, o Alahov Poslaniče? A on odgovori: **Zato što previše proklinjete i poričete dobročinstvo.**"

⁸⁴⁵ Nuruddin Itr, Hedju-n-nebijji fi-s-salavati-l-haseti, str. 100.

⁸⁴⁶ (Vrijeme je za) *zjedniči namaž!*

Džabir kaže: "Nakon toga su one davale od svoga nakita, bacale su na Bilalovu odjeću njihove minđuhe i prstenje."⁸⁴⁷

Bajrami se obavljaju u dva rekata na kojima imam uči naglas, baš kao i sabah namaz, osim što u ovom slučaju imamo *tekbir ze'aid*, odnosno dodatne tekbire. Na prvom rekatu imamo tri dodatna tekbira koji se obavljaju za imamom nakon *subhaneke*. Na drugom rekatu nakon učenja sure, a prije rukua se donose još tri dodatna tekbira.

Ukoliko se dogodi da imam učini tekbire i na drugom rekatu prije učenja sure, dozvoljeno je, ali je suprotno bolje.

Prilikom dodatnih tekbira klanjač će podizati ruke spram ušiju kao i kod proučenog tekbira će ih spustiti niza se i nije potrebno da ih veže na pojas.

I ljepo je da razmak između tekbira bude razmak koliko se može tri puta izgovoriti "*Allahu ekber*" izgovoriti da se smiri ili kaže "*subhanellahi ve-l-hamdu lillahi ve la ilahe illellah*."

Ukoliko imam učini više tekbira muktedija ga slijedi.

Neki propisi o bajramima

-Bajram namaz ima propise kao i svaki drugi namaz i uslove koji su identični i za druge namaze. Ono što je specifično od propisa vezanih za bajram namaz je to da ukoliko se zbog nedostatka vremena bude u strahu da će proći namaz, dozvoljeno je uzeti tejemmum. Razlog tome je što ovaj namaz ne možemo zamijeniti niti naklanjati.

-*Tekbiri ze'aid* su vadžib, te ukoliko bi ih imam zaboravio morao bi da učini sehvi-sedždu. Međutim u ovakvim, izuzetnim slučajevima sehvi sedžda se se ne čini zbog bojazni dovođenja u nedoumicu i zabunu klanjača.

⁸⁴⁷Buhari, 961, u Knjizi o bajramima, u poglavlju "Bajram bez ezana ili ikameta", te pod br. 978., u poglavlju "Imamovo obraćanje ženama za Bajram". Muslim, br. 76., u Knjizi o vjerovanju, u poglavlju "Korištenje izraza kufr (nijekanje), u smislu nijekanja ni'meta i prava". Ebu Davud, br. 1141., u Knjizi o namazu, u poglavlju "O hutbi na dan Bajrama", Tirmizi, br 635., u Knjizi o zekatu, u poglavlju "Zekat na nakit", Nesai, 1575., u Knjizi o Bajram namazima, u poglavlju "Držanje hutbe naslonjen na nekog drugog čovjeka". Ibn Madže 4001., u Knjizi o iskušenjima, u poglavlju "Iskušenje žena".

-Mekruh je prije bajram namaza klanjati nafile svejedno bilo to u kući ili mesdžidu, a nakon namaza je pokuđeno samo u mesdžidu ali ne i u kući. Razlog ovakvom propisu je hadis koji je zabilježen u dva *Sabiha*, a koji precizira da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije obavljao nikakve nafile niti prije, niti poslije bajram-namaza.

-U slučaju prirodnih nepogoda i drugih izvanrednih situacija, dozvoljeno je da se obavljanje bajram-namaza odgodi i za slijedeći dan.

Šta se uči na bajram namazu

Ubejdillah ibn Abdullah ibn Utbe ibn Mesud prenosi da je Omer, radijallahu anhu, upitao Ebu Vakida el-Lejsija, radijallehu anhu: "Šta je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio prilikom ramazanskog i Kurban-bajrama?" A ovaj je odgovorio: Na tim namazima je učio: "**Kaf i ikterebtissa'atu**."⁸⁴⁸ Inače, suretu "Kaf" je pedeseta sura u Kur'anu, a sura "Ikterebe" je pedeset i peta sura i zove se "suretu-l-Kamer." Volio bih klanjati bajram namaz za nekim od imama koji će se povesti za ovim hadisom i na bajram namazu učiti nama istu onu suru koju je ashabima učio Najodabraniji, neka je vječni i neprekidni selam i salavat na njega.

Nevevi se pozabavio ovim hadisom, a posebno se osvrnuo na razlog ovakovog jednog pitanja od strane hazreti Omera, radijallahu anhu, koji je bio četrdeseta osoba koja je primila islam. Za njega se pouzdano zna da je morao imati neko znanje o tome šta je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio u spomenutim namazima, ali u gore navedenom hadisu upravo on postavlja ovakvo jedno pitanje. Nevevi, dakle, nudi slijedeće dvije mogućnosti kao odgovor na navedenu dilemu: Hazreti Omer, radijellahu anhu, ili nije bio siguran u to šta je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem učio na bajram namazima, ili je želio da se to kroz njegovo pitanje i odgovor na njega obznani i pročuje.

⁸⁴⁸ Zabilježio Muslim, br. 891, u Knjizi o bajramima, poglavlje: "Šta se uči na bajram namazima", Ebu Davud, u Knjizi o namazu, poglavlje: "Šta se (treba da) uči na Kurban i Hadžilajskom bajramu" Tirmizi, br. 534., u Knjizi o namazu, poglavlje: "Učenje na bajram namazima" Nesai, br. 1567, u Knjizi o bajramima, poglavlje: "Učenje "KAF" i "IKTREBETI-S-SA'ATU" na bajram namazima, Ibn Madže, br. 1892, u Knjizi o namazu, poglavlje: "Predaje koje preciziraju učenje na bajram namazima."

Učenjaci smatraju da je mudrost učenja upravo ovih sura na bajram namazima leži u njihovim sadržajima.

Također se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, znao učiti na džumi namazu i Bajramima: **”Sebbih isme rabbike el-e’ala...⁸⁴⁹” i ”hel etake...⁸⁵⁰”**

Sunneti bajrama

Sunnet za Bajrame je sve što je sunnet i za džumu namaz. Lijepo je da se okupa, obuče najljepša odjeća, namiriše, očisti i porani u mesdžid da bi se postigli sevapi zikra i iščekivanja namaza.

Nije lijepo da se za Bajram ne vodi računa o ljepoti i čistoći odjeće koju oblačimo za taj dan. Žalosno je da se namarnost oblačenja za taj dan počela širiti i među nama Bošnjacima. Bude primjera da se na Bajramima pojave ličnosti i osobe koje posjeduju ogromna materijalna sredstva i u tom smislu prednjače daleko ispred ostalih, ali ne vode brigu o onom što su obukli za Bajram. Znak poštovanja propisa naše vjere je i način oblačenja u tom danu. Nije moranje da bude odjeća skupa ili moderna, to je stvar ukusa i materijalnih mogućnosti, ali je poželjno da bude čista i nesvakidašnja.

Džabir ibn Abdullah, radijallahu anhu, priča: “Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je imao crveni ogrtač kojeg je oblačio petkom i na Bajrame.”⁸⁵¹

Za Ramazanski bajram sunnet je da se nešto slatko pojede prije odlaska na bajram namaz, a na Kurban-bajram može da se iftari svojim kurbanom.

Enes, radijallahu anhu je rekao: ”Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije izlazio iz kuće na Ramazanski bajram, a da ne pojede nekoliko hurmi, u neparnom broju.”⁸⁵²

⁸⁴⁹”Sebih isme rabbike” je sura”El-Ea’ala” odnosno”Svevišnji”, u tridesetom je džuzu a njen redni broj je 87.

⁸⁵⁰”Hel etake.” je sura ustvari sura koja nosi naslov:”El-Gašija”,odnosno”Teška nevolja”. U Kur’anu je zastupljena odmah iza”El-E’ala”, dakle 88 sura u Kur’anu.

⁸⁵¹ Hejsemi u *Medžmai* 2: 431 nakon navonja ovoga hadisa krtko konstatuje: “Hadis je zabilježio et-Taberani u”El-Evsat” i njegovi prenosiooci su pouzdani.”

⁸⁵²Buhari, br. 953, u Knjizi o Bajramima, u poglavlju”Jelo prije izlaska na Ramazanski bajram”.

Burejde, radijallahu anhu, je rekao: “Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije izlazio na Ramazanski bajram dok nešto ne pojede, a nije jeo kada bi bio Kurban-bajram sve dok se ne vrati kući i jede od kurbana kojeg je zaklao.”⁸⁵³

- Sunnet je donositi tekbire na putu do mjesta gdje se obavlja bajram namaz. Sunnet je za ramazanski bajram ove tekbire donositi u sebi, a za Kurban-bajram naglas.

Ebu Hurejre, radijalahu anhu, prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **”Uljepšajte vaše Bajrame tekbirima!”**⁸⁵⁴

Svi učenjaci su složni u ocjeni da su tekbiri za Bajrame propisani. Oni su se samo malo razišli o pitanju detalja i konkretnih propisa u vezi sa donošenjem ovih tekbira.

Hanefijska i malikijska pravna škola smatraju da je lijepo donositi tekbire od izlaska iz kuće pa sve dok se ne pojavi imam radi obavljanja namaza, kada se prestaju donositi tekbiri.

Sunnet je da se ode jednim, a vrati drugim putem da bi oba puta svjedočila i da bi se srelo više svjeta i da bi se izmjenili selami i čestitke sa njima.

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, je rekao: ”Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je postupao ovako: ako bi na Bajram otišao jednim, vratio bi se nekim drugim putem”⁸⁵⁵

Sunnet je da se na Ramazanski bajram požuri sa davanjem sadekati-l-fitra, a nema prepreke da se to učini i nekoliko dana prije Bajrama što je u ovim danima čak i poželjno.

⁸⁵³ Ovo je tekst verzije koju je zabilježio imam Ahmed u *Musnedu*, Tirmizijeva verzija je nešto kraća, u njoj se ne spominje da bi jeo i od kurbana kojeg je zaklao.

⁸⁵⁴ Zabilježio Taberani u djelima *El-Evsat* i *Es-Sagir*. Hejsemi je rekao: ”U lancu prenosilaca je Omer ibn Rašid, kao slabog prenosilaca su ga ocjenili Ahmed i Ibn Me’in i Nesai, a el-Adželi je za njega rekao: Nije loš.”

⁸⁵⁵ Zabilježio Tirmizi, br. 541., u Knjizi o Namazu, poglavlje: ”Predaje o tome da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem na bajrame išao jednim, a vraćao se drugim putem”. Ibn Madže, 1301 u Knjizi o namazu, u poglavlju ”O predajama koje ukazuju na to da se jednim putem ide na Bajram a drugim vraća”. Tirmizi je za hadis rekao: ”Ovaj hadis je hasenun-garib”

POST U ŠEVVALU

O postu šest dana ševvala

Imam Muslim⁸⁵⁶ je zabilježio hadis od Ebu Ejuba el-Ensarija, radijallahu anhu, u kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Ko isposti ramazan i poslije njega šest dana ševvala, to je kao da je postio ed-dehr. „**

Ed-dehr u arapskome jeziku znači: vrijeme, stoljeće, doba, godina, doba života, vječnost ...El-Menavi u *Fejdu*⁸⁵⁷ napominje da riječ *ed-dehr* prema jednoj grupi učenjaka ima značenje godinu dana. Drugi su rekli da se pod tim pojmom misli na cijeli životni vijek.

Kojih šest dana se posti u ševvalu?!

Oni koji smatraju post u ševvalu pohvalnim ističu određene razlike u načinu ovog posta.

Jedna grupa učenjaka smatra da je pohvalno da se ovi dani isposte zaredom odmah na početku ševvala.

⁸⁵⁶ Pod brojem 1164. U Knjizi o postu, u poglavlju ”Mustehab je postiti šest dana ševvala nakon ramazana”. Tirmizi, br 759., u Knjizi o postu, poglavlje: ”Predaje o postu šest dana ševvala”, Ebu Davud, br. 2433., u Knjizi o postu, poglavlje: ”O postu šest dana u ševvalu”.

⁸⁵⁷ 6: 198

Ovo je stav imama Šafije i Abdullaha ibn Mubareka. Prenosi se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **"Ko uzastopno isposti šest dana poslije fitra kao da je postio cijelu godinu."**⁸⁵⁸

Drugi smatraju da nema razlike da se ovi dani poste uzastopno ili pojedinačno u toku ovog mjeseca. Ovo je stav Imama Ahmeda i Vekia.

Jedna grupa učenjaka stoji na stanovištu da ne treba da postiti odmah poslije prvog dana Bajrama, jer bajramski dani su dani jela i pića, nego treba da se posti prije ili poslije, tzv. bijeli dani.⁸⁵⁹

O postu cijelog mjeseca ševvala

Imam Ahmed, Ebu Davud, Nesai i Tirmizi su zabilježili od Muslima Kurešija da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitan o postu cijeloga života pa je on na to odgovorio: **"Zaista i tvoja familija ima na tebe pravo, zato posti mjesec ramazan i onaj mjesec koji ga slijedi, svaki ponedjeljak i četvrtak, pa će to biti kao da si postio cijeli život, a ujedno si se i iftario."**

Postavlja se pitanje zašto je post ramazana i šest dana ševvala ravan postu cijele godine?

Post mjeseca ramazana i poslije njega šest dana u ševvalu je po nagradi kao post cijele godine jer se dobro djelo vrednuje deseterostruko. U hadisu kojeg prenosi Seuban, radijallahu anhu, od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem se kaže: **"Post ramazana dođe namjesto posta deset mjeseci, a post šest dana ševvala namjesto dva mjeseca, to ukupno iznosi post cijele godine"**⁸⁶⁰ Imam Ahmed je rekao da je ovo najispravniji hadis o ovom pitanju.

⁸⁵⁸ Prenosi ga Taberani i drugi slabim lancima prenosilaca i prenosi se i u meukuf formi. I prenosi se od Ibn Abbasa hadis sa sličnim značenjem, međutim sa slabim lancem prenosilaca također.

⁸⁵⁹ Bijeli dani 13, 14 i 15, dan po lunarnom računanju mjeseci.

⁸⁶⁰ Ovaj hadis bilježe Imam Ahmed i Nesai, prenose ga i Ibn Hibban koji je ovaj hadis ocijenio ispravnim.

Najizraženije odlike posta ševvala

U ponovnom vraćanju postu poslije ramazana imamo mnogo koristi. Spomenimo neke:

-Postom šest dana u ševvalu upotpunjujemo i postizemo nagradu posta cijele godine kako smo to već ranije naglasili.

-Da ševval i ša'ban u odnosu na ramazan imaju funkciju sličnu sunnetu u odnosu na fardove, tj. nadomještanje eventualnih manjkavosti u fardu. Jer nafile će na Sudnjem danu da popune praznine fardova, kako se spominje u mnogim hadisima. Zato je Omer ibn Abdulaziz govorio: "Ko nema da izdvoji za sadaku neka makar posti." tj. ko ne bude imao šta da udijeli na ime sadakatu-l-fitra pa neka posti poslije Bajrama, jer post će preuzeti ulogu davanja hrane u iskupljenju od grešaka.

-Da ponovni post poslije ramazana jeste znak da je ramazanski post primljen. Jer Allah dželle ša'nuhu kada primi neko djelo Svoga roba, olakša mu drugo dobro djelo. Zato je rečeno: "Sevab dobrog djela je - dobro djelo."⁸⁶¹

Prije su dobri ljudi klanjali noću a kada bi osvanuli postili bi u znak zahvale na djelu noćnog namaza. Ebu Amr eš-Šejbani je rekao da je Musa alejhi-s-selam, jednom obratio Allahu: "O Gospodaru! Ako klanjam to je od Tebe, ako sadaku dam - od Tebe je, ako dostavim tvoju Riječ - s Tvojom pomoći to radim, pa kako da Ti zahvalim? On reče: **"O Musa, sada si mi zahvalio."**

-Da ibadeti i aktivnosti kojima se rob približava Allahu dželle ša'nuhu u toku ramazana ne prestaju istekom ramazana, nego su stalna sve dok je rob živ. Kada je Bišru bilo rečeno kako se neki robovi trude uz ramazan on reče "Ružni li su ljudi koji za dužnosti prema Allahu znaju samo u ramazanu. Pravi je onaj koji se trudi u ibadetu tokom cijele godine."

Šibli bijaše upitan da li je bolji redžeb ili ša ban on reče: "Budi rab-

⁸⁶¹ Tj. nagrada i indicije da je primljeno jedno dobro djelo je u tome da ti Allah olakša, poslije njega, činjenje drugog dobrog djela.

bani a ne budi šabani.” Drugim riječima: budi onaj koji je Allahu predan u svim dijelovima godine a ne onaj koji je predan samo ponekad.

Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, djela su se odlikovala kontinuitetom i istrajnošću. Zato, kada su Aišu pitali o Poslanikovim aktivnostima ona je odgovorila: **”Osnovna odlika svih njegovih djela bila je kontinuitet.”** Poslanik bi, ako mu šta od ibadeta prođe uz ramanzan to nadoknadio u ševvalu.

REGISTAR SPOMENutih LIČNOSTI

Ebu Bekr es-Siddik

Njegovo pravo ime je Abdulah ibn Osman ibn Amir ibn Ka'b et-Temimi el-Kureši. Rodio se u Mekki nešto više od dvije godine nakon poznatog napada slonovima na Ka'bu. Prva je punoljetna osoba koja je povjerovala u Allaha i Njegovog Poslanika, prvi halifa Allahovog Poslanika i jedan od deseterice koji su obradovani ulaskom u Džennet. Bio je veoma ugledan i bogat Mekkelija. Dobro je poznavao arapska porijekla i njihovu povjest. Bio je dobar drug Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i prije poslanstva. Nikada nije pio. Hidžru je učinio sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Mnoge poteškoće je sa njim prebrodio. Učestvovao je u svim bitkama sa Allahovim Poslanikom. Brojni ashabi su primili islam njegovim posredovanjem. Među njima čak peterica kojima je nagovješten ulazak u Džennet: Osman, Zubejr, Talha, Abdu-r-Rahman i Sa'd ibn Ebu Vekas. Sedmericu robova je pustio na slobodu. Bio je veoma riječit, hrabar i inteligentan. Opisan je kao blag, sažaljiv i pobožan. Odlučno se suprostavio pojavi nedavanja zekata od strane mnogih plemena, koje se dogodilo neposredno nakon

preseljenja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Nakon toga poslao je vojsku u Šam i veliki dio Iraka. Kur'an je sakupio u jednu knjigu (mushaf). A svoj život pun dobrih dijela je završio jednim, po mnogima najboljim, djelom: time što je oporučio da njegov nasljednik bude Omer ibn el-Hattab. Umro je u Medini. Ukopan je pored Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Od njega je zabilježeno 141. hadis.⁸⁶²

Omer ibn Hattab

Omer ibn Hattab ibn Neufel ibn Abdu-l-Uzza, el-Adevi el-Kureši, Ebu Hafs. Bio je drugi halifa muslimana. Jedan od deseterice kojima je obećan Džennet. Prvi koji je prozvan *Emir-l-muminin*. Prvi je ustanovio popis socijalno ugroženih osoba. Uveo je hidžru kao početak islamskog načina računanja vremena. Naredio je izgradnju Kufe i Basre u Iraku. Odvojio je sudsku od izvršne vlasti i bio i ostao simbol pravednosti i pravde. Rođen je 30 godina prije hidžre. Nadimak "Ebu Hafs" i "Faruk" mu je lično Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, darovao. Učestvovao je u svim bitkama sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Emanet vođstva islamke države primio je nakon Ebu Bekra, 13. hidžretske godine. Za vrijeme njegove vladavine granice jdinštvene islamske države su znatno proširene. Muslimani su zavladao Egiptom, Šamom, Irakom, Kudsom, Medainom. Njegov buran život ogroman doprinos boljitku muslimana i ljudstva zapečaćen je šehadetom, nakon što je na njega izvršan atentat 23. hidžretske godine. Zamolio je hazreti Aišu, radijallahu anha, da bude ukopan u njenoj kući gdje je prije njega bio zakopan Resulullah i Ebu Bekr. Tako je i bilo. Od njega je zabilježen 537 hadisa.⁸⁶³

⁸⁶² Opširnije vidi u: "El-Ist'ab fi Esmāi el-ashab", od el-Kurtubija: 2: 234-249, "El-Isabe fi temjizi es-Sahabe", Ibn Hadžer, el-Askalani, rahimehullah, 2: 333-336.

⁸⁶³ "El-Ist'ab fi Esmāi el-ashab", od el-Kurtubija: 2: 450-466, "El-Isabe fi temjizi es-Sahabe", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 511. 512.

Alija ibn Ebu Talib

Alija ibn Ebu Talib ibn Abdul-Muttalib ibn Hašim ibn Abd-l-Menaf. Četvrti pravedni halifa. Amidžić Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Otac hasana i Husejna koji su prvaci omladinaca u Džennetu, jedan od onih kojima je obećan Džennet i jedan od šestočlanog savjetodavnog vijeća (šure). Rodio se u Mekki 23. godine prije hidžre. Odrastao je u Poslanikovoj Kući. On je prvi omladinac koji je prigrlio islam. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga je jedne prilike nazvao *Ebu Turab* te je najviše volio taj nadimak. Nakon Poslanikove hidžre, ostao je u Mekki određeno vrijeme sa zadatkom da vrati emanete koji su bili kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Učestvovao je u svim bitkama sa Allahovim Poslanikom, slallahu alejhi ve sellem, osim bitke na Tebuku, jer je tada bio postavljen za privremenog namjesnika Medine. Važio je za vjernog savjetika svakom od trojice halifa prije njega, a nakon atentata na Osmana, radijallahu anhu, i sam je postao halifa 35. h. god. Zbog Osmanovog ubistva probudila se velika fitna. Neki ashabi poput Aiše, Talhe, Zubejra idr., nisu bili zadovoljni sa Alijinim načinom rješavanja novonsatane situacije i svrstali su se u jednu vrstu opozicije. Samo godinu zatim dolazi do oružanog sukoba gdje Alija pobjeđuje i časno postupa sa neistomišljenicima. Jedna od prvih poteza nakon primanja emaneta hilafeta bila je smjena namjesnika šamskih provincija Mu'avije, radijallahu anhu, koji to energično odbija i sebe proglašava za jedinog legitimnog halifu muslimana. Ubrzo dolazi do tragičnog sukoba, bitke Es-Siffin, u kojoj je zaključeno da se pribjegne arbitraži, kao za obje strane prihvatljivom rješenju i sprečavanju međumuslimanskog sukoba. Kao posljedica ovih nereda pojaviše se tri jake frakcije: jedni su bili pristalice Alije, drugi Mu'avije, a treći nisu bili pristalice nijednog od njih. Alija je ostao živjeti u Kufi, u kući hilafeta sve do 17. ramazana. 40. h. g. kada je na njega izvršen atentat iza kojeg su stajali haridžije. O životu našeg četvrtog halife napisana su brojna zasebna djela i studije. Prenio je 586. hadisa.⁸⁶⁴

⁸⁶⁴Opširnije vidi "El-Is'ti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 3: 36-67., "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer, el-Askelani, rahimehullah, 2: 501-503.

Sa'd ibn Ebu Vekkas

Sa'd ibn Malik ibn Ehib ibn Abdu-l-Menaf, el-Kureši, poznati je ashab, veliki vojskovođa, jedan od deseterice kojima je obećan Džennet, jedan od šestočlane šure (savjetodavnog vijeća) koje je nominovao h. Omer, kao relevantno vijeće za izbor novog halife. Islam je prigrlio u sedamnaestoj godini života. Učestvovao je u bitki na Bedru, Uhudu i brojnim drugim bitkama. Bio je prvi ashab koji je strijelu upotrijebio u borbi na Allahovom putu. Omer ga je postavio na čelo vojske koja je imala zadatak upoznavanje Persijanaca sa islamom. Nakon što je došlo do sukoba Sa'd je izvojevao veliku pobjedu u bitki na Kadisiji i drugim bitkama. On je izgradio Kufu i bio njen prvi namjesnik. Osman ga je jedno vrijeme ostavio na toj dužnosti, a nakon određenog vremena ga je smijenio. Nakon atentata na Osmana povukao se iz javnog života i nije učestvovao u fitni niti na jednoj strani. Ukopan je u Beki'i, 55. h. god. On je ujedno posljednji ashab deseterice kojima je Džennet zagarantovan. Od njega je zabilježeno 271 hadis. ⁸⁶⁵

Abdullah ibn Abbas

Abdullah ibn Abbas ibn Abdu-l-Muttalib ibn Hašim, el-Kureši je poznati ashab, amidžić Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Imao je naziv "more Ummeta", zbog ogromnog znanja koje je posjedovao. Spada u kategoriju ashaba koji su dosta prenijeli od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a to su (Ebu Hurejre, zatim Ibn Omer, zatim, Džabir, zatim Enes i Aiša, radijallahu anhum). Od njega je zabilježeno 1660 hadisa. Najbolje je razumio objavu zbog berićeta Poslanikove dove. Odbio je da uđe u sukob između Ibn Zubejra i Emevija, te se povukao u Taif u kome je podučavao i prenosio hadise Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sve do smrti 64. h. god. ⁸⁶⁶

⁸⁶⁵"*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 2: 18-30, "*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askelani, rahimehullah 2: 30-32.

⁸⁶⁶"*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 2: 342-3512, "*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer

Abdullah ibn Omer

Rođen je u Mekki tri godine nakon prve objave Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Hidžru je učinio prije svoga oca. Od njega se prenosi ispravnim lancem prenosilaca da je za vrijeme bitke na Bedru imao trinaest godina. Tada zbog maloljetnosti nije primljen u redove vjeske koja je direktno učestvovala u sukobu. Također ni na bitki na Uhudu nije mogao učestvovati iz istih razloga. Međutim konačno je dobio dopuštenje za borbu prilikom bitke na Handeku i od tada je učestvovala u svim Bitkama sa Allahovim Poslanikom sallallahu alejhi ve sellem. On je učestvovala i u bitki na Muti, Jermuku, te osvajanju Egipta i Afrike. Nakon što je izvršen atentat na hazreti Osmana, radijallahu anhu, njemu je ponuđeno da prihvati funkciju halife što je on energično odbio. Posebno se isticao izraženim pridržavanjem sunneta u svim sferama života. Spada u red onih ashaba koji prenose najviše hadisa. Od njega su autori hadiskih djela zabilježili 1630 hadisa. On hadise prenosi i od svoga oca, zatim Ebu Bekra, Mua'za, h. Aiše i drugih starijih ahaba. Umro je u Meki 73. h. godine. Tada je imao 83 godine. Ebu Seleme, ibn Abdu-r-Rahman je za njega rekao: "Umro je sin Omerov koji je bio kao i Omer u dobroti s tim što je u vrijeme Omera bilo onih koji su mu bili slični, ali u vrijeme njegova sina, ibn Omeru nije bio niko ravan!" Ibn Omer je posljednji ashab koji je umro u Mekki. ⁸⁶⁷

Ebu Hurejre

Puno ime mu je Abdu-r-Rahman ibn Sahr ed-Devs i Ebu Hurejre. Primio je islam u godini u kojoj je oslobođena Mekka, osme hidžretske godine. Od tog momenta stalno se družio sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, zbog čega je čuo i prenio veoma veliki broj

---

el-Askelani, rahimehullah, 2: 322-326.

⁸⁶⁷ "El-Isti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 2: 333-338, "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 338-341

hadisa. Ibn Hadžer, u djelu *Isabe*, prenosi da je Mervan zatražio od Ebu Hurejre da mu dođe i prenese određene hadise, kada je Ebu Hurejre došao i počeo citirati hadise, Ebu Zeiza je sjeo iza Ebu Hurejre i pisao sve što je ovaj govorio. Nakon godinu dana Mervan je ponovo zatražio da mu govori iste hadise, a Mervan je uspoređivao sa onim što je bilo zapisano prethodne godine. Ebu Ez-Zeiza kaže da Ebu Hurejre nije promjenio niti jedan harf!" Umro je u Medini Muneveri 59. godine po hidžri. S obzirom na njegovu bistrinu uma, potpunu posvećenost prije svih hadiskoj nauci, te važnosti kao prenosioca i ashaba, bio je meta mnogih napada orijentalista, umišljenih istraživača, neznalica i drugih.

Zejd ibn Sabit

Zejd ibn Sabit ibn Ed-Dahak el-Ensari el-Hazredži. Nije učestvovao u bitci na Bedru zbog maloljetnosti. Po nekima je učestvovao na Uhu-du, ali drugi tvrde da je prvi put uzeo učešće u bitci na Hendeku. Kada je bio pohod na Tebuk, on je nosio bajrak svoga plemena. Važio je za posebno učene ashabe. On je lično djelio ratni plijen nakon bitke na el-Jermuku. Bio glavni član komisije sakupljanja Kur'ana, za vrijeme Ebu Bekra. Kada je došao kod Poslanika, a bio je mladić, znao je napamet sedamnaest sura. Proučio ih je pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, koji se je zadivio njegovom bistrinom i učenjem i zatražio od njega da nauči hebrejski jezik. On je taj jezik savladao za 27 dana! Ibn Sa'd, ispravnim lancem prenosilaca bilježi: Zejd je ubrajan u šest fakiha ashaba a to su: Omer, Ali, Ibn Mes'ud, Ubej, Ebu Musa i Zejd. Ibn Hadžer, rahimehullah, navodi slijedeću predaju ocijenivši njen sened ispravnim: Dok je jedne prilike jahao, došao je Ibn Abas, radijallahu anhuma, i uzeo za uzde njegove jahalice da je vodi. Zejd ga zamoli da to ne čini ali ibn Abbas odbi rekavši: "*Ovako nam je naredeno da postupamo sa našim učenjacima.*" Preselio je na Ahiret između 41-i 45. h. God.⁸⁶⁸

⁸⁶⁸ *El-Ishti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 1: 532-535,"*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 543, 544.

Ubade ibn Samit

Puno ime mu je Ubade ibn Samit el-Ensari el-Hazredži. Prisustvovao je i prvom i drugom susretu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sa Ensarijama (*Akabetu-l-ula ve-s-sanija*) kao što je učestvovao u bitkama na Bedru, Uhudu, Handeku, Bej'atu-r-ridvan, i ostalim bitkama. Historičari tvrde da je bio visok, jake konstrukcije. Pored toga, bio je vrijedan, dobar, izrazito lijepog izgleda. Ovaj ashab je prvi obnašao funkciju vrhovnog islamskog sudije (kadije) u Palestini. Na Ahiret je preselio 34. h. god. u Palestini. Allah njime bio zadovoljan.

Ebu Umame el-Bahili

Ime mu je Sudej ibn Adžlan ibn Valibe ibn Rijah. Jedan od časnih ashaba koji su dali "zavjet ridvana". Taberani je zabilježio predaju, slabim lancem prenosilaca da je ovaj ashab bio učesnik i bitke na Bedru. Bio je uz Aliju u bitci na Siffinu. Jedno vrijeme se bio nastanio u Egiptu, da bi se nakon toga uputio u Šam, odnosno u Hims gdje je ostao sve do smrti 86. h. god. On je posljednji ashab koji je umro u Šamu. Od njega je zablježeno 250 hadisa.⁸⁶⁹

Talik ibn Ali

Talik ibn Ali ibn Talik el-Hanefi es-Suhejmi. Neki navode da je njegovo ime zapravo Talik ibn Sumame. Časni ashab. Jedan od vrsnih poznavoca gradnje i zidarstva. Prenosi se da je on učestvovao u izgradnji mesdžida Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u Medini, te da je za njega Resulullah izjavio: "Prinesite muglinu jer on (taj posao) **zna najbolje da radi.**"⁸⁷⁰

⁸⁶⁹ *El-Ist'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 4: 4., "El-Isabe fi temjizi es-sababe", Ibn Hadžer el-Askclani, 2: 175-176.

⁸⁷⁰ *El-Isabe fi temjizi es-sababe*", Ibn Hadžer el-Askclani, 2: 230.

Ammar ibn Jasir

Ammar ibn Jasir ibn Amir el-Ansi. Ammar i njegova majka Sumcija su bili izlagani najžešćim mukama. Ammar im je jezikom popustio te izgovorio ono što su mučitelji od njega zahtijevali ali je njegovo srce i iman ostalo nepokolebano, Allah je o tome objavio ajet. Nije sasvim sigurno da li da je Ammar činio hidžru u Etiopiju, ali je zasigurno činio hidžru u Medinu. Učestvovao je u svim bitkama uz Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. A u Bitci na El-Jemame odsječeno mu je uho. Omer ga je poslao za namjesnika Kufe uz obrazloženje tamošnjem stanovništvu da se radi od prisnom ashabu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ibn Madže je zabilježio predaju koja sadrži podatak da je Ammar bio među prvih sedam osoba koje su primile islam. Zanimljivo je Poslanikovo često isticanje Ammarovih vrлина. Bio mu je veoma drag. Jednom je za njega rekao: **”Ko se protivi Ammaru Allah se njemu protivi, ko zamrzi Ammara, Allah njega zamrzi.”**⁸⁷¹ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nekim svojim izjavama sugerirao da se slijedi uputa Ammara. Kao što je nagovijestio da će ga ubiti skupina koji će nasilnička biti. Eksperti biografija ashaba, i historičari uopće, složni su po podatku da je Ammar pao kao šehid u bitci na ”Saffinu” te da je bio u sklopu Alijine vojske.⁸⁷²

Abdullah ibn Mes’ud

Njegovo puno ime je Abdullah ibn Mes’ud ibn Gafil ibn Habib el-Huzeli, Ebu Abdu-r-Rahman. Poznat je još i kao Ibn Um Abd. Jedan od prvih koji je primio islam. Prvi koji je javno učio Kur’an. Hidžru je činio prvo u Etiopiju a zatim i u Medinu. Služio je Allahovog Poslanika,

⁸⁷¹ Hadis je spomenuo Hejsemi u *Medžmai*, pod brojem 15595., u Knjizi o menakibima, poglavlje o fadiletima Ammara ibn Jasira, radijallahu anhu, uz konstataciju da je hadis zabilježio imam Ahmed i Taberani te da su prenosioci pouzdani.

⁸⁷² *El-Isti’ab fi esmai el-ashab*, od el-Kurtubija: 2: 469-474., *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*2, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 505, 506.

sallallahu alejhi ve sellem, bio gotovo neprestano u njegovoj blizini i kada je kod kuće i kada je na putovanju. Učestvovao je u svim bitakama sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, nakon Resulove smrti učestvovao je i u bitci na Jermuku i uopće u pohodima za osvajanje Šama. S obzirom na njegov ugled koji je u pogledu nauke uživao među ashabima, Omer, radijallahu anhu ga šalje u Irak da bi radio na prosvjeti i edukaciji tamošnjeg stanovništva. Jedno vrijeme je bio i nadzornik riznice u Kufi. Pred sam kraj života vratio se u Medinu gdje je i umro 32. h. g. Od njega su autori hadiskih zbirki zabilježili 848 hadisa.⁸⁷³

Muaz ibn Džebel

Ebu Abdu-r-Rahman Muaz ibn Džebel el-Ensari, el-Hazredži, el-Medini, jedan je od fakiha, dobrih i časnih ashaba.

Islam je primio u osamnaestoj godini života. Prisustvovao je drugom susretu Ensarija sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na mjestu zvanom Akaba (*Bejatu-l-Akabe es-sanije.*) Tom prilikom je zavjet na poslušnost Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dalo sedamdeset Medinelija. Kada je propisana borba prisustvovao je na gazvetu Bedru, Uhudu, Hendeku i ostalim bitkama sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Umro je, radijallahu anhu, u epidemiji kolere u Emvasu, osamnaeste godine po hidžri. Allah njime bio zadovoljan!

Aiša, majka pravovjernih

Aiša je kćerka Abdullaha ibn Osmana, poznatijeg kao Ebu Bekr, radijallahu anhu. Bila je osamnaesta osoba koja je prigrlila islam. Kao supruga bila je veoma informisana o životu i detaljima Poslanika kao muža. Pored toga, bila je aktivna kako u naučnom tako i u političkom životu. Biografska djela bilježe da je bila veoma nadarena pjesnikinja te

⁸⁷³ *E-l-Isti'ab fi esmai el-ashab'*, od el-Kurtubija: 2: 308, *E-l-Isabe fi temjizi es-sahabe'*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 360-363.

da je o svim izrazitijim situacijama sastavila određene pjesme. Prenijela je 2210 hadisa. Vrlo često je ispravljala određene fikhske stavove, fetve i izjave čak i najuglednijih ashaba. Neke primjere smo mogli vidjeti i u našoj knjizi. Zerkeši je istražio ovaj segment Aišine naučne uloge te je na tu temu napisao zasebno djelo koje je naslovio: ”*El-idžabe lima ist-edreketbu Aiša ala es-Sahabe*”⁸⁷⁴

Hafsa, majka pravovjernih

Hafsa kći Omera ibn Hattaba, Kurejševića. Rođena je u Mekki. Njen prvi muž zvao se Hunejs ibn Huzafe es-Suhemi. Oboje su rano primili islam i bili su od ashaba–muhadžira. Ibn Huzafe je preselio neposredno nakon bitke na Bedru. Treće godine po hidžri zaprosio ju je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Hafsa je ostala živjeti u Medini sve do svoje smrti. Od nje je zabilježeno 60 hadisa.⁸⁷⁵

Ummu Seleme, majka pravovjernih

Njeno puno ime je Hind bint Huzejfe ibn el-Mugejre ibn Abdullah ibn Amr ibn Mahzum, poznata kao Ummu Seleme je majka pravovjernih. Islam je primila rano sa svojim prethodnim mužem Abdulahom ibn Abdu-l-Esed. Bila je jedna od najoštromnijih žena. Umrla je 59. h. god. kada je napunila 84. godine. Bila je posljednja majka pravovjernih. Od nje je zabilježeno 378 hadisa.⁸⁷⁶

⁸⁷⁴ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab'*, od el-Kurtubija: 4: 345-351, ”*El-Isabe fi temjizi es-sababe*”, Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 348-350.

⁸⁷⁵ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab'*, od el-Kurtubija: 4: 260-262, ”*El-Isabe fi temjizi es-sababe*”, Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 249, 250.

⁸⁷⁶ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab'*, od el-Kurtubija: 4: 436, 437, ”*El-Isabe fi temjizi es-sababe*”, Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 439, 441

Fatima ez-Zehra

Fatima, najmlađa kćerka Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, majka Hasana i Husejna, prvakinja svih žena u Džennetu. Njena majka je Hatidža kći Huvejlida. Bila je najdraža osoba Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Bila je veoma inteligentna i rječita. Udala se za Aliju, radijallahu anhu, u Medini, nakon bitke na Bedru. Pored Hasana i Husejna majka je i Ummu Kulsum i Zejneb. Živjela je samo šest mjeseci nakon smrti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Prenijela je 18 hadisa.⁸⁷⁷

Hatidža bint Huvejlid

Prva osoba koja je primila islam. Uvijek je podržavala Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pružala mu moralnu i materijalnu pomoć. Njoj je također nagovješten ulazak u Dženet. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem je veoma uvažavao i hvalio Hatidžu, kao nijednu ženu poslije nje. Rekao je za nju: ” **Ona je povjerovala u mene (moje poslanstvo) onda kada su to drugi negirali, vjerovala mi što sam govorio kada su me drugi napuštali, pomagala me svojim imetkom kada su me drugi napuštali, i Allah mi je od nje sina darovao, a nemam sina ni od jedne druge žene.**”⁸⁷⁸ Historičari i ekperti Poslanikove biografije složni su da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sa Hatidžom imao 4 kćerke. Svaka od njih je dočekala islam, učinila hidžru njihova već poznata imena su: Zejneb, Fatima, Rukija i Ummu Kulsum. Te jednog sina koji se zvao el-Kasim. Po njemu je prozvan i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Ebu-l-Kasim. Hatidža je preselila na Ahiret 3. god. prije hidžre. Smatra se da je umrla u ramazanu. Poslanik, sallal-

⁸⁷⁷ "El-Isti'ab fi esmai el-asbab", od el-Kurtubija: 4: 363-369; "El-Isabe fi temjizi es-sababe", Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 365-368.

⁸⁷⁸ Hadis je spomenuo Hejsemi u *Medžmai* pod brojem 15281., u poglavlju o vrijednostima hareti Hatidže, radijallahu anha, uz konstataciju da je hadis zabilježio imam Ahmed te da je isnad ovoga hadisa hasen.

lahu alejhi ve selem, ju je spustio u kabur, ali joj nije klanjana dženaza jer tada nije bila ni propisana. Nakon njene smrti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nakon klanja kurvana naređivao da se nešto od mesa udjeli i Hatidžinim prijateljicama.⁸⁷⁹

Esma, kćerka Ebu Bekra

Esma je kćerka Ebu Bekra, supruga ez-Zubejra ibn Avama i majka Abdullaha ibn Zubejra. Rodila se u Mekki 27. god. prije hidžre. Islam je prije nje primilo samo sedamnaest osoba. Hidžru je učinila u nosećem stanju. U mjestu Kuba, je rodila prvo novorođenče u islamu nako hidžre, Abdullah ibn Ez-Zubejr.

Resulullah joj je dao nadimak "zatu-en-nitakejni" jer je ona svojom snalažljivošću doprinjela uspješnoj evakuaciji Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Ebu Bekra. Živjela je u Mekki sve dok njen sin nije proglašen za halifu. Teške muke je imala od Hadžadža koji je ubio a zatim razapeo njenog sina. Prije smrti je obnevidila. Imala je stotinu godina kada je umrla. Kao i njena sestra Aiša, bila je veoma bistra, učena i hrabra. Volila je pjesništvo i imala je neke svoje pjesme. Od nje se prenosi 56 hadisa. Preselila je na Ahiret 73. h. god.⁸⁸⁰

Atika bint Zejd

Atika bint Zejd ibn Amr ibn Neufel, El-Adevija jedna je od mudžirki. Atika je sestra Se'ida ibn Zejda, jednog od desetrice koji su obradovani ulaskom u Džennet. Ibn Hadžer, rahimehullah, u djelu *El-Isabe*, prenosi da je Ibn Nu'ejm zabilježio od Aiše podatak da je Atika bila udata za Abdullaha ibn Ebu Bekra. Predaje govore da je bila izrazito

⁸⁷⁹ "El-Isti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 4: 271-281., *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*, Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 273-276.

⁸⁸⁰ "El-Isti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 4: 228-230., "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 224, 225.

lijepa i navodi se da je obuzimala Abdullaha od bitaka i borbe što je navelo Ebu Bekra da traži od Abdullaha da se od nje razvede. Za Abdullaha se vežu određeni stihovi u kojima je ovaj događaj opjevan. Ipak, na očevo insistiranje on je to učinio. Nakon izvjesnog vremena, otac je popustio u svome stavu, pa ju Abdullah ponovo vrati. Abdullah je pao kao šehid, od rana koje je zadobio prilikom opkoljenja Taifa. Nakon toga, prenosi se, ona se udala za Zejda ibn Hataba, koji opet pade kao šehid u el-Jemami (Oko njene udaje za ovog ashaba postoji razilaženje kod historičara). Nakon toga je oženi Omer ibn Hattab. 12. h. god. Ibn Hadžer, rahimehullah, navodi: Zabilježio je ibn Sa'd hasen isnadom da je Abdullah ibn Ebu Bekr, darovao Atiki dio imetka zahtijevajući da se ona poslije njegove smrti ne udaje. Međutim, saznavši to Omer joj reče kako je ona time sebi zabranila ono što joj je Allah dozvolio, i zatraži da vrati novac njegovoj porodici i uda se za njega, što je ona i učinila i tako se za Omera udala. Nakon njegove smrti ona se uda za Zubejra ibn Avama. Autor djela *El-Isti'ab* navodi i podatak da ju je nakon smrti Zubejra i Alija zaprosio. Ona nije prihvatila ponudu obrazlagajući da nije sigurna u to da i Alija neće biti ubijen.⁸⁸¹

Um Umare el-Ensarija

Nesiba ibn Ka'b ibn Amr ibn Avf el-Ensarija en-Nedžarija. Prisustvovala je zavjetu na Akabi, bitki na Bedru, bejatu ridvan.⁸⁸²

Haula ibn Sa'labe

Haula je kći Malika ibn Sa'labe ibn Esrema. U nekim biografskim djelima ashaba stoji da se ona zvala Huvejla. Prenosi se da je jedne prilike Omer, ibn Hattab izlazeći iz mesdžida bio zaustavljen od strane neke

⁸⁸¹ Vidi: *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*, od el-Kurtubija: 4: 354-357., *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*, Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 346-347.

⁸⁸² *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*, Ibn Hadžer el-Askelani, 4: 457.

starice i tako se njih dvoje veoma zapričaše. Kada su neki negodovali on im je rekao: "Teško vama! Znete li uopće ko je ova žena? Ovo je žena na čiju je žalbu reagovao Allah iznad sedam nebesa. Ovo je Haula kći Malika ibn Sa'lebe zbog koje Uzvišeni objavi: **Kad semi'a llahu kaulelleti tudžadiluke fi zevdžiha...**" I kada bi tražila da ovdje stojim do noći ne bih se odvajao osim radi obavljanja namaza. U drugim predajama stoji da ga je ona posticala na pravednost te da je odužila pa su neki reagovali zbog toga.⁸⁸³

Huzejfe ibn el-Jeman

Huzejfe ibn Hisl ibn Džabir ibn Amr. Ebu Abdullah, poznatiji je kao Huzejfe ibn el-Jeman. El-Jeman je zapravo nadimak njegovog oca koji je pao kao šehid u bitci na Uhudu. Huzejfe je primio islam zajedno sa svojim ocem. Zajedno su učinili hidžru i zajedno su učestvovali u bitci na Uhudu. Poznat je po svom istupu kada je u Bitci protiv saveznika otišao u protivnički tabor, skupio potrebne informacije a zatim se vratio i prezentovao ih Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Huzejfe je bio povjerenik Poslanikove tajne. Samo njemu od ashaba je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, povjerio imena munafika. Omer, radijallahu anhu ga je postavio za namjesnika El-Medaina. Veoma često je pitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o fitnama i neredima te vremenu koje će uslijediti. U hadiskim djelima je zabilježeno od njega 225 hadisa. Umro je 36. h. Godine u Medainu.⁸⁸⁴

Ubej ibn Ka'b

Ubej ibn Ka'b ibn Kajs. Ashab, najbolji učaj Kur'ana. Omer je isticao: **"Najbolji učaj Kur'ana među nama je Ubej"** Jedan je od ashaba

⁸⁸³ *El-Isabe fi temjizi es-sahabe* 4: 282-283.

⁸⁸⁴ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*, od el-Kurtubija: 1: 276-278, *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*, Ibn Hadžer el-Askelani, 1: 316, 317.

koji su bili posebno upućeni u fikh. Bio je autoritet i uživao je povjerenje svih. Kada su se ashabi razlišli oko načina učenja pojedinih ajeta, obratili bi se upravo njemu. Tako su npr postupili Semure ibn Džundub i Imran ibn Husejn. Prisustvovao je drugome susretu na Akabi, bitci na Bedru i svim ostlim bitkama sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Jedne prilike mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: **”Zaista mi je Allah naredio da pred tobom proučim Kur’an”**⁸⁸⁵ Omer ga je posebno uvažavao i poštovao. Nazivao ga je ”Prvakom muslimana”. On je prvi Poslanikov pisar, i prvi koji je na kraju napisanog teksta stavio potpis i ”Ovo je napisao taj i taj. . . Omer je veoma vjerovao u znanje i pobožnost ovoga ashaba. Pitao ga je o mnogim stvarima i od njega tražio mišljenje. Postoji razilaženje među učenjacima oko datuma njegove smrti. Najviše njih smatra da je umro oko 20. h. god. te da je tom prilikom hazreti Omer izjavio: ”Danas je na Ahiret preselio sejjid muslimana”.⁸⁸⁶

Kurejb, štićenik Abdullaha ibn Abbsa

Zvao se Kurejb ibn Muslim el- Kureši. Poznat je i po nadimku Ebu Rešid. Umro je 78. h. god. Prenio nam je neke hadise iz oblasti abdesta, namaza, posta, zekata i hadždža, od Mejmune, Ibn Abbasa, Usame, i dr. Ibn Abbas ga je jednom poslao da pita Aišu i Umu Seleme klanjanju li se dva rekata nakon farda ikindije namaza.

⁸⁸⁵ Buhari u Knjizi o fadiletima ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem u poglavlju fadileti Ubej ibn Ibn Ka’b. Muslim br. 799 u Knjizi o fadiletima ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem u poglavlju fadileti Ubej ibn Ibn Ka’b. Tirmizi br. 3894 u Knjizi o fadiletima ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u poglavlju fadileti Ubej ibn Ibn Ka’b. U nekim verzijama ovog hadisa stoji da je Ubej upitao Poslanika da li ga je Allah spomenuo imenom. On mu je odgovorio da jeste nakon čega je Ubej zaplakao.

⁸⁸⁶ *El-Ishti’ab fi esmai el-ashbab*, od el-Kurtubija: 1: 27-30, ”*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*”, Ibn Hadžer el-Askelani, 1: 31-32.

Abdullah ibn Unejs el-Džuheni

Abdullah ibn Unejs el-Džuheni el-Ensari, saveznik Benu Seleme, poznati je ashab. Mnogi smatraju da je učestvovao u bitci na Bedru, te da je prisustvovao činu ugovora na Akabi. Bio je jedan od onih koji su položili tada obožavane kipove plemena Benu Seleme. Jedan je od ashaba koji su klanjali u pravcu obje kible. Džabir je izjavio: "Do mene je doprla vijest da jedan ashab prenosi hadis o poravnanju, a on je tada bio u Gazi pa sam putovao mjesec dana da bih do njega došao." Buhari navodi u knjizi o znanju, u svome *Sabihu* da je Džabir putovao mjesec dana da bi došao do Abdullaha ibn Unejsa. Umro je 54. h. god u Šamu (Ibn Hadžer, rahimehullah, argumentovano odbacuje el-Mizzijev podatak da je umro 80. god. smatrajući da ga je el-Mizzi zamjenio sa nekim drugim).⁸⁸⁷

Ebu Vakid el-Lejsi

Postoji razilaženje o njegovom imenu. Ibn Hadžer, rahimehullah, navodi tvrdnje Buharije, Ibn Hibbana i el-Baverdija i drugih da je ovaj ashab učestvovao u bitci na Bedru. To izričito negira Ebu Omer. On je nosio bajrak Benu Lejsa, Damureta i Sa'da ibn Bekra, prilikom Velikog oslobođenja Mekke. Umro je u Mekki za vrijeme vladavine Muavije. Ukopan je u groblju muhadžira.⁸⁸⁸

Umu-l-Fadl

Umu-l-Fadl je supruga el-Abbasa ibn Abdu-l-Muttaliba. Zvala se Lubaba bint el-Haris. Izvori navode da je ona prva žena nakon Hatidže koja je primila islam. El-Mejmuna, majka pravovjernih je bila njena rođena sestra. Umrla je za vrijeme hilafeta Osmana.⁸⁸⁹

⁸⁸⁷ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*, od el-Kurtubija: 1: 249, 250. „*El-Isabe fi temjizi es-sababe*“, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 270, 271.

⁸⁸⁸ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*“, od el-Kurtubija: 4: 211., 212., *El-Isabe fi temjizi es-sababe*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 4: 212.

⁸⁸⁹ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*“, od el-Kurtubija: 4: 460, *El-Isabe fi temjizi es-sababe*, Ibn Hadžer el-Aska-

Ebu Ubejde ibn el-Džerrah

Pono ime mu je Amir ibn el-Džerah ibn Hilal el-Fahri el-Kureši, poznat kao Ebu Ubejde el-Džerrah. Dokazani vojskovođa, jedan od najpouzdanijih ashaba i jedan od deseterice kojima je Džennet obećan. Rođen je u Mekki 40. god prije hidžre. Primio je islam među privima, dva puta hidžru činio i učestvovao je u svim bitkama sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Hazreti Omer mu je povjerio vođstvo djela muslimanske vojske koja je imala zadatak zauzimanje šamskih provincija. Umro je kao šehid od kolere u Emvasu 18. h. god. Od njega se prenosi 14 hadisa.⁸⁹⁰

Ebu Zerr el-Gifari

Puno ime mu je Džundub Ibn Džunade Ebu Zerr el-Gifari, el-Hazredži. Jedan je od prvih koji su primili islam. U svom životu bio je zahid i malo je posjedovao od ovosvjetskih dobara. Umro je u mjestu zvanom Rebzah u blizini Medine Munevvere, 32. h. g. Allah njime bio zadovoljan!

Bilal ibn Rebah

Bilal ibn Rebah el-Habeši, Ebu Abdullah. Mujezin Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem i odgovorni za kasu islamske države. Islam je primio rano i obznanio ga. S obzirom da je bio rob Umejje ibn Halefa bio je podvrgnut teškom psiho-fizičkom pritisku i najrigoroznijim metodama mučenja. Ebu Bekr ga je otkupio a zatim oslobodio. Omer je to komentarisao riječima: "*Ebu Bekr, naš prvak je oslobodio Bilala, našeg prvaka*".⁸⁹¹ Učestvovao je u svim bitkama sa Allahovim

lani, rahimehullah 4: 461.

⁸⁹⁰ *El-Asabe fi temjizi es-sababe*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 243-245

⁸⁹¹ Buhari u Knjizi o fadiletima ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem u poglavlju fadileti Bilala ibn Rebah.

Poslanikom. Prvi je mujezin koji je sa krova Ka'be proučio ezan i to u danu velike pobjede. Nakon smrti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, priključio se muslimanskoj vojsci i učestvovao je u zauzimanju Šama. Poslije toga ostao je živjeti u Damasku sve do smrti. Od njega je zabilježeno 44. hadisa. U blizini njegovog mezarja u Damasku je mesdžid koji nosi njegovo ime.⁸⁹²

Enes ibn Malik

Enes ibn Malik ibn Nadir, Ebu Hamza, el-Ensari, el-Hazredži veoma se ponosio na činjenicu da je služio Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sve do njegove smrti. Rođen je u Medini 10. god. prije hižre. Spada u grupu onih koji su najviše prenijeli hadisa od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Prenosi 2268 hadisa. Deset godina je služio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Učestvovao je u osam bitaka sa Allahovim Poslanikom. Spada u red najbogatijih ashaba i u red onih koji su ostavili iza sebe najviše potomaka. Sve to zbog bereketa dove Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **"Gospodaru, opskrbi ga imetkom, porodom i bereketom u onom što si mu dao."**⁸⁹³ Tako je u njegovoj biografiji pouzdano zabilježen podatak da je imao 125 djece, a neke njegove bašče i njive su po dva puta u godini rađale. Bio je jedan od istaknutih i veoma preciznih stjelaca. On je posljednji ashab koji je umro u Basri 93 h. g. kada je imao preko stotinu godina.⁸⁹⁴

⁸⁹² *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 1: 145-150, *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 169

⁸⁹³ Buhari u Knjizi o dovama ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u poglavlju rijeci Uzvišenog: "ve salli alejhi" i dr. Muslim br. 660 u Knjizi o mesadzidima u poglavlju dozvoljenost obavljanja nafile u džematu zatim pod brojem 2480 i 2481 u Knjizi o fadiletima ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u poglavlju fadileti Enesa ibn Malika. Tirmizi br. 3827 i 3828 u Knjizi o fadiletima ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem u poglavlju fadileti Enesa ibn Malika

⁸⁹⁴ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 1: 44, 45., *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 85, 86.

Amr ibn el-As

Amr ibn el-As ibn Vail el-Kureši es-Sehmi, Ebu Abdullah islam je primio prije velikog oslobođenja Mekke u poznatom događaju kada je on sa Halidom ibn el-Velidom i Osmanom ibn Zalhom oputovao u Medinu i izgovorio šehadet. Nakon toga Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ga je posebno isticao s obzirom na vrline koje je ovaj ashab posjedovao poput hrabrosti, razboritosti i oštroumnosti. Stavljao ga je na čelo određenih brigada kao one *"Zatu es-Selasil"* i postavio ga na funkciju namjesnika Omana. Ebu Bekr ga je postavio za komadanta islamske vojske u Šamu. On je osvojio Haleb, Antakiju i brojna duga mjesta u Šamu. Omer ga je postavio za namjesnika Palestine a zatim Egipta. Ovu funkciju je obnašao i četiri godine nakon preuzimanja Hilafeta od strane Osmana, ali je potom smijenjen. Kada je zavladała smutnja on se svrstao na stranu Muavije. Bio je jedan od arbitara u bitci na Siffinu. Muavija ga ponovo postavlja za namjesnika Egipta. Na toj funkciji ostaje sve do svoje smrti 43. h. god. Od njega je zabilježeno 37 hadisa.⁸⁹⁵

Osman ibn Ebu el-As es-Sakafi

Osman ibn Ebu el-As ibn Bišre es-Sakafi, Ebu Abdullah. Islam je primio uz delegaciju Sekifa. Resulullah ga je postavio za namjesnika Taifa (Inače Sekif je pleme koje je nastanjivalo Taif). Obnašao je tu funkciju i u vrijeme hilafeta Ebu Bekra a zatim i Omera. Omer tek petnaeste hidžretske godine donosi odluku o reorganizaciji u vladajućoj strukturi pojedinih gradova. U sklopu tih reformi Osman ibn Ebu el-As, biva imenovan za namjesnika oblasti Omana i Bahrejna. Nakon određenog vremena Ebu el-As odlazi u Basru gdje ostaje sve do smrti, pedesete,

⁸⁹⁵ *"El-Isti'ab fi esmai el-ashab"*, od el-Kurtubija: 501508, *"El-Isabe fi temjizi es-sahabe"*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 3: 2, 3.

odnosno pedeset i prve hidžretske godine. Poznat je po svojoj izraženoj inteligenciji i sposobnosti predvođenja masa. Bio je nepremostiva prepreka raskola i odmetništva plemena Sekif od islama. Hadisi koje on prenosi su zabilježeni u *Sabihu* Muslima i Sunenima.⁸⁹⁶

Ukbe ibn Amir

Ukbe ibn Amir ibn Abas ibn Melik el-Džuheni el Ensari imao je izrazito fin glas u učenju Kur'ana, veoma rječit, vješt pjesnik, istaknut poznavalac fikha i nauke o nasljedstvu. Učestvovao je u zauzimanju brojnih gradova. Jedno vrijeme je živio u Damasku. Bio je sa Amrom ibn Asom kada je osvajao Egipat. Muavija ga je postavio za namjesnika Egipta 44. h. g. Nakon obnašanja te funkcije tri godine biva smjenjen. Umro je 57. h. godine u Egiptu. Od njega je zabilježeno 55. hadisa.⁸⁹⁷

Utbe ibn Ferked

Utbe ibn Ferked ibn Jerbu' ibn Habib ibn Malik ibn Es'ad ibn Rifa'a es-Selmi, Ebu Abdullah. Islam je primio neposredno pred bitku na Hajberu. Učestvovao je u dvije bitke sa Allahovim Poslanikom, salallahu alejhi ve sellem. Po naređenju hazreti Omera, radijallahu anhu, Utbe uz Ijada ibn Ganama, biva komadant vojske 18. h. god., i zauzima el-Mevsil, u Iraku. Učestvovao je i u bitkama na području Azerbejdžana. Pred kraj svoga života nastanio se u Kufi gdje je i umro.⁸⁹⁸

⁸⁹⁶”*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*”, od el-Kurtubija: 3: 9192, ”*El-Isabe fi temjizi es-sababe*”, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 453.

⁸⁹⁷”*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*”, 3: 106, od el-Kurtubija: ”*El-Isabe fi temjizi es-sababe*”, 2: 482, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 482

⁸⁹⁸”*El-Isabe fi temjizi es-sababe*”, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 244.

Sehl ibn Sa'd es-Sai'di

Sehl ibn Sa'd ibn Malik ibn Halid es-Sai'di el-Hazredži el-Ensari zvao se Hazen pa ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem nazvao Sehl. Rođen je pet godina prije hidžre tako da je u godini Poslanikove smrti Sehl imao samo petnaest godina. Od njega je zabilježeno 188 hadisa. Umro je u Medini 91. h. g.⁸⁹⁹

Ebu Seid el-Hudri

Sa'd ibn Malik ibn Sinan ibn Ubejd el-Ensari je iz plemena Hazredž. Njegov otac Malik je također bio ashab koji je pao kao šehid u bitci na Uhudu u kojoj Ebu Se'id nije mogao učestvovati zato što je bio maloljetan. Ipak je učestvovao u 12 bitaka sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Prenosi 1170 hadisa. Umro je u Medini 74. h. godine.⁹⁰⁰

Ebu Musa el-Eš'ari

Abdullah ibn Kajs ibn Sulejm ibn Hadar, iz Benu Eš'ar poznat kao Ebu Musa el-Eš'ari. Bio je arbitar u pregovorima između Alije i Muavije nakon bitke na Sif finu. Rođen je u Jemenu. Nakon što je čuo za pojavu posljednjeg Poslanika, sa svojom braćom u jednoj delegaciji Ešarija dolazi u Meku prihvata islam i ponovo se vraća u svoj rodni kraj. Hidžru je činio ponajprije u Etiopiju a nakon osvojenja Hajbera i u Medinu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga je postavio za namjesnika u njegovom rodnom mjestu, a njegove nadležnosti su se proširale i na Aden i kompletno jemensko primorsko područje. Njegov primarni zadatak bio je podučavanje Kur'anu. Učestvovao je u osvajanju Šama. Hazreti Omer ga je postavio za namjesnika Basre i Kufe, s tim što je pored političke uloge imao

⁸⁹⁹"*El-İsti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija, 2: 94, 95, "*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 87

⁹⁰⁰"*El-İsti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija, 2: 44, "*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 32, 33.

zadatak da obnaša i vrhovnu sudsku i prosvjetnu vlast. Hazreti Osman ga je nakon izvjesnog vremena smjenio sa funkcije namjesnika Basre, te se Ebu Musa povuče u Kufu da živi kao obični građanin. Međutim na insistiranje građana Kufe Osman ga ponovo postavi za namjesnika Kufe. Hazreti Alija je prvo potvrdio njegovo obnašnje funkcije namjesnika, ali je nakon izvjesnog vremena donio rješenje o njegovoj smjeni. Ovaj ashab umro je u Kufi 44. h. godine. Imao je izrazito lijep glas prilikom učenja Kur'ana, što je i sam Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, istakao u poznatom hadisu. Prenio je 36 hadisa.⁹⁰¹

Džabir ibn Abdullah

Džabir ibn Abdullah ibn Amr el Hazredži el-Ensari, Ebu Muhammed svrstava se u red ashaba koji ponajviše prenose hadise od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Od njega je zabilježeno 1540 hadisa. Njegov otac Abdullah ibn Amr je također bio ashab koji je pao kao šehid u bitci na Uhudu. Džabir je učestvovao u osamnaest bitaka sa Allahovim Poslanikom sallallahu alejhi ve sellem. Nije učestvovao ni u bitci na Bedru niti na Uhudu jer mu to njegov otac nije dozvoljavao. Imao je zasebna predavanja u Poslanikovom mesdžidu. Pri kraju svoga života je oslijepio. Njegovom smrću umro je i posljednji ashab u Medini. Kada se u islamskoj literaturi nešto veže ili prenosi od Džabira, onda se to nedvosmisleno odnosi na ovoga časnoga ashaba.⁹⁰²

Bera ibn Azib

Bera ibn Azib ibn Hari ibn Udej, Ebu Amare el-Evsi el-Hazredži jedan od hrabrih ashaba, vojskovođa izratito naglašene sposobnosti.

⁹⁰¹ "El-Isti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 2: 363, -266., "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 351, 352.

⁹⁰² "El-Isti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 1: 222, 223: "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 214, 215.

Prihvatio je islam kao vrlo mlad. Bio je jedan od dobrovoljaca koji su željeli učestvovati u bitci na Bedru ali ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kao i druge mlade ashabe vratio zbog njihove maloljetnosti. Bio je sa Ebu Musaom u osvajanju Tustera, sa Alijom u bitci oko deve, es-Siffin i en- Nehravan, koji ga je kasnije, 24. h. god. imenovao za emira područja er-Rej u Iranu. Učestvovao je sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme u petnaest bitaka. Ova funkcija omogućila je Berau da pokaže svoje sposobnosti pa je ubrzo osvojio Ebher, Kazvin a zatim i Zendžeban. Prenosi 305. hadisa. Od njih 42 su zabilježena u *Sahihima* Buharije i Muslima ili u jednoj od njih. Umro je u Kufi 72. h. godine.⁹⁰³

Evs ibn Es-Samit

Ime mu je Evs ibn Samit ibn Kajs ibn Esrem ibn Kahr ibn Sa'lebe el-Hazredži, el-Ensari. Učesnik je bitke na Bedru. Brat je Ubade ibn Es-Samita. On je prvi koji je nakon objave islama rekao ono što je u preislamskom društvu bila česta pojava, tj. riječi kojima je sebi haramom učinio sopstvenu suprugu. To je povod objave ajeta koji je navedenu praksu sankcionisao. Umro je za vrijeme hilafeta Osmana, radijallahu anhu u svojoj osamdeset i petoj godini života. Neki tvrde da je to bilo u 34. godini i da je tada imao 72. godine.⁹⁰⁴

Abudullah ibn Revaha

Abudullah ibn Revaha ibn Sa'labe el- Hazedži el-Ensari među prvima je primio islam. Učestvovao je u bitci na Bedru i svim drugim bitkama dok nije pao kao šehid u bitci na Mu'ti. Bio je pisar Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Poznato je da je vrlo često imao običaj pozvati nekog ashaba govoreći mu "Hajdemo jednom da vjeru-

⁹⁰³ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab'*, od el-Kurtubija, 1: 143-145, *El-Isabe fi temjizi es-sahabe'*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 146, 147.

⁹⁰⁴ *El-Isabe fi temjizi es-sahabe'* 1: 97.

jemo jedno vrijeme” kada je to doprlo do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi se da je tom prilikom rekao: ”Allah se smilovao Ibn Revahe, on zaista voli medžlise kojima se Allah pred melecima ponosi”.⁹⁰⁵

Adij ibn Hatim

Adij ibn Hatim ibn Abdullah ibn Sa'd ibn Hašredž Imrul-Kajs, islam je prigrlio u devetoj godini po hidžri. Prije toga je bio kršćanin. Učestvovao je u osvajanju Iraka gdje se i nastanio i živio do kraja života. Bio je u Alijnoj vojsci u bitki na Siffinu. Govorio je: ”Otkako sam primio islam nijedan ezan nisam doživio a da nisam bio pod abdestom.”⁹⁰⁶

Ebu Sa'lebe el-Hušeni

Njegovo ime je Vail ibn en-Nemr ibn Vebre ibn Sa'leb. Poznatiji je kao Ebu Sa'lebe el-Hušeni. Prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nekoliko hadisa. Primio je islam neposredno pred bitku na Hajberu u kojoj je i sam učestvovao. Prisustvovao je zakletvi ”pod drvetom”. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem ga je poslao natrag njegovom narodu sa zadatkom upoznavanja tih ljudi sa načelima islama, u čemu je Ebu Sa'lebe imao velikog uspjeha. Umro je na sedždi obavljajući noćni namaz. Bilo je to 75. hidžretske godine.⁹⁰⁷

Mua'vija ibn Ebu Sufijan

Muavija ibn Ebu Sufjan, je rođen pet godina prije poslanstva. Družio se sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pisao je

⁹⁰⁵ Hadis je spomenuo Hejsemi u Medžmai pod brojem 15750., u Knjizi o fadiletima ashaba, poglavlje o fadiletima Abdullaha b Revahe, radijallahu anhu. Nakon navođenja hadisa konstatovao je: Hadis je zabilježio Taberani i njegov isnad je hasen.”*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*”, od el-Kurtubija: 2: 284-288.”*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*”, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 298-299.

⁹⁰⁶ *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*” 2: 460-461.

⁹⁰⁷ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*”, od el-Kurtubija: 4: 27-28.”*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*”, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 4: 29-30.

ono što je on od njega zahtijevao. Omer ga je postavio za namjesnika šamske provincije islamske države. Osman, radijallahu anhu je potvrdio njegov ostanak na ovoj funkciji. On je ostao kao namjesnik Šama i nakon smrti Osmana. Odbija dati prisegu hazreti Aliji, radijallahu anhu. Umjesto toga proglašava se halifom i u tom smislu pripaja i Egipat. U cilju pomirenja muslimana Hasan, unuk Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, mu daje prisegu i tada on postaje jedini halifa. Ta godina je u islamskoj historiji poznata kao "amu-l-džema'ati" godina jedinstva muslimana. Ikrime je jednom prenio Ibn Abbasu kako Mu'avija klanja vitr samo jedan reka'at, a Ibn Abas mu reče: "On je zaista fakih". Prenosio je hadise koje je lično čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kao i one koje je čuo od Ebu Bekra, Omer, Osmana, i određenog broja velikih tabi'ina. Umro je 60. h. god.⁹⁰⁸

Vasile ibn el-Eska'a

Vasile ibn el-Eska'a ibn Amir iz plemena Benu Lejs, islam je prigrlio prije bitke na Tebuku gdje je odmah uzeo učešće. Nakon toga je učestvovao u osvajanju Damaska i Himsa. Vasile je posljednji ashab koji je umro u Damasku. Bilo je to 83. odnosno 85. h. god. kada je imao 87 godina.⁹⁰⁹

Ka'b ibn Udžre

Ka'b ibn Udžre ibn Umejje ibn Adi ibn Ubejd ibn el-Haris el-Belva saveznik Ensarija. Bio je povod objave ajeta o fidji. Ovaj događaj je zabilježen u oba *Sabiha*. Ka'b. ibn Udžre je bi sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na Hudejbiji. Jedno vrijeme se bio nastanio u Kufi, da bi se nakon izvjesnog vremena vratio da živi u Medini gdje je i umro. Oko godine njegove smrti postoji razilaženje. Najizvjesnije je da je umro 51. odnosno 53. h. godine kada je napunio 75 god. života.⁹¹⁰

⁹⁰⁸ *El-Isabe fi temjizi es-sababe'*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 3: 412-414.

⁹⁰⁹ *El-Isabe fi temjizi es-sababe'* 3: 589-590

⁹¹⁰ *El-Isti'ab fi esmai el-ashab'*, od el-Kurtubija: 3. 277-278., *El-Isabe fi temjizi es-sababe'*, Ibn Hadžer el-

Amir ibn Rabi'a ibn Malik el-Anzi

Islam je primio među prvima. Sa suprugom je činio hidžru prvo u Etiopiju a zatim i u Medinu. Učestvovao je u bitci na Bedru i svim ostalim bitkama. Prenosi hadise koje je direktno čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali i od ashaba. Osman ga je ostavljao kao svog zamjenika u Medini u danima hadža. El-Hattab ga je bio usvojio pa se zvao Amir ibn el-Hattab, sve dok nije objavljena zabrana posinjavanja. Kada se pojavila fitna, dugo je molio Allaha da ga poštedi te fitne. Dova mu se uslišila i umro je 37. h. god.⁹¹¹

Zejd ibn Halid el-Džuheni

Ime mu je Zejd ibn Halid el-Džuheni. Nije izvjesno koji je tačno nadimak ovog ashab: Ebu Zur'a, Ebu Talha, ili Ebu Abdurhman. Izvjesno je međutim da je prisustvovao sporazumu i događajima na Hudejbiji te da je on lično nosio bajrak plemena el-Džuhejne. Hadisi koje izravno prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem su zabilježeni u dva *Sabiha* i drugim hadiskim djelima. Oko godine njegove smrti također postoji razilaženje. Ne zna se da li je to bilo 78. ili 68. Većina historičara navodi da je umro u Medini.⁹¹²

Dihje ibn Halifa el-Kelbi

Dihje ibn Halifa ibn Ferve el-Kelbi je poznati časni ashab koji se nastanio u Damasku. Bio je primjer izrazito plemenitog čovjeka. Zabilježeno je od Aiše i Umu Seleme, u hadisu kojeg je zabilježio Nesai da je Džibril alejhi-s-salam kada bi dolazio kod Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, dolzio bi u liku ovog časnog ashaba. Učestvovao je u

---

Askalani, rahimehullah 3: 281-282.

⁹¹¹ "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 240.

⁹¹² "El-Isti'ab fi esmai el-ashab", od el-Kurtubija: 1: 539., "El-Isabe fi temjizi es-sahabe", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 547.

osvajanju Šama. Nastanio se u Damasku gdje je živio do preuzimanja hilafeta od strane Muavije.⁹¹³

Ma'bed ibn Huze ibn Kajs ibn Ubade ibn Duhejm ibn Atije ibn Zejd ibn Kajs ibn Amir ibn Malik ibn Evs, el-Evsi, el-Ensari.⁹¹⁴

Ebu Rezin el-Ukejli

Ime mu je Lekit ibn Amir ibn Sabure. Predstavljao je Benu el-Muntefik, pred Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Postoji još jedan ashab koji ima sličnosti u biografskim podacima sličnosti sa ovim ashabom, tako da je među historičarima bilo dileme da li se radi o dvije, ili pak o jednoj osobi. Ibn Hadžer, rahimehullah, preferira stav da se radi o dvije osobe. On to obrazlaže riječima: Lekit ibn Amir je poznatiji po nadimku Ebu Rezin el-Ukejli, dok se druga osoba zove Lekit ibn Sabure i nije mu poznat nadimak.

Ebu Davud et-Tejalisi i Ibn Hibban, je zabilježio hadis da je ovaj ashab došao kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, žaleći se da je njegov otac dostigao toliku starost da nije u mogućnosti obaviti. Prenosilac je hadisa **"Vjernik je kao pčela, jede samo lijepe stvari"**⁹¹⁵

Ebu Malik el-Eš'ari

Pod nadimkom Ebu Malik el-Eš'ari, pored ashaba o kojem je riječ, imaju još dvojica ashaba pa je potrebno preciznosti pri prenošenju hadisa nekog od njih. Ime ovog ashaba je Ka'b ibn Asim el-Eš'ari. Ne postoji mnogo relevantnih podataka o ovome ashabu. Ibn Hadžer, rahimehullah, prenosi od el-Begavija da je ovaj ashab živio u Egiptu te da

⁹¹³"*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 1: 463-465." *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah1: 463-464.

⁹¹⁴Vidi: *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 3: 420-421.

⁹¹⁵"*El-Isti'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija: 3. 305, 306. . .," *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 3: 311, 312.

je neke hadise od njega prenijela Umu Derda. Neke njegove hadise su zabilježili Imam Ahmed, En-Nesai i Ibn Madže i dr. On je prenio hadis: **”Nije dobročinstvo postiti na putovanju”** a i ovaj hadis je sačuvao ovog ashaba od zaborava- radijallahu anhu.⁹¹⁶

Abdu-r-Rahman ibn Avf

Abdu-r-Rahman ibn Avf ibn Abu Auf ibn el-Haris el-Kureši el-Medini rodio se 44. god. prije hidžre. Njegovo ime je bilo Abdu-l-Ka’ba i lim Abdu Amr, pa je Resulullah preimenovao u Abdu-r-Rahman. Jedan je od deseterice kojima je nagovješten ulazak u Džennet. Jedan je od prvih osmerice koji je primio islam, jedan od peterice koji su primili islam posredstvom Ebu Bekra, jedan od članova savjetodavnog vijeća koje je ustanovio hazreti Omer prije smrti. Učinio je hidžru u Habeš i Medinu. Bio je veoma nadaren trgovac. Obilno je djelio svoje imanje na Allahovom putu. Brojni su primjeri toga. Izdvajamo da je odjednom dao prilog od 700 deva, ili da je u jednom danu pustio 31 roba na slobodu, ili kada je dao da se proda jedan veliki komad zemlje te da se prihodi od toga daju majkama pravovjernih. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga je poslao u pohod protiv Benu Kelba. On ih je pobjedio i oženio se kćerkom njihovog vođe, koja mu rodi sina Ebu Selemu, koji je kasnije bio jedan od sedmerice fakiha Medine. U Bitci na Uhudu Poslanik je za ovim ashabom klanjao kao muktedija. Od njega je zabilježeno 65 hadisa.⁹¹⁷

Unejse ibn Habib

Unejse ibn Habib el-Hazredžija el-Ensarija jedna od žena koje su dale prisegu Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i koje su

⁹¹⁶ *’E:’Isti’ab fi esmai el-ashab*”, od el-Kurtubija 3: 278., *’E:’I-sabe fi temjizi es-sahabe*”, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 3: 280-281.

⁹¹⁷ *’E:’Isti’ab fi esmai el-ashab*”, od el-Kurtubija: 2: 385-390., *’E:’I-sabe fi temjizi es-sahabe*”, Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 408-410.

hadždž sa njim učinile. Sva djela koja su posvećena biografijama ashaba su spomenila podatak da je ona sahabijka, iako neki smatraju da je ona tabi'ina iz reda stanovnika Basre.⁹¹⁸

Selman ibn Amir ed-Dibi

U *Mustedreku* Hakima je zabilježeno da je živio u Basri te da je umro za vrijeme hilafeta Osmana, r. a.

Irbad ibn Sarija es-Selemi

Irbad ibn Sarija es-Selemi je poznati ashab, ubraja se u *abli-s-suffa*. On spada u one za koje je objavljen: **"Ve aallezine iza ma eteuke li tahmilehum...."**i on je za sebe govorio da je četvrta osoba koja je primila islam. Živio je u Himsu. Umro je za nereda za vrijeme hilafeta Ibn Zubejra.⁹¹⁹

Ebu-l-Bahtari, ubraja se u Tabi'ine, zvao se još Se'id ibn Fejruz,

Halid ibn Ma'bed

Njegov ime je Halid ibn Rabia ibn Haris, el- Džedeli, a zvali su ga i Ebu Ma'bed⁹²⁰

Semure ibn Džundub

Semure ibn Džundub ibn Hilal el-Fezari bio je jedan od saveznika el-Ensarija. Dokazani je hrabri i vrsni hrvač. Ibn Hadžer, rahimehullah, bilježi da je jedne prilike Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem htio

⁹¹⁸ *El-Asi'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija 4: 241. „*El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 4: 238.

⁹¹⁹ *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 466.

⁹²⁰ *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 1: 453. .

voditi bitku pa je oglasio mobilizaciju. Kao kandidat bio je i Semure ibn Džundub, kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije dozvolio učešće u borbi smatrajući ga maloljetnim. Međutim, on se zažali na takav tretman i reče: "Dozvolio si tome i tome a da se hrvemo ja bih ga sigurno pobjedio." Tako je i bilo, nakon toga bio je primljen u redove muslimanske vojske. Živio je u Basri, i povremeno bio zamjenik njenog namjesnika Zijada. Nakon smrti Zijada obnašao je funkciju namjesnika Basre godinu dana, nakon čega je, naredbom Muavije, radijallahu anhu, smijenjen. On je bio veoma okrutan u borbi protiv haridžija. Međutim, Hasan el-Basri i Ibn Sirin su često umjesto njega uzvraćali na te optužbe i iznosili one pozitivnosti koje jedan ashab posjeduje. On je prenosio da je zapamtio dva stajanja od Alahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kratko stajanje nakon tekbira i nakon učenja fatihe, te je Imran ibn Husejn negirao, nakon što su o tome pitali Ubeja ibn Ka'ba on je potvrdio šta je rekao Semure rekavši: "Istinu je rekao i dobro je zapamtio." Inače je prenio podosta hadisa od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Postoji veliko razilaženje oko tačne godine njegove smrti. Smatra se najtačnijim podatak koji precizira da je ovaj ashab umro 58. h. god.⁹²¹

Imam Malik

Malik ibn Enes je rođen u mjesecu rebiu-l-evvelu 93. h. god. Vrlo je poznat kao veliki mudžtehid i kao osnivač pravne škole. Za vrijeme njegova života učenjaci su govorili: "Niko ne treba davati fetve dok je Malik u Medini." Život je proveo uglavnom u Medini i tako je imao prilike se sretati sa istaknutijim učenjacima toga vremena. Nikada nije jahao po Medini zbog činjenice da je u njoj ukopan Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Bio je veoma principijelan i postojan u onom što

⁹²¹ *El-Ist'ab fi esmai el-ashab*", od el-Kurtubija 2: 75, 76f. *El-Isabe fi temjizi es-sahabe*", Ibn Hadžer el-Askalani, rahimehullah 2: 77. .

je znao. Izuzetno su zanimljivi i poučni njegovi doživljaji sa namjesnicima toga vremena. Bilo bi korisno pobilježiti ih i prostudirati. Ovdje spomenimo one najpoznatije: Namjesnik Medine Dža'fer se sporio sa Imamom Malikom. On ga je čak i kažnjavao, ali je imam Malik ostajao dosljedan svojim ubjeđenjima i odan nauci koju je stekao.

Kada je od njega zatražio da napiše jedno djelo opsežno i svestrano kako bi prezentovao vjerodostojne predaje on je to i učinio pa je napisao poznato djelo *El-Muvetta*. Kada ga je isti namjesnik konsultovao da prisili sve provincije da postupaju shodno onome što stoji u *Muwettau* on je to kategorički odbio. Rešid mu je poslao zahtjev da mu dođe na dvore i da mu prenosi hadise koje poznaje, a Malik mu je odgovorio rečenicom koja je kasnije postala poznata poput poslovice: "*Nauci se ide, nauka sama ne dolazi.*"

Iza sebe je, pored *Muvettaa*, ostavio niz poznatih djela, kao što su: *Er-Reddu al-el kaderijje*, *Risaletun fi-l-Kaderi*, *Tefsiru garibi-l-Kur'ani*, *Risaletun fi-l-akdijeti*, idr. - Preselio je u Medini 179. hidžretske godine.

Imam Ahmed

Ahmed Muhammed ibn Hanbel ibn Hilal ibn Esed eš-Šejbani el-Bagdadi je rođen u Bagdadu u mjesecu rebiu-l-evvelu 164. h. god. Intenzivno se bavio radom na proučavanju hadisa koje je krunisao djelom zvanim *Musned*. Ovo kapitalno djelo sadrži 40. 000 hadisa, jedno je od najznačajnijih i najkorisnijih hadiskih djela. Ahmed je još kao dijete naučio Kur'an napamet. Ebu Jusuf, poznati hanefijski pravnik i Ebu Hanifin učenik, bio je prvi učitelj od koga Ahmed počinje učiti. Godine 183. odlazi u Kufu, pa u Basru. Nakon toga odlazi u Mekku, (197. godine.) gdje u San'i sluša čuvenog Abdu-r-Rezzaka. Sa njim putuje i Jahja ibn Me'in, njegov savremenik, inače, veliki muhaddis i kritičar hadisa. Umro je u Bagdadu 241. god. u 77. godini života. Radijallahu anhu.

En-Nesai

Ahmed ibn Šu'ajb ibn Ali ibn Sinan ibn Bahr ibn Dinar Ebu Abdurrahman en-Nesai el-Horasani rođen je u mjestu Nesa ili Nisa 215. h. god. Nakon Horasana, imam En-Nesai odlazi u Irak, a zatim u Šam, pa Hidžaz, a onda u Džeziru, da bi nakon toga stigao u Egipat gdje se nastanio i proveo najviše vremena i gdje je važio za najistaknutijeg učenjaka. Istakao se u poznavanju lanca prenosilaca. Učestvovao je i u ratovima sa tadašnjim namjesnikom Misra. Bio je jedno vrijeme i kadija.

U njegova najpoznatija djela spadaju svakako slijedći naslovi: *El-Mudžteba*, odnosno *Sunen-sugra*, koje se ubraja u kutubus-sitte, i *sunen el-arba'a*, zatim *Sunen el-Kubra*, *Ed-du'afa' ve-l-metrukin*, *Et-tabekat*, *El-džerh ve-t-ta'dil*, *Tefsiru-l-Kur'ani-l-Kerim*, *Amelu jeumin ve lejletin*, *Fadailu-s-sahabe*, i dr. Imam Nesai je umro 303. h. g. Allah sa njim bio zadovoljan!

El-Buhari

Ebu-Abdullah Muhammed ibn Ismail ibn Ibrahim ibn Mugire el-Buhari rođen je polovinom mjeseca ševvala 194. h. g. u mjestu Buhara. Bio je jetim. Hadis je počeo izučavati prvo u svome rodnom mjestu a zatim je obišao i druge poznatije islamske centre za izučavanje hadisa diljem islamskog svijeta. Učio je i u Horasanu, Iraku, Hidžazu, Šamu i Misru, tako da je broj njegovih učitelja pred kojima je sticao znanje dosegao hiljadu. Zanimljiv je, a isto toliko i žalostan podatak koji nam govori o nepravednom i grubom odnosu nekih zavidnika iz njegovog rodno mjestu. Naime, nakon što je imam Buhari, prezentovao svoje znanje u Hidžazu, Iraku, Horasanu i drugim provincijama, postao je veoma poznat, poštovan i slavan učenjak. Njegovo izvanredno poznavanje hadisa i svih hadiskih nauka su posvjedočili svi tadašnji kompetentni učenjaci, međutim, pred sami kraj ovosvjetskog života, Buhari se vraća u svoje rodno mjesto da bi tamo doživio uvrede potvore i razne

neprilike od strane zavidnika, te ga je tadašnji namjesnik Horasana Ahmed ibn Halid ez-Zuheli, nasilno protjerao iz njegova mjesta u jedno manje selo u Semerkandu, u kojemu je ovaj veliki učenjak i preselio. Bilo je to noći subote, uoči ramazanskog bajrama 256. h. g. Ostavio je iza sebe dosta pisanih djela, a najpoznatija je *El-Džami'u-s-sahib*, koje se smatra najautentičnijim djelom u hadisu. To je prvo djelo u kojem se je autor pridržavao principa bilježenja isključivo autentičnih hadisa. Zatim *El edebu el Mufred*, *Tarihu-l-Kebir*, *Halku ef'ali el Ibad*, *Ed-Du'afa*, idr.

Muslim

Muslim ibn Hadždžadž ibn Muslim Ebu-Husejn el-Kurejši je rođen 206. hidžretske godine u Nejsaburu, gradu koji se nalazi u Horasanu. Bio je jako inteligentan, dobre naravi i vrlo pobožan čovjek. Putovao je cijelim islamskim svijetom tražeći nauku i sakupljajući hadise. Slušao je predavanja i sastajao se sa mnogim učenjacima kao što su Buhari, Ahmed ibn Hanbel, Buharijin učitelj.

Ishak, Abdullah ibn Meslem, i drugi. Od brojnih njegovih djela najpoznatija je hadiska zbirka *Sahihu Muslim* koja u sebi sadrži osam hiljada hadisa.

Pored toga, imam Muslim je autor i drugih zapaženih dijela kao što su: *El- Musned el-kebir*, *el-Ilal*, *el-Kuna*, *Evhamu el-muhadisin*, *Men lejse lehu illa ravin vahid*, *Evladu es-sahabeti*, idr. Imam Muslim je umro u Nejsaburu 261. godine po Hidžri. Radijallahu anhu!

Ibn Madže

Puno ime mu je Ebu Abdullah Muhammed ibn Jezid ibn Madže el-Kazvini. Rođen je 208 h. g. kao i drugi poznati učenjaci tih vremena potovao je u brojne islamske naučne centre radi sticanja znanja. U njegovoj biografiji je zapisano da je bio u Bagdadu, Basri, Kufi, Mekki, Šamu, Misru, i Rejju.

Njegovo najpoznatije djelo je *Sunen* koji u sebi sadrži 4341 hadis, a koje se ubraja, shodno većini učenjaka, u osnovnih šest zbirki hadisa, kao i jedan od najpriznatijih i najpoznatijih sunena. Ubraja se i u "es-sunen el arba'a"

Pored *Sunena* najzapaženija su mu djela: *Tefsiru-l-Kur'ani* i *Tarihul-Kazvini* Umro je 273 h. g. Radijallahu anhu!

Tirmizi

Ebu-Isa Muhammed ibn Isa ibn Sevre ibn Musa ibn Dahak el-Bugi ed-Derir et-Tirmizi rođen je, zul-hidždžeta, 209. h. god. Tirmizi se posebno isticao jakim pamćenjem stvari i događaja. Jedno od njegovih najvećih djela je hadisko djelo *El-Džami'u-s-sabih*, poznatije po imenu *Sunen Et-Tirmizi*. On kaže: Ovo djelo sam predao na pregled učenjacima Hidžaza, Iraka i Horasana pa su bili zadovoljni njime. Onaj u čijoj kući bude ova knjiga, kao da je u njegovoj kući Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, koji mu govori." Pored *Sunena* njegova djela su i: *Eš-Šemai' en- Nebavije"*, *et-Tarih*, *el Ilal* idr. Umro je 279. hidžretske godine. Radijallahu anhu.

Ebu Davud

Sulejman ibn El Eš'as ibn Ishak ibn Bešir, el Ezdi, Ebu Davud es-Sidžistani, imam hadisa u svome vremenu. Njegovo porjeklo je iz Sidžistana, provincije u Indiji. Kao i kod drugih učenjaka, u njegovoj biografiji je zapisan podatak velike požrtvovanosti u smislu sticanja nauke. Putovao je u gotovo sve poznatije naučne centre radi učenja nauke, prije svega hadisa. Svi učenjaci su suglasni u visokoj ocjeni preciznosti, velike nauke, poštenja i bistrine uma ovog znamenitog muhadisa.

U njegova najpoznatija djela se ubraja svakako njegov *Sunen*, koji se s pravom ubraja u šest najosnovnijih zbirki hadisa u islamu. *Sunen*

sadrži 4800. hadisa, koji su ustvari Ebu Davudov izbor iz 500. 000 hadisa. Pored *Sunena* Ebu Davud je napisao i druga djela poput: *El-Merasil*, *el-Ba's*, *Tesmijetu-l-Ibveti*, idr.

Nevevi

Ebu Zekerija Muhjuddin Jahja ibn Šeref En-Nevevi. Rođen je u selu Neva kraj Damaska 631 h. g. Nakon što se istakao svojom inteligencijom, ahlakom i velikim interesom za izučavanjem islamskih nauka, njegovi učitelji sugeriraju mu da se uputi u Damask koji je bio kulturni i naučni centar toga doba.

Najistaknutija djela su mu: *El-Medžmu'*, *Revdet-t-talibin*, *Rijadu salihin*, *El-Ezkar* i *Četrdeset Nevevijevih hadisa*.

Sva navedena djela karakteristiše velika popularnost kod širih islamskih masa. Njegova djela poput *Rijadu salihina*, *Ezškara* i *četrdeset Nevevijevih hadisa* gotovo svaka kuća muslimana posjeduje. Umro je 671 h. g. radijallahu anhu!

El-Menavi

Puno ime mu je Muhammed Abdu-r-Rauf ibn Tadžu-l-Arifin ibn Ali ibn Zejnu-l-Abidin el-Hadadi, el-Menavi je poznati učenjak hadisa i hadiskih znanosti. Naučio je Kur'an napamet prije nego je postao punoljetan, nakon čega je počeo pamtiti napamet mnoga u stihove saktana djela iz šafi'ijskog fikha, pa *Elfije* Ibn Malika, Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, životopisa autora Irakija, *Elfiju hadisa*. Studirao je tradicionalne nauke kao fikh, tefsir, hadis, poeziju i stilistiku. Iza sebe je ostavio više od osamdeset značajnih djela iz raznih islamskih nauka. Najpoznatija su: *Fejdu el-Kadir*, *šerb Džami'is-sagir*, *Šerb šemail-i Tirmizi*, *Siretu Omer ibn Abdulaziz*, *Šer Elfije el Iraki*, *Ihkamu-lesaa* djelo u kome je sažeo *Esas el-belaga*, *Zamahšarija* i mnoga druga.

Ibn Abidin

Veliki učenjak, fakih (pravnik) hanefijske pravne škole, Muhammed Emin Ibn Omer, ed-Dimaški, poznat kao Ibn Abidin, iz Šama. Rođen je u Damasku 1198/ 1748. Veoma je rano naučio Kur'an napa-met. Izvanredno dobro je poznavao kiraete. Pored toga, bio je odličan poznavalac usul-l- fikha, arapske stilistike i gramatike, hadisa, tefsira, faraida. Putovao je u Misir, radi specijalizacije u određenim islamskim disciplinama. U početku je bio šafijskog mezheba, nakon što je učio pred poznatim učenjakom Šakirom Akkadom prihvatio je hanefijski mezheb. Bio je poznat širom islamskog svijeta po svojoj učenosti i bogobojznosti. Umro je 1252h. / 1836.

Ima veoma plodan naučni rad, najpoznatija djela koja je iza sebe ostavio su: *Er- Redu el-Muhtar ala Ed-derri el-Muhtar*, poznato i priznato djelo hanefijske pravne škole, poznato kao *Hašijetu ibn el-Abidin*, u fikhu. *Hašijetu ala el-mutavvel*, u oblasti arapske stilistike. *Er-rahiku el-Mabtum*, u faraidu, nasljednom pravu *Havaši ala tefsir el-Bejdavi* iz oblasti tefsira *Resail el-Abidin* te djela iz oblasti arapske gramatike i mnoga druga značajna djela.

Ibn Džerir et-Taberi

Ebu Dža'fer Muhammed ibn Jezid ibn Džerir et-Taberi el-Bagdadi je jedan od glasovitih islamskih učenjaka. Rodio se u gradu Amulu u pokrajini Taberistanu godine 224. Slovio je kao vrlo sposoban učenjak u kiraetu, tefsiru, hadisu, fikhu i historiji, o kojima je napisao velik broj djela. Najpoznatija su mu djela:

-veliki tefsir u trideset svezaka pod imenom *Džamiu-l-bejan fi te'vili-l-Kur'an*;

-velika historija u dvanaest svezaka zvana *Tarihu muluki-l-erdi ve-l-enbija*. Ibni Džerir je umro u ševvalu 310. godine.

Ibn Kesir

Imadudin Ismail ibn Omer Ibnul-Kesir el-Busrevi ed-Dimeški rođio se 700. godine u okolici mjesta Busra, zatim se 706. god. doselio u Damask i tu stalno nastanio. Znanje je sticao pred najistaknutijim učenjacima toga vremena: Ibn Asakirom, El-Mizzijem, a naročito od Ibn Tejmijom kojeg je veoma zavolio i zbog koga je brojna iskušenja iskusio. Naročito se istakao u tefsiru, hadisu, fikhu i tarihu. Danonoćno radeći na hadisu, što mu je i bila glavna struka, bio je i oslijepio. Najpoznatija su mu djela: poznati tefsir; zatim velika historija islama zvana *El-Bidaje vennihaje, Kitabul-Huda ves-sene fi ehadisil-mesanidi vessunen* - hadisko djelo, *Et-Tekmilu fi ma'rifetis-sikatived-duafai vel-medžabil* o biografiji i kritici hadiskih prenosilaca. Umro je u Damasku u mjesecu ša'banu 774. hidžretske godine Allah sa njim bio zadovoljan!

Ibn Hadžer

Ime mu je Ahmed ibn Ali ibn Muhammed, El Askelani, nadimak Ibn-Hadžer nosili su i njegovi preci. Šejhu-l-islam, vrhovni kadija, emirul-mu'minin u hadisu, historičar i fakih šafijske pravne škole rodio se 12. ša'bana 773. h. g. u Kairu. Spada u red učenjaka koji su izvanredno poznavali više naučnih disciplina njihova vremena, kako šerijatske tako i one vezane za arapski jezik. Kao i Buharija, Hafiz Iraki, i Hafiz Sujuti, i Ibn Hadžer, rahimehullah, je bio siročić, ali ga to nikako nije ometalo da dokaže svoju inteligenciju, memoriju i učenost, te da u mnogim disciplinama bude najzvučnije ime i važeći autoritet. U devetoj godini je kompletirao hifz Kur'ana, i pored toga zapamtio je brojne tekstove iz različitih šerijatskih nauka. Ibn Hadžer, rahimehullah, je bio veoma nadaren pjesnik. On je napisao divan koji je štampan. Nauku je sticao od brojnih učenjaka čija je imena registrovao, dao njihove biografije i izdvojio u tu svrhu zasebno djelo. Izdavao je fetve u Daru-l-adli, a

hutbe je držao u džamiji El-Azhar, a zatim u džamiji Amr ibn el-As. Nuđena mu je funkcija vrhovnog sudije Šama, što je Ibn Hadđer, rahimehullah, redovno odbijao. Odbijao je istu funkciju i u Egiptu, ali na insistiranje tadašnjih vlasti ipak je obnašao funkciju Glavnog sudije, pa je nakon toga dao ostavku i prepustio se pisanju vrijednih dijela i širenju nauke. Iza sebe je ostavio oko 150 različitih naslova. Neki od tih, poput *Fethul-Bari bi šerhi sabihu-l-Buhari*, imaju po dvanaest tomova, a neka, poput *Nuzhatu-n Nazari*, su manjeg obima, ali zbog važnosti, preciznosti informacija koje u sebi sadrže jednostavno su neophodna u biblioteci svakog učenjaka. Njegovo najpoznatije djelo je komentar *Sabiha Buharija*. Zanimljiva je metoda tzv. naučne šure, koja je bila zastupljena i kod nekih njegovih prethodnika kao npr. Ebu Hanife. To je značilo da učenjak, u ovom slučaju Ibn Hadđer, rahimehullah napiše jedan odlomak knjige i taj primjerak zadrži za sebe, a prijepis istog preda na prijedlog i mišljenje ondašnjim uglednijim učenjacima. Nakon određenog vremena, sastajali bi se i diskutovali o onome što su pročitali. Tada bi došlo do korekcije, pojašnjenja i dotjerivanja prvobitne verzije. Kada je u pitanju konkretno *Fethu-l-Bari*, ovakav način naučne šure je trajao prilično dugo, od 817. h. g. pa sve do 842. nakon čega je priredio veliku gozbu, i pozvao veliki broj učenjaka, ljudi iz vlasti i običnog svijeta i na tome skupu je prezentovao posljednji odlomak svog poznatog djela. Veliki Ibn Haldun, za Buharijnu zbirku je rekao: "Vrijedno djelo, ali mu nedostaje komentar koji je još uvijek dužnost ovog Ummeta" Eto, može se konstatirati da je ovaj dug za nas otplatio veliki Ibn Hadđer, rahimehullah. Preselio je u Kairu 856. Rahimehullah!

Ibn Redžeb el Hanbeli

Zejnudin Abdu-r-Rahman ibn Ahmed ibn Abdurrahman ibn el-Hasen ibn Muhammed ibn Ebul Berekat Mesud Es-Selami El-Bagdadi, Ed-Dimeški, poznat kao Ibn Redžeb El-Hanbeli rodio se u Bagdadu

736 h. g., otprilike osamdeset godina nakon pada Bagdada u ruke Mongola. Bio je cijenjeni imam, hafiz hadisa i kritičar. Njegova najpoznatija djela su: *Šerh Džami'i Tirmizi*, *Šerh ilal Tirmizi*, *Džami'ulumi vel hikam*, *Fadail Šam*, *Lataif ma arif* i mnoga druga hairli djela. Preselio je uoči ponedjeljka četvrtog ramazana 795. godine u Damasku u naselju zvanom Humejrija.

El-Kurtubi

Ebu Abdillah Muhammed ibn Ahmed ibn Ebi Bekr ibn Ferh el-Ensari el-Kurtubi rođen je u Španiji.

Istakao se kao vrijedan i pobožan učenjak. Napisao je mnogo djela od kojih je najpoznatiji i najvrjedniji tefsir u dvanaest svezaka pod imenom *Džamiu abkamil-Kur'an vel-mubejtinu li ma tedammene mines-sunneti ve ajil-furkan*. Rašireno je i njegovo djelo *Et-Tezkiretu bi abvalil mevta ve abvalil ahira*. Umro je u Gornjem Egiptu 671. h. godine. Allah sa njim bio zadovoljan!

Sejjid Kutb, rođen je 1907. g. u selu Muša, provincija Asjut, Egipat. Diplomirao je 1933. g. na fakultetu *Kulijetu-l-'ulum*. Prekretnica njegovog života je bilo putovanje u Ameriku i stupanje u kontakt sa muslimanskom braćom. Nakon brojnih godina provedenih u zatvoru, biva osuđen od strane Vojnog suda na smrt strijeljanjem. Ubijen je u augustu 1966. g. Napisao je kapitalno djelo *Fi zilali-l-Qur'an*.

Muhammed Se'id Ramadan el Buti

Doktor Muhammed Se'id ibn Mula Ramadan el-Buti je rođen 1929. g. u pokrajini Buta (Kurdistan) u veoma pobožnoj porodici. U svojoj četvrtoj godini je učinio hidžru sa svojim ocem u Damask. Po završetku osnovne škole i šerijatske medrese, putuje 1953. god. u Kairo i upisuje se na poznati el-Ezhar, gdje je diplomirao na Šerijatskom fakultetu, a nakon toga i na Filozofskom fakultetu, odsjek pedagogija.

1965. god. je uspješno odbranio doktorsku disertaciju iz usuli-fikha na temu: "Normativni kriteriji dobrobiti u islamskom pravu" ("Davabitul-Masleha fi-š-Šeri'ati el-Islamijeti"). Danas je redovni profesor iz više predmeta na Šerijatskom fakultetu u Damasku i ujedno vodi

Katedru za akaid i religije. Pored toga ima sedmični termin na sirijskoj televiziji. Uz to dva puta sedmično drži predavanja u velikoj džamiji "el-Iman" u Damasku, a obavlja i dužnost hatiba u džamiji "er-Rifa'i". Učestvovao je na mnogim svjetskim kongresima i naučnim raspravama. Pored arapskog jezika govori, turski i kurdski, a služi se i sa engleskim. Napisao je preko četrdeset naslova iz raznih oblasti u kojima tretira različite probleme muslimana današnjice, od kojih izdvajamo: "Fikhuss-Sira", "Hazifi Muškilatuhum", "Mine-l-fikri ve-l-kalbi" i dr.

Dr. Vehbe Zuhejli

Bez sumnje jedan od najistaknutijih i najznačajnijih savremenih poznavalaca islamskoga fikha.

Vehbe Zuhejli je rođen u naselju Dejr Atijje, predgrađu Damaska 1932. godine. Srednju i višu školu je završio u Damasku, dok je

zvanje profesora stekao 1956. god. na Al-Azheru. Diplomirao je 1957. god. na univerzitetu "Ajnu Šems", a magistrira 1959. god. na pravnom fakultetu kairskog Univerziteta. Doktorsku disertaciju je odbranio 1963. god. iz islamskog prava. Najpoznatija su mu djela: "El-Fikbul islamijj ve edilletuhu", Tefsiru-lmenar u 16. tomova, Usul fikhi el islami, El-Vedžiz fi usuli-l-fikhi."

Trenutno živi i radi u Damasku.

Abdu-l-Kadir el-Arnaut

Abdu-l-Kadir el-Arnaut rođen je 1928. /1347 h. na Kosovu u selu Vrelo, općina Peć. U trećoj godini svoga života napušta Kosovo i upućuje se u Šam (Siriju). Odlikovao se posebno izraženom aktivnošću i inteligencijom. Nije nam poznato da je govorio o broju hadisa koje napamet poznaje, međutim, od naših kolega u Damasku⁹²² saznajemo da su njegovi sinovi izjavili kako poznaje preko 15 000 hadisa napamet. Izvršio je provjeru autentičnosti hadisa na više od pedeset vrijednih djela islamske baštine. Spomenimo neka od njih: "Džami'ul usul fi ehadisi r-resul" Ibn Esira - "Zadu-l-mesir fi 'ilmi tefsir" Ibn Dževzije, "Zadu-l-ma'ad fi bedji hajri ibad" Ibn Kajjim el Dževzije, "Džela el-efham fi salati ala hajri-l-enam" Ibn Kajjim, "Ref'u-l-melam an eimeti-l -e'alam" Ibn Tejmije, "El-Ezkar" Imama Nevevija.

⁹²² Prof. Nazif Horozovic.

Ono što je posebno karakteristično za šejh Abdu-l-Kadira jeste to da je on među najautoritativnijim, ako ne i najautoritativniji ko-
rektor isnada hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,
današnjice.

Radio je i djelovao kao predavač metodologije hadisa i hadisa na In-
stitutu za izučavanje islamskih nauka "Bedrudin el-Haseni" u Damasku.

14. ševvala 1425. hidžretske ili 26. novembra 2004. godine, šejh
Abdul-Kadir Arnaut je preselio na bolji svijet. Šejh Abdu-l-Kadir imao
je posebne simpatije prema Bosni i Bošnjacima. To je često i isticao.
Hvalio je neke svoje savremenike, poput prof Husein-ef. Đoze, dr.
Ahmeda Smajlovića i prof. Kasim-ef. Dobrače. "Ako padne Istanbul,
Sarajevo će ga podići, a ako padne Sarajevo, Istanbul ga neće podići. U
Bosni ima i bilo je velike uleme" - govorio je.

KORIŠTENA LITERATURA

- El-Isabe fi temjizi es-sahabe*, Ibn Hadžer, rahimehullah, el-Askelani, sa *El-Isti'ab fi esmai el-ashab*, el-Kurtubi, Daru-l-Kitabi-l-Arebi, Bejrut, bez godine izdanja.
- Lataifu-l-me'arif*, Ibn Redžeb El-Hanbeli, Dar ibn Kesir, Damask-Bejrut, 2001. g.
- Kenzu-l-ummal fi suneni el-akval ve-l-ef'al*, Takijuddin El-Hindi. Dar el-Kutub el-Ilmija 1998, Bejrut, Libanon.
- Medžma'a ez-Zevaid ve menbau el-favaid*, Hafiz Nuruddin Ali ibn Ebi Bekr El-Hejsemi. Dar el-fikr. 1994. Bejrut, Libanon.
- El-Muvetta*, Imam Malik. Daru-l-Hadis, Kairo. 1999.
- Hedju-l-Kur'an fi sijami ramadan*, Ahmed Faiz, Musseseu-r-Risaleh, Ed-Daru-l-Mutahida. Damask, 1994. Sirija.
- Sahibu Muslim bi šerh en-Nevevi*, Daru-l-Hadis, Kairo 1998 g.
- Nezmu-l-Mutenasir mine-l-badisi-l-mutevatir*, El-Kettani, Daru-l-Kutub el-Ilmijeh, Bejrut, 1980 god.

-*Fethu babi-l-i'najeti*, Ali Kari, Daru-l-Erkam ibn ebi el-Erkam, Bejrut, 1997. god.

-*Hašijetu Reddu-l-Muhtar*, (*Hašijetu Ibn Abidin*) Daru-l-Fikr, Bejrut 2000 god.

- *Fethu-l-Bari*, Ahmed ibn Ali ibn Hadžer, Dar es-Selefijeti, Kairo.

-*Ibjau Ulumud-din*, Muhammed El-Gazali, Daru-l-Fikr, Bejrut, 1995. god.

-*Et-tekarrubu ilallahi te'ala-fadlubu-turukubu ve vasailuhu*, Abdullah Siradžuddin, Daru-l-Felah, Damask 1989. g.

-*Džami'u abkami-l-Kur'an*, Muhammed ibn Ahmed El-Ensari El-Kurtubi, Daru-l-Fikr, 1993. g.

-*Fejdu-l-Kadir*, Muhammed Abdureuf El-Menavi, Daru-l-Fikr, Bejrut 1996. g.

-*El-Mufassel fi-l-fikhi-l-banefi*, Muhammed Madžid Itr, Daru-l-Jemameh, Damask 1995. g.

-*Džami'u el-esi'leti el-fikhije ala mezbebi sadeti el-banefije*, Yusuf b. Mahmud El-Hadždž Ahmed, Mektebetu-l-Farabi, Damask 1999. g.

-*Nasbur - rajeti tabridž ehadisi-l-bidajeh*, Džemaluddin Ebu Muhammed Abdullah ibn Jusuf ez-Zejl'ai, el-Hanef, Daru-l-kutub El-'Ilmijeh, Bejrut, 1996. god

-*Fikhu-l-ibadat*, Muhammed Seid Serdarević, Sarajevo 1968. g.

-*Sunenu ibn Madže*, *Daru-s-selam*—Rijad i *Daru-l-Fejhan-Damask* 1999. g.

-*Muhtasar minhadži-l-kasidin*, Kudame El-Makdisi, Daru-l-Bejan, Damask, 1994. god.

- El-Fikhu-l-Islami ve edilletubu*, Vehbe Ez-Zuhejli, Daru-l-Fikr, Damask 1997. god.
- El-Fikhu el-hanefi edilletubu*, Šejh Es'ad Muhammed Se'id es-Sagerdži. Izdavač Mektebetu-l-Gazali, Damask-Sirija. Suizdavač Daru-l-Fejha, Bejrut-Libanon.
- Menhedžu-n-nakd fi ulumi-l-hadis*, Nuruddin Itr, Izdavač: Daru-l-Fikr el-mua'sir-Bejrut, Daru-l-Fikr, Damask, 1997. god.
- Sabihu Muslim*, Daru-s-selam, 1998, Rijad.
- Sunnen En-Nesai*, Daru-s-selam-Rijad, Daru-l-Hejfa, 1999.
- Sunen Ebu Davud*, Daru-s-selam-Rijad, Daru-l-Hejfa, 1999.
- Sunen Tirmizi*, Daru-s-selam-Rijad, Daru-l-Hejfa, 1999.
- El-Mudžemu-l-vasit, El-Mu'džem el Muhit.*
- Kitabu el-Kebair*, Šemsudin Ez-Zehebi, Dar Ibn Zejdun, 1993, Bejrut-Libanon.
- El-Ezkar en-Nevevije*, Ebu Jahja ibn Šeref En-Nevevi ed-Dimeški, Daru-l-kelimu-t-tajib-Damask-Bejrut, suizdavač: Dar ibn Kesir, Damask- Bejrut, 1997-1418 h. god.
- *U Okrilju Kur'ana*, prijevod sa Arapskog Prof. dr. Omer Nakičević, dr. Jusuf Ramić, mr. Mesud Hafizović i mr. Enes Ljevaković. Izdavač: FIN, Sarajevo, 1999.
- *El-vadib fi ulumi-l-Kur'an*, prf. Dr. Mustafa El Buga i Muhiddin Dib Mistu. Dar El-kelim Et-Tajjib. Daru-l-ulumi-insanije. Prvo izdanje 1996/ 1418.

- *El-vedžiz fi usuli-l-fikhi*, Prof. Dr. Vehbe Zuhejli. Daru-l fikri, Damsak, Sirija. Prvo ponovljeno izdanje, 1997.
- *Tejsiru-r-Rahman fi tefsiri kalami-l-Menan*, Abdu-r-Rahman ibn Nasir Es-Sadi, Muessesetu-r-risale, Bejrut-Libanon. Prvo Izdanje, 1996- 1416h.
- *Zubdet-Tefsiri min Fetih-l-Kadir*, dr. Muhammed Sulejman Abdullah El-Fškar. Daru-l-Muejed, četvrto izdanje, 1997/ 1418 h. god.
- *Sahihu el-ehadisi el-kudsijeti*, Ebu Abdu-r-Rahman Isamuddin Es-Sebabiti Izdavač: Daru-l-Hadisi, Kairo –Egipat. Prvo izdanje 1418 h. god.
- *Safvetu-t-tefasiri*, Muhammed Ali Es-Sabuni, Daru-l-Kalemi-l arabiji, Alepo i Daru-n-Numejri, -Damask–Sirija. Prvo izdanje, 1994/1414 h. god.
- *Tefsiru-l-Kur’ani-l-Hakimi*, poznat kao *Tefsiru-l-Menar* Imama Muhammeda Rešid Rida. Daru-l-Fikri, drugo izdanje.
- *Miftah Kunuzi-s-Sunneti*, autora na Engleskom jeziku. E. J. Finsink., prijevod na Arapski Muhammed Fuad Abdul baki. Dar, ihjau-t-urasi-l-arabi, Bejrut-Libanon.
- *Amelu-l-jemi ve-l- lejleti*, Imam Ahmed ibn Šuajb en-Nesai. Prvo izdanje Izdanje, Daru-l-Kelimu-t-Tajjibu, 1421h. 2001. Damask-Sirija.
- *Abkamu-s-sijami ve felsefetuhu fi dov’i-l-Kur’ani ves-Sunneti*, Dr. Mustafa es-Siba’i. Prvo Izdanje; El-Mekteb El-Islamij, Rijad. S. Arabiai, Daru-l-Varak, Bejrut-Libanon. 1420/1999.
- *Fetava Mu’asira*, Dr. Jusuf el-Karadavi, izdavač: Daru-l-Kalem –Kuvajt. Peto izdanje 1310/1990.
- *Fikhu-z-Zekati*, Jusuf el-Kardavi, Muesesetu-r-Risale, dvadeset i treće izdanje. 1418/ 1996. Bejrut- Libanon.
- *Razumijevanje Suneta- metodološke smjernice i pravila*, Jusuf el-Karadavi. Prijevod sa arapskoga Ahmet Alibašić. Izdavač Bemust.
- *El-Mustedrek alas-sahibajni*, Ebu Abdullah Muhammed b Abdullah el- Hakim en-Nejsaburi. Daru-l-kutubi-l-ilmijeti, Bejrut- Libanon. 1990-1411.

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	5
DEFINICIJA ISLAMSKOG POSTA	11
UTEMELJENOST INSTITUCIJE POSTA U ISLAMU.....	13
RAMAZANSKI POST U SVJETLU TEFSIRA	17
DEFINICIJA TEFSIRA.....	19
Opća analiza ajeta koji govore o postu	20
PRVI AJET KOJI GOVORI O POSTU	23
Dozivanje vjernika prije izlaganja propisa	24
Institucija posta prije objave obaveznosti ramazanskog posta ...	26
Post Ašure prije ramazana	26
Post tri dana u svakome mjesecu	27
Kako se u početku postilo?	27
Razlozi isicanja činjenice da je post propisan i prethodnim narodima	29
Predmet poređenja	30
Koristi bogobožnosti	34
Stepeni bogobožnosti	37
DRUGI AJET KOJI GOVORI O POSTU	38
Dani u kojima nam se propisuje post	39
Pitanje derogacije navedenog ajeta	42
TREĆI AJET KOJI GOVORI O POSTU	45
Pitanje simbolike termina “ramazan”	46
Pitanje izvora imena ramazana	47

Razlog upotrebe naziva "mjesec ramazan" šehru ramadan?	47
Pitanje obaveznosti izraza "mjesec ramazan"?	48
Da li je ramazan "sveti mjesec"?!	48
Jezičko značenje riječi Kur'an	51
Terminološko značenje riječi Kur'an:	52
Pitanje početka spuštanja i objave Kur'ana	52
Razlog ponavljanja ovog dijela ajeta:	55
ČETVRTI AJET KOJI GOVORI O POSTU	59
Povod objave ovog ajeta	59
Razlog njegove pozicije u odnosu na ostale ajete	60
PETI AJET KOJI GOVORI O POSTA	66
Povod objave ovog ajeta	67
 DRUGA KATEGORIJA AJETA KOJI GOVORE O POSTU	 76
POST KAO ISKUP OD GRIJEHA-KEFFARET	76
Post keffareta u suri el-Bekare	77
Post keffareta u suri en-Nisa	83
Post keffareta u suri el-Maide	86
Post u suri El-Maide	89
Post keffareta u suri el-Mudžadele	90
Postači u Suri Al-Ahzab	93
Post u suri Merjem	97
 TREĆA KATEGORIJA AJETA KOJI GOVORE O POSTU	 99
Ajeti za koje se tvrdi da se odnose na post	99
Drugi ajet	102
Treći ajet	102
 POST U SVJETLU HADISA	 104
OPĆE VRIJEDNOSTI POSTA KROZ IZREKE ALLAHOVOG	
POSŁANIK, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM	106

Post je djelo koje će štititi vjernika od kaburske patnje	107
Post u ramazanu je odraz imana	108
Post ramazana je jedan od temelja vjere	108
Post uzdiže postača na visoke stepene	109
Post jednog dana u ime Allaha udaljava lice postača od džehennemske vatre koliko je razdaljina stotinu godina putovanja!	109
Post štiti vjernika od svega što mu štetu nanosi	110
Zadah iz usta postača Allahu je prijatniji od mirisa miska!	110
Post briše prethodne grijeha	110
Nagradu posta od postača niko neće moći oduzeti	111
Postač ima pravo na dovu koja mu se uslišava	111
Postači neće ožednjati na dan žestoke žeđi i vrućine	112
Post je jedan vid zekata	112
Post predstavlja vrata ibadeta	113
Za post se nagrada uvećava za više od sedam stotina puta	113
Uzvišeni Allah prilikom svakog iftara, u svakom danu spašava neke svoje robove od vatre	114
Post koji je primljen zauzima se, čini šefa'at, kod Allaha za postača	114
Postom ramazana izvršavamo jednu obligatnu dužnost	115
Post je jedan od puteva do Dženneta	115
Posebna džennetska počast pripada postačima	115
Postu nema ništa ravno	116
Zbog ramazana se i šejtani okivaju	116
KOMENTAR HADISA IZ DJELA DŽAMI'U-L-USUL	118
Kratak opis djela Džami'u-l-usul	118
O VRIJEDNOSTIMA POSTA	120
Neki uzroci većeg vrednovanja nekog djela	124

Vrednovanje djela zbog vrijednosti i posebnosti vremena u kome se dotično djelo čini	125
Zašto je post zaštita od vatre?	130
Nameće nam se pitanje kako to sprovesti u praksu?	131
NAGRADA POSTA FI SEBILILLAHI	136
Post briše prethodne grijeha	139
U Džennetu imaju posebna vrata za postače koja se zovu "Rejjan" .	140
O imenu "rejjan"	142
Vrijednost mjeseca ramazana	143
Istinski post	150
Darežljivost i učenje Kur'ana u ramazanu	155
Uzroci Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, izražene darežljivosti upravo u ramazanu	157
Učenje Kur'ana u ramazanu	159
Učenjaci i Kur'an u ramazanu	160
Obaveznost posta ramazana na osnovu viđenja mlađaka	165
Kako uskladiti predaje koje govore o zabrani i naredbi posta neposredno pred ramazan?	172
Lunarni mjesec može biti 29 noći	175
O postu sumnjivog dana	182
Mogući razlozi posta dan ili dva pred ramazan	185
Poglavlje o tome kada je ramazan a kada su Bajrami	186
Poglavlje o postu na temelju svjedočenja jednog svjedoka	188
Poglavlje o postu na temelju svjedočenja dva svjedoka	190
Poglavlje o razilaženju u viđenju mlađaka	193
Razlozi nejedinstva muslimana u početku posta i bajrama	195
Argumenti	196
Dokazi većine učenjaka (džumhur)	197

Drugi razlog:	197
Dilema oko oslanjanja na proračune	197
Poglavlje o nijetu posta	201
O povraćanju postača	203
Poglavlje o ejakulaciji u snu	20
Poglavlje o puštanju krvi	206
O predajama koje govore da puštanje krvi (u svrhu liječenja) kvari post	206
O predajama koje govore da puštanje krvi ne kvari post	208
Rezime poglavlja o postačevom puštanju krvi	209
Poglavlje o postačevom korištenju surme	210
O postačevom poljupcu i dodirivanju supruge	212
Kvarenje posta u zaboravu	219
POGLAVLJE O SEHURU O PODSTICANJU NA SEHUR	222
Koristi ustajanja na sehur	225
O vremenu sehura	226
Vrijeme sehura i njegovo odgađanje	232
POGLAVLJE O IFTARU	235
Vrijeme iftara	235
O požurivanju sa iftarom	238
Čime se iftariti?	240
Šta se uči prilikom iftara?	241
Dova prilikom iftara u gostima	242
NAGRADA ONOME KOJI PRIPREMI IFTAR POSTAČU	243
POGLAVLJE O ZABRANI SASTAVLJANJA POSTA	244
Kako su protumačene riječi: “Mene moj Gospodar hrani i poji”? .	248

MOŽE LI POSTITI ONAJ KOJI OSVANE DŽUNUB?	249
Šta i kako je odgovorio Ebu Hurejre?	251
O KORIŠTENJU MISVAKA-ČETKICE ZA ZUBE	256
Zaključna riječ o korištenju misvaka	256
O POZIVU POSTAČU NA GOZBU	257
Poziv postaču na gozbu	258
O POSTU ŽENE BEZ SAGLASNOSTI MUŽA	259
O OKOLNOSTIMA U KOJIMA JE DOZVOLJENO NE POSTITI	261
POST NA PUTOVANJU	261
Predaje koje podstrekuju da se ne posti na putovanju a kude post..	262
Predaje koje stavljaju mogućnost da posti ili ne posti	
na putovanju na slobodan izbor svakog pojedinca	266
Predaje koje govore da je dozvoljeno	
da se mrsi na putovanju	270
Analiza navedenih hadisa	274
Šta je bolje na putovanju: ne postiti ili postiti?!	276
Neka pitanja vezana za mršenje na putovanju	279
Dužina putovanja	280
O prekidu posta pred polazak na putovanje	282
O tome da vidiš mjesto pa prekineš post	283
Koga post zatekne na putovanju	284
O napaštanju propuštenih dana	285
O dozvoljenosti uzastopnog i isprekidanog napaštanja!	286
O postu za umrlu osobu	288
O iftaru u oblačnom danu	292
O grijehu onog ko se iftari u ramazanu	
bez Šerijatom opravdanog razloga	294

O osobi koja ostavlja post ramazana svjesno bez šerijatski opravdanog razloga.	297
Uloga društva u čuvanju ovog važnog obreda	298
Keffaret	299
O postu Ašure	308
Koji dan muharrema je Ašura?	315
Post na Dan Ašure prije obaveznosti posta mjeseca ramazana	317
Kako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio Ašuru?!	318

POGLAVLJE O MUTEVATIR PREDAJAMA NA TEMU POSTA 322

POGLAVLJE O HADISI KUDISIJIMA NA TEMU POSTA 325

POGLAVLJE O JAKO SLABIM

I APOKRIFNIM PREDAJAMA O POSTU	326
Definicija apokrifnih predaja/ el mevdu'u:	326
Otkuda pojava apokrifnih lažni predaja?	326
O prenošenju apokrifnih hadisa	327
Poznati hadisi na mizanu ispravnosti	329

RAMAZANSKI POST U SVJETLU FIKHA 333

Uopće o vrstama posta kroz fikhske regulative	335
Ko je dužan postiti?!	336
Uslovi ispravnosti posta	338
Nijet i njegova važnost	338
Važnost čistoće nijeta prije svakog djela	340
Da ne postoji nešto što je u suprotnosti sa postom (npr., mjesečni ciklus)	342
Da se ne dogodi ništa što kvari ispravnost posta	342

Okolnosti i situacije u kojima je dozvoljeno ne postiti	343
Putovanje	343
Bolest	346
Trudnica i dojilja	347
Starost	348
Prevelika iznemoglost, glad i žeđ	348
Prinuda	349
Vojnik	349
Izvanredno teški poslovi	350
Mjesečni i postporađajni ciklus	351
Šta kvari post?	352
Stvari koje ne kvare post	353
TERAVIH-NAMAZ	355
Vrijednosti obavljanja Teravih-namaza	355
Kako je počela da se obavlja teravih namaz?	356
Teravija u fikhu	359
Način obavljanja	360
Nijet kod teravije namaza	360
Broj rekata	361
Fikhska analiza navedenih hadisa	361
Učenje na teravijama	367
Minimum koji je potrebno proučiti na jednom rekatu	368
Kratak osvrt na teravije u doba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem	369
Neobavljanje teravije namaza	371
I'TIKAF-JEDAN OD ZAPOSTAVLJENIH IBADETA!	372
Vrste i'tikafa	372
Gdje se i'tikaf čini?	373
Najbolji i'tikaf	373
Najkraći period potreban da se provede u i'tikafu	374
Mi između propisa i'tikafa i njegove prakse	376

DESET VAŽNIH UPUTA ZA LAKŠE

PODNOŠENJE POSTA RAMAZANA!	376
Želiš li da za post dobiješ dvostruku nagradu posta?	380

UMRA U RAMAZANU	382
-----------------------	-----

ZEKATU-L-FITR	385
---------------------	-----

Značenje termina "zekat"	385
--------------------------------	-----

Značenje riječi "sadaka"?	386
---------------------------------	-----

Kada je propisano davanje sadakatu-l-fitra?	388
---	-----

Utemeljenost institucije sadekatul-fitra	388
--	-----

Značaj sadakatu-l-fitra	389
-------------------------------	-----

Ko je obavezan izdvojiti vitre?	389
---------------------------------------	-----

Za koga se može dati zekatu-l-fitru?	390
--	-----

Kada se je dužno dati sadakatu-l-fitru?	390
---	-----

Šta se daje na ime sadakatu-l-fitra?	391
--	-----

Da li je dozvoljeno davanje protuvrijednosti?	392
---	-----

Kome se daje sadakatul-fitru?	392
-------------------------------------	-----

Da li sadekatu-l-fitru obuhvata svih osam kategorija kojima pripada zekat, a koji su spomenuti kur'anskim tekstom?	393
--	-----

Neki propisi vezani za sadakatu-l-fitru	394
---	-----

HALAL I HARAM U POSTU I NAJČEŠĆA

PITANJA VEZANA ZA POST	397
------------------------------	-----

Odgovori koje je dao doktor Jusuf el-Karadavi u svojim fetvama o postu	397
---	-----

Svjesno i namjerno izostavljanje posta u toku ramazana	398
--	-----

Utjecaj grijeha na post	399
-------------------------------	-----

Sadekatu-l-fitru onoga koji je u jednoj državi postio, a u drugoj Bajram dočekao	402
---	-----

TV i post	402
Žurba kod teravih namaza	404
POGLAVLJE O LEJLETU-L-KADRU	407
Odlike Lejletu-l-Kadra	407
Uopćeno o Lejletu-l-Kadru	408
لَيْلَةُ الْقَدْرِ	
Kratak tefsir onih ajeta koji se odnose na Noć Kadra iz sure Ed-Duhan	408
Razlog da se opiše ova noć kao "Blagoslovljena noć"	410
A znaš li ti šta je Lejletu-l-Kadr?	412
Kada je objavljena ova sura?	412
Povod objave sure "El-Kadr"	412
Pitanje značenja termina Lejletu-l-Kadr, odnosno "Noć Kadra"?	414
Pojašnjenje i prijevod termina "lejl"	414
Pojašnjenje i prijevod termina "Kadr"?	414
Šta je tajna naziva ove noći kao "Noć Kadra"?	414
Pitanje značenje riječi "El-Kadr"	415
Drugo značenje	415
Treće značenje	416
Pitanje naziva Lejletu-l-Kadr	416
Tumačenje sure "El-Kadr"	416
Kako je objavljen Kur'an u Noći Kadr?	417
Zbog čega je Noć Kadra skrivena?	420
Kako se dogodilo da je skriven tačan datum Noći Kadr?	420
Kada je zapravo Lejletul-l-kadri?!	421
Direktni dokazi da je Lejletu-l-Kadr 23. noć ramazana	431
Jedna fikhska mes'ela i Noć Kadra	447
Kako se ponašati za ovu noć?!	448

DOGODILO SE U RAMAZANU	451
Dogodilo se u ramazanu	451
1. ramazan	452
2. ramazan	452
3. ramazan	453
5. ramazan	453
6. ramazan	453
7. ramazan	454
8. ramazan	455
9. ramazan	456
10. ramazan.....	456
11. ramazan.....	457
12. ramazan.....	457
17. ramazan.....	457
18. ramazan.....	460
19. ramazan.....	460
21. ramazan.....	461
22. ramazan	461
26. ramazana	461
27. ramazan.....	462
30. ramazan.....	462
 RAMAZAN U BOŠNJAČKOJ NARODNOJ POEZIJI	 463
 BAJRAM	 469
Provođenje prebajramskih noći u ibadetu	471
Hukm bajram-namaza	472
Način obavljanja namaza	472
Neki propisi o bajramima	473
Šta se uči na bajram namazu	474
Sunneti bajrama	475

POST U ŠEVVALU	477
O postu šest dana ševvala	477
O postu cijelog mjeseca ševvala	478
Najizraženije odlike posta ševvala	479
REGISTAR SPOMENUTIH LIČNOSTI	481
Ebu Bekr es-Siddik	481
Omer ibn Hattab	482
Alija ibn Ebu Talib	483
Sa'd ibn Ebu Vekkas	484
Abdullah ibn Abbas	484
Abdullah ibn Omer	485
Ebu Hurejre	485
Zejd ibn Sabit	486
Ubade ibn Samit	487
Ebu Umame el-Bahili	487
Talik ibn Ali	487
Ammar ibn Jasir	488
Abdullah ibn Mes'ud	488
Muaz ibn Džebel	489
Aiša, majka pravovjernih	489
Hafsa, majka pravovjernih	490
Ummu Seleme, majka pravovjernih	490
Fatima ez-Zehra	491
Hatidža bint Huvejlid	491
Esma, kćerka Ebu Bekra	492
Atika bint Zejd	492
Um Umare el-Ensarija	493
Haula ibn Sa'labe	493
Huzejfe ibn el-Jeman	494
Ubej ibn Ka'b	494

Kurejb, štićenik Abdullaha ibn Abbsa	495
Abdullah ibn Unejs el-Džuheni	496
Ebu Vakid el-Lejsi	496
Umu-l-Fadl	496
Ebu Ubejde ibn el-Džerrah	497
Ebu Zerr el-Gifari	497
Bilal ibn Rebah	497
Enes ibn Malik	498
Amr ibn el-As	499
Osman ibn Ebu el-As es-Sakafi	499
Ukbe ibn Amir	500
Utbe ibn Ferked	500
Sehl ibn Sa'd es-Sai'di	501
Ebu Seid el-Hudri	501
Ebu Musa el-Eš'ari	501
Džabir ibn Abdullah	502
Bera ibn Azib	502
Evs ibn Es-Samit	503
Abudullah ibn Revaha	503
Adij ibn Hatim	504
Ebu Sa'lebe el-Hušeni	504
Mua'vija ibn Ebu Sufijan	504
Vasile ibn el-Eska'a	505
Ka'b ibn Udžre	505
Amir ibn Rabi'a ibn Malik el-Anzi	506
Zejd ibn Halid el-Džuheni	506
Dihje ibn Halifa el-Kelbi	506
Ebu Rezin el-Ukejli	507
Ebu Malik el-Eš'ari	507
Abdu-r-Rahman ibn Avf	508
Unejse ibn Habib	508

Selman ibn Amir ed-Dibi	509
Irbad ibn Sarija es-Selemi	509
Halid ibn Ma'bed	509
Semure ibn Džundub	509
Imam Malik	510
Imam Ahmed	511
En-Nesai	512
El-Buhari	512
Muslim	513
Ibn Madže	513
Tirmizi	514
Ebu Davud	514
Nevevi	515
El-Menavi	515
Ibn Abidin	516
Ibn Džerir et-Taberi	516
Ibn Kesir	517
Ibn Hadžer	517
Ibn Redžeb el Hanbeli	518
El-Kurtubi	519
Sejjid Kutb	519
Muhammed Se'id Ramadan el Buti	520
Dr. Vehbe Zuhejli	520
Abdu-l-Kadir el-Arnaut	521
KORIŠTENA LITERATURA	523